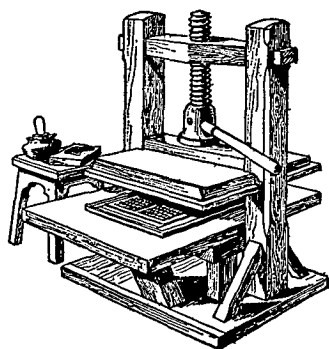

A magyar könyvkultúra múltjából

A magyar könyvkultúra múltjából

Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése

ADATTÁR XVI—XVIII. SZÁZADI
SZELLEMI MOZGALMAINK TÖRTÉNETÉHEZ

11.

Szerkeszti
KESERŰ BÁLINT

KIADJA A JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM
BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KARA

A magyar könyvkultúra múltjából

Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése

SZEGED

1983

Közzéteszi
a József Attila Tudományegyetem
Központi Könyvtára
és az I. sz. Magyar Irodalomtörténeti Tanszéke

Sajtó alá rendezte és a függeléket összeállította

HERNER JÁNOS
MONOK ISTVÁN

Lektorálta

KULCSÁR PÉTER

Technikai munkatárs

SALIGA LÁSZLÓNÉ

Felelős kiadó: Keserű Bálint
83.0784 Kossuth Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Bede István vezérigazgató

ISBN 963 481 236 8

HU ISSN 0230-8495

Tartalom

KÖNYVEK, KÖNYVTÁRAK, KÖNYVNYOMDÁK MAGYARORSZÁGON 1331—1663

- 1. rész 1331—1600 9
- 2. rész 1601—1663 145

TANULMÁNYOK, ADATKÖZLÉSEK

- Az írás és könyvek Eperjesen a XV—XVI. században 339
- Az eperjesi egyház könyvtára 1606-ban 375
- Könyvek és képek a Szepességen a XVI—XVII. században 381
- Batthyány Boldizsár a könyvbarát 389
- Mossóczi Zakariás könyvtára 437

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

- Egy eperjesi polgár könyvtára a XVII. században 487
- Egy magyar főúr könyvtára a XVI. században 489
- Féja Dávid könyvtára, 1687 491
- Kivonatok a márkusfalvi Máriássy levéltár irataiból 494
- Néhány adat Balassi Bálint életéhez és műveihez 499

FÜGGELÉK

- Thurzó György könyvtára, 1610 505
- Mikulich Sándor könyvtára, 1657 537
- Keczer Gábor könyvei, 1687 543
- A túróci jezsuita rendház könyvtára, 1704 545
- A Batthyányak levelezéséből 553

JEGYZETEK IVÁNYI BÉLA KÖZLEMÉNYEIHEZ 579

IVÁNYI BÉLA MUNKÁSSÁGA (Bibliográfia) 587

UTÓSZÓ ÉS A KIADÓ JEGYZETE 597

MUTATÓK 607

FROM THE PAST OF HUNGARIAN BOOKS AND READING (Summary) 643

ÜBER DIE GESCHICHTE DER UNGARISCHEN BÜCHER UND DES LESENS (Zusammenfassung) 645

KÖNYVEK, KÖNYVTÁRAK, KÖNYVNYOMDÁK
MAGYARORSZÁGON
1331—1663

«Középkori művelődéstörténetünk buvárai mindmáig legkevesebb gondot könyvtár ügyünk multjának földerítésére fordítottak», mondá nemrégén a magyar bibliographia egyik kiváló szaktekintélye a Szent István Akadémiában tartott székfoglalója alkalmával.¹ Mi pedig, támaszkodva ama negyedszázad tapasztalataira, amelyet nagyrészt kutatómunkában töltöttünk el, bátorságot veszünk e szemrehányáshoz hozzáfűzni, hogy nemcsak a középkori, hanem az újabbkori (XVI—XVIII. század) magyar könyvtárügy multja sincs teljesen felderítve, dacára annak, hogy a Magyar Könyvszemlé-ben, a Történelmi Tár-ban, a Századokban, az Archaeologiai Értesítő-ben és egyébütt elszórtan számos idevágó közlemény látott napvilágot.² Arról is lehet vitatkozni, hogy középkori könyvészeti és könyvtárviszonyainkat talán jobban ismerjük, mint a későbbi korit. Hiszen a középkori könyvészeti adatok feltárásában buváraink mindig módfelett szorgalmasak valának és erre különös súlyt is helyeztek s némely középkori könyvtárunkról többet tudunk, mint pl. XVIII. századi nevezetes bibliothekáinkról, különösen pedig ezeknek belső életéről.

Bízást merjük azt állítani, hogy, noha eddig nálunk sok könyv-, könyvtár- és nyomdatörténeti monografia jelent meg, azért még e téren is sok a tennivaló és a magyar kultúra fényes multjának felderítése, egykori kultúránk dimenzióinak, hatásának, fejlődésének vagy hanyatlásának pontos és részletes megállapítása és leírása rendkívül nehéz lesz mindaddig, míg könyv- és levéltáraink anyaga előttünk ismeretlen marad.

¹ Dr. GULYÁS Pál: Apáca-könyvtár a Nyulakszigeten. Katholikus Szemle 1917. évf. 437. l.

² Az eddig közzétett s mindenfelé elszórt adathalmaz áttekintését hatalmasan megkönnyítené ennek összegyűjtése és kronologikus vagy más rendben való kataszterszerű inventálása. Magyar Könyvszemlénk használhatóságát is *rendkívül megnehezíti egy jó index biánya*. Amíg ilyen nem készül, meg kell elégednünk azzal a kitűnő, áttekintő összefoglalással melyet GULYÁS: A könyv sorsa Magyarországon címen a Magyar Könyvszemle 1923. évfolyamában, annak 27—94. és 176—199. lapjain tett közzé.

Az a kifogás, hogy az egykori magyar könyvtarak belső életének megrajzolása HUNYADI MÁTYÁS király könyvtárán kívül eddig nem történt meg, szintén nemcsak a középkorra, hanem a későbbi időkre is vonatkozik. Vagy hogy egy-két példát említsek, ki ismeri pl. a debreceni vagy a sárospataki kollégiumi könyvtárak, vagy a nagyszombati egyetem könyvtárának egykori belső életét? Pedig e könyvtárakban egykoron mozgalmas élet hullámzott, de ennek az életnek a kereteit senki sem rögzítette meg. Egykori könyvtáraink belső életének megelevenítése nem is könnyű feladat, mégpedig az adatok hiánya miatt nem könnyű. Ugyanis, amilyen pontosan feljegyezték, hogy egy-egy csatában hány ember, hány lovas, hány ágyú stb. vett részt, amennyire érdekelte egykor az embereket pl. egy kométának a feltűnése, egy-egy politikai esemény vagy egy nagyobb szerencsétlenség legapróbb részlete, annyira nem tartották éremesnek törődni azzal, hogy x- vagy y-könyvtárban milyen és mennyi könyv van felhalmozva s azokat milyen feltételek, szabályok stb. mellett lehet olvasni és használni. Az emberek tudomásul vették, hogy itt vagy ott könyvtár van, használták is azt, de természetesen az már senkinek sem jutott eszébe, hogy feljegyzéseket tegyen a könyvtár belső életéről a jövő kultúrtörténészei számára.

Dacára ennek, könyv- és levéltárainkban rengeteg könyvtörténeti adat lappang, amelynek eddig csak kisebb része lett — valljuk be — teljesen ötletszerűen és szanaszéjjel közzétéve. Nálunk eddig senki sem gondolt arra, hogy a magyar könyv, könyvtár, könyvnyomda, papírmalom stb. történelmi anyagát össze kellene gyűjteni s eddig még csak távoli kísérlet sem történt arra nézve (sem nálunk, sem külföldön), hogy valaki összeszedje, megszerkessze és közzétegye egy *Monumenta ad historiam librorum, bibliothecarum et typographiarum Regni Hungariae spectantia* hatalmas anyagát. Ilyen anyag pedig van, csak fel kell kutatni és össze kell gyűjteni. Igaz, hogy ez a munka igen sok fáradozással, sőt költséggel is jár, de még sem hálátlan. Hiszen aki ezzel foglalkozik, az az egykor oly fényes magyar kultúrát támasztja fel. Az innen-onnan, lassanként összegyűlemlő adatok szinte összefüggő képet rajzolnak a magyar kultúra történetének egy-egy fejezetéről, így pl. többek közt arról, hogy nálunk a könyv ismerete és megbecsülése legalább is egyidős a királyság intézményével. Látjuk emez összetallózott írásokból, hogy volt nálunk könyv mindig bőven, volt elegendő könyvtár s később nyomda is; volt nálunk nemcsak a XV. de a későbbi és előbbi századokban is mélyenszántó, intenzív kultúrélet és a magyar, még nemzete

legviharosabb napjaiban is, ha kezét kardjától bár csak pihenve is mentesíthette, igyekezett ezzel a pihenő kézzel, ha mást nem, hát legalább a bibliát forgatni.

Büszkén állapíthatjuk meg pl. többek közt azt is, hogy voltak főpapjaink, főuraink, akiknek külön könyvtárak volt, mint a velük egykorú valamelyik igen gazdag HABSBURG főhercegnek. Így pl. a XVI. században élt MOSSÓCZY ZAKARIÁS nyitrai püspöknek fényes könyvtára kortársa, FERDINÁND főherceg könyvtárának úgy tartalomban, mint mennyiségben magasan fölötte állott. Említésreméltó körülmény az is, hogy pl. Budán, az itt elhelyezett magyar királyi udvari kamarának már a középkorban tekintélyes szakkönyvtára lehetett, mert hiszen 1528-ban, amikor a kamara még Budán működött, e könyvtárnak külön őre, custosa is volt, KISSERJÉNI Ferenc személyében.

A fény, a büszke öröm mellett itt-ott árnyra, szomorú jelenségekre akadunk, amelyek között nem utolsósorú, hogy a törvényes magyar király és udvara 1547-ben még csak nem is sejti WERBŐCZI Hármas könyvének létezését,¹ noha ekkor már éppen harminc esztendeje forgott nyomtatásban közkezen. Ezzel szemben viszont kénytelenek vagyunk azt is megállapítani, hogy később (a XVI. század végén) úgy a magyar *Corpus Juris*, mint pedig WERBŐCZI Hármas könyve iránt éppen a császári kamara érdeklődött a legmelegebben és állandóan. A császári kamara elég gyakran kér a maga részére e munkákból példányokat, s a XVII. század legelején éppen e dikasztérium sürgeti legjobban e két, politikai szempontból olyannyira fontos mű újra való kinyomtatását.

Sok ilyenféle és ehhez hasonló részint fölemelő, részint elszomorító epizódot lehetne még a magyar könyv történetéből felemlitenünk, azonban nekünk nem az a feladatunk ez alkalommal, hogy a magyar könyv történetét megírjuk, hanem, hogy az erre vonatkozó adatokat közkinccsé tegyük, hogy az említett Monumenták alapját megvessük.

Egy negyedszázaddal ezelőtt, fiatal országos levéltári tisztviselő koromban rendkívül érdekelt a *Corpus Juris Hungarici* keletkezésének és további sorsának története. Igen érdekelt továbbá az is, hogy vajjon hajdanában Magyarországon az igazságot keresők és osztogatók miféle forrásokból, miféle könyvekből sajátították el a jogot? Sokat kutattam

¹ Ha FERDINÁND-nak nővérével, MÁRIA királynéval, II. LAJOS királyunk özvegyével póre nem támad, talán sohasem vett volna tudomást a *Hármas könyvről*.

és kerestem, hogy országos főbiráink, politikai vezéralakjaink könyvtáraiban, melyek voltak a jogi tartalmú, hogy úgy mondjam, standard munkák?

Sokat bűvárkodtam, kutattam ebben az irányban és kutatásaim közben feljegyeztem, leírtam azokat az adatokat is, amelyek általában a «könyv»-re, könyvtárakra, nyomdára, papírmalomra stb. vonatkoztak.

Hosszas és fáradságos kutatásaim egyes részleteredményeit a Magyar Könyvszemlében és egyebütt tettem közzé.¹ Eme buvárkodások egyik terméke volt pl. a Magyar Tudományos Akadémián *Mossóczy Zakariás és a magyar Corpus Juris keletkezése* címen tartott székfoglalóm,² továbbá a budapesti kir. egyetemi nyomda fennállásának 350 éves jubileuma alkalmából e nyomda 1577—1777-ig terjedő korszakáról 1927-ben megjelent tanulmányom.³ Néhány esztendővel ezelőtt LUKINICH Imre kedves barátom és kartársam tudomást szerzett a birtokomban levő hatalmas könyvtörténeti anyaggyűjteményről és szíves volt felszólítani, hogy azt közzététel végett rendelkezésére bocsássam. Amidőn a megtisztelő felhívásnak kész örömmel s baráti szeretettel teszek eleget, előre kell bocsátanom, hogy a kinyomatásra kerülő anyag természetesen távolról sem teljes. Ugyanis eddig csak a következő levéltárakat, gyűjteményeket s könyvtárakat néztem át:⁴

1. A gróf Csáky-család levéltára, letéve a M. Nemzeti Múzeumban.
2. A báró Bánffy-család levéltára, letéve az Erdélyi Múzeumban, Kolozsvárott.
3. A tapolylucskai és kükemezei Bánó-család levéltára, Budapest.
4. Bártfa város levéltára.
5. Bécs levéltárai közül:

¹ Egy eperjesi polgár könyvtára a XVII. században. Magyar Könyvszemle, 1907. évf. 380. l. — Egy magyar főúr könyvtára a XVI. században. U. o., 1909. évf. 94. l. — Az írás és könyvek Eperjesen a XV. és XVI. században. U. o., 1911. évf. 132—146., 215—226., 301—318. ll. — Könyvek és képek a Szepességen a XVI—XVII. században. Közlemények Szepes vármegye multjából, 1912. évf. 69—78. ll. — Feja Dávid könyvtára. Történelmi Közlemények Abauj-Torna vármegye és Kassa multjából, 1912. évf. 104. l. — Az eperjesi egyház könyvtára 1606-ban. Magyar Könyvszemle, 1918. évf.

² Megjelent e címen, Budapest, 1926.

³ IVÁNYI Béla és GÁRDONYI Albert: A királyi magyar egyetemi nyomda története 1577—1927. — Budapest, 1927. — Vaskos és tendenciózus tévedés az, ami e munka *Ajánlás*-ába belecsúszott, hogy t. i. én a nyomda nagyszombati történetét «Czakó közreműködésével» (!) írtam volna meg.

⁴ E felsorolásban persze csak azokat a levéltárakat említem, amelyekben könyvtörténeti adatot találtam.

- a) Közös pénzügyi levéltár.
- b) Staatsarchiv és a
- c) National (ezelőtt Hof-) bibliothek.
- 6. Beszterce város levéltára.
- 7. A gróf Bethlen-család levéltár, Keresd. (Erdély.)
- 8. Brassó város levéltára.
- 9. A budapesti egyetemi könyvtár kézirattára.
- 10. Debrecen város levéltára.
- 11. A debreceni kollégiumi könyvtár kézirattára.
- 12. Az egri főkáptalan magánlevéltára.
- 13. Az egri püspökség levéltára.
- 14. Eperjes város levéltára.
- 15. Az Erdélyi Múzeum levéltárai.
- 16. A gróf Erdődy-család galgóci levéltára.
- 17. Esztergom levéltárai:
 - a) Az esztergomi főkáptalan magán levéltára.
 - b) „ „ „ országos levéltára.
 - c) A primási levéltár.
 - d) A főegyházmegyei könyvtár.
- 18. A garamszentbenedeki konvent levéltára Esztergomban.
- 19. Gönc szabadalmas mezőváros levéltára.
- 20. A győri káptalan levéltára.
- 21. A gyulafehérvári püspöki levéltár.
- 22. Heves vármegye levéltára, Eger.
- 23. A báró szentgyörgyi Horváth-család levéltára, letéve Vas vármegye levéltárában.
- 24. A grádeci Horváth-Stansith-család levéltára, Nagyőr. (Szepes m.)
- 25. Az Ibrányi-család levéltára, letéve a Magyar Nemzeti Múzeumban.
- 26. A Jerney-féle gyűjtemény a kecskeméti kollégium könyvtárában.
- 27. Kassa város levéltára.
- 28. Késmárk város levéltára.
- 29. A komonkai Korponay-család levéltára, Feketefalun. (Szatmár m.)
- 30. Magyar Nemzeti Múzeum törzslevéltár és kamarai iratok.
- 31. A márkusfalvi Máriássy-család levéltára, Márkusfalván. (Szepes m.)
- 32. Nagyszeben város és a szász egyetem levéltára és az itteni báró Brukenthal-könyvtár.
- 33. A m. kir. Országos Levéltár gyűjteményei:
 - a) Acta Particularia.

- b) *Acta Paulinorum.*
- c) *Benignae Resolutiones Regiae.*
- d) *Conceptus Expeditionum.*
- e) *Conceptus Referadarum.*
- f) A Dobó-család levéltára.
- g) *Ecclesiastica cameralia.*
- h) Erdélyi kancellária levéltára.
- i) *Expeditiones camerales camerae Posoniensis.*
- k) *Jesuitica.* (A XVII. századi anyag zömét ez adja.)
- l) *Lymbus.*
- m) *Litterae Consilii.*
- n) *M. O. D. L.*
- o) Nádasdy-számadások és missilisek.
- p) *Neo-Registrata Acta.*
- q) *Originales Referadae.*
- r) *Particulare.*
- s) Szepesi kamara iratai.
- t) *Urbaria et Conscriptiones.*
- 34. A pozsonyi káptalan levéltára.
- 35. Szeged város levéltára.
- 36. Tarcsl mezőváros levéltára.
- 37. A gróf Teleki-család levéltára, Gyömrő. (Pest m.)
- 38. A váradi káptalan levéltára.
- 39. A vasvár-szombathelyi káptalan levéltára.
- 40. A vatikáni levéltár, Róma.
- 41. A veszprémi káptalan levéltára.

Természetesen sokkal hosszabb lenne ez a sorozat, ha az eddig még át nem kutatott levéltárak lajstromát állítottuk volna össze, azonban így is hatalmas az az anyag, amely idővel összegyűlt s talán a már felkutatott anyag napvilágra hozásával mások is kedvet kapnak hasonló munkához és így talán egykoron mégis csak megjelenhetnek a hajdani magyar kultúra Monumentái.

Meg kell végül még jegyezni, hogy nincs kizárva, hogy a közzétételre kerülő hatalmas anyagból akad olyan, amely valahol, esetleg nemcsak általam, hanem mások által is nehezen hozzáférhető helyen talán nyomtatásban már megjelent. Lehet az is, hogy valamely forrásmunka, folyóirat vagy dolgozat elkerülte a figyelmemet vagy pedig nem

juthattam hozzá s így valamelyik adat kétszer jelenik meg nyomtatásban. Ezért már előre is szíves elnézést kérek, de elvem az volt, hogy inkább jelenjen meg valamely irat vagy oklevél kétszer, mint egyszer sem.

Ha az összehordott hatalmas anyagon végig tekintek, ez egyrészt azt a hitet kelti bennem, hogy a magyar kultúra történetének egyes fejezeteihez néhány, talán nem egészen értéktelen részlettel mégis csak hozzájárultam s merem hinni, hogy még sem fáradtam hiába, másrészt büszkeséggel tölt el, látva, hogy nekünk, magyaroknak nem volt okunk a multban sem kultúránk miatt szégyenkezni, mert hiszen még könyvészet dolgában is *«egy nemzetnél sem voltunk alábbvalóbbak.»*

I. 1331.

Az egri káptalan előtt Márton klerikus káptalani jegyző fia Domonkos klerikus, Vörös János klerikust az egri szent László-bazilika építése körül szerzett érdemeiért bizonyos jövedelmekben részesíti, *«hoc tamen interiecto, quamdiu ipsa ecclesia tam lapideis structuris, quam etiam libris, calicibus... usque et totalem sui operis perfectionem consumpmaretur, ipsi in una societate et in uno hospitio ac una expensa cohabitarent et permanerent».*

Erősen vízfoltos hártján, felül A, B, C cyrographummal, alul selymen függő viaszpecsét töredékével, az egri főkáptalan magán levéltárában: Numerus 1. divisio. 4. fasc. 1. No 1. jelzet alatt.

2. 1348 október 2.

János veszprémi püspök és királynői kancellár végrendeletet alkot, amelyben többek között a misekönyvről is végrendelkezik.

«Item missale meum cum uno indumento altaris [lego ecclesiae...].»

Eredetie a veszprémi káptalan magán levéltárában: 1348. Veszpr. eccl. et capit. 21 jelzet alatt.

3. 1359 júnuár 31. Avignon.

VI. Ince pápa mindazokat, akik poenitentiárusát Magyarországi Domonkost és kíséretét kifosztották, többek között könyveiket is elszedték, mindaddig kiközösítéssel sújtja, míg mindent vissza nem adnak s elégtételt nem szolgáltatnak.

«Venerabilibus fratribus... Ratisponensi et... Pataviensi ac Nitriensi episcopis salutem etc. Graves Deo et nobis ac sedi apostolice irrogantur iniurie, cum venientes ad eam ac recedentes ab ipsa molestationibus opprimuntur indebite a personarum et rerum dispendiis pergravantur, ad quas propulsandas iniurias cuncti fideles eo se debent promptiores impendere quo eis expedire noscitur ut ad sedem

ipsam securus habeatur accessus. Sane ad apostolatus nostri dilecto filio Dominico de Vngaria ordinis fratrum heremitarum sancti Augustini professore penitentiario nostro referente pervenit auditum, quod ipse nuper de paritibus Vngarie ad quas pro quibusdam negotiis accesserat cum nonnullis literis, que nobis et quibusdam ex venerabilibus fratribus nostris sancte Romane ecclesie cardinalibus per carissimos in Christo filios nostros Ludovicum regem et Elizabet reginam Vngarie illustris dirigebantur, ad Romanam curiam redeunte quidam iniquitatis filii, quorum nomina prorsus ignovit, in loco seu territorio dicto Laudaw in Bavaria Patauensis diocesis ipsum Dominicum et dilectos filios Jacobum lectorem ecclesie Aradiensis, Michaellem Henerini molendinatoris de Oduord presbiterum et Petrum Jacobi de Potock clericum Agriensis et Strigoniensis diocesis et Henricum de Ruda dicti ordinis professorem et quosdam alios socios et familiares dicti penitenciarum et cum eo ad dictam sedem accedentes cum armis more predonico invadentes ipsos penitenciarum socios et familiares ceperunt et carceri manciparunt et per dies aliquos detinuerunt etiam carceri mancipatos turbando et impediendo eundem ac socios et familiares suos in itinere veniendi et redeundi ad sedem predictam et nichilominus eundem penitenciarum septem equis et quingentis quinquaginta florenis auri et quatuor ciphis argenteis ponderis octo marcharum argento, necnon quibusdam *breviario et aliis libris*, vestibus ornamentis iocalibus ipsius penitenciarum et tam eum, quam dictos socios et familiares nonnullis rebus aliis, quas secum habebant nequiter spoliarunt.» Mindezen tettek elkövetői mindaddig excommunicatio alatt maradnak, míg az «equos, florenorum summam, libros» stb. vissza nem adják és a penitentiariusnak elégtételt nem szolgáltatnak.

Vatikáni levéltár. Reg. Aven. 140. kötet, 631/b. lap.

4. 1365 december 5. Győr.

I. Lajos király Rechei Balázs fia Mihály királyi vicefőlovászmester atyjának fivére, Rechei Lőrincz fia János leányát fiúsítja.

«Relatio magistri Benedicti filii Heem facta Symon *scriptori* in campo Jauriensi.»

(«Datum Jaurini, feria sexta proxima ante festum beati Nicolai confessoris, anno Domini M^o CCC^{mo} LX^{mo} quinto.»)

Hártmán, alul a rányomott pecsét helyén a fenti relatio. Magyar Nemz. Múzeum. Bethlen-levéltár.

5. 1401 június 24. («octavo kalendas mensis julii»).

A veszprémi káptalan előtt János örsi prépost a Veszprémben Keresztelő szent János és szent Pál apostol tiszteletére emelt oltároknak «unum librum missale, unum breviarium» adományoz.

Eredetie a veszprémi káptalan magán levéltárában Sarberen 17. jelzet alatt.

6. 1401 szeptember 30.

Az egri káptalan az egri egyházban a tizenkét apostol és a tizenegyezer szent Szűz tiszteletére emelt oltár rektorságát minden tartozékaival, többek közt: «uno libro breviarii et uno libro missalis novis et illuminaturis auri decoratis, uno calice argenteo deaurato...» stb. Lipóczi Miklós fia Lukácsnak adományozza.

Hártyán, alul fonalon fűgött pecsétje elveszett, az egri főkáptalan magán levéltárában Numerus 1. div. 4. fasc. 1. No 26. jelzet alatt.

7. 1406 július 20.

A váci káptalan elismeri, hogy mindazon okleveleket, könyveket és egyéb javakat, melyeket a törökök támadása elől a biztosabb Esztergomba vitettek és ott őriztettek, János esztergomi érsek és káptalana hiánytalanul visszaadta.

A váci káptalan előadja, «quod quamquam alias temporibus iam retrolapsis, dum scilicet Turkorum choors viciata cum certis barbararum nationum gentibus has amplas regiones inmaniter invadere anhelabat, nonnulla bona huius alme ecclesie Dei, Strigonium, tamquam ad locum tutiorem, defensionis causa deservi feceramus. Tamen nunc utili necessitate dicte ecclesie nostre admonente, predicta bona ipsius ecclesie nostre, tam scilicet privilegia, quam libri, seu alia quecunque ornamenta in duobus scriniis ibidem habita, per reverendissimum in Christo patrem dominum Johannem dicte sancte Strigoniensis ecclesie archiepiscopum et capitulum loci eiusdem in integrum nobis fuerunt redonata et restituta», ennélfogva az érseket és a káptalanát erről nyugtatják.

«Datum feria tertia proxima ante festum beate Marie Magdalene, anno Domini millesimo quadrigentesimo sexto.»

Hártyán, alul hártaszalagon függő pecséttel, az esztergomi főkáptalan magán levéltárában. Ladula 66. fasc. 1. No 16. jelzet alatt.

8. 1421 december 13. Róma.

V. Márton pápa bullája. «Cum dilectus filius Martinus Talayero canonicus Barchinonensis, magister in theologia et carissimi in Christo filii nostri Alfonsi regis Aragonum illustris consiliarius ad nonnulla

regna et partes Boemiae, Ungariae et Poloniae pro quibusdam nostris et Romanae ecclesiae negotiis arduis per nos destinatus existat, nos cupientes eundem Martinum cum decem equis, sociis, familiaribus, salmis, valisiisque arvesiis, *libris*, rebus et bonis suis in eundo, stando et redeundo plena securitate gaudere», mindenkinek meghagyja, hogy Mártont, kíséretét, málháit, könyveit stb. ne bántsák, «sed eum potius cum sociis, familiaribus equis, salmis, valisiis, arvesiis *libris* rebus et bonis» mindenütt szabadon engedjék közlekedni.

Vatikáni levéltár. Reg. Vat. 353. kötet, 287. lap.

9. 1423 *április 25.*

A kapornaki konvent előtt Salamonvári Miklós fia János egy mise-könyvét, mely 10 márkáért a vasvári káptalannál van zálogban, ugyanezen káptalannak adományozza.

Nos conventus monasterii sancti Saluatoris de Kapornuk, memorie commendamus, quod magister Johannes filius Nicolai de Salamonwara, coram nobis personaliter constitutus, professus extitit in hunc modum, quod quia ipse praeceptis salutaribus munitis presens seculum spernere, vitamque eternam commutare et sic vitam perpetuam sibi possidere desiderasset, ob hoc ipse quendam librum suum missalis a condam honorabili viro domino Lorando, Jauriensis ecclesie preposito, fratrem suum generationalem derelictum, nuncque ad presens erga manus dominorum canonicorum de capitulo Castri-ferrei per suam inpignorationem pro decem marcis denariorum, marcam quamlibet decem pennis computando in pignore habitum, tum pro sue, tum etiam omnium predecessorum et successorum suorum animarum salute ecclesie beati Mychaelis archangeli de dicto Castro-ferreo ac dominis nunc in eadem et pro tempore existentibus ac Deo iugiter famulantibus dedisset, donasset et contulisset iure perpetuo possidendum utendum, tenendum et habendum, ymo dedit, donavit et contulit coram nobis vigore presentium mediante. Datum secundo die festi beati Georgii martiris, anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo tercio.

Papiron, kívül rányomott pecsét helyével, a vasvár-szombathelyi káptalan magán levéltárában. Ladula 46. fasc. V. No 1. jelzet alatt.

10. 1441 *november 22.*

«In nomine Domini, amen. Anno nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo quadagesimo primo feria quarta proxima post festum

beatae Elizabeth reginae, ego Demetrius literatus filius Jacobi de Pethenyehaza, licet eger corpore.» stb., végrendeletet alkot. Ebben: «Item duos libros, unum super expositione Evangelii dominicalis, alium vocabular nominatum eidem ecclesiae de Pethenyehaza» hagyja.

Átírja 1451 november 3-án Váradon Sarlói János decretorum doctor, váradi kanonok, János váradi püspök vikáriusa.

Papiron, alul fekete viaszba nyomott pecsét töredékével. Magyar Nemzeti Múzeum, Ibrányi-levéltár.

11. 1442 március 13.

Gargói László fia Ferenc szepesi örkanonok végrendeletet alkot.

«Item *breviarium* pro ecclesia in Gargo» (t. i. lego).

1442 december 7-én kelt átiratban, hártján, alul Jacobus Nicolai de Quintoforo clericus Strigoniensis közjegyzői záradékával és jegyével. Bécs, Staatsarchiv, Ungarische Urkunden.

12. 1446 június 15. Pest.

Pálóczi László országbíró parancsa a váci káptalanhoz, melyben Pál sági prépost és konventje panaszára elrendeli, hogy indítson vizsgálatot azon hatalmaskodási ügyben, amelyet Lévai Péter vajda fia László követett el akkor, amidőn embereivel a sági monostort megtámadta és kirabolta, elvivén onnan az egyházi kegyzsereket, továbbá «missalia quoque et alios libros, nonnulla etiam privilegia et literalia instrumenta factum possessionarium tangentia».

(«— — Datum in Pesth, in vigilia festi sacratissimi Corporis Christi, anno Domini millesimo quadingentesimo quardragesimo sexto.»)

Átírja a váci káptalan 1446 július 17-én kelt jelentésében. Orsz. Levéltár. M. O. D. L. 13.924. — Ugyanekkor ugyanilyen tartalmú parancs ment a budai és esztergomi káptalanokhoz, amelyek 1446 július 18-án tesznek jelentést. U. ott. M. O. D. L. 13.925, 13.926; ld. még M. O. D. L. 22.489, 22.490.

13. 1450 május 18.

János kolozsvári dominikánusperjel az ugyanitteni szent Egyed-kolos-beli apácák beleegyezésével két missalét és egy graduálét 24 aranyforintért elad Herepei Márk erdélyi alvajdának.

Orsz. Levéltár. M. O. D. L. 36.407., pagina 101. No 2.

14. 1470 május 18. (Szentjobb.)

A szentjobbi convent bizonyáglevele, mely szerint a Losonczi Bánfi István fiai, János, András, László, György és Mihály, emberei által Báthori Miklós középszolnokvármegyei körösteleki, csehi-i, gyula-

kutai jobbágyai ellen elkövetett hatalmaskodási ügyben a károsult jobbágyok kárukra nézve «sacramenta hoc ordine deposuissent. Quod primo Elyas wolahus in sacerdotio constitutus, in praedicta possessione Kerestheleke commorans *in ablatione et deportatione duorum librorum suorum* ac pecudum et ovium suarum -----
----- centum florenorum auri dampna se percepisse-----
comprobasset...»

Papiron, hátlapján pecsét nyomaival. Orsz. Levéltár. M. O. D. L. 30.044.

15. 1473.

«Cambium altarium et proventuum universorum inter discretos etc. dominum Johannem de Epperies altaristam arae beatae Annae ab uno et magistrum Paulum de Zneyma similiter altaristam arae beatae Virginis etc. partibus ab altera irrevocabiliter ac testamentaliter confectum etc.»

Kassa város tanácsa előtt a fenti János oltárának ingatlan javait átengedvén Pálnak, «nichilominus dictus dominus Johannes iterum legavit et resignavit ad dictum altare tres casulas et unum brevium maiorem et meliorem et unam almariam in sacristia sub turri stantem», amint mindez végrendeletében bővebben meg van írva.

Kassa város 1460—1463. évi jegyzőkönyvének 77. lapján.

16. 1476 november 17.

A garamszentbenedeki konvent scriptora és jegyzője Fülöpösi Balázs részére az esztergomi egyháztól egy breviáriumot egy esztendőre kölcsön vesz.

Nos conventus monasterii sancti Benedicti de Juxta Gron, memoriae commendamus, quod nos pro parte circumscripti Blasii de Fylpes scriptoris et notarii nostri conventualis quendam librum breviarii de ecclesia katedrali Strigoniensis, consentientibus eiusdem ecclesie capituli dominis canonicis pro exemplari accepimus et ad nostri medium detulimus, tali sub modo, ut a die acceptionis et delationis huiusmodi libri intra unius integri anni ambitum idem memoratus Blasius eo ipso libro, velut exemplari libere uti possit, decurso autem unius anni circulo, dilatione et contradictione absque omni, ipsum et eundem librum integre sine corruptione vel defectu aliquali remittere, ymo si opus fuerit, subtili ligamine reformatum, pellibusque novis artificiose obductum eidem ecclesie vel eiusdem capituli dominis restituere obligamur et obligati sumus, testimonio praesen-

tium mediante. Datum die dominico proximo ante festum beate Elizabeth, anno millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto.

Eredetie papiron, az esztergomi főkáptalan országos levéltárában. Conventus Sancti Benedicti, fasc. 1. No 13. jelzet alatt.

17. 1478.

Az eperjesi kolostori templom számadásainak töredéke.

Ebben: «Item an eyn buch und den pit lewtin dy do habin oem gekawffin LXXXIII. den.»

Eperjes város levéltára. 436/a. szám.

18. 1479 december 10. Pozsony.

Gábor bibornok, szentszéki legatus, óhajtván, hogy «nova capella beatae Mariae virginis in castro Owar sita Jauriensis diocesis... libris, calicibus et aliis ornamentis ecclesiasticis decoretur», ezen kápolnát bizonyos ünnepeken látogatóknak búcsút engedélyez.

Hártyán, melyről a függő pecsét elveszett. Orsz. Levéltár. M. O. D. L. 18.295.

19. 1479 december 12. Pozsony.

Benedek nikápolyi püspök («episcopus Nicopolitanensis, suffraganeus-que ecclesiae Agriensis in pontificalibus...» stb.) az óvári kápolná-
nak ugyanazon kiváltságot adja, mint előbb Gábor bibornok.

Hártyán, selymen függő pecsét némi töredékével. Orsz. Levéltár. M. O. D. L. 18.296.

20. 1483 február 11. — 1484.

Az eperjesi kolostori templom számadásának töredéke.

Ebben: «Item an den bwchern III. ort. den.»

Eperjes város levéltára. 465/b szám.

21. 1483 április 9. Esztergom.

«Nos Ambrosius Gewrgy iudex, necnon Sebastianus Golya, Petrus Andrassa, Thomas Institor, Johannes Czwdar, Bartholomeus Zekel, Nicolaus Henczy, Paulus Thergeny, Ladislaus Balassa, Gregorius Baychy, Bartholomeus Weres, Conradus Mensator et Blasius Posony iurati cives civitatis Strigoniensis» előtt «Petrus Corrigiator» és «Nicolaus Barbitonsor» esztergomi lakosok megjelenvén, Péter «domum suam in dicta civitate nostra in parochia ecclesie sancti Laurentii martiris sitam, cui scilicet ab occidentali porta, a septem-trionali vero murus prefate civitatis nostre, ab orientali siquidem et a meridionali plagis domus mei Bartholomei Zekel iurati civis con-tigue vicinarentur», elcseréli Miklós házával, mely ugyanezen város-

ban ugyanazon parochia szomszédságában, «ab occidentali Valentini pellificis nostri concivis ab una partem, autem ex altera relicte condam Damianii *Kerrykele* habita» fekszik.

Eredeti hártján, alul a város kettős függő pecsétjével, az esztergomi fő-
káptalan országos levéltárában Ladula 23. capsza 18. fasc. 3. No 7.
jelzet alatt.

22. 1484 m̄rcius 16.

Kornis Mihály segesdi főesperes és veszprémi kanonok végrendelete.

Ebben: «Item predicto rectoratui Corporis Christi et omnium sanctorum lego unum missale bonum cum breviario meo in pargameno, empto a fratribus sancte Katherine, scriptos.

Tres libros impressos, videlicet bibliam et Leonardum de Utino ac confessionale ed[itum] per fratrem Antonium archiepiscopum de Florentia, nem tünik ki világosan, hogy kire hagyja.

A veszprémi káptalan országos levéltárában Testamenta ecclesiastica 2. jel-
zet alatt.

23. 1484 mājus 18. (ilgtve apr. 12) — 1489 oktōber 7.

Kivonat Késmárk város harmincad számadáskönyvéből. (1484 máj. 18.)

1484.

Ambrosius.

Item induxit libros varios pro florenis XX. feria tertia post Zophie.

Item induxit libros pro florenis XX. feria II. ante Tiburcii. (Apr. 12.)

Item induxit libros pro florenis XX. in die Marie Magdalene. (Július 22.)

Item induxit libros pro florenis XXV. feria IIII. ante Galli. (Oktober 12.)

1485.

Ambrosius.

Item induxit libros appressos pro florenis XX. dominica ante festum
sancti Georgii. (Aprilis 22.)

Item induxit libros et res pro florenis XX. in vigilia sancti Jacobi apostoli. (Július 24.)

1489.

Ambrosius.

Item induxit libros et arma pro florenis XL, ad festum sancti Jacobi.
(Július 25.)

Item induxit libros pro florenis X et duas schwabas pro florenis VIII,
feria III^a post Francisci. (Október 7.)

Késmárk város 1480—1494-ig terjedő harmincad számadáskönyvéből.

24. 1485.

Az eperjesi kolostori templom számadáskönyvének töredéke.

Ebben: «Item czu mesbuch das man hot gegebin irbir lewte 1½ fl.

Item ain mesbuch VI. den.»

Eperjes város levéltára. 484/a szám.

25. 1488 március 9. *Streza.*

«In nomine domini Jesu Christi, amen. Anno nativitatis eiusdem anno millesimo quadringentesimo octuagesimo octavo, in dominica oculi in domo habitationis mee in Streza, ego Matheus Dezem plebanus parochialis ecclesie beate Marie virginis in dicta Ztreza» végrendeletet alkot.

Ebben: «Item librum breviarii in pargameno valentem duodecim florenos lego ecclesie mee.»

«Item legendam meam in pargameno lego ad predictum monasterium heremitarum.¹ Alter autem liber in monasterio existens, nomine manipulus curatorum est mihi in pignore pro uno floreno, qui si redimetur per dominum Georgium Halews, idem florenus detur ad predictum monasterium. Item quendam parvum libellum in pargameno, nomine Jacobinus, lego ad dictum monasterium.»

Papiron, alul hét rányomott gyűrűs pecsét helye. Orsz. Levéltár. M. O. D. L. 34-931.

26. 1490.

Egervára felszerelésének leltára.

1490.

«Registrum super rebus magnifici domini mei in prima domo thaver-nica in Egerwara.»

¹ T. i. a strezai pálosoknak.

— — — — —
«In quarta domo inter duas stubas in almario.»
— — — — —

«Scrinium in quo sunt iura aut privilegia.»
— — — — —

«In quinto domo» — — — «Libri qui sunt involuti XVI, in una
ligatura.»

Három féltlv papiron, hosszúkás könyvalakban. Orsz. Levéltár. M. O. D. L.
26.048.

27. 1491 január 3. Buda.

Ádám Gergely budai bíró és a tanács előtt Fogelbaider Sebestyén,
Vogelbaider Lénárd végrendeletének végrehajtója bizonyos házat
«non longe a pretorio civitatis nostre», mely Forster György és
«relicte condam Bernardi aurifabri» házai közt feküdt, kénytelen
eladni. E házat még Vogelbaider Lénárd «reverendissimo domino
Thome de Erdewd episcopo Jauriensi pro mille florenis auri, quibus
eidem domino episcopo *pro libris missalium* obligatus extitisset,
pignoris titulo obligasset.» — Lénárd halála után Tamás püspök
Fogelbaider Sebestyént perrel szorította az 1000 forint kifizetésére,
mivel azonban Lénárd hagyatékában ennyi pénz nem volt, kénytelen
volt a kérdéses házat 1000 forintért «judeis impignorari... Cum
itaque labentibus temporibus per raptosam usure accumulationem,
prefatam domum in manus judeorum devenire, ipsam quoque domum
per nullum eventum a faucibus ipsorum judeorum eliberare posse,
eo quod iam trecenti floreni in computationem usure ad dictos mille
florenos aggregati fuissent», a házat kénytelen volt 1300 forintért
Fogelbaider Andrásnak és feleségének, Borbálának eladni, akik az
1300 forintot «judeo Abraham Weres dicto» fizették ki.

Alul: Ad relationem dominorum Roberti Haller
Johannis Arnolth juratorum.

Hártyán, kívül papírral fedett vörös viaszba nyomott pecséttel. Kívül alul:
Fogelbayder. Esztergomi főkáptalan országos levéltárában. Lad. 23. capsza 18.
fasc. 7. No 2.

28. 1492 augusztus 28. Buda.

Bátori István országbíró előtt István szerémi püspök az elhunyt Nagylucsei Orbán egri püspök és rokonai lelki üdvéért elmondandó misék fejében az egri káptalannak javakat adományoz, többek közt: «Item *librum missarum*, quem missale vocant in membranis impressum et exornatum minio cum insignibus eiusdem domini episcopi . . . pientissime donavit».

Hártyán, alul selymen függő kopott viaszpecséttel, az egri főkáptalan magán levéltárában Numerus 9. divisio 2. fasc. 2. No 1. jelzet alatt.

29. 1469 január 24.

Az erdélyi káptalan bizonyáglevele arról, hogy a pókafalvai pálosok egyházuk kincseivel «necnon *libris*, *campanis*» stb. felkerekedve, elhagyták kolostorukat s abba visszatérni nem akarnak, mire Pókafalvai Kereky Boldizsár és fivérei a nevezett kolostort a minoritáknak adták.

Eredetie az Erdélyi Muzeumban, Kolozsvárott, gr. Kemény J. gyűjteményében.

30. 1500 április 6. Róma.

A római bíbornoki kollégium óhajtván, hogy a «capella sancti Petri sita in ecclesia assumptionis beatae Mariae virginis in Madaras Albensis diocesis . . . in suis structuris et edificiis debite reparetur, conservetur et manuteneatur, necnon *libro*, *calicibus* . . . decenter muniatur», az e kápolnát bizonyos napokon látogatóknak búcsút engedélyez.

Rongált hártyán, pecsétje elveszett. Gyulafehérvári püspöki levéltár. I. csomó. (1224—1710.)

31. XV. század.

Valamely ismeretlen tanuló költségjegyzéke.

«Item registrum habiti sew recepti super me ac expositionis eiusdem.»

— — — — —

«Item tres libros papirii conparui viginti quatvor den. XXIII.»

Papiron, hosszúkas könyvalakban, a Magy. Nemz. Muzeum törzslevéltárában.

32. XVI. század eleje. (Év n.)

A győri szent Demeter-oltár javainak leltára. (Kivonat.)

Inventarium super bona altaris sancti Demetrii martiris per dominum Czwpor fundati.

Item dus indumenta sacerdotalia stb.

Item Benedictus Kemenczey dotavit altare predictum... uno *libro missali impresso*...

Item idem altare habet unum *librum missalis de pargameno*, que ego feci illuminare fl. IX et ligare fl. 1¹/₂.— stb.

Győri káptalan magán levéltára. Cím. theka X. No 838.

33. *XV. század eleje. (Év. n.)**

Damás vár leltára.

«Item registrum super res et bona castri Damas per Petrum de Korothna castellanum precedentem et ad manus egregii Gregorii Horwath assignata.

— — — — —
«Res ecclesiastice.

Item paramenta sacerdotalia III.»

— — — — —
«Libros quatuor veteres, unum viaticum.»

Eredetie papiron, a budapesti egyetemi könyvtárban. Litt. orig. No 262.

34. *1507 augusztus 24.*

Verőce vár leltára.

«1507°.

Registrum factum in festo beati Bartholomei apostoli super pixides et aliis rebus sew clenodiis castri Werewcze...» stb.

— — — — —
«Item missalia II.»

Eredetie papiron, hosszúkás könyvalakban. Orsz. Levéltár. M. O. D. L. 36.987.

35. *1514.*

Kromer Györgyné halála utáni kiadások jegyzéke.

«Registrum expositorum post mortem prenominate quondam domine Girg Cromerin, potissimum super Stephanum heredem...» stb.

— — — — —
«Rectori scholarum pro duobus psalteriis fl. 11.

Notario Martino pro priori registro sparsim conscripto den. XL.»

Eredetie Eperjes város levéltárában. 758/b szám. 39. lap.

36. *1517.*

Jegyzéke azoknak, akik Eperjesen a királyi adóra pénzt kölcsönöztek.

«1517.

Registrum eorum, qui ad taxam regiam mutuarunt pecunias.

— — — — —
Fraternitas braxatorum super emtione vinorum mutuavit civitati
fl. XL.

Civitas etiam obligatur ad hanc czecham fl. VI pretextu Cristani
notarii, qui hanc czecham suscepit pretextu legum imperialium ab
eo emptarum, soluti sunt anno 1517. sabbato dummodo domini
rationem sederunt.»

Eredetie Eperjes város levéltárában. 758/b szám. 114. lap.

37. 1518 január 25. *Esztergom, Csábrági Péter házában.*

Medelfordiai Bangssen János fia, Olaus, Bakócz Tamás bíbornok-
érseknek, mint szentszéki követnek jegyzője Robini János mester
nevében Csábrági Péter esztergom-szentgyörgy-mezei kanonokot
könyvekről és írásokról nyugtatja.

Ego Olahus Joannis Bangssen de Medelfordia, notarius legationis
reverendissimi domini Thome cardinalis Strigoniensis legati apostolici
in partibus Hungarie etc. fateor per hoc manus mee scriptum me
recepisse a venerabili magistro Petro de Chabrag canonico ecclesie
collegiate sancti Georgii de Viridi Campo Strigoniensi quasdam
botulas (?)¹ providi magistri Johannis Robini consocii mei alias
scriptoris bullarum legationis eiusdem domini Thome legati videlicet
unum formularium instrumentorum impressum, aliud formularium
supplicationum sacre penitencie. Item decalogum Virgilii Zal-
burgensis. Item bullas diversorum pontificum in certis quinternis
dissolutis. Item Alanum de materiis theologie cum certis aliis
scripturis et supplicationibus ac minutis, in quadam valisia corea
reperitis, pro quibusquidem libris seu formulariis et scripturis aliis
prefatum dominum Petrum quitum et expeditum nomine dicti
Johannis Robini socii mei reddo atque committo. Datum Strigonii in
domo prefati domini Petri Chabragy ipso die sancti Pauli apostoli
conversionis, sub anno Domini 1518.

Idem Olaus Joannis notarius
qui supra manu propria fidem facit.

Kivül: Recognitio Olai notarii pro retulis magistri Joannis Robini.

Papiron, a gr. Erdődy-család levéltárában Galgócson. Ladula 47. fasc. 1. No 10.

¹ Javított szó, valószínűleg inkább: rotulas.

38. 1520 június 7. (Bártfa.)

A bártfai plébánia leltára.

«Inventaria domus curie plebani.

— — — — —

Libri.

Breviarium 1. — Alios libros quos habeo, puto in numero fore XVI. —»

Eredetie Bártfa város levéltárában.

39. 1520 körül.

Sztenicsnyák vár leltára.

«Registrum ingeniorum, victualiumque et aliarum rerum in castris illis, qui per egregium Nicolaum de Rayk sunt occupati et per ipsum eidem reperti.

— — — — —

Item in castro Ztanysnak.

— — — — —

Item breviarium unum in slavonico scriptum.»

Papiron, hosszukás könyvalakban. Orsz. Levéltár. M. O. D. L. 26.235.

40. 1521.

Fejérkö vár leltára.

«Anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo primo, inventarium castri Feyrkew etc. ... In capella ... misale unum...»

Papiron, alul két, fekete viaszba nyomott s papírral fedett gyűrűs pecséttel, a Magy. Nemz. Múzeum törzslevéltárában.

41. 1523 május 13. (Krakkó.)

Krakkó város tanácsának bizonyoságlevele, mely szerint Remer Jeromos és «*Joannes Beyer bibliopola concives nostri*» tanuk valának, midőn Schonfelder Bálint bort vett «*Oswaldus de Zarisch Ungariae*»-től és «*Michael plebanus de eadem Zarisch, frater eiusdem Oswaldi, qui fuit interpret ex Ungarico in latinum*» Schonfeldernek nyugtát is adott, melyet a tanács is megtekintett.

Papiron, alul a város papírral fedett vörös viaszba nyomott kisebb pecsétjével, Eperjes város levéltárában, 1109. szám alatt.

42. 1523 július 2. Eperjes.

Chunis Mátyás, a szabad művészetek mesterének és a theológia babérkoszorúsának levele Zalkán László egri püspök és királyi kancellár-

hoz, melyben krakkói könyvtára elézéséről, továbbá más egyéb ügyekről ír.

«Reverendissime presul et domine gratiosissime! Post humilimam servitiorum commendationem, ut eadem paucissimis rem omnem teneat, neutiquam sine causa reditum meum hactenus distulisse putet, quoniam quidem nec omnibus tum paramentis, tum aliis necessariis paratus usque nunc eram, fortuna non undique obsecundante infelici omine Graccovie (igy!) damnificatus igne, ubi in absentia mea et rerum suppellectilia (tametsi curta) *et librorum bibliothecam* funditus exustam amisi»... stb.

«Ex Epperies, secunda die julii, anno ab orbe redempto 1523.

Eiusdem reverendissime dominationis vestre

humilis capellanus,

Mathias Chwnys artium magister et sacre theologie
baccalaureus alias per reverendissimam domina-
tionem vestram electus suffraganeus Agriensis
functus.»

Kivül címzés: Reverendissimo in Christo patri et domino domino
Ladislao Zalcano, episcopo Agriensi, necnon cancellario regio supremo
domino nostro gratiosissimo.

Eredetie papiron, töredékes vörös viasz zárópecséttel, Eperjes város levéltárá-
ban 1113. szám alatt.

43. 1524 augusztus 5.

Szeben város tanácsának ítélete a Tonheuser Péter nagycsüri plébános,
Geréb Péter enyedi és Huszár János szebeni polgár közt folyó
perben, melyben érdekelve volt János könyvkereskedő is.

«Ex commissione dominorum de consilio.

Quod nobis, in domo consistoriali nostra iudicialiter consedentes
comparendo in nostri presentia venerabilis Petrus Thonheuser
plebanus de Magno Horreo tanquam actor ex una, necnon circum-
spectus Petrus Gereb concivis Enyediensis veluti in causam attractus
partibus ab altera, ubi prenomínatus actor per modum querele egít
in hunc modum, quod cum annis superioribus circumspecto Johanni
Hwzar concivi civitatis nostre Cibiniensis certam peccuniaríam
summam, utputa florenos centum et septuaginta quinque mutuo
prostitisset, illique debitum petenti dictus Johannes Hwzar cum non

haberet aut reddere recusaret et iam in monasterium propter es alienum *tanquam asilium* confugisset, id ipso actori rescienti bona prefati Johannis Hwzar coram iudice ecclesiastico, suo scilicet ordinario arrestasset et ibidem causam prescriptam diu egisset. Interim, quo causam eandem prosequeretur, circumspectus Petrus Gereb civis Enyediensis domum quandam, quam scilicet *Johannes Bibliopola* prenotato Johanni Hwzar pignoris titulo ante literatorie statueret et eandem ipsam domum Johannis Hwzar ulterius et consequenter prefato Petro Gereb assignatis sibi literis obligatoriis, quibus median- tibus Johannes bibliopola illum assignaverat, deinde pignoris titulo inscripsisset,¹ quibus peractis, prenomi- natus Petrus Gereb cupiendo rebus suis mature consulere et prospicere coram senatui Cibiniensi pro tempore constituti prelibatam domum mediantibus literis obligatoriis Johannis Hwzar in suorum debitorum sortem juridice opti- nuisset»... végül is a tanács Gerébet harmadmagával leteendő esküre ítéli, arra, hogy a Huszár-féle kötelezőlevélben rasura nem volt. Geréb az esküt letevén, felmentik.

«Actum Cibinii feria sexta ante festum beati Laurentii martiris, anno 1524.»

Szeben város jegyzőkönyvének I. kötetében, a 18—19. lapokon.

44. 1525 február 23.

Jegyzéke azon javaknak, amelyeket Monoszlai András mester, aradi kanonok az esztergomi egyház sekrestyéjéből tanuk előtt elvitt.

Anno Domini millesimo quingentesimo quinto, vigesima tertia die mensis februarii.

Magister Andreas de Monoszlo canonicus ecclesie Orodien- sis exportavit ex sacristia Strigoniensi res infrascriptas, presentibus dominis Johanne Kermendino lectore, Ladislao Kaplyon preposito sancti Georgii, Joanne Bak de Azzonfalwa et Andrea Kayary canonicis ac Caspar succustode et me Georgio de Zan.

Unam tecam lineam rotundam in qua continentur privilegia super Symand, Dezk, Gyarak et alie nonnulle litere videlicet metales super Kasaker etc.

Item librum privilegiorum scriptum in pargameno foliorum novem absque coopertorio, sub sigillo pendenti condam Wladislai regis.

¹ Így ! inscripsisset helyett.

Unum prothocollum continens fassiones factas in capitulo Orodiensi, quod finiebatur per annum millesimum quingentesimum decimum septimum et incipiebatur anno millesimo quingentesimo decimo quinto. Quatvor capsas ex tela nigra continentes diversas literas processuum octavaliū.

Unam tecam parvam quadvangularem in qua continebantur certe literae continentes porcionem possessionariam eiusdem capituli Orodiensis. Thordensem concernentes et etiam alie certe literae.

Magister Andreas de Monozlo manu propria
stb.

Eredetie fél iv papiron, az esztergomi főkáptalan országos levéltárában
Ladula 20. Capsa 14. fasc. 8. No. 2. jelzet alatt.

45. 1526 április 15.

A császári káptalan II. Lajos király 1525 augusztus 22-én Budán kelt parancsára többek közt Fejérkö (Feyerkew) várát leltározván, itt «in capella ibidem et in eodem castro constructa» talált «unum missale de modo ecclesie Strigoniensis metropolitane».

(Datum die dominico proximo post festum beatorum Tiburcii et Valeriani martirum, anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo sexto.)

Papiron, kívül rányomott viaszpecsét helye. Orsz. Levéltár. M. O. D. L. 24. 179.

46. 1528 május 6. Buda.

Nádasdi Tamás budai várnagy egy oklevelének mása, melyben előfordul Kisserjéni Ferenc (Franciscus de Kysseryen) «custos librorum camerae hungaricae» Budán.

Bécs. Staatsarchiv. Ungarn. Allgemeine Akten. 8. csomó.

47. 1528.

Kivonat Szeben város ezen évi számadáskönyvéből.

Registrum perceptorum et extradatorum domini Anthonii villici civitatis Cibiniensis ad necessitates civitatis, anno Domini millesimo quingentesimo 28.

— — — — —
Empti sunt ad hoc registrum tres libri papiri et pro illigatione simul solvi ffl. o. den. 38.

Scribae autem huius registri solvi ffl. 1 den. o.

Nagyszeben város levéltárában őrzött «Stadthannen» (villicus) számadások 1528. év kötetének 44. lapján.

48. 1533 március 11. Pozsony.

János lundi érsek levele I. Ferdinánd királyhoz, melyben írja:

«Nobis impresentiarum incumbit eidem regia maiestati vestrae gratias agere de misso ad nos *libro* iurium suorum ad totum regnum Hungariae, quo usi fuissetus et utemur oblata commoditate, quam maiestas vestra nobis praescribere dignabitur.»

Bécs. Staatsarchiv. Ungarn. Allgemeine Akten. 22. csomó.

49. 1533 május 16.

Nádasdi Tamásné Kanizsán levő drágaságainak összeírása.

«Super residuum rerum dominae condam palatinae...» stb.

— — — — —
«Duo libri effigiati et ter eius est apud Petrum Pereny.»

Orsz. Levéltár. Nádasdy-számadások, a) csomó.

50. 1533 augusztus 5. Bécs.

I. Ferdinánd magyar király gyóntatója, Faber János bécsi püspök (budai prépost) levele a pápához, melyben közli, hogy könyveket küld neki s egyúttal csatolja kinyomatásra került könyveinek jegyzékét.

Post beatissimorum Sanctitatis vestrae pedum

oscula sese humilime commendat.

Beatissime in Christo pater! Peroportune mihi in presentiarum in mentem venit, me aliquoties antea ad Sanctitatem vestram de lucubrationibus nonnullis, quas in mediis quodammodo regionum negotiorum undis, bellicorumque tumultuum procellis aedidi perscripsisse, at eiusmodi occasio, qua commode tales libros Sanctitati vestrae transmittere potuerim, numquam sese offerre voluit. Nunc vero cum ad manus habeam tabellionem, qui non modo gestandi molestiam non detrectet, verum et ea fide, ut non addubitem, quin haec recte illi concredi possint, quae quum ita habeant nolui committere ut is vacuis manibus Romae coram summo pontifice compareret, quin potius ut Sanctitas vestra re ipsa deprehendat, me hactenus, quod ad catholicae fidei propugnationem ac sedis apostolicae defensionem attinet, plane nihil reliqui ferisse eos hosce libellos reliquorum operum meorum impressorum imprimendorumque veluti gustum quendam Sanctitati vestrae exhibeo, simul orans, quatenus Sanctitas vestra absolutissimi iudicii sui

album calculum adiicere dignetur. Caeterum eorum voluminum quae in aliquot tomos digesta propediem publicare constitui, schedam Sanctitas vestra per presentium latorem hiis inclusam accipiet. His me Sanctitati vestrae humilime commendo, quae in domino Jesu bene valeat. Datae Viennae, quinta Augusti, anno Domini millesimo quingentesimo tricesimo tertio.

Eiusdem Sanctitatis vestrae

humilimum mancipium

Joannes episcopus Viennensis.

Catalogus librorum Joannis Fabri episcopi Viennensis Austriae, serenissimi Romanorum Hungariae Bohemiaeque regis confessoris ac consilarii.

De sancta civitate Dei Hierusalem.

De manna admirabili.

De archa foederis pro sacramento eucharistiae.

Consolatorii contra Turcos.

De miseria vitae humanae.

Contra anabaptistas.

De octo beatitudinibus.

De militia Christiana.

De veritate corporis et sanguinis domini nostri Jesu Christi in sacramento eucharistiae.

De fide et bonis operibus.

De quadraginta duabus mansionibus filiorum Israel.

Diversi sermones de tempore et sanctis.

De virtutibus et insigni patientia Jobis.

De primatu Petri ac Romanae ecclesiae.

De intercessionem sanctorum adversus apostatam Oecolampadium.

Contra anabaptistas.

Apologia contra Lutheranos.

Antilogiae. Contradictiones Lutheri.

Confutatio quarundam haeresium Lutheri.

Oratio ad regem Angliae de tyrannide Turcorum.

Oratio funebris pro exequiis dominae Margarethae archiducissae Austriae, ducissae Burgundiae.

Adversus Lutherum apostatam impie sententem omnia ex absoluta necessitate evenire.

Defensio catholicae fidei adversus anabaptistas.

Confutationum Zuinglianae doctrinae libri sex.
 Commentum super visitatione saxonica.
 Responsio ad impudentissimum librum Jonae haeretici.
 Confutatio haeresis Manichaeorum in sacramento contra quendam
 Silesitam.
 Victoria catholicorum Helvetiorum adversus Zuinglium.
 De sacris temere non vulgandis.
 Quae in sacra scriptura et creatori et creaturae quas communia,
 precipue tamen Deo ascripta sint.
 Isagoge sex articulorum adversus Zuinglium.
Kivül címzés: Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri ac domino
 domino Clementi papae VII. sacrosanctae Romanae ac universalis
 ecclesiae antistiti maximo, domino suo clementissimo.
 Papiron, zárópecsét helyével. Vatikáni levéltár. Principi. 8. kötet. 125., 126.,
 134. ll.

51. 1533.

Báthori András Bonaventura nyugtatja Turzó Eleket, az atyja, Báthori
 András által Turzónál Sempte várában letétbe helyezett javak
 visszaadásáról. Többek közt nyugtat: «Missalem librum veluto
 nigro tectum».

Eredetie a gróf Erdődy-család galgóci levéltárában. Lad. 95. fasc. 9. No 7.
 jelzet alatt.

52. 1533.

A topuszkói vártemplom javainak leltára.

«Regestum factum super rebus ecclesiae beatae Mariae virginis in
 castro Topozka existentibus et inventarium per magnificum domi-
 num Petrum Keglewych de Bwsin...» stb.

— — — — —
 «Libri diversi XXI.»

Eredetie Orsz. Levéltár. Nádasdy-számadások, a) csomó.

53. 1536.

Kivonat valamely ismeretlen egyén könyvjegyzékéből.

Cathalogus librorum tam catholicorum, quam hereticorum, anno 1536.
 109/a lap. *Sermones et homiliae.*

(Ezek közt:) *Sermones et modus praedicandi Hungari cum passione
 Domini.*

112/a lap. *Historica et cosmographia*.

(Ezek közt:) *Cronica Hungarorum*.

112/b lap. *Crucigeri Vngarici*.

113/a lap. *Turcken Handlung in Hungern*.

113/b lap. *Coronatio Ferdinandi in Hungaria*.

Sibenburg von Turcken.

Zwinglius, Oecolampadius, Lampertus.

120/b lap. *Waldenses ad regem Hungariae*.

Eredetie könyvalakban a bécsi Nationalbibliothek kéziratai közt. Cod. 11.850.

54. 1539 február 23. *Nagyszombat*.*

A gyermekgyilkos nagyszombati zsidók javainak összeírása.

Describuntur res et bona judaeorum puericidarum Tirnaviensium pro sacratissima regia maiestate per me Thomam Francisci tricesimatorem suae maiestatis praesentibus tribus consulibus juratis Tirnaviensibus fidele confiscata.

Primo domus cum omnibus juribus et pertinentiis Simonis Glazer vocati 23. februarii 1539.

— — — — —
Tres libri hebraici.

Két ív papíron. Orsz. Levéltár. Urbaria et Conscriptiones fasc. 75. No 30.

55. 1539.

A zágrábi káptalan vizsgálato tart Frangepán Farkas gróf ellen, aki a káptalan hites emberét mindenéből kifosztotta s a *«librum breviarii»*-t is elszedte tőle.

Orsz. Levéltár. Neo Reg. Acta. fasc. 1645. No 21.

56. 1540 április 17. *Gandani*.

I. Ferdinánd magyar király levele Nansea doctorhoz!

«Reddite sunt nobis binae literae tuae unacum libellis abs te non minus pie, quam ingeniose in communem tuendae religionis nostrae utilitatem compositis, quos clementer accepimus animumque istum et sacra studia tua praesertim in docendo populos et subditos nostros ea quae ad vestram pietatem pertinent, magnopere probamus, prosequuturi eiusmodi labores...» stb.

Staatsarchiv. Bécs. Ungarn. Allgemeine Akten 41. csomó.

57. 1541 körül, szeptember havában.

A veszprémi egyház kanonokjai a török elől Sopronba viszik az egyházi paramentumokat, köztük :

«Item missalia duo cum fibulis argenteis disposita et cum veluto nigro ab extra cooperta».

Veszprémi káptalan magán levéltára, 1544. Veszpr. eccles. et capit. No 82.

58. 1543 december 1.

A pozsonyi káptalan a győri káptalant a nekik kölcsön adott antiphonarium visszaszolgáltatásáról nyújtatja.

Nos capitulum ecclesiae Poseniensis, memoriae commendamus quod annis superioribus, cum *libri* ecclesiastici praesertim ad chorum ecclesiae episcopalis Jauriensis pertinentes et facientes per exustionem fuissent amissi, quendam librum antiphonarium ad ecclesiam parrochiam sancti Laurencii martyris extra muros huius civitatis Poseniensis, hoc tempore disturbiorum demollitae, venerabili capitulo praedictae ecclesiae Jauriensis pro divinis ex eo in eorum ecclesiam Jauriensem peragendo precario concesseramus super eiusdem rehabitionem, reverendus dominus Blasius de Waarda doctor praepositus eiusdem ecclesiae Jauriensis tum suo, tum praedicti capituli ecclesiae Jauriensis nominibus sub pena centum florenorum hungaricalium suas nobis pro securitate dederat literas, qua multis nunc nos praepediti curis, eas perquirere non valemus, et quia ide capitulum ecclesiae Jauriensis antedictum librum antiphonarium dictae ecclesiae sancti Laurencii martyris eis, ut praefertur precario concessum, nobis prout acceperat, ita salvum restituit, proinde nos literas praedictas praefati domini Blasii praepositi recognitionales et obligatorias (etiam si reperiri possent et ad lucem deveniri) reddimus nullas, inefficaces et nemini nocituras et insuper annotatum capitulum ecclesiae Jauriensis scilicet et praefatum dominum Blasium praepositum ac eorundem successores universos de et super eodem libro antiphonario illiusque nobis restitutione reddimus quittos et expeditos ac modis omnibus absolutos vigore et testimonio praesentium mediante. Datum sabbatho proximo post festum sancti Andreae apostoli anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo tercio.

Papiron, kívül rányomott pecsét helye, a győri káptalan magán levéltárában, cimeliotheca IX. No 653. jelzet alatt.

59. 1546 február 9. Huszt.

Kivonat Huszt vára leltárából.

Regestum super rebus inventis in arce Hwzth post deditionem eius,
quae facta est in festo Apolloniae, anno Domini 1546.

— — — — —

Item literae privilegiales et aliae variae causales scrinio uno.

— — — — —

Orsz. Levéltár. Urb. et Conscr. fasc. 99. No 2.

60. 1547 február 5.

Österreicher Lénárd sárosi várkapitány végrendelete. (Kivonat.)

«Rogavit autem dominum Wernherum, ut apud regiam maiestatem
pro impetranda residua summa diligenter instare velit. Ex ea
summa legavit florenos ducentos ad fovendos *studiosos in scholis*
recte institutis...

— — — — —

Quod si vero Deo ita ordinante haerede mortuo et iste tres nepotes
decesserint, commisit arbitrio tutorum, ut omnis illorum hereditas
convertatur *in usus scholarum*, alendis doctoribus et studiosis et
ad conservationem ministerii verbi in ecclesia. Agros quos in
campis Saros habet, una cum satis legat omnibus tribus fratribus
Joanni Osterreicher haeredi et Ulrico et Valentino, ut ex illis
studia illorum alantur ex aequo. Hortum quendam, qui fuit Oswal-
dum impignorum sibi esse florenis duobus, is si redimatur ad
studia dictorum puerorum legavit.

— — — — —

Habere se novalia in metis Meggye, quae suis pecuniis curavit extir-
pari, ea quoque ad studia dictorum puerorum legavit.

— — — — —

Domino Petro Senfftlebio concionatori Epperiensi vaccam unam,
domino judici de Epperies Emerico Fontano vaccam unam.

— — — — —

Magistro *scholae* Sarosiensis, Martino literato legat de flaveo kyrsing
ulnas sex. *Libros* suos omnes legat ad domum Epperiensem pro
usibus heredis.

Kiadja átiratban 1560 június 30-án Eperjes város tanácsa. Közös pénz-
ügyi levéltár. Hungarn. 14.346. csomó.

61. 1547 május 22.

I. Ferdinánd király és nővére, Mária királyné közti perben, mint a zágrábi püspök tudja: «Fecerunt mentionem *Tripartiti operis consuetudinarii juris regni Hungariae* et ob id huiusmodi opus pro parte maiestatis suae apud acta produci debet, ideo maiestas sua regia commisit, ut reverendissimus dominus Zagrabiensis huiusmodi opus tripartiti typis excusum habere atque vel ad manus maiestatis suae regiae, vel eiusdem vicecancellarii, domini doctoris Jacobi Jonae consignari curet, idque quamprimum fieri potest».

Erre a zágrábi püspök ezt a választ írta:

«Opus Tripartitum juris Hungariae et etiam responsum maiestatis regiae in conventu Tyrnaviensi regnicolis datum est Pragae inter alia monumenta cancellariae Hungaricae...» stb.

«Zagrabiensis etc.»

Staatsarchiv. Bécs. Ungarn. Allgemeine Akten. 54. csomó.

62. 1547 június 9.

Kivonat Kassa város jegyzőkönyvéből.

«Caspar *bibliopola* de Eperyes arestat omnia bona Martini Zabo pro fl. VI. denar. X. — In festo Corporis Christi.»

Kassa város 1536—1552. évi jegyzőkönyvében.

63. 1547 szeptember 17.

Kivonat Monyorókerék vár leltárából.

Regestum inventarii arcis Monyarokerek per spectabilem et magnificum dominum comitem Thomam de Nadasd ad manus magnifici domini Petri Erdewdy sabbato post festum Exaltationis sanctae Crucis assignatum 1547.

— — — — —
In stuba testudinata.

— — — — —
Ibidem libellus praecationum 1.

— — — — —
Penes eandem in stuba magna.

Ibidem libri — — — 2.

In dormitorio.

Ibidem libri parvi — — 5.

A vasvár-szombathelyi káptalan országos levéltárában Litteralia instrumenta fasc. 30. No 28. jelzet alatt.

64. 1548.

Kivonat Nagyszeben város ez évi számadáskönyvéből.

Registrum vilicatus civitatis Cibiniensis domini Matthie Ponczler,
anni Domini 1548.

— — — — —

Sequuntur communia extradata domini villici ad varios usus civi-
tatis 1548.

— — — — —

Item empto libro papyri ad regestum conficiendum pro ffl. O. den 8.

— — — — —

Item pro papyro ad regestum et pragameno soluti ffl. O. den 38.

Nagyszeben város levéltárában. Számadáskönyvek, fasc. 2.

65. 1549 február 18. Huszt.

Kivonat Huszt vára inventáriumából.

Inventarium super rebus in arce Hwszth per egregios dominos
Mathiam Brodaryth et Stephanum Mekchei tempore resignationis
eiusdem arcis relectis, decima octava die februarii anno Domini 1549.

— — — — —

Missale lacerum unum.

— — — — —

Scrinium cum literis quibusdam alienis.

Orsz. Levéltár. Urb. et Conscr. fasc. 75. No 39.

66. 1549 október 16.

Kivonat Várdai Pál esztergomi érsek javainak inventáriumából.

Conscriptio rerum inventarum reverendissimi domini Pauli de Warda
archiepiscopi Strigoniensis, locumtenentis regiae maiestatis die 16.
mensis octobris facta.

— — — — —

Evangelii liber, cum certis antiquis orkamentis et lapidibus rudibus
antiquis in pergameno scriptus.

— — — — —

Cista sexta: Habet literas certas et regesta cum saccis literariis.

Cista septima, minor, habet literas certas, quae excusae et perlustratae
non sunt, sed obsignatae cum signo 8.

Cista octava paulo maior, quae dicta est habere sigillum duplex et

literas certas. Non est haec aperta, sed relictæ eodem modo... stb.

— — — — —
Közös pénzügyi levéltár. Bécs. Hungarn. 14.335. csomó.

67. 1549.

Kivonat Nagyszeben város ez évi számadáskönyvéből.

1549. NP. Rationarium prudentis et circumspecti domini Matthie Ponczler villici civitatis Cibiniensis super universa percepta et extradata villicatus anni Domini 1549.

— — — — —
1549. Sequuntur communia extradata domini villici... stb.

— — — — —
Pro papyro ad regestum dati ffl. O. den. 8.

— — — — —
Nagyszeben város levéltárában. Számadások, második csomó.

68. 1549.

Kivonat a magyar királyi udvari kamara ez évi számadásaiból.

Ratio proventuum paratae pecuniae ad cameram Hungaricam regiae maiestatis administratae in anno Domini 1549.

— — — — —
Ultima decembris.

Papirus pro scribendis literis et regestis in camera emptæ est fl. 20. den. 44.

— — — — —
Pergamenæ pro colligandis regestis fl. 1. den. 88.

— — — — —
Spagum pro colligandis fasciculis literarum ex camera mittendarum den 78.

Quarto papirfüzet a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Kamarai iratok 921/I. szám.

69. A XVI. század közepe táján.

Kivonat Gyulaffy László javainak inventáriumából.

Gyulaffy Laczko marhaya zama.

Emlekezeth myny marham marat Czyobantzban.

— — — — —
Tyzenket kóny.

— — — — —
Gróf Bethlen-levéltár. Keresd. Gyulaffy-iratok.

70. *A XVI. század közepe táján.*

Az esztergomi káptalan javairól felvett inventárium töredéke.

In 6ta ladula...

Item liber alius qui canon missae inscribitas etiam magno folio.

Item duo libri sinodales in folio.

Féltv papíron, az esztergomi főkáptalan magán levéltárában. Ladula 85.

71. *A XVI. század közepe táján.*

Serjéni Ferenc könyveiről szóló feljegyzés.

Libri varii maiores et minores relictí sunt in domo domini Francisci

Serieny numero centum et octoginta.

Papíron. Orsz. Levéltár. Lymbus III. sorozat. XVI. század. 5. csomó.

72. *1550 március 10. Bécs.*

A Bécsben tanuló Nádasdi László levele anyjához, melyben egyebek közt ezt írja: «Nunc nimis indigeo pecuniis, quoniam libros mihi deberem comparare».

Orsz. Levéltár. Nádasdy-missilisek. N.-csomó.

73. *1550 június 23. Kapu.*

Nádasdi László levele Nádasdi Tamáshoz, melyben a részére megvásárolt könyveket köszöni meg, bár amit leginkább óhajtott volna, t. i. a bibliát, nem kapott, kéri, hogy vegyen neki bibliát is. (Kivonat.)

«Quod tua magnifica dominatio tum comparuerit alium iterum eruditorem, tum quod libellos per eum jussit mihi unacum aliis meis comilitonibus charissimis emi, immortales ago vestrae dominationi magnificae gratias, attamen, quod magis desiderabam, illis potire nequivi, nempe *biblia*, cuius lectio meum animum magis, ut opinor erudire ac informare religiose potuisset, quamvis ne isto quidem beneficio vestrae magnificae dominationis dignatus me unquam fuisset, sed tamen cum altera vice eadem nobis omnibus libros aliquando iubeat coemi, oro vestram dominationem, ut dignetur mihi *biblia* solvere, cui rei vestrae dominationi meis perpetuis servitiis pro eiusdem erga me beneficiis satisfacere usquam conabor.»

«Datum ex Kapu, 9. Calend. Julii, anno Domini 1550.»

Papíron. Orsz. Levéltár. Nádasdy-missilisek. N.-csomó.

74. 1552 május.

Kivonat Detrekő vár leltárából.

Item inventarium arcis Detrewkew.

— — — — —

Item librum missale 1.

— — — — —

Item librum antifonale 1. *Más kézzel megjegyezve: laceratum.*

Orsz. Levéltár. Urb. et Concr. fasc. 96. No 2.

75. 1553 július 15.

Kivonat az esztergomi káptalan javainak inventáriumából.

Regestum super res et bona ecclesiae Strigoniensis in festo divisionis apostolorum denuo revisa et in ladulas collocata, anno 1553.

— — — — —

De cista A. exceptae res.

— — — — —

Evangelii liber cum certis antiquis hornamentis et lapidibus rudibus antiquis in pergameno scriptus.

Egy ív papíron az esztergomi főkáptalan magánlevéltárában: Ladulá 41. fasc. 4. No 2. és 3. alatt.

76. 1553 december 4.

Kivonat Zalavár magyarnyelvű inventáriumából.

Ezer ewth zaz 1553 zenth Barbala azon napyan ez registhromoth iratha Zolthay Andreas es Chany Akaczyos nagchagos Nadasdy Thamas wronk parancholathyabol Zala warnak mynden inuenthatriomyarol Eychynthywl fogva naghyk, ky az warba wolna... stb. Az eghaz marhayanak mynden hoza valorol... stb.

— — — — —

Missal kenuek ⁱⁱⁱ.

Az kenueek somaya ^oİXXVII.¹

Orsz. Levéltár, Nádasdy-számadások c) csomó.

77. 1553 december 17 Pozsony.

Kivonat az esztergomi főegyház javainak összeírásából.

Anno Domini 1553. decima septima die decembris Posonii ex tribus ladulis A, B, C literis signatis, praesentibus reverendissimo domino

¹ Azaz = 127.

Nicolas Olaho archiepiscopo Strigoniensi ac venerabilibus Mathia Graeco lectore, Paulo de Papa cantore canonicis Strigoniensibus ac Petro Paulino praeposito beati Petri Agriensis, Georgio Hozzwothy magistro curie, Emerico de Saag provisoro Posoniensi praefati reverendissimi domini archiepiscopi sunt hae infrascriptae res ecclesiae Strigoniensis praefatae et in unam magnam ladulam impositae et sigillis eiusdem reverendissimi domini ac capituli Strigoniensis obsignatae.

— — — — —

Euangelii liber cum caeteris antiquis ornamentis et lapidibus rudibus antiquis in pergameno scriptus.

— — — — —

Eredetije rongált állapotban az esztergomi prímási levéltárban, archivum ecclesiasticum vetus No 86. — V. ő. 1553 július 15. Esztergomi főkáptalan magánltára : Ladula 41. fasc. 4. No 2. és 3.

78. 1554.

Kivonat az esztergomi egyház tizedszámadásaiból.

Jesus Maria 1554.

Regestrum super decimas de minori comitatu Nittriensi.

(109. l.) 1554.

Jam sequitur exitus pecuniarum.

— — — — —

Item pueris duobus qui libros missandi ad ecclesias portaverunt cum processione et ministraverunt presbitero, dati den. III.

Item frustum papiri ad necessitates capituli, tam ratione divisoratus emi den. XXI.

— — — — —

Item eodem tempore registrum decimarum comitatus utriusque Bars feci de libro scribere, ut demittitur domino Nittriensi ad Sanctum Benedictum, soluti ad papirum et pro labore uno pauperrimo scholarum den. XI.

— — — — —

Item vigesima octava die maii copiam registri de Kysnytra de voluntate do. (mini) exscribi feci et domino lectori dedi pro labore et papiro uno scolari ex quo cito debuit fieri soluti den. VII.

— — — — —

(111. l.) Item sigilla duo purgari feci cum aurifice pro den VI.

— — — — —

Item eodem die (t. i. június 18.) frusta papiri II den. XIIII.

Börbe kötött könyv, melyen kívül ez olvasható: «Zachariae Moshocii E.(piscopi) Nittriensis Urbium seu matrica capituli E.(cclesiae) Strigoniensis».

Belül, a börborítékon: «Zacharias Mosocius E.(piscopus) Nittriensis me huc collocavit 1587».

Az esztergomi főkáptalan magánlevéltárában: Ladula 102. capsza 18. eccl. fasc. 1. No 1.

79. 1555 január 6. Bethlen vára.

Ruszkai Dobó István levele Dobó Ferenchez, melyben többek közt azt írja, hogy az erdélyi püspök udvarmestere Hamvay György által «et nos domino reverendissimo Agriensi unum *gradarium* miseramus».

Orsz. Levéltár kincstári osztály, Dobó levéltár, 1. csomó.

80. 1555 január 30.

Kivonat Szent György-vár inventáriumából.

Inventarii zu Sanndt Georgen Schlosz... stb.

— — — — —
In der Cappeln.

4 Mesz puecher.

1 graduall puech.

1 Psalter puech.

Közös pénzügyi levéltár, Bécs, Hungarn, 14339. csomó.

81. 1555 június 1—december 15.

Kivonat a garamszentbenedeki monostor számadáskönyvéből.

Regestum totius introitus et exitus pecuniarii monasterii sancti Benedicti de juxta Gron tempore administrationis praepositi Orodienensis in anno Domini 1555. a prima die junii incipiendo usque ad decimam quintam decembris inclusive.

(77. l.) *Exitus ad papirum.*

Duodecima julii Tyrnaviae, quum ex dominorum voluntate iterum officium praefecturae suscepturus, discedere in Sanctum Benedictum emeram papiri libras quindecim per denarios octo, faciunt fl. 1 den. XX.

(103. l.) *Rector scholae.*

Rector scholae servit per annum pro florenis octo incepit servire

prima die junii et servivit tempore meo supra medium annum,
mensem medium et dies sex, solvi sibi fl. III denar. XXXXVII.

Az esztergomi főképtalan magánlevéltárában: Ladula 104. Capsa 20. eccl.
fasc. 5. No 5.

82. 1555.

Kivonat Armpruster Kristóf magyar királyi udvari kamarai perceptor
számadásaiból.

Liber rationum Christophori Armpruster perceptoris pecuniarum
regiarum ad cameram Hungaricam praesentatarum.

8. decembris.

Calendaria empta sunt ad cameram regiam... den. 28.

Pro pargameno... den. 24.

Ad proprium usum camerae.

Papirus.

29. Januarii octo ligaturae papiri ad scribendas literas camerae et
regesta emptae fl. 8. d. 74.

17. Junii papirus empta est fl. 1. den. 25.

27. Junii. Per dominum Armpruster empta est papirus ligaturae decem
cum sigillo scuto singula pro floreno uno et aliae duae ligaturae
vilioris papiri, una pro den. 80, facientes simul... fl. 11 den. 60.

17. Novembris. Papirus empta erat per dominum Vaciensem... fl. 2.

20. Novembris. Papiri melioris cum scuto unam balam, continens
ligaturas 10,... fl. 12.

Pargamena.

20. Novembris septem pargamene maiores similiter pro regestis empte
sunt pro danariis¹ 25, facientes simul fl. 1 den. 75.

6. Decembris. Pargamena pro colligandis literis sub sigillum regium...
den. 24.

Libri papiracei.

29. januarii, duo libri papiracei pro regestis empti sunt... den. 80.

8. julii, Paulo Strosser bibliopolae pro ligatis libris ad cameram
emptis fl. 6, den. 66.²

¹ Igy!

² Ez utóbbi áthúzza!

20. Septembris. Paulo Strosser pro regestis ad cameram emptis soluti sunt fl. 2, den. 89 w. 1.

20. Novembris, octo libri papiracei pro regesta magistri rationum et aliorum in camera officialum, singulum pro den., facientes fl. 5, den. 20.

Papírfüzet, a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában: kamarai iratok, fol. lat. 921/II. szám.

83. 1556 január 10.

Kivonat a nagybányai pénzverőkamara inventáriumából.

Inventarium camerae Rivuliensis sacrae regiae maiestatis, tempore resignationis officii eiusdem camerae per egregium Thomam Francisci egregio Francisco Felpeczy tanquam comiti eiusdem, praesente me Petro Feigel dictae regiae maiestatis ad hoc misso commissario factum et conscriptum die 10. januarii anni praesentis 1556.

— — — — —
In domo praefecti.
— — — — —

Tabula pergamenum in qua depictus situs castelli¹ 1.

— — — — —
Liber continens tabellas gradum marcarum 1.
— — — — —

— — — — —
In testudine domus antiquae.
— — — — —

Libri maiores et minores simul 38.

— — — — —
In uno sacculo litterae diversae et cartae inutiles.

Papírfüzet, Orsz. Levéltár, Urb. et Conscr. fasc. 99. No 27.

84. 1556 augusztus 9. Késmárk.

Varkócs Menyhért a szepesi káptalan emberei, Mekksei Ferenc őrkanonok és Kassai Kristóf tornai főesperes előtt Késmárkon, augusztus 6-án végrendeletet alkot.

In nomine Domini, Amen

Item parochus de Cruce ordino decem florenos et postillam Lutheri, bibliam et nonnullos ex libris meis.

¹ T. i. Nagybánya castellum képe.

Átírja 1563 november 25-én a szepesi káptalan. A báró Szentgyörgyi Horváth-család levéltárában (letéve Vasvármegye levéltárában) fasc. 38. No 16. — Ugyanezt átírja a szepesi káptalan 1573 január 17-én, a grá-deci Horváth-Stanchich-család nagyőri levéltárában: Orig. No 13. jel-zet alatt.

85. 1556.

Kivonat az m. kir. udvari kamara számadásaiból.

Ratio proventuum paratae pecuniae ad cameram Hungaricam regiae maiestatis administratae in anno Domini 1556.

— — — — —

Generalis exitus praescriptarum perceptionum anni 1556.

— — — — —

Expensae nuntiorum et quotidiana negotia camerae 1556.

9. januarii. Eodem die bibliopolae Psoniensi pro octo librorum registis in camera necessariorum colligatione dati sunt den. 90.

18. aprilis. Compactori librorum pro colligatione unius regesti ad cameram dati sunt den. 8.

— — — — —

Emptio papyri, cerae, pulverum aliarumque rerum pro usu quotidiano camerae. Papyrus pro necessitate camerae emptus est hoc anno pro fl. 14 den. 72.

A Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában, Kamarai iratok, fol. lat. 921/III.

86. 1556.

Kivonat a szepesi vár számadásaiból.

(15. l.) Exitus pecuniarum ad emptiones diversorum necessitatum parvaliumque arcis.

(18. l.) *Papiri.*

In januario emptae papiri ligaturae duae fl. 3.

In julio quoque una, sed mardalosí una cum homine ex sylva abstulerunt, fl. 1 den. 40.

In mense septembris in Casioforo emptus ligatura papiri una, fl. 1 den. 65.

Magyar Nemzeti Múzeum, Szalay Ágoston gyűjteménye.

87. 1557—8.

Kivonat a magyar királyi udvari kamara ez évi számadásaiból.

Regestum generale super introitum et exitum proventuum camerae

hungaricae regiae maiestatis, anno Salutis 1557 — Ch. Armpruster.

(22. lap.) *Exitus pecuniarum.*

5. Januarii, Joanni compactori librorum, qui tria regesta pro usu camerae ad annum praesentem ligavit, dati sunt . . . den. 40.

(24. lap.) 23. Januarii. Papyrus empta est ligaturae quinque cum signo scuti talleris septem, faciendo flor. 6, den. 53. w. 1.

(26. lap.) 22. februarii. Pargamentum emtum est ad scribendas literas in negotio camerae pro den. 28.

(42. lap.) 26. marcii. Domino Ladislao Mossoczi, pro emendo papyro in usum camerae, dum Viennam proficisceretur dati sunt fl. 5, den 40.

(66. lap.) 25. novembris. Joanni Polono compactori librorum pro illigatione regestorum pro rationibus perceptorum dati sunt fl. 1, den 50.

Ratio proventuum paratae pecuniae ad cameram hungaricam sacrae caesariae maiestatis administratae, anno Domini 1558. — (82. lap.)

(101. lap.) 18. januarii. Calendaria ad usum camerae hungaricae empta sunt den. 36.

(104. lap.) 11. Martii. Joanni Polono compactori librorum *pro colligatione decretorum divorum quondam Stephani, Ladislai, Colomanni et aliorum Hungariae regum* dati sunt fl. 2.

(106. lap.) (25. aprilis.) Ladislao Gewrth pap, qui papyrum et alias res Vienna Posonium ad cameram vexit, dati sunt den. 80.

(123. lap.) Emptio papiri, coerae, pulverum, aliarumque rerum ad usum quotidianum camerae pertinentium 1557.

Papyrus ad usum camerae sacrae regiae maiestatis hungaricae empta est fl. 34, den. 88¹/₃.

Pargamenae pro ligandis regestis emptae sunt den. 32.

(124. lap.) Libri papiracei ad usum camerae sacrae regiae maiestatis empti sunt den. 2.

(132. lap.) (14. martii.) Petro Zenthpaly scribe camerae, qui Wiennae circa magnificum dominum praefectum versatus est, pro emendo papyro, pulveribus et coera datus est fl. 1.

— — — — —

(133. lap.) (26. martii.) Eidem (t. i. Ladislao Mossoczy) ad emendam papyrum in usum camerae, dum Wiennam proficisceretur, dati flor. 5, den. 40.

— — — — —

(146. lap.) (21. Decembris.) Res diversae in usum camerae Wiennae emptae, ut sequitur. Papyrus flor. 2, den. 40 Pargamenae sex pro flor. 1, den. 92. Calendaria tria, den. 8.

— — — — —

(146. lap.) 28. Decembris. Petro literato Zenthpaly scribe camerae per cameram Wiennam pro libro regio seu instructionum misso, dati sunt pro expensis et conductione currus flor. 6.

— — — — —

(149. lap.) Emptio papyri, pulverum coerae aliarumque rerum pro usu quotidiano camerae. Papyrus pro necessitate camerae emptae est hoc anno pro flor. 14, den. 72.

Coera pro sigillandis literis et scedis tricesimalibus emptae est flor. 2, den. 26.

— — — — —

(171. lap.) Expensae nunciorum et quotidiana negotia camerae 1556. (9. Januarii.) Eodem die bibliopolae Posoniensi pro octo librorum pro regestis in camera necessariorum colligatione dati den. 90.

— — — — —

(179. lap.) (15. Aprilis.) Atramentum, coera, papyrus, pulveres exicatorii et calami ad usum camerae Wiennae empti pro den. 35.

18. Aprilis. Compactori librorum pro colligatione unius regesti ad cameram dati sunt den. 8.

— — — — —

(203. lap.) (4. Februarii.) Joanni Polono compactori librorum, qui regesta in usum camerae paravit, dati sunt . . . den. 95.

— — — — —

(204. lap. 14. Februarii.) Tria calendaria emptae sunt in usum camerae den. 32.

— — — — —

(208. lap.) 29. Aprilis. Joanni Polono compactori librorum, qui duo

regesta pro domino Paulo Kysserieny registratori camerae paravit,
soluti sunt flor. 2, den. 40.

— — — — —
(216. lap.) Papyrus empta est in usum camerae hungaricae sacrae
caesareae maiestatis flor. 2.

— — — — —
Vastag (270 lapos), kéziratós könyv, a Magyar Nemzeti Múzeum Szalay
Ágost gyűjteményében.

88. 1558 január 1. Bécs.

Doctor Fabricius Pál királyi mathematicus levele Nádasdi Tamáshoz,
melyben magyar prognosticon-jának kinyomatásáról s egyebekről ír.
S. D.! Non mea culpa factum est spectabilis et genere domine,
quod prognosticon meum Hungaricum non prodierit, sed inertis et
inepti typographi stulta pertinacia, qui contra quam mihi pollicitus
est meam Ephemeridem et alienum prognosticum expressit Hun-
garice. Oro itaque veniam. Quia vero etiam falsarius nebulo (salvo
honore dicam) in latino pavulo versus emisit, mitti hic adhuc quae
restant Germanica. Oroque ut boni consulat vestra generosa specta-
bilitas. Ego dabo operam, ut posthac opere prestantiori si quid in
me est, honori vestrae spectabilitatis serviam. Oro, ut vestra specta-
bilitas generosa vel figuram, vel tempus nativitatis filioli sui mittat.
Ego n. illum amisi e soleo tamen figuras nativitatum quas facio
ad minimum reponere. His me commendo et vestrae spectabilitati
ac conjugii castissimae et optimae unacum generoso ac dilectissimo
filiolo foelix anni auspiciū precor. Date Viennae, 1558. calendas
januarii.

Vestrae generosae spectabilis cliens

Doctor Paulus Fabricius
regius mathematicus.

Kivül: Spectabili, generoso ac magnifico domino, domino Thomae de
Nadasd, vice regi in Ungaria, perpetuo terrae Fogaras et Vasuar
comiti etc., domino patrono suo observandissimo.

Papiroszon, zárópecsétje elveszett. Orsz. Levéltár, Eccles. cameral. irregestr.
fasc. 79.

89. 1558 (január 5).

Kivonat a magyar udvari kamara ez évi számadáskönyvéből.

Regestum

generale super introitum et exitum proventuum camerae Hungaricae regiae maiestatis, anno salutis 1558. — Christophorus Armpruster.

— — — — —

Exitus pecuniarum

5. januarii. — Pro duobus regestis ad cameram emptis soluti sunt den. 26.
18. januarii. — Pro uno calendario in usum camerae empto soluti sunt den. 10.
27. januarii. — Calendaria empta sunt den. 26.
8. februarii. — Pro emenda papyro regali in usum camerae dati sunt den. 80.
11. marcii. — Joanni Polono compactori librorum *pro colligatione decretorum divorum condam Stephani, Ladislai, Colomanni et aliorum Hungariae regum dati sunt, fl. 2.*
26. marcii. — Pro emenda papyro regali pro ligandis regestis magistri rationum dati sunt den. 50.
- Pro ligatione regesti ad usum registratoris dati den. 13.
11. aprilis. — Papyrus empta est Viennae in usum camerae pro fl. 12.
3. junii. — Joanni Polono compactori librorum pro colligatione duorum regestorum in usum camerae datus est flor. 1.
28. junii. — Papyrus empta est fl. 1, den. 40.
4. augusti. — Papyrus empta est Viennae in usum camerae fl. 8, den. 40.
9. augusti. — Compactori librorum pro ligatura regestorum camerae soluti sunt fl. 2, den. 25.
26. novembris. — Compactori librorum pro ligatura quinque regestorum pro anno futuro in camera habentium dati sunt fl. 1, den. 70.
3. decembris. — Papyrus empta est Viennae in usum camerae per Gallum Sonnebroth fl. 10.
- Papiroson, könyvalakban, a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában, kamarai iratok, fol. lat. 920/VI. jelzet alatt.

90. 1558 január 10. Pozsony.

Kivonat a Pozsonyban elhunyt Pálczán Péter egykori budai bíró javainak inventáriumából.

Inventarium rerum egregii domini condam Petri Palchan alias judicis Budensis Posonii mortui 8. die mensis januarii in domo sive hospi-

cio suo repertarum, praesentibus venerabilibus et egregiis dominis Michaeli Zempchey, Thomae de Polostycz canonicis ecclesiae Posoniensis, Ladislao Mossoczy ac Christophero Armpruster perceptoris proventuum camerae hungaricae regiae maiestatis decima januarii factum 1558.

Sigillum cupreum civitatis Budensis.

In alia cista magna.

Diversa literalia intrumenta antiqua Budensia est Pestiensia et nova negotia concernentia super molendinum et lites aliquas ac domum haeremitarum in Thal, super que et regestum est.

Duo regesta domestica, *Biblia Hungarica lingua*,¹ . . . stb.

Közös pénzügyi levéltár, Bécs, Hungarn, 14,344. csomó.

1558.

Kivonat a magyar királyi udvari kamara számadásaiból.

Ratio proventuum paratae pecuniae ad cameram Hungaricam sacrae caesareae maiestatis administratae in anno Domini 1558.

Pro redemptione literarum juridicalium fiscum sacrae caesareae et regiae maiestatis concernentium soluti flor. 5.

18. julii. Ab eodem (t. i. serifabro) duae serae emptae ad ladulam, in quo literalia intrumenta quondam comitum de Bozyn continentur den. . . . 50.

A Magyar Nemzeti Múzeum kézirtatárában, kamarai iratok, fol. lat. 921/IV. szám.

91. 1559 (*január 17.*—)

Kivonat a magyar királyi udvari kamara ez évi zárszámadásaiból.

Regestum generale super introitum et exitum proventuum camerae hungaricae regiae maiestatis 1559.

Exitus pecuniarum.

17. januarii. — Calendaria emptae sunt den. 24.

Prima februarii. — Papyrus regalis emptae est in usum camerae pro den. 16.

¹ Nyilvánvalóan a Heltai-féle bibliáról lehet csak szó!

14. februarii. — Papyrus emta est in usum camerae pro fl. 1. den. 50.
 4. marcii. — Papyrus empta est in usum camerae pro fl. 3.
 29. maii. — Papyrus empta est in usum camerae pro fl. 4 den. 50.
 12. iulii. — Papyrus empta est in usum camerae duabus ligaturis pro fl. 3.
 23. iulii. — Papyrus emta est in usum camerae den. 80.
 18. augusti.¹ — Papyrus emta est ligaturis quatuor fl. 6.
 21. octobris. — Papyrus emta est ad cameram per dominum Ladislaum Mossoczi pro fl. 8. den. 36, w. 2.

Pro devectione papiri et candelarum ex Vienna Posonium soluti sunt fl. — den. 60.

Magistro domino Joanni Desewffi praefecto camerae etc. emta est una libra papyri ad expedienda negotia camerae fl. 1 den. 30.

Prima novembris. — Papyrus regalis emta est in usum camerae pro den. 20.

12. novembris. — Compactori librorum, qui quatuor regesta perceptoribus futuris ad futurum annum 1560. ligavit dati sunt fl. 2.

12. decembris. — Duae ligaturae papirii emtae sunt in usum camerae pro fl. 3.

Papiron, könyvalakban, a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában, kamarai iratok fol. lat. 920/VII. jelzet alatt. E tételek január 17. (illetve itt: 18.), és november 12-iki feljegyzése megtalálható a fol. lat. 921/V. jelzetű számadáskönyv 29. és 62. lapján is, míg a papírvásárlásról itt ezt a sommás bejegyzést találjuk: «Papyrus empta est in usum camerae fl. 36 den. 32^{2/3}».

92. 1560 augusztus 17. Körmöczbánya.

Körmöczbánya város tanácsa egy előterjesztésében elmondja, hogy néhány nap előtt «duae nostrae ecclesiae et ecclesiarum utrarumque omnia ornamenta, omnia altaria, tabulae et altarium ac sacerdotum vestimenta ac ornamenta, calices, organa in ecclesiis, campanae, libri missales, graduales, antiphonales, psalteriales et omnia, quae ad divinum usum fuerant a parentibus nostris per aliquot centum annos paulatim et successive maximis sumptibus ordinata et devota in praedictis duabus ecclesiis, verum etiam turres, tormenta maiora et minora, falcanodes, pixides barbatae et omnes bombardae in turribus et moeniis civitatis existentes» és a város nagy része is «conflagrata sint».

Staatsarchiv, Bécs, Ungarn, Allgemeine Akten, 82. csomó.

¹ Az eredetiben hibásan: *julii*.

93. 1560—70 körül.

Kivonat a megszőkött Bélaváry György javainak összeírásából.

Conscriptio rerum Georgii Belawary fugitivi.

Pecüniae obsignatae stb.

— — — — —

Biblia.

Postilla Caluini.

Regesta hic ommissa in Baymocz.

— — — — —

Scriptorium 1.

Két lv összefűzött papíron, Orsz. Levéltár: N. R. A. fasc. 709, nro. 23.

94. 1561 március 18.

András szakolczai parochus visitatiót tart a vasvári főesperességben.

Sasváron János alesperes katolikus és «ex libris catholicis concionatur.»

Egbellen ugyancsak János lelkész is katolikus «et libros quos in suis concionibus sequitur sunt catholici et ab ecclesia recepti.

Holicson Vencel papról szintén megállapítja, hogy katolikus könyvek-ből prédikál.

Az esztergomi prímási levéltárban: Eccl. vet. No 2121.

95. 1561 május 13. (Pozsony.)

Néhai Budai Jakab deák magyar királyi udvari kamarai irnok javai-nak, köztük könyveinek leltára.

Inventatae res egregii quondam Jacobi literati de Bwda scribae came-rae hungaricae 13 maii anno 1561. presentibus venerabili domino magistro Thoma de Polostychya canonico Posoniensi, Leopoldo Lener, Georgio et Christophero Jezernyczky scribis camerae hungaricae. Opera divi Hieronimi in primo volumine primus et secundus tomus. In secundo volumine tercius et quartus. In tercio volumine quintus. In quarto volumine sextus, septimus et octavus. In quinto volu-mine nonus tomus. Item in sexto volumine tomus primus et secundus. In septimo volumine tomus tercius et quartus.

Liber de libero arbitrio authore Alberto Pygio.

Liber enarrationum divi Thomae Aquinatis.

Liber cathalogus sanctorum et gestorum eorum.

Liber pomerium sermonum de beata virgine genitrice.

Liber mariale eximii viri Bernardini de Bwsti.

Liber tertia pars Joannis Gersonis.
 Liber conformitatum.
 Liber hierarchiae ecclesiasticae per Albertum Pighium.
 Liber speculum passionis domini nostri Iesu Christi.
 Liber Belial de consolatione peccatorum.
 Liber assertionis Lutheranae confutatio.
 Liber appologia Alberti Pighii adversus Buoerum.
 Liber Iudicium Joannis Calvini de sanctorum reliquiis.
 Liber Tobanii Hessii.

Consignatio vestimentorum stb.

Papiron, Orsz. Levéltár, Lymbus III. sorozat saec. XVI. fasc. 5.

96. 1561 szeptember 1.—december 31.

Kivonat a m. kir. udvari kamara számadásaiból.

Summarius extractus proventuum camerae Hungaricae sacrae caesareae regiaeque maiestatis qui a prima die septembris anni 1561. usque ultimam decembris anni eiusdem sunt ad cameram percepti et ad facta maiestatis suae erogati per me Ladislaum Mossoczy conscriptus.

(54. l.) Calendaria empta sunt in usum camerae huius den. 44.

Regesta empta sunt in usum camerae fl. 1 den. 38.

Magyar Nemzeti Múzeum, kamarai iratok, fol. lat. 911.

97. 1562 február 1. (Szepeshely.)

Kivonat Mekcei Ferencz szepesi örkanonok végrendeletéből.

†

In nomine sancte Trinitatis ac individue Unitatis, patris et filii et spiritus sancti amen, in profesto purificationis beatissime et gloriosissime virginis Marie que dies est et sexagesime anni millesimi quingentesimi sexagesimi secundi, ego Franciscus a Mekche custos huius ecclesie Scepusiensis et canonicus ac rector capelle sacratissimi corporis Christi ad latus eiusdem templi fundate etc. iam aetate grandevus et continuis infirmitatibus depressus, neque diu iam seculo vivendi vana spe gaudens, sed ad horas divine gracie horam huius animule me restitutionem anhelans et expectans, de exiguis donis a Deo optimo maximo absque ullis meis meritis michi gratis et spiritualiter et temporaliter collatis, licet corpore mentequoque sanus improvisam mortem prevenire optans tale integrum et purum condo testamentum.

Item primo et ante omnia . . . stb. stb.

Adhuc est subiczta parva ex pellibus dorsinis, quam quottidie fero, detur Joanni Almano famulo meo cum sex florenis et *instrumentis ad librorum ligaturam pertinentibus* . . . stb.

Libros meos, hoc est: Magistri sententiarum, Epithome super libros Augustini, Sabellicum historicum in duobus voluminibus continetur, libros Cipriani, librum Basili Magni et alii qui sunt catholici in librariam ecclesie lego et Bedam supra Paulum. Alios libros Titi Lyuii epistolas, Enee Siluii et Calepinum magnum lego puero meo Nicolao Zaky et qui tales erunt.

Ceteri, qui sunt cristiani, dentur docilibus, ethnici vel heretici comburrantur . . . stb.

In sacristia capelle sunt in scrinio uno libri fratris Petri Mekchey, claves sunt in meo maiori attramentario, sunt alii libri sui inter meos quibus habet vel suum vel alterius monachi inscriptum et tales ibidem reponantur et eidem conserventur.

Más kézzel: Ratum et firmum esse volo

Gregorius Bornemyzza prepositus Scepusiensis etc. manu propria.

Egy ív papíron, Márkusfalvi Máriássy-család levéltárában Márkusfalván, az új rendezés alatt részben.

98. 1562 augusztus 25. Lincz.

Miksa főherceg előterjesztése a felséghez, ami mellett külön papíron ez olvasható:

«Humillima autem supplicatio est Sigismundi Tordae, uti sacra regia maiestas dignetur pro literis et posteritate se clementer interponere apud augustissimam imperatoriam maiestatem *ad aeditionem quartae decadis Bonfinii*, uti cum privilegio eius maiestatis caesariae ea fiat, ne quis alius laborum typographi fructum recudendo opere interceptiat. Eo vero privilegio debent comprehendere et Epitome Rerum Hungaricarum Petri Ranzani per Sambucum antea aedita cuius archetypum exemplar apud me est et conciliorum tomus integer, quem habet Oporinus ex vetustissimis ut ait et membranaceis codicibus si id commode fieri queat».

Staatsarchiv, Bécs, Ungarn, Allgemeine Akten, 86. csomó.

99. 1562 szeptember 14. Bécs. (*In domo mea Viennensi*.)*

Kivonat Oláh Miklós esztergomi érsek végrendeletéből.

«De libris.»

«Libros, quos hic Wiennae in biblioteca mea habeo, lego Joanni Listhio et filio suo Joanni ea conditione, ut quos ex eis voluerit, pro se retineat. Alios autem studiosis Tirnaviensibus pro salute animae meae distribuat, ut ex eis discant.

Libri per me impressi, tam scilicet breviaria, quam alia, quos Franciscus Naghwathi scit ubi sint, omnes distribuantur pauperibus sacerdotibus et aliis studiosis ac ecclesiis inopibus, qui tales non habent. Volumus tamen, ut ante omnia ad capellas meas de Lanser et Nicoleti aliquot ex his pulchre illigentur et ligati dentur.

Libros, qui sint Tirnaviae in domo mea, legarem ecclesiae. Sed ea habet etiam alioqui nunc sufficientes libros, pulveribus obsitos, qui domini canonici, fratres nostri eos non frequentant, neque pulveres obsterunt. Ideo committo, ut ex eis accipiat aliquos pro se magister Nicolaus Telegdinus archidiaconus Zoliensis ad studia sua et similiter magister Nicolaus Dessyth canonicus Strigoniensis et reliqui distribuantur pauperibus scholasticis Tirnaviensibus, qui sunt studiosi.»

Papiron, egykorú másolatban, Bécsben, közös pénzügyi levéltár, Hungarn, 14.387. csomó. — Eredetije Esztergomban, a primási levéltárban, melyen kívül: «Testamentum meum manu mea scriptum» szavak olvashatók, archivum vetus No 93.

100. 1563 február 4.

Schreyber Farkas «von Fünffkirchen armer gefangener» levele valakihez, melyben többek közt ezeket írja:

«Dominus Joannes Vngnad misit me ex provincia Wirtembergensi ex civitate Vrako ad waywodam Moldavie cum aliquot *libellis impressis* et dedit simul literas ad ipsum dominum waywodam, ut faceret ipse fidem christianam ad linguam Walacham imprimere, in eo obtulit ipse dominus Vngnad operam suam se velle eam impressuram diligenter fieri curare. Scripsit propterea serenissimo regi Maximiliano, domino meo clementissimo etc. pro securo itinere et pro commendatione talis *impressione*», s kéri, hogy a török fogságból szabadítsák ki. — Ugyanezt leírja németül is.

Staatsarchiv, Bécs, Ungarn, Allgemeine Akten, 87. csomó.

101. 1563 április 6. Trident.

A csanádi püspök levele a felséghez, melyben neki a Poli Reginald kardinális életéről írott könyvet küldi meg.

Staatsarchiv, Bécs, Ungarn, Allgemeine Akten, 87. csomó.

102. 1563 május 19.

Kivonat Diósgyőr vára inventáriumából.

Inventarium arcis Diosgyewr per generosos magnificos et egregios Franciscum Thwzronem de Bethlehenfalwa comitem comitatus Arwensis . . . stb. . . . die decima nona mensis maii anno Domini millesimo quingentesimo tertio conscriptum.

— — — — —
In sacello arcis.
— — — — —

Missale haeremitarum 1.—

Missale Romanum 1.—

Liber sententiarum 1.—

Vetus missale ex pergamenó.

Orsz. Levéltár, Urb. et Conscr. fasc. 76. No 14.

103. 1563 július 12. Gyulafejervár.

II. János király a külföldieknek eltiltja, hogy Magyarországon és Erdélyben könyvekkel kereskedjenek és a könyvkereskedéssel való foglalkozást Kolozsváron kizárólag Schessburger Jánosnak és Falk Ambrusnak, Brassóban pedig Honterus Calixt könyvnyomdásznak engedje meg.

Papiron, Henrici Máté besztercei városi jegyző által kiadott egyszerű egykorú másolatban, Beszterce város levéltárában.

104. 1564 október 18. Kolozsvár.

Fodor István kolozsvári bíró levele a besztercei városi tanácshoz melyben kéri, hogy mindazon könyveket, amelyek az elhalt Wagner Lőrinc után maradtak és amelyek jelenleg a besztercei iskolamesternél vannak, küldje el Cracer Lukács kolozsvári ifjúhoz, mert ezt a könyvek egykori tulajdonosa így rendelte el.

Eredetie papíron, Beszterce város levéltárában.

105. 1564 december 13.

Kivonat Diósgyőr vára inventáriumából.

Inventarium arcis Dyosgyewr, per egregios dominos Andream Kyel-

man consiliarium conscriptum decima tertia die mensis
decembris anni millesimi quingentesimi sexagesimi quarti

— — — — —
Res et vestimenta ad sacellum pertinentia.
— — — — —

Missale heremitarum 1.—

Missale Romanum 1.—

Liber sententiarum 1¹

Országos Levéltár, Urb. et Conscr. fasc. 76. No 14.

106. (1564.) *Év nélkül.*

Az esztergomi prépost előtt Báthori András ügyvédei panaszt emelnek Illicini Péter ellen, aki őket és Andrást egy általa írt könyvben súlyos szidalmakkal illette.

«Coram vobis reverendo domino Mathia Greco preposito maiori et vicario ecclesie Strigoniensi Georgius Ormankewzy provisor arcis Sempthe, Benedictus literatus de Beekzoo, Michael Trapezita suo aliorum procuratorum spectabilis et magnifici domini comitis Andree de Bathor nominibus proponunt adversus reverendum dominum Petrum Illitinum doctorem etc. per modum gravis querela actionem injuriarum intentantes, quod ipse nullis injuriis ab ipsis lacessitus in prejudicium et gravamen honoris ipsorum animo deliberato scripsit et posuit in quodam libello superioribus diebus in judicio contra prefatum dominum Andream de Bathor edito verba et convitia gravissima, eosdem exponentes et alios procuratores mendaces, loquaces et garulos appellando et nomen luppi pessime interpretando. Cum tamen ipsi exponentes nullo homini in toto orbe terrarum unquam nomen bestie dixerint, nedum ipsi domino doctori Illicino, tametsi id in se receperit et pro capta suo interpretatus sit», kérik Illicini doctornak 100 forintra való megbírságolását.

Félfv papíron, az esztergomi főkáptalan országos levéltárában: Ladula 2c., capsza 14. fasc. 7. no. 25. jelzet alatt.

107. 1566 január 4. *Bécs.*

Kivonat az 1565 december 27-én apoplexiában elhalt Belosyth Ágoston leleszi prépost hagyatéki leltárából.

¹ Tehát a régi pergamenmiskönyv ekkor már nem volt meg.

«Vermerckht was in dem andern Trichl befunden.

Item ain Puechl: Enchiridion Locorum Communium.

Mer 3 pargamenet pabstische Brief an Probst Lelles lautundt, darinne ime etliche Sachen verlichen werden.»

Azután a m. kir. udvari kancellária által kiállított oklevelek és más egyéb levelek mellett: «Item andere Brief die Verleichung der Probstei Lelles betreffendt . . .»

Közös pénzügyi levéltár, Bécs, Hungarn, 14.350. csomó.

108. 1566.

Kivonat a m. kir. udvari kamara számadásaiból.

Regestum proventuum camerae Hungaricae sacratissimae caesareae et regiae maiestatis per me Ladislaum Mossoczy perceptorem in anno Domini 1566. perceptorum et erogatorum.

Exilus praescriptorum proventuum.

10. Maii. Vectori qui vas cum papyro Vienna allatum de navi ad cameram induxit, dati sunt den. 10. Tribus vero baculis, qui imponere curru et deponere vas ipsum iuverunt, dati sunt singulis denarii tres facientes simul den. 19.

Michaëli Panth compactori librorum Poseniensi pro tribus regesti libris in usum rationum contrascribae perceptionis proventuum camerae Hungaricae domini Joannis Forstetteri compactis dati sunt fl. 1 den. 90.

18. Junii. Michaeli Panth compactori librorum Poseniensi pro illigatione unius regesti ad officinam rationariam soluti sunt den. 25.

Calendaria octo per denarios octo ad diversas officinas officialium camerae istius pro hoc praesenti anno 1566. empta sunt den. 64.

Ad annum vero proxime venturum 1567 tria diaria in rebeo corio et tria simplicia empta sunt den. 90, facientes simul fl. 1 den. 54.

Regesta pro extractu totius anni proxime elapsi 1565. et pro extractu anni praesentis 1566. ac ad annum proxime venturum 1567. perceptori necessaria, item regesta pro registratura ad officinam domini Pauli Kysserieny registratoris empta et colligata sunt per compactorem librorum Poseniensem hungar. fl. 9 den. 45.

Magyar Nemzeti Múzeum, kamarai iratok, fol. lat. 920/VIII. szám.

109. 1567 március 26—27. Borsmonostra.

Kivonat a borsmonostori apátság javainak inventáriumából, melyet Szentgyörgyi István apát halála után vettek fel.

Inventarium rerum et bonorum abbatae beatae virginis Mariae de Borsmonostra in comitatu Soproniensi sitae . . . stb. . . . 26. et 27. martii anno MDLXVII. digestum in Borsmonostra loco scilicet abbatae et residentiae abbatum.

— — — — —

Item duo missalia in ecclesia existentia et unum graduale.

Item duo libri antiqui [contra haeresim Waldensium.]¹

Három példányban, az Orsz. Levéltárban, Urb. et Conscr. fasc. 2. No 1.

110. 1567 június 17.

Kálmándi Bálint esztergomi érkanonok végrendelete.

In nomine domini nostri Jesu Christi, Amen.

Anno Domini 1567 die junii 17.

Ego magister Valentinus de Kálmánd, custos et canonicus ecclesiae metropolitanae Strigoniensis stb.

— — — — —

Item duobus studiosis Viennae in stipendio Christi existentibus lego florenos decem in moneta.

— — — — —

Item scholasticis Thyrnaviensibus in schola degentibus lego aureos decem.

Két iv összefűzött papíron, az esztergomi főkáptalan országos levéltárában Ladula 122. capsza 68. fasc. 10. No 3. jelzet alatt.

111. 1567 július 2.

Kálmándi Bálint esztergomi érkanonok hátrahagyott javainak jegyzékéből kivonat.

Inventarium bonorum reverendi olim Valentini Kalmandi custodis ecclesia Strigoniensis etc. factum anno 1567, die 2. julii.

— — — — —

Item missale 1.

Item liber sententiarum.

Item Augustinus de civitate Dei.

Item Promptuarium linguae latinae in duobus libris.

¹ A [] közti rész nem minden példányban van meg.

Item Lexicon biblicum.
Item sermonum Augustini liber 1.
Item Biblia.
Item Calepinus.
Item Canones concilii Moguntini.
Item Lyrae 4ta pars.
Item opusculum Pauli Waygner.
Item Rupertus super Apocalipsim.
Item Breviarium 1.
Item ritus ferri candentis.

— — — — —
Nicolaus Thelegdy lector propria.

Egy iv papiron, az esztergomi főkáptalan országos levéltárában: Ladula 122.
capsa 68. fasc. 10. No 4. jelzet alatt.

112. 1567.

Feljegyzés az üresedésben levő egyházi javadalmakról.

De beneficiis vacantibus.

— — — — —
Tirnaviae etiam sunt aliqui Lutherani imo Calviniani et alii his
peiores haeretici, tam ex civibus, quam ex plebis, qui solent versus
Debrecen et ad partes Transylvanas negociari.

Hi *libellos Hungarice impressos*, plus quam haeticos Zwinglianos et
alios illius haeretici capti nunc in Tokay Melii divendunt et clam
distribuunt. Dignetur maiestas vestra concedere et mandare, ut fiat
de his inquisitio et libelli tales comburantur et exterminentur.

Similiter faciendum esse videtur de talibus libellis haeticis etiam
hic Posonii et in civitatibus montanis ac superioribus partibus
versus Cassoviam. Prohiberique deberet talium libellorum et maxime
Calvini et Melii etc. impressio, venditio et emptio.

Két iv papiron, az egri főkáptalan magán levéltárában, Numerus 1. divisio 6.
fasc. 1. nro 5.

113. 1568 január 21. Nagyszombat.

Oláh Miklós esztergomi érsek halála után a nagyszombati szent
Miklós-egyházban talált javak jegyzéke.

Conscriptio seu inventarium rerum universarum reverendissimi domini
quondam domini archiepiscopi Strigoniensis in sacello capituli

ecclesiae divi Nicolai Tirnaviae repertarum 21. januarii anno Domini 1568, praesentibus . . . stb.

— — — — —

De libris in eodem schrinio.

Libri quinque Caeremoniarum, ex quibus Radecius excepit unum Breviarium, dicens esse suum. Istae omnes res sunt in una cista, quae non est obsignata eo, quod in sepultura usus illarum erit necessarius.

De libris.

Libri diversi magni et parvi 44. — Ex his accepit dominus Nicolaus Olahchazar Biblia(m) Germanicam.

Országos Levéltár: Urb. et Conscr. fasc. 75. No 32.

114. 1568 június 11.

Kivonat Zalavár inventáriumából.

«In templo sub turi fracta.

Ibidem libri vilissimi antiqui stercorebus columbinis obducti et persoraces corosi . . . 50.»

— — — — —

Res ecclesiae Zalawariensis.

— — — — —

In altera ladula.

In una scatula diversae literae abbacie Zalawar.

— — — — —

In tercio scrinio.

Sunt diversae literae privilegiales ad abbaciam Zalawar pertinentes.

— — — — —

In templo.

Libri missales 7.

Országos Levéltár: Urb. et Conscr. fasc. 55. No 56.

115. 1568 június 22. Bécs.

Nádasdi Ferenc levele Kanizsai Orsolyához, melyben többek közt ezeket írja:

«Touabba ott nekem Keresturatt egi köniuem maradott, meli ninczen haltiaba köttue, hanem csak kett arkus vagion özue köttuen, kin irtam is immár, kérem k., hofi k. kerestesse meg az én házamban és kildie föl, mert nem lehetek nála nekivl».

Staatsarchiv, Bécs, Ungarn, Allgemeine Akten, 278. csomó.

116. 1569 március 4.

Kivonat Zalavár inventáriumából.

«In templo sub turri fracta.»

— — — — —

Ibidem libri vilissimi antiqui corrosi 73.¹

Országos Levéltár, Urb. et Conscr. fasc. 55. No 56.

117. 1569 március 11.

Kivonat Kapornak kastély inventáriumából.

Inventarium numitionum rerumque bellicarum et victualium castelli Kapornak anno Domini 1569, XI. martii, quo castellum ipsum Joanni Sanko praefecto est per Michaellem Tapolczay iussa sacrae caesareae maiestatis assignatum, conscriptum.

— — — — —

In sacristia templi duae sunt ladulae, conventus et commissariorum sigillis obsignatae.

In quarum una res, altera vero privilegia ecclesiae reposita esse dicuntur. Eas aperire voluimus, sed in eodem statu et sub eisdem signis relinquimus.

Ibidem in sacristia templi.

— — — — —

Missales libri 3.

Graduale 1.

Antiphonarii libri 2.

— — — — —

In camera interiori abbatis supra portam lapideam.

Diversi libri abbatis Alberti No 52.

— — — — —

Actum in castello Kapornak, XI. martii 1569.

Michael Tapolczay mp.

Négytves füzet, Országos Levéltár, Urb. et Conscr. fasc. 77. No 5.

118. 1569 május 18. Pozsony.

A magyar királyi udvari kamara felterjesztése a felséghez, melyben véleményt mond dokror Illicini Péterről, aki egyik művét és szolgálatait a felségnek ajánlja.

¹ Ugyanezen jelzet alatt megvan Zalavárnak 1569 július 17-én kelt inventárium is és ebben is: «In templo sub turri: Ibidem libri vilissimi et meliores — 73» van.

«Sacratissime caesar, domine clementissime!

Fidelitatis nostrae etc.

De Petri Illicini doctoris libello supplici, quo *suam operam* maiestati vestrae sacratissimae offert, seque ad servitia maiestatis vestrae acceptari petit, nil habemus aliud ad eandem pro tenui nostra opinione perscribere, quam quod intelligamus ipsum esse virum doctum et utriusque iuris peritum. Et nisi lenitate inconstantiaeque vicio laboraret, eum nos quoque non ineptum ad servitia maiestatis vestrae sacratissimae, praesertim in causis fisci in foro spirituali agendis fore arbitraremur, praesertim cum gratis et pro solo titulo servire velit . . .» stb.

Eredeti fogalmazvány, papiron, Orsz. Levéltár: pozsonyi kamarai iratok:
Expeditiones camerales.

119. 1569 *jūnius 29.*

A leleszi prépostság javainak, köztük könyveinek is, leltára.

Inventarium rerum et bonorum praepositurae Lelezyensis, medio egregiorum Mathiae Wyczmandy et Lucae literati Palathycz de Malcza, aulicorum et commissariorum sacrae caesareae regiaeque maiestatis ad assignationem reverendo domino Balthasare Melegh, eiusdem praepositurae Lelezyensis delegatorum, die penultima mensis junii, anno domini 1569 conscriptum.

In sacristia inferiori.

Duo calices cuprei stb.

Missalia tria.

Antiphonaria duo de pargameno.

Graduale unum.

Turribulum stb.

Catalogus librorum.

Biblia sancti Ambrosii.

Liber sermonum diuersorum dierum.

Sermones discipuli de tempore.

Liber cuiusdem fratris demonstratensis¹ ordinis super psalterium.

Duo gradualia.

Duo antiphonaria.

¹ Igy, valószínűleg *praemonstratensis* helyett.

Unum graduale mediocre.
Liber Isidorii.
Opera tractatus beati Anselmi.
Unum parvum psalterium.
Tredecim missalia quorum nonnulla sunt lacerata.
Sermones fratris Roberti.

Catalogus librorum in domo superiori domini praepositi.

Concordantiae maiores sacrae bibliae.
Prima pars libri Gratiani.
Prima pars Lyrae.
Missale parvum.
Formulare instrumentorum.
Liber supplementorum.
Sermones divi Augustini ad fratres in Haeremo.
Commentaria Nicolai Gorthani in quattuor evangelia.
Sunt in domibus diuersis monasterii passim mensae lignae meliores 4 stb.
Eredetije papiron, füzetalakban. Orsz. Levéltár: U. et C. fasc. 18. No 17.

120. 1569.

Kivonat Debrecen sz. kir. város jegyzőkönyvéből.
«Franciscus literatus, servitor Michaelis Kadas, res universas Michaelis Thěrěk *Thypograffy* pro suis debitus usque florenos 16 detinuit et inhibuit ante alios, suam pecuniam exinde rehabere volens.»
Debrecen város jegyzőkönyve II. kötet 288. lapján levő bejegyzés.

121. 1570 március 24.

Graecus Mátyás esztergomi nagyprépost Klubnik (Klwbnyk) Bálint közjegyző előtt végrendeletet alkot s ennek egyik pontja:
«Item dixit se habere missale simul cum breviario cum cordis gemmatis ornata.

— — — — —
Item reverendo domino Petro Illicino iuris utriusque doctori legavit florenos tres aureos.»

(A tanúk közt: «Ego Stephanus Gywlay rector scholae Tyrnaviensis adfui et subscripsi manu propria.» — Aláírja Illicini Péter is.)

Közös pénzügyi levéltár, Bécs, Hungarn, 14.358. csomó.

122. 1570 június 19. (Brassó.)

Brassó város tanácsának ítélete Koryza oláh könyvnyomdász adósságainak megfizetése tárgyában.

1570.

Kroner.

Den 19. junii hat Laurentius Fronius wider den *Koryzam den walachischen buchdrucker* einer prest halben getedigtt und ethliger schuld halben, so haben meine Herren also darinn geurtheilt, das der Koryza die Prest behalten und mitt anderen guten dem Laurentio die schulden baczalen und der Thoma soll ihm fl. 12 geben.

Eredetije Brassó város bírósági jegyzőkönyve I. kötetében (1558—1580), a 198. lapon.

123. 1570.*

Kivonat Debrecen város jegyzőkönyvéből.

Csorba Gergely debreceni polgár javainak felosztása felesége és árvái közt. «Az vra könyweiből rezt Anna azzon nem vár, az giermekeknek engette.»

Debrecen város jegyzőkönyve III. kötet, 51. lap.

124. 1571 január 3. Bécs.

Kivonat Kapronczai Péter Pál csanádi püspök, szepesi és esztergomi prépost végrendeletéből.

«Item domino et fratri meo episcopo Quinqueecclesiensi lectum meum in quo nunc decumbo — — — —

Item opera divi Augustini, Ambrosii, Cypriani et Cyrilli ac duodecim coclearia argentea lego.

Item Lynam super sacros libros Bibliorum, item omnes libros iuris prudentiae, quos habeo, lego ad ecclesiam sancti Martini in Scepusio.

Item lego, ut omnes alios libros meos, praeter iam dictos praefatus dominus Quinqueecclesiensis pauperibus scholasticis, prout ipsi videbitur expediens, distribuat et maxime Joannem literatum de Welike faciat ex eisdem participem.

Egy iv papiron, Draskovics György pécsi püspök, pozsonyi és jászai prépost és kir. tanácsos átiratában, az esztergomi főkáptalan orsz. levéltárában: Ladula 122. capsa 68., fasc. 10. No 8.

125. 1571 február 20. Debrecen.

Gombos Bálint debreceni bíró és a tanács előtt Barbély, másképp Keszi György a Péterfiajakab-utcán fekvő házát 37 forintért eladja Komlós András nyomdásznak.

Valentinus Gombos iudex, Blasius Nagy, Franciscus Megiery, Stephanus Bogardi, Balthasar Zabo, Valentinus Zabo, Bartholomeus Toot, Andreas Czapó, Laurentius Ewtueos, Ladislaus Basay, Paulus Czeke, Petrus Abram, Michael Nagy, duodecim cives iurati oppidi Debrechen, memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod providus Georgius Barbely alias Keszi cognominatus personaliter coram nobis constitutus, onera et quaelibet gravamina filiorum, fratrum haeredumque et successorum suorum universorum ac aliorum quorumcunque ad quos infrascriptum negotium quovismodo pertinere dinosceretur, super se assumens et pro omnibus respondens, sponte et libere huiusmodi foecit fassionem, qualiter ipse domum suam haereditariam hic nostri in medio, in platea Peterfyacab ucha nuncupata, in vicinitatibus a septemtrione Petri Zabo Pesthy, a meridie vero Joannis Fodor nostrorum concivium sitam existentem et habitam, simul cum cunctis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet in ambitu illius praeparatis et habitis ad eandem de iuro et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, agili viro Andreae Komlos typographo Debreceniensi florenis triginta et septem dedisset et vendidisset, imo dedit et vendidit coram nobis, in filios filiorum, fratrum haeredumque et successorum suorum universorum iure perpetuo et irrevocabiliter tenendam, possidendam pariter et habendam, nullo poenitus contradictore apparente, harum nostrarum vigore et testimonio literarum, sygillo oppidi nostri authentico roboratarum mediante. Datum Debrecini feria tertia post festum Valentini confessoris, anno Domini millesimo, quingentesimo septuagesimo primo.

Eredetije hártján, alul a város papírral fedett nagy, husvéti bárányt ábrázoló pecsétjével, körirata: SIGILLUM, CIVIUM OPPIDI DEBRECEN — Debrecen város levéltárában, különböző tartalmú iratok, 64. szám.

126. 1571 május 1. Sopron.

A veszprémi püspökség egyházi felszerelésének leltára.

Nova conscriptio rerum argentearum et vestium ecclesiasticarum ac privilegiorum episcopatus Wesprimiensis necnon praepositurae Veteris Budensis per nos Franciscum Nagywathy et Benedictum Habardy ac magistrum Oswaldum de Egherszeg et Ladislaum Szepethneky canonicos ecclesiae Wesprimiensis Sopronii facta prima die mensis may anno Domini 1571.

Conscriptio rerum ecclesiasticarum episcopatus Wesprimiensis ac prae-positurae Veteris Budensis.

In uno ladula nigro colore picta sunt res argenteae ecclesiae Wesprimiensis. Una statuta argentea sancti Georgii cum corona et sereto ex gemmis confecto continet marc. 15. stb.

Missalia duo tecta nigro veluto, fibulis sive clausuris argenteis deauratis ornata.

Unum missale simplex.

Unum formularium capituli *scriptum*.

Liber sancti Michaelis patroni ecclesiae Wesprimiensis. stb.

In ladula signata litera F. sunt libri ecclesiae Wesprimiensis.

Unum missale in magna quantitate super pargameno manuscriptum et picturis illuminatum.

Unum graduale in pargameno manuscriptum.

Unum antiphonarium in pargameno manuscriptum.

In quatuor voluminibus sex thomi operum Hieronimi impressi.

Secunda pars epistolarum Hieronimi.

Liber item manuscriptus: *Summatio abbatis super decretis*.

Libellus in papiro manuscriptus: *Benedictiones pontificum*. stb. stb.

Eredetie papiron, füzetalakban a veszprémi káptalan magánlevéltárában: Veszpr. eccl. et capit. 90. jelzet alatt, továbbá: Orsz. Levéltár, Eccl. cameral. fasc. 19. No 44.

127. 1572 szeptember 17. Gyulaféhevár.

Báthori István erdélyi vajda büntetés terhe alatt megtiltja, hogy a nyomdászok az ő engedélye nélkül könyveket kinyomassanak és forgalomba bocsássanak.

Nos Stephanus Bathory de Somlyo wayuoda Transsylvanus et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos cum ad synodi oppidi Meggyes novissime congregati intercessionem, tum vero considerantes typographias bonis ac probatis authoribus, non autem cudendis libellis famosis et pernitiosis dogmatibus servire debere, quorum lectio afficit pietati et honestis moribus ac toti nationi apud exterarum nationes infamiam parit. Cum igitur tales libellos typographorum nimia licentia excussos passim in ditione nostra circumferri audiamus, tollendi huius abusus causa statuendum et cavendum

duximus, ut amodo deinceps in tota Transsylvania ac partibus Hungariae ditioni nostrae adiectis, typographi nullum omnino scriptum quantumvis minimum cuiusvis auctoris veteris aut recentioris sine nostra annuentia et consensu, permissione, sub poena confiscationis et ablationis bonorum omnium imprimere et impressa circumferre, distrahere et dividere audeat aut possit, prout statuimus et cavemus praesentium per vigorem. Quo circa vobis universis et singulis magnificis dominis egregiis nobilibus, comitibus, iudicibus nobilium, tricesimatoribus, teloneatoribus, capitaneis, praefectis, provisoribus ac prudentibus circumspectis iudicibus iuratis civibus quarumcunque civitatum oppidorum villarum et possessionum cunctis etiam aliis cuiuscunque status et conditionis hominibus vicesque eorum gerentibus ubivis in ditione nostra constitutis modernis ac futuris praesentium notitiam habituris auctoritate nostra qua publice fungimur committimus firmiter, ut amodo deinceps ubicunque et quibusvis in locis libros et scripta qualiacunque et quorumcunque auctorum per typographos ditionis nostrae post promulgationem huius edicti nostri impressa deprehenderitis, statim praedicta universa bona confiscare et auferre ac tertia parte vobis retenta, duas partes nobis administrare modis omnibus debeatis et teneamini. Secus nullo modo facturi, praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Albae Juliae, die decima septima mensis septembris, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo primo.

Stephanus Bathory

de Somlyo (manu) propria.

Papiron, alul papírral fődött viaszba nyomott S. B. betűs gyűrűs pecséttel, Nagyszében város és a szász egyetem levéltárában, 1571. No 999. jelzet alatt.

128. 1571 szeptember 26.

Kivonat a mislei prépostsági kastély leltárából.

Inventatio rerum in et extra castellum praepositurae Mislensis existentium die 26. septembris anni 1571. per egregios Sebastianum Kugler contrascribam Pathakiensem et Stephanum Arky facta.

— — — — —
In castello

Ladula una magna continens libros No 27.

— — — — —
Una cista stans vulgo armarium continens libros No 38.

Közös pénzügyi levéltár, Bécs, Hungar 14.361. csomó.

129. 1572 szeptember 11. Porosny.

Az esztergomi érsek levele a felséghez, melyben részletesen leírja a királykoronázáshoz való előkészületet s azután így folytatja:

«Unum tantummodo supplico, ut sacratissima maiestas vestra dignetur me pro sua clementia tempestive informare, si quam particulam caeremoniae coronationis aliter fieri volet, quam habemus in pontificali, quo tunc, quum iam in actu erimus, non titubemus, neque haereamus».

Erre a levélre szeptember 12-én Bécsből válaszol a király: «Ad ceremonialia quod spectat, eorum formam in regni istius pontificali comprahensam nobis quamprimum transmitti cupimus, quo ea cognita mentem nostram devotioni tuae commodius declarare possimus.»

Bécs, Staatsarchiv, Ungarn, allgemeine Akten 99. csomó.

130. 1572 szeptember 15 Bécs.

A felség levele az esztergomi érsekhez, melyben írja, hogy látja tegnapi leveléből, hogy az ügyek milyen stádiumban vannak «simulque pontificale una cum descriptione coronationis nostrae accepimus». Intézkedik a templom dolgában, azután írja, hogy «pontificale autem cum dicta forma coronationis nostrae» átnézi és majd «devotionem tuam si quid censemus, edocebimus».

Bécs, Staatsarchiv, Ungarn, allgemeine Akten 99. csomó.

131. 1573 március 12. Gyulafehérvár.

Báthori István erdélyi vajda Szeben város tanácsának kérelmére megengedi, hogy papirgyártóműhelyt állítsanak fel és az itt gyártott papírt Erdélyben bárhol árusíthassák.

Nos Stephanus Bathori de Somlyo waiuoda Transsilvanus et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod cum bonorum et diligentissimorum magistratum in republica videlicet ad summam dignitatis fastigium evectorum et eam gubernantium offitio dignissimum atque convenientissimum esse censeamus animum eorum, ad id omni studio et conatu dirigere, ut publica privatis semper anteferenda esse iudicent, usibusque potius communis societatis, quam propriis consulant, quo misera plebs in tot multis et intollerabilibus fere oneribus ferendis ex eiusmodi publicorum emolumentorum administratione sublevetur. Ideo nos quoque ad instantem requisi-

tionem et petitionem egregiorum ac prudentum circumsectorum Simonis Miles magistrī civium ac Augustini Hedwygh iudicis regii iuratorumque civium civitatis Cibiniensis id faventer annuendum et concedendum esse duximus, ut ipsi in communem usum et commodum eiusdem civitatis in territorio et intra metas eiusdem praedictae civitatis, sedis et pertinentiarum Cibiniensis ubicunque maluerint, officinam papiriam extruere et erigere ac in ea papyrum conficere, eamque ubique in hoc regno Transsilvaniae publice distrahere divendere ac in usus civitatis illius publicos convertere possint et valeant, neque quispiam civium eiusdem civitatis in praeiudicium et detrimentum huius officinae aliam intra metas illius civitatis sedis et pertinentiarum in usus privatos extruere audeat et praesumat. Imo annuimus et concedimus, assecurantes eosdem magistrum civium, iudicem regium et iuratos cives praescriptae civitatis Cibiniensis in hac favorabili annuentia nostra inviolabiliter observaturos et per nostros observari facturos, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate Alba Julia, duodecimo die mensis martii, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tertio.

Stephanus Bathory

de Somlyo (manu) propria.

Franciscus Forgach

cancellarius.

Kivül: Annuentia Cibiniensium super officina papiracea.

Papiron, alul papírral fedett pecséttel, Nagyszében város és a száz egyetem levéltárában, 1573. No 1034. jelzet alatt.

132. 1573 november 4.

Kivonat Oroszlánkő inventáriumából.

Inventarium in arce Oroszlánkew per me Joannem Lezenyey quarte die novembris descripta et ad manus Joannis Koromzoy provisoris data.

— — — — —
Postilla Bohemica 1.

Magy. Nemz. Muzeum, kamarai iratok, fol. lat. 1286. — Ugyanez a «Postylla Bohemica» előfordul az 1574 október 8. és 1576 május 5-iki inventáriumban is, ugyanitt.

133. 1574 május 29. Szeben.

A württembergi Riedlingenből való Berger György egyezsége Szeben város tanácsával a talmácsi papírmalmot illetleg.

Ich Jerg Berger, sonst Teueffl genent vonn Riedlingen aus Wirten-

berger land birtig, thin kunt und bekene hiemit dieser meiner ferscribung offentlich, dasz nach dem in ferschinen tagen in meiner kegen wert der firsichtig weisz her Michell Berthalbner Rattgeschuor ner dieser Hermenstat einem erbaren weisen Ratt zugleich, dieser stat über den papeir milli baw welches so im heren Berthalbner auffgelegt und beuollen war, die mill nemlich im Tallmescher grund am flus Zott genenet auff zurichten lasen richtig Rechnungh geben hett, ist die ausgab und unkost desselbigen bauesz erfunden 1233 d. 63, will aber dieselbe mille auff meine undertenigsz bitliches anhalten ausz einem ersamen weisen Ratts befolgen und ferlegungh ist geburt worden, bey diesen condicionen und underscheidungen so den auch in foricher meiner ersten ferscribungh begrifen sein fersprich iche hiemit gelobe und ferheisz das ich ann gemellten summa, nemlich 1233 d. 63 so meine heren fum Er. w. Ratt auff den baw gewendt haber jerlichen mitt'schrib papeir, was ich machen kan, da will ich in dieser gestalt desz schribsz papier ballen pro f. 10, den ballen zu zeen Risz, und ain Risz 20 buch, und ain buch zu 25 begen zu machen und zu geben, so aber meine heren dasz drucker papeir auch nemen wellen, megen sie den ballen pro f. 9 behalten, zugleich auch den ausschus pro f. 8 behalten an diser jerlicher Zallungh ich nach meinem fermigen gescheen kaan wirdt ein Er. W. Ratth mir das halb taill mit geltt widerkeren, das ander halb taill aber an bemellter schuld summa abgen lasen und abrechnen, so lang bisz ich durch solche weisz die ganze summa gedach(t)er f. 1233 d. 63 erstatt und abzalt werden haben soll ich und meine Erben und mich kamen einem ersamen w. Ratt dieser Hermstatt drey Risz guttesz schreib papeir zu zins zu geben ferpflicht sein, ob es sich aber begeb das mich unser her Gott mit tedlligen abgang himsucht, werden meine heren fom E. W. R. eben in gedachter weisz und gestalt die papeir milli menem erben folgen lassen der besizungh inen ferginen, so sie meine erben aber dieselbige mit behalten wollten ein E. W. R. die selbige erben darab feringen nemllch mit erstattung der schezung was die mill werdt sein, werdt auch willig der folkommen der abzalung one meiner heren for wissen und villen kinem andern papeir ferkauffen und folgen lassen, solches hie hroben gemelt ist ferhaisz ich bey gutter trew und glauben wnferrucklich zu halten auch zu merher sicherheit hab ich diesen meinen briff mit meiner handschrift unnd gewonlichem pettschafft

bewart unnd auffgericht hab. Datum in der Hermenstat, denn 29 tag mai im tusentt finffhundert unnd sibenzigsten Jar.

Kivül más irással: Georgii Bergers papiei machers verscheribungh.

Papiron, alul papirral fedett viaszba nyomott címeres gyűrűs pecséttel, a címerpaizs felett I. T. betűkkel, Nagyszeben város és a szász egyetem levéltárában. 1574. No 1048. jelzet alatt.

1574 június 11. Kassa.

A szepesti kamara véleménye Melegh Boldizsár csanádi püspök felségfolyamodványa tárgyában, melyben többek közt az elhunyt modrusi püspök (Sivkovics György) könyveit kéri.

«De tripplici petitione episcopi Chanadiensis pro praedio Kissarwd et speciali collectione quartarum suarum ac collatione librorum condam episcopi Modrusiensis facta 11. junii.

Ex benignis literis maiestatis vestrae sacratissimae vigesima tertia martii pro humili opinione ad nos transmissis demisse cognovimus episcopum Chanadiensem humiliter a maiestate vestra sacratissima petere, ut . . . ac libros episcopi Modrusiensis apud hanc cameram depositos ex speciali sua gratia eidem benigne conferre . . . dignaretur . . . Libros episcopi quondam Modrusiensis, quos Chanadiensis sibi conferre demisse postulat, nos cum concionatore huius loci et ludimagistro diligenter inspicere et in catalogum praesentibus adiectum annotari curavimus, verum doctor quondam Propertius a Simeonibus praefatos Modrusiensis libros propter debitum trecentorum florenorum per doctorem concessorum hic in in camera arestaverat, itaque ut hoc occasione Chanadiensis a speciali collectione quartarum commodius avocari posset, censeremus demisse praefatam librorum suppellectilem, exceptis quibusdam pro usu camerae retinendis in annexa carta nominatis dicto Chanadiensi concedendam esse; ita tamen, si in hac camera celebrato solenni iudicio libri ex aresto liberarentur.»

Orsz. Levéltár: Szepesti kamara, Liber Expeditionum 1571—74. kötet, 251. l.

134. 1575 május 15. Róma.*

Kivonat Szántó-Arator István jezsuita atya Báthori István lengyel királyhoz intézett leveléből.

Ex epistola patris Stephani Aratoris poenitentiarii Hungari ad regem Poloniae Stephanum Bathori, Romae 1575. in die idus may scripta. Illustrissimus cardinalis Sirletus non cessat de serenissima maiestate

tua de tota Hungaria et Polonia insigniter bene mereri, jubet enim in gratiam tuae serenissimae maiestatis omnia veterum pontificum regesta ante quadringentos aut quingentos annos manu scripta et in Vaticana bibliotheca recondita diligentissime evolui et ex epistolis regum Hungariae atque Poloniae ad pontifices Romanos et e pontificum literis ad eosdem missis curat diligenter notari et colligi quaecunque ad contexendas historias Hungaricas et Polonicas utilia fore existimantur, in quibus perlegendis et excerptis duo vir, inclyti dominus Fridericus et dominus Marius illustrissimi cardinalis Sirleti consanguinei et Vaticanae bibliothecae praefecti molestissimum et prope intolerabilem exantlant laborem, qui tamen perexiguis illis videtur propter amoris magnitudinem, quo erga serenissimam maiestatem afficiuntur. Quare non alienum ab officio meo putavi si diligentem eorum operam et praeclarum erga serenissimam maiestatem tuam studium paucis hic attingere eosque unice serenissimae maiestati tuae commendare etc.

Féltv papíron, Vatikáni levéltár, Miscellanea, armar. I. tom. 12. fol. 42.

135. 1575 július (16.)*

Kivonat Dernschwamm János könyvtárkatalogusából.

Catalogus librorum Joannis Dernschwammii¹ ita ut mense julio 1575 a magnifico domino Helfrico Gutt et Hugone Blotio recensione facta fuit inventus.

(A könyvek nagyság szerint (folio, quarto, octavo és sedecimo) voltak rendezve. A 281. laptól kezdve betűsoros névmutató. A könyvek címe túl bő, szinte tartalmi kivonatok.)

20. lap, 64. számú mű: Propositum factum coram rege Hungariae. (Úgy látszik egy, Velencében 1501-ben nyomott folio könyvnek egy része.)

47. lap, 121. számú mű: Duplex confessio Valdensium ad Wladislaum regem Vngariae. (Egy, Mainzban 1549-ben nyomott folio alakú könyv eleje.)

¹ Dernschwamm János (1494—1575 körül) a Fuggerek bányáinak intézője volt. Tanult, művelt ember volt, aki 1507-ben Bécsben, azután Lipcsében járt az egyetemre; 1513-ban Olaszországban utazik, 1514-től kezdve pedig Budán, a magyar királyi udvarban is tartózkodott. Szép könyvtára volt, mely halála után a bécsi udvari könyvtárba került. Lásd Hartig Ottó: Die Gründung der Münchener Hofbibliothek durch Albrecht V. und Johann Jakob Fugger. München, 1917. 221. l. — Deutsche Rundschau für Geographie. XXXV. évf. (1912—13.) 535. l., ahol Babinger írt D.-ről.

98. lap, 212. számú mű: Tripartitum opus iuris consvetudinarii Regni Hungariae per Stephanum de Werbewtz. Impressum Wienae Austriae, anno Domini 1545 in folio.

154. lap, 312. számú mű: Joannis Cuspiniani: De consulibus Romanorum commentarii. Ebben: Eiusdem oratio protreptica de bello Turcis inferendo. — Item de interitu Ludovici regis Vngariae, deque dotibus regni Vngariae. Bazel, 1553.

(A folio alakú művek száma 369 volt.) Következnek a quartalakú könyvek.

185. lap, 17. számú mű egy colligatum s ebben: Oratio protreptica Joannis Cuspiniani de bello Turcis inferendo, deque interitu Ludovici regis et dotibus Hungariae.

186. lap, 18. számú mű (Colligatum): Jani Pannonii Quinqueecclesiensis episcopi: Sylva panegirica ad Guarinum Veronensem praeceptorem suum, anno 1518. in quarto.¹

De admirandis in Hungaria aquis hypomnematum authore Georgio Wernero. Impressum Wienae 1551. in quarto.

(A quart alakú művek száma 70.) Következnek az oktáv alakú könyvek.

244. lap, 60. számú mű: Novum Testamentum quattuor evangeliorum in lingua Hungarica per Gabrielem Pestiensem. Impressum Wienae anno 1538. in octavo.²

(Az oktáv művek száma 131, a sedecimo munkák száma 81. Az egész könyvtár állománya 671 mű.)

Börbe kötött könyv, melynek hátsó táblája belső lapján Zsigmond, I. Mátyás II. Lajos, V. László életére vonatkozó chronologiai feljegyzések olvashatók. — National-Bibliothek, Bécs, cod. 12.652.

136. 1577 június 4. Bécs.

Ernő főherceg a király nevében megengedi Telegdi Miklós esztergomi nagyprépostnak és vikáriusnak, hogy magyar nyelven írt Homiliáit Apfi Mihály bécsi könyvnyomdásznál kinyomathassa.

Ernestus, Dei gratia archidux Austriae, dux Burgundiae, Stiriae, Carinthiae, Carniolae etc., comes Tyrolis etc. Venerabili nobis dilecto Nicolao Thelegdino praeposito maiori et vicario metropolitanae ecclesiae Strigoniensis etc. salutem. Quum expositum nobis fuerit pro parte tua, te in gratiam gentis et nationis tuae vngaricae Catholicorum

¹ Lásd: Szabó-Hellebranth: Régi magy. könyvtár, III/1. k. 72. l.

² Szabó nem ismeri.

Christianorum Enarrationes sine Homiliis in Evangelia dominicorum et festorum dierum, per annum in ecclesiis Dei legi solita, lingua ungarica conscripsisse et petere te, ut eiusmodi librum tibi liceat auctoritate nostra typographo Viennensi circumspecto Michaeli Apffl imprimendum tradere. Nos, qui plurimum illis favemus, qui sua opera et industria religionem catholicam et rempublicam christianam juvare contendunt, admissis precibus tuis, tenore praesentium auctoritate, qua in absentia sacratissimae caesareae maiestatis, domini nostri observandissimi fungimur volumus, statuimus et omnimode decernimus, ut tu librum tuum catholicum a te ungarice scriptum cum approbatione duorum episcoporum ungarorum, reverendi et devoti syncere nobis dilecti Stephani Radecii episcopi Agriensis et locumtenentis per regnum Hungariae ac episcopi Tininiensis nunc hic Viennae existentis, consiliariorum praefatae sacrae caesareae regiaeque maiestatis, praefato Michaeli Apffl typis excudendum des et tradas. Idem denique typographus, ut eundem librum tuum imprimere possit, facultatem facimus harum testimonio literarum, sigilli nostri impressione numitarum. Datum Viennae Austriae, quarta die mensis junii, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo septimo.

Ernestus

Zacharias episcopus Tinniniensis.

Papiron, alul papírral födött rányomott vörös viaszpecséttel, az esztergomi főkapitán magánlevéltárában: Ladula 66. fasc. 3. No. 1. jelzet alatt.

137. 1577 szeptember 2. Nyitra.*

Kivonat Abstemius (Bornemissza) Pál erdélyi püspök és nyitrai commendator végrendeletéből.

«Item serenissimo principi domino Ernesto archiduci Austriae etc., domino meo clementissimo librum unum orationum, intus et extra auro et imaginibus illuminatum lego.»

«Item egregio Alexandro Wyzzwchany Abstemio cubiculario meo fideliter et summa industria, cum alias tum maxime in hac ingravescenti aetate mea mihi inservienti» ruhát, ezüstneműt «et cancellariam meam in hypocausto meo existentem cum bibliotheca librorum ad ipsam cancellariam erecta ac omnibus reculis necessariis.»

«Item bibliothecam meam magnam librorum, veterum et gravissimorum

authorum, maiori ex parte Viennae per me a Georgio Syller bibliopola emptam successori meo domino episcopo et per eum ecclesiae cathedrali huic Nitriensi in perpetuam hereditatem lego.»

— — — — —

«Legata ecclesiae Veszprimiensis.

Item librum unum pontificale Romanum nigro veluto tectum, argenteis et deauratis monilibus vel fibulis ornatum,

Item librum missale in cursu Strigoniensis ecclesiae veluto nigro coopertum, argenteis et deauratis fibulis ornatum proprios ecclesiae Veszprimiensi lego et in perpetuum dedico.»

— — — — —

«Legata ecclesiae Transylvaniensis Albensis.

Item liber missale, nigro veluto tectus, ab extra argento deaurato ornatus, d cursum seu modum ecclesiae cathedralis Zagrabiensis editus.»

— — — — —

«Legata librorum sacrorum meorum.

Item librum breviarii Romani nigro veluto involutum, argentoque deaurato ornatum ab extra quo in orandis horis canonicis quotidie utor, ecclesiae Nitriensi lego.

Item librum alium breviarii Romani nigro corio deaurato, novum Venetiis compactum et albo argento foris ornatum,

Item librum tertium breviarii, in modum ecclesiae Strigoniensis in octavo, veluto nigro involutum et argento deaurato ornatum, ecclesiae Nitriensi lego.

Item librum quartum missale Romanum in octavo corio nigro coopertum ecclesiae Nitriensi in honorem Dei lego.

Item librum quintum breviarii, modum ecclesiae Quinqueecclesiensis in octavo, veluto nigro coopertum, argentoque albo foris ornatum episcopis futuris et praesuli Quinqueecclesiensi lego.»

Papiron, másolatban. Közös pénzügyi levéltár, Hungarn 14.373. csomó. — V. ö.: Archaeologiai Értesítő. 1902. (XXII.) évf. 202. skk. 11.

138. 1577 szeptember 21. előtt.

Telegdi Miklós esztergomi vicarius felségfolyamodványa, melyben magyar nyelvű művének kinyomatására az esztergomi érsekség jövedelmeiből segílyt kér.

«Cum nulli hactenus quos sciamus fuerint *catholici libri*, nostra

Hungarica lingua editi et haeretici per plures ediderint, quorum lectione plurimos catholicos (qui hos legunt, quia alios non habent) ab orthodoxa fide abducunt, ego qui iam integros sedecim annos in ecclesia Tirnaviensi concionatoris munus sustineo, victus multorum precibus, scripsi vulgari sermone enarrationes in evangelia, quae dominicis et aliis festis diebus populo Christiano explicari solent ac eas accedente benigno consensu serenissimi principis et domini domini Ernesti archiducis Austriae etc. fratris vestrae sacratissimae maiestatis typographo excudendas dedi. Quia vero facultates meae ad solvendum eidem typographo premium laboris sui quod a me postulat, quodque ad tria millia florenorum se extendere videtur, non sufficiunt», kéri a felséget, hogy az esztergomi érsekség jövedelmeiből adjon neki segélyt. «Certus enim sum, quod si archiepiscopum haberemus, is libenter totam summam deponeret et videtur iustum, ut ecclesiae sumptibus excudatur liber qui pro utilitate ecclesiae scriptus est.»

Eredetie Bécsben, a cs. és kir. közös pénzügyi levéltárban, a Hungarn 14.373. csomóban.

139. 1577 szeptember 21. Pozsony.

A magyar királyi udvari kamara felterjesztése a felséghez, melyben Telegdi fenti kérelmét támogatva, művének kinyomatására az esztergomi érsekség jövedelmeiből segély adását javasolja.

Sacratissime imperator!

Supplicem libellum venerabilis Nicolai Thelegdini concionatoris et vicarii metropolitanae ecclesiae Strigoniensis, petentis ex singulari gratia maiestatis vestrae tria millia florenos de proventibus archiepiscopatus Strigoniensis *in subsidium imprimendorum concionum quas lingua Vngari*, in evangelia et festa conscripsisset, cum eius facultates tantae non sint, ut hoc absque auxilio maiestatis vestrae et ecclesiae facere possit, benigne decerni. Nos itaque domine clementissime non ignoramus ecclesiarum proventus in id constitutos fuisse, ut aegestati pauperum et saluti animarum his mediis, quos ecclesiastica disciplina in servando grege Domini requirit subveniretur: non iniquum putamus, ut per duos provisores archiepiscopales Wywarienses et Posonienses ex ecclesiae Strigoniensis proventibus successive pium hoc eius studium adjuvetur. Quod reliquum est. Posonii 21. septembris 1577.

Eredetie Orsz. Levéltár: Expeditiones camerae Posoniensis és Bécs, közös pénzügyi levéltár: Hungarn 14.373. csomójában.

140. 1577 október 26. Pozsony.

A magyar királyi udvari kamara a felség parancsára utasítja az esztergomi érsekség jövedelmeinek kezelőjét, hogy Telegdi Miklósnak műve kinyomatására 1000 frtot fizessen ki.

«Ad dominum Zelemerium!

Egregie domine et amice nobis honorande salutem» stb. A felség idecsatolt parancsából láthatja, hogy Telegdi Miklós esztergomi prépost és vicarius kérelmére «eidem mille florenos hungaricales ad imprimendos libros per ipsum dominum Telegdinum in lingua hungarica editos ex proventibus archiepiscopatus Strigoniensis administrationis eiusdem clementer deputasse, quare» ezt a pénzt Telegdinek mielőbb fizesse ki.

Eredetie Orsz. Levéltár: Expeditiones camerae Posoniensis.

141. 1578 március 16. Pozsony.*

Bornemissza Péter levele Máriássy Pálhoz, melyben írja, hogy «Béczbe találtam uala Ferencz¹ uramot»; azután felesége anyjáról ír s kéri, hogy küldje őt ide, «noha szegény, mint Szűz Mária is és töb szent aszonyoc nyomorultac uoltac, de vélem leányáról, hogy lelkébe gazdag. Engem az Vr igen kegyelmesen megáldot uolt mindenic társommal, de az ő leánya meghalatta az töbit lelki malaztal, ki igen nagy szeretettel halgattja is, oluassa is az Isten igéyét és nemcsak háza népét, de soc annya korukat oktat. Ő érte örömost szolgálac az anyjának is. Ha mit fárad és költ kegyelmed az ideküldésbe, Isten is meghálállya kegyelmednec. Voltac ollyac, kic anglyalt fogattac házokba ember képébe és áldomást uöttec.

Írja meg kegyelmed, hány emberre való könyuecet külgyec: Én huszonhat emberre ualót szántam mind az négy részből,² az mint egy két száz forint érő lenne. Ha szükség, az aprókbannis küldhetec. Tudom, hogy igen keués az ki gyönyörködne bü szent irás oluasásba, sokan sokallyák is az írást is, az árrát is, azért nem küldök sokat, jóllehet annyi útra ez is elég terh egy szekérnec.

¹ T. i. Máriássy Ferencet.

² Itt nyilvánvalóan a Sempptén 1577-ben megjelent: «Negy koenyvetske a keresztyeni hitnec tudományáról» című munkáról van szó. Lásd Szabó: Régi magy. könyvtár. I. k. 74. l.

Megbocsássa pedig kegyelmed, hogy ennek az terhét kegyelmedre vettem, mert énnékem Isten csak egy szekeret adott kiulielis Istennek szolgáltatoc, most is papyrosért iüttem uolt raytoc. Isten kegyelmednek adott többet is, ha mit ő felsége keduéért fárad kegyelmed, nem lesz elfelejtue».

Papiron, zárópecsétje elveszett, Máriássy-levéltár, Márkusfalva, újrendezés.

142. 1578 június 4.

Kivonat Brassó város osztályjegyzőkönyvéből.

Herr Joachim Treyner Stieff Encklen Georgii des wirdigen herr Georgii meyland predigers Zu Meremburg kindts teil.

Erstlich.... stb.

— — — — —
An Buchern ist ihm worden;

Ethica Philippi Melanthonis cum Aristotele.

Loci communes Phillipi Melanthoni.

Phisica.

Cronica de rebus Hungaricis.

Brassó város levéltárában: Teilungs-Protokoll. I. kötet. 25. lap.

143. 1578.

Kivonat Ócsay Pál, a nagyszombati érseki ház udvarbírájának számadásából.

Regestum et ratio officii egregii Pauli Ochay provisoris domus archiepiscopalis Thyrnaviensis anno 1578.

(A kiadási tételek közt.)

Nr. 19. Item ad regesta et ad literas missiles diversis vicibus per circulum anni emi papirum fl. 1 den 75. (19. l.)

M. Nemzeti Múzeum, kamarai iratok, fol. lat. 1370.

144. 1579 február 8. Prága.

Rudolf király Magyarország összes hatóságainak tudomására hozza, hogy királyi engedélye nélkül nyomdákat felállítani és könyveket nyomtatni tilos.

Rudolphus secundus, Dei gratia electus Romanorum imperator, semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, marchio Moraviae, comes Tyrolis etc. Fidelibus nostris reverendis, spectabilibus, magnificis, egregiis et nobilibus, dominis praelatis, baronibus, comitibus, vice comitibus,

praefectis, capitaneis, castellanis, officialibus, eorumque vicegerentibus, item prudentibus ac circumspectis, civitatum oppidorum et villarum magistris civium, iudicibus et rectoribus, cunctis etiam aliis cuiuscunque (status)¹ et conditionis hominibus, ubivis in regno nostro Hungariae partibusque eidem subiectis existentibus et commorantibus, praesentes nostras visuris, salutem et gratiam. Ex fidedigna relatione cognovimus nonnullos ex vobis esse, qui in bonis suis temerario ausu praela erexissent et sine nostra gratia et privilegio libros varios, etiam diversis haeresibus conspersos, imprimi facerent aut saltem permetterent. Cum autem huiusmodi praelorum erecto et librorum impressio, neque in sacro imperio nostro Romano, neque in aliis regnis et provinciis nostris absque speciali gratia et privilegio nostro erigantur aut excudantur, id ipsum quoque in isto regno nostro inviolabiliter iuxta hactenus laudatam consuetudinem observari volumus. Quare vobis et vestrum singulis sub gravissimae nostrae indignationis, dictorumque prelorum et librorum confiscationis paena firmissime committimus et mandamus, quatinus nemo vestrum prela in suis bonis absque gratia et privilegio nostro erigere aut libros aliquos imprimi facere praesumat, imo vero erecta disicere et libros impressos non divendere debeat. Secus nullo modo facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra regia Pragensi octava die mensis februarii, anno etc. septuagesimo nono.

Rudolphus.

Electus Colocensis ac episcopus Jauriensis.

Kivül: Formula literarum suae maiestatis patentium, de interdictione librorum in regno hoc Hungariae impressione, originalia transmissa dicatoribus 19. februarii, anno etc. 79.

Egykorú másolat egy IV papíron, Orsz. Levéltár: Acta ecclesiastica camer. irregestrata, fasc. 81. (2.)

145. 1579 február 16. Bécs.

Ernő főherceg a magyar kir. udvari kamarához néhány, a nyomtatott könyvek dolgában kiadott királyi parancsot küld le kihirdetés végett.

Ernestus, Dei gratia archidux Austriae,

Dux Burgundiae, comes Tyrolis etc.

Reverendissime et egregii nobis dilecti. Mittimus vobis cum praesentibus certa quaedam mandata caesarea, quibus sua maiestas

¹ Ez a szó a másoló tollában maradt.

librorum impressiones cavet ac interdicat in Hungaria, mandantes vobis clementer, ut ea primo quoque tempore ubique publicanda curare debeatis et teneamini. Secus non facturi. Datum Viennae, decima sexta die februarii, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo nono.

Ernestus.

Joannes Joo.

Kivül: Reverendissimo et egregiis praefecto caeterisque camerae Hungaricae consiliariis sacrae caesareae regiaequae maiestatis etc. nobis dilectis.

Prespurg.

Cito
ito
ito
ito
itissime.

Más irással: 19. febr. 1579.

Ut mandata suae maiestatis de impressura librorum prohibita transmissa.

Papiron, papírral fődött vörös viasz zárópecséttel, Orsz. Levéltár, Benig, Resol. eredeti.

146. 1579 szeptember 8.

Feljegyzés Márton brassai könyvkötő mostohagyermekei közti osztályról. Martini Buchbinders T.(eilung) seiner Stieffkinder Pauli und Stephanni Die weil so vill schuldenn warenn vorhandenn, das man mit seiner Gütter nicht czalenn mogt, so hatt er aus guttwilliger freundschaftt einem jeden auffschreibenn lassenn f. 2. Des in urkunnt etc.

Collatae cum originali
per notarium manu propria.

Brassó város Teilungs-Protokolljában. I. kötet. 82. lap.

147. 1580 január 21.

Christel Pál brassói polgár javainak felbecslése és osztálya.

Anno 1580 den 21. Tag Januarii.

— — — — —
An den büchern fl. 6.

Brassó város levéltára: Teilungs-Protokoll. I. k. 69. lap.

148. 1580 május 22.

Hirscher Pál brassói polgár után maradt könyvek.

Anno 1580 den 22. Maii.

Pauli Hirschers K.(ind)... stb.

Item 1 stuck auss der Kirchen Postilla.

Deutsch Testament.

1 Beth büchlein.
Maioris Psalterium.
Lutheri Cathechesis.
Ritter Pontus.

Brassó város levéltárában : Teilungs-Protokoll. I. k. 114. l.

149. 1581 március 29. (Pozsony.) *

Néhai Radéci István egri püspök és kir. helytartó hagyatékának leltára.

Inventarium

rerum reverendissimi domini domini Stephani Radecy episcopi
Agriensis et per Hungariam locumtenentis, 29. die mensis martii
anno Domini 1581.

Az tarházban egy ladában.

Egi veres barsonnial buretoth Romai pontifical ewwst boglaros es
araniazoth 1.

Egi zederies barsonyban foglalth Pontifical ewwst boglarok raita
araniazoth 1.

Egi Missal weres wonth arany ewwst boglarok wannak raita araniazoth 1.

Ismeg egi fekethe barsony Missal ewwst boglarok raita araniasok 1.

Egi eöreghe veres barsonnial buritoth Missal 1.

Egi weres barsonnial buretoth Romay kichin Missal

Egi eoregh Missal fekethe bórrel buretoth 1.

Egi kichin Romay Breviarium veres tablaba aranias 1.

Az kapolnaban egi regy könyw, kinek az dezkaire ewwstel buretot,
crucifixum wagion raita aranios 1.

stb. stb.

Az kis szobaba Bibliotecaban.

Egy breviar fekethe barsonyba foglalt, ewwst boglaros aranias 1.

Bibliotecaban vram w Nagysága keonywey sok.

stb. stb.

Eredetie Orsz. Levéltár: Lymbus III. sorozat, saec. XVI., 5. csomó.

150. 1581 május 29.

Néhai Kraus István brassai polgár gyermeke megkapja atyja könyvtárát.

Anno Domini 1581. denn 29. maii.

Herrn Steffani Kraus K.(ind) Erstlich ... stb.

— — — — —
M(er) das vatters Bibliothecam.

Brassó város levéltára : Teilungs-Protokoll. I. k. 142. l.

151. 1582 február 7.

Néhai Goldtschmitt Jakab brassai polgár javainak osztálya.

Anno Domini 1582. den 7. februarii.

Jacobi Goldtschmitts K.(ind.). Erstlich waren schulden verhandenn
czu beczalenn... stb.

M(er) ann einer Bibel rest im seine mutter fl. 4.

Brassó város levéltára : Teilungs-Protokoll. I. k. 157. l.

152. 1582 október 3. Szalónok.*

Batthyányi Boldizsár levele Grádeczi Horváth Stansith Gergelyhez,
melyben írja, hogy már egyetlen liber Concordiae-je sincsen, mert
elkeltek, ha ismét hoznak, tudatni fogja. Küld egy disputatiót,
olvassa el, s végül többek közt írja, hogy a «házasságot se feled el».

Grádeczi Horváth-Stansith-levéltár, Nagyőr.

153. 1583 január 17.

Kivonat Árva vára inventáriumából.

«In una cista parva quaedam regestra.»

Orsz. Levéltár : N. R. A. fasc. 612. No 22.

154. 1583 augusztus 1.*

Kivonat a m. kir. udvari kamara számadásaiból.

«Erogatio solutori aulico facta.

Prima die augusti generoso domino Joanni Sambuco historiografo
suae maiestatis in complementum flor. 1360 Rhenenses nomine
pensionis aulicae suae dominationi debitorum medio tricesimatoris
Thyrnaviensis soluti sunt fl. 620. den. 66²/3.»

Jerney-gyűjtemény, Kecskemét. I. kötet, 3. szám.

155. 1583 szeptember 28.

Mihály prédikátor hátrahagyott javainak osztálya.

Theilung der verlassener des Herrn Michaelis praedikanten auff S.
Mertinsberg mitt ihren 2 stieff sunen Joanne und Michaële und
dem rechten Kind Catharina wegen des Vatters Theil gescheen
den 28. septembris im Jahr 1583.

— — — — —
An der Bibliothek ist dem Joanni worden :

Musculus in Joannem

Concordantiae,

Catechismus Justi Jonae,

Conciliationes locorum scripturae Altameri,
Lutherus in Oseam,
Maior in epistolas,
Tabulae Spangenbergii,
Sleidanus,

Michaeli Wegen der bücher ist ihm worden :

Tomus 2 Philippi,
Tomus 5 Lutheri,
Tomus eiusdem,
Enarratio trium psalmorum Maioris,
Confessio Eberi de Coena Domini,
De Trinitate assertio Segedini.

Brassó város levéltárában : Teilungs-Protokoll. I. kötet. 187—188. I.

156. 1583 november 22.

Kivonat a m. kir. udvari kamara számadásaiból.

«22. die novembris Hugoni Blotio praefecto bibliothecae suae maiestatis in rationem florenorum 2176 rhenensium quondam Thomae Sibenburghero fabricarum augustarum praefecto, ratione salariorum per suam maiestatem, debitorum ac ex testamento ipsius Sibenburgherii in ipsum Hugonem Blotium translatorum medio tricesimae Thyrnaviensis soluti sunt fl. 580. den. 26²/3.»

Jerney-gyűjtemény, Kecskemét. I. k. 4. szám.

157. 1583.

Sennyey Ferenc Komári Péternek, a horpácsi prédikátornak három könyvet kölcsönöz.

Dominus Franciscus Sennyey etc. accomodavit tres libros Petro Komarii praedicatori de Horpach :

1. Enarrationes Erasmi in Novum Testamentum.
2. Acta Apostolorum homiliae 1 authore Gualthero.
3. Divus Ignatius.

Papiron, Orsz. Levéltár : Acta cameral. eccles. irreg, 81. (2.) csomó.

158. 1583.

Kivonat a magyar kir. udvari kamara számadásaiból.

«Expensae minutiores ad quotidianas camerae necessitates factae.

Eodem die (t. i. ultima februarii) Christophoro Mandell compactori librorum Poseniensi pro calendariis et illigatione regestorum iuxta particularem consignationem soluti sunt fl. 8. den. 33.

— — — — —

Eodem die (junius 20.) compactori librorum pro illigatione duorum regestorum in usum perceptoratus et contrascribatus dati — fl. den. 70.

M. Nem. Múzeum, kamarai iratok, fol. lat. 921/VI.

159. 1583 (*március*).

A Blotius Hugó által katalogizált Rumpf-féle könyvtárnak magyar vonatkozású anyaga.

Librorum bibliothecae Rumpfianae ordine numerorum perpetua serie continuatorum catalogus, anno salutis nostrae 1583. mense martio conscriptus ab Hugone Blotio.

(A 402. számú colligatum végén:) Item bellum pannonicum contra Maximilianum II. Romanorum imperatorem a Solymanno motum, authore Petro Bizaro. Bázél 1573. Sebastianus Henrici Petri.

(407. szám.) Pannonicum bellum sub Maximiliano secundo et Solemanno Turcarum imperatore gestum autore Petro Bizano, Bázél, Sebastianus Henrici Petri, 1573.

(493. szám.) Antonii Ponfini de pudicitia conjugali et virginitate dialogi III ex Sambuci bibliotheca. Basileae, Joannes Oporinus, 1572.¹

(623. szám.) Jani Pannonii episcopi Quinqueecclesiarum opera omnia, edita opera et studio Joannis Sambuci cum privilegio, Viennae Austriae, Casparus Steinhofér, 1569.²

(939. szám.) Congressus ac celeberrimi conventus Maximiliani primi et trium regum Vngariae Boiemiae et Poloniae in Vienna Pannoniae, mense julio, anno MDXV. facti brevis et vicissima descriptio. Et haec quidem inscriptio in fronte libri habetur sine mentione auctoris et typographi et anni.

Autor autem est Joannes Cuspinianus, ut patet ex secunda inscriptione, initio narrationis historicae proposita, qua sic habet.

Diarium Joannis Cuspiniani praefecti urbis Viennensis de congressu caesaris Maximiliani augusti et trium regum Vngariae, Boiemiae et Poloniae, Vladislai, Ludovici et Sigismundi in urbe Viennense facto XVII. julii anno Cristi MDXV.

¹ Lásd: Szabó-Hellebrant: III/1. kötet. 180. l.

² U. o. III/1. k. 172. l.

Quod autem Joannes Cuspinianus se urbis praefectum vocat, intelligit eum magistratum, quem germanice Anwalt appellamus. Fuit idem Cuspinianus id temporis Maximiliani imperatoris orator Budam ad regem Vladislaum legatus.

Hic liber est per se codex, chartas seu philuras seu duerniones 4^{1/2}, forma 4ta.

Narrat Cuspinianus obiter de bello rustico ante hunc conventum exardescente. De rusticorum clade et suppliciis eorum. De numero caesorum usque ad septuaginta millia hominum. Deinde ex professo Sigismundi regis Poloniae et Vladislai Hungariae eius fratris cum filio suo Ludovico Posonium ingressu.

De ludis Posonii exhibitis.

De incendio, quo idusquam dimidium urbis Posoniensis absumptum fuit.

Item quo vestitu quo ordine et quorum principum comitatu pompa caesaris et regis eprocesserit in finibus Germaniae et Ungariae paulo ante, quam Viennam essent processuri.

Rex Poloniae anno 1515. in conventu caesaris Maximiliani et trium regum in domo leporum hospitio exceptus fuit, tamdiu habuit domus illa nomen illud.

Rex Hungariae et Ludovicus et Anna liberi a caesare Maximiliano primo in arce Viennae hospitio sunt recepti.

Vestitus quo ornatus fuit caesar Maximilianus in conventu trium regum Poloniae, Hungariae, Boemiae Viennae anno 1515. habito, estimabatur decies centenis millibus aureorum. Caesar Maximilianus musicam eximie colivit et veneratus est. Quare ipsius tempore multa instrumenta musices nova excogitata atque inventa sunt, quae vetustas non habuit, seculum nostrum non vidit. Cuiusmodi autem illa sint instrumenta vide huius libri pag. 27. sub finem.

Richardus Perusinus cardinalis Guercensis capellanus homo eloquentissimus tribus libris sui Hodoporic conventum horum trium regum et caesaris celebravit anno 1515., qui liber est querendus et bibliothecae emendus pag. 27. in fine.

Anna Vladislai Hungariae et Boemiae regis filia et Ludovici soror caesari Maximiliano primo et Maria imperatoris Caroli quinti soror Ludovico eodem die Viennae in matrimonium est data in conventu trium regum 1515. Viennae celebratum pag. 28. in principio.

In conventu trium regum et caesaris Viennae anno 1515. creati sunt

uno die plusquam 200 equites aurati et in his quidam homines novi et plebei, pag. 28. in principio.

Dominus Sigismundus de Dieterichshain et Barbara virgo filia domini Georgii de Rottal nuptias celebrabant Viennae in conventu trium regum Poloniae, Ungariae, Boemiae, Sigismundi, Vladislai et Ludovici et caesaris Maximiliani 1515. die 22. julii, qui est divae Mariae Magdalenae sacer, pag. 28. in fine.

Ludi Troiani sive simulacra veri belli in conventu hoc trium regum et caesaris Maximiliani 25. julii 1525. Viennae instituta sunt in latissimo foro prope templum fratrum Carmelitarum (nunc Jesuitarum), ubi quondam Henricus filius sancti Leopoldi marchionis Austriae primus dux a Frederico Eneobarba imperatore creatus, qui coenobium Scotorum Viennae hic sepultus, fundavit, arcem et curiam habuit, unde et hodie adhuc locus ille Curia appellatur. pag. 29.

Qui principes et nobiles in ludis armati concurrerint vide pag. 30. in fine. — (És így tovább folyik ez a leírás a fol. 35-ig.)

Opusculum de laudibus et vituperio vini et aquae Valentini Cybeleii, canonici ecclesiarum Quinqueecclesiis et Albensis. Excus. Hagenau ex academia Thomae Anshelmi mense julio anno 1517.

Hic liber est per se 1. — Habens folia 28 seu chartas seu duerniones. Habet hoc volumen libros 8, chartas duerniones 37^{1/2}, coopertum est membrana alba nitente et ductibus geminis deauratis et signo deaurato in medio posito cum ligulis.

(961. szám.) Acta et constitutiones dioecesanae synodi Jauriensis, sub reverendissimo in Christo patre et domino Georgio Drascovitio electo archiepiscopo Colocense, Dei et apostolice sedis gratia Jauriense episcopo, sacratissimae caesariae regiaeque maiestatis consiliario et per regnum Hungariae summo aulae cancellario ad secundum diem mensis augusti indictae et per triduum Sabariae patria sancti Martini episcopi habitae anno Domini 1579. Praegae. Typis Georgii Melantrichi ab Aventino, anno Domini MDLXXIX.¹

National-Bibliothek, Bécs, cod. lat. 15.286.

160. 1584 január 20. Kassa.

A szepesi kamara felterjesztése Ernő főherceghez, melyben harminc példány új naptárt kér.

¹ U. o. III/1. kötet, 199. l.

Iuxta benignum serenitatis vestrae mandatum die VI. januarii editum curabimus diligenter, ut calendarium novum ab hac camera et eius officialibus omnibus ubique observetur, eiusque initium faceremus ad diem jovis proxime venturum, in quem iuxta correctum kalendarii festum immobile purificationis beatissimae virginis Mariae incidet. Sed quia novis calendariis destituimur, sine illis autem usus illorum recipi non potest, serenitatem vestram demisse oramus, dignetur clementer ad 30 exemplaria correcti eiusmodi kalendarii nobis transmitti jubere. Cum haec et reliquae civitates similiter etiam comitatus harum partium vetus adhuc sequantur kalendarium, ideoque in observatione dierum festorum magna appareat diversitas, dignabitur benigne serenitas vestra cum ad alias ordines, tum ad hanc quoque civitatem benignum superinde mandatum edi jubere, ut sic idem sit usus et idem unusque in observandis festis consensus. Deus etc. Cassoviae, XX. januarii, LXXXIII.

Orsz. Levéltár, Szepesi kamara, Liber Expeditionum 1581—88., 183. l.

161. 1584 *március 13.*

János néhai brassai gyógyszerész javainak felosztása.

Theilung der verlossener des Joannis Apothecar mitt ihrem stieffkinder Joanne und dem Posthumum wegen des Theils geschehen den 13. martii im Jahr 1584.

— — — — —
Joanni . . .

Bücher, 1 Teutsch bibel und 5 klein büchlein, 1 klein Gold wag. stb.
Brassó város levéltára: Teilungs-Protokoll. I. kötet. 198—9. ll.

162. 1584 *június 26. Bécs.*

Ernő főherceg parancsa Ruszkai Dobó Ferenc barsi főispánhoz és dunáninneni főkapitányhoz az új naptár használata tárgyában.

Ernestus, Dei gratia archidux Austriae,

Dux Burgundiae, comes Tyrolis etc.

Magnifice sincere nobis dilecte. Cum sacra Romanorum caesarea maiestas dominus et frater noster observandissimus non ita pridem sese benigne resolverit, novum seu reformatum calendarium non solum per sacrum Romanum imperium germanicae nationis, sed et regna et omnes provincias suas haereditarias ubique servari et iuxta

illud omnes et actiones et commercia dirigi, quemadmodum ea ipsa
suae maiestatis resolutio per specialia mandata publicata et plurimis
in locis acceptata fuit, suaeque maiestatis voluntas, id quod etiam
ab ea nobis injunctum fuit requirat, ut dictum calendarium etiam in
confiniis ad praecavendas omnis generis inconvenientias et discordines
quae quidem hactenus in mixto usu novi et veteris calendarii
irrepserunt, pollicetur et acceptetur. Ideo suae maiestatis nomine
tibi harum serie benigne et firmiter committimus, ut a dato harum
nostrarum literarum non solum pro tua persona novo calendario te
accomodes et confinii tibi concrediti negotia et scripta iuxta illud
instituas ac dirigas sed et idem fieri per subiectos tibi milites jubeas
et demandes. Executurus in eo suae maiestatis et nostram omnimodam
voluntatem. Datum in¹ urbe Vienna, die vigesima sexta junii, anno
Domini octogesimo quarto.

Ernestus

Ad mandatum domini archiducis proprium

David Vngnad

H. Niskhar (?) manu propria.

Kivül: Magnifico Francisco Dobo de Ruszka, comiti comitatus Barsiensis
ac partium regni Hungariae ultra Danubianarum supremo capitaneo
syncere nobis dilecto.

C^{ito}
ito
ito

Lewa.

Más kézzel: 23. junii iuxta vetus calendarium, Anno 1584.

Papiron, zárópecsétje elveszett. Orsz. Levéltár, a Dobó-család levéltára,
2. csomó.

163. 1584.

Kivonat a magyar királyi udvari kamara ez évi számadásaiból.

Regestum

proventuum ac erogationum camerae Hungaricae totius anni praesen-
tis 1584.

— — — — —
Expensae minutiores ad varias necessitates camerae huius factae.
— — — — —

Vigesima secunda februarii Cristophoro Mandli *bibliotecario* pro calenda-

¹ Ez a szó az eredetiben kétszer írva.

riis anno praesenti 1584. in usum camerae huius ab eo acceptis ac pro illigatione regestorum in suo extractu particulari specificatorum dati fl. 6. den. 66.

Vigesima quarta februarii pro papiro anno 1583 per Simonem Freidenhofferum perceptorem Moravicum in usum camerae huius empta expositi sunt — — — fl. 14.

— — — — —

Compactori librorum pro duobus elenchis pro colligendis regestrandisque minutis cancellariae camerae huius compactis soluti fl. — den. 80.

Eidem compactori pro illigatione duorum regestorum in usum perceptoratus et contrascribatus dati fl. — den. 70.

Papiron, könyvalakban, a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában, kamarai iratok, fol. 920/XI. jelzet alatt.

164. 1584.

Kivonat Kapuvár inventáriumából.

Az wárnak inventárioma.

Az thoromban walo thár házban wagon.

— — — — —

Egy láda kyben wagon eg misse mondó könw, a foly verágos wonth aran és ezüstös aranazoth boghlárok rayta.

Vagon azon könwben aran(i)as kanafok, az feye gyöngös.

Azon ladában valami missilis lewelek és laistromok Zalay Jánossé.

Item eg ládáchka, kyben Ádám deák leweley wannak, kywül az krétáual yrták meg az ládáchkára.

— — — — —

Az eczetes házban.

— — — — —

Egy ládáchka kyben wannak walamy laystromok.

— — — — —

Vagon keth fekete táska kyben wannak Zalay Janos missilis leweley.

Orsz. Levéltár, Urb. et Conscr. fasc. 56. No 33.

165. 1584—1585 június 13. — 1586 március 1.

Hiller Erhardt bécsi könyvkereskedő auscugliisa.

Herr Bernhard von Lembach soll anno (15)84. stb.

Alltes Resst er mir lauther . . . Tall 24. β. d.

Anno (15)85. den 13. junii.

	Tall.	β
1 Bibl mit der Chronickha	5.—	—
1 Chemitius	4.—	—
1 Regenten tafell	3.—	—
1 Arzneybuch Virsunen	3.—	—
1 Khreutterbuech Boekhs	6.—	—
1 Khreutterbuech Rözsls	6.—	—
1 Reformat. Ryffi	4.—	—
1 Hungerische Chronickha	3.—	5.
1 Chronica Eusebii	3.—	—

Anno (15)86. 1. martii.

1 Reiszbuech fol.	2.—	—
-------------------	-----	---

Anno (15)91. den 15. octobris.

1 Meditationes Augustini unnd	5.—	5.
1 Betbuch Musculi	4.—	—

Summa tallerum 66, β 4. den 5.— —

Erhardt Hiller Buechanndler.

Kivül: Auszuges Herrn Bernhardten von Lembach pro 66 Taller, 4 β
5 ung. bet. Erhardt Hiller buechanndler zu Wienn.

Papiron, Orsz. Levéltár, Eccles. camer. irreg. 81. (2.) csomó.

166. 1585 február 26.

Feljegyzés néhai Bornemissza Péter könyveinek elosztásáról.

Anno Domini 1585. et 26. februarii.

Oztottwk megh az Bornemyzza Péterné azzoniam rokonával a zeghény

Péter uram keönyweit két felé.

Eggyk rézre jwttot eoteodyk rez postilla keonyw 30.

Jwtot negiedyk réz postylla keonyw 18 eggik rézre, másra 17, —
ezekbe az kisirtetekreol való írás is megh vagon.

Jwtot negiedyk rez postylla keönyw másodba az kisirtetreöl való írás
nékewl való 12 egy rezre.

Jwtot harmadyk rez postilla keönyw 12 egy rezre.

Jwtot másodyk rez postilla keönyv 8 egy rezre.

Jvtot Cathecismus 6 egy rézre.

Jutot az Teleghdy praedicatio ellen irt keönyw 3 egy rezre.

Ezen felet maradot keőzre két másodyk rez keőnyw és egy eőteőd rez keőnyw, kit el kel adny.

Az eoreoghbyk két általaghba wagyon egyikbe egyikbe 16 eoteodik rez postylla.

Vagyon ismégh 18 negiedyk rez postylla.

Az másyk rendbeli ket kisseb általaghba wagyon egyikbe egyikbe 14 negiedyk rez postilla. Vagion ismegh 9 elseo rez postilla.

Az harmad rendbely ket kysseb általaghba wagyon 12 harmad rez postilla keonyw.

Vagyon ismegh 8 második rez postilla keőnyw.

Ismegh három keonywechke Teleghdy praedicationya ellen.

Az másod rendbely általaghognak az eggikebe két harmad rez postilla keőnywel és egy cathechismussal vagion teőb, ky az Tamaskó rezere eset, mert az árrát Győthay Benedek el vitte.

Vagyon az kys tonnába tizenkét Cathechismus és három postylla keőnyw ky kész.

Anno Domini 1585. Veöttem ky az harmad rendbely kysseb általaghból 12. április egy harmadrez postylla keonywet, kit Barchara vittem, melnek az árrával adós azzonyom néném.

Anno Domini 1589. Veöttem ky az általghokbwł 31. octobris három bokor keőnywet és eggiet ewmagát negied rezt, azaz 16 keonywet.

Az eggik bokrot, az eot rez postilla keonywet witte el plebanos uram Pilcius uram, kit kewld Sós Christófnak, kiért kel adni fl. 6.

Az másik bokrott kel kewldenem az lapispataky plébánosnak pro fl. 6.

Az harmad rendbely it kwn legien ha ky el wezy.

1590. In initio januarii attam el az lapispataky plébánosnak az eot rez postillát, kiér fizetet fl. 6. solvit.

In martio attam Aáron papnak Somosra az eot rez postilla keőnywet kiért adós fl.

17. Április. Kewltem eőchémnek András uramnak egy harmad rez postillát kiért kel adni fl.

Az zeheny Bornemyzza Péter keőnyweivel való lagistrom.

Papirlapon, a Márkusfalvi Máriássy-család levéltárában Márkusfalván, az új rendezés alatti részben.

167. 1585 május 15.

Néhai Thlaschner Mártonné brassai polgárnő javainak felosztása.

Theilung gehalten bey der Merten Thlaschnerin den 15 maii. Ist Catharine undt Gasparo ihren 2 rechten Kinden wegen des Vatters theill worden wie volgt.

An Buchern 1 Bibel wndt 1 haus Postill.

Brassó város levéltára : Teilungs-Protokoll. I. k. 281. l.

168. 1585 szeptember 14.

Néhai Abstemius vagy Birthelmer Márton javainak felosztása.

Merthen Birthalmer.

Anno 1585. den 14 tag septembris ist ein theilung gehalten bey dem erbaren man Mertino Birthelmer czwischenn ihm und seinen 2 rechten Kinden Andreae und Sarae wie vollget.

Zu wissen das der Kind Vatter dem Andreae 3 büger geschenkt hatt, 1 die Deuthsch Bibel und den Plinium, und den Sleidanum.

Brassó város levéltára : Teilungs-Protokoll. I. k. 284. lap. Ugyanez a bejegyzés latinul: «Pro haeredibus Martini Abstemii Andrea et Anna» stb., azután németül folytatva megvan ugyanitt a 273—4. ll. is.

169. 1585 szeptember 27.

Kivonat Poklostói Máté sági prépost végrendeletének végrehajtásáról felvett okiratból.

Exequutio testamenti reverendi olim domini Mathaei Poclosthoi praepositi Saghienensis ... stb.

29. Item libros pro filio suo legatos accipiet dominus Benedictus Thooth.

Két ív összefűzött, víztől rongált papíron, az esztergomi főképtalan országos levéltárában : Ladula 122. capsza 68. fasc. 12. No 1.

170. 1585 december 15. (Brassó.)

Kivonat néhai Schirmer Péter brassai polgár javai felosztásáról felvett jegyzőkönyvből.

Petrus Schirmerus.

Ihm Jahr 1585. den 15. decembris ist ein Theilung gehalten worden bey des ehrwürdigen Herrn verstorbenen Herr Petri Schirmers fraw, czwischen ir und ihren 4 stheifkinden Petro, Apollonia, Valentino und Dorothea, auch ihren 2 rechten Kinden, Catharina und Agnethae kompt ihn von ihres Vatters Theil, wie volgt.

Der Catharina kompt stb.

— — — — —
Mehr 2 Reysz papeyr umb fl. 2 den. 60.
— — — — —

Mehr 8 Reys und 6 bucher gutt Papeyr umb fl. 10 den 96., kompt
auf sein theill fl. 1 den 82, $5\frac{1}{2}$ gutt regall papeyr, $1\frac{1}{2}$ buch regall
auschus Papeyr.

2 Acta Apostolorum uneingebunden, 1 Psalter eingebunden, 4 Ratzisch
Psalter und ein Testament uneingebunden, $3\frac{1}{2}$ Ratzisch Psalter
uneingebunden, 1 Acta apostolorum eingebunden und ein Psalter.
— — — — —

Volget des Peter sein Theill.

Der Mutter gebührt von der Bibliotek welche er bescheiden hatt fl.
18 den. 66.
— — — — —

Ein Reysz papeyr umb fl. 1 d.

Die Mutter bleibts rest 8 Reys und 6 buger gutt papeyr, $1\frac{1}{2}$ buch
regal ausschusz, $5\frac{1}{2}$ buch gutt regall papeyr.
— — — — —

Mehr 4 Ratzisch Psalter und ein Testament uneingebunden.

1 Acta Apostolorum eingebunden.

$3\frac{1}{2}$ Ratzisch Psalter uneingebunden und ein Psalter kn. Izwodt.

2 Acta Apostolorum.

1 Ratzisch Psalter eingebunden.
— — — — —

Der Apollonia kompt... stb.

Ein Reysz Papier umb fl. 1 den.
— — — — —

8 Reysz und 6 bürger gutt Papeir.
— — — — —

$5\frac{1}{2}$ buch gutt regall papyer.

$1\frac{1}{2}$ buch ausschuss Regal papyer.
— — — — —

Mehr 4 ratzisch Psalter uneingebunden, Acta Apostolorum unein-
gebunden.

1 Psalter in liederen und 24 blesch cathechismi.
— — — — —

Dem Valentino kompt... stb.

— — — — —
Mehr ein reys Papeir fl. 1 d.
— — — — —

Mehr kompt ihm 8 reysz papeyr mit 6 bürger.

Mehr $5\frac{1}{2}$ buch gutt regall papeir, $1\frac{1}{2}$ buch regall ausschuss Papier.

— — — — —
Mehr 4 Ratzisch Psalter und ein Testament uneingebunden, Acta Apostolorum eingebunden. 1 grosz Psalter eingebunden. 1 Psalter Kn Iz wodt und 20 Cathechismi.

Der Dorothea kompt...

— — — — —
Mher ein reys Papeir...

Mher 8 reyss Papier und 6 gutt bürger...

$5\frac{1}{2}$ buch gutt regall papier, $1\frac{1}{2}$ buch regall ausschuss papier.

Mehr ratzisch Psalter und 1 Testamentt und $3\frac{1}{2}$ ratzisch Psalter uneingebunden.

Acta Apostolorum eingebunden. 1 Psalter kn. Izwodt. 2 Acta Apostolorum uneingebunden. 1 Psalter eingebunden.
— — — — —

Eredeti bejegyzés Brassó város levéltárában: Teilungs-Protokoll. I. k. 289—297. ll.

171. 1586 április 20.*

Kivonat Telegdi Miklós pécsi püspök végrendeletéből.

In nomine sanctissimae atque individuae Trinitatis, Patris et filii et Spiritus sancti, Amen. Anno ab incarnatione Domini millesimo quingentesimo octuagesimo sexto, indictione decima quarta, die vero vigesima mensis aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Sixti, divina providentia papae quinti anno primo, ego Nicolaus Telegdinus episcopus Quinqueecclesiensis etc. corpore quidem aeger, animo tamen per Dei gratia sanus, tale condo et facio ultimae voluntatis meae testamentum.

Inprimis... stb.

Ex libris meis accipiat Sasvariensis¹ aliquot, qui videbuntur sibi utiles esse.

¹ Ez Telegdi László sasvári főesperes volt.

Collegio Jesuitarum, quod brevi hic fundabitur lego omnes libros haereticos, praeterea opera divi Thomae Aquinatis (et postquam dominus Joannes Kutasy aliquos sibi necessarios delegerit) alios etiam qui supererunt, quod de sacris volo intelligi et exclusis illis, qui in mea domo sunt impressi.

Libros iuridicos lego Andreae Kechkes, qui iam Bononia doctor rediturus est.¹

Orsz. Levéltár, Eccl. cameral. fasc. 18. No 6.

172. 1586 április 24.

Kivonat Telegdi Miklós néhai pécsi püspök Nagyszombatban levő javainak inventáriumából.

«In una ladula privilegia diversa ad praeposituram Sagiensem pertinentia.

Tipographia cum suis necessariis instrumentis.»

— — — — —

Orsz. Levéltár, Urb. et Conscri. fasc. 77. No 18.

173. 1586 június 8. Bécs.

Kivonat Mátyás főhercegnek a m. kir. udvari kamarához intézett parancsából, melyben elrendeli, hogy Telegdi Miklós végrendelete értelmében nyomdájával és könyveivel mi történjen.

Matthias etc.

Egregii, sincere nobis dilecti. Benigne vobis etc.

De reliquo eadem sua maiestas testamentum illud, quod vobis hisce in spetie remittimus, validum, firmum ac ratum esse clementer annuit, nihil aliud sibi reservando, quam ipsius salarium consiliariatus ac pensionem de administratione Strigoniensis (t. i. ecclesiae) ipsi debitam, volens praeterea, ut typographia ipsius una cum libris illis et operibus divi Thomae Aquinatis iuxta mentem testatoris collegii societatis Jesu Tirnaviae fundando cedat atque assignetur . . . stb. Nos autem de aestimatione frumenti ac ponderatione rerum argenteorum certiolem reddatis, necnon ducenta illa exemplaria decretorum ac constitutionum nobis transmittatis . . .

¹ Telegdi könyvtárának katalógusát közölte Nagy Gyula a Magyar Könyvszemle 1880. évi. 37. s. kk. lapjain, de nem az eredeti inventáriumpéldányból, mely Bécsben a közös pénzügyi levéltár Hungar 14.386. csomójában van, hanem Lymbus-beli másolati példányról.

Datum in civitate Vienna, octava junii, anno etc. octuagesimo sexto.
Orsz. Levéltár, Ben. Resol. XXX. kötet. 149. l.

174. 1586 június 30. Nagyszombat.*

Mossóczy Zakariás nyitrai püspök és társai, mint Telegdi Miklós pécsi püspök végrendelete végrehajtóinak levele Ernő főherceghez Telegdi hagyatéka tárgyában. (Kivonat.)

«Typographiam vero etiam cum libris divi Thomae de Aquino patribus Jesuitis iuxta suae sacratissimae maiestatis caesareae benignam voluntatem trademus, modo illi cum venerabili capitulo Strigoniensi de illa summa pecuniae quam ad ipsos typos se impendisse capitulum asserit, conveniant.

Exempla decretorum regni Vngariae clementissime domine ego episcopus Nitriensis, qui in eis conquirendis, conferendis, multaciesque describendis aliquot annorum diligentem operam praestiti, ad typographiam et papyrum impensas non exiguas feci et quae mihi alioquin pro media parte ex pacto inito cum praefato olim domino episcopo Quinqueecclesiensi, cedere debent, mihi integre relinqui humillime peto. Nam et hactenus tot semper ex exemplaribus accepi, quot volui, ne unquam mihi bonae memoriae episcopus vel unico verbo contradixit, altera quoque dimidia pars, ut haeredibus relinquatur, demisse supplicamus.»

Eredetie papiron, Bécsben, a cs. és kir. közös pénzügyi levéltárban, a Hungarn, 14.386. csomóban.

175. 1586 június ?.

Az esztergomi káptalan levele valakihez Telegdi Miklós hagyatéka tárgyában, melyben a többek közt ezt írja:

«Deinde pro typographia fl. 500, qui si nobis non restituentur, typographia omnino in manus nostras assignetur».

Közös pénzügyi levéltár, Bécs, Hungarn, 14.386. csomó.

176. 1586 július 21. Bécs.

Mátyás főherceg a m. kir. udvari kamarától véleményes jelentést kér arra nézve, hogy vajjon a Telegdi Miklós hagyatékában levő Corpus Juris-ok fele Mossóczy Zakariást illeti-e?

Matthias... stb.

Cumque Nitriensis episcopus inter alia asserat sibi decretorum regni Hungariae per praelibatum Quinqueecclesiensem relictorum medie-

tatem ex pacto competere et proinde eam medietatem sibi relinqu
petat, quare benigne vobis porro mandamus, ut habita superinde
inquisitione nos de hac ipsius petitione informetis.

Orsz. Levéltár, Ben. Resol. XXX. köt. 166. l.

177. 1586 december 1.

Kivonat Érsekújvár inventáriumából.

Inventarium omnium victualium aliarumque rerum arcis archieppalis
Wywariensis... calendis decembris anno Domini 1586.

— — — — —
Inventarium capellae Wyuariensis.
— — — — —

Unum missale antiphonale et psalterio 1.

Két példányban készült vastag papírfüzet, Orsz. Levéltár, Urb. et Conscr.
fasc. 77. No 1.

178. 1586.

Kivonat a pornói apátság inventáriumából.

Inventarium abbatae Pornensis anno 1586. factum.

— — — — —
Res ecclesiasticae in monasterio Porno inventae.

Liber missalis 1.

Közös pénzügyi levéltár. Bécs. Hungarn. 14.387. csomó. (1586 nov. 5.)

179. 1586.

Rosenayr Dávid brassai polgár hagyatékában találunk: «Ein deutsch
bibel p. f. 2. Die Statuta, 3 kleine bücher wnd 3 grosseren».

Brassó város levéltára. Teilungs-Protokoll. I. k. 460. l.

180. 1586 (május 14—december 31.)

Kivonat a m. kir. udvari kamara számadáskönyvéből.

Regestum proventuum ac erogationum camerae Hungaricae a decima
quarta die maii usque ad finem anni praesentis 1586.

— — — — —
Expensae minutiores ad varias necessitates camerae huius factae.
— — — — —

Duodecima julii. Christophoro Mandel, compactori librorum pro
illigatione trium regestorum iuxta extractum dati fl. 1 den. 20.

Octava septembris. Compactori librorum pro duobus regestis unum
pro perceptore, alterum pro contrascriba ad rationes conscribendas

a prima ianuarii usque ad decimum tertium maii anni praesentis soluti sunt fl. 1 den. —

Angaria quarta.

Quarta octobris. Sigismundo Katzpeck mercatori Viennensi pro papyro in usum camerae huius anno praesenti octuagesimo sexto ab eo accepta iuxta extractum exoluti sunt fl. 14 den. 50.

Magyar Nemzeti Múzeum, kamarai iratok, fol. lat. 920/XII. szám.

181. 1587 február 7.

Kivonat a győri püspök Szombathelyen levő javainak inventáriumából. Conscripção Sabariae habita, die VII. februarii 1587.

— — — — —
In cubiculo domini illustrissimi.

— — — — —
Numerus librorum reverendissimi domini Jauriensis et cardinalis diversorum authorum in eodem cubiculo in biblioteca una repertorum. Maiores et minores.

In inferiori parte bibliothecae ubi praecipua pars librorum habetur continet No. 26.

In secunda parte eiusdem No. 34.

In tertia parte eiusdem No. 45.

In quarta et ultima parte eiusdem No. 53.

Reliqua sunt chartae inutiles, proventuumque arcis Sabariensis regesta et nonnullae inutiles literae missiles nullius usui, hincinde dispersae.

Orsz. Levéltár. Urb. et Conscr. fasc. 75. No 44.

182. 1587 február 13.

Draskovics György bíbornok és kalocsai érseknek a pozsonyi érseki palotában levő javai közt találtatott:

Pontificale Romanum 1.

Missale Romanum 1.

Missale Zagrabiense 1.

Missale Strigoniense 1.

— — — — —
In cista scriptoria.

Sigillum maius personalis praesentiae defuncti Andreae Zazy 1.

Sigillum locumtenentiae magnum illustrissimi quondam domini cardinalis 1.

Sigilla propria 2.

— — — — —
Literae pontificum Romanorum et aliorum diversae.

Két ív papíron, két példányban. Orsz. Levéltár. Urb. et Conscr. fasc. 76. No 19.

183. 1587 *aprilis 6.*

Kivonat Velitinus György esztergomi érkanonok végrendeletéből.

In nomine sanctae et individuae Trinitatis, Patris et filii et Spiritus sancti, Amen. Anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo septimo, sexta die aprilis, ego Georgius Velitinus custos... stb.

Item opera divi Chrisostomi lego domino Janui (Igy!) Kwthasy praeposito maiori et vicario generali, necnon concionatori Thyriaviensi eidem aureos tres.

Historiam ecclesiasticam Eusebii Caesariensis simulque tres aureos lego domino Marco Gerdat praeposito sancti Georgii.

Opera divi Hieronimi lego Matthiae Drascouith, oret pro refrigerio animae meae. Eidem lego libros Dionisi Ariopagitae et aureos tres.

Eredetie két ív papíron, az esztergomi főkáptalan országos levéltárában. Ladula 122., capsza 68. fasc. 12. No 27. jelzet alatt.

184. 1587 *aprilis 30. Prága.*

Rudolf király parancsa a m. kir. udvari kamarához, melyben Telegdi Miklós nyomdájáról így rendelkezik:

«Typographia vero penes vos (t. i. az esztergomi káptalannál) remanere poterit, donec vobis de quingentis illis talleris in prelum defuncto episcopo Quinquecclesiensi uti praetenditis per vos mutuatis plenarie non fuerit satisfactum».

Közös pénzügyi levéltár. Bécs. Hungarn. 14.389. csomó.

185. 1587 *június 25.*

Kivonat Kesző vár inventáriumából.

Inventarium castris Kezeu conscriptum 25. die junii 1587.

— — — — —
Clenodia domestica.

— — — — —
Missale vetus 1.

Orsz. Levéltár. Urb. et Conscr. fasc. 77. No 16.

186. 1587 július 6. Pozsony.

A pozsonyi kamara meghagyja a nyitrai püspöknek, hogy a néhai Telegdi Miklós pécsi püspök hagyatékában levő nyomdát a végrendelet értelmében csak akkor adja át a jezsuitáknak, ha kötelezik magukat, hogy azt az országból ki nem viszik.

«Ad dominum episcopum Nitriensem!»

Reverendissime stb. Mandat nobis sua serenitas, ut typographiam a reverendissimo quondam domino Nicolao Telegdino episcopo Quinqueecclesiensi relictam, secundum testamentariam eiusdem legationem patribus Societatis Jesu tradi assignarique curemus, ea utique conditione adiecta, ut caveant ipsi patres solenniter firmaque obligatione sese obstringant, se hanc typographiam ex hoc regno non esse exportaturos. Obsequatur itaque reverendissima dominatio vestra clementi mandato suae serenitatis et alios etiam testamenti executores ad obsequendam inducat, unaque cum illis typographiam ipsam patribus jesuitis tradat, accepta ab eis, uti praemissum» aláírásukkal ellátott kötelezvényt, hogy a kérdéses nyomdát az országból ki nem viszik, hanem «intra regnum, loco commodo et opportuno» fogják őrizni.

Alul más kézzel: Removentur istae literae et inscribantur domino Kwtassy.

Orsz. Levéltár, pozsonyi kamarai iratok. Expeditiones camerales.

187. 1587 szeptember 12. Bécs.

A császári kamara átirata a m. kir. udvari kamarához, melyben a Telegdi Miklós pécsi, illetve Mossóczy Zakariás nyitrai püspök hagyatékában levő Corpus Juris-okból összesen nyolc példányt kér. Generosi et egregii domini amici honorandi, salutem et officiorum nostrorum oblationem. Post mortem defuncti nuper Quinqueecclesiensis decretorum et constitutionum regni Hungariae per eundem Quinqueecclesiensem editorum, quatuor de singulis exemplaria, quorum haud mediocrem numerum idem reliquerat, a dominationibus vestris petita sunt: Quia vero ea nondum acceperimus, ab iisdem dominationibus vestris amanter postulamus, ut vel ex rebus defuncti nuper Nitriensis quem post mortem ipsius Quinqueecclesiensis mediam illorum exemplarium partem ad se recepisse scripserunt, talia exemplaria, hoc est decretorum quatuor et constitutionum sive articulorum alia quatuor desumere, aut ab ipsius Quinqueecclesiensis

haeredibus illa vel praetio comparare atque huc transmittere velint.
Quas feliciter valere exoptamus. Datae Viennae duodecima die
mensis septembris anno etc. octuagesimo septimo.

N. sacrae caesareae regiaeque maiestatis

Camerae aulicae consilarii etc.

Ktvül: Generosis et egregiis dominis N. sacrae caesareae regiaeque
maiestatis camerae hungaricae consiliariis, dominis amicis honorandis.

Más irással: 17. septembris 1587.

Decretorum et constitutionum publicatorum petuntur 8 exemplaria.

Missa sunt exempla quattuor 22. septembris 87.

Scriptum ad dominum Kutasy.

Rŕa folio 179.

Egy iv papíron, kívül három, papírral fedett gyűrűs zárópecséttel. Orsz.
Levéltár: Ben. Resol., eredeti.

188. 1587 október 21. Bécs.

Ernő főherceg leirata a m. kir. udv. kamarához Mossóczy Zakariás
végrendelete tárgyában; ebben többek közt ezt írja: «De aestimatione
bibliothecae et aliarum rerum nos in instanti iam dicta admoneatis».

Orsz. Levéltár. Benignae Resol. XXXI. kötet, 196. l.

189. 1588 április 16.

Néhai Benkner Joachim brassai polgár könyvtárának jegyzéke.
1588.

Joachimi Benkner K.(inder.)

Inventarium bonorum haeredum Joachimi Benkner... stb.

— — — — —
Bibliothec der Bücher so Joachim Benknerns kindren zu stehen.

Tomus 5 Lutheri in folio.

Tomus 6 Lutheri in folio.

Distinctio in folio.

Commentarius in Esaiam in folio.

Commentarius in Exodum in folio.

Tomus 7¹ in folio.

Tomus 2 in folio.

Evangelium secundum Joannem in folio.

¹ Valószínűleg Lutheri ez is.

Chronica Hungarica.

Prima pars Plinii.

Super¹ in folio.

Confessiones fidei.

Apollogia confessionis.

Marci Tullii Ciceronis lib. 2.

Rhetoricorum Marci Tullii.

Ein Buch, wie man allerley Kranckheiten des Menschen erkennen soll.

Testamentum parvum, latine.

In obscuriora aliquot capita.

Theocritus graece.

Anacreon graece.

Institutiones absolutissimae Helii Eobanni Hessi.

Joannes de Sacrobusto.

Plautus.

De asse et partibus eius.

L. Flori de rebus gestis.

D. Marco Aurelio.

Scriptorum publicorum utilis commentatio.

Apollogia confessionis.²

Suera mundi.

Ein altt Buch.

Corollaria Leonardi Fuxii.

Ein geschrieben Buch.

Sophocles graece.

De conservanda bona valetudine.

Das XV capitel Joannis.

Ein geschrieben buch juris utriusque in folio.

D. Andreae Alciati in folio.

Catalogus.

Ein Bibel teutsch.

Orlando farioso. (Igy!)

Tarifa perpetua.

Ein teutsch Testament.

Schimpff und Ernst.

¹ A könyvcím többi része nincs kiírva.

² Másodszor!

Trostbüchel Spangeberg.

Kivonat a Brassó város levéltárában levő Teilungs-Protocoll I. kötetének 393—400. ll. olvasható bejegyzésből.

190. 1588 július 20. Szeben.

«Wir Merten Rewel und Valten Widman papeirmacher bekennen hiemit disem unserm brieff, fur uns selbst, unsere weiber und kinder und alle unsere erben, das wir die papier mülle beim Talmesch, auf talmescher hattert gelegen, von den ersamen weisen herrn Burgermaister, Richtern und Radt der Hermanstadt ehrlich, redlich und aufrichtig gekaufft haben» évenkénti 80 frt. törlesztés mellett 900 forintért, 12 frt «grundt Zins»-ért és a malom esetleges eladása alkalmával Szeben város tanácsa elővételi jogának fenntartása mellett «Actum Cibinii, die vigesima julii, anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo octavo.»

Egy iv papíron, alul papírral fedett mesterjegyes gyűrűs pecsétekkel, melyek közül egyiken a címerpaizsban **RI** és a paizs felett **M. R.** betűk, a másik pecsét címerpaizsában egy **W** betű, a paizs fölött pedig **V. V.** betűk láthatók. Nagyszeben város és a szász egyetem levéltárában 1588. No 1032. jelzet alatt.

191. 1589 január 4. Pozsony.

Kivonat Radéci István javainak inventáriumából.

Consignatio rerum ecclesiasticarum ex inventario reverendissimi domini Stephani Radetii... desumptarum et ad manus capituli et praepositi Posoniensis domino Andreae Monoszloi assignatarum.

— — — — —
In domo tavernicali.
— — — — —

Item liber evangelii a parte deargentatus.

Közös pénzügyi levéltár. Bécs. Hungarn. 14.391. csomó.

192. 1589 január 21. Pozsony.*

Kuthassy János pécsi püspök és kir. tanácsos elismeri, hogy Sztenyicsnyáky Mihály kamarai perceptortól kir. tanácsosi fizetése fejében 100 magyar forintot felvett, «quos in impressionem operis nunc demum a reverendo domino Andrea Monoslay praeposito Posoniensi editi convertimus».

Jerney-gyűjtemény. Kecskemét, II. kötet. 203. sz.

193. 1589 február 3. Bécs.

Ernő főherceg rendelete a szepesi kamarához, melyben meghagyja, hogy az Erdélyből és Lengyelországból behozott régi naptárakat a harmincadosokkal foglaltassa le.

Ernestus, Dei gratia archidux Austriae, dux

Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae etc., comes Tyrolis etc.

Egregii nobis dilecti. Certiores facti sumus quosdam pestilentes libellos ac calendaria secundum veterem usum conscripta ex partibus Transylvanicis et Polonicis in ditionem sacratissimae caesariae regiaeque maiestatis istic inferri et divendi. Id cum praeter suae maiestatis ac regni decreta sit, eiusdem maiestatis nomine committimus vobis, ut tricesimatoribus iubeatis, quo tales libellos undecunque inferantur, intercipient et detineant. Satisfacturi in ea re suae maiestatis ac nostrae benignae voluntati. Datum Viennae, tertia die mensis februarii, anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo nono.

Ernestus

Faustus Verantius.

Kivül: Egregiis N. praefecto, caeterisque camerae Scepusiensis sacrae caesariae regiaeque maiestatis consiliariis, nobis dilectis.

Cassoviae.

Más irással kívül: Calendaria secundum antiquum usum conscripta et libelli quidam pestilentes prohibiti.

Papiron, vörösviasz zárópecsét helyével. Orsz. Levéltár. Szepesi kamarai iratok, benigna mandata.

194. 1589 február 21. Bécs.

A császári kamara átirata a m. kir. udvari kamarához, melyben két példány Corpus Juris-t kér.

Reverendissime, generosi et egregii domini amici honorandi, salutem et officiorum nostrorum oblationem. Decreti hungarici dominationes vestrae ante annum tria exemplaria camerae aulicae assignarunt. Cum itaque adhuc duobus nobis opus sit, dominationes vestras amanter requirimus, ut talia duo exemplaria nobis quamprimum transmittere velint. Quas feliciter valere cupimus. Datum Viennae vigesima prima die mensis februarii, anno etc. octuagesimo nono.

N. sacrae caesariae regiaeque maiestatis
camerae aulicae consiliarii.

Kivül: Reverendissimo, generosis et egregiis dominis N. praefecto,

caeterisque sacrae caesareae et regiae maiestatis camerae hungaricae consiliariis, dominis amicis honorandis.

Prespurg.

Más irással: 24. februarii 89.

Camera aulica petit duo decretorum exemplaria. Habent, quod petunt. Rta folio 32.

Egy ív papíron, három, papírral fedett gyűrűs zárópecséttel. Orsz. Levéltár. Ben. Resol. eredeti.

195. 1589 március 6. Bécs.

A császári kamara átirata a m. kir. udvari kamarához, melyben kéri az egyik hibás Corpus Juris példány kicserélését.

Reverendissime, generosi et egregii domini amici honorandi, salutem, officiorum nostrorum oblationem. Accepimus quidem decretorum regni istius transmissa duo exemplaria, cum autem in uno defectus appareant, quippe ternio Le. desit et in eius loco Iii. bis adsit, adhaec in ternione Qq. prima phylira plane absit, secunda duplicata sit. Quapropter reverendissimae, generositatibus ac egregiis dominationibus hoc unum exemplar remittimus, amanter easdem requirentes, ut illud corrigi atque compleri, nobisque remitti curent. Quas bene valere exoptamus. Datum Viennae, sexta die mensis martii, anno etc. octuagesimo nono.

N. sacrae caesareae regiaeque maiestatis
Camerae aulicae consiliarii.

Kivül: Reverendissimo, generosis et egregiis dominis N. praefecto caeterisque sacrae caesareae et regiae maiestatis camerae Hungaricae consiliariis, dominis amicis honorandis.

Más irással: 13. martii 89.

Camera aulica petit exemplar integris decretorum regni.

Rta folio 47.

Papíron, három papírral fedett gyűrűs zárópecséttel. Orsz. Levéltár. Ben. Resol. eredeti.

196. 1589 március 29. Kassa.

A szepesi kamara jelentése Ernő főherceghez az Újhelyen levő menekült nyomdász által nyomtatott könyvek és betűi elkobzása tárgyában.

De negotio typographi in oppido Wybell.

Mandaverat benigne serenitas vestra clementi suo mandato, die tertia

currentis mensis martii ex cancellaria Hungarica edito, ut typographi cuiusdam profugi typos et libros in oppido Wyhel magnifici domini Sigismundi Rakoczi excusos, eiusdem domini Rakoczi auxilio confis-
caremus. Abfuit ex bonis suis dominus Rakoczi, aliquamdiu Agriae existens, quem transmisso clementi serenitatis vestrae mandato superinde requisiveramus. Hodie ab eo accepimus responsum et simul literas ad serenitatem vestram scriptas, quas cum praesentibus serenitati vestrae humiliter transmisimus. Cassoviae XXIX. martii, anno LXXXIX.

Orsz. Levéltár. Liber expeditionum camerae Scepusiensis 1588—96. 31. l.

197. 1590 május.

(Máriássy Ferenc) feljegyzései könyveladásról.

1590.

In majo. Az octáwakor attam el a zýplaky praedicatornak eöt rez postilla keönywet fl. 6.

Attam el Terniey Lazlonak négy rez postilla keonywet, fl. 4. den. 50.

Az eleot attam Áron papnak eot rez postilla keonywet, kinek az árrával adós.

Papiron. Máriássy Ferenc kezefrása, a Márkusfalvi Máriássy-család levéltárában, Márkusfalván, az újonnan rendezett részben.

198. 1590 június 16.*

Heresinczy Péter győri püspök halála után a szombathelyi várban maradt könyvek jegyzéke.

Conscriptio rerum post obitum reverendissimi domini Petri Heresenczy episcopi Jauriensis in arce Sabaria repertarum, per egregium dominum Stephanum Baraniay, sacrae caesareae regiaeque maiestatis provisorem domus archiepiscopalis Posoniensis et Lucam Zeller eiusdem sacrae maiestatis magistri rationum camerae hungaricae coadjutorem, facta 16. mensis junii, anno 1590.

In cubiculo superiori domini reverendissimi.

Sponda nova.

Conscriptio librorum ibidem repertorum.

Tomus unus iurium canonicalium.

Commentaria in evangelistam Matteum per Volffgangum Musculum edita.

Belli sacri historia auctore Vilhelmo Tyrio archiepiscopo.

Quadripartitum theologiae seu sententiarum, auctore Petro Lombardo.

Emendatio de ereotrum GrFanecmiscmiensisrbili 2.

Decretum de tortis.
 Philippi Deci Mediolanensis commentaria in decretales.
 Decretales domini Bonifaci papae cum institutionis Justinianis. (Így!)
 Comediae Plauti.
 Enarrationes in evangelium sancti Joannis per Joannem Ferum edite.
 Opuscula quaedam Joannis Fabri.
 Sancti Thomae commentaria de Aquino.
 Epitomae omnium operum divi Augustini.
 Rapsodiae historiarum in eadem.
 Marci Antonii Cocci Sabellici.
 Marci Tulli Ciceronis libri rhetoricorum.
 Sermones nonnulli divi Bernardi.
 Commentaria antiqua in dialecticam.
 Terentius cum commentariis.
 Postillae maiores totius anni 1.
 Valerius Maximus 1.
 Commentaria in Porphirium 1.
 Boeci opera 1.
 Egedii Romani expositio in artem veterem.
 Praxis quedam medica.
 Marci Tulli Ciceronis libri philosophici.
 Adagia Erasmi Roterodami.
 Antiquus quidam liber teologicus.
 Orationum volumen Marci Tulli Ciceronis.
 Item opera rethorica.
 Opus quoddam iuridicum.
 Theophilacti commentaria in epistolas d. Pauli.
 Liber unus Italicus.
 Liber unus iuridicus.
 Collectanea in sacram apocolipsim in sanctum Joannem evangelistam.
 Paraphrasis Erasmi Roterodami in evangelia sancti Joannis.
 Nicolai Bellovi Patrici commentaria in institutiones Justiniani.
 Rudolphus Agricola.
 Casparis Poeceri de doctrinis coelestibus.
 Prisciani Grammatici opera uno volumine contenta.
 Misaldi historia Hortentium.
 Aristotelis libri de naturali auscultatione.
 Franciscus Tyellmanus de naturali philosophia.

Enchiridion teologicum.
 Christophori Obuhin enchiridion teologicum.
 Paulus Gellius.
 Perphini dialectica.
 Friderici Nausae de clericis ordinandis opuscula.
 Institutiones juris canonici.
 Liber quidam teologicus.
 Terentius italicae scriptus.
 Grammatica Aldimanici.
 Constitutiones ecclesiae Jauriensis libri 2.
 Expositiones titulorum juris.
 Epistolae Plinii.
 Unus liber Italicus.

Papiron, füzet alakban, a szöveg végén: Stephanus Baranyay mp. és Lucas Zeller mp. aláírásával, papírral fedett két gyűrűs pecséttel. Közös pénzügyi levéltár. Bécs. Hungarn. 14.396. csomó. — Ugyanitt ugyanennek megvan egyszerű másolata is.

199. 1590 december 25.

Kivonat a szkalkai kolostor inventáriumából.

Anno 1590. Karachon napian az zkalkay clamstromban¹ és házakban fel irth marháknak inventárium registromma.

— — — — —
 Az zenth egi házban.
 — — — — —

3 keönjw.

Az kamarában.

1 eoregh keonjw.

Staatsarchiv. Bécs. Ungarn. Allgemeine Akten. 421. csomó.

200. 1590.

Kesző vár inventáriuma szerint van ekkor a várban egy: «Missale vetus».

Közös pénzügyi levéltár. Bécs. Hungarn. 14.396. csomó.

201. 1590—1600 körül.

Egy ismeretlen könyvjegyzéke.

¹ Benedekrendű apátság volt Trencsénnel szemben, a Vág partján. Romjai ma is megvannak.

Inventarii und Vertzaichnusz alles des Leingewandts, Hemeter unnd annder sachen... stb.

Buecher.

Orationum Ciceronis — tria opera.
Eiusdem philosophicorum duo — duo.
Epistolarum ad Atticum — unum opus.
Eiusdem auctoris de oratore, — unum opus.
Item eiusdem de inventione — unum opus.
Testamenti Novi volumina — duo.
Quinti Curtii de rebus gestis Alexandri Magni.
Ovidii Nasonis — tria volumina.
Historiarum Livii — quatuor volumina.
Commentaria Iulii Caesaris.
Vetus Testamentum — duo volumina.
Antonii Flammi in librum psalmorum explanatio.
Psalterium carmine per Eobanum Hessum redditum.
Loci communes theologici.
Valerii Maximi opus.
Epistolae Bembi.
Commentarii de bello Germanico.
Xenophontis opera.
Chorographia Transylvaniae.
Saxonis Grammatici Danorum historiae.
Chosmographia Germanica.
Historiae Livii germanicae.
Papirfüzet. Orsz. Levéltár. Nádasdi-számadások g. 1. csomó.

202. 1592 január 3. Gönc.*

Kivonat Károli Gáspár gönci lelkész hagyatéka összeírásából.

Anno Domini post incarnationem salutis nostrae 1592., iudice existente Demetrio Gencz, iurati autem cives Michael Melda, Tomas Zabo, Andreas Nadazdi et Joannes Zabo Kristan, tota senatus Nicolaus Kloz, Gregorius Stelczer, Joannes Kowacz, Mattias Melipaur, Franciscus Zabo, Jacobus Or, Petrus Kristan.

Ez meg iratoth 1592 esztendeoben jeowe mi eleonkben Geonczy Miklos diak Caroli Casparnak eocze es kere minketh·arra, hog az mi marhaia es eoreoksege Caroli Casparnak az eo meg maradath arwaiara Katha asszonra maradoth volna rendszerinth az waras

keonweben meg irnank, mel dolog rend zerint ez valami az Kathára záalloth.

— — — — —
Ittem ezen kiweol maradot az Caspar wram lyaniara az *Bibliabol*, az mel biblianak dolgat az zegyn Caspar wram weghez wyth 20 biblia maradot az Katha rezere.

Actum in oppido Geoncz 3 die januarii, anno Domini 1592.

Eredetie Gönc város 1559-cel kezdődő jegyzőkönyvének 36—38. lapján.

203. 1592 április 17. Szombathely.

Kivonat Kuthassy János győri püspök javainak inventáriumából.

Consignatio rerum in arce Sabariensi reverendissimo domino Joanni Kwthassy episcopo Jauriensi etc. die 17. mensis aprilis anno 1592. assignatorum.

— — — — —
In interiori cubiculo reverendissimi domini.

Libri varii theologici, iuridici, philosophici et liberarum arcium —
No 43.

Kétíves papírfüzet. Orsz. Levéltár. Urb. et Concr. fasc. 76. No 16.

204. 1592 június 15. Bécs.

Ernő főherceg meghagyja a m. kir. udvari kamarának, hogy az elhunyt Brutus János Mihály történész Pozsonyban levő javai és írásai inventáltassanak és az inventáriumot hozzá küldjék fel.

* Ut res et scripta Joannis Michaelis Bruti historiographi hic Posonii existentia invententur et inventarium suae serenitati transmittatur.
Ernestus etc.

Reverende, egregii sincere nobis dilecti. Joannem Michaellem Brutum vitam cum morte commutasse intelligimus. Quia itaque is dum in vivis fuit suae maiestatis historiographum egit et forte scripta quaedam in rebus per eundem ibidem derelictis extare possint, quae ad absolvendam plene eam quam contescere caepisse dicitur historiam pertinebunt. Ideo benigne vobis mandamus, res et scripta omnia dicti Bruti ibidem existentia conscribi et inventarium superinde factum ad nos transmitti curetis, rebus et scriptis illis interim in arresto positis. Satisfiet in eo benignae nostrae voluntati. Datum Viennae, decima quinta mensis junii anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo secundo.

Ernestus.

Orsz. Levéltár. Ben. Resol. XXXVI. k. 161. l.

205. 1592 szeptember 25.

Feljegyzés Biczó Balázs könyveiről.

Biczó Balás hazatul az mith elhoztunk... stb.

Egy Biblia, ki Körmendi Kalman deáké wolph... stb.

Egy historias könyű, Geneologica Historica.

Orsz. Levéltár. Nádasdi-számadások g. 1. csomó.

206. 1592 október 1. Bécs.

Mátyás főherceg meghagyja a kamarának, hogy Brutus hagyatékát, kivéve a könyveket és írásokat, az örökösöknek adja ki.

Ut res omnes quondam Bruti historici haeredibus ipsius exceptis libris et scriptis eiusdem restituantur.

Matthias.

Reverende egregii sincere nobis dilecti. Michaelis Bruti historici quondam suae maiestatis res ibidem arrestatae haeredibus eiusdem ut assignentur, benigne annuimus, exceptis tamen libris et scriptis, quae ibidem sunt. Itaque eos libros et scripta huc mittatis, reliquum vero omne ipsius haeredibus assignetis. Praestituri hoc modo benignam nostram voluntatem. Datum Viennae, prima die mensis octobris, anno Domini nonagesimo secundo.

Matthias.

Ad mandatum serenissimi domini
archiducis proprium:

Wolfgang Joerger

Davidt Han

P. Niernberger.

Orsz. Levéltár. Benignae resolutiones regiae. 37. kötet. 11. l.

207. 1592 november hava. Bécs.*

Brutus János Mihály halála után hátramaradt könyvek leltára.

C. V.

Domini Joannis Michaelis Bruti bibliotheca Viennae Austriae post mortem eius relictæ et mense novembri, anno 1592. conscripta, ordine librorum perpetuo, nulla habita alphabeti ratione.

1. Hieronymi opera, folio.

2. Augustini opera, folio.

3. Gregorii Magni opera, folio.

5. Chrisostomi opera, folio.

6. Cyrilli Alexandrini opera, folio.

7., 8., 9. Concilia omnia, tam generalia, quam particularia, in tribus voluminibus, folio.

10. Tertulliani opera, folio.
11. Francisci Philelphi epistolarum liber, folio.
12. Contareni opera, folio.
13. Micropraesbiticon veterum quorundam theologorum, folio.
14. Commentaria Budaei, linguae Graecae, folio.
15. Athenaei in convivio differentium, libri XV., folio.
16. Bartholomaei Marantae quaestionum libri V., folio.
17. Demosthenis opera, folio.
18. Aristophanis Comediae novem, folio.
19. Thesaurus elocutionis oratoriae latine et graece, folio.
20. Suidas graece, folio.
21. Lexicon graeco latinum, folio.
22. Joachimi Camerarii exquisitio nominum, quibus partes corporis nominari solent, folio.
23. Julii Polucis Graec. Index, folio.
24. Glossaria ad utriusque linguae cognitionem perutilia, folio.
25. Pausaniae de veteris Graeciae regionibus commentaria, folio.
26. Aristoteles opera graece, folio.
27. Poëtae Graeci principes, folio.
28. Platonis opera, folio.
29. Euripides poëta tragicorum princeps, folio, graece, latine.
30. Ioannis Stobaei sententiae ex thesauris graecis delectae, folio.
- 31., 32. Justiniani Pandectarum libri L et Codicis libri XII., duo volumina, folio.
- 33., 34. Javellii opera in tomis duobus, folio.
35. Lodovici Celii Rhodigini lectionum antiqu. libri XXX., folio.
36. Petrarchae opera, folio.
37. Terrae Sanctae descriptio, folio.
38. Onomasticum Historiae Romanae, folio.
39. Giraldi opera omnia, folio.
40. Angeli Politiani opera, folio.
41. Laurentii Vallae opera, folio.
42. C. Plinii Secundi, Historiarum mundi libri XXXVII., folio.
43. Corpus Canonicum Juris, folio.
44. Isidori opera, folio.
45. Familiae Romanae numismata cum figuris, folio.
46. Pogii Florentini opera, folio.
47. Historia belli sacri, folio.
48. Fasti triumphorum Romanorum cum figuris aened. folio.
49. Andreae Tiraquelli Commentarii de nobilitate, folio.
50. Onuphrii Panuini Veronensis fastorum libri V., folio.
51. Andreae Alciati de verborum significatione libri 4., folio.
52. Nicolai Gracchii de comitiis Romanorum libri tres, folio.
53. Fl. Sosipatri libri V., folio.
54. Opus Epistol. Desid. Erasmi, folio.

55. Francisci Flori Sabinensis in M. Actii Calumniatores Apologia, folio.
56. Junii Juvenalis opus, folio.
57. Commentariorum Urbanorum Volaterani octo et XXX. libri, folio.
58. Agricolae de re metallica libri XII., folio.
59. Plautus diligenter recognitus per Philippum Bervaldum, folio.
60. Annotationes Budæi in Pandectas, folio.
61. Brissonius de formulis populi Romani et solennibus verbis, folio.
62. Bernardini Patavini de antiquitate urbis Patavii, folio.
63. Platina de vita et moribus summorum pontificum, folio.
64. Fasciculus rerum expetendarum ac fugiendarum, folio.
65. Hippocratis opera omnia, folio.
66. Epitome Galeni operum, folio.
67. Plautus opera Dionisii Lambini emendatus, folio.
68. Pauti Comaediae XX., folio.
69. Caroli Sigonii Historiarum libri XV., folio.
70. Pauli Jovii Elogia virorum illustrium, folio.
71. Chronologii Joannis Funcii, folio.
72. L. Annaei Senecae Philosophi Stoicorum opera, folio.
73. *Antonii Bonifinii rerum Ungaricum decades*, folio.
74. M. Crommerus de origine et rebus gestis Polonorum, folio.
75. *Thomae Faselii Siculi ordinis praedicatorum, de rebus Siculis*, 4°
76. Petri Justiniani Patricii Historia rerum Venetarum. 4°.
77. Cornelius Tacitus. 4°.
78. Libellus in quo rationes procedendi explicantur, 4°.
79. Chronica abbatis Urspergensis, folio.
80. Aeneae Sylvii opera, folio.
81. Julii Caesaris commentaria, folio.
82. Titi Livii decades, folio.
83. Polydori Vergilii historiarum libri XXVII., folio.
84. Joannis Dubravii Historia Boemica, folio.
85. Eiusdem Historia cum descriptione Europae, folio.
86. Zozini Historiarum libri VI., folio.
87. Historie Hispaniae, folio.
88. Historia Martini Bellay de rebus Gallicis, folio.
89. Annales rerum Belgicarum, folio.
90. Saxonis Grammatica Historiarum libri XVI., folio.
91. Annales Witichindi Saxonis, folio.
92. Veterum scriptorum tomus unus, folio.
93. Annales Aventini, folio.
94. De Germanorum prima origine, moribus, folio.
95. Annales Guaguini rerum Gallicarum cum Commineo et Tillio, folio.
96. Luciani dialogi et alia multa opera graece, folio.
97. Julii Augusti fabularum liber, folio.
98. Appiani Alexandrini Romana Historia graece, folio.
99. Arriani Historici et Philosophici libri, folio.

100. A. — Xenophonis opera graeco-latine, folio.
100. Herodotus graeco latine, folio.
101. Diodori Siculi opera graece, folio.
102. Dionisii Halicarnassaei liber latine, folio.
103. Dionisii Halicarnassaei liber latine, folio.
104. Pollibii Historiarum libri quinque graecolatine, folio.
105. Dionisii Historia Rom. libri XXIII., folio.
106. Epiphani contra 80 haereses opus eximium, graece, folio.
107. Ambrosii opera, folio.
108. Thucydides grecolatine, folio.
109. Idem Thucydides graece, folio.
110. Ovidii opus, folio.
111. Basilii Magni opera latine, folio.
112. Idem Basilii Magnus graece, folio.
113. Gregorius Nazianzenus graece, folio.
114. Idem Gregorius Nazianzenus latine, folio.
115. Gregorius Nisemus latine, folio.
116. Athanasius latine, folio.
117. Historiae ecclesiasticae scriptores, folio.
118. Clementis Alexandrini opera latine, folio.
119. Sanctus Iustinus philosophus et martyr, graece, folio.
120. Flavii Josephi opera graece, folio.
121. Ecclesiasticae historiae Eusebii Pamphili et aliorum, graece, folio.
122. Flavii Josephi Antiquitas Iudaea, libri XX., folio.
123. Eusebii Pamphili evangelicae praeparationis libri XV., graece, folio.
124. et 125. Origenis opera, folio, 2 volumina.
126. Nonni Pannopolitae Dionisiaca, graece, 8°.
127. Adriani Turnebi Regii philosophiae graecae professoris aduersaria, 4°.
128. Petri Viciorii variarum lectionum libri XXV., 4°.
129. Petri Viciorii variarum lectionum XIII., novi libri, 4°.
130. M. Antonii Mureti variarum lectionum libri octo, 4°.
131. Roberti Titi locorum controversorum libri decem, 4°.
132. Roberti Titi pro suis locis controversiis assertio, 4°.
133. Ciceronis libri tres de officiis, cum commentariis Wolf, 4°.
134. Terentii Comaediae cum Donati commentariis et aliorum, 4°.
135. Plauti Comaediae XX., cum argumentis 12 Anthonii Vita, 8°.
136. Ciceronis de officiis libri tres, cum commentariis diversorum, 4°.
137. Ciceronis Tuscul. quaestionum libri V., variis lectionibus et scholis illustrati, 4°.
138. Cornelius Tacitus, exacta cura recognitus, 8°.
139. Aurelii Cornelli Celsi Medicinae libri VIII., 8°.
140. Ciceronis Philippicae a M. Antonio Mureto emendatae.
141. Ciceronis Topica, 4°.
142. Andreae Paricci ad tomos IIII fragmentorum annotationes.
143. Ciceronis actionum in Caium Verrem libri VII., 4°.

144. M. Catonis de re rustica libri, 8°.
145. Prisciani Grammatices libri omnes. 8°.
146. Joannis Joviani Pontani libri, 8°.
147. Centum Ptolomei sententiae ad Syrum fratrem, 8°.
148. Quintilianus, 8°.
149. M. Fabii Victorini Rhetoris notiss. commentaria in Rhetoricam Ciceronis.
150. *Philippi Callimachi de rebus gestis ab Uladislai libri tres*, 4°.
151. Petri Bembi Venetarum Histor. libri XII., 4°.
152. Bernardini Lauredani commentaria in orationes Ciceronis, 4°.
153. Pii secundi pontificis maximi commentaria, 4°.
154. Joannis Sarii de senatu Romano libri duo, 4°.
155. *Joannis Michaelis Bruti Florentini historiae libri octo*, 4°.
156. Caroli Sigonii de antiquo iure civium Romanorum, libri duo, 4°.
157. Anthonii Augustini archiepiscopi Tarraconensis de legibus, 8°.
158. Bartholomaeus Facius de rebus gestis ab Alphonso Neopolitano Rege, 4°.
159. Annales Sultanorum, 4°.
160. Rerum Burgundicarum chronicon, 4°.
161. Trapezuntii Rhetoricorum liber, 8°.
162. Ciceronis de finibus bonorum et malorum libri V., 4°.
163. Pauli Jovii duodecim vicecomitum vitae Mediolani principum, 4°.
164. Richardus Dinothus de bello civili Gallico, 4°.
165. Nicolai Leonicensi liber de erroribus Plinii, 4°.
166. Demosthenis orationes graece.
167. Tractatus de origine et excellentia regni Franciae, folio.
168. Statuta legum ac jurium Venetorum, 4°.
169. Dictionarium graecolatinum, 4°.
170. Ornatissimi viri cuiusdam de rebus Gallicis epistola, 4°.
171. Rudimenta Cosmographica. 8°.
172. Rhetoricorum ad Herennium libri 4 Ciceronis de inventione.
- 173., 174., 175. Orationum Ciceronianarum volumina tria.
176. Joannis Joviani Pontani opera omnia soluta, 8°.
177. G. Suetonii Tranquilli XII., Caesares, 8°.
178. Henrici Glariani in Titum Livium annotationes, 8°.
179. Dion Cassius Nicaenus, 8.
180. Valerii Maximi dictorum factorumque libri IX., 8°.
181. Polibii Megalopolitani historiarum libri V., 8°.
182. Catullus cum commentario Achillii Statii, 8°.
183. Titi Livii Decades, folio.
184. Trogi Pompeii externa historiae in compendium a Justino redactae, 8°.
185. Commentarii absolutissimi in Pindarum.
186. Hesiodi opera graece, 4°.
187. Commentarii alii in Pindarum, 4°.
188. Aeschilii tragediae septem graece, 4°.
189. Sophoclis tragediae septem graecolatine cum annotationibus, 4°.
190. Glareanus de asse et eius partibus, 4°.

191. Philosophi sapientissimi versus Jambici, de aliorum proprietate, graeco-latino, 4°.
192. Callimachi Cirenei hymni cum suis scholiis, 4°.
193. Vita et gesta Caroli Magni, 4°.
194. Apollonii Rhodii Argonauticon, graece, 4°.
195. Nicandri Theriaca Horrei graecolatine, 4°.
196. Lycophronis versiones duae, 4°.
197. Ex libris Polybii selecta delegationibus et alia.
198. Callimachi Cirenei hymni graecolatine, 4°.
199. Apophtegmata Erasmi, 8°.
200. Historia de bello Africano, 8°.
201. Ammiani Marcellini rerum gestarum libri XVIII. a 14. ad XXXI.
202. Aimoni Monachi Historiae Francorum libri V, 8°.
203. Adonis Viennensis chronica ab origine mundi ad sua usque tempora.
204. Andreae Fricii commentaria de republica emendanda.
205. Fragmenta A. Curtii, 8°.
206. Ciceronis epistolae ad Atticum, 8°.
207. Leonardi Malaspinæ in epistolas ad Atticum emendationes.
208. Gregorii Tyronici historiae Francorum libri X., 8°.
209. Onuphrii Republicae Romanae commentaria, 8°.
210. Baptistae Fulgosi factorum dictorumque memorabilium libri IX., 8°.
211. Paulus Aemilius de rebus gestis Francorum, 8°.
212. Pomponius Mela Julius Solinus etc., 8°.
213. Thesaurus M. Tullii Ciceronis, folio.
214. Valerii Maximi dictorum factorumque exempla.
215. Historia rerum Scoticarum Buchanani.
- 216., 217., 218. Varii historiae Romanae scriptores, tria volumina, 8°.
219. Historiae Miscellae a Paulo Aquileiensi auctae et productae, 8°.
220. Iustini historiae et Arriani simul compactae, 8°.
221. Xenophontis opera, 8°.
222. Trebellius Pollio Flavius Vopiscus, 8°.
223. Epitome Dionis Nicaei, Rom. Histor. graecolatine, 8°.
224. Diogenes de vita et moribus philosophorum libri IX.
225. Iulii Caesaris commentaria de bello Gallico, 8°.
226. Diogenis Laertii libri X, graece et latine.
227. Iulii Caesaris de bello Gallico commentaria VII., 8°.
228. Theocriti Eclogae triginta cum aliis, folio.
229. Salustii Historiae cum scholiis Carionis, 8°.
230. Commentaria Caesaris per Philippium Beroaldum, 8°.
231. Commentarius Manutii in epistolas Ciceronis, 8°.
232. Salustii Coniuratio Catilinae et bellum Iugurthinum, 8°.
- 233—234. M. Tullii Ciceronis de philosophia, volumina duo.
235. Ciceronis epistolae familiares, 8°.
236. Ciceronis consolatio, vel de luctu minuendo.
237. P. Bembi opera in unum corpus collecta, 8°.

238. Pauli Orosii historiarum libri VII, 8°.
239. Salustii historia de coniuratione Catilinae, 8°.
240. Quintiliani institutionum libri XII., 8°.
241. Sleidanus de statu religionis et reipublicae, 8°.
242. Epigrammata graeca selecta ex Anthologia, 8°.
243. Asonii Pediani explanatio in Ciceronem, 8°.
244. Xisti Beruleii commentaria de natura Deorum, 8°.
245. Chronicon Carionis, 8°.
246. Commentarius rerum in orbe gestarum Surii, 8°.
247. Brevis descriptio Burgundiae superioris, 8°.
248. Aulae Turcicae descriptio, 8°.
- 249., 250. Commentaria de statu religionis, 2 volumina.
251. Varronis opera, 8°.
252. Commentarium expeditionis Tuniceae, cum aliis quibusdam, 8°.
253. Joannis Sleidani de statu religionis, 8°.
- 254., 255 et 256. Ciceronis orationum volumina tria, 8°.
257. Lingva per Erasmus Roterodamum, 8°.
258. Rerum Boëmicarum Ephemeris, 8°.
259. Joannis Basilidis Magni Moscoviae ducis vita, 8°.
260. Andreae Mocenici bellum Cameracense, 8°.
261. Augustini Curionis Sarracenicae historiae libri 3, 8°.
262. Pauli Jovii Novocomensis episcopi Nucerni descriptiones.
263. Electio et coronatio Caroli V. imperatoris, 8°.
264. Elogia Joannis Croesellii, 8°.
265. *Epitome rerum Ungaricarum*, 8°.
266. De vita et moribus, rebusque gestis omnium ducum Venetorum, 8°.
267. Cariolianus Cepio de gestis imperatoris Moceinici, 8°.
268. Commentarii rerum Moscoviticarum, 8°.
269. Nicolai Leonici Thomaei dialogi, 8°.
270. Ciceronis Philippicae, 8°.
271. C. Plinii secundi Novocomensis epistolarum libri X.
272. Julii Caesaris Scaligeri animadversiones in Theophrastum, 8°.
273. Synopsis commentariorum de peste, 8°.
274. Simeonis Sethi magistri syntagma, 8°.
275. De magistratibus et statu Romanorum commentarii, 8°.
276. Ciceronianum lexicon graecolatinum, 8°.
277. Asconii Pediani commentaria in orationes quasdam Ciceronis, 8°.
278. Ciceronis epistolae, 8°.
279. Fului Ursini notae in opera Ciceronis, 8°.
280. Franci Teraphae de origine ac gestis regni Hispaniae, 8°.
281. Petrus Dinarus de antiquitate Galliae Belgicae, 8°.
282. Laurentii Vallae de rebus gestis Ferdinandi Arragonum et Syculorum regis, 8°.
283. Refutatio scripti Simonis Simonii, 4°.
284. Disputatio de putredine Simonis Simonii cum aliis quibusdam.

285. Antonii Panormitae de dictis et factis Alphonsi regis Aragonum.
286. Fragmenta vetustissimorum authorum Myrsili Lesbii, 4°.
287. De vita excellentium imperatorum, 4°.
288. Novantiquae lectiones Franc. Mod., 4°.
289. Thomae Linacri de emendatione latini sermonis, 8°.
290. Gulielmi Plautinarum quaestionum commentarius, 8°.
291. Spicilegia Jan. Melleri, 8°.
292. Hadrianus Cardinalis, de sermone latino, 8°.
293. Phrases lingvae latinae Schori, 8°.
294. Epistolarum Leonardi Aretini libri VIII., 8°.
295. Epistolae selectiores Philippi Melanthonis, 8°.
296. Novae lectiones Gulielmi Canteri, 8°.
297. De quaesitis per epistolam lib. tertio Manutii, 8°.
298. Epistolarum Petri de Vineis cancellarii libri VII., 8°.
299. Hieronymi Magii variae lectiones, 8°.
300. Antiquarum Romanorum P. Manutii liber de legibus, 8°.
301. Jacobi Lodoici de electione et oratoria, 8°.
- 302., 303. Officinae Joannis Ravisii Textoris epitome, tomi 2.
304. Macrobius in somnium Scipionis ex Cicer. VI. lib., 8°.
305. De figuris sententiarum ac verborum P. Rutilii, 8°.
306. Auli Gellii noctium Atticarum libri 8°.
307. Epistolarum Pauli Manutii libri X, 8°.
308. Petri Bembi epistolae omnes, 8°.
309. Sturmii in partitiones oratorias Ciceronis, 8°.
310. Jani Parrhazy liber de rebus per epistolam quaesitis, 8°.
311. Aonii Palearii Verulani libri octo.
312. Epistolae Sadoleti, 8°.
313. Cămerarii epistolae familiares.
314. Sturmii de universa ratione elocutionis, 8°.
315. Fabricii de re poëtica libri VII., 8°.
316. Joannis Baptistae pugnae carmina, 8°.
317. Georgii Buchanani liber, 8°.
318. Macrobii Ambrosii in somnium Scipionis libri XI., 8°.
319. Fragmenta poëtarum veterum latinorum, 8°.
320. Auli Gellii noctes Atticae, 8°.
321. Galleotti Martii Narajensis de doctrina promiscua, 8°.
322. Alexandri ab Alexandro genialium dierum libri VI., 8°.
323. Scipionis Capicci de principiis rerum libri duo, 8°.
324. Theodosii Gaseae liber de mensibus Atticis, 8°.
325. M. Verrii Flacci quae extant.
326. Guilelmus Budaeus Parisiensis de asse et partibus eius.
327. Nonius Marcellus de proprietate sermonum, 8°.
- 328., 329. Adagia Erasmi 2 tomi.
330. Jacobi Sanazari opera omnia latine scripta, 8°.
331. Sbozii poëtae pater et filius, 8°.

332. Bazilii Zanchii poematum libri, 8°.
333. Juvenalis et Auli Persii satyrae, 8°.
334. Publii Ovidii amatoria, 8°.
335. Vergilii appendix, 8°.
336. Lucanus latine, 8°.
337. Q. Horatii poemata, 8°.
338. Martialis, 8°.
339. Aeschinis et Demostenis orationes.
340. Senecae tragediae, 8°.
341. Vergilii Bucolicon et Aeneidos, vocum omnium sylva, 8°.
342. Claudiani opera, 8°.
343. Lucretius Carus de rerum natura, 8°.
344. Aurelius Prudentius, 8°.
345. Oppiani de piscibus libri, 8°.
346. Pontani opera, 8°.
347. Joannis Joviani Pontani annorum libri XI.
348. Aristotelis Rhetoricorum ad Theodecten libri III., 8°.
349. Appollonii Rhodii Argonautica, 8°.
350. Sceckius in topica Aristotelis, 8°.
351. Hermogenes Thrasensis de ratione inveniendi, 8°.
352. Aphthonii Progymnasmata, 8°.
353. Isocratis orationes et epistolae, latine, 8°.
354. Isocrates graece, 8°.
355. Theophrastus de historia plantarum, 8°.
356. Aristophanis Comaediae, 8°.
357. Physica Titelmani, 8°.
358. Juliani imperatoris epistolae graece et latine.
359. Juris orientalis libri tres, graece et latine.
360. Themistii philosophi orationes XIII., grece et latine, 8°.
361. Hermogenis Rhetorica, 8°.
362. Arrianus de rebus gestis Alexandri Macedonum regis, 8°.
363. Theocriti Idyllia XXXVI., 8°.
364. Pindarus graece et Nemesius de natura hominis, 8°.
365. Aeschilon Promotheus, graece, 8°.
366. Vetustissimorum comicorum quinquaginta libri, 8°.
367. Sophoclis Tragediae septem, 8°.
368. Imperatoris Caesaris Manuelis Palaeologi Aeg. praecepta educationis regiae, 8°.
369. Tibullus cum commentario Achillis Statii Lusitani, 8°.
370. Cornuti sine Phurnuti de natura Deorum gentilium, commentaria, 8°.
371. M. Manilii astronomicorum libri quinque.
372. Athenagorae Atheniensis apologia, 8°.
373. De herbarum virtutibus, 8°.
374. Juvenalis et Persii satyrae, 8°.
375. Ausonius 8°.

376. Syllius Italicus de bello Punico, 8°.
377. Terentii Comaediae, 8°.
378. Lucretius, 8°.
379. Euripidis tragediae XVII, graece, 8°.
380. Dialectica Aristotelis, Boëtio interprete, 8°.
381. Aeschinis et Demosthenis orationes duae contrariae, 8°.
382. Isocratis orationes graece, 8°.
- 383., 384. Homerus integer, graece in duobus voluminibus, 8°.
385. Euripides graece, 8°.
386. Poëmata Georgii Sabini, 8°.
387. Terentius, 8°.
388. Marcellus Palingenius, 8°.
389. Homeri et Hesiodi certamen, 8°.
390. Ovidii Metamorphoseon libri XV, 8°.
391. Fastorum, Tristium et de Ponto, 8°.
392. Catullus et Tibullus, 8°.
393. Carmina novem illustrium faeminarum, 8°.
394. Carmina poëtarum nobilium, 8°.
395. Martialis epigrammata, 8°.
396. M. Annei Lucani de bello civili libri X., 8°.
397. Argonauticon Caii Valerii Flavii, 8°.
398. Ovidius, 8°.
399. Catulli, Tibulli, Propertii nova aeditio, 8°.
400. Virgilius collatione scriptorum graecorum illustratus, 8°.
401. Julii Caesaris commentaria, 8°.
402. Statii sylvarum libri, 8°.
403. Biblia latina, 8°.
404. Epiphanii contra octoginta haereses opus, 8°.
405. Aristologia Pyndarica graco latina, 8°.
406. Epicteti Enchiridion, 8°.
407. Aetii Plauti Comaediae, 8°.
408. Gesta collationis Carthagini habitae, 8°.
409. Bernardini Ochini dialogi XXX. in duos libros divisi
410. Opus articulorum sive conclusinum a Zuinglio, 8°.
411. Rodolphi Gualteri Antichristus, 8°.
412. Theoremata de puro et expresso Dei verbo, 8°.
413. Brutum fulmen papae Sixti V., 8°.
414. Disputatio de controversia successionis regiae, cum aliis 2.
415. Missae ac missalis anatomia, 8°.
416. Apologia principis Auraicae, 8°.
417. Historia persecutionum in populum Valdensem, 8°.
418. Andreae Alciati de formulis Romani imperii liber, 8°.
419. Epistolae de dissidiis religionis, 8°.
420. Examen concilii Tridentini, 8°.
421. Ad repetita Turriani Jesuitae sophismata, responsio, 8°.

422. Sanctae inquisitionis Hispanicae artes aliquot detectae, 8°.
423. Quatuor evangeliorum consonantia, 8°.
424. Philonis Judaei lucubrationes omnes, 8°.
425. Antonii liberalis transformationum congeries, 8°.
426. Plutarchi opera graeco latina, 8°.
427. Divi Pauli in epist. ad. Rom., 8°.
428. L. Gaelii Lactantii divinae institutiones, 8°.
429. Caecilii Cypriani opera per Erasmum repurgata, 8°.
430. Leonis papae epistolae decretales, 8°.
431. B. Sulpitii Severi opera, 8°.
432. Hieronimi Cagnoli de recta principis institutione, 8°.
433. Apuleius de asino aureo, 8°.
- 434., 435., 436. Idem de asino aureo tria volumina, 8°.
437. Vitruvius de docendi studendique modo, 8°.
438. Grammatica Rami cum scholiis, 8°.
439. Alciati iurisconsulti libri tres, 8°.
440. Bellonii observationes, 8°.
441. Sylvius Italicus, 8°.
442. Joannis Velcurionis commentaria, 8°.
443. De re vestiaria, vascularia et navali, 8°.
444. Fernellii Ambiani medendi rationis libri 7, 8°.
445. Donatus Acciolus in politicam Aristotelis, 8°.
446. Forestus de Urinis, 8°.
447. Lillii Gregorii Giralaldi Aenigmata etc., 8°.
448. Flavius Vegetius de re militari, 8°.
449. Cornelii Valerii grammatica, 8°.
450. Terentianus Maurus de literis, syllabis, 8°.
451. Censorinus de die natali, 8°.
452. Diomedis grammatici opus a Joanne Caesario emendatus, 8°.
453. Hysperaspites diatribae adversus servum arbitrium Martini Lutheri, 8°.
454. Verrii Flacci opera, 8°.
455. Erotemata dialectices Philippi Melanthonis, 8°.
456. Introductio in logicam Aristotelis, Crellii, 8°.
457. Ethica Melanthonis, 8°.
458. Stanislai Crispitii de multiplici sodo, 8°.
459. Petrus Ciacconius de tridinio sive de convivando. 8°.
460. Annotationes Phylandri in architecturam Ditruvii, 8°.
461. Dictionarium medicum, 8°.
462. Francofurdense emporium, 8°.
463. Caroli Sigonii de republica Hebraeorum libri VII., 8°.
464. Idem Carolus Sigonius de republica Atheniensium, 8°.
465. Hotomanni dialectica ; Francogallia et quaestiones illustrium aliorum, 8°.
466. Idem Hotomannus de re nummaria populi Romani, 8°.
467. Augustini Niphi libri duo de pulchro et amore, 8°.
468. P. Vergilii Bucolica, Rami et Horatii epodon simul coniuncta, 8°.

- 469., 470., 471. Decades Titi Livii in tribus voluminibus, 8°.
472. Veterum aliquot de arte rhetorica traditiones, 4°.
473. Gregorii Cortesii epistolae familiares, 4°.
474. Francisci Marii de partibus aedium, lexicon, 4°.
475. Contenta Matthaei Bossi Veronensis, 4°.
476. Laurentii Vallae elegantiarum libri V., 4°.
477. Commentaria Vincentii Lupani de magistratibus Franckorum, 4°.
478. Trophaeum Gallorum quadruplicem eorum complectens historiam, 4°.
479. Marcus Marullus de laudibus Herculis, 4°.
480. Joannis Bellay cardinalis oratio, 4°.
481. Defensio libelli Savonarolae de astrologia, 4°.
482. Joannis Martini Parisiensis doctoris ad Josephi etc. epistolam responsio, 4°.
483. Osorius de gloria, 4°.
484. Pancratii Justiniani de Venetae reipublicae gestis liber, 4°.
485. Ad invictissimum dominum Rudolphum II. Imperatorem, 4°.
486. Libellus de epidemia, 4°.
487. Andreae Naugerii Patritii Veneti orationes duae, 4°.
488. Conelii Celsi de re medica libri octo, 16°.
489. Historia Sulpitii Severi, 16°.
490. Caroli V. caesaris immortalitas.
- 491., 492. Epistolarum obscurorum virorum duo volumina, 8°.
493. Ludovici Masurii poëmata, 16°.
494. Antonii Mizaldi memorabilia, 16°.
495. Hieronimi Vidae opera, 16°.
496. Pindarus graece et latine, 2°.
497. Ovidii Nasonis fastorum, tristium etc., 16°.
498. Psalmorum Davidis paraphrasis poëtica Buchananani, 16°.
499. D. Justini philosophi opera, 16°.
500. Aphthonii progymnasmata, 16°.
501. Dictis Cretensis historia, 16°.
- 502., 503. Herodiani historia graece in duobus voluminibus, 4°.
504. Magia naturalis Baptistae Portae, 16°.
505. Velleii Paterculi historiae Romanae, 16°.
506. Joannis Baptistae Egnatii de exemplis illustrium virorum.
507. Cicero de philosophia, 16°.
508. Historiae Justini Pompeii, 16°.
509. et 510. Strabonis opera de situ orbis in 2 voluminibus.
511. Laurentii Jouberti medicinae practicae priores libri tres.
512. Aethici cosmographia, 16°.
513. Novum testamentum.
- 514., 515., 516., 517. et 518. Platonis opera in quinque voluminibus, 16°.
519. Carmina quinque illustrium poëtarum, 16°.
520. Apophthegmata Manutii.
521. Colloquia Erasmi, 12°.
522. Lemnius de miraculis cum alio libro, 16°.

523. Nicolaus Leonicus de varia historia, 16°.
524. Epigrammata et hymni Michaelis Tarchaniotae. 16°.
525. Virtutum encomia Henrici Stephani, 16°.
526. Martialis libri XIII. epigrammaton.
527. Horatius de arte poëtica, 8°.
528. Caelii Lactantii opera, 16°.
529. Plauti comaediae latine, 16°.
530. Longolii epistolae, a Joanne Bruto emendatae.
- 531., 532., 533., 534., 535., 536., 537., 538., 539., 540., 541., 542. Galeni omnia commentaria in Hippocratem, in duodecim voluminibus.
543. Politicorum et oeconomicorum Aristotelis interpretationes, 4°.
544. Herodiani historiarum libri VIII. cum Angeli Politiani interpretationes, 4°.
545. Dionis Nicaei rerum Romanarum epitome graece, 4°.
546. Xenophontis Atheniensis de vita et disciplina Persarum regis, 4°.
547. Politica Aristotelis, 4°.
548. Francisci Philelphi de morali disciplina libri V., 4°.
549. Heliodori historiae graece libri X, aethiopicae, 4°.
550. Biblia Hispanica.
551. Aristoteles de arte Rhetorica, Sigonio interprete, 4°.
552. Toletus de anima, 4°.
553. Eiusdem super physicam Aristotelis, 4°.
554. Terentianus Maurus de literis, syllabis etc., 4°.
555. Lazari Baifii annotationes in legem LII de Captivis, 4°.
556. Manuelis Moscopuli de ratione examinandi orat. libellos, 4°.
557. Ταχὺ συναλοῦμαι Pythagorae, 4°.
558. Dionysii Halicarnassei de Thucidide, 4°.
559. Ethica Aristotelis cum explicatione Camerarii, 4°.
560. Commentatio explicationum tragediarum Sophoclis, 8°.
561. Titi Lucretii Cari, de rerum natura libri VI., 4°.
562. Adversaria in Lucii Annei Senecae tragedias X., 4°.
563. Horatius Lambini opera emendatus, 4°.
564. Aristotelis de republica libri VIII. Jo Jenesii, 4°.
565. Aeneus de bello civili in X. libris, 4°.
566. Commentaria in Auli Flacci Persii satyras sex Freigii, 4°.
567. Joannis Casae lant. Monumenta, 4°.
568. Joannis Aurelii Augurelii Chrysopoea ad Leonem, 4°.
569. Petri Angelii poemata, in 4°.
570. Philostrati Lemnii senioris historia de vita Apollonii Tiranei.
571. Ethici seu morales libri philosophici Aristotelis, 4°.
572. Salmonii Macrini carmina.
573. Epistolae clarorum virorum Joannis Michaelis Bruti, 8°.
574. Epitheta Joannis Textoris, 8°.
575. Bartholomaei Martini urbis Romae topographia, 8°.
576. Ciceronis orat. 4°.
577. Caii Solii liber, 4°.

578. Vegetii Renatii artis veterinariae sive mulo medicinae liber, 4°.
579. Veterinariae medicinae libri duo, 4°.
- 580 A. Alcionis medices legant., 8°.
- 580 B. Antonii Codrei Urcei opera, 4°.
581. Bodini methodus, 4°.
582. De jure regni apud Scotos.
583. Jacobi Braccellei Genuensis lucubrationes, 4°.
584. Petri Angelii de aucupio liber, 4°.
585. Terentii Afri comaediae sex, 4°.
586. Onuphrius de Romanis pontificibus et cardinalibus, 4°.
587. Cornelii Taciti historia, 8°.
588. Caroli Sigonii historia de occidentali imperio, 4°.
589. Aurelii Cassiodori chronicon, 4°.
590. De agricultura omnibusque plantarum et animalium generibus, 4°.
591. Synonymia geographica Ortelii, 4°.
592. Sancta Hildegardis abbatissae liber epistolarum, 4°.
593. Q. Aurelii Simachi epistolae ad diversos.
594. Erasmi declamationes, 4°.
595. Apparatus latinae locutionis, 4°.
596. A. Tibulli elegia de amore.
597. Francisci Philosophi poëtae conviviorum libri duo, in 4°.
598. Svetonius de vita XII. caesarum, folio.
599. Vocabularius gemma gemmarum, 4°.
600. Baptista Mantuanus de patientia, 4°.
601. Baptista M. poëtae liber, 4°.
602. Aureae Francisci Philelphi satyrae centum, 4°.
603. In gratiam serenissimi principis Ferdinandi liber consolatorius.
604. Hymni aliquot sacri, 12°.
- 605., 606. Polonia, sive de situ, populis, moribus Regni Polonici in 2 libris, 4°.
607. Commentarius in apocalipsin ante centum annos aeditus, 8°.
608. De coloribus oculorum Simonis Portii, 4°.
609. Rufi Festi breviarium rerum gestarum populi Romani, 8°.
610. Joannis Thomae Freigii histor. synopsis, 8°.

Libri Italici.

611. De gli elementi d'Euclide libri XV., folio.
612. Il libro del cortegiano del conte Baldesar. folio.
613. L'Historia di casa Orsina di Francesco Sansovino, folio.
- 614., 615. Volume delle navigationi et viaggi d. M. Baptista Ramusio.
616. Dante, con l'espositione di Christophoro Londino.
617. Chroniques de France, de belle forest. folio.
618. Descrittione di tutta Italia, di F. Leandro Alberti Bolognese.
619. Il dialogo di Platone. intitolato il Timeo della natura del mondo.
620. L'Historia di Milano volgarmente scritta, 4°.
621. La selua di varia istoria di Carlo Passi, 4°.

622. Supplemento e quinto volume dell'histoire del mondo, 4°.
623. Historia di principi di Este de Gio Battista Pigna, 4°.
624. L'histoire et vite di Braccio Forte Bracci, 4°.
625. *Commentaria della guerra di Transylvania*, 4°.
626. Historia della vita e fatti dell Bartholomeo Cogliione.
627. La prima parte dell'histoire di Giov. Zonara, 4°.
628. Delle lettere di prencipi, 4°.
629. Le rime del Petrarca, brevemente poste.
630. Historia de gli imperatori Greci, 4°.
631. Historia universale del'origine et imperio Turchi, 4°.
632. Historia d'Italia di M. Giucardino, 4°.
633. Dell'histoire di M. Paolo Grovio.
634. La colliuatione di Luigi Alamanni al re Francesco primo, 4°.
635. Il gentilhuomo del Mutio Justinopolitano.
636. Historia anticha di ricordano Malespini, 4°.
637. Historia della città di Fiorenza di M. Jacomo, 4°.
638. Rime di M. Vincentio Martelli lettere del medesimo.
639. Rime di M. Giacomo Marmitta Parmeggiano, 4°.
640. Delle rime del S. Berardino, 4°.
641. Dieci libri dell'architettura di Vitruvio, 4°.
642. L'architettura di Leon Battista Alberti, 4°.
- 643., 644. Le vite de piu eccellenti pittori, scultori, architettori, 1a, 2a.
645. Le vite de piu eccellenti pittori, la terza parte, 4°.
646. L'Hercolano dialogo, di M. Benedetto Varchi.
647. Poetica di Aristotele volgarizata per Castelvetro.
648. Euclide Megarense Philosopho, 4°.
649. Lettere famigliari del commendatore Annibale, 4°.
650. De gli Solani di M. Pietro Bembo, d'amore.
651. Historiae Fiorentine di Giovanni Villani, 4°.
652. Il decamerone di M. Boccaccio, 8°.
653. Historie Fiorentine di Niccolo Machiauelle, 4°.
654. Il decamerone di M. Boccaccio con le ricchezza della lingua.
655. Volgare sopra il Boccaccio, 4°.
656. Rime di M. Bernardo Capello, 4°.
657. Trattati di M. Bartholomeo Caluacanti, 4°.
658. Instrumento della philosophia naturale, 4°.
659. Della sfera del mondo, Alessandro Piccolomini, 4°.
660. La rhetorica di M. Bartolomeo Caualcanti, 4°.
661. La vraye et entiere historie de France et Flandres, 8°.
662. Compendio dell'histoire di Napoli, 8°.
663. Vite di quattro huomini illustri, 8°.
664. Secondo volume dell'histoire del regno di Napoli, 8°.
665. L'antiquità, sito, chiese et reliquie di Roma, 8°.
666. Fiametta dell'Boccaccio, 8°.
667. L'osservationi di M. Francesco Alunno, 8°.

668. Il thesoro di M. Brunneto, 8°.
669. Rime spirituali del Gabriel Fiamma, 8°.
670. Poësie volgari nouamente stampate di Lorenzo di Medici, 8°.
671. Gli amori del Tasso, 8°.
672. Sette libri di Satyre, 8°.
673. La Nympha Tyberina del Molza, 8°.
674. Sonette et canzoni di diversi, 8°.
675. Le cose volgare di Petrarca, 8°.
676. L'inferno, e'l purgatorio, e'l paradiso, 8°.
677. Arcadia del Sannazaro, 8°.
678. Dante della volgare eloquenza, 8°.
679. Ragionamenti di M. Agostino da Sessa, 8°.
680. Dialogi di M. Speron Speroni, 8°.
681. Boëzio Seuerino della consolatione, 8°.
682. Breve trattato del mondo di Jazon Denores, 8°.
- 683., 684. Della nuova scientia di lettere, 2 volumina, 8°.
685. Espositione del riverendo Vico Pisano sopra il credo, 8°.
686. Delle lettere M. Pietro Bembo, 8°.
687. Opere Toscane di Luigi Alamanni, 8°.
688. Rime di Gondolfo Porrino, 8°.
689. Prose di M. Agnolo Firenzuola, 8°.
690. Dell'historia della China, 8°.
691. La Fisica di F. Paolo del rosso Cavaliere, 8°.
692. Il corbaccio, 8°.
693. Tre libri de lettere volgari di P. Manutio, 8°.
694. Il sacco regno del gran Patricio, 8°.
695. La Circe di Giovan Battista, 8°.
696. Trattato delle metheore di M. Francesco di Vieri, 8°.
697. De S. Miracoli della natura prodotti, 8°.
698. Duell libro de re, imperatori, prencipi, signori, 8°.
699. Ill duello del Mutio Justino Polytiano, 8°.
700. Delle lettere di diversi re e prencipi etc., 8°.
- 701., 702. Delle lettere dell'illustre S. Don Antonio di Gusuara, 8°.
703. Delle lettere di M. Claudio Tolomei libri VII., 8°.
704. Libro aureo di M. Aurelio imperatore, 8°.
705. Sylva di varia lettione, 8°.
706. Battaglie di Hieronimo Mutio, 8°.
707. Di M. Castaluetto ragioni d'alcune cose segnate etc.
708. La republica di Venegia di M. Donato Giannotti, 8°.
709. La obras de Boscon, 12°.
710. De Capricci medicinali libri tre, 8°.
711. Il fedele comedia de Luigi Pasqualigo, 8°.
712. Il Lanzi comedia di M. Francesco Mercati, 8°.
713. Secreti Medicinali di Pietro Bayro, 8°.
714. Primo libro dell'opere burlesche di M. Francesco Berni, 8°.

715. Chronologia del mondo di Francesco Sansovino, 8°.
716. Chronographia dell'Isola de Cypro, 4°.
717. Piu consigli auuertimenti di Guicciardino, 4°.
718. Le vite de Leon decimo et D. Adriano sesto pontifici. 8°.
719. L'introduction della conformite des merueilles ancienns.
720. Le rime della sig. Vittoria Colonna, 12°.
721. Calandra comedia di M. Bernardo Diuitio, 12°.
722. Libro di natura d'amore, 12°.
723. Delle cose notabili che sono in Venetia.
724. Les Oeuvres de Clement Marot, 16°.
725. L'specchio, della vera penitenza, 16°.
726. Gli Asolani di M. Pietro Bembo, 12°.
727. Rime di diversi eccellenti autori raccolte, 12°.
728. De gli ufficii e costumi de Giouani, 12°.
729. Rime di M. Antonio Francesco, 12°.
730. Lettere di Bastiano de Rossi, 8°.
731. Dialogi di M. Speroni, 8°.
- 732., 733. Rime et prose del Tasso, 2 volum.
734. Tibaldeo di M. Antonio Tibaldeo l'opere d'amore, 8°.
735. Les ephemerides perpetuelles de l'air in, 16°.
736. Les recherches de la France, 16°.
737. Pietro Crescentio d'agricoltura, 8°.
738. Lettere de precipi, 4°.
739. Della institution moral libri, XII.
740. Discorsi del Signor Torquato Tasso dell'arte poetica, 4°.
741. L'ethica d'Aristotele in Lione, 4°.
742. Lettere di precipi, 4°.
743. Tarifa de pexi et mesure, 4°.
744. De l'estat et succez des affaires de France, 4°.
745. Le navigationi et viaggi nella Turchia di Nicolo.
746. Discorso di M. Philipppo Pigauetta, 4°.
747. La poetica di Bernardo Daniello Lucchese, 4°.
748. Opere nuovo di Giouanni de Padouini, 4°.

Lucubrationes domini Joannis Michaelis Bruti.

749. no. 1. Ex rerum Ungaricarum libris XX. sedecim extantes in folio.
750. no. 2. Fragmenta varia, 79 quaternionibus constantia, qui tamen non omnes sunt integri.
751. no. 3. Liber vetustus manuscriptus et male compactus crassitudine duorum digitorum, continens historica quaedam, adiunctis quibusdam ecclesiasticis, in 4°.
752. no. 4. Historia Florentina Joannis Michaëlis Bruti excussa Lugduni, anno 1562, in 4°.
753. no. 5. Chorographia Transylvaniae.
Tyberis inundationes.

Satyra Menippaea.

La meurtre seu processo di Corbinelli.

I ritratti delle bellissime donne di M. Georgio Trisino, in 4°.

754. no. 6. Fasciculus variarum rerum, inprimis Hyeronimi Auancii Veronensis in Valerium Catullum et in Priapeias emendationes excussa, in folio.

Et praeterea multa fragmenta manuscripta, utpote epistolarum tractatum de cometa novo et inusitato et alia quaedam. Constant autem haec omnia quaternionibus triginta duobus, non tamen omnibus completis.

755. no. 7. Estratto d'auisi hauuti s'in Luca, dal M CCCC XXXsimo al M CCCC XXXVIII. Manuscr. in 4° sunt historica.

756. no. 8. Liber in folio manuscriptus italico latinus, nigris et rubris literis, in quo rubra scriptura latina est, et nigra italica. Est autem instar dictionarii, constat quaternionibus octodecim coopertus est membrana hebraicis literis inscripta.

757. no. 9. Varia carmina descripta.

758. no. 10. Addenda quaedam Florentinae historiae N. N.

759. no. 11. Scriptum quoddam in folio, continens responsum illustrissimi domini Joannis Samoscii cancellarii Poloniae etc. Item diarium actorum Varsaviensium.

Item scriptum quoddam in 4° magnifici domini Forgach de Gimies etc. ad dominum Petrum Hereszinchii.

Item duae orationes Mutii Sfortiae ad Poloniae electores. No 11.

Item oratio Fausti Felicij pro archiduce Matthia ad Polonos et alia quaedam minuta.

760. no. 12. Fasciculus variarum rerum manuscriptarum in quibus quaedam phrases historicae ab ipso domino Bruto collectae extant.

761. no. 13. Liber manuscriptus in folio, varia continens, utpote catalogum regum Poloniae, epistolas variorum ad diversos, historica varia et alia quaedam, coopertus est corio rubro deaurato.

762. no. 14. Collectanea varia, ad historiam pertinentia manuscripta et membrana viridi tecta. No 14.

63. no. 15. Ludovici Carionis historia manuscripta, sed mutila, quaternionibus constans viginti duobus. No 15.

Finis.

Más kézzel: Es ist zue merckhen, das durch Irrung des Schreibers ist die Zahl 100 aund auch die Zahl 580 zweyimal gesetzt, als namblich 100 A und 100 B Item widerumb 580 A unud 580 B. So das der Buechern Bruti mehr seind als 763, namblich 765, deren aber so in Ihr Römisch khayserlich Maiestät Liberey nit gefunden werden, und in disz Inventari mit Creutzen gezeichnet seind, seind in allen 555, dermaszen das Ihr Röm. khay. Maiestät des Bruti Buechern nur 210 hatt.

Papiron, könyvalakban, a bécsi National (azelőtt Hof) Bibliothek kéziratárában, No 9639. jelzet alatt levő kis quart kézirat 1—26. lapjain. Ugyanitt a 33. lapon kezdődik: «Domini Joannis Michaelis Ruti (Igy I) bibliotheca ordine alphabetico conscripta, 1592. mense novembri», s ez a szerzők szerint abc rendben összeállított katalógus végződik a 101. lapon.

208. 1593 április 10. Pozsony.

Mandel Kristóf pozsonyi könyvkötő számlája a magyar kir. udvari kamarának végzett könyvkötő munkákról.

Anno 1593.

Verzaignus was ich auff die vngrische Cammer gegeben vnd eingebunden habe, wie folgt:

1 gros register mit 10 buch pappir in weis leder gebunden für dem herren registrator . . . 3 fl. 20 den.

1 register in weis compert gebundenn für dem herren registrator . . . 90 den.

2 vectigal in rot leder gebunden mit 3 buch pappir dem herren buchhalter . . . 1 fl. 20 den.

1 Vngrischen Calendër in rot leder gebunden dem herren buchhalter . . . 20 den.

Summa 5 fl. 50 den.

Christoff Mandell
Buchbinder mp.

Más irással: Dominus perceptor hunc librorum compactorem pro labore in complanandis libris pro usibus camerae huius necessariis praestito iuxta hunc extractum contentum reddat. Accepta eiusdem quietantia. Actum Posonii 10 aprilis 93.

Ex consilio camerae hungaricae
Valentinus Ernnleutner
Valentinus Baranyay.

Mandel írása: Den 10. aprillis habe ich enphangn 5. f. 50 den.

Christoff Mandel Buchbinder mp.

Kivül: Extractus compactoris librorum de fl. 5/50. — 10. aprilis anno 93.

Egy iv papiron, a Magy. Nemz. Múzeum kéziratárában, folio germ. 820. jelzet alatt.

209. 1593 május 11.

Kivonat Nagy Márton deák javainak inventáriumából.

Anno 1593., 11 die maii.

Inventatio rerum universarum foelicis recordationis egregii domini
Martini literati alias Nagy ac orphanorum quondam Joannis Zabo
domesticarum mobiliumque praesentatio.

— — — — —
Az felső boltba walo inventalas.

— — — — —
Kett magyar Biblia wagon, kytt Somogi Györgyének mondanak.

Feyér öregk könwek No 2.

Adossagrol walo Regestom köny No. 1.

Három ív összefűzött papiron, az esztergomi főkáptalan országos levéltárá-
ban. Ladula 99. capsza 57. fasc. 6. No. 16.

210. 1593 május 20. Bécs.

Mátyás főherceg megküldi a m. kir. udvari kamarának a legújabb
törvénycikkpéldányokat azzal, hogy azokat a vármegyék közt ossza
ki, hogy ott kihirdettessenek.

Mathias, Dei gratia archidux Austriae, dux

Burgundiae, Stiriae, Carinthiae, Carniolae etc. comes Tyrolis etc.

Reverende et egregii nobis dilecti. Accipietis cum praesentibus literis
nostris constitutiones publicas regni Ungariae ultimae dietae a sacra-
tissima caesarea regiaeque maiestate benigne confirmatas. Hortamur
vos atque eiusdem maiestatis nomine committimus vobis ut singula
exempla in singulos comitatus primo quoque tempore diligenter
transmittere velitis, quo tempestive publicentur et sic nullus defectus
in primo termino exactionis dicae emergat. Datum Viennae, vigesimo
die mensis maii, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo
tertio.

Matthias mp.

Faustus Verantius.

Kivül: Reverendo et egregio praefecto ac consiliariis camerae Ungaricae
sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis nobis dilectis.

Más irással: 21. maii 93.

Presburg.

Mittuntur articuli dietae postremae per suam maie-
statem confirmati.

Rtã folio 96.

C ito
ito etc.
ito
ito

Papiron, kívül papírral fődött vörös viasz zárópecsétel. Országos Levéltár.
Ben. Resol., eredeti.

211. 1594 május 27.

Kivonat Novák Mihály esztergomi kanonok végrendeletéből.

In nomine sanctae et individuae Trinitatis, Patris et filii et Spiritus Sancti.

Cum nihil certius habeat humanum genus mortale... stb.

Item omnes meos libros, totamque bibliothecam, exceptis libris capituli venerabilis, que singuli assignati cum sint, facile dignoscentur, lego

Nicolao Nowak, qui Romae nunc est, una cum calice meo... stb.

Két iv papíron, átírja 1613 február 5-én Nagyszombatban Szuhay István egri püspök és az esztergomi érsekség adminisztrátora. — Az esztergomi főkáptalan országos levéltárában. Ladula 122. capsza 68, fasc. 11. No. 14.

212. 1594.

Kivonat a magyar királyi udvari kamara számadásaiból.

Ratio perceptoris proventuum camerae Hungaricae de integro anno 1594.

— — — — —
(77. l.)

Hugo Blotius.

Die vigesima quarta octobris egregio domino doctori Hugoni Blotio sacrae caesareae maiestatis bibliothecario in rationem florenorum ducentorum renensium per suam maiestatem ipsi debitorum die quinta junii anno praeterito 93 mandato suae serenitatis ad cameram hanc reietorum soluti flor. 32.

(129. l.) Expensae minutiores ad quotidianas camerae huius necessitates in anno praesenti nonagesimo quarto factae.

Die vigesima martii Christophoro Mandell compactori librorum, pro candellarum et novis registris in usum camerae huius per ipsum confectis in particulari suo regesto specificatis soluti sunt flor. 7. den. 79.

Ezenkívül Kaczpek Zsigmond bécsi kereskedőnek az 1593-ban vett papírért 29 frtot, Lichtinperger Gáspárnak egy rizsma papírért 1 frt 50 dénárt, ugyancsak Kaczpeknek 6 rizsma papírért 6 frt 90 dénárt, Lichtenperger Gáspár pozsonyi polgárnak és senatornak újra papírért 7 frt 74 dénárt, Henkell Lázár és Klükneht Mihály bécsi kereskedőknek papírért, pergamenért és tintaért 44 frt 54 dénárt fizetnek ki.

Magyar Nemz. Múzeum. Kamarai iratok, fol. lat. 921/VII. szám.

213. 1595 március 20. Nagyszében.

Bakos Ferenc nagyszébeni lakos és kereskedő kezeslevele, melyben jótáll Fabricius János nyomdászért, aki hatévi részletfizetésre 300 forintért nyomdát vásárolt.

Ich Franciscus Bakos, Einwoner unnd handelsman in der Hermanstatt bekennen mitt dieser meiner hanndtschrifftenn, das ich burg bin wordenn für den erbarenn Mann Joannes Fabricius Buchtruck, er auch Inwoner alhie in dieser Stadt, kegen einenn ersamenn weysenn Raht, wegen der Trückerey, die er gekaufft hatt umb 300 f. od. bisz auff 6 Jahr zu betzahlenn; das erste Jahr sol er keine wehrung erlegenn, bisz in das 1596. Jahr auff Weyhenachtenn soll er erlegen die erste wehrung, nemlich 75 f. — In das 1597. Jahr, auff Weyhenachtenn zu erlegen 75 f. — In das 1598. Jahr zu erlegenn auff vorbestimptenn terminum 50 f. Ins 1599. Jahr zu erlegenn auff vorbestimpte Zeytt 50 f. — Inns 1600. Jahr zu erlegen die letzte wehrung auff Weyhenachtenn 50 f. — Zu mehrem glaubenn unnd gröserer sicherheyt geben wir den namhafften unnd weysenn Herrn diese Hanndtschrifft, mitt unnternn Sigilnn bekrefftigett.

Actum in gedachter Hermanstatt, im Jahr 1595, den 20 Tag Martii.

Papiron, alul papírral fedett két gyűrűs pecséttel, Nagyszében város és a szász egyetem levéltárában 1595. No. 1398. jelzet alatt.

214. 1596 november 20.

Kivonat néhai Fejérkövi István esztergomi érsek javainak inventáriumából.
Inventarium rerum ab obitu illustrissimi domini Stephani Feyerkeöwy electi archiepiscopi Strigoniensis in domo praepositurae Posoniensis, quam inhabitabat, repertorum anno 96., die 20. mensis novembris per Franciscum Loranth et Martinum Twzentaler conscriptum.

— — — — —
 In cista No 8. — Scripta et literae diversae habentur.

Item, extra hanc cistam in vilibus quibusdam duobus vasculis literae variae.

— — — — —
 Capsae No 10. — Privilegia episcopatus Agriensis.

Tabula una cosmographica — vilis.

In oratorio.

Tabula una picturam Jerusalem continens.

— — — — —
In domo libraria.

Libri diversi philosophici, theologici, poetici et alii No 150.

— — — — —
 In cubiculo supra puteum existens.

Liber unus pontificalis argento ornatus.

Duo libri missales, unus argento ornatus, alter simplex rubeo compactus.

Liber de imperatoribus Austriacis.

Orsz. Levéltár. Urb. et Conscr. fasc. 78. No. 8.

215. 1597 május 4—1598 május 1.

Kivonat a garamszentbenedeki apátság számadásaiból.

Regestum super totum introitum et exitum proventuum sancti Benedicti de juxta Gron a die 4 maii anni 1597 usque 1 die eiusdem mensis anni sequentis 98. inclusive.

Exitus ad diversa.

(42. l.)

Június.

6. Item Pro Graduali noviter compacto in sanctum Benedictum fl. 4.

Az esztergomi főképtalan orsz. levéltárában. Ladula 105. capsza 21. eccl fasc. 3. No. 31.

216. 1597 augusztus 8. Nagyszombat.

Kivonat néhai Cserödy János egri püspök hagyatéki leltárából.

Conscriptio et inventatio rerum ab obitu reverendissimi domini Joannis quondam Chereody electi episcopi Agriensis ac sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis consilarii etc. derelictarum in domo Thyrna-viensi quam inhabitabat, octava augusti anno 1597. per Franciscum Loranth et Leopoldum Peck facta.

In una cista libri diversi maiores et minores sexaginta tres.

Orsz. Levéltár. Lymbus III. sorozat, saecul. XVI. fasc. 5.

217. 1598 (június 6—december 31.)

Kivonat a magyar udvari kamara számadásaiból.

Ratio perceptoris proventuum camerae hungaricae de integro anno 1598.

(149. l.) Die sexta junii christophoro Mandll compactori librorum Posoniensi pro diversis laboribus ad camerae huius necessitates per ipsum praestitis iuxta particularem eiusdem extractum soluti sunt fl. 3. den. 80.

Die vigesima secunda augusti Chistophoro Mandll compactori librorum Poseniensi pro confectione duorum regestorum in officinam camerae huius rationariam necessariorum iuxta eiusdem extractus soluti sunt fl. 1. den. 20.

— — — — —

Die ultima decembris relictæ viduæ Christophori Mandll compactori librorum Poseniensi pro libris diversis in officinas rationariam, parceptoratus et registraturæ confectis et calendariis novis in usus camerae huius pro anno futuro 99. datis iuxta eiusdem particularem extractum soluti sunt... fl. 11 den. 13.

Magyar Nemz. Múzeum. Kamarai iratok, fol. lat. 921/VIII.

218. 1598 július 29.*

Hetesi Pethe Márton győri püspöknek a szombathelyi várban talált könyvei.

«In interiori cubiculo reverendissimi domini.

Varii libri juridici, theologici et philosophici utpote:

Decretum civile de tortis.

Commentarius Philippi Decii iurisconsulti in decretales.

Isagoge Porphyrii cum variis operibus variorum.

Formularium terminorum domini Antonii Sacromorii.

Valerius Maximus.

Commentarius Wolphgangi Musculi in quatuor evangelistas.

Terentius cum duobus commentis.

Rapsodiae historiarum Sabellici.

Adagia Erasmi Roterodami.

Summa summarum quae Tabiana dicitur.

Liber quaestionum de universalibus Porphyrii.

Expositio domini Egidii Romani in artem veterem logices.

Porphyrii isagoge in dialecticen.

Terentius Italicus.

Singularia juristarum.

Plautus cum commentariis.

Fasciculus medicinae domini Joannis de Ketham Alemanni.

Libri quatuor magistri sententiarum in uno volumine.

Commentarius divi Thomae in quartum sententiarum.

Quaestiones domini Occam in distinctiones.

Summarium in decretales.

Liber sextus decretalium Bonifacii papae.
Marci Tullii Ciceronis liber veteris rethoricae.
Francisci Genuensis in librum decretalium commentarius.
Opera divi Bernhardi abbatis Clarevaliensis.»

Az Orsz. Levéltárban Urb. et Conscri. fasc. 76. No. 16. jelzet alatt őrzött
hagyatéki leltár kivonata.

219. 1599 szeptember 23. Bécs.

Mátyás főherceg meghagyja a m. kir. udvari kamarának, hogy a
megyékhez, országbárokhoz és városokhoz az új naptár tárgyában
kibocsátott parancsokat továbbítsa.

Mandata ad diversos comitatus, barones ac liberas civitates partium
superiorum, de abrogando veteri et suscipiendo novo calendario
expedita.

Matthias etc.

Reverende et egregii nobis sincere dilecti. Mittimus ad vos cum praesenti-
bus mandata de abrogatione veteris et susceptione novi calendarii
ad comitatus regni Hungariae, baronesque et literas civitates edita,
quapropter vobis autoritate sacrae caesareae regiaeque maiestatis
committentes mandamus, quatenus acceptis praesentibus statim per
certos vestros homines eadem ad sua loca deferri curetis. Secus
non facturi. Datum Viennae, vigesima tertia septembris, anno 1599.

Matthias.

Lippay.

Orsz. Levéltár. Ben. Resol. XLII. kötet I. része. 119. lap.

220. 1599 november 5. Róma. «In generali congregatione sanctae Inquisitionis.»

Lajos «episcopus Sabinensis» és a római bíbornoki testület, mint
«adversus haereticam pravitatem» a szentszék által kiküldött gene-
rális inquisitorok Kutassy János esztergomi érsek ama kérelmét,
«ut ad salutem animarum tibi commissarum et ad commodum dictae
eius ecclesiae Strigoniensis eidem paternitati tuae quoscunque haereti-
corum seu alias prohibitos libros etiam in iudice Romano damnatos
ad effectum haereses et errores in eis contentos redarguendi et
confutandi» fakultást kapjon, mindenben teljesítik.

Déli hártán, fonalon függő vörös viaszpecséttel, az esztergomi prímási
levéltárban Archivum vetus eccl. No. 129. szám alatt.

A XVI. század második felében.

Kivonat a pozsonyi egyház sekrestyéjében talált javak inventáriumából.

«Capsae cum schedis affixis.

1. Continet literas caesareae et regiae maiestatis.
2. Negotia Strigoniensia.
3. Literas ad iudicium.
4. Lanseer.
5. Literae missinae¹ reverendissimi et dominorum.
6. Negotia Strigoniensia.
7. Zagrabiensis, Twroc et Sellye.
8. Literae amicorum.
9. Literae sacrae caesareae et regiae maiestatis.
10. Liber sancti Adalberti et regesta Strigoniensia.
11. Synodiales.
12. Regesta visitationum.
13. Diversas signaturas.
14. Diversas literas et signaturas.
15. Diversas literas caesareae maiestatis et aliorum.
16. Diversas literas missiles.

— — — — —
Libri diversorum authorum 44.

— — — — —
In duobus scriniis. In primo.

— — — — —
Missale in rubeo veluto cum argenteis bullis deauratis — 1.

— — — — —
Breviarium Romanum veluto rubeo cum argenteis bullis deauratis. 1.

In interiori domo eiusdem magistri curiae.

Liber Plinii unus — 1.

Orsz. Levéltár. Urb. et Conscr. fasc. 76. No. 19.

221. *A XVI. század vége felé. (1590—1600 körül.)*

Feljegyzés könyvek áráról. (Bornemissza Péter könyveiről lehet szó.)

«Az keonywek árrát lássa k.(egyelmed) mint az eleot irtam, az mint
itélyk egiebek is.

Az elseo réz másfél forintos vótt.

Az másik két forintos.

Az harmadyk harmadfél.

¹ Így 1 missiles helyett.

Az negyedik két forintos az ky mellett az kysértetreol.

Eötödyk két forintos.

Ide ottan rendellie k.(egyelmed) az elseot egy forintra és hwzon eot pénzre.

Az másykat másfélre.

Az harmadikat ketteore.

Az negiediket másfélre.

Az eoteodiket másfélre és hwzoneot pénzre.

Az az mind az eoteot niolcz forintra.»

Papiron, a márkusfalvi Máriássy-család levéltárában, Márkusfalván.

222. 1600 április 1.

Kivonat Köveskuty Márton deák, egykori váradi provisor javainak inventáriumából.

«Sequuntur res, quae sunt in domo speciaria arcis Varadiensis habita
Una arca quae continet... octo simplices libros.

— — — — —
Sexta et septima (t. i. arca)... aliquot libri simplices.

Orsz. Levéltár. Urb. et Conscr. fasc. 36. No. 34.

223. 1600 május 18

Kivonat a fehérvári nagytemplom javainak inventáriumából.

Registrum seu inventarium rerum et paramentorum in ecclesia maiore
Albeni contentarum et repositorum.

— — — — —
Missalia tria, unum Romanum vetus, duo Strigoniensia.

Agenda una.

Pozsonyi káptalan levéltára. Capsa 63. fasc. 1. A. No. 9.

224. 1600 december 1. Bécs.

A császári kamara átirata a magyar kir. udvari kamarához, melyben
néhány Corpus Juris és Tripartitum példányt kér.

Aliquot exemplaria decretorum et constitutionum publicarum regni
huius simul et Tripartiti postulantur. Postquam uno et altero exem-
plari constitutionum et decretorum uti et decreti tripartiti regni
Hungariae istius hic opus sit, eaque in bibliopoliis hisce inveniri
non possint, eapropter reverendissimam ac generosas dominationes
vestras amanter ac officiose requirimus, velint eiusmodi aliquot
exemplaria haud gravate conquirere, nobisque transmittere, quas

iuxta prosperrime valere cupimus. Datum Viennae 1. die decembris
anno 1600.

N. sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis
Camerae aulicae consilarii.

Orsz. Levéltár. Ben. Resol. XLII. kötet. II. rész. 141. l.

225. 1600.

Kivonat Ferdinánd osztrák főherceg könyvtárkatalógusából.

A katalogus: Philosophiae facultasában:

Antonii Bonfini rerum Ungaricarum decades 14 cum dimidia in folio.

Historia Hungarica et Transylvanica *manuscripta* in folio.

Petri et Pauli Manutii Transylvaniae descriptio in 4°.

Petri Bizari: Bellum Pannonicum in 8°.

Samuelis Budinae: Historia Zigethi in 4°.

Sambuci: Romanorum principum effigies cum historiarum annotatione
in 8°.

Teucris Annaei: Pannoniae chronologia historica.

National- (azelőtt: Hof-)Bibliothek. Bécs, cod. lat. No. 13.531.

226. 1600 körül.

Kivonat valamelyik Máriássy-fiú kiadási számadásjegyzékéből.

«In quas res florenum a domino fratre datum consumserim.

Pro Phrasibus Georgii Fabricii den. 18.

Pro codice papyri den 10.

Pro Chatechismo Lutheri den 10.

Pro dialogo Joachimi Cam. — den. 9.

— — — — —
In quas res 36 den. a domino fratre Sigismundo¹ datos consumsi.

Pro cultro den. 15.

Pro Cicerone den 10.

Pro pergamenis den. 11.

In quas res 25 den. ab Elia mihi concessos consumsi.

— — — — —
Pro codice papyri den. 10.

¹ Ez Máriássy Zsigmond lesz, aki 1587—88-ban Wittenbergben tanult s 1591-ben
nősült. Ld. *Iványi: A márkusfalvi Máriássy-család levéltára*. XXII.

In quas res 25 den. a domino Pilcio¹ missos consumsi.
 Pro codice papyri den 10.
 Pro alumine den. 6.
 Pro bitumine den 3.
 Anforulam pro comparando atramento den. 1.
 In quas res pecuniam a domino hospite concessam consumsi.
 Pro balneo et abradendis capillis den. 2¹/₂.
 Pro codice papyri den 10.
 Pro membranis den. 12.»
 Papiron, kicsi hosszúkás könyv alakjában, a márkusfalvi Máriássy-család levéltárában Márkusfalván.

227. 1600 körül.*

Kivonat Sümegh vára inventáriumából.
 Inventarium arcis Simegh... stb.

— — — — —

Libri in eadem cista numerati.

Missale Romanum ... 1.
 Alterum missale eius generis ... 1.
 Breviarium ... 1.
 Graduale ex pargameno ... 1.
 Alter gradualis liber ex pargameno de transfiguratione Domini inscriptus ... 1.
 Graduale magnum ex pargameno ... 1.
 Item unum graduale ex pargameno laceratum antiquum ... 1.
 — — — — —
 Liber Corona beatae Mariae virginis intitulatus ... 1.
 Gradualis in pargameno antiquus liber ... 1.
 Missale divinorum officiorum, liber ... 1.
 Breviarium secundum chorum almae ecclesiae Pataviensis.
 Rubricae generalis breviarii, liber ... 1.
 Liber gradualis in parva quantitate ... 1.
 Liber: Prologus in Bibliam, in magna quantitate ... 1.
 Liber Missalis ... 1.
 Psalterium Romanum dilaceratum ... 1.
 Missale secundum chorum almae ecclesiae Strigoniensis ... 1.

¹ Pilcius Gáspár 1597-ben márkusfalvi prédikátor volt. *Iványi* i. m. 117. l.

Liber gradualis in pargameno, in folio 4° . . . I.

Missale antiquum in quarto folio . . . I.

Liber gradualis in quantitate parva . . . I.

Liber in pargameno compactus epistolarum et quarundam thematum
nullius momenti . . . I.

Officium Romanum in quantitate parva dilaceratum . . . I.

Liber horarum beatae Mariae virginis, parvus . . . I.

Officium Romanum in parva quantitate . . . I.

Simile officium dilaceratum . . . I.

Liber psalterii secundum Romanum . . . I.

Alter liber psalterii eius generis . . . I.

Liber Hungaricus manuscriptus de rebus gestis apostolorum . . . I.

Breviarium antiquum . . . I.

Liber rudimentorum pro pueris . . . I.

Libri alii duo incerti authoris dilacerati . . . I.

Orsz. Levéltár. Urb. et Conscr. fasc. 76. No. 17.

2. rész
1601—1663

Jócskán elmúlt immár két évtizede, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum Széchenyi Könyvtára kiadásában megjelent a „Könyvek, könyvtárak, könyvnyomdák Magyarországon 1331—1600” című munkám, mely voltaképpen csak *első* része volt a magyar könyvtörténeti tekintélyes adatgyűjteményemnek. A folytatólagos második, sőt esetleg harmadik rész a közbejött különböző akadályok miatt már nem jelenhetett meg s így az máig kéziratban maradt.

Mindazt, amit most nevezett munkám bevezetésében annak idején leírtam, ma is állom, s mindezek vonatkoznak munkám mostani második részére is. Gyűjteményem eme lefolyt két évtized alatt — ha nem is nagymértékben — de mégis némileg szaporodott, mert közben átnézhettem:

1. a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárát,
2. az Erdődy nemzetség volt vépi levéltárát,
3. a Festetics nemzetség volt keszthelyi levéltárát, azután
4. Kőszeg városi és néhány kisebb családi levéltárát.

Ennek ellenére, még ma sem merem nyugodt lelkiismerettel azt állítani, hogy az általam összegyűjtött és közzéteendő anyag *teljes*.

Munkám ezen második része főleg a XVII. századot öleli fel, de természetesen belenyúlik a XVIII., sőt a XIX. századokba is.¹ Csakhogy a XVIII. századnak különösen a második felében az eddig közzé *nem* tett anyag — amint azt látni fogjuk — olyannyira megszorodott és elhatalmasodott, hogy annak közlése immár a kötetek *sorozatát* venné igénybe, így tehát itt mi már inkább csak úgynevezett mutatóvány számokkal állhatunk elő, de az anyag *teljes* kiaknázásáról és leközléséről egyelőre szó sem lehet, mert az elénk tornyosuló akadályok ez idő szerint szinte leküzdhetetlenek.

Hiszen a most előadottak indoklása és illusztrálásaképpen vegyük csak figyelembe az Országos Levéltár helytartótanácsi osztályának az 1731—1779-ig terjedő és kilenc fasciculusból álló „Revisio Librorum” című gyűjteményét, továbbá az ugyanezen osztályban 1784-től 1848-ig terjedő 141 (egyszáznegyvenegy) fasciculusból álló „Departamentum Revisionis Librorum” című hatalmas aktaköteget, a hozzátartozó 63 kötet protocollummal, a három fasciculus Normaliákkal stb. stb., nem

¹ Az eredeti gépirat címében is ez áll: „1601—XIX. század”. A gépirat azobann az 1663. évi 556. tételszámnál megszakad.

is beszélve arról, hogy pl. ugyanezen osztályban őrzött: „Inventaria der aufgelassenen Klöster” című gyűjtemény 31 fasciculusában ugyancsak rengeteg értékes és becses könyvkatalógust találunk, amelyekben nemcsak nyomtatott, de kéziratos könyvek is akadnak. Így, hogy csak néhány példát említsünk, az 1786-ban felosztatott pozsonyvármegyei somorjai pálos kolostor könyvtárában 606 mű volt, melyet a leltározó becslők 210 frt. és 30 krajcárra becsültek.

Az Ungvár megyei mocsári pálos kolostor 96 műből álló könyvtárát 19 frt. és 38 krajcárra értéklik és itt volt egy: „Ein geschriebenes Buch von Merkwürdigkeiten des Mocsärer Pauliner Residenz” című kézirat is.

Meg kell jegyeznünk, hogy ezen becslések és felértékelések színvonalából arra kell következtetnünk, hogy a becslőbiztosok a könyveket inkább mint makulatúra papírost és nem mint könyveket értékelték.

A székesfejérvári pálos kolostor könyvtárában volt 1610 mű, ezt csak 115 frt. és 52 krajcárra becsülték, míg a nezsideri pálos kolostor könyvtár 625 művét 130 frt-ra értékelték. A celldömölki benedictinus rendház könyvtárának 636 tételét 152 frt és 54¹/₂ krajcárra becsülték, pedig voltak itt kéziratok is, mert a katalógusban ezeket olvashatjuk: „Sequuntur *manuscripta varia*, si quidem in maiori parte difficulter legi possent”, végül pedig külön: „Pro conclusione veniunt libri incompacti et in maiore parti *manci*.” Tehát itt a kötetlen és csonka könyveket külön inventálták. A bencések győri könyvtárát, mely csak 48 tételből állott, 20 frt. 11 krajcárra értékelték. A keszthelyi franciskánusok könyvtárát 1788-ban inventálták. A könyvtár 188 tételből állott, mely potom 17 frt. és 52 krajcárra lett becsülve. A pesti augusztinusok könyvtárát a pesti egyetem könyvtára részére mindenestől átvette Pray György, s ide került állítólag a pesti dominikánusok 556 műből álló könyvtára is, melyet ugyancsak Pray vett át. A leleszi prémontrei prépostság könyvtárát 1787. május 30-án s a következő napokon elárverezték. A türjei prépostság könyvtára 1785-ben 183 műből állott, de nem értékelték fel stb.

Akadtsz persze itt-ott a könyvtárakban értékes könyv is. Pl. a nagyváradai franciskánus kolostor könyvtárának 273 tétele közül is az 1. számú kézirat volt, és pedig Plinius *Historia Naturalis*-ának 1481. évi páрмаi kiadása, becsülték pedig ezt 4 forintra! A majkai kamalduli kolostor könyvtárában 644 mű volt, köztük hét kézirat. Ha a most említett felosztatott egyházi könyvtárak katalógusait, amelyeket a 31 fasciculus tartalmaz, valaki közzé akarná tenni, ez már maga egy hatalmas vaskos kötetet adna ki, hiszen vannak is katalógusok ezersen fölüli tételszámmal, és meg kell jegyeznünk azt is, hogy a legtöbb helyen az egyes rendtagok szobáiban talált könyveket is fölleltározták. (Pl. a csáktornyai, a lepoglavai, a pesti pálos rendházakban, a budai, a debreceni franciskánus kolostorokban stb.)

Természetesen a fentebb felsorolt helytartótanácsi iratok mellett nem lehet figyelmen kívül hagyni a velük kapcsolatos magyar királyi udvari kancelláriai iratokat. Úgymint a „Conceptus Expeditionum”, illetve a „Conceptus Referadarum” és az „Originales Referadae” 1770-ig terjedő iratait. Ezek indexeinek (Impressio Librorum, Libri, Typographiae) gondos átnézése szükséges, mert hiszen a helytartótanács végzései nem mindig végérvényűek és ennek előterjesztéseit, javaslatait, intézkedéseit végső és utolsó fokon a kancellária felülbírálta és döntötte el végleg. Így tehát a helytartótanácsi és kancelláriai akták sokszor egymást kiegészítik. 1770-től el egészen 1848-ig a kancelláriai rendes indexek használandók.

Találunk azonban könyv, könyvtár stb. történeti adatokat nemcsak az Országos Levéltárban, hanem egyebütt is. Így pl. a budapesti egyetemi könyvtár kéziratai közt J. jel alatt 56 tételben találunk könyvtárkatalógusokat, túlnyomó többségben a XVIII. század második feléből és a XIX. századból és pl. a nagyszombati jezsuita collegium könyvtárának 1690-ből való katalógusa maga kettő kötet. (Ld. Catalogus librorum manuscriptorum bibliothecae regiae scientiarum Universitatis Budapestiensis, Budapest 1889. I. kötet, 210—220. l.) Az *egri* érseki levéltár „Archivi Veteris” indexében 41. tételszám alatt 1782. február 2. dátum alatt találjuk: „Cathalogus librorum bibliothecae episcopalis *Lycaei Agriensis* oblatorum” jegyzékét, melyet az akkori líceumi könyvtárnok, Büky József állított össze. Ugyanitt 580. szám alatt van a „Revisoratus librorum officium”-ra vonatkozó instrukció. Az egri volt szervita rendház levéltárában megvan, vagy volt 1838-ból a Catalogus Librorum, azonban voltak itt kéziratok is: „Manuscripta diversi generis.” Az egri franciskánusok Historia Domus-ában a 73. lapon a „De Bibliotheca Agriensi” című fejezetből megtudjuk, hogy könyvtárukat Püspöki András egri kanonok 1000 forintos alapítvánnyal fundálta s itt egyúttal megvan a bevásárolt könyvek katalógusa is. Az egri Lyceum könyvállománya 1782-ben 663 mű volt 1113 kötetben.

A XVIII. század második felében készült egy Cathalogus Librorum, melyben a felső-borsodi egyházak könyvtárai vannak összeírva. Így pl. Arlón volt 30 mű, Felsőtárkányban 40 mű, Várkonyban 17 mű, Apátfalván 15 mű, de sok helyen nem volt semmiféle könyv (Archivum Vetus nro 1486.).

A kecskeméti ref. kollégium könyvtárában őrzött Jerney-féle gyűjtemény XXI. kötetében a decimátorok számára kiadott nyomtatott instrukciók vannak egybefoglalva.

Körmöczbánya város levéltárában a 41. fondban megvoltak a „mola papirae”-ára vonatkozó iratok.

Lőcsén már 1591-ben ajánlkozik Kőszegről Sulzer Salamon azzal, hogy Lőcsén hajlandó a könyvnyomdát megszervezni. Viszont pár évvel

(4-5) később már feltűnik a lőcsei könyvkereskedő és nyomdász dinasztia, a hírneves Brewer (Breuer) családnak tagja, Brewer Bruno személyében, aki mint könyvkereskedő a XVI. század végén kapcsolatban volt Wittenberggel, az ottani Schüll János könyvkereskedővel. A Lőcse város levéltárában levő és ide vonatkozó anyagból az itteni könyvészet történetét egy külön kisebb kötetben lehetett volna kikerekíteni. A legutóbbi háborúban elpusztult herkeszi Vay levéltárban a köztörténelmi részben nro. 23. jelzet alatt megvolt 1793-ból Gömör és Torna vármegyék felirata a sajtószabadság érdekében. Ugyanitt nro. 53. jelzet alatt 1792-ből megvolt egy sajtótörvény tervezet. Végül pedig nro. 262. jelzet alatt megvoltak a bécsi „K. K. Bücher-Censura Hofcommission” jegyzékei az elfogadott és kinyomtatható könyvekről.

Szóval a különböző levéltárakban (megyei, városi, családi) elszórtan bár, de vannak könyvtörténeti adatok, csak össze kell őket szedni, amihez természetesen sok idő, munka és még több türelem kell.

Természetes, hogy a fent felsorolt adattömeget sem in crudo, még kevésbé feldolgozva e sorok írójának közzétenni nincs módjában, erről már csak koránál fogva is alaposan lekésett, de hát: „Vivant Sequentes!” éljenek azok az utódok, akik majd vállalkozni fognak arra, hogy a régi magyar kultúra írott emlékeit fáradságot nem ismerő szorgalommal a Monumenta Hungarica Typographica-ban összegyűjtik és egykori kultúránk hű képét e forrástömeg alapján megrajzolják. És ennek végrehajtásához, az anyag összehordásához nem holmi vékony dongájú folyóíratocskákra, hanem monumentális kötetekre lesz szükség, amelyeket persze csak kollektív munkával lehet megalkotni, mert egy ember ereje, még ha egész életét rászánja is, ennek elvégzésére elég nem lesz.

Az alábbiakban folytatólagosan közzétesszük tehát azt az anyagot, amelyet életem folyamán (1904 óta) a könyvtörténet vonalán összegyűjtenem sikerült. Az anyagról magáról sok mondanivalóm nincs, mert beszélnek helyettem az oklevelek és írásos emlékek, s ezekből látjuk, hogy voltak régente is hatalmas könyvtáraink (Debrecen, Kassa, Nagyszombat, Ungvár stb.), voltak nyomdáink, könyvkereskedőink, papírmalmaink, akik és amelyek íróinkat kiszolgálták, de volt cenzúra is! Az anyagban vannak cumulus-szerű íráscsoportok, amelyek főleg az országos szempontból fontos nagyszombati egyetemi nyomdával foglalkoznak szinte túl aprólékosan is, de látjuk pl., hogy a XVIII. század elején a Komáromi Csipkés Biblia is *országos* üggyé nőtte ki magát.

És most átadjuk a szót az *egykorú írásoknak!*

Vashegy, 1959. április havában.

228. 1601-től*

Lőcsei könyvkereskedők (Schüll, Brewer stb.) könyvnyomdászok és könyvkötők különböző dolgairól szóló *tizenégy* oklevél.

Lőcse város levéltárában, XII. osztály, fasc. III. nro. 100.

229. 1603. november 11.*

Kivonat az Illésházy-javak lefoglalásáról felvett jegyzőkönyv-fogalmazványból.

Anno Domini 1603. in festo beati Martini episcopi et confessoris inchoata est praesens executio pro sua maiestate et fisco suae maiestatis regio per me Joannem Lazloffy de Thard, juratum notarium tabulae regiae, hominem palatinalem et Nicolaum Nowaj canonicum et subcustodem capituli ecclesiae metropolitanae Strigoniensis hoc loco testimonium. (NB! Ez a rész tintával utólag át van húzgálva.)

A trencsényi várban leltározva érkeztek:

„In cubiculo penes eundem hipocaustum *bibliotecam*, in qua habentur:

Biblia sacra in quinque voluminibus quatuor linguarum, Hebraicae, Arabicae, Graecae et Latinae.

Postilla Vicellii.

Ambrosii Calepinus alter.

Calepinus undecim linguarum.

Cosmographia Musterii altera.

Cosmographia Sebastiani Musterii.

Decretum *manuscriptum ungaricum*.

Liber quidam boemicus.

Martini Luteri thomus primus.

Henrici Bellingerii in epistolas divi Pauli explicatio.

Index in quatuor thomos consiliorum.

Egidii Hunii pars aestivalis.

Leonhardi Culmani grammatica.

Petri Kethar contiones quaedam *ungaricae*. (Szabó Károly nem ismeri.)

Thomae Berekzazy contiones ungaricae. (Szabó Károly nem ismeri.)

Liber quidam boemicus in quarto.

Meditationes quaedam de falsa penitentia.

Albertus Magnus de secretis.

Jacobi Helbrandi quaedam refutatio contra catholicos.

Liber Carminum de Sancta Cruce.

Disputationes de nova religione seu fide Jacobi Helbrandi.

Leonhardi Aretini epistolae familiares.

Confessio Augustana.

Confessio doctrinae ecclesiarum Saxonicarum.

Cosmographia Hyeronimi Porro.
 Jacobi Andreae Colloquium.
 De exequiis Caroli quinti maximi imperatoris.
Stephani Zekel Cronica. (Az 1559-ben megjelent Chronica. Ld. Szabó
 Károly: Régi Magyar Könyvtár. I. kötet. 18. l.)
 Petri Crabs liber quidam germanicus.
 De gratia et libero arbitrio Andreae *Monozlay.* (Ld. Szabó: i. m.
 I. köt. 149. l.)
 Responsio Andreae Gyarmathy ad eundem librum Andreae Mo-
 nozlay. (Ld. Szabó: i. m. 144—145. l.)
 Liber quidam quatuor prophetarum *ungaricus.*
 Joannis *Thuroczy* quidam liber.
 Danielis Citrei historia augustanae confessionis.
 Harmonia confessionis augustanae.
 Commentarius de bello Moscovitico.
 Pedani Dioscoridis medicina.
 Joannis Stobei sententia.
 Thomae Staplotani liber quidam.
 Eiusdem Thomae Staplotani principium fidei demonstratio.
 Eneae Sylvii opera.
 Controversiae Francisci Costerii.
 Philippi Mornei de veteritate fidei.
 Egidii Hunnii in epistolam Pauli ad Epheseos.
 Egidii Hunnii, pars hyemalis super dominicas.
 Druthmarus Egidii Hunii de justificatione.
 Sebastiani Toxii de regnis regisque institutio.
 Egidii Hunnii propositiones quaedam.
 Egidii Hunnii fide et sacrosancta maiestate.
 Leonhardi Mokosini liber.
 Erasmi Rotherodami testamentum novum.
 Simonis Pauli in evangelia et epistolas explicatio.
 Philippi Melanthonis grammatica.
 Liber quidam de penitentia sine nomine authoris.
 Philippi Melanthonis commentarius in Daniele prophetam.
 Gaspari Paycery Cronicon.
 Joannis Decurionis liber.
 Vocabularium bohemicum.
 Pauli Jovii thomi secundi pars altera.
 Leonhardi Goretii equitis Poloniae de Livonico bello.
 Doctoris Angelici de veritate corporis et sanguinis Domini.
 De Babilonica legatione Damiani a Goaz.
 Speculum vitae aulicae.
 Julii Caesaris.

Anthonii Lossii in epistolas dominicales.
 Novi testamenti Erasmi Rotherodami editio.
 Praecationes Joannis Avenarii.
 Valeriani Maderii executio poetica.
 Canones et decreta pontificum.
 Flores poetarum.
 Esopi fabulae.
 Egidii Hunnii in epistola Joannis.
 Pandectae doctoris Othonii Brumphessii.
 Psalterium Davidis.
 Erasmi Rotherodami de duplici copia verborum.
 De verbo Dei et coena Domini Pauli Comerii.
 Confessio fratrum bohemicorum.
 Remundi Sbundi de natura hominis.
 Marcelli Palvigenii poetae.
 Libri septem de rebus Hungaricis Leonhardi Hunthii.
 Joannis Giersonis.
 Herbarium bohemicum.
 Petri *Bornemisza* contiones. (Ld. Szabó: i. m. I. köt. 106. lap.)
 Imagines in eadem bibliotheca decem Romanorum imperatorum.

 Adhuc interius progrediendo in testudine tavernicali.

 In hipocausto superiori subducto asseribus pineis, in quo dicitur
 Joannem regem fuisse *natum*, repertae ladulae.

In cista numero undecimo.

Libros *hungaricos diversos*. (Ezek sajnos nincsenek részletezve!)

Eredetije papírfüzet, az esztergomi főképtalan hiteleshelyi levéltárában, Ladula 44., Capsa 30., fasc. 3. Nro. 16. jelzet alatt.

230. 1603. december 10. Bécs.

A bécsi császári kamara a magyar kamarának meghagyja, hogy az ország törvényeinek és a Verbőczy Hármaskönyvének újrányomása tárgyában megfelelő szakemberekről gondoskodik.

Camera aliquos nominet, qui curam impressionis decreti Tripartiti et correctionis eiusdem suscipere vellent quam rem conceditur, ut 400 vel 500 floreni conferantur.

Reverendissime, generosi ac egregii domini amici honorandi, salutem, officiorumque nostrorum oblationem. Antehac monitae sunt dominationes vestrae, quod cum nulla amplius exemplaria constitutionum regni istius ac decreti quoque Tripartiti extent aut venalia habeantur, de nova impressione eorundem, si quis curam eius rei suscipere

vellet, cogitandum et quod neque a sua maiestate alienum sit, quippiam sumptuum utpote 400 aut etiam 500 florenos ad hocce opus promovendum conferre. Ut igitur illud ipsum demum pro bono publico in effectum deducatur reverendissime ac generosae dominationes vestrae haud gravati de eiusmodi personis doctis et idoneis quae procurande eiusmodi impressionis peragendaeque correctionis provinciam in se suscipiant discipere cum iisdem eo nomine tractare nos superinde informare velint. Quas iuxta prosperime valere optamus. Datum Viena, 10 die decembris, anno 1603.

N. sacrae caesariae regiaeque maiestatis Camerae aulicae consiliari.

Eredetije az Országos Levéltár Benignae Resolutiones Regiae XLV. kötet, 206. lap.

231. 1603.

Kivonat a zágrábi vár inventáriumából.

Arx Zagradiensis.

In cubiculo palatio episcopali coniuncto.

Vigellii (vagy: Vigetii) Tituli Juris.

Prisciani Grammatica.

Libri juridici, decretales et commentarii juridici nro 26.

In templo habentur.

Missale Zagradiense nro. 1.

Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kamarai iratai között, Fol. Lat. nro 1386.

232. XVII. század eleje.

Tót nyelvű inventárium, melyben a következő tételek találhatók:

Biblia polska,

Postilla Regi polska,

Postilla cheska,

Ruskie knyhi.

Hosszúkás papírlapon, a márkusfalvi Máriássy családnak az Országos Levéltárban deponált iratai közt.

233. 1604. január 7. Bécs.*

Mátyás főherceg a magyar kamarának meghagyja, hogy néhai Monoszlai András veszprémi püspök könyvtára fivérének Monoszlai Gábor pozsonyi kanonoknak adandó át.

Domino Gabrieli Monoslai bibliotheca fratris sui reverendissimi quondam Andreae Monozlai restituenda committitur.

Matthias

Reverende ac egregii sincere nobis dilecti. Postquam honorabili Gabrieli Monoslai canonico et concionatori Poseniensi ad demissam eius supplicationem reverendi quondam Andreae Monoslai episcopi Wesprimiensis fratris sui bibliothecam penes cameram istam uti informamur existentiam ante ad literas ipsius reversales conferendam clementer decreverimus. Id circo vobis benigne mandamus dicto Monoslai memoratam bibliothecam assignari curaretis aut si quid hoc loci difficultatis propter resolutionem suae maiestatis superioribus diebus de ablatis defuncti episcopi rebus per predictum Gabrielem Monozlai restituendis vobis intimatam extiterit prius nos superinde informetis. Facturi in eo benignam nostram voluntatem. Datum Viennae 7 die Januarii, anno 1604.

Matthias m.p.

Ad mandatum serenissimi domini archiducia proprium

Ernst ph. zu Ekh, Wolf Puerth, P. Horsius.

Eredetije az Országos Levéltárban, Benignae Resolutiones Regiae XLVI. kötet 46. lap.

234. 1604. augusztus 25. Galgóczi.*

Néhai vitézlő Török Benedek fiának Török Balázsnak végrendelete.

Attianak, Fiunak és Szent Lélek Vrsten neuében, Amen.

Én Teöreök Balás, az néhay vitézleő Teöreök Benedeknek meghagioth fia, teszek illen rendelést avagi testamentomoth először leölkeömben épen léuén testemben betegh, eleőszeör leölkeömeöth ayánlom az hatalmas Istennek és testemeth hagiom eő anniának az feöldnek, a honnan zármazoth. Teszek testamentomoth eöreök-ségnek okkáiérth, az galgóczi *három* praedicator eleöth . . . stb.

Az harmadik fekete eöreg h ládámban ezek az aprólékok vannak

1. Anthonii *Bonfini* rerum Ungaricarum decades quatuor cum dimidia
2. M. Tulii Ciceronis familiarum epistolarum libri XVI.
3. A kereszten geölekezetben való diczéreték hus rendbeli historiákuall
4. Icones novi testamenti arte et industria singulari exprimentes tum eadem etc.
5. Liber *scriptus* in coreo viridio Matthiae Gutzit de medicinis
6. Eördeögi világi és testi kysértetekreöl irth keöniw.
7. Margaretha poetica
8. Diarium in coreo viridio alias titularis et *formulae* variarum epistolarum

9. Apologia az keözeönséges keresztien hit ágazattiának otalmárull
(Ez Monoszlai András Nagyszombatban 1588-ban megjelent
könyve lesz! Szabó: I. m. I. kötet. 113. l.)
10. De invocatione et veneratione sanctorum
11. De cultu imaginum
12. Diarium in rubro coreo nondum inscriptus
13. Cancionalis in coreo rubro nondum inscriptus
14. Az kereszteni tudománnak feő agazattiarul való keönw
15. Res memorabiles Romay es Velenczey dolgokrul irth keönyw
16. Sancti Martini doctrina de continentia liber *scriptus*
17. Itinerarium Germanicum vulgo ein wig buchlein
18. Colloquia cum dictionariolo sex linguarum
19. Ritus explorande veritatis (Legújabb kiadása: Karácsonyi—Bo-
rovszky, 1903.)
20. Tria opera calendariorum, duo in rubro, unus in nigro coreo
21. Maranteae Venusii iuris consulti clarissimi tractatus de ordine
judeorum
22. M. Tullii Ciceronis alterum volumen epistolarum
23. Novum testamentum grece et latine
24. Hasznos és szeökséges köniw meliben betegségek ellen oruossá-
gok vannak
25. Carminum proverbialium totius humanae vitae status breviter
delineatum.
26. Sententiae tyronibus praescribende
27. Ecclesiae militantis triumphus, sive deo amabilium
28. Ephemeris calendarii veteris ad elevationem poli 48 Grad
29. Pauli Jovi Novocomensis episcopi Nucerini vita virorum il-
lustrum
30. Novum testamentum Jesu Christi grece et latine
31. M. Tullii Ciceronis libri tres de officiis
32. Egi fekete jeczeő keöniw (Ti. jegyzőkönyv.)
33. Breviarium secundum usum alme et metropolitane ecclesiae
Strigoniensis
34. Germanorum res preclare olim gestae etc.
35. Chronologicarum rerum amplissimae clarissimaeque urbis Spiraec
36. Stam oder Gesell buch, id est liber amicorum in nigro serico
37. Joanni Posthii Germerschemii tetrastica in buidium
38. Opera P. Vergilii Maronis latinorum poetarum principis
39. P. Terencii comediae sex iam demum scholiis illustratae
40. Liber Germanicus vulgo Ein guldene klein moch
41. Conservande sanitatis precepta saluberima regi Anglicae
42. Aritmeticae practice methodus facilis per gemmam frisiuum
43. Ephemerum seu itinerarium *Bathoreum*

44. Turae elegantes et copiose latinae linguae phrases
45. Loci communes sententiosorum versuum ex elegiis Tibulli
46. Geistliche lider auff's new gebessert und gemert zue Vitembergh
47. Aritmeticae opus cum elementis geometricis et Johannes de Sacrobusto de sphaera
48. Examen Philippi Melantonis
49. Educationes pueriles linguae grece pars altera pro schola Argentinensi
50. Liber plantationum de variis hortorum delectamentis
51. Chiromantii doctrina. Var vnd weissen gengen
52. Thesaurus pauperum germanice P. H.
53. Thesaurus pauperum latine Petri Hispanii pontificis Romani
54. Diallage, hoc est conciliatio locorum scripturae
55. Hortulus animae germanicae, lust gertlin der Selen
56. Erothematum dialectices libri tres
57. Gaistliche lider und psalmen d.(omini) Martini Lutheri
58. Psalterium latinum Davidis prophete et regis
59. Il soldato christiano italicus liber
60. Geistliche lider und psalmen etc.
61. Precationes ex veteribus orthodoxis doctoribus
62. Betegh lelkeknek való feöues kerteczke. (Balassi Bálintnak Krakóban 1572-ben és 1580-ban megjelent ilyen című könyve. Ld. Szabó: I. m. I. kötet 47. és 86. l.)
63. Summa doctrinae christianae
64. Aesophi phrigis
65. Justini ex Trogi Pompeii historiis externis libri XLIII.
66. Dicta et sententiae Senecae
67. De Turcarum moribus epitomae Bartholomeo Georgiucz peregrino ainn
68. De officiis M. T. Ciceronis libri tres
69. Codicis domini Justiniani (az eredetiben hibásan: Justinii) sacratissimi principis p. p. de iudiciis
70. P. Ovidii Nasonis amatoria
71. P. Ovidii Nasonis fastorum libri VI.
72. P. Ovidii Nasonis fastorum libri VI.
73. Gaistliche lider d. Martini Lutheri vnd ander fromme Christen
74. Egy cancio modra csinált jeczeó keöny
75. Ezopus liben vnd fabeln germanice
76. Orationes duae in sacro sancto aronomico concilio Tridentino habitae
77. Rudimentorum cosmographicorum Joannis Honteri Coronensis
78. Virgilii bucolica argumentis breuiusculis illustrata etc.
79. Orationes quinque de certo genere vitae homini nobili diligendo

80. De novis rebus polonicis ad religionem pertinentibus Adalberti Lasky
 81. De cometae anno Christi 1577 die 10 novembris viso prognosticon
 82. Epistolae de legatorum Japonicorum orientalium adventu ad Gregorium XIII. pontificem
 83. De victoria Christianorum ex Turcis ad Echinadas
 84. Eis (Így! talán Ein) buch von der Name vnd eipenschaft (talán helyesebben: Eigenschaft) der vissen
 85. Az Calendárium megh vytassanak és megh jobbitássának okay és hasznay
 - 47 *iroth* keoniw vagion ezen kiueől azon ládában, sok keöleömb keöleömb féle memoriálékual, jeczissekuel, regestromokual és misilis leuelekuell egetemben. — Vannak *iroth* keöniueim mellek tractálnak az speculatiua tudomániokrul, vgi mint sferarul, globus-rul, astrolabiumrull, Torquetusrul, quadransrull, radius astronomicus-rul, cubusrull és egiéb sok propositiokrull, meliek Euclidisbeől szedettek, Tapaecion taplaiarull és sok teöb tudomaniokrul *irth* keöniueim vadnak, kiketh én magam irtam régenten idegeni heleben és idegen academiákban.
 1. Item vagion postilla Georgii Kucziar (Kulcsár György Postilláinak valamelyik kiadása. Ld. Szabó: I. m. I. kötet 62, 81. és 1339. l.)
 2. Decretum opus tripartitum latinum
 3. Herbarium Hungaricum
 4. Precationes Avenarii in singulos septimanae dies
 5. Episcopi Pauli Jovi
 6. Von der amptt der diner gegen iren heren
 7. Poncianus germanice
 8. Adagiorum omnium tam grecorum, quam latinorum flumen.
- Ez feleől be irth keöniueketh hagiom az tott szentegiházbeli bibliotékához.

Actum in arce Galgócz die 25 augusti, anno 1604.

Blasius Theöreök de Pan manu propria.

Eredetije papfron, füzet alakban, az aláírás mellett papírral fedett gyűrűs pecséttel, melynek címerpajzsában: SPES MEA CHRIS(tus) szavak olvashatók. Országos Levéltár, NRA fasciculus 353. nro. 35.

235. 1604. december 17. Bécs.

A bécsi császári udvari kamara leirata a magyar kamarához a törvények és a Hármaskönyv nyomása, correctiója és költsége tárgyában.

Cum aliquo idoneo tractetur, qui et correctionem et sumptus impressionis Decreti Tripartiti in se suscipere velit, cui eo nomine 400 vel 500 floreni ordinentur. Reverendissime generosi ac egregii

domini amici honorandi. Salutem officiorumque nostrorum oblationem. Ad literas dominationum vestrarum ratione imprimendarum de novo tam constitutionum regni istius, quam decreti Tripartiti 13 huius praescriptas porro iisdem significamus, cum Augustino quondam Wagner antehac ad ratificationem tamen suae maiestatis tractatum et conventum fuisse, quod is non modo curam impressionis et correcturae utriusque operis, verum etiam sumptus in se suscepturus ac typographum contentaturos fuisset, ita ut ad sublevandos sumptus istos 400 talleri ipsi subsidii 1000 per maiestatem suam conferuntur. Isque modo fatae suae maiestati 50 circiter exemplaria, pro cancellariis eiusdem et consiliariis quibusdam assignare debuisset. Reliquis exemplaribus ipsi ad venditionem vel distributionem liberam permansuris. In quod etiam maiestas sua nisi dictus Wagner interim e vivis sublatus fuisset, uti edocemur, assensura fuerat et post modum clementer assensit, ut huiusmodi subsidium quadringentorum aut quingentorum florenorum alicui simili modo impressionem utriusque operis una cum sumptibus in se suscepturo offeratur. Id quod iam Reverendissima ac generosae dominationes vestrae disquirendo et tractando eo nomine cum idoneis ac doctis aliquibus personis ulterius procurare scient. Quas iuxta prosperrime valere cupimus. Datum Viennae, 17 die decembris anno 1604.

N. sacrae caesareae regiaeque maiestatis cameras aulicae
consilarii.

Eredetije az Országos Levéltárban, Benignae Resolutiones Regiae, XLV. kötet 223. lap.

236. 1606. június 13. Kassa.

Isaac Mátyás levele Gyulafejevári Jánoshoz. („Joanni Alba Julano”)
Ezen levél utóirata:

Az mely bársonios Cantionalissa Ambrus wramnak kegyelmednél
vagion, kéreti kegyelmedet egy bizonios emberteől kwldgye ky etc.

Eredetije a Magyar Tudományos Akadémia Oklevélgyűjteményében, a 36. thékában.

237. 1607. július 3. Bécs.

Mátyás főherczeg a magyar kamarának, illetve ennek tanácsosainak
meghagyja, hogy Perger Illés udvari történetíró több évről elmaradt
saláriumát fizessék ki.

Matthias, Dei gratia archidux Austriae,
Dux Burgundiae, comes Tyrolis.

Egregii nobis sincere dilecti. Postquam egregius Elias Perger sacrae
caesareae regiaeque majestatis, domini ac fratris nostri observandis-

simi historicus salarium suum isthic habitum ab aliquot annis insolutum sibi restare conqueratur, nosque ei hac in parte subventum clementer cupiamus. Quapropter benigne vobis amdamus, ut ipsum eo nomine quoad fieri poterit, e proventibus camerae istius contentari curetis. Satisfiet in eo nostrae benignae voluntati. Datum Viennae, tertia die mensis julii, anno millesimo sexcentesimo et septimo.

Matthias m. p.

Ad mandatum serenissimi domini archiducis
etc. proprium

Ernst f.h. zu Egkh (?)

Horsius. m. p.

Kívül, különböző írásokkal: Praesentatum 15 Julii 1607.

Egregiis N. N. sacrae caesareae, regiaeque maiestatis etc. camerae Hungaricae consiliariis sincere nobis dilectis. Ut restans salarium Eliae Perger historici quoad fieri poterit persolvatur.

Preszburg

Registrata folio 23.

Eredetije egy ív papíron, kívül papírral fődött vörös viasz zárópecséttel, Országos Levéltár, Benignae Resolutiones Regiae, a fenti dátum alatt.

238. 1607. augusztus 17. Bécs.

Mátyás főherczeg a pozsonyi magyar kamarának meghagyja, hogy Perger Illés udvari történetírónak az újhelyi harminczadból fizessen ki saláriuma fejében 100 forintot.

Matthias, Dei gratia archidux Austriae,
Dux Burgundiae, Comes Tyrolis.

Egregii sincere nobis dilecti. Egregio quoque Eliae Perger, historico suae maiestatis caesareae ac regiae ad demissam ipsius instantiam benigne annuimus, in solutionem aliquam restantis ipsius salarii centum florenos e tricesima Vyheliensi subministrari. Vobis benigne mandantes, ut illud ita fieri curetis. Praestituri in eo nostram benignam voluntatem. Datum Viennae, decima septima augusti, anno etc. sexcentesimo et septimo.

Matthias m.p.

Ad mandatum serenissimi domini archiducis etc. proprium

Ernst f.h. zu Egkh (?)

Horsius.

Kívül, különböző írásokkal: Praesentatum: 22 Augusti 1607.

Egregiis N. N. Sacrae caesareae regiaeque maiestatis etc. camerae Hungaricae consiliariis sincere nobis dilectis. Eliae Pergero centum flo-

reni in rationem salarii e proventibus tricesimae Wyheliensis decernuntur.

Registrata folio 29.

Eredetije egy ív papíron, kívül papírral fűdött vörös viasz zárópecséttel, Országos Levéltár, Benignae Resolutiones Regiae a fenti dátum alatt. Ezt a parancsot megismétli a főherceg az 1607 szeptember 14-én kelt (Bécs) leiratában, ugyanott.

239. 1608. június 15. Varanó.

Kivonat Báthori Istvánné Homonnai Drugeth Eufruzsina végrendeletéből.

„Egy öreg hódoltságban csak keresztien könyvek uadnak, azokat is Homonnai Máriának hagyom, de ugi, hoga az keresztieni tudomániban végigh megh maragyon és ezeket az könyveket s kiuáltkippen az Zent Bibliát zorgalmatosan es zwnetlen olvassa, holot immár egjszer az Római és Pápaj bálvániozásoknak ellene mondot.”

Eredetije papíron aláírásokkal és pecsétekkel, a kükemezei Bánó család levéltárában.

240. 1608. szeptember 3—1609. február 10.*

Kivonat Batthyány II. Ferenc tiszttartójának mindenféle pénzek bevételeiről és kiadásáról vezetett számadásából.

5/a. lap. „10 septembris. Vedtem pappirossath uiazzath, tentanak ualo szerzámath den. 40.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt, ha el nem pusztult.

241. 1608. október 8. előtt.

Perger Illés udvari történetíró felségfolyamodványa, melyben honoráriuma terhére 50 magyar forintot kér.

Serenissime princeps,

Domine domine clementissime etc.

Cum hactenus nulla ratione exiguum meum restans stipendium in camera Hungarica Posonii solvi potuit propter exiguos proventus et illos quidem partim ad exolvendos milites, partim ad alia necessaria ad comitia deputatos. Humilime supplico M.V.R., ut interea dum res meliore loco fuerint, hac saltem vice unius semestris stipendii particula, quae est florenorum Hungaricalium 50, ex officina salinaria Posonii deponatur, clementissime mandare dignetur. Quam gratiam V.R.M. omni studio et industria promereri contendam. His paucis V.M.R. felicissime vivere et regnare cupio.

M.V.R.

humilimus cliens

Elias Perger P. L. historicus

Kívül: Humilima supplicatio ad sacram regiam maiestatem.

Más írással: Ad cameram aulicam 8 octobris 1608.

Camerae Hungaricae includatur.

Eredetije egy ív papíron, az Országos Levéltárban, Benignae Resolutiones Regiae, az 1608. október 14-én kelt leirat melléklete.

242. 1608. október 14. Bécs.

Mátyás főherczeg Perger Illés udvari történetíró folyamodványára elrendeli, hogy a pozsonyi kamara neki 50 tallért fizessen ki.

Matthias, Dei gratia designatus in regem Hungariae,
Bohemiae, archidux Austriae, dux Burgundiae, marchio
Moraviae, comes Tyrolis etc.

Egregii, syncere nobis dilecti. Postquam egregius Elias Perger maiestatis suae ac regiae historicus pro decernenda sibi solutione semestris sui salarii quinquaginta florenos Hungaricales constituendis per adiectum libellum supplicem demisse institerit, nosque eum magna praesertim egestate pressum hoc nomine contentatum clementer cupiamus. Quapropter vobis benigne mandamus, ipsi memoratos quinquaginta taleros e proventibus camerae istius certo subministrari curetis. Praestabitur in eo voluntas nostra benigna. Datum in civitate nostra Vienna, decima quarta die mensis octobris, anno millesimo sexcentesimo octavo.

Matthias m.p.

Ad mandatum serenissimi designati regis
prorium

V. Muschinger m. p.

Kívül, különböző írással: 3. decembris 1608.

Egregiis N.N. sacrae caesareae regiaeque maiestatis camerae Hungaricae consiliariis, syncere nobis dilectis etc. Ut Eliae Perger historiographo hungaricales 50 fl. nomine salarii sui debiti solvantur. Registrata folio 60.

Eredetije egy ív papíron, melyről a zárópecsét elveszett, az Országos Levéltárban, Benignae Resolutiones Regiae, a fenti dátum alatt.

243. 1609. január 16. előtt.

Perger Illés udvari történetíró folyamodványa a pozsonyi magyar kamarához, melyben előadja, hogy milyen műveken dolgozik és kéri fizetésének kiutalását.

Generosi et magnificii domini,
Domini et patroni observandissimi!

Missum est non tam pridem Praga et inde Vienna mandatum ad generosas et magnificas dominationes vestras, ut hinc daretur commissio ad dominum administratorem camerae Scephusiensis de exolvendo meo stipendio. Existimo omnino, quod G. et M.D.V.

secundum idem mandatum mihi in hac summa mea necessitate providere et promovere dignabuntur. Nam quos attinet ad documenta meae professionis et diligentiae, cognitum est sacrae caesareae regiaeque maiestati, inclito arcano consilio, illustrissimo domino cardinali a Ditrichstein et inclitae camerae, in quorum conspectum annales, historiae et peculiari nomine chronologia regni Hungariae data futurae lucis per typographiam quamprimum constituendae gratiam et nudicium promeruerunt. Illuc me refero et fateor sincere meos labores et lucubrationes esse tanti ponderis et vigoris, ut stipendium hoc licet ab annis septem ne eruncio repraesentatum (quando alias eidem stipendio aulae familiaris solutio innexa habetur) mereantur.

Continuatum vero opus hoc annalium et historiae primo illo Hunnorum in Europam et Hunniam (nondum enim Hungaria) ad finem Matthiae secundi imperii et initium Ferdinandi secundi imperatoris victoriosissimi (quem Deus pari vitae et victoriae usura conservet) caius res gestas infinita fere materia sollicitandi per omnem difficultatem meum stipendium impedimentum (alias ex aliisnullum) oboriretur. His paucis G. et M.D.V. felicissime valere cupio, benignum responsum expectans,

G. et M.D.V.

cliens sincerus

Elias Perger.

Kivül: Ad generosos et magnificos dominos dominos sacrae caesareae regiaeque maiestatis camerae Hungaricae consiliarios, dominos et patronos observandissimos, memoriale supplex.

Eredetije egy ív papíron, az Országos Levéltárban, a Benignae Resolutiones Regiae 1609. január 16-án kelt darabjának melléklete.

244. 1609. január 16. Bécs.

II. Mátyás király Perger Illés udvari történész kérelmére a pozsonyi magyar kamarának meghagyja, hogy fizetését rendesen adják ki.

Matthias secundus, Dei gratia Hungariae rex, designatus
in regem Bohemiae,
Archidux Austriae, dux Burgundiae, marchio Moraviae,
comes Habsburgi Tyrolis etc.

Egregii fideles nobis dilecti. Postquam egregio Eliae Bergero aulae nostrae ministro et hystorico nostro regio annum stipendium florenorum hungaricorum trecentorum et quinquaginta, quo praefacto officio suo in annotandis et conscribendis rebus *Hungaricis* muneri suo competentibus commodius vacare possit, ea conditione benigne constituerimus, ut ipse quoque singulo trimestri spatio, laborum suorum condignum specimen huic camerae nostrae viden-

dum et perlustrandum exhibeat. Mandamus igitur vobis clemenert, illud ipsi annuatim modo praemisso, ex nostris regiis proventibus solvi et administrari curetis. Secus non facturi. Datum in civitate nostra Vienna, decima sexte die mensis januarii, anno etc. M.D. CVIII.

Matthias m.p.

F(ranciscus) Nagmihaly m.p.

Kívül, különböző írásokkal: 16. Martii 1609. Egregiis N. et N. camerae nostrae Hungaricae consiliariis etc. fidelibus nobis dilectis. Elie Bergero hystorico 350 f. stipendium annum constituens.

Registrata fol. 14. Pm.

Eredetije egy ív papíron, kívül papírral fődött vörös viasz zárópecséttel, Országos Levéltár, Benignae Resolutiones Regiae, a fenti dátum alatt.

245. 1609. március 30.

Kivonat Gudóczy Benedek esztergomi kanonok kezébe átadott egyházi ingóságok inventáriumából.

Anno 1609 die 30 martii.

Inventarium clenodiorum metropolitanae ecclesiae Strigoniensis ad manus reverendi Benedicti Gudochi canonici Strigoniensis et succustodis praesentibus... assignatorum modo infrascripto.

Diversa.

Liber Statutorum venerabilis capituli Strigoniensis
Urbarium eiusdem capituli.

Libri duo magni in sacristia more altero utuntur sabbatho sancto in choro cum figuris pulchris.

Libri duo psalmorum ex quibus officium decantari solet.

Gradualia minora duo choratoribus, unum in alba tabula pro diebus dominicis, alterum in rubra de Sanctis.

Gradualia maiora duo pro choro.

Antiphonalia duo pro choro.

Antiphonarium unum in alba tabula pro choratoribus.

Eredetije az esztergomi káptalan magán levéltárában, Ladula 41, fasciculus 4. nro. 6. jelzet alatt.

246. XVII. század eleje.

Nyomdai betűöntő végzett és végzendő munkájáról szóló feljegyzések.

Wegen der Schriftgiesser.

Hat er gemacht:

Antiqua tertia 1, $\frac{1}{2}$ Czenten.

Mittel cursiva 1, $\frac{1}{2}$ Czenten.

} Das ist 3 Czentner, ieder Czentner zu 30 gulden, davon empfangen 40 taler.

Was er noch hett sollen machen alle defect wie es do ihm Werzaig-
nus stett, es kamen auff 2 Zenten, sambt der caracteres in Ca-
lender.

Von Media Antiqua noch zu machen $\frac{1}{2}$ Zentten.

Garmund cursiva 1 Zenter, dos solett ehr auch machen.

Hett man mitt ihm beschlossen das ehr 1 Zenttner uhm 30 gulden
machen will.

Kívül: Puechstaben Verzeichnusz,

Más írással: Az könif nyomtatott levelej.

Eredeti je megvan, vagy volt, a körmendi Batthyány levéltárban.

247. 1610. február 5. előt.

Perger Illés udvari történetíró felségfolyamodványa, melyben fizeté-
sének az újhelyi vagy trencsényi harmincad jövedelméből „angaria-
tim” való kiutalását kéri.

Sacratissima regia maiestas,

Domine domine clementissime etc.

Ad nuptiam meam humilem supplicationem et commendationem
totius inclyti consilii Hungarici benigne mandavit S.R.M.V., ut
stipendium meum clementissime mihi a S.R.M.V. decretum ex
tricesima Ujheliensi aut Trinchiniensi angariatim per cameram
Hungaricam exolvendum committeretur. Quis vero hactenus ob
rerum difficultatem et proventuum ad varias regni necessitates in
comitiis dispensatorum varietatem id fieri non poterat et mihi alias
anguste ex acciso et dapauperato viventi patrimoniolo pleraque
molienti, quae ad aedem sacrae memoriae, quae ad immortalitatem
augusti nominis S.R.M.V., quae ad gloriam meritorum ac decorum
eiusdem ornandam consecrandam et augendam pertinent, hic
studium, tanquam navis in sabulo haeret, humilime denuo supplico
S.R.M.V., ut pro sua erga clientem suum clementia camerae Hun-
garicae benigne et serio mandare dignetur, quo restans meum sti-
pendium (vix quarta parte praeterito anno mihi numeratum) et
praesertim subsequens ex eadem alterutra tricesimarum angariatim
resolvatur. Id eo securius et audacius a S.R.M.V. supplicans pos-
tulo, quod et alia ministeria S.R.M.V. emolumenti huius mortalis
gratia frequenter constituta, nec pro aeternitate famae et gloriae
lucranda facta eodem compendio et longe meliori fruantur et quod
aliis summis pleno horreo mihi pauperi parva vola optari fas
esset. Quam gratiam S.R.M.V. omni labore, industria, fidelitate et
pietate promereri contendam. Gratosum expectans responsum.

Sacratissimae R(egiae) M(aiestatis) V(estrae)

humilimus cliens

Elias Berger historicus

Kívül: Ad sacratissimam regiam maiestatem, dominum dominum clementissimum, humilima supplicatio.

Más kézzel: Camerae Hungaricae includatur, 5 Februarii 1610.

Eredetije fél iv papíron az Országos Levéltárban, a Benignae Resolutiones Regiae 1610. február 5-én kelt oklevélnek melléklete.

248. 1610. február 5. Bécs.

II. Mátyás király Perger Illés udvari történetíró folyamodványára a pozsonyi magyar kamarának meghagyja, hogy Perger saláriumát az általa kért módon valamelyik harminczad hivatal jövedelméből fizessék ki.

Eredetije egy iv papíron, kívül papírral fődött vörös viasz zárópecséttel, Országos Levéltár, Benignae Resolutiones Regiae, a fenti dátum alatt.

249. 1610. május 14. Bécs.

II. Mátyás király leirata a pozsonyi magyar kamarához.

Rursum nobis conqueritur egregius Elias Berger historicus etc. se solutionem salarii sui istic habiti consequi non posse, eaque propter necessitates suos maxime aggravari. Cum autem extremae necessitati suae qua diu premitur etiam num succursum clementer velimus... ezért tehát a kamarának meghagyja, hogy Bergernek... memoratum restans salarium, si non integrum at dimidium tamen eius partem quamprimum, alteram successivis vicibus, futurum quoque stato semper tempore... fizessék ki.

Eredetije papíron, zárópecséttel, Országos Levéltár, Benignae Resolutiones Regiae, a fenti dátum alatt.

250. 1610. június 11. Bécs.

II. Mátyás király leirata a pozsonyi magyar kamarához.

„Octavia Piperella, Joannis Michaelis Brutti, quondam historici caesarei” leánya kéri atyjának hátralékos salariumának, 245 tallér és 70 dénárnak kifizetését. Elrendeli, hogy erről a kamara adjon véleményt.

Országos Levéltár, Benignae Resolutiones Regiae, a fenti dátum alatt.

251. 1610. július 17.

Kivonat Znió vár inventáriumából.

Inventarium arcis Znio tempore resignationis eiusdem per generosum dominum Martinum Reway ad rationem suae maiestatis regiae facta a domino Johanne Kerekesi praefatae suae maiestatis camerae Hungaricae registratore ad id destinato commissario 17 die julii anni 1610 conscriptum et Joanni Baran, memoratae arcis castellano assignatum cum rebus inibi existentibus.

In superioribus habitationibus.

Libri jesuitarum in cistis duabus nro. 210.

Isti libri propter brevitatem temporis (sic!) inventari non potuerunt, neque antea conscripti fuerunt, sed duo provisores una dictum ascendent in arcem inque inventarium referent et ipsum inventarium quo opus erit exhibebunt.

Országos Levéltár, Urbaria et Conscriptiones fasciculus 77 nro. 11.

252. 1610. október 19. Győr.*

Náprágyi Demeter kalocsai érsek levele Batthyány II. Ferenchez. —
Sajátkezű utóiratban ezeket írja:

„Kegyelmednek egi uj köniwechkét kwltem, oluastassa el kegyelmed.
Cardinál vram adá nekem, wesse egibe kegyelmed az Apologiáual
és itéllie mellik másik.”

Egy ív papíron, zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—
XVII. századi missilis levelek közt.

253. 1610.

Kivonat az esztergomi főegyház ez évi inventáriumából.

Anno 1610 die — — —. Inventarium clenodiorum metropolitanae
ecclesiae Strigoniensis ad manus reverendi domini Georgi
Dwbowzky custodis et canonici Strigoniensis ... assignatorum,
modo infrascripto.

Diversa.

— — — — —
Liber Statutorum venerabilis capituli Strigoniensis.

Urbarium eiusdem capituli.

Libri duo magni in sacristia, quorum altero utuntur sabbatho
sancto choro, cum *figuris* pulchris.

Libri duo psalmorum ex quibus officium decantari solet.

Gradualia minora duo pro choratoribus, unum in alba tabula pro
diebus dominicis, alterum alba de sanctis.

Gradualia maiora duo pro choro.

Antiphonalia duo pro choro.

Antiphonale unum in alba tabula pro choratoribus.

— — — — —
Clenodia per illustrissimum quondam Joannem Kutassy archie-
piscopum capitulo Strigoniensi legata et data.

— — — — —
Missale Zagrabiense in purpuram ligatum, in quatuor angulis
et mediotenus utrinque habet tabellas argenteas cum fibulis
argenteis inauratis, cum stemmate reverendissimi quondam
Telegdy episcopi Quinqueecclesiensis

Pontificale Romanum ad formam missalis Zagrabiensis confectum.

Eredetije papíron, füzet alakban, az esztergomi főkáptalan magán levéltárában, Ladula 94.
Capsa 10. eccl. fasc. 5. nro 1. jelzet alatt.

254. 1611. január 11. Rohonc.

Kivonat István prédikátor hagyatéki leltárából.

Anno 1611 január 11. Rohoncz.

Az minemő marha, es hazi eszközü, *könj* marat az zegin megh holt
Istuan predikatorától — — — — —

Item mjdőn a rebeljo volt, akor az azonj ü maga is el akart menni
Rábán túl Komari Peter predikatoral, aki akor Chemben lakot, az
azonj it marat, *kenueket* akiket a predikator elujt (azaz: elvitt) az
aro érték uolt — fl. 3.

Item marat *könj* 28, akiknek neuek megh vagion irua, könj között
Franchich oruos Gergelj könuében.

Item marat három láda, egikbe *könuek* vadnak.

Ez írás löt vgian azon Orsik azonj házánál Rohonczon, anno 1611
Januari 11.

Eredetije egy ív papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában.

255. 1611. március 4. Nagyszombat.

Kivonat Szelepcshényi Ferenc esztergomi kanonok végrendeletéből.

„*Libros suos, qui ex eis sunt sacri et theologici eos legavit venerabili capitulo. Prophanos vero duobus suis nepotibus Michaeli et Francisco, scholam hanc Tyrnaviensem visitantibus. Et si alii ex nepotibus aptiores forent ad studia, illi potiantur praedictis libris, nec liceat cuipiam illorum divendere aut abalienare.*”

Eredetije két összefűzött papíron, az esztergomi főkáptalan országos levéltárában, Ladula 98,
Capsa 57 fasciculus 4. nro. 17 jelzet alatt.

256. 1611. május 7.

Kivonat a zágrábi püspökségnek Bratulics Simon püspök halála után
felvett intentáriumából.

Anno 1611 die septima may.

Inventarium episcopatus ecclesiae Zagrabiensis post mortem et
defectum reverendissimi domini fratris Simonis Bratulich episcopi
dictae ecclesiae Zagrabiensis consignatum ad rationem sacratissi-
mae regiae maiestatis. . . .

In castello Gradecz

Missale Zagradiense 1. (Ez az ottani Szent Péter templomban volt.)

A Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában, fol. lat. nro. 1386.

257. 1611. június 25.

Kivonat a Korompay Márk halála után felvett inventáriumból.
(Nyitrai egyház.)

30. *Liber Evangelicus* cum cruce argentea pacificalis.

Eredetije az esztergomi főkáptalan országos levéltárában, papír füzet, Ladula 127. Capsa 70. fasciculus 15. nro. 5. jelzet alatt.

258. 1611. szeptember 11. „*In arce nostra Murana.*”

Kivonat Szécsi Tamásnak Batthyány II. Ferenchez intézett leveléből.

Jelzi, hogy a haditanács levelét megkapta „una cum plurimis contestationum S(acrae) R(egiae) Maiestatis exemplaribus impressis et editis” melyeket kiosztásra küldtek, tehát a felség parancsára „praesentibus inclusam praetactam R. Maiestatis contestationem typis excusam ex debito officii nostri” megküldi.

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilisek közt.

259. 1612. április 10. Bécs.

II. Mátyás király leirata a magyar kamarához Pozsonyban.

„Postquam egregio Eliae Berger historico nostro pro necessaria sustentatione sua et quo facilius ac commodius in superioris Sacri Romani imperii partes cum aliis nostris servitoribus proficisci possit, in rationem sui salarii octoginta florenos Hungaricales subministrandos clementer decreverimus”, ezen összeget „dicto Berger cum plane sumptibus itinerariis destituatur” s mielőbb fizessék ki.

Eredetije egy IV papíron, Országos Levéltár, Benignae Resolutiones Regiae, a fenti dátum alatt.

260. 1613.

Kivonat parochiák összeírásának, illetve canonica visitationának töredékéből.

Parochia NagyTapolczanensis.
Clenodia.

Missalia duo Strigoniense attritum et Romanum melius agendarium.
Stellarium beatae Virginis.

Cantionale Sclavonicum.
Breviarium unum antiquum.

Parochia *Prasnicensis*

Missale Romanum novum in nigro corio.

Parochia *Zauodensis*.

Biblia sacra in folio lingvae Bohemicae.

Parochia *Vrmeniensis*.

Missale unum lacerum.

Parochia *Cracouaniensis*.

Missale Strigoniense lacerum, cum defectu aliquot foliorum in initio et fine.

Parochia *Radosnensis*.

Missale nullum, Agendarium nullum.

Parochia *Ardanocensis*.

Missale: nullum.

Eredetiye papír füzet az esztergomi prímási levéltárban, Archivum vetus ecclesiasticum nro. 123. jelzet alatt.

261. 1613.

Kivonat a ruszkai Dobó család levéltárának lajstromából.

35. tétel alatt. Egi Calendarium anni 1613.

Országos Levéltár, a ruszkai Dobó család levéltára, fasc. 1.

262. 1614. március 18.

Kivonat az egri főkáptalan inventáriumából.

Inventarium certorum clenodiorum capituli Agriensis sub tumultibus Haydonicis in templo parochiali Cassoviensi repositum et manibus venerabilis capituli ecclesiae Agriensis per senatum Cassoviensem traditorum. Anno Domini millesimo sexcentesimo decimo quarto, die vero decima octava mensis martii stb.

Portatile unum.

Unus liber Hungaricus non compactus.

Germanicus liber evangeliorum auctore Canisio.

Unum Graduale.

Extra illam istam nigram, item infrascriptae res:
 Unum antiphonale.
 Psalterium.
 Hymni in viridi pergameno.
 Liber hymnorum in simplici pergameno *scripto*.

Eredetije az egri főképtalan országos levéltárában, D. jegyzőkönyv 5—8. lapjain.

263. 1614. június 18. Borosjenő.

Nagy Boldizsárné által Kendi Jánosnak Zalay György deák előtt átadott könyvek jegyzéke; köztük:

„Harom könyveske, egik officium, második Magyar Chatechismus, harmadik Pazman Péter auctora Imátságos könyveske.”

Eredetije papíron, gyűrűs pecséttel, a Teleki család volt gyömrői levéltárában 1. Levéltár, Elenchus XV, fasc. 1. nro. 51 jelzet alatt.

264. 1615. május 11. Bécs.

Ferenczffy Lőrincz kancelláriai titkár levele Batthyány II. Ferenchez, melyben többek közt ezeket írja: Kérte Plakovicst, hogy szóval referálná

„az myéért instálny akartam nagyságodnál, az dologh penigh nem egyebett concernál, hanem hoga nagyságodtól is obtineálny akar-nék valamý kewés subsidiumochkált *pro edendo libro Iconum regum Hungariae*, myntt hoga ymmára az ki niomtatására igyekezem és az teobb szewkséghek majori ex parte készek: Láttja, Isten nollem esse molestus, de elégtelen wagiok ennen maghom: tudhattiays nagyságod, hogy sok keoltságem wolt eo feolségéwel idegenben feoldeket eginehány esztendeotewl fogwa járván.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

265. 1615. május 12. Bécs.

Plakovics János levele Batthyány II. Ferenchez, melyben többek közt írja:

„Az könyv nyomtatoual elegett beszélgetém, es megh néztem az petökett ess az pressett ys. Bizonj jo zerzamal vagyon, azt gondol-nám, hogy ha kéz pinzy volna, látná az pinzt, harmatt fél záz Réne-sen mind megh vehetnék tule, the annak aláb nem adgya. Im megh kuttem minden féle niomttattást nagyságodnak, egy más nelkol nem adgya.”

Eredetije papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

266. 1615. július 30. Bécs.

Fidler János bécsi könyvnyomdász levele Batthyány II. Ferenchez, melyben a megvásárlandó nyomda tárgyában ír.

Wolgeborner, gnediger und gebittungter Herr, euer g(naden) zu schreiben hab ich nicht underlassen kinn, nachdem euer g(naden) durch dero selbigen leith zum offtremall bey mir an gedeit ein *drukherey* zu kauffen, und entlichen durch den Herrn D. Pirthimfel und euer g(naden) Secretari ordenlich umb 4 Schrifften uns ander allerlay zue gehörung wie solliches er Herr D. sambt euer g(naden) Secretari gesehen haben, Schlissen lassen, als umb 260 f. ein Mut Weiz, dessen ich auch wilfertig ein gangen bin, wie wol es mich hart an kumn ist, dann es mich auch vil gelt kost hatt, und noch dar zue die ungerischen Schrifften auch dorein zu giessen schon nach Nirmberg geschriben, so vernimb ich aber von Ir g(naden) Secretari, das Ir g(naden) sih des ordenlichen beschlus nicht, ein ghen wollen, sondern mit sambt den Notten verstanden haben wellen, wann ich nungar die Noten auch ab zieche, so verbleibt noch die Drukherey umb 240 f. die ungerischen Puchstaben, mein Miehe und Uncosten soll auch umb sonst sein, verhoff Irg (naden) werden es von mir nicht begehren, die weil ichs trulich und guet mit Ir g(naden) Vermein, ist Ir g(naden) wil und meinung umb beschlusz so beschehen ist, die Drukherey zu nemben, so mögen sie mit den ehesten 100 f. oder halben thail darauff geben, damit ich auff Bartlmayr, weil ich aneden auff Linz verräissen werde, die ungerischen Puehstaben mit den ehesten haben kann, wo nicht, so schaffe ich sollihen zu giessen widerumbeh ab, und far in meinem werckhen fort, damit wert sich Ir g(naden) wissen zu richten, und mih mit den ehesten unbeschwert ein antwort wissen lassen. Also winsche ich euer g(naden) in den Schutz Gottes. Datumb Wienn, den 30. juli, anno 1615.

Hannsz Fidler

Buehdrukherr m. p.

Ein guetten gesellen hett ich auh, der mit hinunder wöll, ist ein guetter Sezer und Druckher.

Kívül címzés: Dem wollgebornen Herrn, Herrn Franzen von Botthian Freyherrn auf Güzsing, Schleiming und Rechnitz etc. Römisch Kay, Mayestät Rath und der Crohn Hungern Stallmeister, meinen g(nadigen) und gebietungen Herrn.

Eredetije egy IV papíron, kívül gyűrűs mesterjegyes zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

267. 1615. augusztus 30. Bécs

Fidler János bécsi könyvnyomdász levele Batthyány II. Ferenchez, melyben a nyomda tárgyában ír.

Wolgeborn genediger und gebietungter Herr, euer gnaden Schreiben von den 23 Augusti adirt, hab ich von Ir gnaden diener empfangen,

und darausz verstanden, das Ir gnaden innerhalb 14 tagen werthe leith herauff siekhen, und von wegen der *Truckberey* ferner bericht dann, des will ich erwarten, sonsten hab ich verräßen sollen nach Prag, und ist mir disz schreiben gleich recht komen, hiemit hatt Ir gnaden widerumben 2 bögen von einem Werckh, wellhes noch nicht garousz ist zu empfachen, welliches ich jezo under den henden hab, verhooffs aber in 8 tagen fertig zu machen, ich habe sonsten imer zu zu arbeten wider, wann ich die nicht verkauffe. Also werden Ir gnaden von mir widerumb bericht sein, und uns alle in den Schuz Gottes beuolchen. — Datumb Wienn, den 30 Augusti, anno 1615.

Ir G. d. williger

Hannsz Fidler

Buchdrukher m. p.

Kívül címzés: Denn Wolgeborn Herrn, Herrn Franz von Wotthian frey herrn auff Refniz, Schleiming und Ginsz etc. meinem ginstigen und gebiettingten Herrn

Schleiming.

Eredetije fél ív papíron, kívül mesterjegyes gyűrűs zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt kőrmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

268. 1615. október 18.

Kivonat a pozsonyi érseki ház inventáriumából.

Inventarium domus archiepiscopalis Poseniensis post obitum illustrissimi ac reverendissimi domini Francisci *Forgach* de Gyimes cardinalis et archiepiscopi Strigoniensis conscriptum per me Joannem Kerekes Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis camerae hungaricae secretarium, 18 die octobris anno 1615.

— — — — —

In hypocausto contiguo.

Disputatio theologica domino cardinali dedicata.

Országos Levéltár, U et C fasc. 76, nro. 19.

269. 1615. október 22. Nagyszombat.

Kivonat a nagyszombati érseki kúria inventáriumából. Címlap nélküli összeírás, mely „Consignatio vinorum”-mal kezdődik, de voltaképpen a nagyszombati érseki kúria Forgács Ferenc kardinális halála utáni inventárium.

Consignatio rerum supellectilium in superiori parte curiae archiepiscopalis.

— — — — —

Delineatio arcis Strigoniensis in viridi quadam tabula nro. 1.

Hieronimus Platus de bono statu religioso nro. 1.

Bibliotheca exotica nro. 1.

Gregorii de Valentia Commentariorum theologicorum thomus quartus nro. 1.

Confessio Augustiniana nro. 1:

Concordantiae biblitorum utriusque testamenti nro. 1.

Memoriale eximi viri Bernardini etc. nro. 1.

Legenda Sanctorum, alias Lombardica historia nro. 1.

Opus Cathecisticum domini Petri Canisii nro. 1.

Philippi Diez tres tomi concionum, seorsim quilibet tomus compactus nro. 3.

Summa Conscientiae Francisci Toleti in quatuor operibus diversim colligatis nro. 4.

Actum Tyrnaviae 22 octobris 1615.

Kivül: Inventarium domus archiepiscopalis Tyrnaviensis.

Országos Levéltár, U et C, fasc. 76. nro. 19.

270. 1615 körül.

Kivonat Turzó György nádor és királyi helytartó könyvtárának jegyzékéből.

Index geminus bibliothecae ab illustrissimo comite ac domino domino Georgio Thurzo comite supremo ac perpetuo de Arwa, regni Hungariae palatino, iudice Cumanorum, sacrae regiae maiestatis locumtenente et intimo consiliario etc.

comparatae, pro unico, eoque charissimo filio magnifico comite Emerico Thurzo de Arwa in tutis ac fidis librorum, castris tum militante, quorum alter alphabeticum auctorum ordinem, alter situs et collocationis seriem continet.

Conscriptio in arce Bytchensi,

anno:

DIVa PaLatIno LaVs CresCat, LaVs qVoqVe Nato;

CresCat Io NatVs VIVat VterqVe DIV.

(1610).

A körülbelül 350 műből álló könyvtár katalógusa először abc sorrendben sorolja fel a könyveket szerzők szerint, így:

- Alberti Molnar cathechismus Haydelbergensis Vngaricus, item psalterium Ambrosii Lobwaszeri 12°.
- Alberti Molnár grammaticae Hungaricae libri duo in 8°.
- A B. betű alatt latin, görög, héber, német, olasz, cseh nyelvű bibliák vannak.
- Casparis Cholii theses medicinae de *morbo hungarico*.
- Decreta synodi Tirnaviensis pontificae anni 1611 in quarto.
- Emerici Forgach matrimonium tractantes aliquot epistolae principum.
- Georgius Wernerus de admirandis Hungariae aquis in quarto.
- Hungaricarum ecclesiarum confessionis summa cum antithesibus.
- Johannis Jeszeny, de coronatione Matthiae II. regis Hungariae.
- Johannis Erdeodi comitis perpetui Montis Claudii et comitatus Warasd: Disputationes philosophicae in Academia Parmensi propositae etc. folio. —
- Joannis Draskovitii consiliarii regii et tavernicorum magistri horologium principum ex hispanica lingua in *hungaricum* translatum, in quarto. —
- Novum testamentum Vngaricum quarto. —
- Nicolai Gabelmanni Monomachia Vngaro Turcica
- Petri Ransani Siculi theologi atque historici Lucerini etc. episcopi annalium omnium temporum liber unus et 60 *manuscriptus* in pergameno sive membrana in quarto. —
- Peniculus Papporum cardinalis Forgatii oppositus apologiae Solnensi, in quarto.
- Papa non Papa *hungarice* in quarto.
- Severini Sculteti pastoris ecclesiae Bartphensis de communicatione idiomatum Francisci de Nádasd etc. dedicatus.
- Ezek a könyvtár magyar vonatkozású darabjai. Az abc rendbe szedett rész után következik:
- Posterior index situs et collocationis series continens.

Anno
S V r s V M CorDa
(1610)

Itt a könyvek beosztása és elhelyezése nagyság, tehát folio, quarto, octavo és duodecimo szerint történt. Legtöbb volt a folio mű, körülbelül 150, quarto munka vagy 60, octavo körülbelül 110, míg duodecimo összesen csak 21 mű volt.

Eredeti folio könyvalakban, melynek külső lapján: „Bibliotheca est quoddam castellum et armamentarium sapientiae” felirat olvasható, a Magyar Nemzeti Múzeum kézírattárában, kamarai iratok 921/XIV. jelzet alatt.

271. 1615 *körül*.

Az állítólag Németújváron működött nyomda fölszerelésének inventáriuma.

Verzeichnus der Truekherey mit aller irer Zuegehörung, so ich Ir G(naden) verkauffen will wie volgt.

Erstlichen ein Presz mit einer Eysen

spindl, ein Eysene Ramen mit 11 Schrauffen,
zwey Eysene Reml, und andere Zuegehörung zur

Prösz, disz alles pro 100 fl.

Item 1 Casten mit der groban Antiqua pro 40 fl.

Item 1 kasten mit der Tex antiqua pro 45 fl.

Item 1 kasten mit der Tex Curschiff pro 40 fl.

Item 1 kasten mit der mitl Antiqua pro 50 fl.

Darin sein die Vngarischen Puehstaben pro — —

Item viererley Rösl pro 15 fl.

Item ain grosz A b c in holtz geschniden pro 8 fl.

Item ain klaines a b c in holtz geschniden pro 4 fl.

Item zwein Winckhl hackhen zum sezen pro 1 fl.

Item ain schiff zum sezen pro fl. 30 kh.

Item 6 feicht breder, und 1 Setz bret pro 1 fl. 10 kh.

Item 1 Waschtrog zum furmb waschen pro fl. 30 kh.

4 gestöl zum kasten stöln pro 1 fl. 15 kh.

Summa facit 306 R. 25 kh.

Kivül más írással: „Ez fogot lenni pro typographia Nemet Ujvariensi circa annum 1600, mert exstálnak még könyvek akkorban nyomtatottak N(émet)Ujjarott.”

Eredetije fél ív papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, Memorabilia nro. 669. jelzet alatt.

Ugyanez *más* változatban:

Ver Zaichnus der Truekherey, so ich Ir gnaden verkauffen will, sambt aller Zuegehörung.

Erstlichen ein Prösz mit einer Eysenspindl.

Item ein eysene Ramen mit 11 schauffen

Item zwey eysen Remlein, vnd andere Zugehörung

zu den Prösz, disz alles vmb 100 f.

Item ein Kasten mit Notten pro 60 f.

Item ein Kasten mit der groben Antiqua pro 45 f.

Item ein Kasten mit der Text antiqua, der sein zu

4 fwrmb pro 70 f.

Item ein Kasten mit der Text Curschiff pro 52 f.

Item ein Kasten mit der Mitl Antiqua pro 60 f.

Der sein zwo fwrmb sambt der Vngerischen	
Item Vierley Röstl	pro 15 f.
Item ein grosz Lateinisch A, B, C, in Holz geschniden	pro 8 f.
Item ein kleinere in Holtz geschniden	pro 4 f.
Item ein Winckh Hackhen zum Setzen	pro 30 kh.
1 Schiflein zum setzen	pro 30 kh.
6 Preder zum feichten vnd Sezen	pro 1 f. 30 kh.

Summa 420 f. 30 kh.

Euer Gnaden

D(ienst) W(illiger)

Hansz Fidler

Buchdruckher m. p.

Kivül: Ver Zeichnus der Truekherey so Ir gnaden beghern zu käuffen.

Eredetije fél ív papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

272. 1615 körül.

Catalogus librorum, qui sunt in Vineae (ti. della Vigna) bybliothea.

A Della Vigna család könyvtárának egyetlen magyar vonatkozású könyve:

63. lap (119. oldal) a „Historici” könyvek közt:

Petrus Ranzianus de rebus Hungaricis, Viennae Austriae, 1558, tomus 1, in folio.

Róma, Vatikáni levéltár, Fondo Borghese IV/179. szám, 63. a. lap.

273. 1616. április 29.

Kivonat a pozsonyi érseki kúria inventáriumából.

Inventarium domus archiepiscopalis Posoniensis post, introductum 29 die aprilis in provisoratum eiusdem egregium Lucam Ekker conscriptum. — — — — —

In aerario.

Carmina Olahi.

Libri Italici albi nro. 2.

Controversiae

Duae ligaturae peniculi papporum.

Tabula de sacro communio.

Ligatura impressarum tabularum de sacro convivio.

Effigies serenissimi archiduci Alberti

Apparitio Christi in horto Mariae Magdalenae.

In cubiculo deambulatori *typographiae* proximo. (Ez nyilván a Telegdi-féle nyomda lesz!)

Misculantiae variorum librorum.

Sacrorum biblicorum pars tertia Osiandri.

Opera venerabilis Bedae presbyteri.

Thomus quartus venerabilis Bedae.

Commentarii ad quatuor evangelistas.

Homiliae in epistolis divi Pauli apostoli ad Romanos.

Sextus thomus venerabilis Bedae.

Venerabilis Bedae thomi 6, 7, 8.

In deambulatorio.

Typographia cum universis suis instrumentis.

Actum Posonii, decima octava die aprilis anno 1616.

Joannes Kerekes m. p.

Eredetiye két példányban az Országos Levéltárban, U et C, fasc. 76, nro. 19.

274. 1616. június 5.

Kolonych Sigefrid Nagylévárdon összeírt javai közt:

„In cista septima” volt egy: „Liber precum germanicarum, nigro holoserico coopertus et argento ornatus”

„In octava cista Schreibtisch. Bina imaginis magnifici quondam Nicolai a Thurzo, quaterna familiae a Zeraun, una Sigefridi a Kolonich.”

Országos Levéltár, U et C, fasc. 78, nro. 24.

275. 1616. november 19.

A nagyszombati érseki palota inventáriumában

„In cubiculo habitationi domini cardinalis proximo” volt egy:

„Pulpitum et conservatorium *librorum* simul existens nro. 1.”

Országos Levéltár, U et C, fasc. 75, nro. 38.

276. 1616.

Kivonat a pozsonyi magyar kamara ez évi bevételi és kiadási számadásaiból.

Rationes super perceptione et erogatione proventuum camerae Hungaricae conscriptae pro anno Domini 1616.

Salarium historici suae maiestatis. Die 6 marcii generoso domino Eliae Pergero, historico suae maiestatis et aulae familiari in rationem emeriti salarii soluti fl. 120.

Minutiores expensae camerae.

Die 30 octobris reverendo patri Martino Kopczany ordinis S. Francisci monasterii Poseniensis pro *libro* quodam *edendo* ad commissionem inclytæ camerae dati 15 ligaturæ papiri, facit in pecunia per fl. 1 den, 25 computando fl. 18 den, 75.

Ultima decembris Gregorio Chihel compactori Poseniensi pro diversis *libris* huc ad inclytam cameram conficiendis testante extractu ipsius soluti f. 29.

Elemosina.

Die 8 aprilis Joanni Salamonkovicz et Georgio Doroticz studiosis peregrinis dati den 30.

Die 14 septembris Nicolao Gieory pauperi studioso (sic!) ex pecunia elemosinae datus fl. 1.

Die 22 octobris Stephano Kuppay pauperi studioso datus fl. 1.

Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára, kamarai iratok fol. lat 921/IX. jelzet alatt.

277. 1616 körül.

Néhai Maszman Bernát esztergomi kanonok és nagyszombati német hitszónok hagyatékában talált könyvek inventárium.

Inventarium rerum pie defuncti domini Bernardi Masman canonici Strigoniensis — — — — —

Index librorum.

Vita Christi in folio.

Principiorum fidei doctrinalium demonstratio methodica auctore Staplenio in folio.

Adagiorum Erasmi in folio.

Ambrosii episcopi Mediolanensis opera in folio.

Liber germanicus Jacobi Helleri inscribitur in folio, secundus tomus eiusdem.

Postilla Germanica Georgii Muncii in folio.

Postilla Bartholomei Wagneri in folio.

Thesaurus novus in folio.

Opus Concionatorium Gancii de Porta, in folio.

Sermones Hugonis de Tempore, in folio.

Sermones Thesauri novi de Sanctis, in folio.

Sermones Vincentii de Sanctis.

Baradii tomus unus et secundus, in folio.

Item tomus tertius et quartus.

Duo tomi Joannis Busaei de virtutibus et vitiis.

Postilla *ungarica* quondam *Telegdi* pars tertia.

Postilla germanica Severi in folio de Sanctis.

Eiusdem in dominicas, in folio.
 Dictionarium Calepini in folio.
 Alphonsi de Castro, in folio.
 Rosarium sermonum predicabilium.
 Francisci Turiani defensio locorum sacrae scripturae in quarto.
 Georgii de Valentia controversia ubiquitarii.
 Petri Canisii Notae in evangelicas lectiones, in quarto.
 Alphonsi a Villa contionum dominicalium liber in quarto.
 Assertiones theologicae d(ivi) Thome de incarnatione.
 Libri *manuscripti* sacrarum lectionum nro 8.
 Liber sine principio de fidei constantia.
 Opuscula divi Augustini.
 Confessio Augustiniana in libros quatuor distributa.
 Wilhelmi Damasii, in quarto.
 Philippi Dies, tomus primus.
 Aegidii Albertini liber germanicus, in quarto.
 Explanatio in psalmos Bellarmini.
 Bartholomei Wagneri liber germanicus.
 Liber germanicus de Historia Turcica.
 Adami Tanneri examen narrationis historicae.
 Joannis Pistorii liber germanicus in quarto.
 Item Georgii Serrer liber germanicus.
 Joannis Bildt parabola germanica.
 Patris Serrer triumphus contra Lucam Osiander germanice.
 Item alius liber Serrei cui inscribitur: Nova Constantinopoli allata.
 Liber germanicus Stephani Praher.
 Muri civitatis sanctae Wolffgangi Wilhelmi germanice.
 Studium verae sapientiae Augustini Vivi et Aegidii Albertini,
 germanice.
 Hortus Rosarum Quirini Rest.
 Theodori Paltani Societatis Jesu in Apocalipsin.
 Jacobi Graeceri Virgideneia.
 Epitomae sermonum dominicalium Joannis Feri.
 Dictionarium latino germanicum.
 Joannis Justi Lanspergi in epistolas et evangelia, in octavo.
 Aurea postilla evangeliorum Martini Eysengeri.
 Guilhelmi Pepini sermones.
 Joannis Rerardi in evangelia dominicalia.
 Conciones Osorii.
 Topiarii Conciones.
 Historiarum Memorabilium Caesari Hesterbergensis.
 Casparis Sankecz Conciones.
 Joannis Osorii thomus secundus.

Homiliae Ecchii
 Conciones Grodecii.
 Conciones Didaci quadragesimales super psalmos poenitentiae.
 Summae virtutum ac virtiorum (sic!) Guilhelmi Peraldi.
 Stapletonii promptuarium catholicum.
 Joannis Osorii tomus quartus.
 Eiusdem tomus tertius.
 Eiusdem tomus quintus.
 Bessei conciones quadragesimales.
 Frederici Beretii concionum controversiae tomus primus.
 Eiusdem tomus secundus.
 Cornelii Musii tomus secundus.
 Cornelii Musii tomus primus.
 Epistolae beati Hieronymi.
 Martini Peresii de apostolicis traditionibus.
 Petri Michaelis controversiae de sacramento eucharistiae.
 Testamentum vetus germanicum.
 Postillae Antonii Konigstanei.
 D. Joannis Staukerii de vita et passione Salvatoris.
 Sermones in evangelia Petri de Palude.
 Bellarmini de Purgatorio.
 Besseus de Sanctis.
 Sermones quadragesimales fratris Antonii de Vercellis.
 Spongia.
 Speculum analogiae magnatum.
 Postilla Francisci Poligrani.
 Enchiridion locorum communium contra Lutheranos.
 Jacobi Pertoni colloquiorum sacrorum libri 4.
 Cornelii Mussii concionum tomi 2.
 Encyriodion (sic!) de religione Costeri.
 De vita et moribus Ignatii Loiolae.
 Summa conciliorum.
 Liber germanicus consolatorius aegrotorum.
 Wolphgangi Hollii liber germanicus.
 Laurentii Lobelii epistolae.
 Conradi Andreae liber germanicus.
 Controversiae de diversis religionis articulis Danielis Baradii.
 Joannes Pistoris liber germanicus.
 Georgii Serrer.
 Ludovici Granatensis memoria vitae christianae, pars secunda in
 16-to
 Flores biblicorum in 16.
 Costeri meditationes de beata virgine.

Vita Christi Granatensis.
 Joannis Gersonis de imitatione Christi.
 Dux peccatorum Granatensis.
 Dionisii Cartusiani de 4 noviss.
 Pinelli spiritualia quadraginta de sacra Eucharistia.
 Besaeus de dominicis, apud Senkviczi.
 Pinelli de virtute sacrae missae
 Totius theologiae veritatis Joannis de Cempis.
 Figurae bibliae
 Virtutum vitiorumque exemplar Guilhelmi Peraldum.
 Concilium Tridentinum.
 Historiae sacrae Sulpitii Saeneri.
 Fonsecae dialectica in octavo.
 Terentius in octavo.
 Liber germanicus: Trinkt oller derausz.
 Compendium locorum theologicorum Hutteri.
 De vita religiose instituenda Jacobi Alvarecz.
 Missale Romanum in octavo.
 Ordinarius Strigoniensis.

Libri Haeretici

Vitae patris Lutheri per Georgium Minorem repurgatae.
 Confessionis Augustanae apologia.
 Postilla Lutheri sine principio.
 Cathecismus Lutheri germanicus.
 Orationes Lutheri.
 Liber de anima Philippi Melanchtonis.
 Biblia Lutherana.

Eredetije papfron, hosszúkás könyv alakban, az esztergomi főkáptalan hiteles helyi levéltárában. Ladula 122, Capsa 68. saec. XVII. fasc. 11. nro. 9. jelzet alatt.

278. 1617. január 4. *Veszprém.*

Pathai István prédikátor levele Batthyány II. Ferenchez, melyben többek közt kéri, hogy a meghozatott nyomdához, most már egy *nyomdászt* is hozasson.

Alazatos zolgalatomath ajánlom nagysagodnak, mint kegyelmes vramnak es mindenkor io akaro patronusomnak, Isten nagysagodat meg álgya az vy eztendoben minden joual, vyetsa meg w z(ent) feolsege nagysagodnak kedues allapattyát.

Nagysagodat errol akarám meg találni, miuel hogy az kegyelmes Vristen az w z(ent) neuének ditseretiért nagysagodat erre hozta, hogy az *Typographiát* nagyságod meg hozatta, nagysagod ne feletkeznék el fel építése felol, nagyságodnak konyorgok, hogy hozasson egy *Typographust*, ki minden modon helére állatna, a hol nagy-

ságodnak tetzik, vagy Vyvarat, vagy Rohontzon, az mi szerszám az satuhoz kiuántatik és az botwknék egybe valogatásához. Ne állyon vram heába vesteg, míg az Vristen nagyságodat elottwnk tartya, had terwllyon nemzetségwnk kozot az the nagyságod kegyelmes gondviselése által az Vr Cristusnak igaz ismeret által valo tizteleti: Ez által az Vristen thenagyságodnak ditsérete es híret sok nemzet-ségok kozibe terjezti es világ vegezetig szép emlekozetit meg tartya kivel nagyságodnak maradéki is ditsekedhetnek.

Datum Wezpremi 4 Januarii 1617.

S.V.M.

Humilis Ecclesiastes

Stephanus Pathai manu propria

Kívül címzés: Spectabili ac magnifico domino domino Francisco de Battyán, comiti comitatus Soproniensis, agazonum raggalium magistro ac sacratissimae caesariae regiaeque maiestatis consiliario, domino domino et patrono suo gratiosissimo.

Eredetije egy ív papíron, kívül gyűrűs zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

279. 1617. február 19.

Kivonat a Léva várának ingóságairól készült inventáriumból.

Inventarium rerum mobilium in arce Lewa, die 19 februarii anno 1617 conscriptum.

— — — — —

Inventatio fornicis et *templi*.

Cista plena libris nro. 1.

Országos Levéltár, U et C, fasc. 76, nro. 10.

280. 1618. január 22. Bécsújhely.*

Ferenczffy Lőrincz levele Batthyány II. Ferenchez, melyben többek közt ezeket írja:

„Az nagyságod lewelét de *Cathalogo Diaetali* el wettem: Azértt az nagyságod akaratjához accomodalom maghamat es eggy exemplárt készitteteok, mintt hogy penigh némelly része az prorogatoriáknak mégh hátra maradott, medeon azok is jewnek subscriptionul, tehát simul cum prorogatoriis regalibus az Camorára dirigálom, hogy nagyságodnak megh adassék eggyewtt: Annak feleotte, pro meliori esse mást mást irhattok pro dominis distributoribus hospitiorum és ugyan eztetis az Camora által dirigálom eo kegyelmek kezekhez, ezt penigh chak azértt chelekeszem, hogy mydeon wéghe leszen az

regálisok el készítésének plenior et magis completus Cathalogus habeatur.”

Eredetije egy ív papíron, kívül zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

281. 1618. október 19. Bécs.

A bécsi császári udvari kamara leirata a pozsonyi magyar kamarához, melyben elrendeli, hogy Ferenczffy Lőrincz udvari titkárnak az országgyűlési törvénycikkek kinyomtatására 175 forintot fizessenek ki.

Pro impressione articulorum diaetaliū anni praesentis generoso domino Laurentio Ferenczffy flor, hungaricales numerari jubentur. Generosi ac egregii etc. Cum sacrae caesareae regiaeque maiestatis domini nostri elementissimi secretarius hungaricus aulicus egregius Laurentius Ferenczffy articulos in nuper celebrata diaeta Hungariae consusos *typis* imprimi fecerit et ad necessarias superinde impensas 175 florenos hungaricales, quae summa illi iterum refundenda est exposuerit:

Ideo dominationes vestras hisce amanter requirimus, quatenus dicto Ferenczffy summam illam 175 florenorum hungaricalium ex perceptoratu ipsis subiecto ad solitam quietantiam refundi facere haud graventur, pro ut bene illud ordinare scient, quas iuxta prospera valere desideramus.

Viennae 19 octobris 1618.

N. sacrae caesareae regiaeque
maiestatis

Camerae aulicae director et consiliarii

Országos Levéltár, Benignae Resolutiones Regiae, 1618. évi kötet 106. lap.

282. 1618. október 22.

Kivonat a Szent György városi templom inventáriumából.

Inventarium templi Sancti Georgii in oppido eius supra montem siti,
22 octobris anni 1618 conscriptum.

— — — — —
Nro. 20. Missale Strigoniense.

Nro. 21. Liber *manuscriptus* responsorius Joannis de Praga.

Nro. 22. Vetus Testamentum *manuscriptum*.

Nro. 28. Psalterium corale Strigoniense.

Országos Levéltár, Ecclesiastica Cameralia fasc. 52. nro. 21.

283. 1619. március 27. Nagyszombat.

Pázmány Péter esztergomi érsek bizonyság levele arról, hogy Forgách Ferencz kardinális elhalálozván, bizonyos testimoniális levelet „ratione domus bibliothecariae” már aláírni és expediálni nem

tudott, ő tehát Nagyszombat város kérelmére ezt most expedálja. Ennek a könyvesházra vonatkozó része a következő:

„Et primo, dictam domum bibliothecariam in quam est transitus ex domo nostra archiepiscopali, esse in fundo prenotatae civitatis Tyrnaviensis recognoscimus atque ex consensu eiusdem per praefatum quondam illustrissimum dominum cardinalem ad rationem capituli Strigoniensis pro usu *bibliothecae et typographiae* fuisse aedificatum, tali conditione mediante, ut nimirum praedictam domum bibliothecariam capitulum Strigoniense sine aliqua molestatione et turbatione tamdiu libere et pacifice possideat, quamdiu ad prioriam residentiam Strigoniensem non migraverit. In casu vero transmigrationis, quam benignissimus Deus largiri dignetur, totale aedificium eiusdem domus solo, sine fundo cedat et plene atque perfecte ad fiscum praedictae civitatis Tyrnaviensis devolvatur. In cuius transactionis notitiam permissum est, ut insigne civitatis (salvo libero usu et pacifico dominio capituli Strigoniensis usque ad praedictam translationem permanente) in pariete domus eiusdem bibliothecae depingatur.”

Eredetije egyszerű egykorú másolat, papfron, az esztergomi prímási levéltárban, Archivum vetus ecclesiasticum nro. 182. jelzet alatt.

284. 1619. május 23.

Kivonat a garamszentbenedeki kolostor inventáriumából.

Inventarium claustris sancti Benedicti de juxta Gran per reverendissimum dominum Joannem Pyber episcopum Varadiensem praepositum maiorem Strigoniensem assignatum anno 1619 die 23 mai

Libri

Missalia Strigoniensia antiqua 2.

Gradualia in papyro regali *manuscripta* secundum ritum Romanum 2.

Antiphonale in papiro *scriptum* more Romano 1.

Bibliorum Latinorum volumen 1.

Contionum Philippi Diez partes 3.

Thesaurus antiquus 1.

Agendarius Strigoniensis 1.

Graduale in pergameno 1.

Sunt et alii libri in pergameno *scripti*, quorum nullus vel exiguus est usus.

Eredetije papfron, hosszúkas könyv alakban az esztergomi főkáptalan levéltárában Ladula 106. Capsa 22 eccl. fasc. 2. nro. 8.

Ugyanez megvan 1622. május 12-éről keltezve, itt már be van toldva a szövegbe más tintával és kézzel: *Psalterium* 1. Egyébként a szöveg változatlan. Ugyanott nro. 9.

Az 1623. május 13-án készült inventárium példányban már: *Psalterium totum lacerum* van bevezetve. Ugyanott nro. 12.

Ismeretlen (németújvári?) könyvnyomdásznak kimutatása, hogy milyen betűk megöntetésére volna szükség.

Laus Deo semper anno 1619.

Ausz der Mitl Antiqua so alhier zur Prob khan man nit mehr alsz 10 Column setzen in Octavo, welche gar ein nohwendige schriftten sein soll, were von Nöthen eine gantze form darzue zue giesen, allein nach dieser höhe alsz die prob alhie verblieben.

Secunda Antiqua alsz auch die Prob davon alhie verhanden. Sollen desz gantzen Alphabet Versalen gegossen werden alsz eines iedes buchstabens 1 lb. (lb.: kétszer áthúzza fontot: *libra* jelent) machet in Summa zusammen 27 lb.

Desz Textes aber mangels alsz folgett und sollen auch der höhe sambt den Versalen gegossen werden, alsz die Prob alhie verhanden, dann diese alle Decect darinen alsz a: 2 lb, e: 2 lb, d: 2 lb, g: 2 lb, h: 2 lb, k: 2 lb, i: 2 lb, f: $\frac{1}{2}$ lb, r: $\frac{1}{2}$ lb, v: 2 lb, Y: 2 lb, z: 2 lb, oe: 2 lb, Ue: 2 lb, mit accentibus aber A: 2 lb, é: 2 lb, ó: 2 lb, st: 2 lb., fi: $\frac{1}{2}$ lb., o: 2 lb. — Derer thut zusahmen 40 lb.

Eine schöne subtile Cicero Antiqua were von Nöthen, das man khönte anderthalb for in setzen es sei in Octav oder in Duodec. Dan solche kheine druckherei Ihr Gnad nit ist: Item eine solche Cursiv die da mit diser Cicero Antiqua congruirte und auf gleichen kegell gegossen, ist auch kheine in Ihr Gnaden druckherei, wer von Nöthen auch anderthalb form zue giesen: Ja auch die Numeros darzue.

Antiqua gar klein zum Marginalibus oder Concordantiis ist gar kheine, were auch von Nöthen eine form zu goeszen, Welche man auch sonst in Textu zu setzen gebrauchen khan. Ja auch zugleich den Numero.

Item auf solche Kegell auch ein klein schönes Cursivchen welches mit dieser kleiner Antiqua zusahmen gesetzt khan werden, auch eine form zu giesen, die Numeros auch darbei Der gar groszen Versalon gegossen sindt auch kheine, welche man zum Tittels und Patenten gebrauchen musz, were auch von Nöthen des ganzes Alphabets iedes buchstaben 12 oder 15 zue giesen.

2 Winkelhacken zum setzen Meszen oder von Eysen, dan mit mehr alsz einer vorhanden, auch der gar khurtz und nichts werth.

5 lb. Meszing zum linien: in deckels ist auch gar khein tuch vorhanden, thut von Nöthen

4 El nur schlechts futer tuch, dan ohne solches kein schöner druckh khan gethan werden.

Ball leder ist gar kheines verhanden von Nothen 5 oder 6 zue khauffen.

Dem deckell zue uberziehen solhes auch 3 heutt khaufft werden.

Farben ist auch nit verhanden, zue welcher gutes altes Leinöl und nit von Hanff soll khaufft werden.

Schwartzen rust die farben ahn zu machen auch umb f. 1 khauffen. 2 lb. Baumöl die Matter und karn zue schmieren.

2 Par balhöltzer und 50 Schuster Zwerckh dieselbigen zu schlagen.

A szövegtől eltérő írással: Könyvnyomtatónak jedezése, minemeő be-
teők kívántatnak, hogy megh öntessenek.

Eredetije fél iv papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában.

NBI A Cicero Antiqua rész margóján más írással ez a megjegyzés olvasható: „Soliche von neten 1 furm, Cursiue 1 furm.” Az Antiqua résznél margináliter megjegyezve: 1 furm.

286. 1619.

A Batthyáynak eladásra kerülő nyomda inventáriuma

Ver Zaichnus der Trueckherey so ich Ir gnaden verkauffen will wie folgt:

Erstlichen 1 Prösz mit einer eysene spindl.

Item 1 eysene Ramen mit 11 Schrauffen. Stb. ld. a 271. szám alatt közölt inventáriumot.

287. 1619—20 körül.

Böjthe Imre prédikátor *csönka* levele Batthyány II. Ferenchez, melyben többek közt a nyomdászról és könyvekről is ír.

„Az *typographus* ahoz tartia magát, amit nagyságod parancholt. Ha akarná is, nem nyomtathat az hidegh házban. Fából igen fogiatkozot. Mastan *Calendáriumokat* vit ki árulni.”

„Bécben mast (álitom, hog sok zép vy koenyveket hoztanak le az vásárra, ugian kár lenne, ha az my vy és Isten áldotta időnknek vyságos kazdagsági nagyságodhoz nemérköznének, talánd nagyságod által hamaréb hozzánk is. Ha nagyságodnak kedve lenne hozzá (koenyv)eket kellene mast elsőben meg zörözni. Nem kár pénzt reáioik költeni.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilisek közt.

288. 1620. január 12. Pozsony.

Pécsy Simon kancellár levele Batthyány II. Ferenchez, melyben többek közt ezeket írja:

„Az könyueczkét meneől hamaréb ualo alkolmatossággal ha megh kwldi kegyelmed, beczwlettel uéuén kegyelmedteől, ismét fogiatkozás nelkwl, ha más ollian az kegyelmed zép biblioteciában nem találattuan, keánsága az leszen, kegyelmednek uizza kwldeöm.”

Eredetije egy iv papíron, zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

289. 1620. január 20. Pozsony.

Pécsy Simon kancellár levele Batthyány II. Ferenchez. Szolgája meghozta a levelet

„az keönyuel egjetemben. . . Az mint illyen reöuid ora es indulo félben létemben belé tekéntheték, ez a keonyuw is ighen szép es io; de vram az mellyért én kegyelmedet megh találtam, kiszeb ennél: Colloquium Jesuiticum, melnek summáia cziak az Christianus Francken es Paulus Florenius Jesuitaságbol ualo megh térések: Ideőm es alkolmatosságom leuen rea, ighen keduesen oluasom ezt a kit kwldött kegyelmed, de mikor azt a kiczint találtathatná fel, eöreömet keuánnám oluasni, s nem is kételkedem az kegyelmed hozzam ualo atiafíságos indulattiában.”

Eredetije egy ív papíron, kívül zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

290. 1620. április 18.

Kivonat Batthyány II. Ferenc valamelyik emberének gráci bevásárlási számadásaiból. Vett többek közt:

„Papirossat egy kötés *vekonj* papirost pro f. 2.

Item egy kötés *temerdegh* papirost pro f. 1 den 40.

Vörös viazott lib. $\frac{1}{2}$ pro den. 70.

Zöld viazott gr. 1 pro den. 20.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában a XVII. századi számadások közt.

291. 1621. február 19. Grác.

Widmanstätter Ernő császári udvari könyvnyomdász papír számlája.

Adj den 19 February anno 1621.

Koufft von mir vnten Benanten 1 Risz guets *Kempter* Papier pro 2 f. 20 k., djsz bezeugt mein aigen handtschrift Totum (azaz: Datum) Gratz, vt supra.

Georg Tousz bezalts

Ernst Widmonstätter

Key(serlich) Mey(iestät) etc. Hoff Buchtrukher

Eredetije papírszeleten, a Batthyány nemzetség körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások között.

292. 1621.

A nagyszebeni nyomda inventáriuma.

Inventarium typographiae Cibiniensis 1621.

Erstlich matricken kefferin zu einer groben Schrift.

Ander kefferin matricken zu einer kleiner cursiv, diese zusammen nro 190.

Item zwo preisz formen zu den buchstaben, die gantz sindt und 5 halbe so nicht zusammen gehören.

Item marncherley gemengt kefferin matrichen zu wallachischen buchstaben.

Item sein numero 64 holtzerne formen, bilder zu drucken.

Item in einer schoppelladen, welche zimlich grose, sein in holtz geschnitten buchstaben, formen und figuren, sein mitteinander stuck nro. 339.

Eredetije Nagyszében város és a szász egyetem levéltárában, a Simonius féle kéziratok közt, a Handschriften Nro. 11. 46. lapján.

293. 1622. január 6. *Lázári.*

Kivonat özvegy Anártsy Péterné Dengelegi Anna végrendeletéből.

„Az mely tanult deákot Német országban küldöttem volt, úgy mint Mindzenti Imre deákot, annak hagyok egy vésett pártá követh és, egy gyűrüt, egy ezüst kalánt, melyet magam kezével meg is adtam eő kegyelmének. Annak felette egy keő nélkül való arany gyűrüt ugyan ezen meg írt vésett pártá kővel aranyazásárra és egy sima ezüst poharacskát, ezt is magam meg attam.”

„Vagyon két *Magyar Biblia*, az két cöcséimnek és az annyoknak hagyom, ha akarattyok lészen az olvasására, ha nekik nem kell, legyen az fiamé, az kit tanítottam.”

Eredetije két ív papíron, másolat. A debreceni Kollégium könyvtárában, a kéziratok közt R. nro. 1110./40. jelzet alatt.

294. 1622. június 13.

Kivonat Debrecen város jegyzőkönyvéből.

„Studiosi quatuor Pathachienses nomine reverendissimorum pastorum et coetus totius scholastici loci eiusdem supellectilia *librorum* defuncti Michaelis Semtei pastoris Hotykaiensis poene Patachinum apud Franciscum Ormanközy existentia ex causia quibusdam detenta, ea ratione, quia testamentaria dispositione defuncti scholae Patakiensi sint legate, prohibent et usque ad juris decisionem inhibent.”

Eredeti bejegyzés Debrecen város jegyzőkönyvében, a 8. kötet 402. lapján.

295. 1622. augusztus 4. *Szalónak.*

Özvegy Batthyány II. Ferencné Poppel Éva levele Marosits Mátyás németújvári várnagyhoz, melyben többek közt írja:

„Kérem kegyelmedet, hivassa föl kegyelmed az könyü köttöt, én nekem vadnak könyueim nála, számszerinth vegye be kegyelmed teőle és az én kys bótomba az asztalra rakya kegyelmed, ualami nála uagion számszerént mind uegye be kegyelmed tüleő. Im egy

könyvet küldöttem alá, azt tsak öszve czináltassa kegyelmed uele és környül megh metéltesse, azt is czak az kis bótba tegye kegyelmed az többihöz.”

Eredetiye a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

296. 1622—1623.

Kivonat a pozsonyi kamara számadásaiból.

Rationes perceptoris camerae anni 1622 et angariae primae anni 1623. 118. lap. Generosus dominus Elias Perger historicus regius kap öszszen 495 forint és 50 dénárt.

231. lap. Minutiores expensae camerae.

Die 2 januarii. Laurentio Helm compactori ex bibliopolae Viennensi pro *calendariis* pro novo anno coemptis dati floreni 13 denarii 30.

Die 19 septembris Gregorio Cheöhel *compactori* Posoniensi pro *calendariis* ex aliis pro novo anno ad cameram acceptis iuxta extractum ipsius dati flor 40 den 70.

Eredetiye a Magyar Nemzeti Múzeum kamarai iratai közt, fol. lat. 921/X. jelzet alatt.

297. 1623.

A tarczali Coetus könyvtárának katalógusa.

Catalogus Librorum Coetus Tarczaliensis anno 1623 a Michaeli Kömives Tarczaliensi, studioso Patakiensi ibidem morituro in usum scholae Tarczaliensis legatorum.

Adagia Erasmi.

Expositiones in Evangelia Antonii Corvini.

Ethica Pauli Ci. . .

Biblia Tremellii.

Syntagma Polani.

Institutio Calvinii.

Dictionarium *Hungaricum*.

Prosodia Smetii.

Catechesis Vrsini.

Rhetorica Keckermanni.

Horatius.

Responsio Johannis Piscatoris et dictata Hoffmanni et Danaeus in Symbolum Apostolicum

Orationes Ciceronis per Johannem Frigerum notis quisbusdam illustratae in duobus voluminibus.

Quaestiones Lossy in Evangelia.

Georgii Fabritii de re poetica libri VII.

Metaphisica Keckermanni.

Cicero familiaris.

Ovidius de Tristibus de Ponto.

Isagoge Christiana Lamberti.

Eredetije Tarczal város levéltárában, a Törvénykönyv 1. lapján bejegyezve.

298. 1624. december 19. „In thermis Pösteniensibus.”

Thurzó Ádám levele Márkusfalvi Máriássy Andráshoz

„illustrissimi comitis regni Hungariae palatini aulae primario familiarium”, melyben többek között kéri, hogy „valami híreket írna kegyelmed és némeli *Köniuek* felől is.”

Eredetije papíron, a Máriássy család levéltárában, Batizfalvi rész, Variae memorabiles antiquitates.

299. 1625. április 9.

Kivonat a Grében vári pénzszámadásokból.

„*Papyrusnak vasarlasza.*

Ez eztendo által diversis vicibus regestomok es lewelek írássára vettem 44 koncz papyrust, felét pro denariis 24 és felét pro denariis 20, teszen az árra fl. 5 den. 80. Item Suthák vram számára vettem eztendő által papyrust pro fl. 1 denn. 38.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában az 1624. május 1-től 1625. április 10-ig vezetett „Pecuniarium castris Greben” című számadás 15/b. lapján.

300. 1625. április 15. után.

Kivonat a Grében vári pénz számadásból.

11/b. oldal: Papirosnak vásárlása

Ez eztendeo által regestomok és levelek írására vettem papirosat pro fl. 7 den 30.

Tentának vásárlása.

Ez eztendeo által hozattam diversis vicibus tentát Posolybul levelek és regestomok írásához pro fl. 2 den. 66.

12/a. oldal. Vörös, zöld es spanior viaznak vétele.

Eztendő által hozattam diversis vicibus minden féle viazt levelek pechötelésére pro fl. 1 den. 73.

12/b. oldal. Item vettem 2 kalamárist Varasdon pro fl. den. 78.

Ismegh vettem egi német Calendariomot pro fl. den 36.—”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, az 1625. április 15—1626. április 15. közt vezetett „Pecuniarium arcis Greben” című pénz számadásban.

301. 1626. február 2.

A pozsonyi káptalan vizitációjának 17-ik pontja.

„Ad decimum septimum. *Libros* in choro ad preces missasque decantandas necessarios haberi sub cura aupremi cantoris prout repertum est. Restauratio autem veterum ac attritorum, vel comparatio

aut emptio novorum ubi necessitas postulavit an penes capitulum vel vitricum ecclesiae habeatur, non constare.”

Az esztergomi főegyház könyvtárának kéziratai közt: MSS nro. I/210. jelzet alatt.

302. 1626. *augustus 4. Bécs.**

II. Ferdinánd király, mint német császár, privilegiuma, melyben a jezsuiták által kiadott könyveket és nyomtatott képeket védelmébe veszi és utánnyomásukat eltiltja.

Ferdinandus secundus, divina favente clementia electus Romanorum imperator, semper augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae et Wirtembergae etc. comes Tyrolis etc. agnoscimus et notum facimus tenore praesentium universis. Exposuere nobis patres Societatis Jesu, magnas se difficultates, quae publico cum religionis catholicae incommodo ac documento coniunctae sint in Germania experiri, quod *libri*, eorumve translationes et compendia et *imagines* aeri incisae, quos et quas reipublicae Christianae bono ac pietati fovendae augendaeque in publicum edere soleant, a quibusvis passim *typographis* et *sculptoribus* excudantur et recudantur, non mendis tantum referti, sed vel mutili et truncati, vel etiam perverse corrupti, humiliter nos rogando, ut augustae memoriae imperatorum Rudolphi et Matthiae, dominorum patruelium et praedecessorum nostrorum observandissimorum nos quoque privilegio se nostro caesareo aduersus eiusmodi typographorum et sculptorum licentiam ac fraudem munire, idque pro auctoritate nostra statuere dignaremur, ne cui in imperio typographorum *libros* a patribus Societatis editos, ut etiam ab aliis hominibus in diversas lingvas translatos, vel in compendium redactos et icones eorundem inventione aeri insculptos excudere aut recudere se insciis atque non probantibus liceat. — Nos itaque benigne considerantes, quam utilem ac salutarem dicti patres in iuventute pie instituenda et in religione catholica asserenda ac propaganda operam navent, quantumque referat, ut catholicorum libri ac scripta et imagines huiusmodi a catholicis et probatis typographis et calcographis cum theologorum censura edantur, ipsorum patrum precibus eo libentius locum dedimus, quod omnium ipsi optime libros suos ne religioni vel authoribus iniuria vel fraus fiat, censere ac recensere noverint. Ideoque omnibus et singulis typographis, bibliopolis, chalcographis, sculptoribus ac aliis quamcunque librariam negotiationem exercentibus serio vetamus atque inhibemus, ne quis vel libros (eandem prorsus rationem esse volumus de eorundem patrum libris, quos alii homines aut in diversas lingvas transtulerint, aut in compendium redegerint) vel aeri insculptas imagines ab

ipsis patribus hactenus editas vel inposterum edendas, intra sacri Romani imperii regnorumque et dominiorum nostrorum fines simili vel alio characteris genere aut forma, sive in toto, sive in parte recudere, sculpere vel alio recudendas aut sculpendas mittere aut alibi etiam impressas vel sculptas adduce re, vendere aut distrahere clam seu palam citra indicium ac testimonium supradictorum patrum (quod nobis, cum nostrum impetrare privilegium volent, ostendere teneantur) audeat vel praesumat. Si quis vero secus faciendo privilegium hoc nostrum caesareum negligere vel transgredi ausus fuerit, eum non solum praenarratis libris et iconibus perperam quippe recusis et adductis (quos praenominati patres eorumve mandatarii ubicunque deprehensos vel propria autoritate vel magistratus illius ope et auxilio sibi vindicare poterunt) de facto privandum, sed et paena viginti marcharum auri puri fisco nostro caesareo fraudis vindici et saepedictis patribus, eorundemve mandattariorum usibus ex aequo pendenda decernimus irremissibiliter puniendum. Hac tamen conditione disertim adiecta, ut omnium et singulorum operum seu librorum quaterna, ut minus exempla ad cancellariam nostram imperialem quamprimum per eosdem patres vel typographum privilegi huius beneficio uti volentem transmittantur.

Mandamus ergo omnibus ac singulis nostris ac sacri Romani imperii regnorumque et ditionum nostrarum haereditariarum subditis cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis aut dignitatis existant, tam ecclesiasticis, quam secularibus, praesertim vero iis, qui in magistratu constituti vel proprio vel superiorum nomine et loco, jus et iustitiae administrationem exercent, ne quenquam hoc privilegium nostrum caesareum temere et impune transgredi aut violare patiantur, quin potius contumaces, si quos forte compere-rint, praescripta paena puniri, aliisque modis idoneis coerceri curent, quatenus et ipsi eandem mulctam evitare voluerint. Harum testimonio literarum manu nostra subscriptarum ac sigilli nostri caesarei impressione munitarum. Datum in civitate nostra Vienna, die quarta mensis augusti, anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo sexto, regnorum nostrorum Romani septimo, Hungarici nono, Bohemici vero decimo.

Ferdinandus

Petrus Henricus a Stralendorff liber baro
Ad mandatum sacrae caesariae maiestatis
proprium Hermanus a Questenberg.

Concordat haec copia cum suo vero et indubitato originali de verbo ad verbum. Quod inspectione et collatione diligenter facta attestor

hac manus meae subscriptione et sigilli appositione. Actum Vienne, die 19 augustis anno 1626.

Gerhardus a Zwethen
cancellariae imperialis latinae
registrator m. p.

Másolata a budapesti egyetemi könyvtárban, Hevenesi kéziratok, 34. kötet, 137. lap.

303. 1627. július 26.

Kivonat Zlatinay György bátai apát, esztergomi kanonok végrendeletéből.

„Item missale Romanum lego venerabili capitulo Strigoniensi. Item breviarium Romanum argenteis fibulis et tabellis ornatum legat reverendo domino affino suo Francisco Babothy pro aeterna memoria.”

Eredetije két ív papíron, kiállítja az esztergomi főkáptalan a maga pecsétje alatt. Ladula 122. Capsa 68, fasc. 12. nro. 21 és 22.

304. 1627. december 26.

A kancellár javaslatára a király Ratth Gáspár bécsi könyvkereskedőnek a magyar *Corpus Juris* kiadását egyelőre megtiltja.

Reverendissimus dominus regni Hungariae cancellarius in audientia sacrae caesareae regiaeque maiestati proposuit Casparum Ratth bibliopholam Viennensem intendere typis mandari et excudi facere decreta seu articulos, vel constitutiones regni Hungariae. — Nolle autem ullatenus suam maiestatem, ut illud, illi permissum sit, proindeque ordinasse medio praefati domini cancellarii, quatenus illustrissimo domino a Werdenbergh hoc ipsum intimetur, qui etiam ordinare habebit, ut expeditio fiat ad illustrissimum et reverendissimum dominum cardinalem a Dietrichstain, ut is per decretum mandet et praecipiat dicto Casparo Ratth, quatenus ab omni editione vel impressione typographica praefatorum decretorum penitus supersedeat, ne aliqua ratione procedat ad benignam usque suae maiestatis ulteriorem resolutionem.

Propositio de suprascripto negotio facta est suae maiestati in vigilia nativitatis Domini.

Ex cancellaria expeditionis
Hungaricae, 26. decembris 1627.

Eredetije papíron, Országos Levéltár, Conceptus Expeditionum ex 1627 nro. 413.

305. 1628. május 19.

Kivonat néhai ifjú Apponyi Miklós Nagy Apponyban levő javainak összeírásából.

„Második szekérben járó láda.
Egy deák Tripartitum.
Kett Postilla Telegdi Miklossé.”

Országos Levéltár, U et C, fasc. 101. nro. 72.

306. 1628. május 28.

Kivonat a garamszentbenedeki kolostor inventáriumából.

Inventarium claustrī Sancti Benedicti de iuxta Gron per reverendis-
simos dominos Joannem Pyber electum episcopum Agriensem...
stb. ... delegatos ... reverendo domino Joanni Piski ... assigna-
tur.

In domo praefecti supra porta.

In parva domo versus puteum.

Item ibidem habentur *libri* Gabrielis Kozaki parochi quondam in
Kis Apathi, volumina 9.

(Széljegyzet: Eosdem Gabriel secum discedens accepit.)

Inventarium supellectilis et clenodiorum claustrī Sancti Benedicti.

Libri.

Missalia antiqua Strigoniensia 2.

Gradualia in charta regali *manuscripta* ad usum Romanum 2.

Antiphonale in papiro scriptum, more Romano totum lacerum

Psalterium totum lacerum nullius usus.

Concionum Philippi Diacz, partes 3. Unam habet Stephanus Keo-
szeoreos et alteram accepit reverendus dominus Senquici.

Thesaurus antiquus 1.

Breviaria Strigoniensia 2.

Rituale Strigoniense recenter editum 1.

Graduale in pergamento 1.

Sunt et alii libri in pergamento scripti, quorum nullus est usus.

Eredetiye az esztergomi főkáptalan magán levéltárában, Ladula 86, Capsa 2, eccles. fasc. 1.
nro. 3. jelzet alatt. Ugyanez megvan változatlanul 1631-ben, ugyanott nro. 19., 1633-ban,
nro. 22, és 1634-ben, nro. 26. számok alatt.

307. 1629. január 6.

Kivonat a szépesi egyház visitationális jegyzőkönyvéből.

Breve compendium visitationis ecclesiae collegiatae sancti Martini de
Scepus ad mandatum celsissimi quondam et reverendissimi domini
domini Petri Pazmany archiepiscopi Strigoniensis, medio reveren-
dissimi domini Emerici Lossi, episcopi Varadiensis lectoris cano-
nici et generalis vicarii Strigoniensis, anno 1629, 6. januarii pe-
ractae.

De officio lectoris.

„Librorum haereticorum et prohibitorum lectiones a scholis arcere.”

Eredetije az egri főkáptalan magán levéltárában, Numerus 2. Divisio 5, fasc. 1. jelzet alatt.

308. 1629.

Kivonat az egri káptalan canonica visitatiojából.

Visitatio capituli ecclesiae Agriensis anno Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo nono, per me reverendum dominum Joannem Pyber electum episcopus Agriensem peracta.

— — — — —

Librorum curam, missalium et gradualium habet dominus cantor, veteres autem attriti libri refici solent ab eodem domino cantore; novi communibus expensis emuntur capituli.

Eredetije papírfüzetben az egri főkáptalan magán levéltárában, Numerus 2. Divisio 5. fasc. Nro. 1. jelzet alatt.

309. 1630. augusztus 25. előtt.

Kivonat Egri Imre esztergomi kanonok végrendeletéből.

„Libros ex consuetudine venerabile capitulum pro se accipiat.”

Egy íves másolat, az esztergomi főkáptalan országos levéltárában, Ladula 99, Capsa 57. fasc. 7. nro. 6. jelzet alatt.

310. 1630. szeptember 12. Regensburg (Ratisbona).

Frántsits Péter levele Batthyány II. Ferenc özvegyéhez, Poppel Évához, melyben írja:

„Nagitsagod irt volt recze forma papiros felől, it talalni, de ros z niomtatása uagion, hanem mondua tsinaltatok Norinbergában arra ualo rezet az kiuel niomtathatni, niomtatua is uiszek papirost s az Rezet is el hozom magammal, az kiuel othon is niomtathatat Nagitságod, ha töb kiuántatik. Im az köniuekben kettőt kültem alá, az többi kötetlen, de igen szép köniuek.”

„P(ost) S(criptum). Az köniueket nem merém el küldeni, tartuán atul, hofi el uesznek.”

Eredetije egy ív papíron, gyűrűs zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

311. 1631. július 5.

Kivonat Lázár István esztergomi kanonok végrendeletéből.

„Libri venerabilis capituli sint.”

Eredetije egy ív papíron, az esztergomi főkáptalan országos levéltárában, Ladula 122. Capsa 68., fasc. 11. nro. 1.

312. 1632. március 3. és 4.

Debrecen város jegyzőkönyvéből.

„Die 3 et 4. martii.

Semi generalis ecclesiae synodus celebratur et novae deliberationes dominorum ministrorum super *ablatione librorum* quondam Matthaei Kecskemeti existunt.”

Eredeti bejegyzés Debrecen város levéltárában levő jegyzőkönyv 9. kötet. 594. lapján.

313. 1632. április 22.

Debrecen város jegyzőkönyvéből.

„Inter Valentinum Keothetni coeterosque Budae damnificatos uti actores ab una et relictam Stephani Michkei domina Barbara Juhos uti in causam attractam parte ab altera ratione acquisitionis damni accepti propter *litigiosos libros* quondam Matthaei Kecskeméti per in causam attractam *scholae* commendantes, *deliberatum*: Miel hogy Michkeiné asszoniom commendálta volt az scholához az Kecskeméti Máthé könyveit és az ecclesiának giwlésében valo instantiáiára veötték el az könyueket és immár akkor teötte ő az hitet is az papok előtt az mikor az könyuek el vétettek, noha az actorok ellenzették az juramentális depositiót, de ezeken kwueől szokása volt az várasnak, hogy mindeneknek előtte az török adósságnak kellett ki telni, tehát így eő kegyelme sem vehette volna el az könyueket az adosságért, migh az töröké ki nem teölt volna et per hoc azt az fl. 155 fizesse meg h eő kegyelme.”

Eredeti bejegyzés a Debrecen város levéltárában levő jegyzőkönyvek 9. kötetének 609. lapján.

314. 1632. július 22.*

A komáromi szent András templom könyveinek jegyzéke.

Catalogus rerum ecclesiae Sancti Andreae Comaromiensis anno 1632 die 22 julii, in festo sanctae Mariae Magdalenae.

Libri Sancti Andreae.

1. Biblia in octavo.
2. Decreta synodi diocaesani.
3. Rituale unum Strigoniense in quarto.
4. Missale unum in rubro corio.
5. Agendarius in quarto unus.
6. Rituale unum in quarto Romanum.
7. NB. Graduale unum in quarto. — Más kézzel írva: Quod nom vidi unquam.
8. Psalterium unum *manu scriptum* in primo.

9. Liber Cantionum in quarto.
10. Liber sermonum in primo de sanctis et dominicis.
11. Evangelia *hungarica* in octavo per reverendum patrem Martinum Kopchani versa latino in *hungarica*.
12. Kalaus *Hungaricus* in primo, eminentissimi domini Petri Pazmani.
13. Concordantiae biblicorum in secundo.
14. Speculum exemplorum in quarto.
15. Summa Kalaus *hungaricus*, in quarto.
16. Dictionarium latino-hungaricum in quarto.
17. Liber contionum reverendi patris Ozorii Societatis Jesu in octavo, quem reverendus pater Michael Lony utriusque ecclesiae parochus Comaromiensis templo sancti Andreae obtulit.
18. Postilla sive enarratio epistolarum et evangeliorum per totum annum, quem reverendus dominus pater Michael Bayczy parochus Gutensis ecclesiae sancti Andreae obtulit.
19. Officium hebdomadae sanctae.
20. Homiliae in evangelia dominicalia iuxta literas.
21. Responsoria per totum annum impressa in octavo.
22. Registrum baptizandorum, copulandorum et mortuorum in primo.
23. Lytaniae beatae virginis Mariae in choro.

Supplex templi.

Theca pro libris ex duobus asseribus cum quatuor asserculis per transversum.

stb.

Aláíráások: Er. A. Kolonits.

Laurentius Heninger vexillifer.

Albertus Kluchoi iudex bellicus exercitus Comaromiensis Hungarorum.

Eredetije papíron, hosszúkás könyv alakban, az aláíráások mellett három gyűrűs pecséttel Komárom vármegye canonica visitációjában, 1634-ből, az esztergomi prímási levéltárban, Archivum vetus ecclesiasticum nro. 2124. szám alatt.

315. 1634. február 13. Németújvár.

Lony Mihály (későbbi vasvári prépost) levele Batthyány I. Ádámmal, melyben többek közt írja:

„Mivel minden szent egyháznak vannak addosághai, ha nagyságod valamit két Misse mondo könyvet vehetne, az árrát megh adatnám a hova szükséges lenne.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

316. 1634. március 29. Bécs.

Ferenczffy Lőrincz magyar kancelláriai titkár levele Batthyány I. Ádámhoz. Írja, hogy:

„Nylwán vagyon nagyságodnál minemeo régteol fogwa szandekom és igyekezetem lett légyen az Magyar Ország és Nemzetreol valo Historia ki bochtásában, melly propositumom, hogy ez ideiglen kezdetet nem vehetett kewleomb féle akadékok és impendimentok tartoztattanak. Mostan immáran Isten kegyelmességébeol, minthogy ismérem leheo állapottyát bechewletes Patronus Uram segítségével által, hogy jó wéggel hozza foghatna az országhelyek kewánságok és várakozások szerint is igyekezném azon, hogy továbbra ne halladna akaratom: Bizwán azért az nagyságod segítségéhez is, nagyságod kegyes ajánlása szerent contentus uolnék, hogy nagyságod concurrálna az typographiáia ide engedéséuel: Melly végre dolgosimat expediáltam: ordinálwán, hogy nagyságod akarattyához és paranchyolattyához accommodállják magokat és rendelésétewl várjanak: Nagy okot ad nagyságod, hogy mind ez keonywek hamareb waló kj bochtása acceleráltathassék, mind pedig egyéb rendbely dolgoknak ugy, mintt az Magyar Nemzetnek hasznosoknak és szewkségeseknek kj bochtásjrol, byzwábban gondolkodhattassék.”

Eredetije egy iv papíron, kívül zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

317. 1634. május 5—9.

Kivonat Németújvárnak Hollósi Benedek által felvett inventáriumából.

19. oldal. „Az Bibliothecában az kiben feles keonyu vagion.”

„Az Iskola házban.”

„Lutheranus imádságos könyv nro. 1.”

24. oldal. „Az reghi Bibliotheca házában.

Vagion: Pad keöreös keörniul.

Örögh póczok, kikben az keönyueket tartottanak nro. 4.”

„Az Bibliotheca mellet egy kis kamorácskában.

Vagion: keöleöm keöleöm féle szerszám keonyueknek niomtatására.

Item, egj kossarral on betök is vannak.

Masodik kosarban ismeth külöm féle fa ezkeoz keonyv niomtato-
nak valo.

Asztal.

Régghi poczok és Iskatulák mellicben on beteöketth tartotttak
nro. 7.

Vas preöss nro. 1.

Köz ládában valo niomtato keönyvekhez valo szerszám Nro. 3.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi inventáriumok,
számadások közt. Ugyanez ugyanott megvan az 1634. augusztus 13-i inventáriumban.

318. 1634. június 30. Bécs.

Ferenczffy Lőrincz magyar kancelláriai titkár levele Batthyány I.
Ádámhoz. Írja többek közt:

„Mivelhogy elwégezett szándekom és igyekezetem, hogy az Historiát
késedelem nékewl nyomtatás ala wegyem, az nagyságod jó akar-
tely kegyes segítséghe penigh concurrálwán, nem kichin subsj-
diumja lenne, hogy anniwal homarébb wilágosságra kelne, byszwán
mostann is nagyságod mindenkoron hozzám és jó igyekezetnek
promoueálásában jó akarattyához, meriszlem lewelem által nagy-
ságodat megh találny, kérwén és wárwán az nagyságod promotioját
és hogy nagyságod gyámolításával urgeáltathassam én is az typog-
raphját annyjwal inkább az kj mind magamnak keonnyeségére
esnék, mind penigh az dolgot accelerálnák.”

Eredetije egy ív paptron, kívül gyűrűs zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi
levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

319. 1634. július 12. Guta.*

Kivonat Komárom vármegye canonica visitatiojából. A gutai temp-
lomban:

„Duo missalia, unum Strigoniense, aliud vero Romanum.”

320. 1634. augusztus 6.

Kivonat Batthyány I. Ádám bécsi pénzkiadási számadásából.

„1 decretomot es 1 diurnomot vetem taller. 4 den. 80.—”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások
közt.

321. 1634.

Jegyzéke azon összegeknek, a melyeket a pozsonyi jezsuita kollégium
Káldi György kinyomandó könyvére fizetni tartozik.

Collegium Posoniense Societatis Jesu
ab aliquot annis debet reverendo
patri Georgio Kaldi ratione librorum

imprimendorum solvere	2998 f. 13 den. —
Iterum hoc anno 1634	344 f. —
Similiter 13 martii huius anni	103 f. 16 den. —
In aprilis 8.	14 f. —
Item 12 aprilis	10 f. 70 den. —
Iterum 24 aprilis	26 f. 15 lx. —
Secunda maii	8 f. —
<i>Iterum</i>	4 f. 80 den. —
Prima junii in 10 imperial	15 f. 17 den. —
2. junii	100 f. —
20. julii	30 f. —
Post mortem illius pater Lednik accepit pro collegio ex postillarum pecunia et librorum precariorum, 4 novembris	114 f. 33 den. —
Summa	3768 f. 45 den. —

Kivül: Memoriale debitori, quae collegium Posoniense Societatis Jesu contraxit et a reverendo patre Georgio Kaldi per nices accepit, ut notatum est, et fatetur pater Georgius Threszker collegii rector propria sua manu 1634. 30 martii.

Más írással: Creditum patris Georgii Kaldi 3000 m. etc.

Eredetije fél iv papíron, az Országos Levéltárban, Acta Jesuitica, Collegium Posoniense fasc. 12. nro. 12.

322. 1634. (*Liptó*) *Szent Iván*.

Kivonat szentiványi Szentiványi Menyhért liptó vármegyei alispán végrendeletéből.

„Bibliothecam meam universam tempore divisionis mihi cessam pro usu templi Szentivániensi itidem legaliter confero.”

Eredetije az Országos Levéltárban Neo-Registrata-Acta fasc. 353 nro. 9.

323. 1635. *március 1.**

Kivonat Sárospatak Vár és tartozékainak inventáriumából. A Számtartó házban:

„Papiros vagyon nyotsz kötés nro. 8.”

Országos Levéltár, U et C, fasc. 40 nro. 40.

324. 1635. *március 1—augusztus 11.*

Kivonat a pozsonyi kamara számadásaiból.

„Perceptoris inclytae suae maiestatis Camerae Hungaricae de proventibus perceptis et erogatis anni 1635.

—————
Solutiones minorum erogationum camerae.

Die 1. martii pro *libris* chartae Medianae 8 in librum regium registraturae in sumptis soluti sunt floreni 4.”

Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kamarai számadásai közt, Fol. Lat. 920/XIVa.

325. 1635. *március 6. Bécs.*

II. Ferdinánd király a magyar pozsonyi kamarának meghagyja, hogy Ferenczffy Lőrincz magyar kancelláriai titkárnak az 1935. évi törvénycikkek kinyomtatásáért nyugta ellenében 300 forintot fizessen ki.

Ferdinandus secundus, divina favente clementia

Electus Romanorum imperator, semper augustus.

Spectabilis ac magnifice et egregii fideles nobis dilecti. Quandoquidem expensas florenorum trecentorum in cusionem articulorum diaetae anni praesentis millesimi sexcentesimali trigesimi quinti per egregium consiliarium nostrum secretarium Hungaricum aulicum et fidelem nobis dilectum Laurentium Ferenczffy etc. factas ex nostris curae vestrae commissis proventibus refundi volumus.

Vobis hisce clementer mandamus, ut commissionem superinde ad perceptorium vobis subiectum detis, atque in eo etiam sitis, quatenus memorato secretario nostro Hungarico supra attacti trecenti floreni ad quietantiam suam absque mora restituantur, prout recte agere noveritis. Executuri in eo nostram benignam ac omnimodam voluntatem. Dabantur in civitate nostra Vienna, die sexta mensis martii, anno millesimo sexcentesimo trigesimo quinto, regnorum nostrorum Romani decimo sexto, Hungarici decimo septimo, Bohemici vero decimo octavo.

Ferdinandus.

Ignatius abbas Campi Liliorum m.p.

Ad mandatum electi domini imperatoris proprium

Jacobus Berchtoldus (?) m.p.

J. B. Schellhart.

14 martii 1635.

Kívül más írással: 6 martii 1635.

Spectabili ac magnifico et egregiis N. prefecto, coeterisque camerae nostrae Hungaricae consiliariis, fidelibus nobis dilectis.

Registrata folio 14. Inscriptum.

Generoso domino Laurentio Ferenczffy pro impressione articulorum fl. 300 numerari jubentur.

Eredetije egy ív papíron, kívül papírral fedett zárópecséttel, Országos Levéltár, Benignae Resolutiones Regiae, a fenti dátum alatt.

326. 1635. *március 24. Bécs.*

Ferenczffy Lőrinc udvari titkár levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben írja:

„Miwelhogy szandekomat nagyságod tudgya az *Historia konywnek* ki bochtása feleol, az wdeo el mulotás nem kichin fogyatkozást hoz magával. Annak okáért az Országh es nemzetnek dichereteérttis semmi munkát, fáratságot és keoltséget feol vennyi el végztem magammal: Hogy penigh nagyságod uri bechewletes oblatioja, szerént gyámolom legyen, nagy biztomban nagyságodhoz isméglen bochattam szekeremet dolgosimmal eggyewtt az Typographia ezkeozért, hogy ezt a segítséget is comportálván az enimmel, annál hamarébb az dolgozáshoz ember karját tewrhesse feol: Hárámlik penigh nagyságodnak is eorrok dichiretire, efféle dolognak promotealassa, minthogy az nemzetes elejnek is sok jó vitézj dologhból is emlékezeti foglalwa lesznek benne.

Az Országh Articulusit kj nyomtottam, az pechétest nagyságodnak valót az Comorára szokás szerént dñrigáltam: Ezeket penigh nem subscribáltattakat tudván, hogy pro officialibus kewánhatná nagyságod, im egginehány exemplárt kewldottem nagyságodnak. Hogiha teobre szewksége leszen nagyságodnak, chak jelenche, kewldeok elegendeott.”

Eredetije egy ív papíron, gyűrűs zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

327. 1635. április 14. Dobra vára.

Kivonat Batthyány II. Ferencz özvegyének, lobkowitzi Poppel Évának Behafen György németújvári asztalossal kötött munkabér szerződéséből.

„Das er mir alhier zu meiner habunden *Biblioteca* ein rechten Casten, welcher bey vier Clafter lang, in zimblicher Höhe sambt den nothwendig vnd zue gehörigen Gättern, Thüren... machen solle.” Ezért kap 20 rénes forintot — „Rheinisch zue 60 kr. gerechnet” napi egy pint bort, három kenyeret, legényei pedig két-két cipót, s heti 5 font hust vagy pedig huspénzt.

Eredetije egy ív papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt, ha az írat megvan.

328. 1635. május 12.*

A Baracskey István által a trencsénvármegyei misseni templom részére hagyományozott könyvek jegyzéke, melyet 1671 május 21-én Bossányi János, Missen akkori földesura kérelmére revideáltak. *Catalogus librorum per generosum quondam dominum Stephanum Baraczkey ecclesiae Missenensi legatorum, factus anno 1635 die 12 maii. Nunc noviter anno 1671, die 21 maii ad instantiam generosi domini Johannis Bossani revisus.*

In folio.

1. Calepinus octo linguis.
2. Lucae Osiandri codicis biblici pars prima.
3. Ejusdem Osiandri codicis biblici pars secunda.
4. Ejusdem codicis biblici pars tertia.
5. Biblia veteris editionis Venetiis impressa.
6. Concordia concors Leonhardi Lutheri.
7. Panoplia Reneccii.
8. Homiliae in acta apostolorum Johannis Brentii.

In quarto folio.

9. Actiones et monumenta martyrum a Vicleffo ad nostra tempora.
10. Harmonia confessionum fidei.
11. Institutiones religionis Christianae Nicolai Selneckerii partes 3.
12. Oratio funebris Petri de Reva.

In octavo folio.

13. Homiliae super evangelia dominicalia Baldvini.
14. Epistolarum dominicalium homiliae ejusdem.
15. Passiones Typicarum 1. 2. ejusdem in uno volumine.
16. Cathalogi Haereticorum Conradi Slusselbergii libri 12, septem voluminibus comprehensi.
17. Disputationum Giessensis tomus 1.
18. Disputationum itidem Giessensis tomi 4. et 5.
19. Sobriae Philosophiae ejusdem pars secunda.
20. Politices Christianae libri septem. — Ethices libri 3 Danei.
21. Loci theologici Haffenneferi.
22. Psalmi poenitentiarum Baldvini.
23. Sobriae Philosophiae Majsneri, pars 1.
24. Dissertatio de legibus Balthasaris Meisneri.
25. Theatrum scholasticum Alstedii, item Libavii de dialectica scholastica.
26. Systema logicae Kekermanii.
27. Pars altera systematis logicae ejusdem.
28. Systema rhetorica ejusdem.
29. Methodica explicatio doctrinae coelestis Timothaei Kirrcheri.
30. Dialectica et rhetorica Cunradi.
31. Commentaria disputationum logicarum Johannis Regi.
32. Christianismi integritas Ottonis Casmani.
33. Signa scientifica electionis ejusdem.
34. Lucta peccatoris ejusdem.
35. Fasciculus controversiarum theologicarum Henrici Eccardi cum opusculo theologico de ordine ecclesiastico et politico.

36. Enchiridion controversiarum Lucae Osiandri.
37. Institutiones logicae Jacobi Martini.
38. Orationum Melchioris Junii tomus tertius.
39. Assertio de coena Domini Pauli Eberri
40. Exegesis eiusdem Brentii in evangelium Johannis.
41. Pericopae epistolarum dominicalium eiusdem.
42. Catechismus Brentii.
43. Analysis logica epistolae ad Romanos, Johannis Piscatoris.
44. Enarrationes evangeliorum dominicalium pars altera Avenarii.
45. Commentaria Hunii in Mattheum.
46. De persona Christi, eiusdem.
47. Theophilactus in quatuor evangelistas.
48. Pericopae evangeliorum dominicalium Brentii.
49. Joannis Rivii de titulo sanctae Crucis.
50. Articulus de sacramentis veteris et novi testamenti Hunnii.
51. Loci communes Philippi Melancthonis.
52. Commentarius de anima, eiusdem.
53. Examen publicae ordinationis ministrorum eiusdem.
54. Refutatio objectionum Calvinisticarum, Kili.
55. De veritate corporis in Eucharistia, Aligeri.
56. Enchiridion controversiarum Francisci Costeri.
57. De idolatria. Tractatio Gulgelmi Perkunsii.
58. Opusculum theologicum Joannis Spaninbergeri.
59. Scripta quaedam academiae Vitebergensis.
60. Confutatio accusationum Nicolai Salnecerii.
61. Confessio de Eucharistia Erhardi Schnepii.
62. Methodi locorum doctrinae, Simonis Pauli.

In duodecimo folio.

63. Methodus Christianae theologiae Ludovici Lucii.
64. Dominicae praecationis explanatio Savonarolae.
65. Dux peccatorum Ludovici Granatensis.

Libri in cathalogo quidam antiquo consignati, nunc vero in praesenti revisione non inventi, sed ante disturbia adhuc perdit.

In folio.

1. Platina: De vitis Romanorum pontificum (de quo in antiquo cathalogo) quem accepit generosus dominus Joannes Bossani. Defuit ergo adhuc in prima consignatione.

In quarto folio.

2. Dispositiones cathecethicae Cristofori Barbarossae cum disputationibus, aliquot Maisneri et Herm(anni) Samsonii Anti Jesuita primo. Defuit adhuc ante reverendum quondam Snicellum.

3. Disputatio theologica de fide verae fidei Meisneri, de quo in prima consignatione sic: perit. — Jan tunc ergo defuit.
4. Schola tentationum eiusdem. De hoc reverendus quondam Paulus Nosticius sic apposuit, habet dominus Georgius Bossani. Ab illo ergo tempore defuit, neque adest.
5. Confessio exhibita Carolo 5. Hunc praesens reverendus non invenit.
6. Cathecismus catholicus Ederi. Hunc etiam praesens reverendus non invenit.
7. De fuga in persecutione Fabiani Nati. Hunc similiter reverendus non invenit praesens.
8. Homiliae aliquot de Christi praesentia. Hunc similiter reverendus non invenit praesens.
9. Confessio fratrum Bohemorum. Etiam hunc praesens reverendus non invenit.
10. Schala coeli Gabrielis Inchii. De quo in prima consignatione sic: Hunc accepit Joannes Sztupavinus pastor Gradnensis vendicans pro sua, ut nominis inscriptio ostendabat.
11. Memoriale biblicum Mathiae Martini. De quo reverendus quondam Snicellius sic apposuit: non *est*. Jam ergo tunc defuit.
12. Solida refutatio cathecismi Rakoviani Baldvini, de quo in prima consignatione sic. Hunc accepit dominus Nicolaus Bossani, ad relegendum. Jam ergo tunc abfuit.
13. Libellus *scriptus* de difficultate sacrarum literarum. De quo reverendus quondam Matthyaeus Snicellius sic apposuit: deest. Jam ergo tunc defuit.

Libri in cathalogo antiquo non consignati, sed alienda inter legatos et consignatos ex alienis libris positi.

1. — Passionum typicarum libri 2. Friderici Baldvini in uno volumine. Hoc quia in prima consignatione unius saltem, quod legatum esset fit mentio, alienum erit.
2. — Institutionis religionis christianae Nicolai Selneceri pars 3. Haec quia in prima consignatione institutionis religionis Christianae Nicolai Selneceri partes 3 in uno volumine comprehensae reperiuntur, aliena erit.

E könyv katalógus után, 1671. május 26-iki kelettel felvett templomi tárgyú inventárium következik, szláv nyelven írva.

Eredetije három fél lv, hosszúkás alakra hajtott, összefűzött paplron a Magyar Tudományos Akadémia kéziratárában, Történelem folio nro. 222. jelzet alatt.

329. 1635. június 29.

Kivonat Batthyány I. Ádám bécsi vásárlásairól szóló feljegyzésekből.
Vásárolt:

„Egi könyvet, az kiben nincsen semi írva és az lengieleknek ittal penszt taller. 5.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt, ha el nem pusztult.

330. 1635. *augusztus 17.*

Kivonat Németújvár ekkori inventáriumából.

16/a. oldal. Említve a Bibliotheka és Iskola ház.

21/b. oldal.

„Az régi Bibliothechában ... könyvtarto pótsok ... 4.”

„Az Bibliotéka mellett való kis házban

Betü tarto póczok ... 37.

—————
Könyvnyomtatáshoz valo külömb külömb szerszám.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi leltárak, számadások stb. közt.

331. 1635. *október 28.*

Kivonat Batthyány I. Ádám pozsonyi vásárlásainak feljegyzéseiből.

„3 kallendáriomot vetem

fl. 2 den. 50.

Magiar pénosz volt

1 Dikczionariomot vetem

fl. 6.—

9 könyvet hystorisok (így!), az egik Kallausz áttaliában vy garason
fl. 31 den. 20.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, ugyanott.

332. 1635. *november 30. Győr.*

Lony Mihály későbbi vasvári prépost levele Batthyány I. Ádámhoz,
a nála lévő s a németújvári könyvtárból való könyvek stb. dolgában.

Illustrissime domine, domine Comes, patrone gratiossime

Devotas orationes meas meaque obsequia paratissima etc.

Áldgya megh az Isten nagyságodat minden jouaiual etc. — Az nagyságod leuelét eluettem, és az nagyságod kiuanssaghat megh es értettem- Szündigh hogi az Loosy dezmarul haza, Gőr fele indultam, találtam Sopronnál Csongradit és megh mondá, hogi nagyságod kerestet ez Gőrt valami Istvánffy könyve miat, megh mondám neki, hogi egi falkáigh István deák is olvasta, uiszha viwin ü kegelmetül azokkal együtt a mellic én nálam uoltak Nymetvyvárra viuen, az Bibliothecában helheztettem és nagyságod ott talália; senkinek az nagyságod konyueit nem osztogattam, hanem megh emlituén nagyságodnak előb adtam ki, a mellicet láttak Nymetvyvári porkoláb vrainék is. 3 misse mondo konyuet, ugi mint egyet az öreg templomban, az massikat szent kuti sz(ent) egyházhoz,

az harmadikat ugi teczik Keresztura iol eszembe nem jut adtam ki, és valamigh ottan voltam mindenestül foghva is, 5 könyvvu ha volt az nagyságod Bibliotekaiabul nálam, a kikirül télen jo lelkem esmeretivel emlékezhethigh miczodászok is voltak a mellieket nem hoztam el, mert az én vékony alapatomhoz képest menny könyvet és miczodássokat is vettem volt Szentelekre, a midőn mégh nagyságoddal esmerős sem voltam, azok nála leuen, azokkal éltem, és mast is azok vannak, hanem a leanzoknak adtam volt ki egi nimet öreggh postillát és valami fuekrül valo 2 auagi 3 nimet könyvet, és akor Aszoniom ü nagysága is ottfen volt, azokrul is emlékezhetik jo Telen uram es mind arrul is magamnak mégh Szenteleken is miczodás és menny könyvem es voltak. Czak hogi az reghi laistrom szerént szok heya van az könyunek és ugyan azért laistráltam volt uyonan magham, a melliet Telen irt, mellettem léuén és a jók héya a mellyrül magham is panaszolkodtam nagyságodnak, es midőn az Böyték könyveit megh hántam, nam nagyságodnak is magának is mutattum olliakat ott, a melyben Bottiani Boldisár neue azon kézzel uolt iruan, melliel a többiben.

Item volt nagyságodnak az is hirivel, a mint Sigmond deák vram is beszélte minemü és menny könyuei uoltak nagyságodnak Canisai Janos predikatornál. Azért elhigie tekéletesen nagyságod, hogi egi könyvet sem adtam nagyságodnak senkinek is, nemis hoztam el azon kivül az Magyar Biblia kiuül, a kit nagyságod Posonbul hozuán, nekem adot ayandékon es Ivany vramnak is akkor adot nagyságod, melliet ha kiuán nagyságod, megh küldöm.

Hanem mehet utam leszen Sopronban, miuel ott van az laistrom kit az Telen irt mellettem leuén, midőn tisztitottam üket, nagyságodnak megh küldöm, hogi el hoztam oka nem egéb uolt, hanem czak ez, hogi szegin megh holt püspök vram ü nagysága paranczolta uolt, hogi két exemplárban irjam le az egész sz. egyházak partékái laistramát és az nagyságod paranczolati procesusát, mely miat el kölletet az predikátoroknak menny, a kiben én jártam, a melynek egyikét az giőri káptalanomban adgiák emlékezetért, az massekat nagyságodnak, hogi jövendőben is tudva legien, mint procedáltunk legyen az emberekkel, ahoz akaruán az könyvek laistromát csinálny ugian azon Telen keze irássáual ugi akartam nagyságodnak praesentálny, de eddigh anny számétalan íráshoz elegendő üdő nem liuén, mulattam el, melliet félben hagiuan, az laistromot nagyságodnak megh küldöm, nem én irtam, és miuel nagyságod kételkedik, annál job mentségemre leszen. Ha pedig ualaki nagyságodat ugi informálta, hogi osztogattam ki másnak, az barátom emlékeztessen reá kinek, hiszem, ha én el tagadnám is, az el nem tagadia. Süt az magam sayát könyueibul adtam egyet Rohonczon az nemet plebaniához,

hasonlatos képpen kettőt az horvát plebanosnak, az mellicket
megh is bizonyithatok, hagi enymek voltanak és nem nagyságodé.
— Ha pedigh ugyan kételkedik nagyságod, irjon Vicarius vram-
nak, aki énnekem bírám, lássa megh ü kegelme minden haylékomat
és könyueimet, ha csak egyet talál a ki nagyságodé let uolna, a töbi
is legen nagyságodé, mert tuduán, hogy Görre güvek lakny, a hol
az nemes káptalannak nagjob és job Bibliothekaia liuén az nagysá-
godénál, nem tudom mért köllöt uolna el hoznom ad usum. De
szabadította uolna nagyságod akkor körülötte ualoit migh ottan
uoltam az boszu állásra raitam az praedikatorokért, talám nagysá-
godat mastan hátom mögöt nem inditanák haraghra. Interim én az
Istentül io néuen veszem, hogy szok fáratságimnak illien jutalma
van ez világhon és nagyságodért Istent imádok.

Ezzel tarcza megh Isten nagyságodat sokaigh jo Eghésségben.
Görrül szent András napián 1635.

Illustrissimae dominationis vestrae

Capellanus

M. Lony m. p.

Kívül: Illustrissimo ac magnifico domino domino comiti Adamo de
Bottian, partium regni Hungariae Cisdanubio generali ac supremo
capitano etc. cacrattissimae caesareae regiaeque maiestatis con-
silioario ac cubiculario etc. Domino et patrono gratiosissimo.

Eredetije egy ív papíron, kívül gyűrűs zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi
levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

333. 1635.

A nagyszebeni káptalan javainak revíziójából kivonat.

„Revisio instituitur bonorum capituli Cibiniensis, anno 1635.”

Librorum Consignatio

Összesen kilenc mű, köztük:

Liber Missarum,

Liber pontificalis in octavo,

Decretales Bonifacii cum suis summariis.

Capitulatio decretalium Gregorii Noni,

Summa Angelica de casibus conscientiae Angeli Clavasii stb.

Eredetije két ív papíron, Nagyszebenben, Capitels Archiv nro. 220.

334. 1635.

Bekényi Alaghy Menyhértné halála után Regécz várában talált javai-
nak összeírása. Ebben többek közt a palota melletti:

„In domo proxime adiacenti

Bibliotheca cum libris postmodum in aerarium translatis.”

Eredetije az Országos Levéltárban, U et C, fasc. 96. nro. 13.

335. 1636. január 1.—1640. május 6.*

Kivonat a nagyszombati jezsuita kollégium, illetve egyetem diáriumából.

Actum Academicorum

Collegii Societatis Jesu Tyrnaviae.

Tomus decimus septimus, continens ephemerides, seu diarios eventus collegii et academiae primo. Secundo. Elogia professorum Academiae ac magistratuum post mortem. Tertio. Eorum itidem piam memoriam, qui ex hac Universitate in viros illustres evaserunt tam ecclesiasticos, quam saeculares. Quarto. Liberalitatem eorum ac benevolentiam, qui huic studio generali, eiusque privilegiis, dum viverent, patroni ac defensores extiterunt.

Inchoatus anno MDCXXXVI, qui fuit bissextus, 1 Januarii
(Más kézzel folytatólag: Usque 1733. Authore Georgio Dobronokio.)

-
- 21 Januarii . . . accepi etiam resolutionem reverendi patris provincialis pro *impressione* primarum thesium logicarum, cum cautela tamen, ne quis hoc deinceps in exemplum trahat. . .
- 23 Januarii, dies mercurii. Hodie accepi literas a domino Stephano Semberi lectore Nitriensi, quibus significabat se missurum brevi dono suam *bibliothecam*, quam anno priori ab illo impetraveram. Misit idem unam damam et duos lepores.
1. Februarii. Fuit prima logicorum disputatio mane per duas horas cum 30 *impressis* thesibus. Interfuit disputationi eminentissimus dominus cardinalis (t.i. Pázmány) sed noluit disputare. . .
2. Februarii, purificatio beatae virginis, dies pluvius . . . Accepi e Karan Sebes a nostris patribus catechismum patris Canisii e latino in linguam Valachicam imprimendum Posonii, opera patris Jacobi Nemethi . . .
4. Martii . . . Eminentissimo misi patris Ludovici Cresollii: Anthologiam de virtutibus Sanctorum, nam petiverat sibi mitti. Viennensi bibliopolae Severo Esch misi sexcentos florénos pro *libris* ad usum logici, moralium theologorum ab eo hoc et priori acceptis. Tempus frigidum.
5. Martii. Dies recreationis, nubilus. Divisi breviaria nostris casistis ad subdiaconatum promovendis proximo sabbatho . . .
19. Martii. . . . Hodie me et patre Jazbrini praesente apud eminentissimum, institit pater lector Franciscanorum, ut impressas theses

posset *imprimi* curare ad disputandum. Consensit eminentissimus, modo prius a reverendissimo vicario generali reviderentur. Cogitavi, cur non potius ab academia hac?

21. Martii. . . . Egi cum eminentissimo, ut quando est consistorium archiepiscopale pro examinandis et aliis rebus censendis, semper ex academia interessent duo doctores theologi cum autoritate examinandi, uti faciunt et alibi. Respondit sibi placere hanc suggestionem. Petivi etiam, ut cogitaret de *typographis* saltem in sua dioecesi huic academiae subiiciendis. Respondit etiam ea de re se cogitaturum . . .
29. Martii. . . . Acepi Graecio a patre rectore, patre Joanne Rumer librum academicum *manu scriptum*, qui pertinet tam ad exteriorem, quam interiorem directionem studii academisi.
3. Aprilis. Discessit pater Schainer cum sociis. Admodum reverendus dominus Martinus Novak custos capituli Strigoniensis annos natus 71, pedis exulcerati doloribus confectus, hora nona migravit ex hac vita, confessus ante nostro patre Eliae de tota vita. Dum viveret, donavit nobis calicem pulchrum, *opera* item Sancti Augustini et sancti Ambrosii . . .
1. Maii. Ascensio Domini. Post prandium in refectorio patrum Franciscanorum fuit publica disputatio cum *impressis* thesibus, domino cardinali dedicatis. Theses fuerunt logicae. . . .
30. Maii . . . Pater Jazbrini et pater Gozthoni missi sunt Nitriam, ut adessent morituro domino Stephano Semberi canonico et lectori, qui Societati sat multa legavit, ut dicam inferius . . .
1. Junii. dies dominica tertia post pentecosten . . . Pater Jazbrini cum socio rediit Nitria et 200 circiter florenorum *libros* (de quibus supra) tandem aliquando obtinuit a domino Semberi lectore Nitriensi, qui eidem patri reliquas etiam circa nos a se factas dispositiones perlegit.
25. Julii. Nundinae. — Visitavit me dominus admodum reverendus Michael Gyöngyösi custos et canonicus Nitriensis, simulque abbas Pilisiensis infulandus in sept. 14 sept (1911), petivit sibi fieri carmina *imprimenda* suis sumptibus ad dictam solennitatem, ad quam reverendum patrem rectorem et me invitavit. Pro carminibus responsum est affirmative, de altero postulato tempus docebit facienda.
29. Julii. Recreatio. — Mansi domi, scripsi Nitriam domino Michaeli Gyöngyösi et significavi *imprimenda* carmina ad eius in abbatem consecrationem, modo pecuniam 8 tallerorum submittat . . .
26. Augusti. . . . Circa secundam venit ad nos dominus comes palatinus ad collegium, qui mane promiserat adventum ad audienda secreta a domino cardinali sibi transmissa. Mansit in hoc negotio nobiscum in collegii *bibliotheca* usque ad horam sextam. . . .
29. Augusti . . . M. Nádasdi syntaxista coepit componere carmina *imprimenda* nomine sui discipuli N. Zongor pro abbate Pilisiensi,

13. Septembris . . . Carmina Viennae impressa missa sunt Nitriam admodum reverendo domino Michaeli, qui cras in abbatem Pili-siensem infulandus erit.
12. Novembris. . . Reverendus pater rector et ego in prandio fuimus apud reverendum dominum Joannem Piski abbatem Szkalcensem. Ibidem fuit et eminentissimus dominus cardinalis cum illustrissimo domino comite Georgio Erdödi. Ibidem eminentissimus donavit nostrae *bibliothecae* omnes *libros haereticos*, qui sunt Semptaviae in *bibliotheca* Thurzoniana. —
15. Decembris. — Sudum tota nocte. — Dies nubilus et frigidissimus boreali flatu. Accepimus suffragia pro patre Henrico Philippi Ratis-bonae mortuo die 30 novembris. Fuit is in philosophia praeceptor serenissimi Caroli fratris caesari moderni. Postea fuit praeceptor in humanioribus et tota philosophia serenissimi regis Ferdinandi tertii et confessarius simul ad haec usque tempora . . . Scripsit etiam *libellos* aliquot *typo* vulgatos, inter quos est: Computus Eccle-siasticus, Tractatus de anno nati Christi et Tabulae Cronogra-phicae. . . .
18. Decembris. — Pater Marcus Noelius provinciae Austriae pro-curator, respondit Romae 14 novembris et significat se uti rogatus a me fuerat, curare describere omnium in Hungaria et Transylvania collegiorum initia et progressus, ut eorum hic apud nos extet notitia.
-

Annus Christi 1637.

6. Januarii. Epiphania. Mane iterum adii dominum palatinum, cumquo egi negotium domus Telegdianae pro convictu nobis assignandae. Respondit se nulli cessurum, sed omnem daturum operam, ut nobis cedat. Visitavi iterum et dominum cardinalem, cum quo ultra horum de variis. Primo. De dandis concionum suarum exemplaribus singulis, pro singulis Hungariae et Croatiae collegiis, adiuncto Graecensi et Viennensi collegio. Secundo. De *scriptis* philosophicis et theologicis, quae in societate docuit *imprimendis* . . . Sexto. De *bibliotheca* Sentaviensi collegio donanda saltem in aliqua sui parte. . .
7. Januarii. . . Ab eminentissimo pro XI collegiis impetravi XI exem-plaria concionum ab ipso hoc anno *editarum* Hungarice. . .
21. Januarii. . . Vienna accepi *libros* petitos a domino Severo Esch bibliopola Viennensi, iter quos jus canonicum Lugduni tribus tomis *impressum*, anno 1613.
27. Januarii. Frigus accerimum. Logici praeside patre Stephano Goszthoni cum *impressis* thesibus primam habuere disputationem

post prandium. Ita quidem fuerat ordinatum, sed dilatum est in crastinum. . .

7. Martii. Santus Thomas de Aquino. Haereticam *bibliothecam* mille et amplius florenorum a *bibliotheca* Thurzoniana hodie impetravi ab eminentissimo, qui dedit licentiam auferendi et cum locus in collegio non esset, posui ad domum nostram Telegdianam . . . Libri autem supradicti fuerunt 831.
3. Aprilis (Pázmány temetése). . . Pompam funebrem in templo cohonestarunt poeticis affixionibus collegium Tyrnaviense, Posoniense et Pazmaneum Vienna *impressis* in expansi charta versibus.
24. Maii . . . Carmen *impressum* nomine rhetorum et poetarum e seminario sancti Stephani oblatum est reverendissimo domino Georgio Dubowski episcopo Chanadiensi. . .
23. Augusti. XII post pentecosten. Poeta noster Jaurinensis, qui cum patre Belesio venerat, Jaurinum rediit, cum eodem Posonium usque abiit magister Joannes Nadasi ad sollicitandum *impressionem* carminum baccalaureis offerenderum. . .
24. Augusti. . . Pater Palkovicz Posonium usque ivit cum fratre Abraham, ut praepositiones *impressas* e physica et catalogum *impressum* nominum baccalaureorum secum adveheret. Rediit magister Nadasi Posonio per quem imagine domini cardinalis Francisci Forgacz misi pictori Posonium fl. 24.
31. Augusti. . . Domi post prandium praesentibus archiepiscopo Strigoniensi, palatino comite et aliis plurimis fuit disputatio physica cum *impressis* thesibus archiepiscopo dedicatis ab juvene saeculari. Primus oppugnavit pater Gvalterius.
Dominus cancellarius etiam acriter disputavit. Dies serenus.
21. Septembris. Conclusum in collegio cum illustrissimo domino archiepiscopo, ut ii senatores, qui nihil mandarunt de canonico percutiendo, nec intenderunt, absolvantur a censura, uti et per archiepiscopum agente domino palatino et nobis absoluti sunt in coemeterio, exceptis iis, qui immediate percusserunt, uti fuerunt satellites civitatis. In collegio fuit hoc totum actum et peractum, quo et dominus archiepiscopus venit et senatus ad palatinum in idem collegium. Sic tamen, ut dum dominus palatinus disponderet senatum ad culpae agnitionem et errati deprecationem in refectorio, nos cum domino archiepiscopo essemus in *bibliotheca* collegii. . .
4. Octobris. . . Rogatum patris Francisci Amici, feci epistolam liminaream seu praefationem dedicatorem pro tertio operum eius tomo in 1, 2-ae, quem archiepiscopo Colocensi Joanni Telegdi, a quo, ut supra dixi, 300 imperiales importaveram, dedicavit.
28. Octobris . . . Jus civile integrum allatum est ex domo Telegdiana,

acceptum olim e *bibliotheca* Turzoniana, inscriptum est catalogo librorum collegii Tyrnaviensis.

1. Decembris. Misit Posonium carmen *imprimendum* pater Keresztes, pro natali comitis palatini per peculiarem hominem ad id muneris conductum.
-

Annus MDCXXXVIII.

- 23-a Februarii. — Habita est prima disputatio logicorum horis pomeridianis, praeside patre Nicolao Wesseleni professore logices. Erant theses *impressae* beatissimae virgini purificatae dedicatae, quas propugnavit comes Ferdinandus Palffi, oppugnavit hanc primo loco Emericus Prini liber baro. . .
16. Junii. Conventum est mane ad synodum sicuti diebus praeteritis. Negotia agitata et conclusa feliciter. Protractum tempus synodi ea die fere ultra meridiem. Finita synodo omnes episcopi cum metropolitano venerunt ad collegium nostrorum, pransique sunt in triclinio nostro, cum magna et ipsorum et nostrorum consolatione, Peracto prandio omnes synodales patres, qui cum archiepiscopo ad collegium advenerant, profecti, sunt ad auditorium academicum cum eodem archiepiscopo, audituri propugnationem thesium *impressarum* et in duplici regali, inque materia serica eiusdem quantitatis archiepiscopo Strigoniensi ex philosophia rationali et naturali dedicatarum, praeside patre Stephano Gosztoni physices professore.
- 17-a Septembris . . . Pater Keresztes misit Posonium materiam sericam diversi generis pro *impressione* epithalami palatinalibus nuptiis dedicandi.
24. Septembris. — Pater Keresztes abivit Récha Posonium, ibique collectis iis omnibus, quae partim in attalica, partim in serico diversi coloris, partim in patente trium regalium foliorum charta, in collegio Societatis nomine Academiae Tyrnaviensis fuerant *impressa*, post prandium eadem die traiecto Danubio Eisenstadium versus est profectus. . .
26. Septembris, — quae fuit dies nuptiarum solennis, statim primo mane pater Keresztes cum patre Wesseleni, in ornatissimo palatii loco, emblemata inaurata, iussu comitis palatini expandi atque locis magis aspectabilibus affigi per suos ornavit, intersertis hincinde aliquot exemplaribus rerum in serico *impressarum*.
27. Septembris. — Epithalamium, nomine universitatis Tyrnaviensis, pro honore nuptiarum concinnatum in hospites mensae convivali tempore prandii occumbentes, distributum est. Ablegatis omnium principum comitique palatino et ipsi sponso exhibita sunt exemplaria in attalica *impressa*, caeteris magnatibus in serico simpliciori,

sed eleganti. Distribuebant haec omnia filius illustrissimi comitis palatini secundo genitus Ladislaus Ezterhas et alii quatuor filii domini Danielis Ezterhas, fratris comitis palatini.

- 14 Octobris . . . Hodie primo affixus est catalogus praelectionum anni imminentis ob tarditatem *typographorum*, qui negligentiores visi sunt in eo *imprimendo*, vel potius ob errores, quos immiscuerunt Vinnenses in impressione eiusdem catalogi, qui errores auctoritate reverendi patris provincialis necessario erant corrigendi. . .
- — — — —

Annus Christi 1639.

— — — — —

22-a Maii . . . Tribulatus est non nihil monachus Franciscanus, lector philosophiae eorum conventus propter theses proxime defendendas a quopiam monacho, sub titulo universitatis *impressas*, id quod iam antehac semel attentaverat facere et publico eapropter ab illustrissimo archiepiscopo Strigoniensi reprehensus ac monitus fuerat. Is igitur rursus ob tam insolens factum ad archiepiscopum delatus nomine academiae nostrae ab eodem meritam accepit reprehensionem, postquam venit ad reverendum patrem rectorem humiliter supplex, ut sibi pro hac vice ignosceret, nec factum id ex aliqua malitia interpretaretur; deinceps nihil se attentaturum simile, nec studio suo claustrali universitatis, nec sibi professoris universitatis nomen arrogaturum. Jussit reverendus pater rector in propugnandis thesibus nihilominus deleri *impressum* universitatis nomen, et monachus supplex in contrarium rogare ac supplicare, ne id facere cogeretur, tanquam durum et sibi ignominiosum, potissimum cum eae theses dedicatae essent domino Telegdino archiepiscopo Colocensi disputationi, uti speraret inter futuro. Dimisit reverendus pater rector hominem re non conclusa, pollicitus se ipsi ad monasterium responsum ultimum missurum.

27-a Maii. Reverendus pater rector consilium iniit, quidnam respondendus esset monacho Franciscano ob theses sub titulo universitatis Tyrnaviensis *impressas*, de quibus adnotatum est die 22. superius. Visum est patribus omnibus, nulla ratione permitti, debere, ut defenderetur, nisi aut deletis eiusmodi titulo, aut denuo aliter *impresso*; et nequaquam consentiendum pro hac vice, ut petierat monachus impertinentissimus. Eadem die pater Michael Tani ad voluntatem reverendi patris rectoris petiit monacho mitti sibi exemplar thesium, ut saltem sciremus quomodo impressae essent ac nos dirigere valeremus, sed mittere monachus recusavit. . . .

28-a Maii. Misit idem monachus ad reverendum patrem rectorem duos suos discipulos supplicatum pro gratia et resolutione sibi

ferenda. Missus a reverendo patre rectore ad eum pater Tani, qui voluntatem eiusdem ipsi exponerit de delendo aut aliter *imprimendo* titulo...

30-a Maii ... Denuo in consultatione patrum visum est urgendum esse monachum aut ad revidendas sub alio titulo theses suas, aut aut (sic!) delendum titulum academiae seu universitatis Tyrnaviensis, aut certe excindendum et supponendum alium in tantilla particula *impressum*, et haec eidem ultimata resolutio intimata est, postquam ipse dicebatur Posonium ipsemet profectus ad horum aliquod faciendum, quid tandem facturus sit eventus dabit et in sequentibus adnotabitur...

3-a Junii. Intelleximus periochen *comediae* futurae ad festa pentecosten *impressam* et missam Posonio a patre Nemeti in via furtive periisse una cum tapeti quopiam collegii nostri, in quod involuta fuerat.—

11-a Augusti. Pater Palkovich rediit mane ab illustrissimo comite Palatino ... Adduxit autem secum Posonio per modum socii pro recreatione patrem Nicolaum Sartorium Posonii ratione quorundam suorum croaticum *libellorum imprimendorum* residentem et ex Varasdiensi Posoniensem ea propter factum...

20-a Septembris. Pater Matthias Bastiansich primus huius universitatis cancellarius evocatus Romam ab admodum reverendo patre nostro ad officium *censoris librorum* in locum defuncti patris Bidermanni, a nobis discessit...

— — — — —

Annus Domini 1640.

— — — — —

21. Januarii. Neglectum est adnotare circa finem octobris nescio quo die venisse Kremnitio musicum quendam germanum haereticum, missum ab eiusdem loci scholarum rectore ad reverendum patrem rectorem academiae, patrem Georgium Forro per quem praedictus scholae magister significabat se propendere ad fidem catholicam... Misit insuper theses suas theologicas *impressas*, quas olim in Germania defenderat, ad specimen doctrinae suae et ingenii demonstrandum; ex quibus apparebat hominem in rebus philosophicis et etiam theologicis commode versatum esse iuxta modum docendi haereticorum...

4. Februarii. ... Remansit pater Matthias Hainal nobiscum, qui in refutatione *libelli* nuper in Transylvania nomine filiorum principis Georgii Rakoczi editus, vulgo Chöchömö appellati...

25. Martii. ... Hesterna die avocavit illustrissimus palatinus patrem Matthiam Hainal misso pro eodem curru, qui per totam quadragessimam nobiscum vixit, partim ut valetudinem curaret, partim ut

maiori commoditate absolveret *libellum*, quo refutat errores editi prioribus annis catechismi a Paulo Kereszturi principis Rakoczy filiorum instructore, quem vulgo Chöchömö, id est Lactentem nominavit.

Eredetije a budapesti egyetemi könyvtár kéziratai közt, Pray kéziratok XXX. kötet.

336. 1636. február 12.

Kivonat Batthyány I. Ádám vásárlási számadásaiból.

„Két konivet kotetem be és ketőnek csináltatam tokot tallér 4.”

„Három könyvet kötetem be, attam tőek tallér 4.”

„Egy kötés Regal papirosat vettem tallér 3 den. 40.”

„Egy Dekretomot vetem és attam ky ayandékon tallér 8.”

„Két könyvet csináltatam és egyre másra attam ky tallér 8.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

337. 1632. június 12—1637. május 18.

Kivonat a rohonczi bor bevételi és kiadási számadásból

12/b. oldal. 1633. augusztus 4. „Eodem die ez Lagistromokhoz egihöz máshoz vetem 3 koncz papirosath . . . den. 42.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

338. 1636. július 9. Pozsony.

Német Jakab Jézus társasági atya a Luckner János bécsi kereskedőtől megvásárolt betűtípusok hiányait kifogásolja.

Edel vester Herr Lugkner! Nach dem ich von dem Herren Wuecherer die verkauffte Schriften empfangen und probieren laszen, so befindt ich, dasz diser inligent Defect vonnöthen zugieszen, dann wie die Schrifft uf ungerische manier, wie sie mir verkaufft worden, ganz nicht befinde, und nach versprochen kauff uns nichts nuzen wurde; wolle derohalber der Herr ganz freundlich gebetten sein, möglichen Vorschub zu thuen, darmit wir inligenden Defect negster Gelegenheit empfangen mögszen. Die Bezahlung volgt danckbarlich. Datum Preszburg, den 9 Julii 1636.

Desz Herren dienstwilliger

Jacob Nemeth Societatis Jesu.

Más írással: Diese Abschrift ist seinem fürgebrachten Original gleichlauttendt. Collatum Landt Canzley in Wien, den 23. september 1697 (?)

(P. H.)

Conrad Hass m. p.
Expeditor daselbst

Kivül: Dem Edlen und Vesten Herren Johann Luckhnern Hanndel
herrn in Regenspurger Hoff.

Más írással: (L.S.) Collatum — m. p.

Eredetije egy ív papíron, Országos Levéltár, Acta Jesuitica, Collegium Posoniense fasc.
12. nro. 16.

339. 1636.

Kivonat a garamszentbenedeki monostor inventáriumából, a könyvek
jegyzéke.

Libri assignati in cella domini Stephani Jeszensis conventualis Sancti
Benedicti.

Biblia Bohemica cum figuris.

Item latina biblia lacera.

Sermonum sancti Vincentii pars aestivalis.

Sermonum sancti Vincentii pars hiemalis.

Sermones Pomerii de tempore.

Biblia Sancti Hieronimi sine principio et fine cum explicationibus
in folio.

Postillae maiores cum quaestionibus auctoris incerti.

Item aliae postillae incerti auctoris.

Postilla bohemica Jacobi Wogek.

Acta sinodi Tyrnaviensis.

Liber precum Bohemicarum.

Ecumenii Graeci in epistolas Pauli.

Panoplia catholicorum contra haereses.

Postilla Francisci Poligrani.

Vitae Sanctorum pars hiemalis.

Thesaurus novus de tempore.

Liber antiquus de variis rebus.

Liber sermonum de beata Maria virgine.

Epistolae sancti Hieronimi.

Pars libri *antiqui* sine principio et fine.

Contiones Jacobi Scopei.

Evangelia *Hungarica*.

Contiones Egidii Topiarrii.

Contiones quadregesimales Jacobi Veldii Augustani.

Sermones in evangelia sine titulo.

Liber *scriptus in pargameno* de vitis patrum ex superiori sacristia
allatus.

Homelie Henrici Helmetii Franciscani.

Eredetije papíron könyvalakban, az esztergomi főképtalan magán levéltárában Ladula 86.
Capsa 2. eccles. fasc. 1. nro. 14. — Ugyanez a könyvállag megvan 1637-ben is, ugyanitt
nro. 11. jelzet alatt.

340. 1637. február 1.—1639.

Kivonat Batthyány I. Ádám kézirati inventáriumából.

5. fiók 4. szám. A Bavariai herceg menyegzőjének 1636 leírása.
6. fiók 1. szám. Batthyány Ádám ratisbonai útjának leírása, 1636/1637.
7. fiók 20. szám. A ratisbonai császárkoronázás leírása.
8. fiók 3. szám. Anno 1630 esztendőben az minemő pasquilust csinált Zvonaricz Giörgi, hoga Ratisbonában voltonk, elsőben arol valo az vramékra, az ky mit cselekedet akortáiban ottfen létönkben.
8. fiók 12. szám. Három decretuma a királynak „az relligio veszeke-
désen, hoga supersedeálianak.”
9. fiók 3. szám. 1637. december. A császár országgyűlési propositiói.
9. fiók 5. szám. 1637—38. „Posonyban az religio vagi evangilikus
status fellől valo dispositió.”
9. fiók 27. szám. „Az vellentczei tengerteől fogvást Erdéligh az menny
gienerálisa van eő feőlségének és azok alat a meni véghásza is van
Magiar országban” ezeknek fizetése, fenntartása stb.
10. fiók 15. szám. „Az minemő pasquilust csináltanak Bettlehen Gábor
ideiben némel német feidelmekreol és herczegekreol az kik rebel-
liseké letenek volt az Romai császár ellen akor táiban.”
11. fiók 13. szám. „Anno 1639. Az minemő *pasquilusokat* csináltanak
parisiak ell vesztése fellől, deákol és németeöl van, és az minemőt
csináltak is az pikéta iáczó kártiára is németeöl.”
13. fiók 3. szám. „Az minemő *artikulusokat* csináltanak Erdeliben az
ottan valo országh giölésen az eő állapattiok szerént mint és hoga
legien az mostani fejedelem Rakoczi Giorgi ideiben volt.”
13. fiók 5. szám. „Az minemő *pasquilost* csináltak a véghászak feleöl.”
14. fiók 5. szám. Van: „Egi vörös keöniv is a meliben az van írva,
mint iártam elseőben az imperiomban és mikett látam és micsoda
helieket is és micsoda heleben valot.”

Eredetije megvan, vagy volt a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában.

341. 1637. február 18.

Kivonat Batthyány I. Ádám vásárlási számadásaiból, midőn Bécsben
a király temetésén volt.

Egi deák Bonyfnyvst vetem kötetlenöl fl. 6.—
Egi Istvanfi hystoriaiat vettem deakol kötetlenöl fl. 6.—
Egi Inventariomot németöl svecziai kiralirol vetem fl. 8.—
Egi Metarones Novos németöl az hadakrol valo vetem ... fl. 20.—
Egi Teatrom Europeum nemetöl vetem fl. 15.—
Eszeknek az Be kötesetöl attam áttaliában fl. 15.—
Az austryai háznak eredetiröl valo könyvet vetem fl. 3.—
Három Toma de Kempist vettem, deakol vanak fl. 3.—

Eredetije egy iv papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában.

342. 1637. március 20.

Kivonat Batthyány I. Ádám bécsi vásárlásaiból.

Teatrom Eürepeomot vettem fl. 13.—
 Carolios Magnostol valo genelogia konivet vetem fl. 7.—
 Austriay hász genelogiaiat deakol vettem fl. 6.—
 Philippos Fabulaiat vettem fl. 4 den. 24.—
 2 toma de Kempist es egi Quintus Korcsioszt
 vetem fl. 2 den. 64.—
 Egi deák Bybliát vetem, atam érete fl. 4 den. 40.—
 2 Mapát vetem, egik német és masik Niderlandi .. fl. 10 den. 40.—
 6 könyvet kötetem be, atam éretek áttaliában fl. 8 den. 40.—
 Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások
 közt.

343. 1637. augusztus 17.

Kivonat Németújvár ez évi inventáriumából.

11/a. oldal. „Az régi Bibliotecában. Ide bé nem mehettünk.”

A Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások, inventá-
 riumok stb. közt.

344. 1637. október 7.*

Kivonat Rákóczi Pál özvegyének, Hetesi Petthe Annának Hrussó
 várában maradt javainak inventáriumából.

„Egi feir négi szegletü hoszu paraszt ládában.

.....
 Egi imatsagos könyv magyar ezüstös.”

Eredetije az esztergomi főkapitány országos levéltárában, garamszentbenedeki levéltár, fasc.
 14. nro. 27.

345. 1637. november 17—1638. február 1.

Kivonat a pozsonyi országgyűléskor Batthyány I. Ádám napi pénz
 kiadásairól készült feljegyzésekből.

6/b. oldal. „Egy deák kalendáriomot (t.i. vettem) den. 60.”

9/a. oldal. „Kalendáriomok bekötésére fl. 1. den.”

11/a. oldal. „Egy deák imatsagos konivett (t. i. vettem) fl. 4 den. 50.—”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások
 közt.

346. 1638. augusztus 11. Tokaj.

Poroszlai Lőrincz levele Iványi Imréhez, Batthyány I. Ádám familiári-
 sához, melyben többek közt írja:

„Hogi a Haller vram zolgáia által küldöt köniu kezehez iutot kegyel-
 mednek és hogi keduét is találtam kegyelmednél uele, igen ziuem
 zerént örültem s örülök is rajta.” „A mostani kiuánságának is megh

feleltem volna a *Magiari Kegeliussal*, noha vram nem zintén az én humorom zerént uagion a fordítás, de az immár megh uagion, mind azon által ha Isten ualamigh éltet, megh higgie kegyelmed mázzor zeb modgiáuual fogh iönni, hogy azért a kegyelmed keuánságának eleget tegiek im megh küldöttem kegyelmednek, mégh nem érkezet derekassan alá, mert Francich vramnak is küldöttem volna, várnék minden órában azért, hofi küldenének, de eléb nem hozhataíák, hanem ha valamely tanulo attiafiu érkezik megh Belgiumbol, fognak ez után más zép egiéb apro köniuek is megh fordítani az Angliay nielubol, miuel igen tanulíák az mieink az Angliai nieluet, uagion most is Londinumban az király lako helien egi atiaffiu, hires Praedicator, az mely az Angliay nieluen publice praedicál közötök, azoknak nagi czudaiokra az öreg templomban, minden órában, haza iön az is már.

Vgi emlékezem reá, hogy az Alvinczy vram Postiláit is megh ígértem uolt kegyelmednek, az mely Postillának egyik Praefatioiában azt iria zegeni Aluinczy vram, hofi az Németektől zármazot omne promissum cadet in debitum, az miuel haladot (ha élek) azal ell nem mulik, hanem ígéretemnek eleget tezek.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

347. 1638. október 22.—1639.

Kivonat a pozsonyi magyar kamara perceptorának számadásaiból.

Rationes perceptoris Camerae Hungaricae de proventibus anni MDCXXXVIII.

Solutiones extraordinariae.

Die 22 octobris Zachariae Cekelh *compactori* in sortem variorum laborum soluti fl. 55.—

Anno 1639 die ianuarii pro charta diversa *membrana* et regestis diversis a Luca Purchstaller acceptis sub anno 1638 soluti fl. 37.
Eidem *compactori* pro scissura chartae. . . fl. 6.

Magyar Nemzeti Múzeum kézírattára, kamarai iratok, fol. lat. 921/XII.

348. 1638.

A király a bécsi udvari kamarának meghagyja, hogy a legutóbbi magyar országgyűlésen hozott törvénycikkek kinyomtatására a magyar kancelláriának 500 birodalmi tallért utaljon ki.

Sacratissimae caesareae et regiae maiestatis domini domini nostri clementissimi nomine spectabili ac magnifico necnon egregiis praesidi

ceterisque Camerae suae maiestatis aulicae consiliariis per praesentes significandum. Suam maiestatem sacratissimam caesaream et regiam in necessaria *typis* mandandi articulorum novissimae generalis regni Hungariae diaetae talleros imperiales 500 ex praefata camera suae maiestatis aulica, in Cancellaria, eiusdem maiestatis Hungarica aulica numerandos benigne ordinasse. Ideoque velle praescripta camera aulica, quatenus ad requisitionem praedictae cancellariae Hungarico-aulicae, modo praemisso ordinatam summam deponere et numerare.

Eredetije Országos Levéltár, Conceptus Expeditionum ex 1638 nro. 424.

349. 1639. április 23. Nagyszombat.

Kivonat Böjte Miklós esztergomi kanonok végrendeletéből.

In nomine Dei patris et filii et spiritus sancti! Ego Nicolaus Böythe stb.

— — — — —

30. — Habeo inter caeteros meos *libros* duos *manuscriptos*, unum in membrana literarum gloriosi illius herois Joannis Hunyadi ad summos pontifices, cardinales aliosque principes christianos sui temporis datarum literarum exemplaria complectentem, illum lego excellentissimo principi comiti Nicolao Esterhasi regni Hungariae palatino, meo quidem iudicio tanti principis bibliotheca dignissimum. Alterum in papyro super origine et progressu fratrum Ordinis beati Pauli primi heremitaе, quem eidem ordini restitui volo.

31. — Reliquam bibliothecam meam tripartior et primam quidem partem puta scholasticos, theologos, scripturistics, controversistas et concionatores destino ad bibliothecam venerabilis capituli Strigoniensis, autores quidem meo iudicio haud ignobiles historicos et juridicos Joanni Somogi servitori veterano. Scholares et pios libellos Joanni Fehér. Conciunculas meas manu mea scriptas omnes reverendo domino Stephano Czehovio plebano Soproniensi, meo sincero amico et postulati fratri.

— — — — —

Ambrosio de Resid alumno meo breviarium meum antiquum. Aliud denique breviarium in parva quantitate bipartitum alteri alumno meo Gregorio Csörgő.

Eredetije három fv összefűzött papíron, az esztergomi főképtalan országos levéltárában, Ladula 122, Capsa 68. fasc. 8. nro. 13. jelzet alatt.

350. 1639. július 15. Bécs

Lamormain Vilmos, a császár gyóntatójának levele özvegy Batthyány II. Ferencné Poppel Évához, melyben többek közt írja:

„Mitto illustrissimae dominae vestrae *libellum* de virtutibus piissimae

memoriae Ferdinandi II., quem vivum illustrissima domina vestra suscipiebat et amabat.”

Eredetije egy ív papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

351. 1639. augusztus 17.

Kivonat Németújvár ez évi inventáriumából.

„Az régi Bibliotecában. — Egi hitván pléhes aito nro. 1.
Az Biblioteca előtt ualo tornácban. — Teöredezet iuegh ablak nro. 11.
Aító plehestől nro. 1.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában.

352. 1639. augusztus 31.

Kivonat Batthyány I. Ádám máriacelli kiadási jegyzékéből.

„3 olvasot es 2 keönivet vetem fl. 4.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

353. 1639. november 16.

Kivonat Ferenczffy Lőrincz végrendeletéből.

„Historiarum item corpus de rebus Hungaricis conscriptum, illud siquidem communitatem concernit . . . palatini ordinationi et discretionem submitto, de quo dominus generosus Elias Berger bonam notitiam habet.”

Országos Levéltár, Resolutiones Camerales 1681, pagina 13.

354. 1639.

Kivonat a garamszentbenedeki monostor inventáriumából. A könyvtár állagának szaporodása 1636 óta.

Conciones quadragesimales.

Sancti Gregorii libri morales.

Sermones discipuli de tempore.

Novum testamentum *scriptum in pargameno*.

Summa Anthonini de casibus.

Joannis Feri in Matthium

Eredetije papíron, hosszúkás könyv alakban, az esztergomi főkaptalan magán levéltárában, Ladula 86. capsza 2. ecl. fasc. 2. nro. 19 és 20. Ugyanez a helyzet 1640-ben is, ugyanott nro. 21.

355. 1640. április 12. Szombathely.

Lony Mihály vasvári prépost levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben többek közt írja:

„Ovarot az malomban az Molnarné könyveket tart, Austriából is kiadtak volt azért raita, hofi az hüt dolghát forghatta: az innepekben

is oda sok ember ment, kiknek a semmire köllő aszony praedikállot, holot Szent Pál apostol nyluan írta ./. Tim. 2. hogy az aszonyát tanullion és ne tanitson. Sámfalvayak és ott az közel valok az innepekben Jobbagyban jártak az Praedikátorhoz. Azert kirem nagyságodat alázatosan, el kezdet buzgosságát Istenéhez nagyságod ez eránt megh ne szüntesse, hanem exemplumot statuálván, hogy filelmek lehessen az többinek ezeket büntetés nélkül nagyságod ne hagyja.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecsétje elveszett, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

356. 1640. április 17.

Kivonat Batthyány I. Ádám bécsi vásárlásairól szóló számadásából.

„Kis kalendáriumokra es más egire másra attam fl. 1 den 50.”

„3 Iratlan keönyvet vettem, attam éretek fl. 8 den.”

„Három kis kalandáriuomot es koczkát vettem fl. 1 den. 50.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

357. 1640. május 17.—1641. május 17.

Kivonat a Szalónak és Rohoncz tartománybeli pénz bevételi és kiadási jegyzékéből.

15/a oldal. „Item soproni könykötőnek 12 könyu kötesetül attam Kys Márton kezében egikétül den. 30. — Facit fl. 3 den. 60.”

Eredetije ugyanott, mint az előbbi.

358. 1640. július 23. Pozsony.

Veresmarti Mihály pozsonyi kanonok levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben többek közt írja:

„Tudós embernek, Leonardus Lessiusnak e Societate Jesu, bölcz írását fordítottam *magyarrá*. Melynek kétizbe valo *nyomtatása* már az emberek közöt kétség nélkül, mert tetteczet nekiek, csakhamar kézre költ. Ujonnán értvén én azoktul annak kívánását, harmadszor is im ki nyomtattam: És pedig nagyságod neve alatt.” Ezenkívül „magamtul is irogattam egy Intő s Tanító levél könyveczkét”, ebből is küldött, s ha elolvassván, úgy találja, hogy ezt másokkal is közölni kell, „ezekből én nagyságodnak annyit küldök, a menyit nagyságod kíván: mint mellyekbe felesben nyomtattattam.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

359. 1640. augusztus 17.

Kivonat Németújvár ekkori inventáriumából.

„Az Regi Bibliotecában.

Az eöreggh aszonni gondviselésse alatt vagion. Aszonniom eő nagysága hīre nélkül nem engedi inuentálnj.” Ugyanez a helyzet 1642. és 1643. augusztus 17-én a vár inventálása napján, ekkor is az öreg asszony gondviselése és keze alatt van a könyvtár és nem inventálható.

Az eredeti inventáriumok a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában.

360. 1640. szeptember 13. Kis Komár város.

Laskai Sándor prédikátor levele Batthyány I. Ádámhoz. Írja többek közt, hogy a mohácsi szandsák bég 18 lovassal maga folyó kocsin ülvén Vid Benedekhez jött Laskó várába. Jövedele oka volt,

„hogy Benedök vram az *Magyar Bonfiniust* törökwl tolmácsolná neki, mivel maga a bék nem igön Magyar.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi Missili levek között.

361. 1640. október 31.

Salgó György levele Aszalai Istvánhoz, melyben többek közt írja, hogy megtudakolta, hogy melyek

„az tanulságra való könyvek.”

Eredetije az Országos Levéltárban, Lymbus I. sorozat, 1. csomó, millenáris kiállítási darabok 273. szám.

362. 1640. november 18. Németújvár.

Orgován János levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben jelenti, hogy:

„Az *Bonfiniust* az nagyságod paranczolatia szerint ime megh küldöttem nagyságodnak.”

Eredetije egy ív papíron, záropecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában a XVI—XVII. századi missilis levek között.

363. 1640. november 26.

Kivonat Ferstetich Pál deák szombathelyi házának inventáriumából.

„Ferstetich Pal marhayanak inuentalasa.

Decretom egy.

Dictionarium egy.

Ezeket w Nagysága percipiálta.

Cicero egy.

Láda három mellyet megh láttunk. Registromok, commissiok, quietantiák benne és egy kis aranyas pohár benne.

Egy táskában levek és registromok.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában.

364. 1640.*

Kivonat Szölösy István nagybresztoványi plébános végrendeletéből.

„Item ungaricam postillam Georgii Kaldi,
Duo thomi Bessei de dominica, alter vero de festis.

Item missale unum.

Tres thomi Nicolai Thelegdi, unum Tholetum cazistae, unum brevium. . . .lego pro ecclesia.”

Eredetije fél ív papíron az esztergomi főkáptalan országos levéltárában, Ladula 22, Capsa 68, fasc. 12. nro. 16. jelzet alatt.

365. 1640—50 körül.

Kivonat vásárlási feljegyzésekből és utasításokból. (Vásárolni kell)

„Egy porgaminás könyvet, az melyben legien 6 koncz papiros.
Az kétt rendbeli *képes* kónjvekett be kell köttetni pergaminában, adot
eő nagysága tallért 6.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

366. 1641. március 21. Bécs.

Pethő György levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben ezeket írja:

„Nagyságod jedszése es parancziolattia szerént az könyveket kerestem, itt minden köniuuarrosoknál szorgalmatossan. Az Corenellii de Lapidena minden operait de Sacra Siciptura (sic!), melyek kilencz kwlömb kwlömb maghokon valo thomusokban es könyvekben vannak comprehendáltatva, föl találtam egi köniu kötönél in Barndstadt, s a többinél egigiknél sincz, miuel igen szwk, draghan is tarttia, az kilencz köniu et szász tisz Rénessen hadta, Az Bellarmini Chatolica deformatioja sohun nem találtatik, nem is tudgia egik köniu el arros is minemw köniu lehet, esz ideigh nem is látták. Az Contzen Ádám Politicorum köniu et, mely mind hadakoszás formaiarul, gazdasaghrwl, pénsz giöitesrwl s minden egieb féle uilághi dolghokrül tractal s uionann componáltatott köniu, niolcz Renessen adgiák. Vagion egi uy author is, Hystoricus, német, mely ighen szépen esz mi időnkbeli hadakat, harcokat, uarosok megh uételét es egész Europaban ab anno 1617 usque ad praesentem 1641 annum mindenféle lett dolghokat, rebelliokat es confoederatiokat, uáraknak uárosoknak, fejedelmeknek megh iria es kupferstichben is representállia, eszt 15 Renesen adgia. Az mesterséghek tudomániarul ualo köniu, hagi embert megh ne czialhassák az mester emberek, egi köniu árosnál sincz mast itt ighen szwken kaphattiák, irattam föl Augspurgban, pwnkösdre megh hozzák s nagyságodnak meg uezsem s offerálni foghom.”

Eredetije másfél ív papíron zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

367. 1641. május 22.

Kivonat a garamszentbenedeki monostor inventáriumából.

Inventarium claustris sancti Benedicti de juxta Gron stb.

libri a patre Hetess relict.

Opera Fabri in tribus tomis.

Conciones authoris incerti.

Conciones Joannis Quintini in dominicas.

Liber de ecclesiastica hierarchia.

Conciones Granatensis.

Sermones incerti auctoris supra dominicas.

Sermones Jacobi de Voragine.

Sermones Philippi Diecz super festa.

Theologia moralis *scripta*.

Eredetije paptron, hosszúkás könyv alakban, az esztergomi főkáptalan országos levéltárában Ladula 106, Capsa 22, fasc. 4. nro. 17. jelzet alatt. Ezek a könyvek úgy látszik a monostor tulajdonába kerültek, mert az 1645. május 1-én felvett inventáriumba már be vannak véve. Ladula 107, Capsa 23, fasc. 1. nro. 2.

368. 1641. május 28. *Keresztur vára.**

Nádasdy Ferencz Farkas Imre csepregi nyomdásznak kiváltságokat adományoz.

My Groff Nadasdi Ferencz etc. Adgiuk emlékezetül mindeneknek az kiknek illik ez levelünknek rendiben: Hogy Farkas Imre Csepregi *könyvnyomato* supplicálván nálunk, s idvözült atyám uram eü nagysága levelét is in specie producálván, mellyben élteigh az eü csepregi házárul engettett volt szabadságba: most azért könyörögh, hogy gyermekinek is élteigh azon grátiánkat muttatnánk hozá. Meg tekéntvén anak okáért iffusághátul foghva azon könyvnyomato mesterségben valo hüsséges forgolódássát, mellyre tehetséghe szerint ez után is kötelezi magát, de legh kiváltképpen az egész Ecclesiasticum Consistoriumnak mellett valo törekedéssit, ugyan azon grátiával akarunk lenny neki gyermekire nézve is, ugy, hogy az eü maga halála után feleséghe és gyermeki minden nemő polgári adozástul, szolgálattul, s akarmi szokás szerint valo és szokatlan terhektül, valamivel az eü mostany házátul tartozhatnának, szabadossok legyenek: De mind azon által az mezzőbeli veteménybül valo dezmával tartozzanak.

Attuk pedig ilyen ok alatt, hogy maga halála után, ha az fia ki most az *Typographiát* tanullia, azon mesterséget jól megh tanulná, és azzal élne, hát az *Typographia* annak kezénél maradgyon. Ha penigh az *Typographussággal* az fia élny nem akarna; hát az egész *Typographiát* Farkas Imre minekünk ayánlván, az mi birtokunk alatt legyen, szabadságunkban lévén akar mely más idegen *Typographust* foge mlieyadn. De Farkas Imre, feleséghe, s gyermeki, az megh irt

szabadsságban ugyan megh maradgyanak éltekigh. Mellynek nagyobb bizonyosághára adtuk ez kezünk irássával és pöczétünckel megh erőssítettet levelünket. Datum in castro nostro Keresztur, die 28 May, anno 1641.

Országos Levéltár, Nádasdy iratok, Liber Inscriptionum F. kötet pagina 82—83. (Rksz. B. 1568.)

369. 1641. július 3.—szeptember 30.

Kivonat a Batthyány uradalom hús számadásából.

8/a. oldal. július 30. „Graecy kompaktornak libra 1.” (T.i. járandósága 1 font hús.)

8/b. oldal. július 31. „Könyvktőnek libra 1.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

370. 1641. július 21. Grác.

Gráci János (Joannes Graecensis) levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben többek közt írja:

„Transmitto Bibliopolam, cum quo illustrissima dominatio sua agere et convenire poterit, quam prius videre debet laborem qualis et quantus sit, ut sciat quidnam agendum.”

Eredetije egy IV papíron, kívül gyűrűs zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

371. 1641. augusztus 17.—1642. augusztus 17.

Kivonat a németújvári vasszeg stb. kiadási számadásból.

11/a. oldal. „18 Juny. Attam fölső várban *Bibliotheca* födeléhez 600.” (T.i. vas szeget.)

„24 July, attam fölső várbely *Bibliotheca* fedeléhez leöcs szeget nro 500.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

372. 1641. november 8.

Kivonat Batthyány I. Ádám vásárlási följegyzéseiből.

„2 Misemondo keönivet keöttetlent vettem fl. 13.”

Ugyanott, mint előbb.

373. 1641. december 10. Hertnek.

Gróf Forgách Zsigmond levele Batthyány I. Ádámhoz. Írja többek közt:

„Az mi az *képiró* állapotját illeti, hogy az *keonyuet* még el nem készítette, s azért kegyelmed ez alkalmatossághal fel nem kwlte, én keonien el uárom, inkább is akarom, hogy kegyelmed maga megh

adgia, hogy sem megkwdgie, noha ugy is kedues lészen nálam
kegyelmedre nézve is.”

Eredetije két ív papíron zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában
a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

374. 1641. december 28. „*die sabbathi*”.

Kivonat Debrecen város jegyzőkönyvéből.

„Pro compactione trium *librorum* in materia ab illustrissimo principe
in rationem ecclesiae collatorum solvuntur compactori fl. 20.

Illustrissimae domine princeps Transilvaniae etc., amore charitatis zelo
et pietate erga ecclesiam ductus, sicut caeteris ecclesiis perinde ad
huius quoque ecclesiam congregationi in usum perpetuum admisit
duas postillas reverendo domino Stephano Katona *Gelei* ecclesiarum
Transylvanarum superintendente elaboratas et scholae opus Henrici
Alstedii de locis communibus gratiose donavitque in iudicatu nobilis
ac circumspecti Johannis Bornemiszsza. (Ex satis potuit gratis)”.

Eredeti bejegyzés Debrecen város jegyzőkönyvének 10. kötetében, a 942. lapon.

375. 1641.

Batthyány I. Ádám sajátkezű feljegyzése azon könyvekről, amelyeket
neki Pető Görgy akart megvásárolni.

Kívül: Batthyány Ádám írásával.

„Micsoda keöníveket akart az én számomra veni Petteő Georgi
arrol va(lo).”

Belül, más kézzel:

„Cornelius a Lapide de Sacra Scriptura. Ezek 9 tomusban vannak.
Renes. 110 tartyák. Contzen Ádám Politicorum könyvét, melly
mind hadakozás formájáról, gazdagshághrol, penz gyűítésről s min-
den egyéb világi dolgokrol tractal, ezt Rénes. 8 tartyák.

Egy vj német Historicust, ki ab anno 1617 usque ad annum 1641
minden féle lett dolgokat, rebelliokat, confederatiokat, uaraknak
varasoknak fejedelmeknek megh iria es kupferstichbenn is reprae-
sentállya. Ezt Ren 15 tartyák. Az Bellarminus Catholica Defor-
matioiat sohol nem találta Bécsben, hírét sem hallották ez ideigh
annak az könyvnek.

Az Mesterségek tudományáról valo könyvet is, hogy embert megh
ne csalhassák az mesteremberek, most nem találta Bécsben, hanem
pünkösdre megh hozzák Aughsburgbol.”

Eredetije negyed ív papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában. Jelzetlen.

376. 1642. január 2.

Kivonat Debrecen város jegyzőkönyvéből.

Cum Deo 1642 die secunda januarii.

Ad postulatam Melchioris Fodorik *typographi* decernit amplissimus.

senatus, hogy a modo in posterum ne legyen szabad be jüni az keönyveckel kereskedés idegen complároknak és itt ki rakodván árulni, szabad sokadalmakon kívül (mellyekben megh engedtetik), sem heti vásároknak, sem keözünséges napokon, városunkbéli *typographus*nak injuriájára és kiváltképpen való kárára sub gravi animadversinne et poena etc.

Eredeti bejegyzés Debrecen város levéltárában lévő 10. jegyzőkönyv, 953. lapján.

377. 1642. április 25.

Kivonat Batthyány I. Ádám bécsi bevásárlási feljegyzéseiből.

„Az kép ironak attam kétt *öreg* *keöniv* írására neki fl. 150.”

„4 Iratlan keönivteől és 2 keöniv be keöttéséteől attam fl. 7 den. 80.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában a XVII. századi számadások közt.

378. 1642. május 24. Bécs.*

Ledentu János császári udvari festő és mérnök levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben kéri, hogy a

„noch austendigen hudert (1) daller wegen der zwey gemahlten Pucher, die Ew graffichen Genaden empfangen haben” küldje meg.

Eredetije egy IV papíron zárolécséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában a XVI—XVII. századi missilis levélek közt. Ledentu a száz tallérját még 1644-ben sem kapta meg, és 1644. január 27-én kelt levelében a száz tallér helyett zab elküldését kéri. Ugyanott.

379. 1642. június 22.

Kivonat Apáthy Márton esztergomi kanonok végrendeletéből.

In nomine sacrosanctae et individuae Trinitatis, patris et filii et spiritus sancti, Amen. Anno 1642 die 22 junii, ego Martinus Apathy stb. Teneo apud me puerum Joannem nomine fratruelem nempe Simonis fratris senioris filium, scholas frequentantem. Eidem lego aureos centum (inter quos sit unus lisimachus 10 aureos, alter 5 aureos ponderans) e fine, ut possit habere commoditatem progrediendi in studiis et si statum ecclesiasticum (quod ego summe optarem) elegerit, habeat pro *libris* et primis necessitatibus aliquam peccuniolam. . .

Ex libris eidem lego:

Bibliam Bohemicam magnam cum figuris.

Postillam *ungaricam*, illustrissimi cardinalis Pazmany, super cuius facis est nomen meum inscriptum.

Breviarium et Diurnum meum.

Libellum litaniarum et Thomae a Kempis.

Controversiae Beceni et E. Majer Cathecismum.

P. Henrici Lamormani et alios quosdam, qui pro scholis valent.
Reliqui Libri deponentur ad bibliothecam etc.

Eredetije három ív összefűzött papíron, az esztergomi főkáptalan országos levéltárában Ladula
122. Capsa 68. fasc. 8. nro. 4.

380. 1642. szeptember 20.

Kivonat Batthyány I. Ádám bécsi bevásárlásainak számadásából.

„1 Misemondo keönyvett vettem talleron 5 teszen fl. 7 den. 50.”

„Giermeknek vallo keönivekért s vallami bolondságért g. fl. 5.”

Eredetije a Batthyány nemzett volt Körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

381. 1643. január 3.

Kivonat Batthyány I. Ádám pénzkadási számadásából.

„4 keöttés irnia valo papirosatt vettem, attam érte garast fl. 10.”

Ugyanott, mint az előbbi.

382. 1643. április 1. Bécs.

Pálffy Károly felkéri Vataj Lukácsot, a pozsonyi kamara generális
perceptorát, hogy vegyen részére:

„4 német Exemplárisokat az Spiritusrul”. (Az irat hátán: Historiae de
Spiritu Clementis den. 80, empta die 21 aprilis 1643.)

Országos Levéltár, Jankovich gyűjtemény.

383. 1643. április 11.

Kivonat Batthyány I. Ádám vásárlási számadásából.

„Patter Andrásnak attam missalek vásárlany tallért 10, fl. 15.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások
közt.

384. 1643. május 7—1644. május 7.

Kivonat Gerdákovics Mátyás körmendi tisztartó általános számadá-
saiból.

25/a. oldal „Item vetem 1 kalendariomot pro den. 15.—

Item 1 koncz papirosat pro den. 15.”

26/a. oldal. „Item lagistromokhoz vetem papirosat den. 30.”

Ugyanott, mint az előbbi.

385. 1643. június 5. Győr.

Kivonat Nagyfalvy Gergely vácsi püspök és győri örkanonok vég-
rendeletéből.

„Az keönyveymeth hagyom az Szent Mártoni Conventnek minde-
nestől, miuel némellyek onnand származtanak, es az teöbbit pén-
zemen szerzettem.”

Országos Levéltár, Múzeumi Törzsanyag.

386. 1643. július 13.—1659. augusztus 15. Eperjes.

Eperjes város polgárainak hagyatékaiban talált ingóságok, s köztük *könyvek* jegyzéke, kijegyezve a város végrendeleti osztály jegyző-könyvéből.

a. 1643. július 13.

Golzius Dániel elhunyt eperjesi evangélikus lelkész hagyatékán leányai, Anna asszony és Erzsébet megosztottnak:

„Bolanget die Bücher bleiben bei samen, und non die selbigen verkauft werden, sollen sich beide schwestern mit dem gelt theilen.”

(A jegyzőkönyv 7. lapján.)

b. 1644: augusztus 25.

Az elhunyt Klein Jakab után özvegyének kezei közt maradtak: „Her-
gegen bleiben ihr ihres hen seliger kleider. Maltz, Bücher und
andere sachen.”

(A jegyzőkönyv 14. lapján.)

c. 1645. november 4.

Czernoffski Pál eperjesi polgár felesége Zsuzsánna három napi ház-
ság után meghalt, s többek közt a következő könyvek maradtak
utánna:

„1 Deutsche Biblia,

1 Foliantes Schleidanum deutsch,

Meditationes sanctorum patrum Martini Molleri deutsch,

Seelen Schatz deutsch,

Psalter deutsch,

Geistliche Apotheke.”

(Ugyanott, 38. lap.)

d. 1646. június 1.

„Inventarium Laurenti Schwela.

Armales Andree Petra.

Nomenclator in quarto.

Otto Casman in octavo.

Florilegium Sententiarum in 8.

Dictionarium novum proprium.

De passione et resurrectione.

Fabulae.

Joannis Bocatii poema.

2 Schulbichl in 8.

Aristotelis 1 thomus phisi.

Malleficarum Tractatus.

Institutiones chatecheticae.

Publii Virgilii.

Isa(g)oga ad libros propheticos.

Metaphisica Scharffii.
 Lateinisch Gesangbuch.
 Rethorica Astedii.
 Thesaurus poetacatum (Így! nyilván: poetarum helyett.)
 Grammatica Philippi.
 Enchiridion Polani.
 Nicolai Mingii Pastor.
 Enchiridion Oratorum.
 Hortulus Animae.
 Phrases Allemantii.
 Postilla latina in 8.
 Samuel Heilandus in 8.
 Virgilii Pollitoria.
 Virgilii Maronis.
 Plinii secundi epistolae.
 Phisica peripotedica.
 Donatus.
 Compendium locorum theologicorum.
 Poetica in octavo.
 Fasciculi aliqui literarum.
 Evangelium Meusnerii.
 Geschribenes Gesangbuch.
 12 Andachten Kegeli.
 Fabulae Aesopi.
 Grammatica Crusii.
 Liber Chronicorum.
 Epistolae Ciceronis.
 Institutiones cathecheticae.
 Prosodia Smetii.
 Biblia Latina in 8.

(Ugyanott 48. lap.)

e. 1646. június 5.

Az elhunyt Kabarczi János eperjesi polgár hagyatékában többek közt találtak:

„Armales Kabarczi Janus in einer Schachtel.
 Horologium principum *ungerisch*.
 Decretum Hungaricum lateinisch und *ungerisch*.”

(Ugyanott 50. lap.)

f. 1646. augusztus 14.

Az elhunyt Mitzkai Ferencz eperjesi polgár hagyatékában talált és felbecsült könyvek:

„1 *Vngerische* postilla... fl. 1.

1 Cantional *ungarisch* in folio... fl. 2.

Loci Communes Thomae Félegyházy... fl. 1."

(Ugyanott 52. lap.)

g. 1649. július 19.

Néhai Unterdorffer Miksa elhunyt eperjesi polgár, aranyműves után fennmaradt javakat leltározzák. Ezek között van:

„1 Hausz postil Spangenberg.

1 Prophet Auszlegung Martini Lutheri in quarto.

1 12 Andachten Philippi Kegeli in quarto.

1 Fünff Hauptstückhe cathechesi Spangenbergi in quarto.

Amor meus Crucifixus est oder Passion Predig Eliae Ursini in quarto.

Biblia Lutheri in 8-ta Sauberti.

In Habacuc. Predigten Johannis Caesaris deutsch, in octavo Schaz Kamer Abraham Bogners in 8-to.

Catechismus deutsch Simon Gerengel in 8-to.

In der heyligen Dreyfaltigkeit ein kurzer Unterricht 8-to.

7 Predigten vom ewigen Leben Lucae Polio 8-to.

Danck sagung auff führname Fest authore Polio... 8-to.

Ein Buch für die Goldtschmidtin Kupfferstich.

Amuletum Johannis Weberi pharmacopolae Eppleriensis.

Psalterium deutsch, braucht an jetzo die Waise.

(Ugyanott 71. lap.)

h. 1653. július 10.

Klein János eperjesi polgár halála után többek közt könyvein is leányai, Erzsébet és Rebeka megosztottnak.

„Mit aller handt Büchern haben sie sich untereinander beyde Geschwister in zwey theill zertheillet, der frau Wittib nicht mehr als ein Kreuterbuch und Johannes Bandt Christenthumb geben worden, in den übrigen hadt jedesz sein theill empfangen."

Ugyanott 121. lap.)

i. 1657. december 13.

Néhai Szikszay (Sixay) Gergely eperjesi polgár hátrahagyott javai közt találtattak:

1 buch in folio von Unterweisung christlicher Lehr fl. 2. 25.

1 deto von Octaviano... fl. 1.—80.

(Ugyanott 233—235. lap.)

j. 1658. május 21.

Mörsz Tóbiás eperjesi polgár házában talált javak felbecsült inventáriuma. Találtattak többek közt:

„1 polnische Bibel in quarto per fl. 9,—

1 pollnische buch mit Silber beschlagen un grün	
Sammet	per fl. 9,—
1 buch, die zwelff Andachten pollnische	per fl. 2,— 25,—
1 buch Prapbitationes (Így! talán: Prapbitationes)	
teu(t)sch,	per fl. 2,—
1 Buch Boradeisz gertlein	per fl. 1,—
1 pollnisches Psalterbuch	per fl. 1,—
1 Bibel in volium (Így! folio helyett) pollnisch	per fl. 5,40
1 buch in volio Meditationes schottisch	fl. 7,— 20,—
1 postill in volio pollnisch	fl. 5,— 40,—
1 buch schottisch historii in volio	fl. 7,— 20,—
1 buch Melancolica in volio schottisch	fl. 3,— 60,—
1 buch deto volio Revelation	fl. 5,— 40,—
1 buch Caluinisch schottisch	fl. 3,— 60,—
1 vngerische Bibel	fl. 7,— 20,—
1 buch Agentia pollnisch	fl. — 15,—
1 buch Printzusz (?) in quarto schottisch	fl. — 90,—
1 buch neu testament pollnisch und Calvinisch	fl. 1,— 80,—
1 bibbel in 8-at schottisch	fl. 1,— 50,—
1 buch Quintus Krutziusz	fl. — 60,—
1 buch Reformaczi Calluinisch und schottisch	fl. — 40,—
1 buch Praecz(i) pitorisch (?) pollnisch	fl. — 90,—
1 buch Postillakan schottisch	fl. — 30,—
1 buch Meditationes schottisch	fl. — 40,—
1 Neue testament schottisch	fl. — 90,—”

(Rendkívül rossz frású, hibás szövegű bejegyzés, ugyanott, 267. l.)

k. 1658. december 30.

Néhai Cromer Tóbiásné hátrahagyott javai közt van:

„1 Latteinische bibel	per fl. 4,—
1 Deutsche Postill	per fl. — 90,—”

(Ugyanott 277. és 279. lap.)

l. 1659. március 4.

Néhai Gstättnér Eszter hátramaradt javai közt a következő könyvek találtattak:

1 Kreuterbuch in folio	fl. 5,— 40,—
1 Arzneybuch in folio	fl. 3,— 60,—

Ugyanott, 281. lap.)

1 buch in quarto von Mertern	per fl. 1,— 80,—
1 Deutsche biebl von Czierek	per fl. 2,— 70,—
1 buch in 8-o Scharffsinige sprich	per fl. 1,— 50,—
1 buch in deto	per fl. 1,— 80,—

1 buch der Arcktigkeit uber die Sacramenta ...	per fl. 1,—	
1 buch Retzlgedicht	per fl. 1,—	
1 buch der gutta Gottes	per fl. —	75,—
1 buch von Ritter hiestorii	per fl. 1,—	
1 buch von neuen hiestorien und geschichten	per fl. —	90,—
1 buch des neuen testaments	per fl. —	90,—
1 buch der Artzney	per fl. 2,—	70,—
1 buch fünff unterschiedliche Trat	per fl. —	90,—
1 beth büchl	per fl. —	40,—
1 buch Spamperger uber die Eppil	per fl. —	50,—
1 buch geistliche bienen lust	per fl. —	36,—
1 buch von vieh Arczney	per fl. —	90,—

(Ugyanott 285. lap.)

1 buch in follio das alte Testament	per fl. 2,—	50,—
---	-------------	------

(Ugyanott 288. lap.)

m. 1659. augusztus 15.

Ugyanezen Gstattner Eszter javai közt pótlólag találtak még

2 büchl	per fl. —	24,—
---------------	-----------	------

(Ugyanott 294. lap.)

387. 1643. augusztus 17.—1644. augusztus 17.

Kivonat a németújvári vas, aczél és szeg számadásokból.

15/b. oldal. „1 Juny. Attam Tisler Hanznak fölső várbeli Biblioteca polczokhoz nro. 100.”

Julius 16. „Eodem die attam Tisler Hanznak fölső várbeli Bibliotecához no. 100.”

22/a. oldal. „Juny attam Tisler Hanznak fölső várbeli Bibliotecához no. 100.”

22/b. oldal. „16 July attam Tisler Hanznak Bibliotecához no. 100.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

388. 1643.

Kivonat Vatay Lukács magyar kamarai perceptor számadásaiból.

„Rationes Lucae Vatay camerae Hungaricae perceptoris super perceptione et erogatione probentium ordinariorum. . .

Die 29 aprilis. Bartholomaeo *Lilch bibliopolae* pro charta et aliis necessitatibus camerae a die 22 januarii usque ad hoc tempus administratis juxta extractum soluti fl. 70, den. 10.

Die 11 Julii juxta extractum Bartholomaei *Lilch bibliopolae* pro charta aliisque necessariis soluti fl. 90 den.—

Die 23 octobris juxta extractum et quietantiam Bartholomaei Lilch bibliopolae pro charta aliis minutioribus soluti fl. 63, den. 27,—
Eodem die (t.i. december 31.) juxta extractum Bartholomaei Lilch pro charta et calendariis inter commembra camerae distributis juxta extractum soluti fl. 131 den. 97.”

Magyar Nemzeti Múzeum, kamarai iratok, fol. lat. 962/I.

389. 1644. február 15.

Kivonat Batthyány I. Ádám bécsi pénz kiadási számadásaiból.

„6 keötés irnia valo papirosat vettem kötését fl. 2. den. 25, garason fl. 13 den. 50,—

Egi imátságos keönivet *keövel* rakottat vettem ... fl. 15.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

390. 1644. március 12.

Kivonat Bollerázy Tóbiás esztergomi kanonok és nagyszombati tót hitszónok végrendeletéből.

„Missale vendatur et pretium in pium usum convertatur.”

Eredetije egy iv papíron az esztergomi főkáptalan országos levéltárában, Ladula 122. Capsa 68. fasc. 8. nro. 26. és 27. jelzet alatt.

391. 1644. május 7.—1645. május 7.

Kivonat a körmendi pénz kiadási számadásból.

13/b. oldal. „Die 4,5,6, Julii urunk w nagysága törüényszéki szolgáltatúan, az ur számára vetem egy konc papirosat, az Törvény Aztalhoz egy konczal, az Vár szükségére egy konczal, koncát pro den. 15, facit — den. 45.”

Eredetije ugyanott, mint előbb. (388. tétel).

392. 1644. július 29.*

Kivonat Forgács Ádámnak Kassán Vas Mihály házánál hagyott és inventált javainak jegyzékéből.

„Könyvek.

Atlas major, két könyv egyforma, melyben képekkel fő városok vannak kinyomtatva.

Egy fundáláshoz valo könyv.

Egy Peribologia nevő könyv.

Egy kis könyv Logi Alogi.

Egy könyv vagyon Nicolaj Istvanffy.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

393. 1644. augusztus 17.

Kivonat Németújvár inventáriumából.

28/b. oldal. „Az Uy Bibliothecában be nem mehetny.”

„Az regy Bibliotheca” meg van ugyan, de abban most a trombitások laknak.

Ugyanott, mint az előbbi.

394. 1644. augusztus 17.—1645. augusztus 17.

Kivonat a németújvári vas, acél és szeg számadásból.

„21. decembris, attam Tisler Hanznak oskola ház fölöt valo Bibliote-
kához ablakok becsinálásához sz(eget) nro. 65.”

Ugyanott, mint az előbbi.

395. 1644. augusztus 17.—1645. augusztus 17.

Kivonat a németújvári pénz bevételi és kiadási számadáskönyv ma-
kulatóriumából.

14/a. oldal. „Item egy keötés papirussat az Uár szükségére pro fl.
2 den. 50.”

26/a. oldal. augusztus 24. „Item az Uárban papirus nem leuén, hoza-
tam az Uárasrul Szuts kalámártul három konczal pro fl — den. 55.”

Ugyanott, mint az előbbi.

396. 1644. augusztus 22—24.

Kivonat a Regéczi vár inventáriumából.

„In nomine Domini

Inventarium arcis et praesidi Regeczienensis per generosos dominos
Joannem Saárosi et Franciscum Jármí, anno 1644 diebus 22, 23,
24. augusti, in eadem arce confectum.

.....

Azon Tárházban

Almariumok vadnak, egik pléhes nro. 3.

.....

Könyvek vadnak ugyanot.

Davidis Parei ad Romanos commentarius.

Meditationes in lingvam Graecam Cleonardi.

Gramatica latina et graeca.

Systema sacrae theologiae, kettő.

Novum testamentum graecae et latinae.

Ad Galatas, Colossenses Henricus Velphius.

Conciliaciones locorum Andreae Echner.

Opera Joannis Allenchi.

Antisocius.

Symphonia prophetarum et apostolorum.

Enchiridion ad Romanos.

Gradual latinum.

Joannis Volphii in libros quinque Mosis.

Conciones in Psalmos Stephani Fabricii.

Egy fekete ladaban Zluha Matyas ratioirol valo regestumok, levelekkel tele az láda.”

Eredeti papír füzet az Országos Levéltárban, Urbaria et Conscriptiones fasc. 78. nro. 34.

397. 1644. október 21. Nagyszombat.

Kivonat Buziankovich Pál esztergomi kanonok, honti főesperes végrendeletéből.

„Libros venerabili capitulo fateor.”

Eredetije egy iv papíron, az esztergomi főkáptalan országos levéltárában, Ladula 122. Capsa 68, fasc. 9, nro. 7.

398. 1644.

Kivonat a garamszentbenedeki kolostor inventáriumából.

„Inventarium Claustri Sancti Benedicti de juxta Gron stb.

.....

Im pallatio.

Liber Decretorum Regni I.

Liber Tripartiti I.

Inventarium clenodiorum et suppellectilium ecclesiae

Libri.

Calepinus.

Liber *scriptus* in pargameno in medio folio incerti authoris.

Liber Romani pontificis de ecclesiastica hyerarchia.

Liber Sermonum dominicalium authoris incerti in quarto folio.

Theologia moralis *scripta*.

Sermones dominicales Joannis Quintiani.

Explicationes Bibliorum.

Pars prima concionum dominicalium. Pars aestivalis.

Pars secunda hyemalis sermonum dominicalium Fabri.

Pars tertia de festis eiusdem Fabri.

Sermones dominicales de Voragine.

Sermones Philippi Diets super festa.

Breviarium Romanum.

Dictionarium latino-bohemicum.

Conciones Joannis Scarbi.
 Biblia Latina.
 Flores bibliorum.
 Conciones patris Goncz.
 Ungarica evangelia.
 De arte bene moriendi.
 Sulpitii historia.
 Meditatio divi Bernardi.
 Schola Salernitana.
 Lessii Consultatio.
 De arte peregrinandi.
 Corona Virginum.
 Venerabilis Beda.
 Enchiridion praecationum piarum.
 Thomas de Kempis.

Eredetije az esztergomi főképtalan magán levéltárában, Ladula 86, Capsa 2, eccles. fasc. 2. nro. 27.

399. 1644. *Pozsony.*

Königshofi Beringer Menyhért (Melchior Beringer von Königshof Hofkriegszallmeister) végrendeletében megemlíti:

„Item meinen Atlanten Maiorem in 2 tomis mit illuminirten mappis.”

Magyar Nemzeti Múzeum Törzslevéltár, az Országos Levéltárban.

400. 1645. *április 6.**

Kivonat Makovicza vár inventáriumából.

„Anno domini 1645 die 6 aprillis in arce Makovicza consignata.

.....
 (NB! A könyvek felsorolása nem történik egymásutáni zárt sorrendben, hanem közben más holmik is meg vannak említve, így a közbelső sorok kipontozását helykímélés szempontjából elhagytuk.)
 Egy régi Bártfán nyomtatott imatságos könyvecske Nro. 1.
 Meditationes Kegyeli Deák egy Nro. 1.
 Magyar spalterium (Így!) Nro. 1.
 Item Kegyeli imádságos könyv Homonnainé aszonyom
 neve alatt Nro. 1.
Irott magyar énekes könyv kettő Nro. 2.
 Magyar Istenes elmélkedések Zólyomi Péter által dedical-
 tatot Nro. 1.
 Deák Biblia egy Nro. 1.
 Alvinczi Magyar Postillája az egész esztendőre való egy Nro. 1.
 Kétt imádságos könyv, az egyik Nyári Christiánának dedi-
 caltatot, másik Kolosváron nyomtattatott Nro. 2.
 Vámos Gergely elmélkedése Nro. 1.

Magyar Katekismus	Nro. 1.
Telegdi Annának dedicáltatott imátságos könyv	Nro. 1.
Deák Kegyelius könyv, ezüstös kapczos	Nro. 1.
Erasmi Colloquia deák	Nro. 1.
Imátságos könyveczke 3. — Negyedik egy más könyveczke	Nro. 4.
Novum Testamentum, deák, fekete	Nro. 1.
Egy graduale könyv	Nro. 1.
Gelei uram postillája kettő az egész opusban	Nro. 2.
Markus Aurelius	Nro. 1.
<i>Magyar</i> biblia mind az oh, mind az uy testamentum	Nro. 1.
Nagy Szombati Gergely által magyar országi 1573 eszten-	
dőbeli articulusok egy nagy könyvben	Nro. 1.
Egy decretum	Nro. 1.
Testamentum novum greco et latino idiomate	Nro. 1.
Profetia Esaiesae hebraice et latine	Nro. 1.
Scultetus Postillája	Nro. 1.
Grammatica Philippi Melanctonis	Nro. 1.
Molnár Albert imátságos könyveczkéje	Nro. 1.
Methodus eloquentiae	Nro. 1.
Item alius methodus Simonis Pauli	Nro. 1.
Rákóczi Geörgynek es Sigmond apjoknak egy erdeli feje-	
delemnek dedicált könyvek	Nro. 1.
Belényesi István Aba Uyva(r) megyei vicze ispánnak dedi-	
cált magyar elmékedések	Nro. 1.
Milotai szatmári predicator <i>írott</i> könyve	Nro. 1.
Philippi Melanctonis liber deák	Nro. 1.
Dictionarium latino et hungarico idiomate	Nro. 1.
Novum testamentum latino idiomate	Nro. 1.
Kegeli imátságos könyv <i>magyar</i>	Nro. 1.
Dialectica et rethorica Philipi Melanctonis liber	Nro. 1.
Némett Evangelium	Nro. 1.
Historicus Carionis mathematici	Nro. 1.
Elegantiarum puerilium	Nro. 1.
A.b.c. könyv	Nro. 1.
<i>Írott</i> könyv ex Terencio	Nro. 1.
De literis Grecorum <i>írott</i> könyv	Nro. 1.
<i>Írott</i> könyv teologicum	Nro. 1.
<i>Magam kezivel írott</i> egy kis memoriale	Nro. 1.

Sub litera I.

Also egyik fiuban hátulsoban Menotai István könyve apám

Debreczeni Tamás uramnak dedicata	Nro. 1.
Egy némett psalterium (fgy!)	Nro. 1.

Egy pugilláris könyveczke, portára hogy jártam velem volt	Nro. 1.
Civilitas morum könyv	Nro. 1.
Castelloni liber de amico	Nro. 1.
Esopus historiája	Nro. 1.

Ugyan also masik fiujában hatulsoban

Három reszben valo ó testamentum dialogus sacrorum	Nro. 1.
Evangelium grecum et latinum cum epistolis	Nro. 1.
Egy könyv de epistolis latinae conscribendis	Nro. 1.
1621 esztendőbeli Calendarium	Nro. 1.
Egy irott énekes könyveczke	Nro. 1.

Harmadik alsó fiókjában

Egy czeh könyv Czeh országhnak régi szabadságául	Nro. 1.
Tizenkét prophetáknak magyarázattyául valo postilla	Nro. 1.
Bonfinius <i>magyar</i>	Nro. 1.
Révai Péter Magyar országi koronáról <i>irott</i> könyve	Nro. 1.
Magam és Terenio <i>irott</i> könyvem	Nro. 1.
Explicationes breues ex animi Philippi, ázt is <i>magam irtam</i>	Nro. 1.
Marcus Tullius Cicero	Nro. 1.
<i>Magam kezével irott</i> könyv	Nro. 1.
Egy czomoban miszilis levelek	Nro. 1.
Meditationes Kegellii magyar imádságos könyv	Nro. 1.
Cziriaki Borbala aszonynak dedicaltatott énekes könyv ..	Nro. 1.

Negyedik also fiujában.

Egy némett <i>hebraicum</i> könyv	Nro. 1.
Szegény bátyám Máriássi István uram argumentum könyv, maga kezével irott	Nro. 1.
Decretum magyar és deák	Nro. 1.
Ubiquitatus orthodoxae könyv	Nro. 1.
Donatum	Nro. 1.
Primae grammatices graece et latine	Nro. 1.
Epistolae Brenczi deák	Nro. 1.
Generalium aeticae orationes	Nro. 1.
Egy czomóban miszilis levelek Illyesházi uramnál lak- tomban	Nro. 1.

Azon *ládának* derekában.

Divi Ambrosii opera	Nro. 1.
Luter Martonnak tomus sextus könyve	Nro. 1.
Bornemisza Péter postillája	Nro. 1.
Historia sacra per doctorem Lutherum dedicata	Nro. 1.

Eötven egy czomóban missilis levelek	Nro. 51.
M. T. Ciceronis liber tertius de officiis et senectute	Nro. 1.
Exercitium latinum et germanicum manu mea propria <i>scriptum</i>	Nro. 1
P. Terencii <i>comediae</i> sex	Nro. 1.
Dictionarium latino hungaricum	Nro. 1.
Onomasticon latino germanicum	Nro. 1.
Egy Compendium Philippi Melanchtonis	Nro. 1.
Deák és magyar dictionarium	Nro. 1.
Rákóczi Sighmond és Nadasdi Ferencznek uraméknak dedicáltatott könyv	Nro. 1.
Egy <i>Honterus</i> könyv	Nro. 1.
Quarta pars postillarum ad dominicam primam post trini- tatis, usque ad dominicam primam adventus	Nro. 1.
Officina Johannis Panczi textoris	Nro. 1.
Puplii (sic!) Virgilii Maronis opera	Nro. 1.
Liber argumentalis manu mea propria latinae et germa- nicae conscriptus	Nro. 1.
Salamonis proverbium	Nro. 1.
Cantiones Salamonis	Nro. 1.
Egy <i>írott</i> cathekismus	Nro. 1.
Frasis <i>latini</i>	Nro. 1.
Egy könyv kiben loh orvosságok vannak <i>irva</i>	Nro. 1.
Sententialis könyvem, mellyett magam irtam	Nro. 1.
Magam kezével <i>írott</i> egy argumentalis könyv	Nro. 1.
Compendium rethorices, magam kezével írott az is	Nro. 1.
Explicatio cathechesis per Ludovicum Beökeölie <i>scriptum</i>	Nro. 1.
Comparationes es publicumoc mellyekett én magam <i>irtam</i>	Nro. 1.
Argumentum M(arci) T(ulli) C(iceronis)	Nro. 1.
Explicationes Philippi	Nro. 1.
Argumentum magamé. — Elogia magamé egy	Nro. 1.
Argumentumoc magamé	Nro. 1.
Marjasi István sententialis könyve	Nro. 1.
Azonkívül irasbul és nyomtatásbul álló könyveczkék	Nro. 1.

Sub litera K.

Maculatorium könyv	Nro. 3.
Felső fiukjában mingyárt azon fellyül négy czomóval mis- silis levél	Nro. 4.
Lonyai Sigmondnak dedicáltatott könyv	Nro. 1.
Egy pugillaris könyv	Nro. 1.
In genere tizen nyolcz könyv <i>íratott</i> és nyomtatott	Nro. 18.
Egy donationak valo regális porgamina	Nro. 1.

Sub litera L.

Az alsó legh hatulso fiukjában miszilis levelek 4 comoban	Nro. 4.
Precatio hortuliammi	Nro. 1.
Egy catecismus	Nro. 1.
Éves kerteczke meditationes	Nro. 1.
Egy magyar imatsagos könyveczke	Nro. 1.
Szegény battyam Marjasi Istvan <i>írott</i> orvosságos könyveczke	Nro. 1.
Item masik mellete valo fiukban missilis levelek ött comoban	Nro. 5.
Luter Marton könyve a ki ad scrutinorum sonál	Nro. 1.
Holmi versek nyomtatásban, három opusban	Nro. 3.

Harmadik also fiukban.

Generalis decretum, magyar és deák	Nro. 1.
Albertus Magnus	Nro. 1.
Philippi Brasseri	Nro. 1.
Egy énekes írott könyveczke	Nro. 1.
Uti praedicatiok, Alvinczi Péteré	Nro. 1.
Calvinus János könyve	Nro. 1.
Avenarius magyar	Nro. 1.
Avenarius deák, Cyó János benne vagyon	Nro. 1.
Egy uj pugilláris, más egy régi	Nro. 2.
May Pompei historia	Nro. 1.
Tripartitum in foribus <i>írott</i>	Nro. 1.
Quintus Curtius magyar	Nro. 1.
Egy magyar imadsagos könyv régi Debreczenben nyomtatott	Nro. 1.
Cai Suetonii aquila vila	Nro. 1.
Evangelia dominicalia	Nro. 1.
Epilodeum deák könyve	Nro. 1.
Balassi Bálint énekes könyve	Nro. 1.
Domadi Apateka Czeh országi	Nro. 1.
Deák imádságos köny, Avenarius	Nro. 1.

Negyedik alsó fiukjában

Deák Tripartitum	Nro. 1.
Cronica <i>magyar</i>	Nro. 1.
Tolnai István vigasztalo könyve	Nro. 1.
Deák Kalendárium anni 1633.	Nro. 1.
Deák postilla	Nro. 1.
Margareta Teologica	Nro. 1.

Germaniae Descriptio, deák könyv	Nro. 1.
Missilis levél hat czomoval	Nro. 6.
Cathecismus Hungarico idioma te	Nro. 1.

Felső fiukjában

Miszilis levél comóval	Nro. 8.
Ciceronis epistolarum könyv	Nro. 1.
Magni Alberti könyv	Nro. 1.
Missilis levelek ispansagomban valók 16 czomoval	Nro. 16.

Más fekete üres ládában

Atlacz major könyv kettő	Nro. 2.
Tripartitum deák	Nro. 1.
Ispansagom idejében valo fragmenták egy nagy fasciculus- ban	Nro. 1.
Egy Kitonicz könyv	Nro. 1.
Egy könyv kiben porta szám vagyon	Nro. 1.
Egy könyv, kiben addicioknak exitussa vagyon	Nro. 1.
Dicta Kameli	Nro. 1.
Summum bonum	Nro. 1.
<i>Holmi irások</i>	Nro. 1.
Porgamina egynehány arcus	
Generale decretum, magyar s deák	Nro. 1.
Moises es propheták irásából fejedelem asszony neve alatt kiboczáttatott könyv	Nro. 1.

Franciscus Marjassi m.p.

Eredetije víztől meglehetősen rongált quart alakú papír füzetben, egyszerű egykorú másolatban, a tolcsvai Bónis család levéltárában.

401. 1645. április 29.—június 30.

Kivonat egy pénz kiadásokról szóló számadásból.

„Die 30 May. Eperjesi harang öntőnek” adott pénzek.

Die 8 Juny. Az minemű két könuet kötettem be Eperjesi Kony-
köttővel uramnak eő nagyságának, attul füzettem fl. 3, 60.—”

Eredetije fél IV papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

402. 1645. május 30.—1646. május 20.

Kivonat a borostyánkői vár pénz számadásából.

19/a. oldal. „Vmb Pappier, dasz ich ein neues *Vrbarium* aufgerichtet
fl. 1 sz. 4.”

Ugyanott, a XVII. századi számadások közt.

403. 1645. augusztus 17.

Kivonat Németújvár inventáriumából.

41/b. oldal. „Az *ny* Bibliothecában bé nem mehetni. Az régi Bibliotheca mely most trombitások szállása.” Ugyanez a bejegyzés olvasható a vár 1646. augusztus 17-én felvett inventáriumában.

Ugyanott, mint az előbbi.

404. 1645. augusztus 17. — 1646. augusztus 17.

Kivonat a Németújvári vár vas, acél és szeg számadásából.

3/a. oldal. „Die 1 Septembris attam Lakatjártó Andrásnak *Bibliotekán* levő két felé niló ablak tápláknak pantoztatásához vassat sz(ál) 1 $\frac{1}{2}$.”

Ugyanott, mint az előbbieik.

405. 1645.

Kivonat Kisvárdai Mihály végrendeletéből.

„Habeo bibliam unam lego P(atri) Gajensi.

Habeo unum librum, qui intitulatus Olaus Magnus et alium juristam, dentur domino admodum reverendo Marco Senkviczi.

Item studioso apud sororem Francisci Farkas lego... et tres *libros*, eligat sibi, libros alios distribuunt studiosis pauperibus.”

Eredetije egy ív papíron, az esztergomi főkáptalan országos levéltárában, Ladula 122. Capsa 68. fasc. 10 Nro. 7 jelzet alatt.

406. 1645 körül.*

Batthyány I. Ádám megrendeli a németújvári franciskánus kolostor részére szükséges könyveket.

„Regalis papirosson. Eöregék legyenek:

1 Psalterium, 1 Graduál, 1 Antiphonarium.

Ezek kisebbek legyenek:

1 Martirologium, 3 Breviarium.

Illyen keönyvek kívántatnak az Uyvári kalastromban.”

Eredetije fél ív papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában.

407. 1646. január 4.

Kivonat Batthyány I. Ádám pénzkiadási számadásaiból.

„4 keöttés papirosat *irnia* vallot, adtam éretek garasol fl. 8.

.....
Papiros *meczeni* vallo srafos *gialut* vettem, keölcsen lengieltől tallér
2. fl. —”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

408. 1646. január 27.—1647. január 27.

Kivonat Temlin Balázs rakicsányi tisztartó pénzszámadásaiból.

9/a. oldal. — „Item eztendeo által diversis vicibus *Regestromoknak* és külömb külömb féle missilis levelek és partiálisok kedvejért vetem tizenkét koncz papiroost, konczát vevvén pro den. 12, quae in unum computando facit fl. 1 den. 44.—

Item diversis vicibus eztendeő által vetem tentát és tenta szerszamat, item spanior viaszot pro fl. — den. 32.”

Ugyanott, mint az előbbi.

409. 1646. április 2. *Keresztúr*.

Gróf Nádasdy Ferenc levele Batthyány I. Ádámmhoz, melyben többek közt írja:

„Az minemű Oratiott szegény Homonnay uram temetésekor Szombatban tett Szegedy uram, im kegyelmednek három exemplárrt küldöttem abban, mivel maga igen kértt, hogy kegyelmed kezében méltassam.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

410. 1646. május 23.—június 4.

Kivonat Batthyány I. Ádám bécsi bevásárlási számadásaiból.

Vett: „Két kis vyforma tekenios béka iedező konvet fl. 10. Egi officiumot tekeniös béka táblával ezöstel vertet vettem... arani 5 fl. 15.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

411. 1646. augusztus 17.—1647. augusztus 17.

Kivonat a németújvári vár vas kiadási számadásaiból.

11/b. oldal. „14 Decembris attam alcz Hanznak Iskola ház fölött valo Biblioteca födelihez no 500.” (szeget).

„17 Decembris attam alcz Hancznak *régi* Biblioteca födelihez no 600” és 18-án még ugyan erre nro 500 szeget.

Ugyanott, mint az előbbi.

412. 1646. szeptember 23.

Kivonat Batthyány I. Ádám pozsonyi pénzkiadási számadásából.

2/b. oldal. „10 Oficiom be köttésétől, eszek koszöt Vtti Társ is volt tallér 3, adtam éretek fl. 4 den. 50.—” „1 Historiás könvét karafát fl. 3.”

10/b. oldal. — Vett.: „2 eöreggh keönivett historiasok várasokrol, 6 rendbeli, de csak 2 van, ...fl. 30. 2 kis keönivett, ugi mint Praxis pietatis és Kegiellius, attam értek fl. 3 den. 40.”

15/b. oldal. 1647. május 27. „Az meli *astronomus* az idei kalendáriomokat én rám dedikálta, anak attam eniháni kalendáriomért aiándékon korona tallért 12, fl. 22.”

Ugyanott, mint az előbbi.

413. 1646. december 31.

Kivonat Batthyány I. Ádám pénzkiadási és bevételi számadásából.

„Régi Mapás keönivért maratam volt adósa, kit megh attam Gr (= garasul) fl. 80.”

„Az császár oratorium aiton áloia adot egi konivet, attam vy eszten-dőt fl. 5.”

Ugyanott, mint az előbbi.

414. 1646 körül.

A nagyszombati Jézus társasági kollégium, illetve egyetem munkabér szerződése Mayr Fülöp Jakab egyetemi nyomdai factorral.

Constituitur Philippus Jacobus Mayr factor, ut vocant, typographiae academicae Tyrnaviensis collegii, qui famulos alere, iuvenes instruere, in hac arte libere poterit. (Eddig, a szöveg következő részétől az írás eltérő.)

Juxta inventarium sigillis et subscriptione utriusque partis firmatum consignantur illi omnes classes litterarum, cum omnibus instrumentis ad imprimendum necessariis, subministrabiturque illi etiam in posterum, si typus indiguerit aliis rebus ex collegio ille vero consignata servabit integre, et si contingat eum alio migrare, resignabit collegio omnia, iuxta inventarium: praemonere tamen tenebitur tribus mensibus reverendum patrem rectorem Tyrnaviensis collegii, antequam typographiam deserat, ut sic de alio providere possimus. Annus vero eius incipit in festo nativitatis beatae Virginis. Habebit pro salario iuxta diversitatem litterarum, quibus imprimet et iuxta multitudinem, vel paucitatem foliorum hoc ordine.

A collectione formae unius, sive pro una parte unius folii communis ex litteris, quae vocantur *Terz*, et supradabantur illi cruciferi 30, seu grossi 10.

A collectione formae unius, sive pro una parte unius folii communis, ex litteris, quae vocantur *Mittl*, dabuntur illi cruciferi 45, seu grossi 15.

A collectione formae unius, sive pro una parte unius folii communis ex literis, quae vocantur *Cicero* vel *Brevier*, dabuntur illi fl. 1.

A collectione formae unius, sive pro una parte unius folii communis ex literis, quae vocantur *Petit* vel *Garmant*, dabuntur illi fl. 2, cruciferi 30.

Ab impressione vero foliorum communium ex utraque parte dabuntur

illi pro 100 primis cuiuscunque sint classis fl. 1. Deinde pro singulis 100, 6 kruciferi seu 2 grossi.

Item a collectione formae unius, seu pro una parte folii medianae, ex literis, quae vocantur *Mittl* et supra dabantur illi kruciferi 45, seu grossi 15.

A collectione formae unius, seu pro una parte folii medianae chartae ex literis, quas vocantur Cicero seu *Brevier*, dabuntur illi kruciferi 55.

Ab impressione foliorum medianae chartae ex una parte accipiet kruciferos 25, pro primis 25, deinde pro singulis centum cruciferos 30.

Item a collectione unius formae, seu pro una parte chartae regalis, ex literis, quae vocantur *Mittl* et supra habebit fl. 2.

A collectione vero unius formae, seu pro una parte chartae regalis, ex literis, quae vocantur *Cicero* vel *Brevier* habebit fl. 2.

Ab impressione chartae regalis pro 100 habebit kruciferos 30.

Quando imprimet cum *rubrica*, tam e collectione, quam impressione accipiet dupplam solutionem.

Super haec omnia ex qualibet impressura reservare sibi poterit duo exemplaria. Tenebitur autem ille literas et instrumenta omnia ad imprimendum necessaria in ordine suo munde et integre conservare.

Et si quando per negligentiam illius notabile damnum fieret, iuxta prudens iudicium refundendum incumbet illi. Sustentabit vero se propriis sumptibus, sicut et hospitium sibi et familiae suae procurabit ubi in civitate placuerit.

Quando servum imprimit, habebit a singulis formis unius medianae et regalis chartae 1×7 et $1/2$, reliquum caedet typographiae, hoc est 1×1 et $1/2$, nam 1×15 dantur a mediana vel regali forma.

NB. (Innen kezdve végig más kéz írásal) Typographus in sua charta notat, quod pro collectione unius formae Postillae Vngaricae 1 fl. 30 kr., pro impressione petit 1 fl., sed accipiet sine dubio 15 grossos libenter.

Eredetije fél ív papíron, egyszerű egykorú másolatban, Országos Levéltár, Acta Jesuitica Collegii Posoniensis, fasc. 12, Nro. 14.

415. 1647. január 1.

Kivonat Batthyány I. Ádám vásárlási számadásaiból.

2/b. oldal „4 Teatrom Europiomot vettem Bécsben Szuniogh számára fl. 72.”

3/b. oldal. „Négy Teatrom eoropiomot köttetem be Soproniban, attam tőlek fl. 11.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

416. 1647. január 23. *Dobra.*

Scholtz Kristóf tiszttartó levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben többek közt írja:

„Nagyságodnak egyb aiandekot nem külthettem, hanem im nagyságodnak egy ui Calendariomot kültöm, aszoniomnak w nagyságának is egiet.”

Eredetije ugyanott, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

417. 1647. február 19. *Nagyszombat.*

Kivonat Bordács György esztergomi kanonok végrendeletéből.

„Libri deferantur in bibliothecam capituli.”

Eredetije az esztergomi főképtalan országos levéltárában, Ladula 98. capsza 57. fasc. 3. Nro. 15. jelzet alatt.

418. 1647. április 8.

Kivonat Batthyány I. Ádám vásárlási számadásaiból.

Vásárolt: „2 Eöregh historiás keönivet vásasokkal egiött van, 6 tszben attam garasul fl. 30.”

„Kis keönivet Praxis pietatist es Kegieliust, attam értek garasul fl. 3 den. 40.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

419. 1647. május 11. *Németújvár.*

Fráter Szombathelyi Benedek franciskánus szerzetes levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben a következőket írja:

„Hozzá köll kezdenünk az éieli és nappali szokás szerint való énekes solosmánkhoz, tudgia pedig nagyságod, hogy az sem lehet megh némünemü szükségünk nélkül, ugy mint köniuek nélkül, kívántatik nagyságos vram egy psalterium, egy Graduál, egy Antiphonarium, ezeknek mind öregeknek kell lenni Regalis papiroson, azon kiүүл kissebek, egy Martirologium s három Breuiarium, ezek nélkül nagyságos Vram el nem kezdhettiük az solozmát, tudom, hogy Posonyban nem találni, hanem Béczben auagy Greczben”, kéri tehát, hogy ezekről tegyen dispositiot.

„P(ost) S(criptum) Az fölliül megh neuezett könyueket kerestem nagyságos vram az Bībliotekéában, de egik sincz benne.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek között.

420. 1647. május 27. *Pozsony.*

Veselényi Miklós pozsonyi jezsuita rektor hét pontból álló szerződése Aksamitek Zakariás Domonkos nyomdással.

Conventum est a reverendo patre rectore collegii Poseniensis patre Nicolao Veseleni cum domino Zacharia Aksamitek pro typo collegii Poseniensis administrando his conditionibus.

- 1-o. Litterae diligenti cura et oculo attento quae dispersae sunt in ordinem redigantur, munde servantur, et posthac non dissipentur.
- 2-o. In principio sui accessus ad typographiam, omnes formae, tum lignae, tum ex alia materia dinumeratae, una cum praelo et annexis instrumentis, reliquoque typico apparatu dicto domino Zachariae consignabuntur; quae omnia ab eodem dum abitum a typo iuxta inferius dandam declarationem apparebit, collegii rectori vel destinato officiali integre consignabuntur.
- 3-o. Habebit in salario iuxta cursum aliorum typographorum solutionem debitam ratione impressorum foliorum, attenta aestimatione typi maioris, medii etc.
- 4-o. Ex quavis impresione dabitur ei de more et sociis exemplar, ex libris iam perfectis, licebit tamen ex suppositis chartis, alia duo vel tria exemplaria imprimere.
- 5-o. Habebit in hac administratione typi nomen factoris, ut possit socios necessarios advocare, et pueros in hac arte instruere.
- 6-o. Si quando relinquere typum cogitet, duobus ante mensibus premonebit.
- 7-o. Quando ab impressione collegii vacaverit aut aliquod aliud tempus (non defraudatis tamen laboribus pro collegio destinatis) lucrari poterit, licebit ei imprimere octo vel decem foliorum libellos, ducentorum vel trecentorum exemplariorum, charta et colore persolutis, revisionisque ordinariae subiectorum etc.

In has ab utraque parte conditiones et praedictus reverendus pater rector et dominus Zacharias Aksamitek consentientes conventionem hanc iniverunt, inchoabitur autem annus conventionis a tempore, quo se ad labores typographiae accinxerit. Actum Posonii, die 27 maii, anno 1647.

Idem, qui supra.

Zacharias Dominicus Acsamitek.

Kívül: Conventio cum typographo.

Eredetije fél iv papíron, egyszerű, egykorú másolatban, Országos Levéltár, Acta Jesuitica Collegii Poseniensis, fasc. 12. Nro. 14.

421. 1647. május 27.

Kivonat Batthyány I. Ádám pénz bevételi és kiadási számadásaiból.

„Az meli astronomus én reám dedikált kalendáriomokatt, azért adtam nekie aiandékot korona tallért 12, teszen fl. 22.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

422. 1647. szeptember 23.

Kivonat Zólyom vármegye canonica visitatiójából.

„Quia comitatus Zoliensis ab admodum reverendo domino Nicolao Reuay eius comitatus proprio et denominato archidiacono ob eius infirmitates visitari nequivit, Deo propitio et superioribus ita praeicipientibus illustrissimo et reverendissimo nimirum principe ac domino domino Georgio Lyppai archiepiscopo Strigoniensi et reverendissimo, domino Georgio Szeczeny vicario generali, ego Franciscus Szentgyörgy exiveram ex praefectura Sancti Benedicti anno Domini 1647 die 23 septembris et *quantum ob pertinaciam haereticorum* licuit, visitavi ecclesias modo infra cognoscendo.

Szelnicze

Inventarium ecclesiae Szelnicensis stb.

Missalia — Nro. 2. unum Romanum, alterum Strigoniense Brevaria nro. 2.

Libri eiusdem ecclesiae.

Platina de vitis pontificum, Nro. 1.

Postilla in dominicas et festa totius anni, Nro. 1.

Ritualia Nro. 2. unum Romanum, alterum Strigoniense.

Missalia Nro. 2. similiter unum Romanum, alterum Strigoniense.

Oczowa

6. Missale cum pulvisculo. nro. 1.

Szalatnya

4. Missale nro. 1.

Detwa

10. Missale cum pulvinari nro. 1.

Eredetije az esztergomi prímási levéltárban, Archivum vetus, eccl. Nro. 2125.

423. 1647. október 3.

Kivonat Batthyány I. Ádám bécsi vásárlási számadásaiból.

„5 keottés papirossat és keöniveket (vett), adtam eszekért mind fl. 17 den. 90.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

424. 1647. november 9. Dobra.

Scholtz Kristóf dobrai tiszttartó levele Batthyány I. Ádámhoz. Jelenti, hogy:

„Egi Greczi kereskedő ír énnekem, hofi Fölöstömi Vaida Jurko minapiban hozza jöt volt, és nagyságod számára valami könyveknek árát tudakozott tőle; az mint meg is atta neki, de azt írta ne talánd az Jurko magának is valami hasznót tehessen, engem kért, hofi nagyságodnak megh iriam, ha ugi vagion, hofi nagyságod meg akarja venni az *könyveket* vagi nem, s ha nagyságod meg veszi, mind énnekem igen jo akarom, hofi nagyságod chak én általam tudakozná meg az árát, s igi tudna hofi bizoniossan jutna nagyságod kezéhez az válasz.”

Eredetije a Batthány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

425. 1647. december 10. Németújvár.

Fráter Szombathely Benedek németújvári franciskánus szerzetes levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben többek közt írja.

„Kérem azon is nagyságodat, hogy az minémü *könyvek* heiaual uagiunk, az kik nélkül sem éjel, se nappal nem lehetünk, ha addig megh hozathatná nagyságod, hogy bé szálván az kalastromban, kezdetnének szokás szerint valo solosmánkhoz.”

Ugyanott, mint az előbbi.

426. 1648. április 17. Dobra.

Scholtz Kristóf dobrai tiszttartó levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben többek közt írja:

„Az mi az Vyvari kalastromban valo könyveket illeti, azok felül azt írhatom, hofi jövő hétfőre el készülnek és mingiárt értek küldők Greczben.”

Ugyanott, mint az előbbi.

427. 1648. április 26. Grätz.

Haupt Sebestyén számlája a németújvári franciskánusok részére vásárolt könyvekről.

Laus Deo semper, den 22 Aprilis anno 1648. in Grätz.

1	Psalterium Romanum in grosz Regal, folio in schwein leder	pro fl. 18.—
1	Antiphonarium Romanum in grosz Regal folio in schwein leder	pro fl. 20.—
1	Graduale Romanum in grosz Regal folio in schwein leder	pro fl. 20.—
1	Breviariarum Romanum cum festis ordinis minorum in quarto, in schweinleder	pro fl. 12.—

- 1 Missale Romanum folio cum festis vergult pro fl. 10.—
 1 Martyrologium Romanum in grosz octavo pro fl. 7.—

Summa fl. 87.—

Sebastianus Haupt

Hieran empfangen in gelt vnd Werth fl. 87.

Fél ív papíron, ugyanez megvan még egy példányban, Batthyány I. Ádám széljegyzeteivel.

List der Bücher

- 1 Graduale Romanum in folio regali pro 20 f. (Marginális megjegyzése B-nak ceruzával: 14 den. 50. tehát az árát lenyomta.)
 1 Psalterium Romanum in folio regali pro 18 f. (Batthyány megjegyzése: 14.)
 1 Antiphonarius in folio regali pro 20 f. (Batthyány megjegyzése: 14 den. 50.)
 1 Missale Romanum in folio pro 9 f. — (B. megjegyzése: 6.)
 1 Breviarium Romanum in quarto grosz median per 12 f. (B. megjegyzése: 8.)
 1 dito Breviarium in octavo per 10 f. (B. megjegyzése: 6.)
 1 dito in 12-o per 6 f. (B. megjegyzése: 4.)
 (B. ceruzával: Martirolium [Igy] f. 7/B. összegzése: 74 den.)
 Dise alle in schweinleder gebunden, zur einem solchen weisz, ohne die Breviaria, welche vergult werden in schwarzen leder.

Sebastian Haupt.

Negyed ív papíron, mindkettő a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

428. 1648. április 26. Dobra.

Scholtz Kristóf dobrai tisztartó levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben többek közt írja:

„Greczbül hat *könivet* hozattam, mellicket im oda kültöm nagyságodnak, az jedzésbül megh látia nagyságod michodás *könivek* és mennit fizettem értek, ugi mint nioczvan hét Rénest, meli teszen hatvan-kilencz magyar forintot és hatvan pénzt.”

Eredetije ugyanott, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

429. 1648. október 11. Bécs.

Majtény Mihály levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben 2000 forintjának kifizetését kéri, majd így folytatja:

„Én is fogadom nagyságodnak az nálam maratt többihez tartozando szükséges leveleket, hogy nagyságod kezéhez adom, minthogy sürűdik az Atyafuságh, az emberek keztek most ezen dolgot uyobban vizsgálni és az mit legiobban sohaitanak az levelek közzöl az ki ellenek legnagyobb fegyuer és ugy gondolkodnak felőle, hogy *Buda*

veszésekora cum Libris Regiis együtt veszett el (:úgy mint az *Inhibitio* és *Contradictio* az mellyel Lajos királyt inhibeálták és contradicáltak, hogy a Leány Ágnak Német Uyvárat ne conferállia:) Az is originali nálam vagyon. Ahoz Leőrintz Herczegné prorogatoriája is in originali, az melyből az genealogia világossan az Balassiakra szolgál.”

Ugyanott, mint az előző.

430. 1648. október 21.

Kivonat Batthyány I. Ádámnak pénzbevételi és kiadási számadásai-ból.

„Czelben mire mit attam” (t.i. pénzt)

„6 Czeli Historiás vagi csudatétető *koniveket* és 4 ottan valo imátcságos *koniveket* és másféle imátcságokat és képet arani 4, fl. 12.”

„Kisfaludi Sigmondnak 1 könyvet fl. 1 den. 50.”

Ugyanott, a XVII. századi számadások közt.

431. 1648. november.

Kivonat Debreczen város jegyzőkönyvéből.

„Pro memoria. Egregius Michael Csepreghi de Kolosvár in usum Xenodochi nostri Hungarica Biblia obtulit ad lecturam pro aemolumento pauperum.”

Debreczen város levéltárában, jegyzőkönyvek 13. kötete, 429. lapján.

432. 1648. december 10. *Gyulafejervár*.*

II. Rákóczi György erdélyi fejedelem Kertész, más néven Szempczi Ábrahámot, a váradi ortodox egyház könyvnyomdászát érdemei jutalmául megneemesíti és neki címert adományoz.

Nos Gregorius Rakoczi, Dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Tibi fideli nostro Abrahamo Kertész alias Szempczi cognominato *typographo* ecclesiae orthodoxae Varadinae laudatissimo, salutem et gratiae erga te nostrae principalis continuum incrementum. Cum manifestum sit imperia et respublicas iisdem quibus acquisitae sunt artibus retineri, reges et principes in eo vel praecipue elaborare decet, ut virtuti suus semper honos habeatur, sua cuique praemia reddantur et qui aut bellicae disciplinae studio, aut domestico aliquo eoque quietiore vitae genere aliquid ad rempublicam adiumenti attulerint, in eos principes cum coetera munificentia tum honestissimis titulis elargiendis sint propensi, quos ingenia recte instituta, omnibus huius vitae commodis, quae ex fortunae arbitrio dependent, longe antepondere consueverunt. Quod praeclarum institutum et nos ab initio foelicis regiminis nostri praestare semper in fideles subditos nostros conati, posteaquam intelligamus te Abrahamum Kertész alias

Szempczy cognominatum, honestis quidem et neutiquam poenitendis ortum parentibus, qui et si fortunae injuria ad praeclaram nobilitatis ordinem aspirare nequivissent, vitae tamen integritate, honesta educatione, viam tibi ad eam adipiscendam praestavissent, quorum tu disciplina imbutus, mox in ipso rudis pueritiae tempore, non obscura futurae virtutis argumenta edidisse, degustatisque bonis literis ac peragratis exteris iisque variis provinciis ac regionibus, necnon exploratis in iis diversarum nationum moribus, mox tu ad eam, quam inde ab aliquot annis in praedicti ecclesia orthodoxa Varadina insigni nominis tui cum laude magno christiani coetus emolumento, reipublicaeque commodo exercuisti artem *typographicam* tum vero coeteros, virtutis cultus animum adjecisse, insignemque in eo vitae genere, ad praesens usque operam navasse perhiberis. Quorum omnium intuitu cum celsissimus quoque princeps condam dominus Georgius Rakoczy, Dei gratia alias huius regni nostri Transylvaniae princeps etc. praedecessor desideratissimus ac genitor noster gloriosae reminiscendae dignum te esse censuerit, qui munificentia sua hac principali exornerit, nisi sibi fatis cedere oppido contigisset, per hocque literae sub nomine eiusdem celsitudinis in apricum prodiisae potuissent, nos itaque paternis vestigiis hac in parte insistere volentes, Te uti mereris in coetum et numerum verorum natorum et indubitatorum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum nobilium annumerandum aggregandum cooptandum et adscribendum esse duximus, prout annumeramus, aggregamus. cooptamus et adscribimus per praesentes. Decernentes expresse, ut a modo deinceps successivis semper temporibus, tu Abraham Kertesz, Szempczy, tuique haeredes et posteritates utriusque sexus universi pro veris et indubitatis nobilibus sitis habeamini et reputemini. In signum autem huiusmodi verae et indubitatae nobilitatis vestrae haec arma seu nobilitatis insignia: *Scutum* videlicet erectum, linea transversa bipartitum, superiori dimidia parte coesii, inferiori nigri colorum, cuius in superioris spatii sive areae fundo, super castam typographicam, varios cancellatim continentem *typos*, expressus est Gryphus naturali suo colore seu pennis erecto corpore incedenti similis, capite versus dextrum scuti latus verso, aliis erectis, anterioribus utrisque pedibus pilas typographicas ad consuetum quasi laborem accommodatas tenens; inferius vero scuti spatium ad utrumque angulum continet duas rosas albas ex adverso sibi correspondentes, infra quas flos lilii crocei est delineatus; supra scutum galea militaris aperta est posita, quam contegit diadema regium, gemmis preciosis et unionibus coruscum, de quo prominet griphus dimidiatus priori per omnia similis. Quae diligentius, tectum reputes, non

obscurum sortis in iis tuae rationem comperies, nam gryphus velox meditabundumque animal esse perhibetur, pari ratione ad virtutem non nisi perpeti irrequietoque studio et industria via patet. Instrumenta typographica tua in eadem arte laudabilem exprimunt experientiam summo labore, inter varias easque exteras nationes partam; inferior scuti margo declarat, te ex obscuritate parentum perpetuo animi candore vitaeque suavitate, quod ipsum rosae et lilium appositissime representant, ad claritatem nominis te ipsum asseruisse. Quae omnia in capite sive principio praesentium literarum nostrarum docta manu et arte pictoris suis propriis coloribus depicta esse cernuntur, animo deliberato et ex certa nostra scientia liberalitateque nostra principali tibi Abrahamo Kertész alias Szempeczi, tuisque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis gratiose dedimus donavimus et contulimus, annuentes et concedentes, ut tu tuique haeredes et posteritates utriusque sexus universi praescripta arma seu nobilitatis insignia more aliorum verorum natorum et insignitorum regni Transylvaniae et partium eidem annexarum nobilium et militarium hominum ubique in praeliis bastiludiis, torneamentis, duellis, monomachiis ac aliis quibusvis exercitiis militaribus et nobilitariis, necnon sigillis, vexillis, cortinis, velis aulaeis clypeis, tentoriis, domibus et sepulchris, generaliter vero quarumlibet rerum et expeditionum generibus, sub verae et perfectae nobilitatis titulo quo te tuosque haeredes et posteritatem utriusque sexus universi ab omnibus et singulis cuiuscunque status ordinis, conditionis, gradus honoris, officii, dignitatis, praeeminentiae et functionis homines existant, insignitos dici, teneri, nominari et reputari volumus ferre et gestare, omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis, privilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus caeteri veri et indubitati regni Transylvaniae et partium eidem annexarum nobiles et militares homines quomodocunque de iure et ab antiqua consuetudine utuntur, fruuntur et gaudent, perpetuo uti, frui et gaudere possis ac valeas, haeredesque et posteritates tui utriusque sexus universi possint et valeant. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras in forma libelli pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas tibi Abrahamo Kertész alias Szempeczi, tuisque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis gratiose dandas duximus concendendas.

Datum in civitate nostra Alba Julia, die decima decembris, anno Domini millesimo Sexcentesimo quadragesimo octavo.

Georgius *Rakoczy* m. p.

Joannes Szalárdi vicesecretarius
m. p.

Anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo nono, die vero trigesima mensis martii in generali congregatione universorum dominorum magnatum et nobilium incliti comitatus Bihariensis Varadini celebrata, exhibitae praesentatae lectae proclamatae et publicatae sunt praesentes hae literae armales introscriptorum nemine neque tunc tempore publicationis, neque post integerrimis et immediate subsequentibus quindecim diebus legitime completis contradictore apparente ac propterea suo in vigore sunt relictæ.

Extradatæ per Franciscum Beliniesy, requisitorem capituli ecclesiae Varadiensis ac annotati comitatus Bihariensis juratum notarium.

Eredetije hártján, négy lapon könyv alakban, selymen függő pecséttel, elől a festett cízmerrel, mely alatt ezen felirat olvasható: „Linquenda est pigritia, quæ quod adest / aspicit et sequenda diligentia, quæ quod / futurum est, prospicit.”

A lapok oldalán székfű, pipacs, búzavirág, róza stb. virággal ékes oldallécek. — Nagyszében város és a szász egyetem levéltárában, ex 1648 Nro. 511. jelzet alatt.

433. 1648.

Kivonat a nagyszombati jezsuitákról 1644—1656 közt készült feljegyzésekből.

„1648. Typographia in domo Sancti Adalberti quam, 1619 diximus, ab illustrissimo archiepiscopo Strigoniensi Petro Pazmanj platea Pistorum coemptam, collocata.”

Országos Levéltár, Acta Jesuitica Tyrnaviensis fasc. 12 Nro. 47.

434. 1648.

Batthyány I. Ádám részére kiállított könyvkötő számla.

„Ihr Gnaden Herrn Graff Batyany hab ich volgendes gemacht.
 Erstlich ein ney grüderschaffz Büchl in Carmasin vergult mit
 bandlen gemacht fl. 1 25 den.
 Mer ein Cecka in folio vergult fl. 2, 50. den.
 Mer ein Buch papier geben 20. den.
 Mer ein —Büch wider die Jesuiten in Copert 25. den.

Summa fl. 4 20. den.

(*Batthyány írása*) Posoniban vagj Soproniban egi könikotó az mit munkalodot szamonkra.

(*Kívül más írással*) Egy keönyvkeöteő Auzchugia, neminemeő keönyvekrül.”

Eredetije negyed ív papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában a XVII. századi számadások közt.

435. 1649. január 31.

Kivonat Batthyány I. Ádámnak a pozsonyi országgyűlés alkalmával történt kiadási számadásából.

3. oldal. „Az kancellariusnak es sekretariusnak adtam az boroscsani

donacioert nekik araniol 212 korona tallér 331 gri fl. 257 den 15. — fl. 1500.

Az Deákoknak attam hoga irták és köteték araniot 33, teszen fl. 99.
Astronomus Vervének attam az Nativitas csinálásért arani 10, fl. 30.”
4/a oldal. — „6 Tanulo koniveket es Dikczionariomot az gyermekeknek fl. 6.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában a XVII. századi számadások közt.

436. 1649. február 16. Németújvár.

A németújvári franciskánusok levele Batthyány I. Ádámhoz. Többek közt írják:

„A mi felől mayd csak nem leginkább kellett volna szóllanom, azt nem mondotta meg az Frater *Kepiro*, hogy el fogyot az festékye, miuelhogy nagy két kép az, melyket irt és szemmi festekye immár nincsen, hogy azért ne henyélyen addig, míg nagyságodat Isten Posonban tartya, parancsolyon festékre adatny pénzt és szekeret is, melyen mind az F(rater) az festék miat s mind penig magam is föl akarnék meny neminemü szükséges *könyuek* miat. Vannak az *várbeli Bibliotecában* régi szakadozot öreg porgaminás könyvuek, kiknek szok héyok vagyon, melyeknek felét, némeljknek harmadát az pergamina keduiért el szagatták s ez után is csak ugy el fogyák szagatny, hanem enehán hasznos praedicatios könyueket tudom adnának érette, ha nagyságod kegelmes akaratya volna, azokon kettőt vagy hármat el uinnék.”

Eredetije egy iv papíron, zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

437. 1649. március 20—június 5.

Kivonat Batthyány I. Ádámnak a pozsonyi országgyűlésen történt kiadási feljegyzéseiből.

10/b. oldal. „Az keönyvkeöteőnek 2 keönyvnek be keöttettésiért fl. 1 den 65.”

11/b. oldal. — „Szürke papirosra fl. — den. 10.”

„Sigmond deák uramnak pergaminára . . fl. 1.”

12/a. oldal. — „Gabor deáknak egy keönyv bé keöttettésért fl. — den. 10.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

438. 1649. július 10. Szombathely.

Folnay Ferencz vasvári prépost levele Batthyány I. Ádámhoz. Ír valami iktatásról és hogy úgy hiszi, hogy a statutoria készen van leírva.

„csak be kel kottetnem Sopronban, kit az sinior nékől nem is kothette uolna be az koniu kotó.”

Ugyanott, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

439. 1649. *september 30. Bécs.*

A pozsonyi jezsuita nyomda betűinek kiegészítésére Willern másképp Wuchrer Mátétól beszerzendő betű anyagról szóló memoriálisa Németh Jakab rendtagnak.

Memorial

Hochvernunftiger weisz sollen die benambte Buechstaben zu gossen werden inn die erkhaufte Schrifften, von Herrn Mattheo Willern, sonsten genant Wuchrer, so auch versprochen worden, zu ergan-
zung desz Defects in *ungarischer* schrifft, Cicero Antiquo.

Der Apostrophos 2000.—

Semicolon 1000.—

á, é, i, ó, u von iedem 2000.—

+ , * ieder gattung 300.—

Der Ziffer 1.2.3.4.5.6.7.8.9.0

aller sorten 500.—

Inn die Cicero Cursitsch soll gegossen

werden, á,é,i, ó, u 200.— von iedem.

Jacob Németh

Societatis

Jesu

Die Abschrift ist seinem furgebrachten Original gleichlautend. —

Collationiert Landt Canzley in Wien, den 30, septembris 1649.

Conrad Gass N.

Expeditor daselbst m. p.

Eredetije papíron, alul fekete viaszba nyomott gyűrűs pecséttel, Országos Levéltár, Acta Jesuitica Collegii Posoniensis fasc. 12 Nro. 17.

440. 1649. *november 8.*

Kivonat Batthyány I. Ádám pénzkiadási számadásaiból.

„Vallami bolondcságokat és *konivekett* is vettem áttaliában fl. 2 den. 40.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

441. 1650. *január 1.**

Kivonat Batthyány I. Ádám vásárlási számadásaiból.

3/b. oldal. „Az koniv niomtatonak 10 imátságos keönivért attam fl. 5.”

3/b. oldal. „10 Imatcságos keönivet keötetem Soproniban, attam tőlek
fl. 5 den. 30.”

442. 1650. január 4.*

Berényi család könyvtárának jegyzéke.

„Consignatio librorum anno 1650 die 4 januarii facta.”

Theologici in Folio

Liber Bellicus Latinus vetus.
Liber Biseleus Latinus vetus.
Liber Biblicus *Hungaricus*.
Liber Biblicus Boemicus.
Postilla Boemica Martini Philan.
Postilla Latina Vett, cuiusdam Stucher (?)
Biblia *Hungarica* Jesuitica *Caldi*.
Pazmany Kalahuz.
Opera Joannus Husz.
Opera Hyeronimi.
Opera Ambrosii.
Nicolai Gorán super Epistolas Pauli.

Theologici in quarto

Biblia Boemica Volumen 1, 2, 3, 4, 6, deest: volumen quintum.
Biblia *Hungarica Caroly*.
Biblia Latina Hieronimy.
Postillae Petri Bornemysza, volumina quatuor, deest quintum, in
ordine primum.
Postilla *Hungarica Kulczar*.
Postilla Latina Petri *Beszszey*, duo volumina.
Postilla *Telgidi* (sic!) pars secunda.
Duo volumina Gradualium Hungaricalium.
Zachariae Lani contra Spiritum Poseniensem.
Strigil Kircherea.
Jacobi Fabri pri Misza.
Pázmány contra Bihar.
Andreae Monoslay de Invocatione Sanctorum.
Chemnicii Examinis Tridentini pars tertia.
Vita Elizabethae *Hungaricae manu scripta*
Graduale Boemicum.
Quaedam Cantiones *Hungaricae manu scriptae*.
Conceptus Arithmetici *manu scripti* Germanici.

Doctorum Vitebergensium ad Episcopos Bohemos admonitio
Vita Adami.
Controversiae manu mea *scriptae*.

Teologici in octavo.

Abrahami Sculteti Postylla.
Conradi Theologici Postilla, pars hyemalis.
Godfridi Kempens Contiones Quadraginta.
Renecty Clavis Theologiae.
Roberti Barens.
Lancpergi Cathechesis.
Hafenreferus.
Herbreudus.
Lucas Osyander.
Ittinerarium *Hungaricae* Catholicum.
Joachimus Beyst versio Illicz.
Joachimus Beyst versio St. Magiar.
Cathechesis Helopy *Hungarica*.
Dreszeri de festis diebus.
Harbert, de Conjugio.
Giermeczkék Credoja.
Más réghi ollian Credo *Magiar*.
Brancy in Johannem.
Medicina animae.
Georgii Emily.
Losy Imre kenve.
Practicaciones Veteris Operis.
Veterum Breviariorum tria volumina.
Farragho Praecum.
Meditationes de passione Domini.
Hurmius. — Drescerus.
Mülleri Disputationes és Concur.

Theologici in Duodecimo.

Breviarium vetus.
Novum Testamentum Antverpense.
Paradisus Praecum.
Aurea Cathena Praecum.
Magiar Evangeliomos Kenyeczke.
Breviarium vetus.
Institutio Pietatis.
Füves kerteczke.
Praecationes Churry.

Kurtbi Istvan Imatszagy.
Zolyomi Elmélkedésy.
Musculus. — Avenarius. — Szegielius.
Bechany Controversiae.
Drexely de Aeternitate.
Officium beate Virginis.

Historici in foliis

Zonaras.
Armales (Így! *Annales* helyett) *Hungarici*.
Plutarchi de vitis illustri etc.
Bonfinius Latinus.
Münsteri Cozmographia.
Istvanfi Historici Hung.
Taciti Armales (Így, szintén *Annales* helyett!)
Ortely Orbis Terrarum.
Descriptio omnium aetatum mundi veteris cujusdam.
Livii Omnia Opera.
Horologium Principum Hungar.
Pauly Jovy de vitis illustrium etc.
Johannis Cuspiniani de Caesaribus.
Vita *Esterházy* palatini.
Justi Lipsy de Cruce.

In quarto

Georgii Richteri Axiomatha Politica.
Georgii Richteri Axiomatha Oeconomica Ecclesiastica.
Eodem volumine Oratio de Valdensibus.
Eodem volumine Crusy de Eva, Sara, Agar orationes.
Eberi Calendarium Historicum.
Theatrum Mulier, Europae.
Szarvarinus.
Vita Alexandri Magni Hungarice, in fasciculo colligata.
Orationes Funebrales.

In octavo

Eusebii Historici Ecclesiastici.
Theatrum Historicum iuxta decem praecepta sentent. depictum.
De Institutione Principis.
Herodotus. Dioci (vagy: Diori?)
Gallo Bellicus.
Joannes Sleydanus.
Ungarisz. Cronik.

Historicum Calendarium Boemicarum rerum Procopy.
Diocletanus Historiája.
Justini Historia. — Carafa.
Lamormanj Praelatus.
Lamormanj Eques Christianus.
Luciany Dialogy.
Dialogy de Hugenotis Gallis.

In duodecimo

Caesaris de suis bellis.
Mores Gentium Boemis cujusdam.
Joannis Africani de Africa.
Contaronj de republica Veneta.
Az *Papistának* szabad-e az *Evangelicust* a vallásra eőrüvel kinszerí-
teni, tractatus *Ungaricus*.

Medici in folio

Stephani Philosophi libri theoricae, libri practicae .
Andreae Mathioli Herbarium Germanicum in quarto.
Andreae Mathioli Herbarium Latinum.
De virtutibus Herbarum Avicenna.

In octavo

Ravsony de Conservatione Valetudinis.
Liber Boemicus. — *Konyha mesternek* valo.
Medicina Salernitana.
Tractatus Boemicus de Medicamentis.

Philosophici in folio

Calepinus.
Metaphisica Arisztotelis Andr.
Phisica Aristotelis.

In quarto

Reshely Dictionarium.

In octavo

Graenseri Gramatica Graeca.
Gramatica Graeca Curty.
Acta Academica Rostokiensis.
Grammatica Eliae Ursini Latini.
Peraeus.
Progyzmafona Pontany.

Strabonis Poematha. — Strabinus.
 Clay Prosodia.
 Phisica Aethica Melanthonis.
 Innyus (?) de eloquentia.
 Logica Berty.
 Tres libri Arithmetici. Item unus Melantri.
 Commentarius Boemicus.
 Priscianus Vapulans.
Ceb Almos kenv.
 Peczhi Lukacz. — Grotius.
 Parcus et Phonseca.
 Florilegium Langy.
 Viridarium *Illeshazy*.
 Viridarium Stolcy.
 Apoftegmata Comesy.
 Effemerides Miraldi.
 Horatii Opera.

Juristae

Generale Decretum. — Tripartitum.
Stilusus kenv.
 Acta Diaetalia.
 Kitonicz: *Stilusus kenv.*
 Justinianus.
 Practica forensis Oltendorphy.
 Farragho.

Eredetije az Országos Levéltárban lévő Berényi családi levéltárban, az 1679. évi birtok összeírás 160—161. lapján.

443. 1650. január 22. Sopron.

Kobanius András S. J. levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben költemény kiadásáról, nyomdai árakról ír.

Illustrissime Domine, Patrone colendissime!

Literas Illustrissimi accepi valde tarda, ut pote domo absens: Vienne enim fui nundinarum causa. Tempus mihi praescriptum, ad sextam februarii nuptialem diem, est valde breve, quo illustrissimo dignum componi aliquid aegre potest, nihilominus conabor extrema. Solum scrupulum movent expensae, quae non erunt 40, aut 50 f. uti P. Albertus autumabat, sed minimum 200, si nempe in materia Attalica exemplaria 26 (ut hic intellexi) imprimis debeant. — Ratio est, quia carmen erit in duobus foliis regalibus, pro dignitate Illustrissimi, ad unum exemplar autem requiritur, ut minimum, ulna una Attalica, quae 4. f. constat. Unde sola materia Attalica

26 exemplarium constabit florenis 104. Superest typus solvendus, ut minimum 50 f. pro exemplaribus reliquis chartaceis 300, itineribus, vecturis, bibalibus in Germania consvetis etc. fere tantumdem: ita ut expensae plus minus excurrant in florenos 200.

Exemplaria porro Attalica non debent esse pauciora, quam 26, ut eo pluribus dominis offerantur, si enim darentur aut alteri, non pluribus eiusdem excellentiae viris, res disgustum morent. — Haec de causa cupio mentem intelligere Illustrissimi. Quod filios Illustrissimi Attinet, ut aliquid coram dicant, iam magistris commendavi. Doleo vehementer istam rem in adeo breve tempus coactam: iam antea sponte mea meditabar aliquid, sed ubi vidi ob pestis periculum Illustrissimum filios suos hinc avocare, despervi, praesertim ubi inaudivi Jaurinum ad scholas missos esse. His me Illustrissimo Domino Comiti unice commendo. — Sopronii 22-a Januarii 1650.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Servus

Andreas Kobanius

Kívül címzés: Illustrissimo Comiti, domino domino Adamo de Batthian, sacri Romani imperii equiti, confiniorum cis Danubianorum et Canisae oppositorum supremo generali, sacrae caesareae regiaeque maiestatis consiliario, cubiculario, et per Vngariam dapiferorum regalium magistro etc. Domino colendissimo etc.

Cito

Rechniz

Eredetije egy ív papíron, kívül zároléccal, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

444. 1650. június 20.

Kivonat Francsevich György deák javainak inventáriumából.

„Francheuich Geörgy deák marhayanak inuentálása.”

Negyedik ládában.

Három könyw magyar nyeluen.

Ugyanott, a XVII. századi számadások közt.

445. 1650. július 22. Kassa

Kivonat Szegedi Márton javainak inventáriumából.

„Szegedi Márton ingó iauainak némelly részeinek inventáriumja.

1 Magyar Biblia uy és igen szép fl. —

2. Deák Bibliák azok is szépek s jók fl. 10 den. 80.—

1 Deák Kitionicz fl. 1 den. 80.

Ittem vannak ezen kívül több elegyes Deák és Magyar könyvek, az kik igen aprók és viseltek és haszontalanoknak is láttatván,

annak okájért az inventáriumban be nem írtuk, hanem egygyüvé
rakván azon állapotban hattuk, az mint ott találtattanak.”

Eredetije az Országos Levéltárban, NRA Nr. fasc. 219 nro. 7.

446. 1650. *szeptember 20. Sziget.*

A Szarvastón lakó Karuly Gábor szigeti főszolgabíró és társai Szigeti
Szász Mihály kérelmére ifjú Szűcs Istvántól követeljük vissza a mos-
tohafiának kölcsön adott könyveket és pénzt.

A könyvek: Egy Biblia, Novum Testamentum, David Citrius, Psalter-
ium és Magnus Albertus.

Eredetije papíron, pitykés gombbal rányomott pecséttel, a Debreceni ref. Főiskola könyv-
tárában, a kéziratok közt, R. 1082. jelzet alatt.

447. 1650. *október 3.*

Kivonat Batthyány I. Ádám bevásárlási számadásaiból.

„3 kis litániás keonivet és az békeséget be kötni attam értek fl. 4 den.

21 $\frac{1}{2}$.”

„Egi kis jedszeő keönivett vettem, tekeniós béka héiot fl. 3.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások
közt.

448. 220. 1650. *november 8—16.*

Kivonat Batthyány I. Ádámnak az oktavák alkalmával történt kiadási
feljegyzéseiből. Ádám vásárolt:

„Négi Kittonicsott magyarol és deákol is egiött attam éreték korona
tallért 6 — fl. 12.”

„Hederváriné gieneologiaiaért fl. 5.”

Ugyanott, mint az előbbi.

449. 1650. *november.*

Kivonat Batthyány I. Ádám pozsonyi vásárlási feljegyzéseiből.

November 18-án vásárolt:

8 Históriát fl. den. 60.

1. Kalendáriomot den. 75.

1 Lőtsei Kalendáriumot (így!) den. 15.

Valami képekett és kis könievekett fl. 4.

November 19-én:

Historiás könievekett fl. 4. den. 50.

Ugyanott, mint az előbbi.

450. 1650. *körül.*

Wuchrer Máté betűöntő számlája a pozsonyi jezsuita kollégiumnak
szállított nyomdai betűkről.

Collegio Societatis Jesu in Presburg soll geben.

Ady 9 octobris anno 1635 durch Steffan Zier Gutscher von Pressburg ein Khistlen mit ungrischer Schriften gesendt, darinnen gewesen. 18 Columna antiqua Cicero wegen in Augspurg 252 L(ibra), thuet wiener Gewicht 220 L. den Centen af 42 N...

f. 92 a. 24.

15 Columna Cicero Cursiff wegen augspurger Gewicht 209 L., wiener Gewicht 183. L. af. 44 ... Nf. 80 a. 31.

6 Columna Versal wegen im Augspurg 69 L., wiener Gewicht 61 L. alg. 40 Nf. 40 a. 41.

Anno 1637 ady 4 Aprilis von Herrn Hanusz Luckhner geschriben worden, dasz Hannsz Schelmair schriftengiesser von Augspurg mit dennen bestellten Defect Schrifften in Wien angelangt unnd überliffert, welche er alsobaldt nacher Presburg inn das Collegio überschickht, dafür ausgelegt hat

f. 24.

Summa f. 237. a. 36.

Anno 1637 ady 28 april bezahlt Pater Jacob Nemeth Herrn Hannsz Luckhner

f. 99.

Rest Capital f. 138. a. 36.

Von solicher Zeit raith ich billich wegen Entrattung dises meines paar ausgelegten Gelts, das Interesze bisz dato ultimo Septembris anno 1649, thuet an der Zeith 14 Jahr 6 per cento

f. 115. a. 58.

Summa zusammen mein praetension f. 254. a. 34.

Mattheus Wuechrer m. p.

Kivül: Auszug collegio Societatis Jesu zu Presburg. Betrag. — V-o Mattheus Wuchrer.

Eredetije egy iv papron, Országos Levéltár, Acta Jesuitica Collegii Posoniensis fasc. 12 Nro. 15.

451. 1651. január 1.

Kivonat Batthyány I. Ádám pénzkiadási számadásaiból.

3/a. oldal. „4 keötés papirosra attam arani 1, garasol is f. 9.”

5/b. oldal. Vett: „Eött kalendaromot vyat f. 1.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

452. 1651. február 24. Gyulafejérvár.

II. Rákóczi György erdélyi fejedelem Brassai Márton gyulafejérvári nyomdászt és feleségét, Kovács Annát és utódaikat nemességre emeli és nekik címet adományoz.

Nos Georgius Rakoci, Dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Sicularum comes, memoriae comendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos begnine consideratis fidelibus obsequiis strenui Martini Brassai *typographi* nostri Albensis, quae ipse pro sua virili nobis et praedecessori nostro illustrissimo quondam principi domino patri pie defuncto in arte *typographiae* laudabili cum promptitudine hactenus exhibuisse et impendisse perhibetur ac in posterum non dispari quoque animi alacritate exhibiturum et impensurum confidimus. Insuper benignum quoque habentes intuitum commendationis clarissimi Joannis Henrici *Bisterfeldii* SS. theologiae ac philosophiae in collegio Albensi professoris, nobis sincere dileti pro eo factae et etiam principe digna liberalitatis affectione inclinati, eundem Martinum Brassai ac per eum Annam Kovács consortem suam, necnon filios et filias iam natos et in posterum Dei benignitate nascituros de speciali gratia et principalis potestatis nostrae plenitudine e statu et conditione ignobili, in qua nati sunt et hactenus extiterunt, clementer eximendos ac in coetum et numerum verorum, natorum et indubitatorum nobilium annumerandos aggregandos cooptandos et adscribendos duximus, prout annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus per praesentes, decernentes expresse, ut amodo deinceps successivis semper temporibus iidem Martinus Brassai et Anna Kovács, haeredesque et posteritates eorum utriusque, sexus universi pro veris et indubitatis nobilibus habeantur et reputentur. In signum autem huiusmodi verae ac perfectae nobilitatis eorum haec arma sive nobilitatis insignia: *Scutum* videlicet militare coelestini coloris, in cuius campo sive area homo quidam veste viridi indutus, sede insidens e loculamentis *typos* colligere ponereque visitur. Supra scutum galea militaris clausa est posita, quam contegit diadema regium gemmis et unionibus decenter exornatum, ex coro autem galeae, teniae sive lemnisci variorum colorum hinc inde defluentes utrasque oras seu margines ipsius scuti pulcherrime ambiunt et exornant, prout haec omnia in capite sive principio praesentium literarum nostrarum docta manu et arte pictoris clarius expressa et depicta esse cernuntur, animo deliberato et ex certa scientia liberalitateque nostra principali praefatis Martino Brassai et Annae Kovács ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis clementer dandimus (sic!) donavimus et contulimus, annuentes et concedentes, ut ipsi praescripta arma sive nobilitatis insignia more aliorum verorum et insignitorum nobilium, armis utentium ubique in praeliis, hastiludiis, torneamentis, duellis, monomachiis, ac aliis quibusvis exercitiis militaribus et nobilitaribus, item sigillis, vexillis, cortinis, velis

aulaeis, annulis, clypeis, tentoriis, domibus et sepulchris, generaliter vero quarumlibet rerum et expeditionum generibus, quo eos ab universis et singulis cuiuscunque status, conditionis, ordinis, honoris, officii, dignitatis, praeeminentiae et functionis homines existant insignitos dici, haberi, nominari et reputari volumus ferre et gestare omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis, privilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus caeteri veri, nati et indubitati regni nostri Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum nobiles et militares homines quomodocunque de iure et ab antiquo utuntur, fruuntur et gaudent, perpetuo uti, frui et gaudere valeant atque possint. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas memoratis Martino Brassai et Annae Kovács haeredibusque et posteritatibus ipsorum utriusque sexus universis clementer dandas duximus et concedendas, Datum in civitate nostra Alba Julia, die vigesima quarta mensis februarii anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo primo.

Georgius Rakocz y m.p.

Joannes Horvat de Palocz
secretarius manu propria.

Alul, a plicatúrán: Anno 1653 die 17 februarii in generali congregatione dominorum regnicolarum trium nationum regni Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum ex edicto suae celsitudinis principalis in civitatem Albam Juliam ad diem decimum quintum mensis januarii proxime praeteriti indicta praesentes literae armales publicatae et proclamatae sunt, nemine contradicente.

Magister Georgius Lázár celsissimi domini domini
principis Transilvaniae protonotarius m.p.

Eredetije hártján, melyről a függő pecsét elveszett, lefestett címmel s a szöveg fölött virágokból font színes fejléccel, Nagyszebenben, a Brukenthal könyvtár kéziratai közt. Originalurkunden Nro. 6, jelzet alatt.

453. 1651. szeptember 17.

Batthyány I. Ádám németújvári könyvtárának katalógusa.

In anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo primo, die decima septima mensis septembris.

Németuyuári Várunkban egy fekete almariumban léveő keönnyeinknek az Cathalogusa.

Az alsó renden.

1. Relationes Historicae Semestrales continuatio Jacobi Francy.

Minden féle Historiákrul és megh leöt dolgokrul, az

mellyek az egész Európában és Teöreök országban teörténtenek. Németeol vagyon.

2. Szent írásbeli igen szép gyakorlások Németeöl
3. Graffin von Painbrok magha viselése Németeöl
4. Fejedelmek óráia auagy Marcus Aurélius élete ... Deákól
5. De summo bono. Az legh feőb ióról Magyar
6. Mathyas és Ferdinand Császároktul foghva való
acták Deák
7. Carolus Quintus élete Deák
8. Horologium Principum. Feiedelmek óráia. 2-dik
keönyv Magyar
9. Az magyar Corona képe és annak magyarázattya ... Deák
10. Német országi hadak Historiáiának egy része Németh
11. De rebus Hungaricae Provinciae, Patris Ferrari .. Deák
12. Prognostichon Astrologicum aeternum. Eöreök
kalendárium Magyar
- Ibidem. Nagy Sándor Macedoniának győzhetetlen
királya Históriája
13. Az Teöreökeökkel való végezésnek Exemplária ... Deák
14. De Situatorok, Articulorum pacis confirmatio Deák
- Ibidem: Az második Rudolphus Császár és Szul-
tán Szulimán Teöreök Császár között való vége-
zés
- Ibidem: Komáromnál az Teöreökeökkel való
végezés
15. Pontiónus Császár Históriája Magyar
- Ibidem. Igen szép Historia, az Geöreögh Clito-
phonnak és Leucipének egymáshoz való hívséges
szerelmekről
- Ibidem. Az hatalmas Mátyás Királynak, Hunyadi
János Fiának jeles viselt dolgairul, életéről és halá-
láról igen szép Historia
- Ibidem. Círus királyrul. Igen szép Historia
- Ibidem. Telemon királyrul, és az eő Fiának Diome-
desnek az szerelem miat eset szörnyű haláláról,
igen szép História.
- Ibidem. Sigmondi Császárnak foghságáról és sza-
badulásáról.
- Ibidem. Tancredus király leányáról Gysmundáról és
az királynak titkos tanácsáról. Gisquardusrul
igen szép historia.
- Ibidem. Egy Jason neueő iffurul és Medeáról való
Historia.

- Ibidem. Szulimán teörök császárnak az Kazul bassával való viadallyáról, igen szép Historia.
- Ibidem. Az vitéz Franciscorul és az eő feleségéről szép Historia.
- Ibidem. Két nemes iffiaknak igaz barátságokrul, szép Historia.
- Ibidem. Az régi híres neues Trója városának Tíz esztendeigh való megszállásáról és rettenetes veszedelméről való Historia.
16. Christus Vrunknak szent Péterrel való beszélgetése magyarul
17. Gyarmathi Balassa Bálintnak Thirsisnek Angelicával, Sylvanusnak Galatheával való szerelméről, szép magyar Comedia.
- Ibidem: Kedves és nyájas História az szép Magdolnáról, Neapolisbéli királynak leányáról és egy Péter neveő vitézről ezüsteös kulczokkal, a ki egy Prouinciabéli Groff fia volt.
- Ibidem: Igen szép Comedia egy neue titkolt ártatlan Romai Császárnéről.
- Ibidem: Az Soonak dicsiretes uóltáról magyar Rithmusok.
- Ibidem: Két asszonny embereknek Agathának és Borbálának egymás keözeöt való igen szép beszélgetések.
- Ibidem: Mesés keönnnyvecske, a melly uyonnaan megh ékesséttetett reüid és értelmes kérdésekkel és feleletekkel.
- Ibidem: Æsopus egész életének megh írása Magyarul
- Ibidem: Æsopus Fabuláinak keönyue
18. Adriai Tengernek Syrenáia. Groff Zrini Miklósé Magyar
19. Békesség Executioának feő Recessusa Németeöl
20. Oratio ad beatam virginem Mariam Deák
21. Egy csudalatos dologh, mellyet cselekedet Posonban egy Purgatoriumból ki iüt Lélek Német
22. Ez is azon dologhrul vagyon Németeöl
23. Romai harmadik Ferdinánd Császárnae Mariae Leopoldinae Teste feöleöt tet praedicatio Német
24. Második Ferdinand Romai császár élete Deák
25. Ez is az etc. Német
26. Bolnstain maga uiselése és árultatása Német
27. Az Posoni várasban teörtént csodálatos dologhnak eleő számlálása, mellyet cselekedet egy Purgatoriumbéli Lélek Magyar

28. Declaratio Jurium Societatis Jesv	Deák
29. Oratio Funebris in Exequiis Excellentissimi ac Illustrissimi Comitis ac domini Joannis Druget de Homonna etc.	Deák
30. Ez is az etc.	Deák
31. Pastorale	Olasz
32. Disputatio Medica de Epilepsia	Deák
33. Magyar Országi Palatinusnak, Groff Eszterhási Miklosnak Rákóczi György Erdéli Fejedelemlnek írt egynéhány inteő leveleinek pártai	magyarul
34. Instrumentum pacis	Deák
35. Exemplar Reconciliationis cum Hungaria	Deák
36. Theatrum Historicum	Deák
37. Officium beatae Mariae virginis: Eöreggh	Deák
38. L. Hogidi Ozero il mondo non peggiore	Olasz
39. Thesaurus Praecum et Exercitiorum Spiritualium ..	Deák
40. Az Nemes Magyar Országlnak és hozza tartozandó részének szokot Teörvény folyásirul reövid igazí- tások	magyar
41. Fék zablákrul és Lovaknak való oruosságokrul való keönyv	Németeöl és Deák
42. Küleömb küleömb bolondságokrul való keönyv ..	Magyar
43. Ez is ilyen, mint az feölseő etc.	magyar

Az Keözépseő renden.

1. Deák Biblia kicsin quantitásban	
2. Aighenspigel Historiái	Németh
3. Bolondságokrul való keönyv	Német
4. Boldogh Asszony officiumja	Deák
5. Eöt reöuid Praedicatio az 20 színes okokrul	magyar
6. Tanácshoz, mellyekben keöllyeön az küleömbeözeő vallások közül választani	magyarul
7. Inteő és tanító levél, Veöreös Marti Mihályé, az Bátiákhoz	magyar
8. Pázmány Péter Imádságos keönnyve	magyar
9. Quintus Curtius	magyar
10. Királyoknak Tükeöre	
11. Dialogus, az az egy kárhozatra szállott gazdag testének és Lölkének Siralommal tellyes, egy mással való keserves panaszkodó beszélgetések	magyarul
12. Officium beatae Mariae virginis	Deák
13. Les vies	Olaszul

14. Sz. Augusto szüvének teőreödelmességéröl való keönyv	magyar
15. Officium beatae Mariae virginis	magyar
16. Flori Germanici siue gestorum in Germania bel- lorum	Deák
17. Thomas de Kempis	Magyar
18. Az Mennyei igazsághnak tüzes oszlopa	Magyar
19. Traesaurus Carmelitarum	Deák
20. Thomas Kempis de Imitatione Christi 4 Libri	Magyar
21. Tizenkét udueöséges elmélkedések	Magyar
22. Praxis Pietatis	Magyar
23. Pázmány Péter Imádságos keönyveczkéie	magyar
24. Socskomer (helyesebben: Schatzkammer) neveő Imádságos keönyveczke	német
25. Egy Indiai Catharina neveő Aszony álatrol valo His- toria	Magyar
26. Prognostichon Astrologicum aeternum, az az Eőreők Kalendárium	Magyar
27. Hauz Komar neveő Imádságos keönyveczke	Németh
28. Quintus Curtius	Deák
29. Aristoteles keönnyve	Deák
30. Ó Testamentum D(omini) Martini Lutheri	Németh
31. Uy testamentum. D(omini) Martini L(utheri)	Németh
32. Diva vorgo Coellensis	Deák
33. Perspectivum Lutheranorum et Caluinianorum ...	Deák
34. Ez is illyen, de kiszeb ennél	Deák
35. Boldogságos szüz Mariának élete	Magyar

Az feölseő renden

1. Dictionarium. —	Deák, magyar, cheh és német
2. Monila Aureum	Németh
3. Imádságos keönyvecske	Magyar
4. Manuale kézben hordozó Imádságos keönyveczke	Magyar
5. Más imádságos keönyvecske	Magyar
6. Himel Sliszel neueő Imádságos keönyvecske	Német
7. Flores piarum et deuotarum praecum	Deák
8. Kempis Thamás az Christus keövetéséröl	Magyar
9. Bicolos amoria Tessera	Deák
10. Ez is ollyan, mint az feölseő	Deák
11. Flores piarum et deuotarum praecum	Deák
12. Septem Psalmi Paenitentiales	Deák
13. Officium	Olasz

14. Stimulus compunctionis	Deák
15. Statuta noui Coetus Mariae Matris merentium	Deák
16. Manuale almae congregationis Beatae Mariae virginis annuntiatae	Deák
17. Statuta noui coetus etc.	Német
18. Flori Germanici siue gestorum in Germania bellorum	Deák
19. Sacrae Litaniae variae	Deák
20. Manuale B(eatae) M(ariae) V(irginis) gloriosae	Deák
21. Georgy Buccanany opera Poetica	Deák
22. Paradaiz Gartlain Imádságos keönyveczke	Német
23. Czeltüé valo keönyvecske	Német
24. Officium B(eatae) Mariae virginis	Deák
25. Mamuale (sic!) Sodalitatis S. Corporis Christi	Deák
26. Maria az Bóldogh örockévalosághnak Aytia	Magyar
27. Leölki Csésze	Magyar
28. Sacrae Litaniae variae	Deák
29. Deák Imádságos keonyveczke, irt	Németh
30. Officium	Németh
31. Uti táárs	Magyar
32. Dies Christianus seu Praxis bene uiuendi	Deák
33. Kempis Thamás	Deák
34. Angszt Christi Jesv neveő keonyveczke	Németh
35. Misteria Fidei	Deák és Német
36. Exercitium quotidianum	Deák
37. Praecationes Liturgicae in dies septimanae digestae	Deák
38. Thomas de Kempis	Deák
39. Benedicta Virgo Cellensis	Deák
40. Ez is illyen, mint az feölseő	Németeöl
41. Magyar Cisio, az utollyán Ló oruosságok vannak	
42. Álom magyarázó keönyvecske	Magyar
43. Jocorum atque Seriorum cum novorum, tum selectarum atque memorabilium, Liber secundus	Deák
44. Ez is ollyan, mint az feölseő	Deák

1653. március 12.

A németújvári felső várbeli tárházban levő könyvek
katalógusa.

Anno Domini 1653. die 12 Marty Németuyvárat az feölseő várbéli
Tárházunkban a minemeő keönyveink vannak, azoknak numerus
szerént való cathalogusa etc.

Az keönyves ormariumnak az alsó rendén.

1. Theatrum orbis terrarum, sive Atlas novus.
2. Theatrum orbis terrarum sive Atlas novus.
3. Theatrum orbis terrarum, sive Atlas novus.
4. Theatrum orbis terrarum sive Atlas novus.
5. Feiér Táblában Doctornak való német keönyv.
6. Theatrum orbis terrarum.
7. Ez világnak legh feőieb városirul való képes keönyv.
8. Meteranus novus németeöl. Német országban teörtént Hadakrul etc.
9. Meterani novi continuatio.
10. Eőreösségekrül Discursussok és delineatiók.
11. Policiorum libri decem.
12. Lectionum memorabilium et reconditarum tomus secundus.
13. Lectionum memorabilium et reconditarum Centenary 16.
14. Antony Bonfiny Rerum Vngaricarum Decades quatuor cum dimidio.
15. Theatrum Europeum tomus primus.
16. Theatrum Europeum tomus secundus.
17. Theatrum Europeum tomus tertius.
18. Theatrum Europeum tomus quartus.
19. Deák Bonfinius.
20. Eőregh Decretum es Tripartitum.
21. Mesternek való Stilussos keönyv.
22. Baxai Ábrahám Stilussos keönyve. Mesternek való.
23. Herberstainer Sigmond maga viselése gyermekségéteöl fogvást.
24. Várasoknak és váraknak képei.
25. Kertek csiffalásinak képi.
26. Ferdinandi quarti Coronatio. Németeöl.
27. Apodixis Promantica ex numero quarto.
28. Philosophia Practica et speculativa.
29. Szent Vid martiromságáruul való Comedia.
30. Oratio Funebris habita in exequy Mariae Fugger (Beleöl van a numerussa).
31. Németh Stillussos keönyv.
32. Németh Czimeres keönyv (Beleöl van a N(umerusa)).
33. Oratio Funebris habita in exequy Stephani Sennyei [Ben v(an) a N(umerus)].
34. Orationes Funebrales habitae in exeqvy Joannis Teleghdi. [Ben v(an) a N(umerus)].
35. Ferdinandi quarti Coronatio Italicae.
36. Contanti Comediáia, Deákul és magyaról.
37. Három száz Cavallérnak a kufferstihiek.

Az második renden ezek vannak.

1. Czeh könyv, mindennemő füvek hasznairul.
2. Német orvosságos írot keönyv mindennemő füvek hasznairul.
3. Német orvosságos keönyv, mellyben *magyar* írás is vagy.
4. Doctornak való keönyv Deákól.
5. Joannis Colery Calendarium perpetuum.
6. Németeöl *írot* orvosságos keönyv.
7. Sveciának Inventáriumja németeöl.
8. Deák Nigromantia.
9. Németeöl *írot* orvosságok nincsenek bé keötte.
10. Németeöl *írot* orvosságos keönyv.
11. Madarak és egyéb *írot* állatoknak *írot* képei.
12. Kalamár áruknak adásárul való német keönyv.
13. Németeöl *írot* orvosságos keönyv.
14. Német Cronikás keönyv.
15. Németeöl *írot* orvosságos keönyv.
16. Németeöl *írot* orvosságos keönyv.
17. Vizek *égetésérül* avagy distillásárul való német keönyv.
18. Császárok és papi feiedelmek Czimerei és Symbolumi.
19. Elseő Rudolphustul foghva cöteődik Caroly császárig való Historia, Deákól.
20. Hadakozó mesterségérül való keönyv németeöl.
21. Relationes Historicae.
22. Német orvosságos Keöny *Baráth írással*.
(Beleöl van a numerussa.)
23. Német orvosságos keönyv.
24. Item német orvosságos keönyv.
25. Deák és magyar Decretum.
26. }
27. } Német orvosságos keönyvek.
28. }
29. Német imádságos keönyv.
30. Cheh orvosságos keönyv.
31. Német Herbarium avagy Fűves keönyv.
32. Német orvosságos keönyv.
33. Német orvosságok, mellyek nincsenek bé keötte.
34. Minden nemeő füvek distillásárul való keönyv.
35. Szakácznak való keönyv.
36. Kitionicz János Director keönyve az magyarországi Teörvényekérül.
37. Szent Teresia élete hoszszu keönyv.
38. Várasokrul és Tornnyokrul való hoszu képes keönyv.

Az harmadik és az legh feölseő renden.

1. Moyses Eöt keönyve Deákól.
2. Topographia Bavariae, németeöl.
3. Topographia Helmetiae, Rhaetiae et Valosiae Várasak delineatioi.
4. Péter Káldi magyar Bibliáia.
5. Ezen Káldi magyar Bibliáia.
6. Pázmány Péter Kalauza.
7. Pázmány Péter magyar Postiláia.
8. Molnár Albert magyar Bibliája.
9. Pogány császárok pénzeinek képei és magok élete.
10. Olasz, Franczusz és Német Dictionarium.
11. Német imádságos keönyv.
12. Német Psalterium.
13. Német Imádságos és Énekes keönyv, fekete csapában.
14. Pázmánnak Balduinus ellen való feleleti.
15. Pázmánnak az Szent Írásról és Ecclesiáról való keönyve.
16. Deák, olasz, német, magyar és cheh Dictionarium.
17. Szenczi Molnár Albert Dictionariumia.
18. Német Imádságos keönyv, fekete tábla, ben van a numerus.
19. Német Imádságos keönyv.
20. Item német Imádságos keönyv.
21. Iten nemeteöl *írot* imádságos keönyv
22. Német Psalterium.
23. Item német Psalterium és Énekek.
24. Deák és német Nomenclatura.
25. Cheh Imadságos keönyv. Beleöl van a N(umerus).
26. Német Imadságos keönyvecske. Beleöl van a N(umerus).

{ Beleöl
az Táblákon vannak az
numerussok.

Anno Domini 1656 die 1. Januarii.

Az minemeö keönyveket tettünk az alsó Tárházban valo ormariumban, azoknak a Seriesse.

Az feölseő részében.

1. Ex Sacris Biblys Liber Psalmorum, Proverbiorum Salamon etc. 1. — Joannes Christophorus a Puchamb etc. — Fekete czápában kapczos és aranyas.
2. De Sacrae Coronae Regni Hungariae ortu, virtute, victoria fortuna etc. Comentaria Petri de Reva, feiér tablaban. 1.
3. Reöüideden való el igazétása az nemes magyar országnak és hozzáia tartozando részeinek, azokat Teörvéni folyásirul, veöreös táblában. 1.

4. Fortuna keönyv, koczkás 1.
5. Hungaria alias Pannonia perorata panegyricé proponens ... 1.
6. Sok féle nyelveken való orationes Dominicae 1.
7. Mindenféle zabolák formairól való keönyv, fejér táblában 1.
8. Esterhasi László, Ferencz, Gáspár és Thomas testek feöleöt a minemeő Praedicator tet Püspeök vram Hoffman Gyeörgy, in folio, habos táblában.
9. Az szegény Atyámfia Teste feöleöt a minemeő Praedicator tettenek Püspeök Vraimék, úgy mint Fólnai Ferenc és Szechéni Gyeörgy; Item az Pater Franciscanusok közül Pater Talián és Pater Malomfalvai, és az Rohonczi német plebanus Laurentius Jakobi.

Az középső részében.

1. Deák Biblia vulgata aeditio, Sixti quinti pontificis Romani Maximi, fekete táblában. 1.
2. Caroli Carafa episcopi Avesani de Germania Sacra restaurata. Fejér Táblában. 1.
3. Deák Seneca, fekete csapában, kapcsos 1.
4. Belseőképen indító Tudomány etc. az eöreökké valóság-
hul, avagy annak Gyürüben foghlaltatot, veörös bársony
táblában. 2.
5. Leölki Kard magyaról, aranyos táblában 2.
6. Magyar Seneca, mellyet a magunk keöltségén nyomtattat-
tunk, aranyos Táblákban 2.
7. Az keöreösztény Tudománnak reovid Summáia etc. fejér
Táblában 2.
8. Az igaz Romai Hitnek declaratioja Articulatim németeöl,
veöreös habos Tábláczkákban 1.
9. Az Vr vachoráiárul és az Egyházi rendeknek hivatallyokrul
való keönyveczke, habos Tablaczkában 1.
10. Missio ad Senatum Francofordiensem, veöreös Táblában ... 1.
11. Confessio Evangelicorum de Coena Domini, zeöld Táblában 1.
12. Mennyei Eledel tartó kamora. Németeöl, Deák beötükkel,
ezüst kapczokkal. 1.
13. Az régi keöreosztény Annja Szent Egyháznak Declaratioia,
veöreös Táblában és Írásban. 2.
14. Brandenburgi amint irt az Reformatiorul. 1.
15. Osolában járván a fiaink minemeő Ritmusokkal salutálta-
nak etc.
16. Flori Germanici, sive gestorum in Germania Bellorum libri
quatuor. 1.

Az kis író házunkban valo ormariumban.

1. Alvinczi Postiláia magyarul	1.
2. Az igaz hitnek az Szent Írásból rouideden való egyben sze- dése.	
3. Az országokban való sok romlásoknak az okairól való keönyv, veöreös Táblában	1.
4. Magyar orvosságos régi keönyv	1.
5. Bottyáni Ferencz Gramaticáia, mellyből maga tanult aranyas Táblában	1.
6. Tizenkét elmélkedés magyarul, fekete aranyas Táblában ...	1.
7. Benedicta Virgo Cellensis. Fekete Csapában	1.
8. Szent Bernárd látása magyarul etc.	1.
9. Magyar Officium, zeöld Táblában	1.
10. Praxis Pietatis magyarul	1.
11. Uy Testamentom magyarul	1.
12. Balása Bálintnak Istenes Éneki	1
13. Magyar Manuale régi	1.
14. Az Istennek félelmére való intés, magyarul, régi	1.
15. Régi Imádságos keonyveczke	1.
16. Mennyei társakodásról való keonyveczke	1.
17. Eszterhasiak feőleöt tet Praedicationok	5.
18. Az szegény Atyámfia Teste feőleöt tet Szecseni Gyeorgy püspeök Praedicationia	9.
19. Franciscanus Pater Malomfalvai Praedicationia	22.
20. Pater Talián Praedicationia	22.
21. Magyar Mars. Veöreös Táblában	1.
22. Német Fortunatus keönyv, zeöld Táblában	1.
23. Üsteökeös Csillaghnak magyarázattya	1.
24. Olasz Discursusok	1.
25. Faierobantteol vásárlásinkról való keönyv	1.
26. Az szegény Anyánk kiknek minemeő Jószágot adot zálogh- ban, mellyben orvosságok is vannak	1.
27. Caroli Clusy Atribatis rariorum aliquot Stirpium etc. — Bor- gaminában keöttettet	1.
28. Iratlan keönyv.	
29. Régi Borostyáni Vrbarium	1.
30. Az Körmendi Vr Székén és egyéb Teörvényes heleinken való küleömb küleömb féle feő íráások.	

Eredetije nyolc lapos folio füzet, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában.

454. 1651. október 20. Kassa.

Csáky István és a Göncziek közt per folyik, mert 1650-ben többek
közt Kölből István, illetve házát megrohanták, Istvánt beteg ágyá-

ból kivonszolták és agyon verték, házáat kirabolták „praeterea libros, literasque et liberalia instrumenta” és egyéb holmiját „depraedassent”.

Eredetije a Vörösvári Rákóczy levéltárban CCC. 43. Nro. 19. jelzet alatt.

455. 1651. november 9. Sopron.

Borcsiczky György, Batthyány I. Ádám fiainak nevelője Ádámhoz levelet intéz, melyben jelzi, hogy a minap írt a pater Rectornak „az könyvök felől”, de mivel Pozsonyban volt „csak üressen marada Collegiumban az én levelem. Azért, miként ennek a dolognak végére mentem, legottan bizonyos ember által kültem Bécsbe tíz forintot az könyvöknek vásárlására.”

Eredetije egy ív papíron, gyűrűs zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

456. 1651. november 14. Sopron.

Borcsiczky György nevelő levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben jelenti, hogy:

„A minemő *könyveknek* vásárlására pénzt küldöttem volt Bécsbe, azokat immár elhozták.” Ajánlottak neki már két Praeceptort is, de egyik sem tetszett; „mert mind a kettő *éretlen* elméjő s tudományó volt”.

Ugyanott, mint az előbbi.

457. 1651—1652.

Elszámolás a Borcsiczky által Bécsbe küldött 10 forinttól.

Exposita pro comitibus Batthyáni.

Accepi	fl. 10.
Pro <i>libris</i> quos primo misi, exposui	fl. 5 kr. 30.
Pro 4 <i>libellis</i> , Ademanuti et Nomenclatori exposui ..	fl. 2 kr. 12.
Pro atramentariis 4	fl. — kr. 12.
Pro stimatē chartae postariae exposui	fl. 2 kr. 30.
Item aurigae pro vactura	fl. — kr. 12.

Summa facit fl. 10 kr. 36.

Debentur ergo mihi kr. 36.

P. Christophorus

Eredetije negyed ív papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

458. 1651—1652.

Batthyány I. Ádám fiai részére szükséges tankönyvek felsorolása.

Memoriale.

Pro illustrissimo comite domino domino Adamo de Batthyány etc.
Tavaly vetem volt ezeket a könyveket az Úrffiak számára:

C. Christoph Úrfi számára

Emmanuel,
 liber 3 et 4 Epistolae Familiares.
 Paradoxa cum somnio Scipionis.
 1-o Semest. 2 de Ponto.
 2-o Semest. 4 Georgio.
 Libri 3. et 4. Epistolae Nazianz.
 Aldi Manuty Phrases.
 Nomenclatorem.

C. Pál Úrfi számára:

Emmanuelist,
 Ovidium de Nuce.
 Gretserust,
 Catechismust,
 Epistolae Familiares libri 12.
 Aldi Manuty Phrases.
 Nomenclatorem.

Erre pedig ez esztendőre ilyen könyvek kívántatnak

Syntaxisba mindkét Úrfi számára.

Libri 5. et 6. Epistolarum famil. Ciceronis.
 Cic(ero) de Senectute.
 Ovid(ius) libri 3. de Ponto.
 Catullus purgatus.
 Agapetus. — Emmanuelis.
 Gratserus.
 Catechis(mus) graecolat(inus).
 Lib(er) de Conscribendis Epistolis.

Kívül: Memoriale pro illustrissimo domino domino comite Adamo de Batthyány etc. domino meo gratiosissimo.

Eredetije fél iv papíron a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában.

459. 1651—1652.

Batthyány I. Ádám fiainak, Kristóf és Pálnak tankönyvei.

Syntacishoz miczoda könviek kelletnek

Emanuelis, — Ciceronis maioris epistolae familiares, — Graecerus maior, — Virgilius, — Ovidius, — Historicus Livius, — liber Quinti Curtii, — De Conscribendis epistolis, — Phrases Aldi Manutii, — Thesaurus Poeticus, — Enchiridion, — Smetius, — Rausii Textoris Epiteta, — Officia, — Ciceronis de Senectute, — Parad.

Ad Grammaticam.

Emanuel, Cicero, Ovidius, Graecerus, Minor, Canisius, Phrases Aldi Manutii.

Eredetije egy ív papíron amelyen: „Memoriale Soproniense” címen elő van írva az úrfiak részére Sopronba küldendő élelmiszerek mennyisége kántoronként, az eddigi adósságok, melyek kifizetendők, mennyi és kívántatik naponta a konyhára, azután 14 pontból álló proponenda, a fenti tankönyvek jegyzéke, végül pedig az úrfiak személyzetének névsora, a személynzet praefectusostól és praeceptorostól 17 főből állott. Ugyanott, mint az előbbi.

460. 1652. február 20. Zboró.

Szilas Pál levele Klobusiczky Andráshoz, s írja, hogy:

„Az Tripartitum edegh ell nem készült, mert *farsangoltak a Typographusok*, megküldöm azt is.”

Jegyzet a lap szélén: „Az 3 Tripartitumot az minapi könyveczkével együt alá hozták.”

Eredetije az Országos Levéltárban, a Jankovich gyűjteményben.

461. 1652. március 1.

Kivonat Balpataki Jánosné árvái (Kis)Szebenben lévő javainak inventáriumából.

Egi biblia és egi soltaros keöniv, arañas.

Egi fejr iskatuliában joszaghrol valo levelek.

Egi bőrös vasas ládában. Egi Eöregb Biblia.

Eredetije Országos Levéltár: Urbaria et Conscriptiones fasc. 89. Nro. 13.

462. 1652. november 19.

Feljegyzés, hogy Bécsben a Batthyány I. Ádám fiai Kristóf és Pál részére miféle könyveket kell vásárolni.

„Minemeő keönyveket keöl az Vrfiak számára vásárlani.”

Libri 5. et 6. Epistolae familiares Cicero. —

Cicero de Senectute. —

Ovidius liber 3. de Ponto. —

Catullus purgatus. — Agapetus. — Emmanuelis. — Graecerus, Catechismus graecolatinus. Ezeket egyben lévén vettem fl. 1 den. 60. —

Liber de conscribendis epistolis. — Ilyent kettőt, egyet egyet pro den. 80.

Eredetije egy ív papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

463. 1652. december 6. Sopron.

Batthyány Pál levele atyjához, Batthyány I. Ádámhoz, melyben többek közt jelenti, hogy:

„Nagyságod az minemű dolgot reám bizot, az könyvek dolga és állapattya felől, azokat véghbe vivén és egybe kötöteuén, mindenik *könyvet* magán nyolcz garasért kötötték” „P. S. — Az minemő könyvveket nagyságod hozatot Béczbül az mi számunkra, kérem nagyságodat ménél hamaréb lehet külye fel, mivel azok nélkül nem lehetünk és az papirost is.”

Eredetije egy ív papíron, gyűrűs zárópecséttel, a volt körmendi levéltárban a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

464. 1652. december 13—15.

A szalánczi várban lévő könyvek inventáriuma.

„In anno 1652 die 13, decembris connumeratio et cathalogus universalis librorum in arce Szaláncz residentium, qui sub custodia sunt.”

A catalogus három ív papíron 176 művet sorol fel. „Ezek mindenestől az kiket hol fel találtam, többet én fel nem találtam registrati sunt libelli per me Joannem Ferenczi anno 1652 die 15 mensis decembris m.p.”

Eredetije az Erdődy család vépi levéltárában, fasc. 86, Nro. 4380.

465. 1652. december 14. Sopron.

Batthyány Kristóf levele atyjához Batthyány I. Ádámhoz, melyben jelenti, hogy a könyvekre küldött két aranyat nem kapta meg.

„Az *könyvek* dolgát azmi illeti, nekem is erre az estendőre szintén oly könyv kívántatik, minemő Öczém vramnak, én azért egy tallyért kőczen vettem fel és Béczben köldettem föl Szőcz János által, hogy fogyatozásom ne léyen (így!) tanúságomban.”

Eredetije egy ív papíron, gyűrűs zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

466. 1652—1658.

Kivonat a Lippay-féle canonica visitatióból.

„In choro fiunt ne confabulationes, ioci, risus, aspectus, inordinati et prophani *libri* leguntur ne a quopiam?”

„Libri in choro ad preces horarias missasque decantandas necessarij et opportuni habentur ne? Quis eos curat? Cuius expensis restaurantur veteres, vel procurantur novi, si necessitas postuletur.”

„Sunt ne odia, jurgia et disidia seu dissensiones in capitulo et num aliqui famam aliorum lacerant ac proscindunt protrusis etiam famosus *libellis*?”

Eredetije az esztergomi prímási levéltárban, Vetus archivum eccles. Nro. 2119.

467. 1652 körül.

Kivonat bécsi bevásárlásokról szóló (Batthyány uradalmi) számadásból.

„Memoriale. Nacher Wienn hinauff.”

„2 Risz papier mit *wilten Mann* fl. 5 × 1 30.”

Fél ív papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

468. 1653. január 8. Sopron.

Borcsiczky Györgynek a Batthyány fiúk praefectusának levele Batthyány I. Ádámhoz, többek közt ír a 12 éves Pál úrfi iskolabetegségéről stb., aztán folytatja:

„A mi azokat az itt való Compactoroktul be kötöttetett *könyveskéket* illeti, azoknak csinálásatul, úgy mint mindeniktul nyolcz nyolcz garast általlyában kér a Compactor, könnyön tehát computálhattya nagyságod, mennyire mégyen az bé-kötött tíz könyvecskének árra.”

Eredetije egy ív papíron, gyűrűs zárópecséttel a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

469. 1653. január 28. Buccari.

Kivonat az ekkor Buccariban Mariani Péter zengi és modrusi püspök által tartott canonica visitatióból.

A 37. kérdés. „Cuiusmodi libri sunt in hac ecclesia pro concionibus. Qualia privilegia et indulgentiae pro altaribus? R(esponsio) Est quadragesimale et postilla manuscripta, quam legavit ecclesiae bonae memoriae plebanus Matthyias Rosmanich. Haec ipsa postilla nunc est prae manibus sacerdotis Antonii Rosmanics. Nullae sunt ab antiquo indulgentia, sed aliquae recenter allatae.”

38-dik kérdés. „Quae sunt Missalia, Breviaria, Ritualia, Antiphonalia? R(esponsio). Est unum missale croaticum nouum, breviaria missalia vetera sunt plura ex pargamena: ritualia et antiphonalia nulla sunt, nec est latinum missale.”

50-dik kérdés. „Verum in hac ecclesia conscribantur ii, qui baptisantur, qui matrimonia contrahunt, qui confirmantur, et an huiusmodi conscriptionis sit *liber* simul aut separatim? R(esponsio). Est *liber* in quo conscribuntur isti baptisati, desponsati, confirmati et defuncti.” Személyi természetű 17-ik kérdés. „Habentne singuli in domo (ti. a plébánián) aliquos *libros* etc. R(esponsio). Habent et recitant singulis diebus breuiarium.” „Ordinationes particulares domini episcopi in visitatione. Postilla, quae est apud Antonium

sacerdotem, restitatur. Missale Latinum et Rituale Croaticum emanatur.”

Eredetije az Országos Levéltárban, Acta Particularia 1655 Nro. 6. jelzet alatt.

470. 1653. március 19. Sopron.

Borcsiczky György praefectus levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben írja:

„Imé az nagyságod be kötöttetett Imádságos Könvöcskéét... meg küldtettem nagyságodnak. Palko urfi deák Officiumja is szintén olyan formára be-vagyon kötve. Mind a két könyv be kötésének árra csak tizen ött garass: mellyet ideküldenyi nagyságod méltóztassék: ha pedig többet küld nagyságod annak a szegény kis papnak fáradságáért, nagyságodnak nagy érdeme s jutalma lészen az Istennél.”

Eredetije egy ív papíron, gyűrűs záró pecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

471. 1653. április 16. Szombathely.

Folnay Ferenc vasvári prépost levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben írja, hogy:

„Egy kalendáriomot, mellet puspok uramnak ő nagyságának az idén dedicáltak Béczen nagyságodnak kuldót.”

Eredetije egy ív papíron, gyűrűs zárópecséttel, ugyanott.

472. 1653. július 1. Sopron.

Batthyány Kristóf levele atyjához, Batthyány Ádámhoz; melyben többek közt írja:

„Mivel az Páter Jesuiták egi *Virgilius neuő könvet* kezdettenek tanétani, melly nélkül mink fölötte szükölködünk; annak okáért kériük alázatosan nagyságodat, méltóztassék mindenikünk számára egész Virgiliust venni, mellyel az iövendő esztendőekben is subsistálhasunk.”

Eredetije egy ív papíron, gyűrűs zárópecséttel, ugyanott.

473. 1653. július 8. Sopron.

Batthyány Kristóf levele atyjához, Batthyány I. Ádámhoz, melyben jelenti:

„Iria azt is nagyságod, hofi küldöt volna két tallért könyvekre, de semmit sem percipiáltam.”

Eredetije egy ív papíron, gyűrűs zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek között.

474. 1653. július 8. Sopron.

Patay István nevelő levele Batthyány I. Ádámhoz, írja:

„Nagyságod az minemő kétt tallert iria hogy küldöt uolna vrfiak *könyueire*, aszt uélem, hogy talán Rohonczon ualami feledékenységből az szabados el feleytette, de ide az vrfiaknak nem hozta.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, ugyanott, mint az előbbi.

475. 1653. augusztus 30. Sopron.

Patay István nevelő levele Batthyány I. Ádámhoz, jelenti, hogy:

„Az minemő Magyar *könyueket* hagyot nagyságod minap, hogy bé köttetném, azok immár készek, de nem tudom, ha Nagyságod küldie megh az ki uáltásért ualo pénzt, auagy Pongráczné aszonyom fizesse megh rólok, az *könyüu* pedig tizenhárom, mindeniket tizenkét garasért kötötte be, nagyságod azért izennye megh ha Pongraczne aszonyom fizet megh tőlök, legh első alkalmatossággal nagyságodnak alá küldöm.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, ugyanott, mint az előbbi.

476. 1653. szeptember 4. Sopron.

Patay István nevelő levele Batthyány I. Ádámhoz, írja, hogy:

„Az könyueket az mellyeket nagyságod itt hagyot uolt be köttetni, nagyságodnak megh küldöttem, az ketteiben ualami fogyatkozás uagyon, miuel egiéb képen nem lehetet az meczése s kéreti nagyságodat az Compactor, hogy nagyságod ne tulaydonicza az eő uétkének, hanem az könyüu nyomtatoiének, mert igen felette ki nyomtatta az bötüket, s más képen nem lehetet az meczése. Iria nagyságod, hogy megh küldötte uolna nagyságod az könyuekért valo pénzt, de az szabados azt mondotta, a mely a leueleket hozta, hogy az eő kezében nem adtak semmi pénzt, aszt uélem nagyságod sok dolgay és foglalatossági miatt ell feleytette, kéreti azért nagyságodat az Compactor, hogy nagyságod méltoztassa megh küldenj.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, ugyanott.

477. 1653. október 28. Guár.

Folnay Ferenc vasvári prépost levele Batthyány I. Ádámhoz, jelenti, hogy:

„Az szegeni aszonnak megh hidegült teste fölöt valo Praedication el készül” és ebben a bavariai hercegnőkről is lesz szó. „Emellet ha Greczből meg hozták az szegén aszony *cxímerét*, azt is külgie megh nagyságod, mivel azt is azon Praedicatioban akarom czínálnj, s méltó is hogi kj legien *niomtatva* az szegeni Aszonnak böczölletire s tudom is hogi sokaknak fogh tetczeni.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, ugyanott.

478. 1653. november 5. Szombathely.

Püsky János kalocsaí cz. érsek, győri püspök levele Batthyány I. Ádámhoz, írja, hogy:

„Im eggi köniuecskét kültém kegyelmednek, igen méltó, hoga giakran oluassa lölki uigasztalására.”

Eredetije egy iv papíron, zárópecséttel, ugyanott.

479. 1653. november 22. Szombathely.

Folnay Ferenc vasvári prépost levele Batthyány I. Ádámhoz, írja:

„Isten egészemet aduán, holnap Béczen megiek, hoga az praedicationat *Kinyomtassam*, hoga azon praedicationban kevesebb uétek essék, az niomtatásban, kiuántatik, hoga magam ot legiek, de ot fon semmit sem késém.”

Eredetije egy iv papíron, zárópecséttel, ugyanott.

480. 1653. november 29. Szombathely.

Folnay Ferenc vasvári prépost levele Batthyány I. Ádámhoz, jelenti, hogy:

„Béczből uisza téruén ezen orában az praedikatiokat immár *niomtatiok* és helben haguán ot fen rouid nap el is végezik”

Ugyanúgy, ugyanott.

481. 1653. december 3. Sopron.

Patay István levele Batthyány I. Ádámhoz, jelenti, hogy:

„Könyuek allapattyát a mi illeti, a mint nagyságod mondota, hoga Pongraczné aszonyom adgyon pénzt reáiok az kin megh hozat-hassam Beczből, mennél hamaréb lehet, azért megh hozatom, hoga fogyatkozások ne legyen.”

Eredetije egy iv papíron, zárópecséttel, ugyanott.

482. 1653. december 7. Sopron.

Batthyány Pál levele atyjához, Batthyány I. Ádámhoz, melyben jelenti, hogy:

„Megh küldém nagyságodnak a könnyvet, mellet ígértem volt.”

Eredetije egy iv papíron gyűrűs zárópecséttel, ugyanott.

483. 1654. január 2.

Kivonat Batthyány I. Ádám kiadási számadásaiából.

1/b. oldal. „6 köttés irnia valo papirosat, kötését veték fl. 2 den. 75, tesz fl. 16 den. 50.”

„Konivek kotésétől fl. 1 den. 40, tesz fl. 4. den. 95.”

4/a. oldal. Vett: Két kalendariumot den. 25.”

„Egi konivet csináltatam regal papirosból . . . fl. 3 den. 50.”

5/b oldal. „Szegeni attiámfia Predicacioit s holmi más koniveket niomtatatok, attam aszokért már elleore Kismartonban valo soo árából fl. 150.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

484. 1654. január 2. *Szombathely.*

Folnai Ferenc vasvári prépost levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben írja:

„Az praedicationok el kezuluen, kuldettem nagyságodnak 80, ezeket nagyságod osztogassa ki és kiváltképpen az Dunántól küldesse, mégh adhatok nagyságodnak százigh, s többet is, ha nagyságod paranczollia.”

Ugyanott, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

485. 1654. február 12. *Grác.*

Patay István nevelő levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben többek közt írja:

„Most Istennek hala miből szükülködnének az vrfiak ninczen semmi, mert az mely *könyűnekre* uolt szüksége az nagyobbik vrfinak, azokat megh uettem.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, ugyanott.

486. 1654. március 3. *Pozsony.*

Fráter Babcsánszky Didák pozsonyi franciskánus gvárdián levele Batthyány I. Ádámhoz, írva, hogy:

„A mi a nagyságod parancholatyát illeti, hogy páter Gergel az Kismartoni gárgyán fel menyen Béchbe, az predikationoknak ki nyomtatására uigyázon, abban fogyatkozás nem lészen.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, ugyanott.

487. 1654. március 8. *Szeibersdorf.*

Gróf Nádasdy Ferenc levele gróf Batthyány I. Ádámhoz, melyben könyvek, prédikációk kinyomtatása tárgyában ír.

Illustrissime Comes,
Domine et frater observandissime!

Salutem et servitiorum paratissimam commendationem. Az kegyelmed reám bízott dolgában Kis Martonj pater guardián vram el ment volt az *keönyv nyomtato*hoz, s az mint eő kegyelme beszél feleölle, minden száz arcusra egy egi taller esik. Az a munka pedig, melljet kegyelmed kj akar nyomattatnj fel megien harmincz árcusra. Én szegény Esterhazi László vram teste felett tött Praedicatio és

Oratioban négi száz exemplárt nyomtattam volt, de mind ell költ, hanem ujobban kellett még többet nyomtattatnom s ahoz képest kegyelmed lássa mennyt nyomtattat, s tovább is kegyelmed nekem eben dologban paranczolván, szeretettel szolgálok kegyelmednek. Isten tarcza kegyelmedet sokáigh kedves io egésségben.

Datum Szejborsdorff 8 Martii anno 1654.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Servitor et frater paratissimus

Comes F. de Nadasd m. p.

Kívül címzés: Illustrissimo comiti domino Adamo de Battián perpetuo in Németh Új Vár, sacri Romani imperii equiti, dapiferorum regalium in Hungaria magistro, necnon partium ejusdem cis Danubianarum et confinium Canisae oppositorum supremo generali, sacratissimae cesariae regiaeque maiestatis camerario et consiliario etc. Domino et fratri observandissimo.

Eredetije egy ív papíron, kívül zárópecséttel, ugyanott.

488. 1654. március 20.

Kivonat Batthyány I. Ádám pénzkiadási számadásaiból.

Vett: „6 vörös konivet iratlanok, egike f. 2. — Lisztius Historiáiát kotem (Így!) be fl. 4, facit fl. 16.”

„Az kastrom doloris csinálást és 100 exemplár *nyomtatásert* arani 11, teszen fl. 33.”

Ugyanott, a XVII. századi számadások közt.

489. 1654. április 7. Kismarton.

Fráter Malomfalvay Gergely kismartoni franciskánus gvárdián levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben írja:

„Erről akarom nagyságodat tudósítani, hogy énnekem az *Typographus*hoz auagy könyü nyomtatohoz holnap kellet volna felindulnom, de miuel hogy nagyságodtol semmi dispositiom nem érkezék, vára koznom kel, kérem azert nagyságodat, minél hamarab küldgyön valami pénzt elől-jároba az *könyunyomtato* számára. Tudom azt immár, hogy a *könyu nyomtato legények* is ital pénzt kérnek, s ugy is lesznek szorgalmatosbak.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI–XVII. századi missilisek közt.

490. 1654. április 10. Kismarton.

Fráter Malomfalvay Gergely franciskánus gvárdián levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben jelzi, hogy a bécsi utat illetőleg választ nem kapott, „felküldvén az könyveczkét.” Ő tehát elindult Bécsbe, hogy

„addig azoknak nyomtattatásához kezdenék, mellyek immár kezem közt uannak.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, ugyanott.

491. 1654. április 16. Bécs.

Fráter Malomfalvay Gergely kismartoni franciskánus gvárdián levele gróf Nádasdy Ferenczhez, a kinyomandó prédikációk, Seneca és egyéb könyv tárgyában.

Illustrissime Comes, domine domine fautor
et Patrone gratiosissime colendissime.

Illet, sőt kiúántatott erről nagyságodat tudositanom, hogy mind ez mai napig el nem kezdehettem Cosmerouiussal az munkát. Hogy pedig azt megérté, hogy az praedikatziokból csak száz s száz exemplárt nyomtattatok egy áttalában nem akart száz árkosért három forintnál aláb szállani, arra kellett azért mennem, hogy mindenik praedikatzioból két száz exemplárt nyomtasson és így száz árkosért egy talérra szállott nagy nehezen. Midőn pedig azt obyciáltam neki, hogy nagyságodtoll ordináre száz árkosért egy talert veszen el, azt felelte, hogy igaz, de ugy, ha akarmely opusból is legaláb 400 exemplárt nyomtat ki.

Ehez képest, ne mulassam itt heába az időt, reá kellett mennem, hogy magányosan mindenik praedikatzioból két száz, a Senecából pedig és a másik könyveczkéből (ha el érkezik) mindenikből 400 azaz a ketőből 800 exemplárt nyomtasson, s ugy hiszem, hogy mind nagyságod jóvallyá s mind pedig Bottany vram ő nagysága megnyukszik rayta. Immáris igen emlegeti a pénzt az *Typographus*, azért bár chak száz forintot küldene most az vr ő nagysága, avagy 100 talert, mellyből a legényeknek is bibaliok lehetne, hogy serényebbek uolnának. — Ma bisztat estuére az első leuélnek első correcturára valo exhibitiojáual. A praedikatziokból mindenikből 25 auagy 30 exemplár leszen feiér papiroson, az Senecából pedig és a másikból 50, azaz a kettőből 100.

Ha nagyságod ugy itéli, meltoztassék mindezekről tudositani Bottyani vramot őnagyságát s ugyan ezen leueletis includálhattya nagyságod, hiszen Kismartonból tartoznak által küldeni.

Azonban szivem szerint érteném az nagyságod tetszését, pergallyake az praedikatzioknak két két száz exemplar nyomtattatásában. Azon vagyok, hogy miuel az Seneca más typussal leszen, egyszersmind pergallyon mind a két munka, nem szanuán se éjjel se nappal fáradságomat. Azt is örömet tudnám michoda quantitásban akaria Bottyani vram ő nagysága s itéli nagyságod az imádságos könyveczkét, talám jó uolna in duodecimo, mint egy uti társ formán, és így,

egy vti tars is kívántatnék. Meg bochasson nagyságod, de prolixitate. Informatiot váruán Istennek ajánlom nagyságodat. Viennae, die 16. Aprillis 1654.

Illustrissimae Dominationis Suae

humillimus capellanus usque ad funera

Fr. Gregorius Malomfalvay m.p.

Kívül címzés: Illustrissimo Comiti et domino domino Francisco de Nadasd, perpetuo Terrae Fogaras, comitatus Castri Ferrei supremo comiti, sacrae caesareae regiaeque maiestatis consiliario cubiculario, ac per Hungariam curiae regiae magistro etc. Domino domino patrono et fautori gratiosissimo colendissimo.

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, ugyanott.

492. 1654. április 17. Szejbersdorf.

Gr. Nádasdy Ferenc levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben többek közt írja:

„Veöttem az kegyelmed levelét, Kis Martonj Pater Guardian vram azért fel ment Béczbe es munkalodtatt az Praedikatio kj nyomtattatásáru. Az melly keönyveczkét is kegyelmed ki akar nyomtattatnj, azt is kérem szeretettel ne késleltesse, hogi anyval hamarab végezcodjek el az munka.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, ugyanott.

493. 1654. április 17. Bécs.

Fráter Malomfalvay Gergely kismartoni gvárdián levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben jelenti, hogy Vukovics János a könyvnyomtató számára rendelt másfél száz forintot nem küldte el.

„Az imadságos könyueckéuel . . . még el nem kezdtünk, de a könyu nyomtatonak *szája íze is meg-űsz*, ha pénzt nem lát, mikor az munkához kezd. Irtam tegnap Nadasdi vramnak ő nagyságának, miben legyen ügyem azon könyu-nyomtatoual, ugy hiszem, hogy ő nagysága közli nagyságodal.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, ugyanott.

494. 1654. április 18. Szejbersdorf.

Gróf Nádasdy Ferenc levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben írja:

„Mind az praedikatiok s mind az keönveszkék kj nyomtattatása felől mit irjon Kis Martoni Pater Guardián uram eő kegyelme, im his inclusis küldtem az eő kegyelme levelét kegyelmednek, s abbul megh érti, hogi azért mindenik munka hamarab véghez mehessen, kegyelmed ne késlellje mind az pénzt s mind az keöniveczkéket kezemhez küldenj, én mingiárt fel küldöm Béczbe. . .”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, ugyanott.

495. 1654. április 20. Bécs.

Malomfalvay Gergely kismartoni franciskánus gvárdián Vukovics János kismartoni provizort 100 imperiális, azaz 150 forint lefizetéséről nyugtatja.

Quietantia super florenos centum quinquaginta, seu imperiales centum, hoc est florenos 150, quos generosus d(ominus) Joannes Wukouich illustrissimae d(ominæ) d(ominæ) comitissae viduae Eszterhasianae provisor Kismartoniensis *Typographo* exhibendos per certum nuntium ad manus fidelis subministravit. — Actum Viennae, die 20. Aprilis, anno 1654.

Frater Gregorius Malomfalvay pro tunc
guardianus de Ferropolitanus m.p.

P. H.

Kivül: Anno 1654 Desz Herrn P(ater) Quartian Maulum falay (Sic!) Gergel sein Quitung 150 fl.

Eredetije fél ív papíron, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

496. 1654. április 26.

Kivonat a Bécsbe vásárlani küldött Szili Gergelynek kiadott utasításokból.

„Theatrum Aeropeum van ot fön . . . nro. 3.”

Venni kell:

„6. — Papirossat *vad ember jell* alatt keötés nro. 6.

7. — Malomfalvai pater Gergelt keresse feöl eő kegyelme az kalastromban, s mennyen végére tüle, mikor készülnek el az mi *keönyveink* az keönyv nyomtatónál. Az minemeő Litániátt feöl küldöttünk, azt keöttesse eő kegyelme az Boldogh Aszony cöt Psalmusa után.”

Ugyanott, mint az előbbi.

497. 1654. április 29. Bécs.

Frater Malomfalvay Gergely kismartoni gvárdián levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben írja

„Immár püspök vram ő nagysága és az én predikátziómat ki-nyom-tattattam s a pater Talján predikatziojának is holnap kezdek derekason, mint a többinél hoszszabhoz. Senecat is elkezdtem tegnap. Azért kérem alázatossan nagyságodat, hogy küldtön küldgye az imádságos könyvetczkét, mert *meg kenvén az könyv nyomtatónak szá-ját*, job izüen munkalkodtak immár, amint hogy a legények is szorgalmatosbak, mivel hogy szokás szerint *bibalét* ígértem nekik. Ha pedig Nagyságod el nem akarná küldeni auagy ki nem akarná nyo-

mattatni az könyveczkét, arról is méltóztassék nagyságod tudósítani.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

498. 1654. május 1. Bécs.

Malomfalvay Gergely kismartoni gvárdián levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben írja, hogy az imádságos könyvet, melyről azt írja, hogy már elküldte, nem kapta meg.

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, ugyanott

499. 1654. május 2.

Kivonat a garamszentbenedeki monostor inventáriumából.

Inventarium universarum rerum in hoc clauistro Sancti Benedicti de Juxta Gron existentium et habitarum per dominos commissarios praesentis anni 1654 die 2 may factum et conscriptum. . .

In templo.

Libri.

Mariale se excellentiis beatae Virginis nro. 1.

Opera concionum Baessey de dominicis et festis nro. 2.

Tria opera Matthiae Fabri in tomis nro. 6.

Opus concionum dominicalium Scarbii nro. 1.

Epistolarum Sancti Hyeronimi nro. 1.

Homiliarum SS. PP. opus nro. 1.

Panoplia catholicorum adversus haereticos nro. 1.

Pharetra catholica adversus Judeos nro. 1.

Postilla maior cum quaestionibus nro. 1.

Sermonum Sancti Vincentii Ferrariensis in dominicas nro. 1.

Axiomata philosophica venerabilis Bedae nro. 1.

Passio dominica nro. 1.

Diurnale nro. 1.

Dictionarium latino Bohemicum nro. 1.

Quinquabria Mariana patris Ganz nro. 1.

Thomas a Kempis nro. 1.

Romanum Breviarium nro. 1.

Biblia latina nro. 1. Biblia bohémica nro. 1.

Pomerii de festis nro. 1.

Thesaurus de festis et dominicis pars aestivalis nro. 1.

Evangelia *Ungarica* nro. 1.

Concione de Voragine de festis et dominicis pars hyemalis nro. 1.

Baesii pars tertia concionum 1.

Calepinus nro. 1.

Reinerii Pepingi Bentii in festis nro. 1.

(Mindezekhez jön szaporulat (?) 1656-ban:)

Concionum Telegdi tomus nro. 1.

Concionum Pazman tomus nro. 1.

Meditationes Renati nro. 1.

Sermones Parati nro. 1.

Polyanthea nro. 1.

Apophtegmata nro. 1.

De poenitentia instructio brevis nro. 1.

Directorium Joannis Poliany nro. 1.

Eredetije egy papíron, hosszúkás könyv alakban, az esztergomi főkáptalan magánlevéltárában, Ladula 86. Capsa 2. eccl. fasc. 4. Nro. 6. jelzet alatt. Ugyanitt a Nro. 11. jelzet alatt kiegészítőleg még a következő könyvek vannak felsorolva:

„Quadragesimale Gritsch nro. 1.

Physica nro. 1.

De Romani pontificis ecclesiastica hierarchia nro. 1.

Missale antiquum nro. 1.”

NBI Ugyanez a helyzet 1657-ben is, ugyanott Nro. 14. és 15. jelzet alatt, továbbá 1689-ben és 1691-ben Nro. 19. jelzet alatt.

500. 1654. május 2. Grác.

Patay István nevelő levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben a többek közt írja:

„Az Végh házaknak az Mappáiát mellyet nagyságod fel küldöt uolt, megh küldöttem nagyságodnak, eddig is alá küldöttem uolna nagyságodnak, de nem uolt semmi bizonyos ember ki által alá küldhettem uolna.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

501. 1654. május 11. Bécs.

Fráter Malomfalvay Gergely kismartoni gvárdián levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben egy imádságos könyv kiadása, czi mer metszetés és annak könyvekbe való alkalmazása, a nyomdász díjazása s ehhez hasonló dolgokban ír.

Illustrissime Comes, domine domine fautor
et Patrone colendissime gratiosissime.

Ezen órában (melly dél után egy) uéuén az nagyságod leuelét, értem dispositioját. Az imádságos könyuet die 7 huius uettem el Nadasdi vram ő nagysága leueléuel egygyütt, azon imádságokat jo lett uolna a lajstrom szerént le-iratni, mert a *Typographus*hoz külömben nem adhatni, hanem egymás után rendelt leueleken; mind az által azon

leszek, hogy az többit el uégezuén jo rendbe uegyem aztis, mellyhez Pünkösöd előtt derekason nem kezdhetek. Az nagyságod czimerére uolna szükségem azon imádságos könybe (Ha ugy tetzik nagyságodnak) meg uan ugyan az publikán fiaival együtt (mellyet bele is tettem a predikatzioakra és Senekába) de az peczetekről nem ismerhetem oroslány-e vagy mi tart feguert szajaban a kő szikla oldalán, ezt ha uilágossan föl küldene nagyságod, ki ábrázoltatnám jo modgyáual s talám két vagy három arany elég volna reá. Most a *Typographusnak* nem szükség töb pénzt adnom, a menyit adtam, mert éppen ki fizetődnek nemuolna jó.

A mikor végefelé leszünk a nyomtatásnak, akkor irok nagyságodnak menyivel tartozunk néki. A bibálénak keuesebnek nem kel lenni három forintnál s ha töb leszen valamivel, annál jobb, nagyságod rendellye kedues akarattya szerént. Az predikatiokat s Senecát el uégezuén, itt jo alkalmatossággal s könnyu árron bé köttethetnék benne, ha nagyságod jouallaná, s menyit mindenikből? Hogy nagyságod fel akarja küldeni a bort az itt valo patereknek (a mint ezen 4 huius irt leuelében írja) igen akarom.

Azt is akarnám tudni alá küldessem-e (ha eluégezem) a Senecát és predikátziokat auagy mindenestől el uégezuén az imádságos könyuet is, magam praesentállyak mindeneket nagyságodnak. Kérem nagyságodat tudositzon mind ezek felől.

(A levél többi része más ügyre vonatkozik.)

Datum Viennae, die 11 May 1654.

Illustrissimae D(ominationis) Suae

Humillimus Cliens et Capellanus

Frater Gregorius Malomfalvay m.p.

P(ost) S(criptum). Ha a mint masoktól érttettem, a Castrum Dolorist ki-metszette nagyságod s a predikatziokhöz akarja applicáltatni, itt azt is ki nyomattathatnám, csak a lamina készen uolna kezem közt.

Edes nagyságos vram, kérem meg boczásson nagyságod, a majális curára mind a Doctor poroncholattyából, s mind régi nehez betegségim s mind pedig a mostani lateralis szegezések miat nagy szükségem uagyon, ha azért valami két három auagy 4 forintot költök a *Typographus* pénziből, kérem alazatossan ne bányá nagyságod. Én is jobban imádkozhatom s munkálodhatom nagyságodért.

Kívül címzés: Illustrissimo Comiti ac domino domino (Adamo) de Botthyan, perpetuo de Német-Uy-uár, Szalónak, Borostán, Rohonc etc. Sacri Romani imperii equiti aurato, sacrae caesareae regiaeque maiestati consiliario, cubiculario et confiniorum Cis-danubialium Canisae oppositorum supremo generali etc. Domino domino patrono et fautori gratiosissimo munificentissimo.

Eredetiye egy ív papíron, zárópecséttel, ugyanott.

502. 1654. május 14.

Kivonat Batthyány I. Ádám vásárlási feljegyzéseiből.

„Memoriale.

1. Ezt a joszágh levelekrül valo Registromot az *könyvkeöteövel* vörös karmasin táblában széppen be kel köttetnj, az tábláia küvül mind környül a széllinek aranyas legyen. Az papirossának is kívül az szélli aranyas légyen. Arra pedigh reá vigyázzon a *Compactor*, hogy mikora papirossát környül el meczi, megh oltalmazza, hogy az numerussokat belől el ne messe.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

503. 1654. május 19. Bécs.

Fráter Malomfalvay Gergely kismartoni gvárdián levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben írja:

„A páter Talián praedikatioja nyomtattatásának is uéget uetek ma Isten kegyelméből s reménlem, hogy e héten Senecát is el-uégzem és így az Innepek után csak az imadsagos könyuel leszen foglalatos-ságom. A Castrum doloris intézését és a predicationok s Seneca béköt-tetéséit is nagyságod poroncholattya szerént disponálom, a mint hogy oly mestert találúan az nagyságod Czimerét is ki metzetem és ami költség kívántatik, azokért, azt is meg irom nagyságodnak... A mint veszem eszembe nehezen lehet olyan formában az imádsagos könyv mint uti társ, mind az által azon leszek, tellyes tehetségem szerént, hogy nagyságod kedve szerént legyen.”

Eredetije egy iv papíron zárópecséttel, ugyanott a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

504. 1654. június 22. Bécs.

Fráter Malomfalvay Gergely kismartoni gvárdián levele Batthyány I. Ádámhoz, melyben a prédikációk, a Seneca és egy imádsagos könyv kinyomatása tárgyában ír.

Illustrissime Comes, domine domine fautor et
Patrone gratiosissime colendissime.

Az nagyságod 12 huius nekem itt böchületes leuelét ezen szent orában (melly reggeli hat ora) adák meg; nem tudom hol tanolták a jó posták az ilyen serénységet, hogy az nagyságod leueléuel tiz egész nap járjának Rohoncztol fogva Béczig. Immár bevannak kötve az predikatiokból 300, és a Senecából 100, de az árrával tartozunk. Az imádsagos könyvnek is immár utolsó részét nyomtattatom, ugy, hogy Isten kegyelméből ezen a héten uégét akarom szakasztani minden bizonnyal: a mint írja nagyságod azon imadsagos könyvbül is

beköttetek százat, de az többbe telik, mint Seneca, mert a nagysága is közel s keves hejával két annyi. Abból a száz talerból mellyet nagyságod az előtt küldött uolt, immár a Senecanak es predikatioknak ki-nyomtatattását meg-fizettem, de bé köttetéseért, a mint mondám, tartozom, a mint hogy az imadságos könyvnek ki-nyomatattatasaért és be köttetéseért is. Amint minap is irtam vala, azon imadságos könyvnek ki nyomattatása igen keuással szál aláb, ha szállhat, nyolczuan talernál, a száz exemplárnak pedig bé-köttetése menyire fog menni, nem tudom még, mert arrol a könyvkötőuel nem uégesztem, tudom azt, hogy többre megyen, mint a Seneca (mind közel két annyi), s Senecabol pedig száz exemplárt igen óczon, 21 forintért kötöt-be.

Én szent Péter es szent Pál nap után mindgyárt haza, Kismartonba akarnék indulni, innét a meg-unt Béchi gyönyörüségből, azt fogattam pedig mind az köny-nyomtatónak auagy Typographusnak s mind pedig az köny-kötőnek auagy Compactornak, hogy minek előtte innét el mennek mindenekről contentálom őket, minek okáért kérem nagyságodat küldgye fel a két száz forintot, ugy, hogy itt legyenek uéle szent László király auagy legfölyleb szent Péter sz. Pál apostol napiára, minden bizonnyal, hogy én is ne kénszerittemen touáb itt mulatni üdömet. Ha ezt chelekszi nagyságod nagy gratiául veszem nagyságodtól (mert bizony mondom, alig várom Bechből kiszabadulásomat) és nagyságod -is tovább-való ebbéli distractiotol meg szabadul, mert azon lések, hogy azzal a két száz forintal mindeneket complaballyak, s ha mi fön maradna benne, uiszsza uiszem, azon pénz pedig taler auagy garas legyen, mert a graitzárral és scudaua (noha ezek is jök) nem olly exacte tudok nekik fizetni.

A bibale felől 15 forintot ir nagyságod ezen leuelében, nem árt ha valamivel keuseb leszen is.

Ezek után Istennek ajánlom nagyságodat, és a gyakor s bős irásról bochánatot s ezen leuelre cum effectu kegyelmes válaszáat uáruán, nagyságodnak holtig-ualo Isten imádo káplánnya maradok.

Datum Viennae, die 22 Junii 1654.

Illustrissimae D(ominationis) Suae

Humillimus capellanus et servus religiosus

Frater Gregorius Malomfalvay m. p.

P.S. Hogy a levélre citot irtam ne czudállya nagyságod, mert attól féltem, hogy ezzel még késébben járnak, mint a nagyságod leueléuel.

Kívül címzés: Illustrissimo comiti ac domino domino Adamo de Baty-tyan, perpetuo de Nemet Vyuár, Barostyan, Szalonok, Rohoncz, sacri Romani imperii equiti aurato, sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis consiliario cubiculario et confiniorum Cis-Danubialium

Canisae oppositorum supremo generali etc. Domino et fautori
gratiosissimo colendissimo,

cito

cito

Roboncii.

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, ugyanott.

505. 1654. július 12. Kismarton.

Wukovics János kismartoni tiszttartó levele Batthyány I. Ádámhoz,
melyben többek közt írja:

„Másik levelében, hogy szekeret adgiak Béczben *kenyuek* alá és az
minemő *konyveczkéké* még ot vannak, hofi kezemhez külduén pater
gardián uram elküldgiem nagyságodnak mingiárt, meg czelekezem,
mihelt elködi őö kegyelme.”

Eredetije ugyanott.

506. 1654. július 12. Szaibersdorf.

Vasvármegye főispánjának, Nádasdy Ferencznek levele Batthyány I.
Ádámhoz. Írja:

„Szeretettel vöttem az kegyelmed levelét s hogy keönyveket is küldött,
megh szolgálom kegyelmednek. Én is most nyomtattatok Béczben
valami keönivet, mihellien megh készül, én is kegyelmednek abbul,
s nagio b dologbul is szeretettel szolgálók s kedveskedem.”

Eredetije egy ív papíron, zárópecséttel, ugyanott.

507. 1654. július 29. Sümeg.

Széchényi György veszprémi püspök levele Batthyány I. Ádámhoz,
melyben többek közt írja:

„Az én souany praedicationat hogy *ki nyomtatta* nagyságod, az nem
érdemlette azt, hanem meg érdemlette a szegeni Istenben el njugo-
dot aszszony, el kültem egy részét, a többit is ki osztom s elküldöm,
szinte Erdélybe is visznek . . . s Cassa tájára.”

Eredetije ugyanott.

508. 1654. augusztus 1. Ebersdorf.

III. Ferdinánd király Breuer Lőrincz löcsei senatornak és könyvnyom-
dásznak megengedi, hogy a magyar törvényeket kinyomathatja és
árusíthatja.

Nos Ferdinandus etc. Memoriae commendamus etc. Quod cum fidelis
noster Laurentius Breuer senator et *typographus* liberae regiaeque
civitatis nostrae Leuchoviensis demisse nobis exposuerit, se se ad
seriam et instantem nonnullorum fidelium nostrorum requisitionem

et sedulam instantem publicos regni nostri Hungariae articulos, diversis in diaetis communi fidelium regnicolarum voto conclusos et hinc inde dispersos praelo subiicere et communi omnium indigenarum regni bono in unum corpus redigere decrevisse, supplicando maiestati nostrae humiliter, dignaremur id cum benigna annunentia nostra fieri promittere. Cuius itaque demissis praecibus utpote, quae publicum commodum et emolumentum concernunt, benigne inclinati, clementer annuendum duximus, ut ipse Laurentius Brewer praementionatos articulos diaetales compilare atque in typo in forma, quibus sibi libuerit genuine tamen et fideliter exprimere, recudere et palam vendere distrahereque possit et valeat. Imo annuimus et concedimus harum nostrarum vigore et testimonio literarum. — Datum in castro nostro Eberstorff, die prima mensis augusti 1654.

Eredeti fogalmazvány papiroson, Országos Levéltár, Conceptus Expeditionum ex 1654 Nro. 238.

509. 1654. október 14. Szombathely.

Folnai Ferencz vasvári prépost levele Batthyány I. Ádámhoz. Többek közt írja:

„Kérem nagyságodat, az mit az praedikatiok *nomtatására* kolttettem, úgy mint 100 frt., azt uegie be”... „Igasságot kiuánok, nám az nagyságod paranczolatiára es bohuletire *nomtatattam ki*, az többire nagyságod koltet, ez sem volt aláb valo, sot sokaknak iobban teczet az többinél. Azirt az mit kolttettem reá, nagyságod uegie be.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

510. 1654. október 18. Szombathely.

Folnai Ferencz vasvári prépost levele Batthyány I. Ádámhoz. Többek közt írja:

„Az praedikatiok *nomtatására* is kolttottem 100 frt.”

Eredetije ugyanott.

511. 1654. november 9.—1655. augusztus 14.

Kivonat Batthyány I. Ádám fiai gráczí iskoláztatására fordított számadásokból.

1/a. oldal. November 10. „Az urfiak számára vetem papirosat fl. 2 den. 10.”

„Kis uraknak vetem *kalamárist* fl. — den. 20.”

„Vetem *tentában* valo szerzamoto — den. 20.”

2/a. oldal. December 14. „Köniveket vetem kis uraknak fl. 4.”

2/b. oldal. December 19. „Vetem kis urnak egi Oficiomot den. 60.”

4/b. oldal. (1655). március 31. „Vettem az nagiubik urfi számára egy könyvet fl. 3 den. 50.”

Április 3. — „Vetem kisebb urfinak egy *Retorikát*, attam fl. — den. 50.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVII. századi számadások közt.

512. 1655. január 6. *Gyulafejervár*.*

Kivonat Biszterfeld János Henrik gyulafejervári professzor végrendeletéből.

In Nahmen Gottes des Vatters, des Sohns unnd heyligen
Geistes, Amen.

Der Inhalt meines Testaments.

Meiner Tochter Suzanna gebe man... stb.

Meine *Bibliotheca* bleibe bey sahmen, wo meine Tochter, stirbt, sey dieselbe dem Collegio, gleichwoll stehe es Petro frey dar von zu nehmen, welche ihm belieben, so woll für sich, als zur aus druckung meiner Bücher... stb.

Dieses Testament hat der hochgelährte Herr Franciscus Bihari weissenburger Schulmeister auf meine Bitt unnd begehren abgeschrieben, welches ich von Wortte zu wortte bekräftige... stb.
Weissenburg 6. Januarii 1655.

Johannes Henricus Biszterfeldius
professor manu propria

Azután jönnek a végrendeleti tanúk nevei: Csulai György, superintendens, „Apacius János unus rector collegii Albensis”, Fileki János „minister ecclesiae Albensis, Johannes Crispinus unus rector illustris collegii Albensis” stb.

Papíron, egyszerű másolatban, Nagyszeben város és a szász egyetem levéltárában: ex 1655
Nro. 776. jelzet alatt.

513. 1655. január 27. *Grác*.

Patay István nevelő levele Batthyány I. Ádámhoz. Írja többek közt, hogy:

„Im azért Szily vramnak alá küldöttem az vrfi írásait és könyueit, mellyek itt maradtanak uolt, iollehet mind az könyueket ell nem küldöttem, mert az kisebb urfinak kiuántatnak itt az oskolában.”

Eredetije egy ív papíron, záropeccséttel, a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

514. 1655. február 22.—június 18.

Kivonat a pozsonyi országgyűlés alkalmával történt bevásárlások elszámolásából.

5/a. oldal. Vettek:

„Egy historiás keönyvet pro fl. 5.”

Ugyanott, a XVII. századi számadások közt.

515. 1655. február 26—április 30.

Kivonat a pozsonyi diétai számadások kiadási részéből.

3/a. oldal. „Vettem egy keötés papirost pro fl. 3.”

4/b. oldal. „Vettem uram eő nagysága számára egy *Fortuna* néveő konyvet pro den. 75.—”

4/a. oldal. „Ténta szerszámra . . . den. 40.”

8/b. oldal. „Vettem 1 koncز vastagh papirost . . . pro den. 5.”

9/a. oldal. „Egy fertály archus regál papirosért attam . . . den. 30.”

Ugyanott, a XVII. századi számadások közt.

516. 1655. május 1.—július 2.

Kivonat a pozsonyi országgyűlésen való kiadások számadásából.

17/a. oldal. — „Keonyü keötteőnek, hagi egj eőregh konyuet megh kötetten fl. 1.

Item egj kicziny keönyuért . . . den. 75.”

„Az keonyu köteőnek az táblák czinálásátul attam fl. 2 den 50.”

Ugyanott, a XVII. századi számadások közt.

517. 1655. július 31. Ebersdorf.

III. Ferdinánd király a pozsonyi magyar kamarának meghagyja, hogy a legutolsó (azaz ez évi) országgyűlésen alkotott törvénycikkek ki-nyomatásának költségét a magyar királyi udvari kancellária lajstro-mozójának kezeihez fizesse ki.

Ferdinandus tertius, divina favente clementia

Electus Romanorum imperator, semper augustus.

Magnifice ac egregii, fideles nobis dilecti Posteaquam ex benigna ordi-natione et mandato nostro articuli recens celebratae generalis regni istius nostri Hungariae diaetae propediem vetustam et longo usu receptam consuetudinem per totum regnum Hungariae et partes eidem annexas publicandi et universis statibus ac ordinibus singil-latim dispartiendi distribuendique iam *typis excusi* sunt ac superinde modo nos necessarias ad id expensas de proventibus camerae istius nostrae Hungaricae ordinariis, more solito suppeditari debere cle-menter annuimus et decrevimus.

Idcirco vobis praesentium vigore benigne committimus ac demanda-mus, quatenus desuper in perceptorum camerae isthic quampri-mum ordinare velitis, ut iuxta morem et limitationem antehac

etiam observatam tantudem, quantum videlicet antecederet solitum fuit, nomine talium expensarum dari, pro hac quoque vice ad manus *registratoris* cancellariae nostrae aulo-Hungaricae, citra ullam dilationem in paratis enumeretur, quo typographus de mercede laboris sui contentus redditus, impressi quoque articuli a nobis sunsignandi et modo praemisso publicandi ad manum haberi possint. Prouti vos in hoc obsequenter bene agere noveritis, satisfacturi eatenus benignae voluntati nostrae. Dabantur in arce nostra Ebersdorffii, ultima julii, anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo quinto, regnorum nostrorum Romani decimo nono, Hungarici trigesimo, Bohemici vero vigesimo octavo.

Ferdinandus,

David Vngnad comes de Weissenninoff (?)

Ad mandatum electi domini imperatoris
proprium

G. Ludovicus comes a Sinzendorff

Marcus Putz.

Kivül különböző írással: Ultima julii 1655.

Magnifico ac egregiis N. praefecto et directori caeterisque camerae nostrae Hungaricae consiliariis, fidelibus nobis dilectis.

Reposita, Praesentatum 23 augusti 1655.

Ut expensae necessariae pro excusis articulis novissimae dietae in solita quantitate suppeditentur ad quietantiam *registratoris* cancellariae Hungarico-aulicae.

Eredetije egy ív papíron, kívül papírral fedett zárópecséttel, Országos Levéltár, Benignae Resolutiones Regiae, a fenti dátum alatt.

518. 1655. augusztus 9. Ebersdorff.

III. Ferdinánd király leirata a nádorhoz, az országgyűlési törvénycikkeken eszközölt változtatások tárgyában.

Ferdinandus etc.

Spectabilis ac magnifice, fidelis nobis syncere dilecte. Occasione literarum fidelitatis vestrae die 30. praeterlapsi mensis julii ad nos datum, quibus se ex fidedignis inaudivisse scribit aliquam mutationem circa editionem articulorum recens celebratae regni nostri diaetae factam esse; transmittimus vobis tria eorundem exemplaria, per maiestatem nostram subsignata, ex quibus palam innotescet, eosdem illo ipso tenore ac sensu, quo nimirum finitis praetactis diaetis regnicolis ad calamum dictati atque postmodum tam a maiestate nostra, quam a vobis subscripti extiterunt, cura et diligentia cancellariae nostrae Ungaricae aulicae *typis* excusos esse. Non est itaque quod verendum sit, ex eo defectu praebitam esse occasionem,

qua publicae regni quieti quoquomodo incommodasse censeri possit, eoque dignum immondo (!) existimaverimus, ut tam nomina personarum, quae talia temere spargunt, quam etiam octo illi articuli, quos immutatos comminiscantur, nobis per fidelitatem vestram declarentur. Gratia et clementia nostra vobis in reliquo benigne propensi manentes.

Datum in castro nostro Ebersdorff, die 9 augusti 1655.

Comiti palatino, recepisse ad suas in negotio articulorum datas.

Eredeti fogalmazvány, papíron, Országos Levéltár, Conceptus Expeditionum, ex 1655 Nro. 258.

519. 1655. augusztus 16. Ebersdorff.

III. Ferdinánd király meghagyja a magyar királyi pozsonyi kamarának, hogy a most megtartott országgyűlésen hozott és kinyomatott törvénycikkeket a rendek közt osztassa ki.

Ferdinandus tertius, Dei gratia electus Romanorum
imperator,

semper augustus ac Germaniae, Hungariae etc. rex.

Magnifice et egregii fideles nobis dilecti. Si quidem absolutis Deo iuvante, non ita pridem generalibus regni nostri Ungariae comitiis, illud cum primis necessarium sit, ut articuli in iisdem per fideles regnicolas nostros conditi, pro vetusta et longo usu recepta consuetudine per totum regnum nostrum et partes eidem annexas, publicantur. Eos itaque *typis* excusos et per maiestatem nostram subscriptos authenticatosque ad manus fidelitatis vestrae iuxta adiunctum elenchum transmittendos duximus; benigne vobis demandantes, quatenus citra ullam moram et dilationem universis statibus et ordinibus quaque versum sigillatim dispartiendos et ita consignandos curare velitis ac debeatis, ne cuiusquam conquerendi praebentur occasio, sibi illorum copiam factam non fuisse. Gratia et clementia nostra regia vobis in reliquo benigne propensi manentes.

Datum in castro nostro Eberstorff, die decima sexta mensis augusti,
anno Domini MDCLV.

Ferdinandus

Andreas Ruthkay m.p.

Kívül különböző írással: 6 Augusti anno 1655.

Magnifico, egregiis N.N. praefecto, directori et coeteris camerae
nostrae Hungaricae consiliariis etc. fidelibus nobis dilectis.

Praesentatum 23. augusti 1655.

Committitur, ut articuli novissimae diaetae universis statibus et ordinibus regni singillatim dispartinatur et consignentur.

Egy ív papíron, zárópecsétje elveszett, Országos Levéltár, Benignae Resolutiones Regiae, a fenti dátum alatt.

520. 1655. december 23.

Kivonat a bécsi vásárlások jegyzékéből.

Vesznek: „6 riz papirossat per fl. 3 den. 75, fecit fl. 16 den. 50.
3 kis keönyvet pro fl. 2 den. 25.”

Eredetije a Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, egy ív papíron, a XVII. századi számadások közt.

521. 1656. január 25.

Kivonat a vasvármegyei Dobra vár inventáriumából.

5/a. oldal. „Táblás kalendárium nro. 1.”

5/b. oldal. „Ó ládák, melyekben *régi laistromok* vadnak nro. 11.”

Eredetije ugyanott.

522. 1656. január.

Kivonat a Bécsben bevásárolandó dolgok jegyzékéből.

„4 rendbéli Magyar es nemet kalendáriomot, be köttue.”

„Egy falra valo kalendáriomot.”

„8 kötés papirossat.”

Eredetije ugyanott.

523. 1656. április 2. *Váralja*.*

Andrássi István levele Máriássy Zsigmond szepesi alispánhoz, könyvek kölcsön adása dolgában.

Áyánlom kegyelmednek alázatos szolgálatomat.

Tudom, hogy kegyelmednek nincsen süksége a tót nelven való Dictionariumra. Kérem azért kegyelmedet alázatosson, hogy kegyelmed minnyáiuunk szükségére első alkalmatossággal transmittálni valamely bizonyos embere által, mivel gyakorta iőnek ide, méltóztassék az Cisioval együtt, a Cisiót peniglen valamikor tudgya kegyelmed kívánni, minden fogyatkozás nélkült kegyelmednek által küldeni el nem mulatom. Kegyelmednek ebbeli ió akaratyát igyekszem nagyobb dologban is megh szolgálnom.

Datum in Várallya, 2 die aprilis 1656.

Kegyelmednek legy kussebik szolgálata

Andrássi Istvan m. p.

Kívül: Az crabenomat is, ha kész kegyelmed azon alkotmatossággal külgye ide nekem, ha a ió lakatos szokássa szerint a korcsomán be nem itta.

Kívül címzés: Generoso domino Sigismundo Mariassi de Marcusfalua etc. vice comiti comitatus Scepusiensis, domino domino mihi semper observandissimo.

Eredetije papíron, zárópecséttel, a Máriássy családnak az Országos Levéltárban letéteményezett levéltárában.

524. 1656. május 6. Debreczen.

„1656 die 6 may./i. sabbato, in senatu.

Az *Bibliotheca éppitése* felől consultandum, mert igen nagy periculumban vagyon az alkalmatlan hely miá.”

Eredeti bejegyzés Debreczen levéltárában levő tanácsi jegyzőkönyvek 15. kötetének 64. lapján.

525. 1656. július 13. Szaibersdorf.

Gr. Nádasdy Ferencz levele Batthyány I. Ádámhoz. Ennek utóirata:

„Közhirrel hallom, valami Magyar írást dedicáltak kegelmednek, ha igaz, kérem közölnie velem.”

Eredetije egy iv paplron, zárópecséttel. A Batthyány nemzetség volt körmendi levéltárában, a XVI—XVII. századi missilis levelek közt.

526. 1656. augusztus 13.

Csömöthey Pálné, Viczay Mária Kaboldban lévő holmijának inventáriumában volt:

„33. Egy magyar énekeskönyv és Thomas Kempis magyarul.

46. Egy Kalendárium 49. esztendőre valo.”

Héderváry levéltár, az Országos Levéltárban, Viczay rész, fasc. 5. Nro. 27.

527. 1657. február 5. Bécs.

Trauthson János Ferencz bizonylata.

Ego Joannes Franciscus Trauthson comes in Falckenstain (stb. hosszú cím) fateor et attestor a jam dicto regiminis (ti. Inferioris Austriae) consilio revisionem et approbationem novorum Vienna imprimendorum non esse neque fuisse patribus Societatis Jesu sed aliis commissam.”

Eredetije paplron, pecséttel, sajátkezű aláírással, két példányban, Országos Levéltár, Jesuitica Irregistrata Miscellanea fasc. 10.

528. 1657. augusztus 27.*

Kivonat a jezsuiták vizkeleti házának inventáriumából.

„Inventarium anno 1657 die 27 augusti conscriptum pro Joanne Lucz clavigero Vizkeletiensis.”

„Az kápolnába.”

Missale cum pulvinari Nro. 1.

Ritulae Nro. 1.

Magiar Euangelium Nro. 1.

Egi láda pléh nélkül, köniuek benne.

1.— Friderici Nausei homilarum centuriae.

2.— Osorius ab Adventu ad Pascha.

3.— Divi Petri Chrisogii sermo.

4.— Thesaurus Bibliorum.

- 5.— Perspectivum Lutheranorum et Calvinistarum (Valószínűleg:
Pars prima).
 - 6.— Osorii thomus quartus.
 - 7.— Breviarium.
 - 8.— Epigramatum selectorum.
 - 9.— Aristotelis logica seu organum.—
 - 10.— Liber annotationum, *scriptus*.
 - 11.— Astronomia.
 - 12.— Conceptus theologici authore Beseo.
 - 13.— Ignatii Loiolae vita.
 - 14.— Ordinarium officii divini.
 - 15.— Scrutinium sacerdotale.
 - 16.— Collectanea in sacram apocalypsim.
 - 17.— Officinae Joannis Ravisii Textoris.
 - 18.— Homiliae in evangelia et epistolas.
 - 19.— Perspectivum Luteranorum et Calvinistarum pars secunda.
 - 20.— Biblia Latina.
 - 21.— Theologia de sacramentis.
 - 22.— Liber notationum.
 - 23.— Pomerium sermonum.
 - 24.— Philosophia de generatione et corruptione.
 - 25.— Institutionum dialecticarum synopsis.
 - 26.— Theologia de fide, spe et charitate.
 - 27.— Organum Aristotelis.
 - 28.— In Aristotelis philosophiam disputationes academicae.
 - 29.— Gasparis Scopi apollologiae typus.
 - 30.— Tractatus de iure et iustitia.
 - 31.— Telegdi *postillája* de dominicis.
 - 32.— De invocatione et veneratione sanctorum.
- Apró nyomtatot köniuek Nro 16, egi két táblába. — Azon kívül
notatiok.
- 33.— Elogium.

Coram me pro tempore parocho Vizkeletiensi, Joanne Vyfalui.
Coram me Emerico Deaki etc.

Eredetije papíron, hosszúkás könyv alakban, Országos Levéltár, Acta Jesuitica Irregistrata
Tyrnaviensia fasc. (?) Nro. 3.

529. 1657. október 24.*

Ordódy Imre pozsonyi kamarai tanácsnok után a varasdvármegyei
Belecز várában maradt könyveinek inventáriuma.

Consignatio rerum in arce Belecز per generosum dominum Emericum
Ordody sacrae regiae maiestatis inclytae camerae Hungaricae con-

siliarium relictarum, postmodum vero per me Daniele Rauch, una cum egregio domino Joanne Stabe tricesimatore Varasdiensi die 24 octobris anno 1657 ibidem inventarum Varasdini ad aedes praefati Joannis Stabo deductarum, ibidemque de facto existentium. (Következik négy cistának magyar nyelven való inventálása.)

Cista No. quinta

Az melyben az keönyvek vannak, ugy mint.

(Ez a két sor az eredetiben utólag át van húzva és melléje írva: Inventarium diversorum librorum in Belec repertorum.)

1. Decretum divi Gratiani totius prope modum iuris canonici compendium comprehendens.
2. Liber sextus decretalium Aegidii Perini.
3. Historiae Antonii Bonfini de reliquorum historicorum de rebus *hungaricis*.
4. Corpus juris civilis Justiniani.
5. Codium Justiniani thomus secundus.
6. Cosmographia Germanica.
7. Bini Kalauz eminentissimi quondam Petri *Pazmany*.
8. Liber disquisitionum magicarum.
9. Joannis Petri Lothichii rerum Germanicarum pars secunda.
10. Historia Antipodum germanice scripta.
11. Gabrielis Biel supplementum in octo et viginti distinctiones ultimas, quarti magistri sententiarum.
12. Liber antiquus de philosophis.
13. Cosmographia latina.
14. Ponti Hentheri Delphii opera historica omnia.
15. Alberti Francii: Rerum Germanicarum historia.
16. Concilium Cosnicense germanico idiomate impressum.
17. Liber mathematicus Joannis Regii Montani.
18. Liber exemplorum Italicus.
19. Antidotarium generale Jacobi Bechelii.
20. Thezaurus politicorum aphiryzmorum (sic!) Joannis Cochir.
21. Liber de rebus Hungaricae Provinciae ordinis praedicatorum patris Sigismundi Ferrarii.
22. Salicetum Soproniense Christophori Lachner.
23. Liber Apotheugmatum.
24. Liber, qui intitulatur: Ministerium cardinalis Richelii et Madzarini.
25. Calendarium beatae Mariae virginis germanicum.
26. Liber artis magnae artellariae pars prima cum figuris.
27. Legatus Caroli Pascharii.

28. Institutiones juris civilis divi Justiniani imperatoris.
29. Aliud calendarium beatae virginis Mariae germanicum.
30. Pars Apotheugmatica germanice.
31. Epithome doctrinae moralis.
32. Fabula Aesopi.
33. Actio sacri ordinis Cisterciensis.
34. Liber magiae naturalis Joannis Baptistae portae Neopolitanensis.
35. Liber germanicus Sauchplacz (helyesebben: Schauplatz) intitulatus.
36. Piscina Mariana intitulatus liber germanicus.
37. Novum Teatamentum, *hungarica* lingua.
38. Laurentii Uenturae Veneti liber unus, de ratione conficiendi lapidis philosophici.
39. Liber germanicus historiarum Martini Czaierlin.
40. Joannis Barthlai Satellicon.
41. Liber germanicus de iuribus bellicis.
42. Liber loci communis de institutione principum.
43. Horologium principum *hungarica* lingua.
44. Quinti Horatii Flacci Poemata.
45. Ministerium cardinalis Madzarini.
46. Liber medicus germanicus.
47. Liber medicus sententiarum.
48. Liber italicus historicus de gestis duorum principum.
49. Alter liber italicus parvus, Vrlando inscriptus.
50. Viridarium historiarum germanica lingua.
51. Alius liber germanicus de interpretatione somniorum.
52. Liber italicus de pastore fido.
53. Hortus animae.
54. Liber antiquus germanicus de florio.
55. Rosetum historiarum germanica lingua.
56. Diographia (sic!) generalis.
57. Caroli Carapha episcopi Auersani commentaria.
58. Instrumentum pacis germanica lingua.
59. Scapulare Partheno-Carmeliticum.
60. De rebus gestis Ludovici Regis Galliarum undecim.
61. De regis Portu Galliae regnis et opibus commentaria.
62. Liber germanicus, Theatrum speculorum intitulatus.
63. Alter similis libellus germanicus et tertius.
64. Institutiones oeconomicae Danielis Berchingeri.
65. Liber germanicus magistri Dure Fuge.
66. Liber de Sancto Norberto.
67. Calendarium beatae Mariae virginis germanicum.
68. Liber Mercurii Gallo-Bergici. (sic!)

69. Liber italicus rythmicus.
70. Libelli germanici varii, simpliciter compacto Nro. 20.
71. Libellus germanicus *Binternocht* (helyesebben: Winternacht) intitulatus.
72. Liber germanicus antiquus phisicus.
73. Liber germanicus antiquus phisicus. (Úgy látszik, tévesen kétszer inventálták.)
74. Liber italicus.
75. Alter liber italicus auctore Quixote de la Mancha.
76. Speculum iuventutis.
77. Liber de ordine et ordinum rationibus, per Jacobum Sylvium medicum.
78. Liber epistolarum obscurorum librorum. (sic!)
79. Ambrosius Calepinus.
80. Aristotelis aliorumque philosophorum ac medicorum problemata.
81. Justini historiae.
82. Vita Petri Berislavii.
83. In eadem cista multorum generum libri pro inferioribus classibus Nro. 22, pro pueri Alexandri studiis valentibus.

Sequuntur libri ecclesiastici in arce Belec
relicti (Ez és az előbbi tétel későbbi kéz által
át van húzva.)

1. Thomi Nro. sex reverendi patris fratris Laurentii Surii, Quorum unus ligatis, aliis quinque illigatis existentibus.
2. Actuarium operis contionum tripartiti auctore reverendo patre Mattha Fabro, societatis Jesu sacerdote.
3. Corpus revelationum sanctarum Brigittae et Hildegadis Elizabethae.
4. Opus Cronicorum eremitarum divi Augustini.
5. Speculum pontificum Romanorum.
6. Liber reverendi patris Jacobi Tirini Antiverpiani commentariorum in sacram scripturam thomus secundus, quo minores prophetae et novum testamentum explicantur.
7. Missale Romanum in folio sexto.
8. Quadripartitae conciones Stanislai Groditii societatis Jesu.
9. Expositiones in epistolas dominicales et festivales ad methodi formam, auctore magistro Erasmo Sarcerii Annae Montano.
10. Liber ordinis baptizandi iuxta ritum sanctae Romanae ecclesiae.
11. Alius liber lacer pro concionibus.
12. Practica Musica Hermani Finchii.

13. Anonymi Philaleti Eusebiani in vitas miracula, passionesque apostolorum rapsodiae.

14. Quatuor libri laceri ecclesiastici.

15. Cathesmus (sic!) historialis illigatus florum exemplorum auctore reverendo patre Antonio Nouroltio, in frustis nro septem.

Item dati sunt ad parochiam sancti Georgii libri quatuor, videlicet biblia sacra et chorales tres.

Item libri quatuor *medici antiqui*, quos quaedam misera puella suos esse asseruit.

Eredetiye papíron, füzet alakban, Országos Levéltár, U et C fasc. 152 Nro. 38.

530. 1657. november 19. Kolozsvár.*

Kamuti Farkasné eladott tíz darab könyvet 12 forintért. Ezek közül kettő írott könyv volt. Úgy mint: Aemilius Dusus: De conservanda valetudine és Pitaur Doctoros könyv.

Magyar Nemzeti Múzeum Törzslévéltárában.

531. 1657. november 28. Bécs.

Trinkellius Zakariás Ignác Jézustársasági atya, a „Maior Dei Gloria” című könyvének kinyomtatása tárgyában Kürner János Jakab bécsi nyomdásszal szerződést köt.

Den Heundt zu endgesetztem Dato ist zwischen reverendum patrem Zachariam Trinckellium Societatis Jesu, und Herrn Johann Jacob Kürner, einer löblichen Nieder Österreichischer Landschafft Buchdruckern alhier in Wienn, nachfolgendter Contract aufgerichtet und geschlossen worden.

Erstlichen obligirt sich Herr Kürner, von dem jenigen Buech Maior Dei Gloria (Ld. Szabó—Hellebrandt: Régi Magyar Könyvtár III/1. kötet, 650. l.) intitulirt, es halt vill oder wenig Bögen, doch auf dasz meherst 110 in folio, so bald es verfertiget würd, vor allen andern gedachten Patri Zachariae Trinckellio zway hundert sibenzig Exemplaria zu lifern.

Hin gegen verspricht jetzttermelter pater Trinckellius ihme Herrn Kürner für angeregte 270 Exemplaria zu bezahlen dreyhundert Gulden reinisch, wie auch verhilfflich zu sein, damit derselbe die uberige Exemplaria frey und ohne Mauth anderwerts hin verhandlen möge.

Schlieszlichen, da es sich begäbe, dasz inzwischen ein Theil vor dem andern mit Todt abgehen mechte, solle ungehindert dessen, dieszer Contract in seinen Werkh verbleiben, erfüllet und in allen vollzogen werden. Zu Urkundt dessen seindt dieses Contracts zwey gleichlautente Exemplaria auf gerichtet, von baiden Thailen mit Handt-

schrift und Petschafft gefertiget, und jedem aines in Handten gelassen worden.

Actum Wienn, den 28 novembrisz, anno 1657.

Zacharias Trinckellius m. p.

Johann Jacob Kürner
Buchdrucker m.p.

Más kézzel: Zem anno 1659 in junio promisit dominus Kürner, se ad proximum novum annum impressionem huius libri absoluturum.

Ismét más kézzel: Heut den 15 Septembris disz 1662 Jahrs ist mir obstehenden dises Contract desz Buchs per 110 Bögen pro 300 fl. baar reinisch bezahlt worden. Uhrkundt dessen ist wie obsteht mein Handtschrift und Namen.

Kívül: Contract zwischen reverendum Patrem Zachariam Trinckellium Societatis Jesu und Herrn Johan Jacob Kürner Buchdruckern.

Eredetije egy IV papíron, az aláírt nevek mellett gyűrés pecsétékkel, Országos Levéltár: Acta Jesuitica Collegii Posoniensis fasc. 17 Nro. 99.

532. 1658. február 3.

Kivonat Egri István egri prépost kanonok végrendeletéből.

Anno Domini 1658. februarii 3. die.

In nomine patris et filii et Spiritui Sancti, Amen. Credo videre bona Domini in terra viventium.

Ego Stephanus Agriensis, praepositus beatae Mariae virginis, necnon canonicus venerabilis capituli ecclesiae Agriensis ... sic dispono, ut vulgari lingua sequitur.

— — — — —
Két könyvem uagion Jászón praelatus Kisdi Benedek uram elő nagyságánál, Cornelius a Lapide, egyik super Prophetas, az másik super Acta Apostolorum, azt az két könyvet: mivel hogy az nemes káptalan pénzén veöttem is volt deákságomban: a teőb könyveimmel egyiüt az nemes egri Káptalannak hagiom.

Eredetije az Egri főkáptalan magán levéltárában. Nro. 2, Divisio 4. fasc. 23. numero 2. jelzet alatt.

533. 1658.

Crare János német birodalmi udvari tanácsos (Reichshofrath) könyvtárának katalógusa. A könyvtár szakok szerint, ezeken belül szerzők szerint abc rendbe szedve sorolja föl a műveket. A német, olasz, francia, spanyol könyvek közt volt két magyar vonatkozású is:

„Vngarisch und Siebenbürgische Chronick in 12—o
Vngarisch Landrecht sive jus tripartitum, folio.”

Eredetije nagy quart, 75 lapos füzetben, a bécsi volt Hof, ma Staatsbibliothekben Cod. Lat. 14. 860. szám alatt.

Kivonat az esztergomi főkáptalan ingóságainak (egyházi felszerelések) inventáriumából.

AD GlorIaM Verbi InCarnatI (=1659)
 HonoreM DIVI NICOlaI (=1659)
 SanCtIqVe ADaLbertI MartIrls. (=1659.)

Inventarium clenodiorum et totius superlectilis ecclesiasticae venerabilis capituli ecclesiae metropolitanae Strigoniensis noviter in ordinem redactum, tempore custodiatu reverendissimi domini Joachimi Luzinsky abbatis de Monte Zebegény, per admodum reverendum ac magnificum dominum Georgium Josephum Ongrácz archidiaconum Geömeöriensem, antelatae ecclesiae Strigoniensis canonicum et subcustodem anno ut supra, die ipso Pentecostes feliciter incipit.

Libri.

- Primus. — Missale Romanum rubro holoserico obductum cum bullis argenteis inauratis condam archiepiscopi Losy, cum insigniis eiusdem.
- Secundus. — Missale Romanum magnum in nigro corio cum bullis argenteis.
- Tertius. — Missale Romanum, minus in nigro corio cum bullis argenteis, et nomine Jesu ab una, parte vero ab altera Mariae.
- Quartus. — Missale Romanum simile priori.
- Quintus. — Missale Romanum in Materia auro texta, cum fibulis argenteis condam Marci Senquiczy.
- Sextus. — Missale Romanum, in nigro corio, Venetiis impressum cum bullis argenteis quondam Michaelis Gyeöngyessy custodis et canonici Nitriensis.
- Septimus. — Missale Romanum, Antverpiae impressum, rubro corio inductum, cum fibulis argenteis, condam *cardinalis Pázmány*.
- Octavus. — Missale Romanum, in rubro holoserico quondam cum bullis argenteis nunc sine illis.
- Nonus. — Missale Romanum, Antverpiae impressum, in quarto maiori.
- Decimus. — Missale Romanum, Antverpiae impressum, in rubro corio cum fractis fibulis, condam *cardinalis Pázmány*.
- Undecimus. — Missale Romanum in nigro corio simplici, condam Georgii Cziriaky ab Hortis.
- Duodecimus. — Missale Romanum Antverpiae impressum, in quarto maiori et corio rubro cum fractis fibulis.

- Decimus tertius. — Missale Romanum in nigro corio condam Sigismundi Keöressy.
- Decimus quartus. — Missale Romanum nigrum, condam Martini Radostiny.
- Decimus quintus. — Missale Romanum in nigro corio datum pro usu parochiae Bankensis.
- Decimus sextus. — Missale Strigoniense, in rubro holoserico, cum bullis argenteis inauratis, condam Joannis Kutassy cum insigniis eiusdem.
- Decimus septimus. — Missale Romanum, in rubro corio condam Melchioris Keöszeghy.
- Decimus octavus. — Missalia pro votivis sacristia.
- Decimus nonus. — Pontificale Romanum, Venetiis impressum, in materia auro texta rubra caractere antiquo.
- Vigesimus. — Pontificale Romanum, Antverpiae impressum, in corio rubro, caractere novo.
- Vigesimus primus. — Pontificale Romanum, antiquo caractere impressum Venetiis, in rubro holoserico cum bullis argenteis inauratis, condam Nicolai *Olahi* et insigniis eiusdem.
- Vigesimus secundus. — Pontificale in rubro holoserico cum bullis argenteis inauratis condam Joannis Kutassy.
- Vigesimus tertius. — Pontificale caractere antiquo impressum.
- Vigesimus quartus. — Breviarium Romanum in duobus thomis.
- Vigesimus quintus. — Breviarium Romanum Coloniae impressum et quarto maiori cum fibulis argenteis inauratis, condam domini Bordács.
- Vigesimus sextus. — Urbarium seu matricula capituli Strigoniensis, in corio rubro trito.
- Vigesimus septimus. — Series nominum dominorum canonicorum ecclesiae Strigoniensis et ex illis quorundam vita scribi coepta a domino Francisco Babothy.
- Vigesimus octavus. — Series nominum dominorum de capitulo in pargamena rubra.
- Vigesimus nonus. — Statuta capituli Strigoniensis antiquo caractere *scripta*.
- Tricesimus. — Eadem statuta noviter descripta.
- Tricesimus primus. — Liber in quo proventus capituli et seminarii annotantur.
- Tricesimus secundus. — Liber in corio rubro, in quo decreta capituli annotantur.
- Tricesimus tertius. — Liber decretorum Tyrnaviae impressus, condam Nicolai *Telegdy*, cum insigniis eius.
- Tricesimus quartus. — Directoria pro chori tria.

Tricesimus quintus. — Canones duo.

Arma, sive insignia illustrissimi Joannis Kutasy gemmis ornata et per excellentissimum comitem Stanislaum Turzo quondam eidem donate nro. 1.

— — — — —

(A pecsétek, illetve pecsétnyomók felsorolása után:)

Pontificale minus in alba cooperta nro. 1.

Pontificale Romanum per reverendissimum dominum Pongracz donatum Nro. 1.

Liber novus in integro folio cum rubra coreacea cooperta Nro. 1.

— — — — —

Accesserunt specialiter ex spoliis celsissimi praelati Georgii Lippay 1667 defuncti subsequentia. — Stb.

Breviarium novum ad modum tomi magni in cooperta rubra, eademque karmasin compactum, cum argenteis sed ruptis* fibulis pro festivitibus Nativitatis et Paschatis ad stallum dominorum deputatum. . . Nro. 1.

Canon Venetiis impressus et in rubro coreo compactus Nro. 1.

Pontificale Romanum etiam Venetiis impressum in simili coreo compactum sed deauratum Nro. 1.

Missale Romanum Antverpiae impressum etiam inauratum nro. 1.

Eredetije az esztergomi káptalan magán levéltárában, Ladula 85.

535. 1660. január 31. Bécs.*

I. Lipót király a pozsonyi magyar kamarának meghagyja, hogy a legutóbbi országgyűlésen alkotott törvénycikkek kinyomtatására a szükséges pénzösszeget a magyar udvari titkár kezeihez fizesse le.

Leopoldus divina Favente clementia
electus Romanorum imperator, semper augustus.

Magnifice ac egregii fideles nobis dilecti. Posteaquam ex benigna ordinatione et mandato nostro articuli recens celebratae generalis regni istius nostri Hungariae diaetae propediem, iuxta vetustam et longo usu receptam consuetudinem per totum regnum Hungariae et partes eidem annexas publicandi et universis statibus ac ordinibus singulatim dispartiendi, distribuendique iam typis excussi sunt, ac superinde modo nos necessarias ad id expensas de proventibus camerae istius nostrae Hungaricae ordinariis more solito suppenditari debere clementer annuimus et decrevimus.

Idcirco vobis praesentium vigore benigne committimus ac demandamus, quatenus desuper in perceptoratu camerae istic quamprimum ordinare velitis, ut iuxta morem et limitationem antehac etiam observatam tantundem quantum videlicet antecedenter solitum

fuit nomine talium expensarum dari pro hac quoque vice ad manus secretarii nostri Hungarici aulici citra ullam dilationem in paratis enumeretur, quo *typographus* de mercede laboris sui contentus redditus, impressi quoque articuli a nobis subsignandi et modo praemisso publicandi ad manum haberi possint, prouti vos in hoc obsequenter bene agere noveritis, satisfacturi eatenus benignae voluntati nostrae. Dabantur in civitate nostra Vienna, ultima die januarii, anno millesimo sexcentesimo et sexagesimo, regnorum nostrorum Romani Secundo, Hungarici quinto, Bohemici vero quarto.

Leopoldus

G. Ludovicus comes a Sinzendorff

Ad mandatum electi domini imperatoris
proprium

Ferdinandus Baro ab Hohenfels

Marcus Putz.

Kivül, különböző írással: Praesentatum 12 februarii 1660.

Magnifico ac egregiis N. praefecto, caeterisque camerae nostrae Hungaricae consiliariis, fidelibus nobis dilectis.

Ultima januarii 1660. — Registrata: folio 170. — Inscriptum.

Ut pro excudendis articulis novissimae diaetae solitae expensae, quantum nimirum hactenus solitum fuit, domino secretario Hungarico aulico subministrantur.

Eredetije papíron, zárópecsétje elveszett, Országos Levéltár, Benignae Resolutiones Regiae, a fenti dátum alatt.

536. 1660. augusztus 27.*

Kivonat Nagyvárad kapitulációjának feltételeiből.

5/a. „Az könyvnyomtatásnak gyakorlása megh tartatik, ahoz valo minden eszközök az nyomtatásban levő Bibliáj Exemplárok és mindennemű könyvek az keönynyomtatónak kár nélkül kiadatnak.” (Az épületet lepecsételték.)

Papíron, egykorú másolatban, Országos Levéltár, Magyar Nemzeti Múzeum Törzslevéltárában.

537. 1660. október 28. Segesvár.

Barcsai Ákos erdélyi fejedelem leirata Erdély mindenféle hatóságához a „papyros czináláshoz való rongyok” összeszedése és egyéb ahhoz való matériák tárgyában.

Eredetije papíron, Besztercze város levéltárában.

538. 1660. körül.*

A pozsonyi és nagyszombati jezsuita rectorok közti vita a Pázmány féle nyomdát vagy nyomdai betűanyagot illetően.

Responsio patris rectoris Tyrnaviensis ad rationes patris rectoris Posoniensis, quibus conatur ostendere *typographiam* olim eminentissimi cardinalis Pazman spectare ad collegium Posoniense non autem ad Tyrnaviense.

Ratio prima patris rectoris Posoniensis.

Certum est, quod piae memoriae cardinalis Pazman omnium primo Tyrnaviensibus *typum* suum obtulerit, cui tamen oblationi illi aperte renuntiaverunt et benevolentia donantis contenti, non solum se illo non indigere, sed etiam illum sibi fore onerosum fassi fuerunt, partim propter angustias loci, partim propter magnae familiae, quae *typographiae* causa alenda esset, incommoditates.

Responsio rectoris Tyrnaviensis.

Vivit reverendus pater Dobronoki, cui tanquam rectori Tyrnaviensis *typus* ille donatus est, hic non modo negat se oblationi aperte resignasse, sed cum magna gratiarum actione munus illud se acceptasse fatetur, id quod non modo voce, sed scripto etiam ad P. N. date, testatus est et etiamnum testari paratus. — Adde, quod si oblationi renuntiasset, quo pacto posuisset reverendus pater provincialis, qui tunc pater Georgius Forro erat, in memoriale anni 1631 die 12 januarii §. 12., ut rector Tyrnaviensis *typum* Posonio Tyrnaviam avehi curet, § ille ad verbum sic habet:

Typum, ab eminentissimo domino cardinali Strigoniensi, societati in Hungaria donatum et dispositioni patris provincialis relictum, ac in praesentia eiusdem cardinalis collegio Tyrnaviensi a patre provinciali attributum curabit pater rector Posonio Tyrnaviam advehi.

Secunda ratio.

Constat nobis et certum est, quod piae memoriae Cardinalis Pazman, accepta hac Tyrnaviensium patrum circa *typum* iis oblatum renuntiatione, patrem bonae memoriae Georgium Kaldi Posonii superiorem ad se vocaverit, eique *typum* pro collegio Posoniensi ultro obtulerit, at pater Kaldi oblatione nuda non contentus, ipsemet sine mora opera patris Jacobi Nemethi adiutus *typum* illum e domo archiepiscopali Posoniensi, ad hoc Posoniense collegium transferri curaverit, tanquam rem huius et non alterius loci.

Responsio.

Ratio haec nititur suppositione falsa, nimirum quod collegium Tyrnaviense oblationi *typi* resignaverit, ut patet ex responsione ad pri-

mam rationem. Addo etiam si cardinalis successu temporis donationem suam revocasset, donassetque collegio Posoniensi *typum*, tamen donationem talem invalidam futuram fuisse, quia donatio acceptata revocari non potest, nisi ob causas in jure expressas, quarum nulla in hoc casu intervenit.

Denique ipsemet reverendus pater Georgius Forro, qui dictum *typum* provincialis existens collegio Tyrnaviensi applicaverat, iam officio defunctus, interrogatus a reverendo patre Joanne Rumer pia memoriae provinciali, an vere *typus* ille donatus sit collegio Tyrnaviensi ad eundemque spectet respondit, donatum esse Tyrnaviensi collegio et ad eundem de facto spectare etc., id quod eius responsum dictus reverendus pater Rumer etiam P. No. retulit, dum hoc negotium examinaretur Certe vir tantus, qui ipse rem hanc tractavit, interrogatus a superiore et paulo ante mortem testari id minime ausus fuisset, si aliter se res habuisset.

Quod a patre Kaldi *Typum* e domo cardinalis ad collegium Posoniense transtulerit, per hoc ius suum ad eundem collegium Tyrnaviense non amisit; concessit autem libenter transferri, tum ut *securiori loco esset*, tam quia Tyrnaviam transferre ob loci angustias non poterat, tum denique, ut ipsemet reverendo patri Georgio Kaldi serviret, qui recte conciones suas imprimi volebat, quibus commodius ipsemet attendere poterat, *typo* in collegio existente, ut taceam cardinalis quoque scripta aliqua eo tempore fuisse sub praelo, quorum impressio typo dissoluto et translato impendiebatur.

Tertia ratio.

Si *typus* ille ad collegium Tyrnaviense nomine aliquo spectasset, pater Georgius Dobronoky, qui dum rectoris officio fungeretur, in rebus, quae alicui Societatis domicilio fuerunt attributae, vindicandis et tuendis, fuit alias industrius, repetundarum viam non declinasset, atque adeo *typum* illum a praedecessoribus meis collegio Tyrnaviensi restitui sine dubio postulasset, quod tamen scimus eum non fecisse, eo, quod pro certo habuerit, eundem *typum* a pia memoriae cardinali Pazman, non alteri, sed huius loco Posoniense determinate fuisse donatum, ut rem propriam possidendum.

Responsio.

Pater Georgius Dobronoki, qua voce, qua scripto etiam P. No. in urbem transmissio, e diametro contrarium testatur. Quod autem non transtulerit sui rectoratus tempore *typum* Tyrnaviam, id propter loci angustias fecit.

Quarta ratio.

Si *Typus* ille a cardinali Pazman, patri Georgio Kaldi non fuisset pro collegio Psoniensi donatus, sed tantum ei per modum depositi ad custodiendum pro collegio Tyrnaviensi traditus, quomodo idem pater Kaldi, vir in societate a religiosa perfectione et conscientiae teneritudine notus, attentasset illum, postquam in suam potestatem accepit, statim usibus collegii Psoniensis adaptare et eiusdem literarum characteres, qua usu, qua vetustate attritos sumptibus collegii Psoniensis (qui non fuerunt exigui) reformare eoque tandem ad libitum uti.

Responsio.

Rectorem collegii usum typi permisisse reverendo patri Kaldi libenter, tum quia non habebat locum, quo Tyrnaviae poneret, tum, ut gratificaret eidem, qui ut supra memini, contiones suas imprimi cupiebat. Quod si characteres aliquos vel reformavit, vel addidit, id imprimis in proprium commodum fecit, ne deessent characteres pro concionibus suis, deinde non sumptibus collegii fecit, sed ex elemosyna pro concionum suarum impressione, acquisita, tantum enim abest, ut collegium Psoniense eo tempore superfluos pro reformatione *typi* sumptus habuerit, ut ne alere quidem posset personas suas, sed eae per dominos et domos diversas distribui debuerint (inter quas et ego, qui tunc Posonii concionatorem germanicum agebam) et apud eosdem prandere ac caenare per tres fere menses. — Imo ut necessitatibus collegii occurreret bonae memoriae pater Kaldi, tunc rector existens, illam ipsam pecuniam, quam elemosinae nomine pro concionum suarum impressione acceperat et se ad aliquot millia fl. extendebat, collegio mutuo dedit. Et dato quod aliquid contulisset collegium in dicti *typi* reformationem, id totum cum fœnore recepit, ex venditis *libris typi* illo impressis.

Quinta ratio.

Pater Andreas Goldperger, collegii Psoniensis antehac rector, totum illum *typum*, tanquam peculum eiusdem Psoniensis collegii, ita proprium, ut nemo dubitaret, Tyrnaviensibus vendere volebat. Cui dum in eo conatu esset, ab alio suggestum fuit, ut si vendendum iudicaret, venderet cum collegii huius utilitate et pecunia ex venditione contracta hortum emeret. Certe, nisi pater Goldperger scivisset *typum* ad suum collegium proprie spectare, nec ipse eum vendere potuisset, nec ad eum vendendum reverendus pater provincialis licentiam dare.

Responsio.

Post donatum collegio Tyrnaviensi *typum* duo me praecessere rectores, pater Georgius Dobronoki, qui etiam num vivit et pater Georgius Forro piae memoriae, cui horum oblatum est *typus* venalis. Sane uterque illorum scivit et testatus etiam est, *typum* ad collegium Tyrnaviense pertinere, quomodo ergo emerent id, quo ante iure omni ad ipsos spectabat. Id quidem fieri potest patrem Goltpergerum, qui *typum* in collegio Posoniensi reperat nec multum sollicitus unde aut qua ratione eo venisset, cogitasse re vera *typum* ad collegium pertinere et variis ex causis motum voluisse vendere id conscio Tyrnaviensi collegio non fecit (si tamen fecit, sed clam: illud non sine omni dubio reclamasset) neque rem suam vendi et alienari permisisset.

Ratio sexta.

Reverendus pater Joannes Rumer piae memoriae dum esset provinciae Austriae provincialis, in memoriali quodam, hic pro isto collegio relicto agnovit *typographiam*, de qua iam controvertitur, esse collegii Posoniensis, ita enim habent ipsius verba propria manuscripta: Pro camino *typographiae*, quando purgatur, solvat collegium, sicut pro aliis, cum *typus* sit collegii.

Responsio.

Ex hoc §. in memoriali collegii Posoniensis relicto, nihil prossus colligi, non enim erat quaestio reverendo patri provinciali tunc a collegio proposita, an *typographia* esset collegii Posoniensis vel Tyrnaviensis, sed solum quis deberet ferre sumptus in caminum, an videlicet is qui typo praeerat, vel qui eodem utebatur, an vero collegium, ad quam interrogationem respondit, collegium debere ferre; neque aliud quidpiam petebatur quaestione illa, fateor additam (uti praefertur) rationem illam ferre, quia *typus* sit collegii; sed per hoc non agnovit aut affirmavit vere *typum* esse collegii, sed supposuit, quandoquidem in collegio Posoniensi *typum* reperit, de quo tunc nulla quaestio movebatur, per hoc tamen non potuit perdere jus suum, nec debuit collegium Tyrnaviense.

Confirmatur, quia ubi primum negotium hoc *typi* a me reverendo patri provinciali Rumero est propositum et illius restitutio postulata, ille tanquam de re ignota sibi examen ea de re institui voluit, sicut etiam instituit, auditaque parte utraque iudicium tulit, quod etiam P. N. praesentavit; quia illud auctoritate sua confirmavit et saepius eidem reverendo patri provinciali illius executionem demandavit, sicut et ipsi patri rectori Posoniensi.

Denique memoriali dicto oppono memoriale aliud in responsione ad primum argumentum allatum.

Ratio septima.

Est adhuc superstes pater Jacobus Nemethi, societatis nostrae sacerdos, qui hoc *typographicum* negotium a principio tanquam continuus socius cum patre Georgio Kaldi tractavit et hucusque etiam tractat, is ex ore eiusdem patris Georgii Kaldi haec verba audivit Cardinalis Pazman *typos* suos collegio Posoniensi donat. Haec autem a patre Georgio Kaldi dicta esse idem pater Jacobus Nemethi paratus est, si sibi tanquam religioso non credatur id iuramento confirmare.

Responsio.

De fide et integritate patris Jacobi Nemethi, utpote viri religiosissimi nulla est quaestio. Ad rem quod attinet, respondeo idem, quod in responsione ad secundum argumentum attuli, nimirum, dato quod cardinalis postea (nam primum omnium Tyrnaviensibus donatum esse *typum* illum, ipse ultro reverendus pater rector collegii Posoniensis confitetur) donationem revocasset, typumque collegio Posoniensi donasset, irritam et nullius roboris fuisse hanc posteriorem donationem ob rationem ibidem expressam.

Ratio octava.

Denique reverendus pater Georgius Forro, sub cuius provincialatu *typographia* illa Pazmaniana ad collegium Posoniense fuerat translata, et reverendus pater Michael Sumerecker, toto tempore provincialatus sui et idem reverendus pater Georgius Forro dum Tyrnaviae rectorem collegii ageret, nunquam vel verbulo ostenderunt aut insinuarunt illam *typographiam* ad collegium Tyrnaviense et non Posoniense spectare, sed neque cogitarunt aliquam hac de re quaestionem esse instituendam; cum nullum viderent fundamentum, quo sibi persvaderent vel putarent praedictam *typographiam* a cardinali fuisse donatam, collegio Tyrnaviensi et non Posoniensi. Quod si quis dicat cardinalem Pazman patri Georgio Forro dixisse, se *typographiam* suam collegio Tyrnaviensi donasse, cur pater Forro, qui scivit illam a collegio Posoniensi possideri, hac ipsa de re, dum adhuc cardinalis viveret, nullam mentionem fecit? cur de hac domini cardinalis voluntate non monuit superiores? cur tunc non etiam *typographiam* a collegio Posoniensi exegit? et ut collegie Tyrnaviensi debitam restitui petivit? sed summum, semper, dum cardinalis esset in vivis, de hac re fuit silentium, quod certe in re tanti momenti tenere non oportebat.

Si enim pater Georgius Forro putabat ex verbis domini, cardinalis collegio Tyrnaviensi ius aliquod in *typographiam* fuisse acquisitum, cum sciret etiam eandem a collegio Poseniensi iure possideri, certe ex parte collegii Tyrnaviensis vel a patre Georgio Forro, vel ab aliquo alio recurrendum statim erat ad cardinalem adhuc vivum (vixerat autem quatuor adhuc annos post *typographiam* ad collegium Poseniense translata) ut dubitationem emergentem tolleretur, et utri istorum collegiorum *typographiam* illam donare vellet suam expresse declararet voluntatem. Sed tacuit pater Georgius Forro, tacuerunt omnes superiores, tacuit collegium Tyrnaviense semper, nec ullam unquam nobis huius rei movit quaestionem, nisi uno ab hinc circiter anno, non solum post obitum patris Georgii Forro, sed etiam post *quatuor vel etiam quinque a morte domini cardinalis annos*, quibus omnibus, uti arrante dum adhuc cardinalis viveret, collegium Poseniense *typographiam* illam ut rem suam propriam ita in potestate sua tenuit et possedit, ut nemo de talis possessionis iure dubitare potuerit.

Responsio.

Haec ratio multis ex capitibus deficit et omne robur amittit.

Et Primo. Adversatur illa rationi primae a patre rectore Poseniense pro se posita, ibi enim fatetur, imo certum esse asserit, quod cardinalis Pazman omnium primo Tyrnaviensibus *typum* suum obtulerit, hic vero dicit nullum unquam vel cogitasse aliquem hac de re quaestionem esse instituendam, cum nullum videret fundamentum, quo sibi persvaderent vel putarent praedictam typographiam a cardinali fuisse sonatum collegio Tyrnaviensi etc. atque ipse fatetur superius eidem esse a cardinale donatum.

Secundo. Neque illud subsisti patrem Georgium Forro neque provincialem, neque postea rectorem vel verbulo ostendisse aut insinuasae illam typographiam ad collegium Tyrnavienses spectare, an non enim aperte contrarium demonstratur ex supradescripto. §. memorialis anni 1631. collegio Tyrnaviensi relictum? an non ipse tam provincialis, quam rectoris officio defunctus voce viva coram reverendo patre Rumero provinciali testatus est typum dictum ad collegium pertinere? an non similiter idem de eadem re testimonium tulit et etiam Scripto P. No. transmisit reverendus pater Georgius Dobronoki? cur ergo dicitur nullo unquam verbo ostensum vel insinuatum id esse, neque ullam cogitationem illius incidisse? omnes superiores atque adeo collegium Tyrnaviense tacuisse semper? etc.

Tertio. Quare debebat ad cardinalem vivum recurrere, eique proponere aut rogare, ut se declararet utri collegiorum, Poseniensi an Tyrnaviensi dictam typographiam donare vellet, cum dudum in

eiusdem possessione esset (licet usum illius ad tempus collegio Posoniensi, vel verius patri Kaldi pro concionum suarum impressione concessisset) an non hoc pacto collegium Tyrnaviense suamet causam et ius in dubium revocasset, iustamque dedisset occasionem collegio Posoniensi cogitandi se ius aliquod ad *typum* habere?

Quare ergo non abstulit *typum* si suum credebat collegium Tyrnaviense aut cur non repetiit?

Respondi saepius in duplici ex capite contigisse, tum quia crescebant inchoata potissimum academia, collegii angustiae et rectores in aptandis pro studiosis nostris et professoribus theologiae ac philosophiae aliisque distractos fuisse, tum quia imprimebant patris Georgii Kaldi conciones, quibus ipse Posonii existente *typo*, utpote eiusdem collegii rector facilius poterat invigilare, tum quia ipsius etiam cardinalis quaedam scripta sub praelo erant. Sciebantque superiores *typum* in manu nostrorum patrum securum, esse, utpote depositum.

Et eadem ratio fuit cur reverendus pater Michael Sumerecker provincialis tempore sui provincialatus hac de re nihil moverit, non habebat enim occasionem movendi, cum collegium Tyrnaviense tunc typographiae ob loci angustias locum dare non posset commode et aliunde de *typo* securum sibi videretur; ideoque tunc non repetiverit, per hoc tamen ius suum nullomodo amisit, quin imo hoc suo favore debuit sibi collegium Posoniense non parum habere obligatum, quod videlicet occasionem dederit patris Kaldi rectoris sui et aliorum scripta (ex quibus non leve sensit emolumentum) facilius in lucem edendi.

Deinde non dico ego cardinalem Pazman patri Forro dixisse se *typographiam* suam collegio Tyrnaviensi donasse, sed assero, imo probo *typum* a cardinali ad dispositionem patris provincialis Societatis in Ungaria donatum, ab ipso provinciali, qui erat pater Georgius Forro in praesentia ipsius cardinalis collegio Tyrnaviensi applicatus esse.

Denique non post obitum primo dicti patris Georgii Forro, sed ipso adhuc vivo et pro collegio Tyrnaviensi testimonium autenticum dante repetita est *typographia*.

Kívül más kézzel: Responsio patris rectoris Tyrnaviensis ad rationes rectoris Posoniensis, quibus conatur ostendere typographiam Pazmani ad collegium Posoniense spectare.

Eredetije két ív papiroson, Országos Levéltár, Acta Jesuitica Collegii Tyrnaviensis fasc. 11. Nro. 4. Ugyanez megvan „Relatio translationis typi ex collegio Posoniensi ad Tyrnaviense collegium” címen is, és ezen Relatio bevezetésében ezt olvassuk:

„Fuit *typus* hic aliquot anni in collegio Posoniensi translatus eo vivente adhuc eminentissimo cardinali Pázmány, cuius typus fuerat et ab eodem Societati in Hungaria donatus, et

quia illum Poseniense collegium per se usurpaverat, repetiit collegium Tyrnaviense tanquam sibi a praefato cardinali pro priori donatum, longa interim intercessit inter duo haec collegia pro typo illo controversia Poseniensibus semper in possessione persistentibus, uti apparet ex subiectis rationibus pro et contra allatis a duobus his collegiis.

539. 1661. május 10.*

(Teleki Mihályné?) „Az mely jókat az Aszszony eő nagysága Attia házából hozoknak lenni praetendál.”

„7. Egi compactioban Magiar országi Articulus. Egi Approbata Constitutio.”

„27. Nadgiatul aptajatul edgiütt közönségesen vagion 138 könyv. Ezek felett vagion egi Polianthon melliet Csepregi övének mond.”

Eredetije Országos Levéltárban letéteményezett marosvásárhelyi Teleki levéltárban, Missilisek Nro. 1077.

540. 1661. június 10.

Theil György és Khönig Bálint nagyszebeni esküdtek, s Anbruster György szebenvárosi titkár leltározzák magyar nyelven a Nagyszebenben elhunyt Bedőházi Tamás javait.

„Secundo Geckel Péter házában tanáltuk egy hosszú ládában, sárga, nro. 42 könyvet.”

Eredetije egy ív papíron Nagyszeben város és a szász egyetem levéltárában ex 1661 Nro. 941 jelzet alatt.

541. 1662. február 1. Bécs.

A bécsi császári udvari kamara felkéri a pozsonyi magyar kamarát, hogy a nagyszombati nyomdásznak tizenkét kalendárium fejében ugyanennyi tallért fizessen ki.

Magnifice ac generosi domini, amici nobis honorandi, salute servitiorumque nostrorum praemissa promptitudine. Cum latori harum nomine *tipographi* Tyrnouiensis pro duodecim praesentatis calendariis totidem talleri in recompensam deputati et pro solutione ad cameram illam Ungaricam remissi fuerint.

Idcirco magnificam et generosas dominationes vestras peramice requiemus, quatenus praedictos duodenos talleres supplicanti persolvere non gravetur, quas de reliquo una nobiscum ad vota diu feliciterque vivere optamus. Dabantur Viennae, prima februarii, anno millesimo sexcentesimo sexagesimo secundo.

N. Sacrae caesareae regiaeque maiestatis praefectus.

Director, caeterique camerae aulicae consilarii.

Kívül, különböző írással: Praesentatae die 10 februarii 1622.

Magnifico ac generosis dominis N. sacrae caesareae regiaeque maiestatis praefecto, caeterisque camerae hungaricae consiliariis, dominis ac amicis nobis honorandis,

Preszburg.

1. februarii 1662. Inscriptum. Registrata folio 1.

Typographo Tyrnaviensi talleri 12 numerandi esse cupiunt praevia decenti requisitione.

Eredetije egy ív papíron, kívül négy, papírral fedett zárópecséttel, Országos Levéltár, Fe. signae Resolutiones Regiae, a fenti dátum alatt.

542. 1662. február 5. Trencsén.*

Wesselényi Miklós Jézus Társasági atya levele Tatay István pozsonyi jezsuita rectorhoz, bizonyos könyvek és a Ferenczffi féle nyomdai betűk tárgyában.

Reverende in Christo pater!
Pax Christi!

Humanissimas ago gratias reverentiae Vestrae pro missis duobus exemplaribus Drexeli, nescio quid somniarim de Prodro-mo Mortis, quia scio patrem Goztonyi aliquem libellum Ungarice versum mi sitasse Cassoviam autore patre Thomas Jaszbrini.

De *typo* Ferenczfiano quod attinet, nunc primum intellexi eum respectu regnicolarum attineri, nam pecuniam, quam regnicolae obtulerunt domino Ferenczffi pro historia ungarica, imaginibus regum et heroum exornanda credebam collatam, cum is alium *typum* habuerit proprium. Meo tenui iudicio secure potest divendi academiae ad instantiam suae celsitudinis cum sublata iam prima regnicolarum intentione et aequae ad bonum patriae deserviet in academia, maxime cum sua celsitudo tanquam primas datus sit assecutorias quientias de tali translatione. Nec fuit in hoc casu számadó szolga regnicolarum dominus Ferenczffi, et potuit privata autoritate illustrissimi archiepiscopi tunc cancellarii transportari *typus* ex domo Viennensi secretarii in Ungariam...

Azután Wesselényi a rendtársakat érdeklő dolgokról ír. Trincninii 5. februarii 1662.

servus in Christo

Nicolaus Wesseleni m. p.

Kívül címzés: Reverendo patri, in Christo, patri Stephano Tattay Societatis Jesu collegii rectoris.

Eredetije fél ív papíron, zárópecséttel, Országos Levéltár, Acta Jesuitica, Collegii Posoniensis fasc. 12. Nro. 3.

543. 1662. július.*

A pozsonyi jezsuita kollégium nyomdájában lévő betű duplikátumoknak a nagyszombati kollégium nyomdája részére való átengedése s ennek feltételei.

Conditiones *typi* duplicis collegii Posoniensis
ad *usum* extradati collegio Tyrnaviensi,
Anno 1662 mense julio et sequentibus.

Primo. Sciendum, quod *typus* his duplex sit. Unus Ferenczfianus, a Laurentio Ferenczfy secretario regio dictus, quem ad petitionem collegii Poseniensis et singulariter patris Jacobi Nemethi *typographiae* loci eiusdem praefecti valde accurati, dedit extra ad usum perpetuum e cancellaria aulica regis Ungariae tum regnatis Ferdinandi tertii collegio praefato illustrissimus princeps, modernus archiepiscopus Strigoniensis Georgius Lippay anno 1640, post motrem videlicet dicti secretarii, tanquam cancellarius aulicus tum temporis et potestatem habens illum extradandi sine illius iniuria; nec enim regni pecunia eum comparaverat dominus secretarius, sed propria, uti testis est pater Nicolaus Wesseleni, qui asserit praedictum dominum secretarium *typum* illum habuisse, antequam 100 aureos circiter a regno accepisset pro historia et comparandis quibusdam imaginibus sercis regum et ducum Ungariae, quibus tamen aliqui defacto putant cum *typum* comparasse, ac ideo dici et esse regni, sed erronee, cum *typus* talis non 100 aureis, sed nec mille comparari possit; et ipse dominus secretarius aliunde satisfecit plenarie intentioni regni, nam imagines desieratas incidi fecit aeri et sunt etiamnum apud excellentissimum dominum comitem de Nadasd iudicem curiae regiae, extradatae e collegio Poseniensi a patre Joanne Bucaelleni loci rectore anno 1659.

Hunc *typum*, tanquam usu longiori antiquatum per dominum secretarium, restauravit demum pater Jacobus Nemethi, quae restauratio, constitit ei millibus aliquot, uti dominus Matthaeus *Cosmerovius* typographus Viennensis testis est, qui in simili restauratione sui *typi* dicit se 4 millia florenorum impendisse, atque adeo non modo donatione illustrissimi principis archiepiscopi moderni Strigoniensis factus est *typus* Ferenczfianus collegii Poseniensis, sed multo magis ipsa restauratione per impensas collegii dicti et usum annorum complurium ac etiam cessante usu, per possessionem ac retentionem *typi* apud se, sine ullius praeiudicio, timore solum aliquo, ne aliquando regnum *typum* repetat a collegio, qui plane cessasse videtur ob superibus dictam intentionem regni plenarie impletam a domino secretario.

Alter *typus* novissimus est ac vix ullo usu attritus, collegii etiam Poseniensis impensis fusus iuxta matricem recenter cum *typis* his collegio Tyrnaviensi extra datum, quem non ex materia *typi* Ferenczfiani fudisse pia memoriae pater Nemethi, sed ex nova satis constat tunc maxime appellari et esse collegii Poseniensis *typum* iuxta syllabum characterum omnium latinorum et germanicorum impressum Posonii, anno 1652.

Secundo. Sciendum, hos duos *typos*, sive totales, sive partiales appellamus, aut commixtos inter se, a collegio Tyrnaviensi annis etiam

aliis sollicitatos fuisse, praecipue rectore patre Martino Palkovich, postquam videlicet cessarunt, uti illis Posenienses et loco *typographiae* formatae, admiserunt apothecam, erectam ab illustrissimo principe archiepiscopo Strigoniensi Georgio Lippay, reposueruntque *typum* dictum, ac omnia eius instrumenta una cum matrica ad locum separatum, sed nunquam a rectoribus collegii Poseniensis extra datum, eo quod nullo iure peteretur, nec obligationem aliquam gravem subire voluerit propter illum collegium Tyrnaviense; hoc anno autem primum post magnas instantias factas collegii Tyrnaviensis, et rogationes ac aliqualem etiam annuentiam reverendi patris provincialis Francisci Pizzoni extradedit *typum* dictum modernus rector Poseniensis Stephanus Tattay, patri rectori Tyrnaviensi Martinu Juranich et patri Gabrieli Juul *typographiae* loci eiusdem praefecto, ea intentione, et sinceritate amica, vicina et fraterna, ut revideretur ibidem totaliter hic commixtur *typus a typographo* loci eiusdem et plena demum notitia habita *typi*, ac ponderatione singularum partium et aestimatione matricis se aliarum pertinentiarum et formularum conficerentur reversales et obligatoriae a collegio Tyrnaviensi dandae Poseniensi cum conditionibus utilibus utrique collegio, quibus subscriberet reverendus pater provincialis, ac si opus esset, approbaret etiam Roma admodum reverendus pater vicarius generalis, ne speciem alienationis bonorum horum mobilium celebrasse duo collegia sine scitu et consensu eiusdem viderentur et hoc promisit se facturum modernus rector Tyrnaviensis ac *typographiae* praefectus pater Juul, tam literis rectori Poseniensi scriptis, quam etiam ore tenus ac viva voce.

Tertio. Sciendum patrem rectorem modernum Tyrnaviensem monitum a rectore Poseniensi, ut cum opinione communi *typus* Ferenczianus habitus sit hucusque pro *typo* regni, quamvis erronee, ut superius declaratum est, pateret rector Tyrnaviensis ab illustrissimo principe archiepiscopo Strigoniensi assecuratorias, quibus immune redderetur collegium Poseniense et consequenter nostra societas a dandis rationibus regno, si forte repetundarum cogeretur; rectorem autem Tyrnaviensem petere noluisse, sed tanquam *typum* societatis et collegii huius Poseniensis proprium transferri Tyrnaviam a rectore Poseniensi petiisse, ut potius inter nos fieret haec translatio et compactatio fraterna super *typo* praedicto insciis saecularibus, hoc est, inscio illustrissimo ipso archiepiscopo Strigoniensi; iam autem postquam *typus* translatus est, audet significare, tum per patrem Juul literas, tum per suas *typum* hunc nunquam fuisse collegio Poseniensi donatum ab archiepiscopo seu cancellario tum temporis regni, subscriptionemque ab archiepiscopo petiturum, hoc est, quasi novam donationem *typis* a collegio

Posoniensi annis fere 22 possessi, nulla praescriptione tot annorum curata et donatione prima facta collegio Posoniensi ab archiepiscopo, impensisque plurimis collegii praefati in restaurationem *typi* et novi cusionem. Quae res, an religiosam sinceritatem sonet ac significet, committit collegium Posoniensi, aequabili et optimo iudicio reverendi patris provincialis et admodum reverendi patris vicarii et tamdiu ius sibi servat non abalienandi *typum* tot millium, quamdiu Roma non decidatur.

Quarto. Sciendum. Non bene etiam oggeri reverendo patri provinciali a collegio Tyrnaviensi § 12-um memorialis reverendi patris provincialis Georgii Forro post visitationem collegii eiusdem factum anno 1631 die 12 januarii ratione *typi* a cardinale Pazmanno donati Societati in Ungaria, translationisque eiusdem *typi* e collegio Posoniensi Tyrnaviam, quasi §-us ille memorialis illius, hos *typos* recenter extradatos concerneret. Nam hi *typi* nec erant in manibus collegii Posoniensis vivente cardinale, cum primus fuerit apud dominum secretarium Ferenczfi ad annum usque 1640. quo defunctus est et demum collegio Posoniensi extradatus; alter vero, qui novus est, post hunc Ferenczfianum fusus est a patre Nemethi, non mixtim cum Ferenczfiano restaurato, sed separatim constat satis, et nihilominus constat hoc fuisse hos duos *typos* et tempore, et possessione posteriores, ac meliores etiam duplo, vel triplo, uti pater rector modernus Jaurinensis sit prae *typo* illo a cardinale Pazmanno Societati donato 1631., quem tamen etiam non obstant cardinalis donatione et § memorialis reverendi patris Forro provincialis, Tyrnavienses e collegio Posoniensi auferre non potuerunt ferre per 15 annos; sed post bellum primo Rakoczianum 1646 circiter pater Stephanus Kereszthes rector tum temporis collegii Tyrnaviensis, habitis literis mandatoriis et gravibus, admodum reverendus pater N. generalis abtulit e collegio Posoniensi Tyrnaviam, uti testis ipse pater esse potest, quoque sunt usi hucusque Tyrnavienses. Et hi moderni patres, rector videlicet modernus Tyrnaviensis ac pater Gabriel Juul *typographiae* ibidem praefectus, audeant absque ulla lege et ratione scrupulo aut conscientia abalienare tam facile tot millium *typum* recenter extradatum, pro cuius annuo censu fl. 500 promittit *typographus* quidem gnarus bonitatis et praestantiae illius *typi*, quis hoc ferat, aut disgustum ob id, non sentiat.

Quinto. — Sciendum, resolutum esse collegium Posoniense, ac modernum rectorem eiusdem collegii non abalienandi ullo modo *typum* dictum, sed ius proprietatis in eum retinendi, solumque usum concedendi collegio Tyrnaviensi, et hoc ad annos certos, donec videlicet occasionem habeat rursus *typum* erigendi apud se collegium Posoniense, interea temporis autem certum censum a

collegio Tyrnaviensi ob *usum typi* et conditiones infraponendas praescrib; nequas, si collegium Tyrnaviense subire paratum est, maneat in usu *typi*, donec a collegio Posoniensi repetatur; sin difficultaret subire illas, et se nullo modo obligare collegio Posoniensi, tum ad proxime affutura festa pentecostes anni 1663. teneatur *typum* praedictum cum matrice, formulis, instrumentis et pertinentibus aliis per proprias vecturas restituere collegio Posoniensi.

Sequuntur Conditiones.

Prima. — Ut quamdiu *typus* iste manebit apud Tyrnavienses, eritque in usu, tam diu collegio Posoniensi teneatur subministrare kalendaria ecclesiastica et astrologica 4 et 4. Item catalogus *librorum* et periochas pro actionibus fieri solitas gratis *imprimere* tot, quot desiderabuntur a collegio Posoniensi; imo et quidquid aliud unius vel alterius philerae vellet *imprimi* facere Posoniense, teneatur imprimere Tyrnaviense.

Secunda. — Ut ex singulis *libris* recenter *typo imprimendis*, cuiuscunque lingvae sint, teneatur Tyrnaviense submittere Posoniensi gratis unum vel alterum exemplar.

Tertia. — Ut pars altera concionum patris Káldi *imprimatur* hoc *typo*, uti impressionem eius urget etiam admodum reverendus pater vicarius; ad cuius facilitationem dabit collegium Posoniense ballas purae chartae quotquot habet, Tyrnaviensi, *typographus* autem et reliqua ad *imprimendas* conciones istas necessarias solvantur ex distractione harum concionum, vel aliorum *librorum* et nihilominus dentur etiam collegio Posoniensi *impressae* similes conciones aliquot V. g., una duodena, vel altera.

Quarta. — Ut singulis annis detur census de dicto *typo* collegio Posniensi. V. G. Fl. 400 cum alii dare velint 500 et hoc infallibiliter duobus terminis deponatur a Tyrnaviensibus, initio videlicet januarii et festis pentecostes; alias habeat ius rector modernus collegii Tyrnaviensis ac sibi satisfaciendi, vel aliunde etiam sibi hunc defectum census e rebus collegii Tyrnaviensis compensandi.

Quinta. — Ut teneatur conficere inventarium huius *typi* collegium Tyrnaviense et reficere deperditos *characteres*, quos ex incuria et negligentia dum *typus* transferretur Posonio sparserunt currus Tyrnaviensium, vel in plateis, vel in ulteriore via, imo et illos quos hic Posonii situs ipse ac antiquitas vel usus destruxit, ac talis inventarii unum exemplar detur collegio Posoniensi, alterum asservetur a Tyrnaviensibus.

Sexta. — Ut reversale ac obligatorias suas faciat collegium Tyrnaviense in forma debita, inclusis his omnibus conditionibus praedictis,

agnoscendo *typum* hunc utrumque vere et legitime spectare ad collegium Poseniense in iuris proprietatis, solumque unum concessum esse Tyrnaviensibus cum censu infallibili et supranominato ad annos rehabilitationis ipsius *typi*, quas reversales obligatorias firmet sigillo collegii sui rector modernus Tyrnaviensis, cum subscriptione manus propriae et reverendus pater provincialis modernus sigillo pariter suo et subscriptione manus, accepta etiam confirmatione rei totius huius ad admodum reverendo patre N. vicario generali; sicque firmatae et Confirmatae reversales tradantur collegio Poseniensi.

Septima. — Vicissim collegium Poseniense et rector modernus eiusdem collegii det reversales alias assecutorias suo et successorum nomine, quod ultra has ipsas condiciones alias praetendere nolit, nec impedire usum *typi* tam facile ac repetere *typum* ipsum nisi ubi commodam occasionem nactus fuerit illum erigendi Posonii et tum temporis etiam praemittet monitionem trium mensium circiter, certificabitque fraterne et amice collegium Tyrnaviense de restitutione *typi* iuxta inventarium, nec plus exigit, aut meliorationem eiusdem, sed contentus erit tam ipse rector modernus, quam successores, ut in eo statu, numero, et pondere recipiatur *typus*, matrix ac instrumenta alia cum formis, sicuti ipse tradidit collegio Tyrnaviensi. Et has reversales sigillo collegii sui rector modernus Poseniensis firmabit, subscribetque manu propria, ac etiam reverendus pater provincialis, prout in prioribus reversalibus est factum addito anno, mense et die confectionis, tradetque sic collegio Tyrnaviensi confectas.

Eredetije két iv papíron, Országos Levéltár, Acta Jesuitica Collegii Tyrnaviensis fasc. 11., Nro. 4. A fenti „Constitutiones typi. . .” stb. megvan az Acta Jesuitica Collegii Poseniensis fasc. 12. Nro. 2. jelzet alatt is.

544. 1662. november 26.*

Iul vagy Juul Gábor Jézustársasági atya levele Tattay István pozsonyi jezsuita rectorhoz a nyomdai betű anyag tárgyában.

Reverende in Christo pater!
Pax Christi.

Accepi datas 19 huius, tardius respondeo, expectavi namque reverendum patrem rectorem, sub cuius clavi Vitiae illae sunt. Caeterum sciat vel credat reverentia vestra illustrissimae comitissae Csakianae missas esse vitas 2 in quarto et in octavo, quod non recepisset adhuc, signum est. M Lango necdum cum patre Ordodi eo pervenisse, nam ex voluntate reverendi patris provincialis facultatem

habent usque ad novum annum hinc inde se detinendi, hinc puto eos necdum Liptovia-Tepla movisse.

De *typo* reverentia vestra amplius non sit sollicitata, nam uti coram dixi, ita dico syncere et non fucate, inventarium me daturum, quamprimum res in ordinem digestae et ponderatae fuerint, subscribet illustrissimus, subscribet reverendus pater provincialis, qui mihi iampridem, hoc est, ante annum hoc tempore quam voluntatem satis declaravit, nec deerat aliud, quam consensus reverentiae vestrae. Impetitores *typi* nec externos, nec nostros timeat, modo illustrissimus subscribat, Quod autem nescio, quis *typographus* Forte noster bene potus (500 fl. pro solo usu) promiserit, necdum *Typum* illum in ordine positum inspexit. Fatetur enim vix se esse characterem (exceptis duobus), qui defectum non habeat in integra litera, ut proinde reverendo vestro collegio nihil utilitatis, nihil damni fecerimus, eo huc transvectio, utilitatem nihilominus nos facturos pollicemur. Expectamus in dies reverendum patrem rectorem, procul dubio is Threncinium ad reverendum patrem provincialem digressus e via est, utinam adducat illum secum, est nobis valde desiderabilis, pestem non timeat. Metuo nundinas sancti Nicolai. Patrem Cruciatum quoque expectamus, sic vertitur orbis. Frater fratri succedit. His me reverentiae vestrae sanctissimis sacrificiis humillime commendo. — 26 novembris 1662.

Reverentiae vestrae servus in Christo.

G(abriel) Juul m. p.

Kívül címzés: Reverendo patri in Christo patri Stephano Tatai Societatis Jesu collegii rectore

Posonii.

Eredetije: fél ív papíron, Országos Levéltár, Acta Jesuitica Collegii Posoniensis fasc. 12. Nro. 4.

545. 1662. december 14. Nagyszombat.

Pizzoni Ferenc magyarországi jezsuita provinciális levele Tattay István pozsonyi jezsuita rectorhoz, melyben többek közt írja, hogy:

„§-um de *typo* servabo.”

Ugyanott, mint az előbbi, fasc. 12, Nro. 8.

546. 1662. december 20. Nagyszombat.

Pizzoni Ferenc provinciális levele Tattay István pozsonyi jezsuita rectorhoz, melyben többek közt írja, hogy:

„Scribat reverentia vestra, si quas adhuc habet rationes, quae probent *typum* spectare ad collegium Posoniense.”

„P(ost) S(criptum). — Pater rector Tyrnaviensis non vult in se ullam obligationem admittere ratione *typi*.”

Eredetiye fél ív papíron, zárópecséttel, ugyanott, mint az előbbi, Coll. Pos. fasc. 12. Nro. 8.

547. 1662. december 24. Pozsony.*

Tattay István pozsonyi jezsuita rector levele Juranich Márton nagyszombati jezsuita rectorhoz, melyben

„de *typo* utroque Ferenczfiano ac novo collegii istius ea ad usum tantisper dato” a következőket írja:

„Quaesivi Viennae quid valeret circiter ab iis. qui aliquando noverant illum, ut dicunt quemlibet *typorum* valere 5 aut 6 etiam millia florenorum. Itaque mi p(ater) rector ac optime vicine et amice, nescio qualem complanationem facere poterimus de illo, cum vi constitutionum non habeant rectores jus alienandi res mobiles aut immobiles domicilii sui et maxime tanti pretii. Et aliunde intelligo ex r(everendi) p(atris) provincialis literis, paternitas vestra nullam velle obligationem admittere ratione huius *typi*; quare si nec census detur de illo annis singulis, nec ematur totaliter, nec ulla obligatio subestur propter ipsum, nescio quomodo tot millium abalienationem, praesertim in perpetuum uterque devorare possimus et quomodo Romae simus audituri, sunt enim iam parati homines ad accusandum me egregie Romae ob *extractionem* talis et tam utilis olim *typi* huic collegio, pro quo defacto certant *typographi*, ut vel totaliter eum emant, vel saltem sensum aliquot centenorum florenorum in singulos annos pendant. Haec et similia oretenus proposuissem tam r(everendo) p(atris) provinciale, quam p(aternitati) vestrae et consultoribus ibidem ac condiciones aliquas erexissemus reversalibus firmandas, si eo ire potuissem aut ii quorum interest voluissent, nunc autem si quid sequetur damni p(aternitatis) vestrae collegio aut meo, quis illud satis complanabit, nisi Roma. Ego certe libenter, ut amicus p(aternitatis) vestrae hac in parte servire volui, sed eum tanta alienatione nunquam intendi.”

Eredetiye fél ív papíron, O. L., Acta Jesuitica collegii Tyrnaviensis, fasc. 11. Nro. 4.

548. 1662. december 26. Nagyszombat.

Juranich Márton nagyszombati jezsuita rector levele Tattay István pozsonyi jezsuita rectorhoz, melyben a de *typo* való tárgyalásra hívja meg, és aztán folytatja:

„Miror sane, quod tam fructuosus thesaurus sic tot annis latuerit et nullus ad eius fructus legendos oculos coniecerit, mi reverende pater in translatione illius *typi* credo, quod nec ego, nec Reverentia Vestra poterit argui, in primis de *typo* utroque Ferenczfiano certum est, quod nunquam fuerit collegio Posoniensi donatus, sed in

usum concessus, de novo *typo* collegii Posoniensis antea nihil audiveram: est tamen inter allatas literas una tabula renovata, an denuo ex nova materia sint fusae literae, vel solum ex antiquatis Ferenczfianis, nescio.”

Eredetije fél iv papíron, zárópecséttel, O. L., Acta Jesuitica, Coll. Pos. fasc. 12. Nro. 5.

549. 1662. december 26. Nagyszombat.

Fürst Tamás Jézus Társasági atya levele Tattay István pozsonyi jezsuita rectorhoz a Ferenczfi-féle nyomdai betűk tárgyában.

Reverende in Christo pater!

Pax Christi.

Cum hodierno precor reverentiae vestrae plurimos eosque auspiciatissimos natales.

Cum pater rector Tyrnaviensis comitari velit reverendum patrem provincialem Posonium visum fuit cum reverentia vestra sufficienter agi posse de *typo* et ob hanc causam necessarium non esse, ut reverentia vestra Tyrnaviam se conferret. Quod si tamen reverentia vestra venire velit, significo nomine reverendi patris provincialis, quod possit. Sed ut adsit Tyrnaviae reverentia vestra die secunda januarii nam visitationem finiet et cogitur properare ob negotia Viennam. Voluit etiam reverendus pater provincialis a me reverentiae vestrae, ut rationibus in hac causa bene armata venire possit, perscribi duodecimum §-um memorialis, quod patri rectori Tyrnaviensi reliquit reverendus pater Georgius Forro provincialis post visitationem collegii, anno 1631 die 12. Januarii. Qui §. talis est: *Typum* ab eminentissimo domino cardinali Strigoniensi Societati in Ungaria donatum et dispositioni patris provincialis relictum, ac in praesentia eiusdem cardinalis collegio Tyrnaviensi a patre provinciali attributum curabit pater rector Posonio Tyrnaviam advehi.

Commendo me humiliter sanctissimis reverentiae vestrae sacrificiis. Tyrnaviae, die 26 decembris, anno 1662.

Reverentiae vestrae

Servus in Christo

Thomas Fürst.

Kívül címzés: Reverendo patri in Christo patri Stephano Tattai collegii Societatis Jesu retoris

Posonii.

Eredetije fél iv papíron, I. H. S. betűs zárópecséttel, O. L., Acta S. J., Coll. Pos. fasc. Nro. 9.

550. 1662. december 27. Pozsony.

Tattay István pozsonyi jezsuita rector levele Juranich Márton nagyszombati rectorhoz, az átengedett nyomdai betűk tárgyában.

Reverendo in Christo pater!

Pax Christi.

Mitto Vitum Gatterer ad collegium p(aternitatis) v(estrae) ex dispositione r(everendi) p(atris) provincialis. Est vestitus hiemaliter, Viaticum habet den. 50. Fecit exercitia spiritualia.

Accepi 2 kalendaria ecclesiastica pro meo collegio et alia pro Jaurinensibus, Soproniensibus et Quinqueecclesiensibus, gratias p(aternitati) vestrae ac praefecto *typographiae*.

Quandocunque venerit r(everendus) p(ater) provincialis erit gratus mihi una cum p(aternitate) vestra, sed quaeso veniat cum resolutione bona ratione *typi extradati* a me, ut nimirum vel census certus detur de illo, vel totaliter ematur pro millibus aliquot uti convenire poterimus, quia nec ego, nec p(aternitas) vestra, nec superiorum alius habet jus alienandi tantum a loco suo atque *typus* iste valet, uti nuper fusius p(aternitati) vestrae scripsi, et dolorem, si quid non amicae et fraternae sinceritatis hac in re interveniret, quod non puto aut negligentiae a me admissae, et a successoribus meis gravius taxandae. Spero omnia bene complananda cum coram fuerimus. In solam reparationem *typi* sui Comerovius Viennae 4-m dicit se impendisse, et ita collegium hoc Ferenczffianum reparavit, pro quo faciliores condiciones esse poterunt; pro suo autem novissimo et vix ullo usu attrito quid dari debeat videant aestimatores prudentes, ac praecipue r(everendus) p(ater) provincialis, ego qua in re potero, libenter collegio paternitatis vestrae et academiae illi favebo, sed dare gratis tot millia non est paupertatis meae aut huius collegii. — Undique defacto mirantur alii et capere non possunt, quomodo ex collegio meo tales *typos* extradederim.

His me paternitatis vestrae sanctissimis sacrificiis enixe commendo.

Posonii 27 decembris 1662.

Paternitatis vestrae

servus in Christo

Stephanus Tattay

Kívül címzés: Reverendo patri in Christo patri Martino Juranich Societatis Jesu rectori.

Tyrnaviae.

Eredetije fél iv papíron, zárópecséttel, Országos Levéltár, Acta Jesuitica, Collegii Tyrnaviensis fasc. 11. Nro. 4.

551. 1662. december 28. Pozsony.

Tattay István pozsonyi jezsuita rector levele Juranich Márton nagyszombati jezsuita Rectorhoz, a melyben az átengedett nyomdai be-tűkről ezeket írja:

„De *typo* mi reverende pater, quod fuerit thesaurus hucusque absconditus certum est, ideo voluimus uterque ipsum erutum, sed tamen id cum damno huius collegii, in quod ego consentire non possum,

sed nec permittor et lapidarer a successoribus meis supra modum, nam valet millia aliquot, ita ipsis *typographis Viennensibus* judicantibus, imo et vestro, qui facile deduci possunt ad aestimationem illius faciendam, postquam iam suo loco stat et ordine, si nullam paternitas vestra volet suscipere ob id obligationem, nec dare census, nec in perpetuum emere, reddat pro ut accepit et ego accommodabo illum hic Posonii, pro eo, qui f. 500 promittit in annos singulos collegio. Ferenczffianum etiam *typum* nunquam probabit p(aternitas) vestra non huic collegio datum pro usu perpetuo; si enim locum habuissemus ubi hic expandi et exerceri potuisset, ejus perpetuitas nunquam cessasset, sicut nec defacto cessat, me nullo modo consentiente in abalienationem vel illius, vel etiam proprii *typi* collegii huius ac recenter fusi, sed coram pluribus, ubi Deus p(aternitatem) vestram huc cum r(everendo) p(atre) provinciali adduxerit.

Stat suo loco argentaria, ut census pro *typo* solvere poterit pro uno, vel altero anno, de annis aliis provideat sibi successor meus si pacifice res non transigetur,”

Eredetiye fél iv papíron, zárópecséttel, Országos Levéltár: Acta Jasutica Colleigi Tyrnaviensis fasc. 11. Nro. 4.

552. 1662. december 29. Nagyszombat.

Fürst Tamás levele Tattay István pozsonyi jezsuita rectorhoz, melyben többek közt írja:

„Siat tamen reverentia vestra se fore gratissimam (sicut meretur) praestareque, quod reverentia vestra probe intelligit, ut negotium, de *typo* hic, ubi *typus* inspicere potest, quam Posonii agat. Et p(ater) rector Tyrnaviensis ita constitutus est, ut sine actore si *typus* collegii Posoniensis sit, tradere velit.”

Eredetiye fél iv papíron, zárópecséttel, Országos Levéltár: Acta Jesuitica Collegii Posoniensis, fasc. 12. Nro. 8.

553. 1662. december 30. Nagyszombat

Juranich Márton nagyszombati jezsuita rector levele Tattay István pozsonyi jezsuita rectorhoz.

„Doleo, quod reverentia vestra se nonnihil affligerit ratione *typi*: mi reverende pater non est cur affligatur reverentiae vestrae, si enim putat collegio Posoniensi tam fructuosum fore, omnia ipse svadeo, ut reverentia vestra utatur illo, et si quidem ad manum habet talem virum, faciat hoc reverentia vestra et descendat una cum illo et hic bene lustratam et ponderatam tradat ei ad manus, ego ne in minimo quidem impendiam.

Quod ego scripserim de Ferencziano *typo* non esse appropriatum

collegio Poseniensi, ex communi sensu scripsi etiam reverentiae vestrae, cum ab archiepiscopo exigebat, ut consensus petatur, et neque hoc ideo Scripsi, ut per hoc ego aut mihi appropriarem, aut a reverentiae vestrae collegio abalienarem, sed in ordine ad reverentiae vestrae scriptum, in quo aliorum iudicio de nobis allegabat, uterque enim ex simili suppositione operati sumus. Et tunc nec mentio de *typo* collegii.

Quam, sicut statim cum huc venisset reverendus pater provincialis eidem dixi, me ratione illius *typi* nullum onus penitus velle collegio meo imponere, et si hoc requireretur, quacunque hora voluerint, rehabere possunt: ita de facto significo reverentiae vestrae meam mentem ne ideo ulteriores sibi formet reverentia vestra difficultates.

Ego *typi* nostri hactenus pro collegio nostro utilitatem nullam vidi, praeter commoditatem aliquam ratione universitatis, ne propter singulas theses et similia folia alio currant, et pro hac adaequate sufficit et deinceps sufficiet nostre *antiquus typus*, und reflectere potest se reverentia vestra quod ego nunquam urserum, sed ad instatniam patris Juul magis me passive habui.

His me reverentiae vestrae sanctissimis precibus et sacrificiis antiquo affectu commendo."

Eredetije fél iv papíron, zárópecséttel, Országos Levéltár, Acta Jesuitica Collegii Poseniensis Fasc. 12., Nro. 5.

554. 1663. január 2.*

Hannula Jakab Jézus társasági atya levele Tattay István pozsonyi jezsuita rectorhoz. (Kivonat.)

„Certe mitabar, quod Reverentia Vestra nullo facto prius contractu dedit *typum* et bene, divinabam ex eo molestiam Reverentiae Vestrae obventuram, quilibet pro sua domo laborat. Pater Juul est omnino mirabilis sanctus, nec ego quidquam negotii cum illo volo habere, quia illusit mihi aliquoties, si quid fuerit datum Reverentiae Vestrae, tamem certus sum, non tantum, quantum si in manibus *typum* haberet et si Tyrnaviensium fuisset, erant homines industrii ante patrem Juul et soleries rectores, nunquam illum tot annis Posonii haerere, absque ulla utilitate reliquissent et archivium non semel revisum et ordinationes ac memorialia saepius lecta maxime patre Palkovich, certe talem bolum non reliquissent, scribit mihi r(everendus) p(ater) rector Tyrnaviensis, si posses Posonium descendere, credo de hoc negotio, sed ego et Stephanum et Martinum amo, nec r(everendum) patrem provincialem credo aliud, quam quod iustum facturum."

Eredetije: O. L., Acta Jesuitica Collegii Poseniensis Fasc. 12., Nro. 8.

555. 1663. január 4. Pozsony.

Tattay István pozsonyi jezsuita rector levele Juranich Márton nagyszombati rectorhoz, melyben az átengedett nyomdai betűkről a következőket írja:

„Quod autem nullam *typi* aliam utilitatem paternitas vestra experietur, nisi ne currat academiae alio pro singulis thesibus, et pro hoc antiquus *typus* Pazmanni suffuturus est, non ita putant et dicunt ac scribunt alii de *typo* extradato, sed praeferunt apothecae ipsi, ob quam tamen usus *typi* istius apud nos cessaverat, non habentes locum, ubi utrumque praticare illum velit et dare nobis censum de eo, sicut de aliqua pecuniali summa utilitatem talem an negligere debeam nescio, cum alias hinc inde solum per benefactores diversos locus hic praeter suum ordinarium censum conservari debeat et hucusque conservatus sit per Dei gratiam.

Descendere mihi cum illo homine utili non vacat hac praesertim rigiditate temporis, pro qua nec r(everendo) P(atri) Provinciāli, nec paternitatis vestrae svadeo debili, ut iter faciat, quia in sanitate patientur, sed erit tempus cum rebus ibi omnibus in ordinem compositis (nam intelligo adhuc esse omnia in confuso) ego et utilis ille homo *typum* totum inspicere possit ac inde etiam auferre.”

Eredetiye fél ív papíron, zárópecséttel, Országos Levéltár, Acta Jesuitica Collegii Tyrnaviensis, fasc. 11. Nro. 4.

556. 1663. január 10. Nagyszombat.

Mitarowich Dániel Jézus társasági atya levele Tattay István pozsonyi jezsuita rectorhoz, melyben jelenti, hogy a nagyszombati rector, meg páter Juul is készek a nyomdai betű anyagot bármely órában visszaadni.

Reverende in Christo pater!
Pax Christi!

Redux hodie circa primam pomeridianam, retuli meo reverendo patri rectori de *typo*, quae audiavi ex reverentia vestra. Respondit ille, suae mentis nunquam fuisse alienare illum a collegio Posoniensi, vel sibi appropriare. Se paratum esse hodie et cras et quodcumque placet reverentiae vestrae restituere. Quo de negotio etiam patrem Juul adii, num ille quaequam machinatus fuisset, indagavi idem, ille mihi reposuit, se paratum esse, quocumque die vel hora restituere¹

nec suae fuisse cogita(tio)nis rem hanc a Collegio V(estrae) R(everenti)ae alienare; se solum timere, ne Illustrissi(m)us Princeps Archiep(iscop)us titulo Regni in illu(m) suas iniiciat cogita(tio)nes.

¹ Iványi kézírata itt megszakad.

Et mirat(us) est sane R(everendus) P(ater) Rector me(us) aliqua(m),
hac sup(er) re Re(verentiae) V(estrae) Apprehensione(m).
Si quae sunt pro nibis Viennae allatae candelae, hac occa(s)i one trans-
mittant(ur).

Tyrnaviae, 10 Jan(uarii) 1663.

R(everentiae) V(estrae) Servus in Chr(ist)o

Daniel Mitarouich m(anu) p(ropria)

Külcím : Reverendo Patri in Chr(ist)o P(atri) Steph(an)o Tattaj Soc(ieta-
tis) JESU Collegij Rectori Posenij

Eredetije fél IV papíron, zárópecséttel. UL E 152 Acta Jesuitica Poseniensis, Fasc. 12. Nr. 8.

557. 1663. január 12. Pozsony

Tattay István pozsonyi jezsuita rector levele Juranich Márton nagy-
szombati jezsuita rectorhoz

R(evere)nde in Christo Pater

P(ax) C(risti)

Intellexi p(aternitatis) V(est)rae resolutionem tum ex literis prius ad
me datis de typo non retinendo, sed reddendo quando volo eum
rehabere tum ex literis P(atris) Danielis Mittarovich, ac singu-
lariter relatione vivae, vocis per R(everendissimos) P(atres) Fran-
ciscum Topos (?) et Ferdinandum Balffy mihi facta, quare securus
huc super re Argentariam tantis per arrestatam remitto integre
sicut accepi una cu(m) Inventario suo et trado Patribus Praefatis,
qui me desuper etiam quietarunt, ne forte aliquando ab aliquo se-
cundo, aut tertio repetatur uel, aliquid deperditum dicatur.

Etiam pecuniam his arrestatam suo tempore uel ipse fera(m), uel re-
mittam, interim donec ad consum(m)ationem hujus negotij prae-
sentis ueniamus maneat his, ego nihil ex ea impenda(m), sed pro
aliquo pignore et impunam modicam doli intervenientis a
P(atre) Juul hic detineo, et maneo P(aternitatis) V(est)rae cum toto
Collegio servus et Amicus ac Vicinus. His P(aternitatis) V(estrae)
S(anctissimis) Sacrif(ici)is enixe com(men)do.

Posenij 12. Jan(uarii) 1663.

P(aternitatis) V(estrae)

servus in Christo

Steph(anus) Tattaj

Kivül címzés : R(evere)ndo Patri in Christo P(atri) Martino Juranich
Soc(ieta)tis JESU Rectori.

Tyrnaviae

Eredetije fél IV papíron, zárópecséttel, OL E 152 Acta Jesuitica Tyrnaviensia, Fasc. 11. Nr. 4

TANULMÁNYOK, ADATKÖZLÉSEK

Valamiképen ma, úgy a régen letűnt századokban is főleg a könyvek voltak a szellemi élet színvonalának fokmérői.

A nyughatatlanul működő emberi elme gondolattömegének, a tudásnak, a tapasztalásnak eredményeit az írás, majd később a nyomtatás rögzítette meg és tette közkinccsá.

Az emberi ész különböző irányú működésének leszűrt eredményeit ily módon kicserélésre tette alkalmassá az írott, majd a nyomtatott betű.

Volt idő, midőn nálunk nem nagy becsülete volt a betűnek. Ott húzódott az meg az egyház szolgáinak, a betűfestő szerzeteseknek csendes celláiban és innen indult ki arra az óriási hódító útra, a melynek még ma sincsen vége s a melynek végét megmondani, eredményét mérlegelni még ma sem tudjuk. Abban a régen elviharzott korban nemcsak hogy a monostorokban, az egyházak közelében készültek könyvek, hanem jóformán csakis itt használják őket.

A középkor szerzetes miniátorai² mellett azonban csakhamar felűnnek hazánk szellemi életének második gyűpontjában, a városokban élő könyvmásolók és könyvhasználók.

Ezek között a városok között a szellemi élet terén elsőrangú szerepet vittek a felsőmagyarországi városok, köztük Kassa, Lőcse, Bártfa, *Eperjes*. Míg a három elsőnek szellemi élettörténetével már aránylag elég behatóan foglalkozott a tudomány, addig az utóbbinál ezen a téren szinte egészen járatlan csapáson kénytelen a kutató elindulni.

Ennek oka abban rejlik, hogy Eperjes város rendkívül nagybecsű és értékes levéltárának anyaga eleddig az ismeretlenség homályából kiemelve nem lett.

A jelen sorok írója a város levéltárának rendezésekor számos érdekes és becses kulturadatra bukkant, a melyeknek alapján be lehet világítani a város kulturtörténetének nem egy, eddig ismeretlen és homályos részébe, a melyeknek alapján többek közt szinte rekonstruálni tudjuk Eperjes város középkori könyvtárát.

¹ Megjelent: MKSz 1911. 132—146., 215—216., 301—318.

² Csontos János a Könyvszemle 1879—81. évfolyamaiban „Ismeretlen magyarországi könyvmásolók és betűfestők a középkorban” cím alatt összesen száz magyar másolóval ismert meg minket, ezek közül 78 XV. századi volt. A legelső magyar könyvmásoló szerint Gellért pécsi püspök (1031—1043), a ki „propria manu scribebat” a Bakonyban a könyveket. A XIV—XV. században már ismer szépesi, miskolci, bártfai könyvmásolókat is, de eperjesit nem.

A XIII. századbeli Eperjes lakóinak, a mint azt a város levéltári darabjai magukban is bizonyítják, korán kellett az írás-olvasás mesterségével foglalkozni. Néhányan a lakosok közül már a XIII—XIV. században minden bizonynyal tudtak olvasni, de hogy ebben a korban a városban még valami túlélénk szellemi élet, könyvek, könyvmásolók stb. nincsenek, az valószínű, mert hisz az adatok is mélyen hallgatnak róluk. Csak a XIV. század második felében, a város gazdasági föllendülése után kezdenek a szellemi élet megnyilvánulásairól beszélő adatok feltűnedezni. Ekkor már a városi tanács oklevéladó fórum, mely ebben a minőségében az oklevélforgalomról egy könyvet, egy „*registrum testimoniorum*”-ot vezet. Ez, a bizonyoságlevelek kivonatát tartalmazó könyv, mely minden valószínűség szerint a városházán őriztetett 1424-ben már javításra szorult. Föltehető, hogy a könyv kötése a hosszas használat következtében megrongálódott és ezt kellett (május 6-ika után) a város tanácsának ½ forintnyi költséggel megjavíttatni.¹

Ezen a *registrumon* kívül az első valódi értelemben vett könyv, melyről 1429-ből írott adat maradt reánk, úgy látszik, jogi- vagy törvénykönyv volt. Legalább erre lehet következtetni abból a körülményből, hogy *compilator*, meg valószínűleg másolója is *Rüstorffer Mátyás* az időbeli eperjesi bíró volt, a ki ezért a munkáért, hogy t. i. a könyvet összeállította, két ízben 200—200, összesen tehát 400 dénárnyi jutalmat kapott.² Hogy ez a könyv mit tartalmazott, ma pontosan megmondani nem tudjuk, tán valami summát, vagy a szepesi jogot, tán a tárnoki czikkeket, vagy épen Eperjes város előttünk ma már ismeretlen *valamely statutumait*. Hogy jogi tartalmú könyv volt, az nem kétséges, mert eltekintve attól, hogy joggal gyakorlatilag foglalkozó ember szerkesztette, a városok tanácsainak főleg és elsősorban tételes jogi könyvekre volt szükségük, hogy az előttük tárgyalt peres ügyeket elbírálhassák és ítéletet hozhassanak.

Az első könyv és annak másolója után (figyelembe nem véve a város jegyzője által vezetett számadási és egyéb jegyzőkönyveket) nemsokára feltűnik egymásután a többi is. Az első eperjesi betűfestő, kinek ebbeli foglalkozása már egész biztosan megállapítható, valami *György* nevű volt. Ennél 1447-ben rendelt a város egy misekönyvet, melynek másolásáért három forintot fizetett.³

A második eperjesi betűfestő és másoló, a kinek nevéről tudomásunk van, bizonyos *Miklós* („schreiber”), a kiről nevén fölül azt is tudjuk (az

¹ 1424. május 6. körül. Item dedimus ½ florenum *pro reformatione registri testimoniorum*. (Eperjes város számadáskönyve, a M. Nemzeti Múzeum Törzslévéltárában.)

² 1429. Item dedimus eidem (t. i. Mathie iudici) II (= 200) denarios *pro libro civitatis nobis compilato*.

³ 1429. Item dedimus sibi (a fentinek) II (eredetileg a szövegben IIII (= 400) volt írva, de II ki van törölve) *pro libro civitatis*. (Eperjes város számadáskönyve, a M. Nemzeti Múzeum Törzslévéltárában.)

⁴ 1447. Item solvimus Georgio scriptori de libro missali fl. auri III. Eperjes város levéltára, 210/a szám, 70. lap.

eperjesi adólapstromok alapján), hogy 1465—78 közt szerepel és hogy a szlávok városnegyedében lakott.

Miklós mester után a következő másoló a valószínűleg lőcsei származású *Henckl* György, a ki, a mint azt egy 1483 augusztus 11-én Eperjesről Hilarius bártfai lelkészhez intézett leveléből látjuk, 1480—85 körül élt (ha ugyan egyáltalán *itt* élt) Eperjesen. Személyéről és életéről azonban közelebbi adataink nincsenek.¹

Henckl után bizonyos *Mátyás* nevű, „scriptor” tűnik fel, a ki 1480—90 körül szerepel az eperjesi adólapstromokban és a ki nem más, mint *Kathedrális Mátyás*, a ki tudomásunk szerint 1500-ban és 1501-ben egy pazarul kiállított antifonálén dolgozott, melyet valami Boldizsár nevű eperjesi polgár rendelt meg nála.² Azonban Mátyás festő a művet már ennek halála után fejezte be. A fényes kiállítású könyvet Mátyás nemcsak maga írta, „illuminálta”, azaz festette, de sőt maga kötötte is, a mint azt a város számadáskönyveibe bejegyzett adatok tanúsítják.³

Kathedrális Mátyásról ezeken fölül még azt is tudjuk, hogy a város második vagy harmadik kerületében lakott és hogy háza 1504-ben leégett, a mikor is annak újra fölépítésére 250 dénárnyi kölcsönt kap a város tanácsától.⁴

Ennyit mondanak forrásaink Eperjes város középkori könyvfestőiről és másolóiról.

¹ Az idézett levelet közli Varju Elemér a Könyvszemle XV. évfolyamában (Új folyam), a 91. lapon „Egy eperjesi könyvfestő levele 1483-ból” cím alatt. Szerinte Henckl ekkor már 80-ik éve körül járó idős ember, a mi alig valószínűsíthető, mert 80 éves korában olyan tevékenységet már alig fejtenek ki az emberek, mint Henckl akkor. Tévedés az is, hogy a levélben megnevezett Lénárd nem más, mint az a bártfai jegyző, a ki 1453-ban Bártfa város czimereslevelét hozta haza, mert 1458-ban már *György* a bártfai jegyző (Ld. Iványi: Bártfa város levéltára 159. lap) és a szóbanforgó Hnyczowi Lénárd, a ki még a század ötvenes éveiben pap lett, 1469-ben (június 29-én) már halott volt (L. I. m. 270. l.), hanem igenis a kérdéses levélben valószínűleg Lőrincz ekkori *eperjesi* jegyzőről és (Stock) György lőcsei jegyzőről van szó.

² Az, hogy az egyházak számára magánosok szerkönyveket irattak, nem szokatlan a középkorban. Így pl. 1480-ban egy misekönyvet írtak „quem fieri fecit Joannes Potennperger”, vagy 1488-ban a pozsonyi plébániatemplom számára készül egy misekönyv „sumptibus Magdalene Rosenthalerin”. M. Nemzeti Múzeum kéziratára: Fol. Lat. 1964. és 1984.

³ 1500. Erzsébet napja előtti szombat: Mathie Kathedrális dati sunt denarii I pro completionem Antiphonarii, quos domina Baltisarin iterum tenetur civitati solvere. — Eperjes város levéltára 598/a sz. 176. lap.

1501. Quasi modo geniti vasárnapon: In persona domine Baltisarin Mathias Cathedralis pro completionem libri recepti fruges pro fl. IIII, quos annotata Baltisarin civitati soluere tenetur. U. o. 186. lap.

1501. Sabbato post Galli: Pro illuminatura Antiphonarii — den. II (= 200). U. o. 193. lap.

1501. In die sancti Leonardi confessoris: Pro illuminatura certorum capitulorum Antiphonarii — den. II. U. o. 194. lap.

1501. Ipso die Santi Bricii episcopi: Paulo Pihoreum pro munilibus Antiphonarii den. IXXV. — Mathie Cathedralis *pro ligatura* Antiphonarii den. III. U. o. 194. lap.

1501. Brengsay János végrendeletének töredéke; Debitis, quibus ipse ecclesie Sancti Nicolai et civitati fassus extitit se omnimode dare locum prout libro civitatis habunde continetur, demptis dumtaxat fl. III ratione cuiusdam Antiphonarii, quod Mathias Cathedralis post mortem Balthasaris finivit. Eperjes város levéltára 670/a szám.

⁴ Anno Christiano 1504. combustis in secundo et tertio quartali infranotata in auxilium reedificationis domorum suarum data sunt. % Mathie scribe den. II½. — Eperjes város levéltára, 598/a. 256. lap.

A mi már most az írás anyagát illeti, Eperjesen a középkorban úgy a hártya, mint pedig a papíros egyformán használatban volt. Eltekintve attól, hogy nem egy hártyára írt és a város tanácsa által kiállított középkori oklevél maradt reánk, forrásainkból tudomásunk van arról is, hogy Eperjesen a XV. század második felében (1480—90 közt) élt egy Jakab nevű írhás (permenista, permentist, permeter), a kiről azonban csak annyit tudunk, hogy a harmadik városnegyedben lakott.¹

Hogy az íráshoz szükséges hártyát kitől, honnan vette a város, azt nem tudjuk, csak annyit, hogy hártyát, pergament 1448-tól fogva ki-mutathatólag többször vásárolt, még pedig nagyon változó árakon. Az első vételnél (1448-ban) 120 dénárt, tehát elég magas árt fizet a város a hártyáért, 1445-ben 44 dénárt adnak ki hártyáért. A XVI. század elején már nagyon leszállt a pergamen ára, 8, (papírral együtt) 10, 12 dénár ekkor az ára, 1517-ben egy fél pergamen lap ára már csak hat dénár, ugyanennyi az ára 1519-ben is; 1529-ben 25 dénár a hártya ára, 1537-ben pedig négy pergamenlap ára 1 frt 60 dénár, egy lapé tehát 40 dénár volt.²

A milyen keveset emlegetik a számadáskönyvek a pergament és annak árviszonyait, annál többször és bővebben emlékeznek meg az írásnak, hogy úgy mondjuk, népszerűbbé vált anyagáról, a papírosról.

1441-től fogva majdnem folytatólagosan ki tudjuk mutatni azt, hogy mennyi volt Eperjes város évi papírszükséglete, milyen volt a papír ár-hullámzása, sőt több esetben még azt is meg tudjuk mondani, hogy ki volt Eperjesen a papír árusítója. Így például 1441-ben Guman Miklós, 1451-ben bizonyos Rakenczan nevű, 1464 és 1466-ban Czoff- vagy Czöff-né, 1515-ben Schwob János, 1529-ben Kalmár János szállítja a városnak a papirost.

A mi a papíros árát illeti, erre nézve általános megjegyzésünk az, hogy a XV. század közepétől a XVI. század elejéig annak ára tetemesen leszáll, mert míg egy könyv papírosért (pro uno libro papiri, eyn buch papir) a XV. század közepén 90 dénárt is elfizettek, addig a XVI. század elején egy könyv papírosnak az ára 6—7 dénár körül ingadozik.

A mi a papíros árhullámzásának részletes statisztikáját illeti, az a következőkben vázolható:

1441-ben egy könyv papíros ára 50 dénár,

1444-ben egy könyv papíros ára 90 dénár,

¹ 1480. augusztus 24-én a harmadik városnegyedben lakik „Jacobus permenista”. Eperjes város levéltára 445. sz. 1485. április 24-ike körül, továbbá 1486 szeptember 24-ike körül ugyanott lakik Jakab „permenista”. 1488. szeptember 29-én ismét szerepel „Jakab permeter” az adó-lajstromokban. Eperjes város levéltára 476., 489. és 505. szám. 1489 október 16-án és 1491 április 24-én még mindig a harmadik városban él „Jacob pergamenist, permentist”. U. o. 510. szám.

² 1448. Item solvimus pro pergameno den. IXX. Eperjes város levéltára 210/a. szám 73. l. 1455. Dominica iudica me Deus etc. Item vor eyn haut permynt den. XLIII. U. o. 149. lap.

1452-ben két könyv papiros ára 50 dénár, tehát egy könyv papirosnak az ára 25 dénár lett volna, azonban ugyanazon évben egy könyv papirosért 28 dénárt fizetnek.

1453-ban egy könyv papirosnak az ára már csak 20 dénár.

1454-ben szintén.

1463-ban két könyv ára 24 dénár, egyé tehát 12 dénár.

1464-ben egy könyv papirost először 18, majd pedig 12 dénárért vesznek.

1466-ban egy könyv papiros ára ismét 25 dénárra emelkedik.

1469-ben egy könyv papiros ára már csak 8 dénár.

1470-ben egy könyv ára egyszer 12, majd pedig 8 dénár.

1497-től fogva 1498, 1499, 1500, 1501, 1502 és 1503-ban állandóan 8 dénár az ára egy könyv papirosnak.

1504-ben már 7 dénárra csökken egy könyv papiros ára és ez az ár állandóan megmarad 1505, 1506-ban is.

1509-ben ismét 8 dénár a papiros ára.

1510-ben, továbbá 1511, 1513, 1515, 1516 és 1517-ben ismét állandóan 7 dénár egy könyv papirosnak ára.

1519-ben az ár 6 dénárra száll le.

1521-ben hol 7, hol meg 6 dénár a papiros árfolyama.

1522-ben és 1523-ban állandóan 6 dénár a papiros ára.

1524-ben 6—7 dénár közt ingadozik az ár.

1525-ben 7—8, sőt 14 dénár egy könyv papiros ára.

Már 1526-ban és később mind gyakrabban egyszerre egy rizsma papirost (1000 ivet) vesz a város, melynek ára összesen $1\frac{1}{2}$ forint volt.

1528—29-ben, meg később is, egy könyv papiros ára 7—8 dénár marad, de később, úgy látszik, a város gyakran kisebb mennyiségű, 2—5 dénár ára papirost is vásárol. A XVI. század harminczas éveiben már rendszerint nagyban, rizsmaszám veszi a város a papirost. Ennek ára természetesen szintén ingadozó. Így például:

1532-ben egy rizsma („riss”) papiros ára 1 forint.

1535-ben egy rizsma papiros ára 1 forint és 5 dénár.

1535-ben az ár felváltva 1 frt és 1 frt 25 dénár.

1536-ban az ár szintén 1 frt 25 dénár, sőt ennyi marad 1538-ban is.

1539-ben 1 forint 20 dénár, 1542-ben 1 frt 25 dénár, 1544-ben ismét

1499 november 30. Pro libro papiri et pro *pergameno* ad registrum literarum den. X. U. o. 598/a. 156. lap.

1510. Sabbato post inventionis sancte crucis: Pro *pergameno* pro literis scribendis den. VIII. U. o. 598/a. 37. lap.

Die solutionis ante Katherina virginis: Pro uno *pergameno* den. XII. U. o. 41. lap.

1517. Die saturni post Dorothee virginis: Pro medio *pergameno* den. VI. U. o. 890/a. szám 50. lap.

1519. Die festo visitationis gloriosissime virginis: Pro *pergameno* den. VI. U. o. 100. lap.

1529. In die divi Leonardi confessoris: Pro *pergameno* den. XXV. Eperjes város 1528—37. évi számadáskönyve 84. lap.

1537. Sabatho ante Martini: Pro IIII membranis *pergamenis* fl 1 den. LX. U. o. 715. lap

egy forint (2 rizsma 2 frt), 1545-ben pedig 1 frt 14 dénár a papiros rizsmája. Innen fogva ismét csak könyvszámba vásárolja a város a papirost 1549-ig, a mikor egy rizsmáért 1 frt 20 dénárt fizettek. Közben, például 1547-ben nyolcszor vesz a város egy-egy könyv papirost 7—8 dénárért.

A papirosár megállapításánál nemcsak a mennyiség (könyv, koncz, rizsma), hanem a minőség is irányadó. Eperjes városa, úgy látszik, rendszerint egy minőségű papirost vett, mert a számadáskönyvek csak egyetlenegyszer — 1515-ben — emlékeznek meg a papiros minőségéről, a mikor finomabb minőségű „papiros regalis” és közönségesebb fajtájú, „papiros communis” vételéről van szó.¹

¹ A következőkben a papirosra vonatkozó összes eperjesi levéltári adatokat közzé tesszük:

1441. Item pro uno libro papiri Nicolao Gwman L den.
Eperjes város levéltára 210/a szám. 8. lap.
1442. Item pro papiro XXX den.
U. o. 20. lap.
1444. Item pro uno libro papiri den LXXXX.
U. o. 38. lap.
1449. Dominica IIII post Pasca.
Item pro papiro den. XXVII.
U. o. 79. lap.
Item dominica ante festum nativitatis Marie.
Item vor pappire den. XXXIX.
U. o. 84. lap.
Dominica vor Simonis unde Jude.
Item vor X pogen pappire den. XV.
U. o. 82. lap.
1450. Dominica post Epiphaniarum Domini.
Item vor pappire den. XXV.
U. o. 85. lap.
Dominica post festum Sancti Jacohi.
Item vor II Bucher pappire den. L.
U. o. 88. lap.
Dominica vor Elizabeth.
Item vor eynn Buch pappire den. XXVII.
U. o. 91. lap.
1451. Dominica sexta Exaudi.
Item *Rakenczan* vor papir den. XXXIII.
U. o. 97. lap.
1452. Dominica prima post festum Nativitatis Christi.
Item pro papiro den. IX.
U. o. 106. lap.
Dominica Salus populi.
Item vor papir den. XXII.
U. o. 113. lap.
1453. Dominica suscepimus Deus.
Item vor papir den. III.
U. o. 123. lap.
Dominica tertia dicit Dominus.
Item vor eyn buch papir den. XX.
U. o. 125. lap.
1454. Dominica circumdederunt me.
Item vor eyn buch papir den. XX.
Dominica ecce Deus adiuvet me.
Item vor eyn buch papir den. XX.
U. o. 139. lap.
1463. Dominica Deus in loco sancto.
Item vor papyr II bucher den. XXIII.
Eperjes v. It. 339. szám. 1. lap.
1464. Dominica circumdederunt.
Item vor eyn buch papir der *Cezoffin* den. XVIII.
U. o. 7. lap.
Dominica infra octavam Sancti Laurencii.
Item vor eyn buch papir den. XII.
U. o. 12. lap.
1466. Dominica factus est Dominus.
Item von eyn buch papir der *Tczofin* ort. 1/2.
Eperjes város It. 349. szám. 7. lap.
Dominica Salus populi.
Item von eyn buch papir den. XXV.
U. o. 10. lap.
1469. Dominica quasimodo geniti.
Item vor eyn buch papir den. VIII.
Eperjes v. It. 365/a szám. 4. lap.
1470. Dominica letare Jherusalem.
Item vor papir eyn buch den. XII.
U. o. 13. lap.
Dominica omnes gentes plaudite.
Item um papir und um Strenge und um lewt lon den. XXXVI.
U. o. 15. l.
Dominica in voluntate tua.
Item vor eyn buch papir den. VIII.
U. o. 16. lap.
1497. Sabbato post Blasii.
Pro popiro VIII den.
Eperjes v. It. 598/a szám. 98. lap.
In vigilia Pentecosten.
Pro papiro VIII den.
U. o. 100. lap.
Sabbato post Nativitatis Christi.
Pro libro papiri VIII den.
U. o. 107. lap.
1498. Sabbato post Valentini.
Pro papiro IIII antiquos.

A város a papirost legnagyobb részben Lengyelországból szerezte be. Ha a város középkori számadáskönyveinek vízjegyeit vizsgálat alá vesszük, arra az eredményre jutunk, hogy ezek közt a Lengyelországban vízjegyként már a XIV. században 177-féle változatban szereplő ökörfej-

U. o. 115. lap.
Sabbato in die Mathie apostoli.
Pro papiro, cervisea, candelis, pullis X den.
Pro libro papiri VIII den.
U. o. 115—116. lap.
Sabbato in vigilia Johannis ante portam Latini-
nam.
Pro papiro duobus libris XVI den.
U. o. 118. lap.
Sabbato post Petri et Pauli apostolorum.
Pro libro papiri VIII den.
U. o. 119. lap.
Sabbato post exaltationis S. Crucis.
Pro libro papiri VIII den.
U. o. 123. lap.
Sabbato in vigilia divi Martini.
Pro libro papiri VIII den.
U. o. 125. lap.
1499. Sabbato dierum Carnivalium.
Pro libro papiri VIII den.
U. o. 144. lap.
In vigilia pentecosten Spiritus Domini.
Pro libro papiri den VIII.
U. o. 147. lap.
Sabbato post Petri and Vincula.
Pro papiro den. I.
U. o. 151. lap.
Sabbato ipso die Bartholomei.
Pro papiro den. VIII.
U. o. 152. lap.
Sabbato ipso die Mathei apostoli.
Pro libro papiri den. VIII.
U. o. 153. lap.
November 30.
Pro libro papiri et pro pergameno ad registrum
literarum den. X.
U. o. 156. lap.
1500. Sabbato ante dominicam Invocavit.
Pro uno libro papiri den. VIII.
U. o. 165. lap.
Sabbato post Visitationis Marie.
Pro libro papiri den. VIII.
U. o. 171. lap.
1501. In die festo beati Georgii martiris.
Pro uno libro papiri den. VIII.
U. o. 187. lap.
Sabbato post Visitationis Marie virginis.
Pro uno libro papiri den. VIII.
U. o. 189. lap.
In die S. Leonardi confessoris.
Pro uno libro papiri den. VIII.
U. o. 194. lap.
1502. In die divi Vincencii martiris.
Pro uno libro papiri den. VIII.
U. o. 202. lap.
Sabbato post Thiburci et Valeriani.
Pro libro papiri den. VIII.

U. o. 205. lap.
In die visitations gloriose virginis.
Pro libro papiri den. VIII.
U. o. 206. lap.
Sabbato post Simonis et Jude.
Pro libro papiri den. VIII.
U. o. 212. lap.
1503. Feria secunda post Epiphaniarum Do-
mini.
Pro libro papiri den. VIII.
U. o. 228. lap.
In vigilia visitationis Maria virginis.
Pro uno libro papiri den. VIII.
U. o. 233. lap.
1504. Luce saturni post Sophie.
Pro libro papiri den. VII.
U. o. 249. lap.
Sabbato post Dionisii et sociorum eius.
Pro libro papiri den. VII.
U. o. 253. lap.
1505. Die saturni ante Viti et Modesti.
Pro libro papiri den. VII.
U. o. 269. lap.
In die festo Sanctorum Omnium.
Pro libro papiri den. VII.
U. o. 273. lap.
1506. Ipso die S. Anthonii confessoris.
Pro uno libro papiri den. VII.
U. o. 285. lap.
In profesto inventionis S. Crucis.
Pro libro papiri den. VII.
U. o. 287. lap.
Die festo Sancti Stephani prothomartiris.
Pro uno libro papiri den. VII.
U. o. 293. lap.
1509. Octava die trium regum.
Pro uno libro papiri den. VIII.
U. o. 77. lap.
1511. Die saturni post Anthonii confessoris.
Pro uno libro papiri den. VII.
U. o. 54. lap.
In profesto Sancti Urbani.
Pro libro papiri den. VII.
U. o. 57. lap.
Die saturni post Nativitate Marie.
Pro uno libro papiri den. VII.
U. o. 61. lap.
1510. Infra octava trium regum.
Pro libro papiri den. VII.
U. o. 33. lap.
Sabbato post Francisci confessoris.
Pro libro papiri den. VII.
U. o. 40. lap.
1513. In profesto Sancti Valentini.
Pro papiro den. VIII.
U. o. 13. lap.

ábra a leggyakoribb. (V. ö. Szőnyi: 14. századbeli vízjegyeink 72. l. Ugyanitt a 133. és 134. ábrán látható vízjegy azonos Eperjes város 598/a és 890/a jelzetű számadáskönyveiben látható vízjegyekkel.) Ezenfölül pozitív adat arra, hogy a város a középkorban a maga papírszükségletét

Sabbato in vigilia Philippi et Jacobi apostolorum.

Pro libro papiri civitati den. VII.

U. o. 16. lap.

1514. Die solutionis ante Epiphaniarum.

Pro libro papiri den. VII.

U. o. 24. lap.

1515. Octava die Epiphaniarum Domini.

Pro uno libro papiri den. VII.

Eperjes v. lt. 890/a szám. 7. lap.

Die solutionis post Valentini.

Pro uno libro papiri den. VII.

U. o. 9. lap.

Sabbato ante Ramispalmarum.

Johanni Schwob pro uno libro papiri introligato den. LXXV.

U. o. 10. lap.

Die saturni post Bartholomei apostoli.

Pro papiro ad *reformatione fenestrarum* in domo civitatis den. XXV.

U. o. 16. lap.

Die festo Nativitatis Marie virginis.

Pro uno libro papiri den. VII.

U. o.

In profesto undecim milium virginum.

Pro papiro *regali* et pro uno libro de communi den. XXX minus obolo.

U. o. 18. lap.

1516. Die saturni ante dominicam Invocavit.

Pro uno libro papiri den. VII.

U. o. 31. lap.

In vigilia beatorum Petri et Pauli apostolorum.

Pro uno libro papiri den. VII.

U. o. 37. lap.

Die solutionis ante Simonis et Jude.

Pro uno libro papiri den. VII.

U. o. 41. lap.

1517. Sabbato ante dominicam Reminiscere.

Pro libro papiri civitati den. VII.

U. o. 52. lap.

In vigilia divorum Petri et Pauli apostolorum.

Pro uno libro papiri den. VII.

U. o. 56. lap.

In die decolationis divi Johannis baptiste.

Pro uno libro papiri empto den. VII.

U. o. 58. lap.

1519. Sabbato ante kathedra Petri apostoli.

Pro uno libro papiri den. VI.

U. o. 95. lap.

1521. In profesto divorum Fabiani et Sebastiani martirum.

Pro uno libro papiri den. VII.

U. o. 137. lap.

Die solutionis post Bonifacii martiris.

Pro uno libro papiri den. VI.

U. o. 142. lap.

Die saturni ante Simonis et Jude.

Pro libro papiri den. VI.

U. o. 148. lap.

Pro duobus cribis, item pro uno libro papiri et pro una mensura ad repletionem bombarde cum pulveribus den. XVIII.

U. o. 152—3. lap.

1522. Die saturni ante Quasimodogeniti.

Pro uno libro papiri den. VI.

U. o. 163. lap.

Die festo Sancti Luce ewangeliste.

Pro uno libro papiri den. VI.

U. o. 169. lap.

1523. Sabbato ante Judica dominicam.

Pro papyro notario den. VI.

U. o. 181. lap.

Sabbato post Philippi et Jacobi.

Notario pro papyro den. VI.

U. o. 183. lap.

Sabbato post octavam Corporis Christi.

Notario pro papiro den. VI.

U. o. 184. lap.

Sabbato ante festum Marie Magdalene.

Notario pro duobus libris papiri den. XII.

U. o. 186. lap.

Sabbato ante Mathei evangelistae.

Pro papyro den. XII.

U. o. 189. lap.

Sabbato ante festum Thomae apostoli.

Pro papyro den. XII.

U. o. 194. lap.

1524. Die divi Adalberti episcopi.

Notario pro papiro den. XII.

U. o. 205. lap.

Sabbato ante Magdalene.

Pro duobus libris papiri den. XII.

U. o. 208. lap.

Sabbato post Mauricii exposita.

Pro duobus libris papiri den. XIII.

U. o. 211. lap.

Sabbato post undecim milium virginum.

Pro una nova clave et papiro *pro fenestris ad domum civitatis* den. XIII.

U. o. 212. lap.

In vigilia circumcisionis Domini.

Pro libro papiri den. VI.

U. o. 215. lap.

1525. Sabbatho primo quadragesime.

Pro libro papiri den. VIII.

U. o. 224. lap.

Philippi et Jacobi apostolorum.

Pro uno libro papiri empto den. VII.

Sabbato infra octavas Corporis Christi.

Pro uno libro papiri den. VIII.

U. o. 229. lap.

Feris divi Hieronimi.

Pro uno libro papiri den. XIII.

Krakkóban szerezte be, csak egy van, ugyanis 1510-ben olvassuk a számadáskönyvekben, hogy a város egy *Krakkóból hozott* új registрумért, a mely persze számadások vagy följegyzések összeírására lett fölhasználva, összesen 121 dénárt fizetett.

A XVI. században, 1526 után már több adatunk van arra, hogy a város Krakkóból hozatja a papírost. Így például 1540-ben Menyhért úr (valószínűleg Melczer Menyhért) Krakkóból hoz 4 forint ára papírost, viaszt, cukrot és más egyebet. 1541-ben a Krakkóba induló bírót a város

U. o. 233. lap.
 1526. Pridie dominice Invocavit.
Pro resa papiri fl. 1½.
 U. o. 245. lap.
 1528. Die saturni ante exaltationis Sancte Crucis.
 Pro papiro unius libri 7 den.
 Eperjes v. lt. 1528—37. évi számadás. kv. 33. lap.
 In profesto divi Nicolai episcopi.
 Pro uno libro papiri den. VIII.
 U. o. 40. lap.
 1529. Sabbato ante purificationis Marie.
 Pro uno libro papiri den. VIII.
 U. o. 59. lap.
 Die festo dive Dorothee virginis.
 Pro uno libro papiri den. VIII.
 U. o.
 Die saturni post octavam Corporis Christi.
 Pro papiro den. V.
 U. o. 69. lap.
 Sabbato ante divi Johannis Baptiste.
 Pro papiro den. II.
 U. o. 71. lap.
 Sabbato post Kiliani martiris.
 Pro papiro den. II.
 U. o. 73. lap.
 Sabbato ante Vincula Petri apostoli.
Johanni Calmar pro uno libro papiri den. VIII.
 U. o. 76. lap.
 Sabbato post transfigurationis Domini.
 Pro papiro dati sunt den. II. In hoc iterum den. VII.
 U. o. 76. lap.
 Die solutionis post Mathei apostoli.
 Pro libro papiri empto den. VII.
 U. o. 81. lap.
 1532. Sabbato ante cinerum.
 Pro papiro integro volumine Reyze fl. 1.
 U. o. 228. lap.
 1533. Sabbato ante Jubilate.
 Pro integro Rysz papiri fl. I den. V.
 U. o. 308. lap.
 1535. Sabbato ante Reminiscere.
 Integrum papiri Rysz per dominum Benedictum emptum fl. I.
 U. o. 494. lap.

Sabato ante Lucie virginis.
 Papiri Rysz integrum emptum fl. I den. XXV.
 U. o. 537. lap.
 1536 (helyesebben 1537). Sabato post Epiffaniarum.
 Papiri Rysz integrum emptum flor. I. den. XXV.
 U. o. 635. lap.
 1537. Sabatho postridie purificationis Marie.
 Pro papyro den. III.
 U. o. 673. lap.
 Sabatho ante Letare.
 Pro papyro den. III.
 U. o. 679. lap.
 Sabatho ante Laurencii.
 Pro papyro den. IIII.
 U. o. 703. lap.
 Sabatho ante Galli.
 Pro papyro fl. I den. LXXV.
 U. o. 711. lap.
 1538. Sabbato ante dominicam misericordia.
 Papyrus den. IIII.
 Eperjes v. 1538—44. évi számad. könyve 73. lap.
 Sabato ante Jubilate.
 Fenisetis et pro papyro den. XV.
 U. o. 75. lap.
 Sabato ante Magdalene.
 Papyrus et globus redemptus den. V.
 U. o. 85. lap.
 Sabato Bartolomei.
 Pro papyro den. I.
 U. o. 90. lap.
 Sabato Michaelis.
 Pro papyro den. III.
 U. o. 96. lap.
 Sabato post Michaelis.
 Pro papyro et sale den. VI.
 U. o. 98. lap.
 Sabato ante Galli.
 Pro I Risso papyri fl. I den. XXV.
 U. o. 99. lap.
 1539. Sabato Misericordie.
 Pro papyro et scopis den. XIII.
 U. o. 168. lap.
 És így tovább.

megbizzá, hogy onnan 8 forint ára papírt, jegyzőkönyvet, viaszt stb.-it hozzon. 1545-ben a Krakkóban időző bíró a város számára egy rizsma papirost vesz.¹

Azonban Eperjesen a papirost nemcsak oklevelek, levelek, könyvek írására, hanem másra is felhasználják. Így például, hogy papirost vesznek üvegablak pótlására, „ad reformationem fenestrarum”, arra 1515-ből és 1524-ből van adatunk.

A mi a város papírfogyasztásának mérvét illeti, azt már a XV. század folyamán figyelemmel lehet kísérni. Így 1441, 1442, 1444-ben évenként egy ízben vesz a város egy-egy könyv papirost. 1449-ben, 1450-ben már három ízben, tehát a fogyasztás emelkedőben van. Már a század végén, 1498-ban például 7 ízben, 1499-ben pedig 6 ízben vesz a város egy-egy könyv papirost.

A következő század elején az évenkénti papírfogyasztás mennyisége igen változó. Vannak olyan esztendőök, hogy a város egyáltalán nem vásárol papirost. Így volt ez 1518-ben vagy 1520-ban. Vannak azután olyan évek, hogy csak egy-egy könyv papirost vesz a város, viszont némely esztendőökben hat-hét könyvnyi papirosfogyasztás állapítható meg, sőt 1526-ban már egy egész rizsma papirost szerez be a város.

1526 után vannak esztendőök, a mikor roppant nagy a papirosfogyasztás, mint például 1529-ben, 1538-ban vagy 1547-ben, viszont vannak évek, a mikor az egész évi papirosvétel nem több két könyvnél, a mint ez például 1528-ban vagy 1541-ben történt.

A vásárolt papirosmennyiség nagy részét a város oklevelek írására, egy kisebb részét pedig adólajstromok, jegyzőkönyvek, számadáskönyvek céljaira használta fel. Ezek a jegyzőkönyvek, adólajstromok, számadáskönyvek Zsigmond király korával, a XV. század huszas éveivel, veszik kezdetüket és bennük a magyar művelődés-, jog- és köztörténetnek páratlanul becses anyaga van felhalmozva. Habár ezen könyveknek teljes és folytatólagos sorozata nem is maradt reánk, mégis elég lesz, ha csak arra az egy körülményre utalunk, hogy a város számadáskönyvei — leszámítva a Zsigmond korától egészen Mátyás király uralmának közepéig terjedő töredékeket — 1497-től fogva, mondhatni a mai napig, teljes sorozatban fenmaradtak.

¹ 1510. In die S. Appollonie virginis et martiris: Pro uno registro novo de Cracovia apportato den. IXXI. Eperjes város levéltára 598/a. szám 35. lap.

1540. Sabato Philippi et Jacobi: Domino Malchiori pro emenda papyro, cera, zacaro etc. *Cracoviam emti* fl. IIII. Eperjes város 1538—44. évi számadáskönyve 264. lap.

1541. Sabato ante Misericordia: Domino iudici *Cracoviam* profecturo pro emendis papyro, regestis, cera ruffa, item pulvinariis dati sunt monete polonice et hungarice flor. VIII. U. o. 363 lap.

1504. 7 maii: Papyri 2 riss empt. per dominum Iudicem Cracovie fl. 2. U. o. 634. lap.

1545. Empte res varie: Papyrus 1 lb den. 6. In quadagesima dominus iudex *Cracovie existens* emit pro civitate papyri riss 1. fl. den. 14. Eperjes város 1545—54. évi számadáskönyve 49. lap.

Az a körülmény, hogy a város a vásárolt papirosmennységet szorosabb értelemben vett könyvek írására vagy iratására is felhasználta, nagyon valószínű ugyan, de nehezen bizonyítható azért, mert írott könyv a város levéltárában csak egyetlenegy maradt reánk. Arra a kérdésre, hogy ennek a könyvnek papirosa hol készült, továbbá, hogy a könyvet magát Eperjesen írták-e, határozott pontossággal felelni nem tudunk, a valószínűség azonban a mellett szól, hogy a könyv Eperjesen készült, erről azonban még későbbben lesz szó.

A városnak a most elsorolt jegyzékek és könyvek iratásához természetesen írószerekre is volt szüksége, azonban a számadáskönyvek csak egyetlenegyszer emlékeznek meg arról, hogy a város írószereket vett, ugyanis 1452-ben a város 12 dénárért írószereket vásárol.¹ Később, 1557—58-ban a számadáskönyvekben azt olvassuk, hogy a város 7 dénárért tintát, 16 dénárért *porzót*, 14 dénárért tintakészítéshez szükséges gubacsot és vitriolt vásárol.² Úgy látszik, a szokás az volt, hogy az írószerszámokat a város jegyzője vagy írnoke a sajátjából szerezte be.

A papirosra való íráson kívül ismeretes volt Eperjesen a fára való *rovás-írás* is, a mely az egyetlen reánk maradt adat tanúsága szerint még a XV. század végén is használatos volt. Ugyanis egy 1496-ban kelt végrendeletben, melyben egy Albert nevű eperjesi kovácsmester végintézkedik, abban a részben, a hol a végrendelkező a künt lévő követeléseit sorolja föl, azt olvassuk, hogy „Georg Calmar et alii quamplures, super quibus *specialia registra lignea* habet — pro laboribus sibi tenentur...” stb.³ Ez a „speciale registrum ligneum” pedig nem lehet más, mint *rovás*.

*

Miután a könyvirókkal, továbbá az írás és könyvek anyagával megismerkedtünk, térjünk át immáron magukra a könyvekre.

Elsősorban természetesen magának Eperjes városának könyveiről, könyvtáráról kell megemlékeznünk. Ez a könyvtár, a mint azt a számadási följegyzések, továbbá maguk a megmaradt könyvek is igazolják, már a középkorban eléggé tekintélyes volt.

Már említettük, hogy a városnak Zsigmond király korában volt már valami jogkönyve, a Rüstorffer-féle kompiláció. A XV. század későbbi folyamán volt valószínűleg a városnak több írott könyve is, azonban ezek közül is csak egyetlenegy példány maradt fenn az utókorra. Ez a könyv

¹ 1452. Dominica Exurge: Item vor eyn *schryeb gerete* den. XII. Eperjes város levéltár 210/a. 107. lap.

² 1557. Sabbato Philippi Jacobi: Pro atramento den. 7.

1557. Sabato 4. dominice Adventus: Pro pulveribus *scriptoriis* den. 16.

1558. Sab. 7-te dominice post Trinitatis: Galla et vitriolium ad confectionem attramenti den. 14. Eperjes város levéltára 1555—58. évi számadáskönyvében.

³ Eperjes város levéltára 588. szám.

egy „summa legum”, egy jogi kompendium, mely más városok tanácsainál is használatban volt, így például Bártfán is.¹ A nagy kötött könyv első hártyalapján XVI. századvégi — XVII. századi írással ez a följegyzés olvasható: „L. I. C. I Statuta seu iura municipalia regiae liberaeque civitatis Epperiensiensis iustitiae conferencia per eandem hactenus rite observata ac futuris quoque temporibus sine ulla immutatione semper observanda.” Azonban ez a fölírás nem fedti a könyv tartalmát, mert az nem Eperjes város municipális statutumait, hanem a római és egyházi jogból összeszerkesztett kompendiumot tartalmaz.

A 39 nagy folio papírlapra (78 oldalra) írt könyv lapjain vízjegyet hiába keresünk, így tehát annak származása meg nem állapítható. A papírra a szöveg kéthasábosan van írva. A diszes első lapon a bevezető sorok, továbbá a fejezetek címei (rubrum) vörös festékekkel vannak írva, maguk a kezdőbetűk kék vagy vörös festékekkel. A summa három könyvre oszlik. Minden könyv kezdőbetűje nagyon diszesnek készült.

A miniator például az első lap díszítésénél nemcsak a vörös alapfestéket, de a léczekre a lap alján és jobboldalán az aranyat is felrakta, de azután, mivel úgy látszik, a megrendelő tanácsnak a könyvre szüksége volt, az initialék díszítését már be nem fejezhette. A könyv végén tartalomjegyzék van, melynek legutolsó soránál — „L. Pena mutatur” az évszám, 1481 olvasható, ebben az esztendőben készült tehát a könyv.

Hogy a város tanácsa csakugyan használta ezt a summát, azt Glogovita Lőrincz, Czibner Keresztély, Fontanus Imre és más XVI. századi városi jegyzők marginális bejegyzései bizonyítják. A könyv kötése: préselt barna bőrrrel bevont fatábla, rézkapcsokkal. A bőrkötésen három sorban czimeres oroszlán, sas, keresztbe tett kard, továbbá arczképek láthatók, a legelső sor képei alatt *Job(annes)*, *Mar(cus)* és *Era(zmus)* felírással.

Mivel a summa az egybekötött papirosnak csak kisebb részét foglalja el, a fennmaradt tiszta lapokra a tárnokjogi cikkek, a városi tisztviselők eskümintái stb. vannak XVI—XVII. századi írással bevezetve.

Ha kutatjuk, hogy ki volt a könyvnek miniatúra, úgy arra az eredményre kell jutnunk, hogy valószínűleg a már általunk ismert Henckl György másolta, a ki — a mint azt már említettük — ezen időtájt (1489) Eperjesen tartózkodott. Ezen a könyvön fölül a XV. században meg voltak a városnak az ország törvényei, meg az ország krónikája.² Fennmaradt továbbá a város levéltárában négy darab XV. századi ősnymtatvány is, ezekről azonban később lesz szó.

¹ Iványi Béla: Bártfa sz. kir. város levéltára I. kötet, 511. lap.

² 1497. Bertalan előtti szombaton: Pro ligatura decreti et *Cronice Regni* xL den. Eperjes város levéltára 598/a. 103. lap.

1498. Assumptio utáni szombat: Pro decreto regni 1 fl. U. o. 122. l.

1500. Visitatio utáni szombat: Pro decreto regni den. III. U. o. 171. l.

A XVI. század elejéről már több adat van a városi könyvtár állagának szaporodásáról. Így például: 1515-ben megveszi a város a „császári” (azaz német birodalmi) törvényeket, helyesebben a digeszták és pandekták négykötetes lyoni kiadását, mely ma is megvan a város levéltárában. Ugyanezen évben vesz a város 75 dénárért egy „liber artis militiae”-t is, a mely azonban ma már nincsen meg. 1520-ban Werbőczy Hármaskönyvét veszik meg 1½ forintért, mely ma már szintén nincs meg a város levéltárában. 1538-ban Justinianus Institutioit veszik meg egy forintért. Ez ma is megvan még. Ugyanezen évben még egy naptárt is vesz a város 5 dénárért. 1542-ben Ambrus könyvárústól két naplót — „ephimerides” — vesz a tanács. 1544-ben az egyház számára 90 dénárért egy katechizmust vásárol a tanács, hogy azonban ma hol van ez a valószínűleg Luther-féle katechizmus, nem tudjuk megmondani.¹

Azonban a kulturára fordított kiadások nem merültek ki a városi könyvtárnak vétel útján való gyarapításával, hanem támogatja a város anyagi segítséggel a magánosok könyvtárának szaporítását is. Így például 1538-ban előfordul, hogy a szlávok hitszónokának egy forintnyi segélyt ad a tanács könyvvételre. 1536-ban a város Korponáról hívott meg hitszónokot, kinek könyvtárát a város szállíttatta Korponáról Besztercebányán, Liptószentmiklóson, Szepesszombaton, Lőcsén át Eperjesre. A könyvtár szállításának díja összesen négy forint 34 dénár volt. 1549-ben (Tordai) Gelous Zsigmond eperjesi tanítónak három forintnyi segélyt ad a tanács, hogy javait és *könyveit* Vittembergából Eperjesre szállíthassa. Ugyanez a tanító úgylátszik még két évig Olaszország valamely egyetemén is tanult, mert 1551-ben, midőn Eperjesen „publicus professor” lett, „pro viatico et vectura librorum ex Italia” a tanács összesen huszonöt forintot — az akkori viszonyokhoz képest nagy összeget — szavazott meg.²

¹ 1515. Luca utáni szombaton.

Pro uno coreo ad leges imperiales den IX.

Pro asseribus ad eundem librum et pro una rama den. XII.

Eperjes város levéltára 890. a. 23. lap.

Die solutionis post Thome apostoli.

Pro intrologatione legum imperialium den. XXXII. U. o.

Sabbati post b. Barnabe apostoli.

Pro uno libro *artis milicie* den. LXXV. U. o. 36. lap.

1520. Die solutionis ante dominicam oculi.

Pro *legibus Stephani Verbey* fl. 1½. U. o. 121. lap.

1588. Sabato ante Ascensionis.

Liber Institutionum Justiniani imperatoris germanice cum commentariis emptus fl. 1.

Eperjes v. számad. kve. 1538—44—78. lap.

1538. Pro tabula sive *Calendario* den. V. U. o. 113. lap.

1542. Sabato ante Gregorii.

Papyrus empta item ephimerides 2 ab *Ambrosio bibliopola* den. LXXV. U. o. 479. lap.

1544. *Liber catechismi* emptus pro ecclesia a domino Bartholomeo Bogner (ez volt ekkor a németek hitszónoka) solutus per dominum Johannem Roth den. 90. U. o. 690. lap.

² 1536. Exposita extraordinaria.

Vectura librorum domini concionatoris a Sancto Nicolao usque ad Jorgenperck constat et Lewscham den. XLXVI. (így!).

Daczára Gutenberg korszakos találmányának, Eperjes városa még a XVI. század közepén is másoltat, — igaz ugyan, hogy csak az ország törvényeit, noha azok már ekkor nyomtatásban is megjelentek. Így például 1543-ban a tanács 75 dénárt fizet a löcsei városi jegyzőnek azért, hogy az országos törvényt lemásolta. 1550-ben bizonyos Márton nevű timár (lanio) 12 dénárt kap azért, mert az országos törvényt lemásolta.¹

Ha már most azt keressük, hogy vajon voltak-e Eperjesen olyanok, a kik könyvek árusításával hivatásszerűen foglalkoztak, úgy arra az eredményre jutunk, hogy már a középkorban volt Eperjesen hivatásos könyvkereskedő. Így 1519-ből bizonyos *Márk* nevű könyvkereskedő létezéséről van tudomásunk. 1542-ben egy *Ambrus* nevű könyvkereskedőt, ugyancsak 1542—43-ban még egy *Márton* nevű könyvkereskedőt is ismerünk, ez utóbbitól azonban könyvet nem, hanem inkább fűszerszámot, sáfránt, borsot stb., vesz a tanács.²

A város kulturkiadásai közt előforduló tétel még a könyvnek kötetésére fordított költség is. Az 1441—54. évi számadáskönyv bekötetése 12 dénárba került, a mi aránylag olcsó volt, mert például 1497-ben az

Vectura domini concionatoris librorum a Carpona Bistriciam et Bistricia Sanctum Nicolaum soluta flor. 11 den. XVIII. Eperjes város 1528—37. évi számad. kve 567. l.

Sabato ante dominicam Palmarum.

Vectori libros domini concionatoris Alemanici aportanti in Lewscha in vecturam dati flor. 1. dem. LXX. U. o. 599. lap.

1549. De adducta supellectili, *libris* videlicet etc. domini Sigismundi Geloi ex ipsa Viteberga stb. addidit civitas flor. 3. Eperjes v. számadáskönyve 1545—54-ből, 383. lap.

1557. Domino Sigismundo Geloo publico professori.

Item 16. decembris eidem domino Sigismundo Geloo pro viatico et *vectura librorum ex Italia* fl. 25. U. o. 558. lap. Tordai Gelous Zsigmond — úgy látszik — a páduai egyetemen tanult, mert 1549-ben Páduában egy könyv is jelent meg tőle, melynek címe volt: *Oratio de beatitudine*, mely ma már csak két példányban ismeretes. Azonban Tordai nemcsak ekkor, hanem később is fejtett ki irodalmi működést. Ugyanis 1551 januárjában Bázelen jelenik meg az: *Euripides Orestes tragoedia cum primis elegans stb.* című munka, 1554-ben pedig Bécsben jelenik meg egy műve, a melyet Pozsonyban írt és a mely a Nádasdi Tamáshoz írt epigrammáit tartalmazza. Ez a munka egyetlen példányban ismeretes. (Ld. Szabó-Hellebrant: Régi magyar könyvtár III. 1. 117, 120 és 126. lap.)

¹ 1543. Aulica.

Notario Leuchoviensi de articulis regnicolarum descriptis dati sunt den. LXXV. 1538—44-es számadkv. 541. lap.

1550. Sabato Misericordia.

Martino lanio scriptori articulorum den. XII. 1545—54-es számadkv. 510. lap.

² 1519. Wolff Lőrincz babérkoszorús végrendelete. Ennek egyik pontja:

Domino *Marco* bibliopole pro sex alexandris fl. 1. den XXX. Eperjes v. levéltára 1009. szám.

1542. Sabato ante Gregorii.

Papyrus empta item ephimerides 2 ab *Ambrosio* bibliopola den LXXV. 1538—44-es számadáskv. 469. lap.

1502. Ad calculationem.

Feriis Andree pro condimentis adferendis dati sunt *Martino* bibliopole fl. XIV. U. o. 509. lap.

Condimentis a *Martino* bibliopola croc. // 1 f. 4½ et pip. // 2 fl. V (den.) LXXXX. U. o. 557. lap.

országos törvény és Magyarország krónikájának bekötése negyven dénárjába került a városnak.

1517-ben a „császári” törvények négy kötetének bekötetése összesen 53 dénárba került, ebből bőrre, fatáblára, szóval anyagra 21 dénár kellett, maga a kötetés 32 dénár volt.

1517-ben a tanács a város egy könyvének bekötési táblájához egyszerű tíz, majd ismét husz dénárért csatot (fíbula) vesz.

1544-ben az egyház számára vett katekizmust is beköteti a város, ugyanekkor a jegyző vagy számadáskönyvek bekötetéseért fizet a tanács a könyvkereskedőnek egy forintot.¹

Ezek után áttérünk a város levéltárában mind mai napig megőrzött könyvek, ősnymtatványok és XVI. századi könyvek — a város hajdan nevezetes könyvtára romjainak — ismertetésére.

A városi könyvtár XV. századi nyomtatott könyveinek száma ma már csak öt darab.

A legrégibb 1483-ból való. A könyvek majdnem kivétel nélkül jogi tartalmuak, hiszen a tanácsnak főleg ilyenekre volt szüksége.

Maguknak a könyveknek leírása a következő:

1. 1483. Nürnberg.

A. M. T. S. Boetius: De consolatione philosophica.²

Folio kötet, elől czimlapja nincsen, hanem az indexxel kezdődik, mely azonban az I. betű végéig hiányzik. Az öt könyvre osztott munkában a kezdőbetűk festésére mindenütt helyet hagytak, de csak az első oldalon van egy kisebb és egy nagyobb C betű gyors és vázlatos tollrajzzal, minium festéssel odavetve, a többi kezdőbetű helye üres. Ehhez hozzá van kötve: Margarita decreti seu tabula martiniana edita per fratrem Martinum ordinis praedicatorum, domini pape penitentiarium et capellanum.

A két hasábosan nyomott könyvnek évszáma, kiadója megnevezve nincsen. Az initálék festésére itt is helyet hagytak, de csak egy kezdő I. és A. betű van miniummal megfestve, a többinek a helye üres.³

A két munka bőrrrel bevont fatáblába van együvé kötve és bőrrös rézcsatokkal ellátva.

¹ Ld: a 350—351. lapon levő jegyzeteket. Ezeken felül:

1441. Item pro copertorio huius registri XII. den. Eperjes v. lt. 210. a. 1. lap.

1517. Beraczk napja utáni csütörtök.

Pro fibulis ad librum civitatis applicatis den. X. Eperjes v. lt. 890 a. sz. 61. lap.

1517. Sabbato ante Luce evangéliste.

Pro fibulis ad unum librum civitatis den. XX. U. o. 60. lap.

1544. 7. maj.

Pro ligatura catechismi in ecclesiam, item pro regestis papyr fl. 1 den. 35. Eperjes város levéltára 1538—44. évi számadáskv. 634. lap. — Pro ligatura regestorum bibliopole fl. 1. U. o.

² V. ö. Hain I:463 I. 337 l.

³ Valószínűen azonos Hain III: 367 l. 10837. sz. a. leírt művel.

2. 1494. Decretalium dni pape Gre- || gorij noni copilatio accurata || diligentia emendata sumoqs || studio elaborata et cum scriptu || ris sacris aptissime concordata.¹

Az ép állapotban lévő quart alaku könyv bőrrel bevont fatáblába van kötve, rézverettel és rezes csattal van ellátva. Kötése 1500 körül készülhetett, mert az első tábla belső tiszta lapján a könyv egykori volt tulajdonosának következő bejegyzései olvashatók:

„Ego Johannes Heidelberger ordines minores sumsi in Romana curia vigilia nativitatis Domini, anno incarnationis Domini 1501 in fine jubilei, ordinem vero diaconatus in die Stephani, ordinem presbiteratus in die Johannis evangeliste eiusdem anni, primicias cecini tertia feria inter festa Penthecostes, eiusdem anni in Novozolio patre spirituali existente magnifico domino Michaeli Kunigspurger, cuius anima vivat cum superis uxore existente eiusdem Benigna N., suscepi statum caplanatus Kramnicie eodem anno in vigilia visitationis gloriose virginis Marie, in quo permansi usque ad vigiliam Trinitatis. In vigilia Trinitatis recessi a Kremnicia Wiennam versus studii causa. 1502 veni Wiennam 6 feria post festum Corporis Christi. Tercia feria sequentis septimane intitulatus sum ad matriculam alme universitatis Wiennensis per egregium doctorem Joannem Keckinam tunc temporis rectore existente universitatis eiusdem. Sequenti die intitulatus sum ad facultatem iuris canonici per eximium doctorem Joannem Kaltmarter eo tempore decano eiusdem facultatis s. — Anno 1502. mansi autem Wienne annis fere duobus in iure canonico audiente ordinario primo existente doctore Wolffgango, post ipsum egregius vir utrotumque iurium licenciatus Gabriel N., decreti Magister Johannes Weydel, post ipsum magister cori licentiatus Sexti et Cle. elegantissimus doctor utriusque iuris Georgius Madeil filius Posoniensis. Recessi a Wienna 1504. post festum Ascensionis Domini. Item incepti legere ad lecturam Sancti Johannis Elemosinarii 20. die septembris anno 1506. — in Novosolio mortura est autem mater mea spiritualis Benigna Kunigspurgerin die 16. januarii ante horam tertiam in nocte anno 1507.

3. 1496. Nürnberg.

Czime: Decretales cum summariis suis et textuum divisionibus ac etiam rubricarum continnationibus.²

A nyomtatott czim alatt XVI. század elei írással mintegy czimkiegészítésül ezt olvassuk: „In legum corruptores ex divo Gregorio episcopo Nazanzeno paraphrase (?) Petro Moselano auctore”.

¹ Hain II: 520 l. 8031. sz. a. leírt mű.

² V. ö. Hain, II. 521. l. 8034. sz. a.

Ezután ugyanazzal az írással egy: „Perplexis legium versari in rhetibus usque” kezdetű hét soros vers következik.

A bekötési tábla első belső lapján VIII. Incze pápának 1487. november 10-én Rómában kelt és az erfurtiakhoz intézett brevéje van bera-
gasztva, melyben a pápa az apostoli szék által engedélyezett bucsú nyil-
vános kihirdetését illetőleg intézkedik.

A 382. lapos folio könyv bőrrel bevont fatáblákba volt kötve, azon-
ban a kötés rongált, a bőr nagy része lekopott. A rézkapcsolók elvesztek.
A kezdőbetűk festésének mindenütt helyet hagytak, valamennyi ki is van
festve kék festékekkel, kivéve az első G kezdőbetűit, a mely kék, piros és
arany festékekkel van kifestve. A könyv a nedvesség folytán, meg a rovarok
pusztításaitól annyira megrongálódott, hogy a 266. laptól kezdve majd-
nem teljesen hasznavehetetlen.

4. 1498. előtt.

Ein new geteütscht Rechtbuch gezogen ausz Geystlichen und welt-
lichen Rechten. Bővebb czime a címlap belső oldalán olvasható:
Klagantwurt und auszgesprochne urtcyl gezogen ausz geysztlichen und
weltlichen rechten, so vil und der czu teglichem gebrauch und yebung
nott sein. Ezután a „Register” következik.

A könyv levelei számozva vannak, összesen 174 levelet (348 lapot)
tartalmaz.

Czímlapján egykoru írással írva ezt olvassuk: „*Sum civitatis Epperies,
anno Domini 1498.*”

A kis folio könyv bőrrel bevont fatáblába van kötve, a kötésen réz-
csatokkal.

5. 1498. Velence.

Summa Azonis.¹

Végén: Defende nos beate pater Antoni. Ezen fohász alatt Szent
Antalnak fametszetű színezetlen képe látható.

A 320 folio lapnyi könyv első lapjai felül és a belső alsó sarokban
víztől rongáltak, a többi lapok vízfoltosak. Kezdőbetűi kifestve vagy
írva nincsenek. Kötése fatábla, kissé már megrongált bőrrel bevonva,
a könyv bőrös rezes csatjai elvesztek.

Ennyi a város könyvtárának középkori könyvtárának maradványa.
Bizonyára csak romja a hajdani könyvtárnak, melyben, a mint már tud-
juk, az ország törvényei, az ország krónikája, a hadi tudomány könyve,
Werböczy első kiadása stb. mind helyet foglaltak.

Ezekon kívül még öt XVI. századi könyv maradt fenn a város levél-
tárában, a melyeknek leírása a következő:

1. 1512—1514. Lyon.

A digesták, pandecták és institutiók négykötetes lyoni kiadása.

¹ V. ö. Hain, I: 283 l. 2235. sz.

a) A címlapon: Copiosum argumentum voluminis stb.

Ugyanitt a könyvnyomtató Fradin Ferencznek mesterjegye. Végén: Impressum Lugduni, per Franciscum Fradin, anno Domini millesimo CCCCXIII. die vero XIII. mensis novembris.

b) Címlapján: Copiosum argumentum voluminis, Fradin Ferencz mesterjegyével. Végén: Mira sedulitate impressum opera Francisci Fradin Lugduni commerantis anno Domini MCCCCXII. die vero XVIII. decembris. *Ehhez hozzákötte*: 1. Institutionum imperialium argumentum. Nyomatott u. o. anno Domini MCCCCXIII, die vero XXV. mensis februarii. 2. Casus longi super institutis prohemium. Végén: Impressi Lugduni per magistrum Jacobum Mareschal, anno Domini MCCCCXIII, — XVIII. januarii.

c) Infortiatum, quod quattvor et decem contiutus libros pandectarum est medium per vigili iurisperitorum ac impressoris cura sculptum hec comprehendit sub notata. Fradin mesterjegyével. Végén: opera Francisci Fradin impressoris Lugduni commorantis, anno Domini millesimo quingentesimo XIII. die vero XXV. Januarii. Ezután következik abc rendbe szedett index.

d) Digestum vetus quinquaginta librorum pandectarum primum volumen XXIII. libros continens (erratis abiectis ac glosis transpositis suis locis restitutis) magna impressum sedulitate subiecta complectitur. Fradin mesterjegyével. (Melléklet.) Végén: Lugduni opera Francisci Fradin, anno a natali Salvatoris CCCCXIII. supra millesimum, die vero X. may.

A kötetek félig bőrrel bevont fatáblákba vannak kötve; a csatok a III. kötet egyik csatja kivételével elvesztek.

2. 1536. Frankfurt. (Majna m.)

Justinianischer Instituten, warhaffte dolmetschung, darin der groszmechtigest Kayser Justinian den ersten grund geschribner recht hat forgebildet, durch Orth. Tuchsper von Dit. M. D. XXXVI. Getruckt zu Frankfurt am Meyn, bei Christian Egenolff im jar M. D. XXXVII.

A címlapon ez a feljegyzés: *In usum civitatis Epperjes*. A kis folio alakú könyv bőrrel bevont fatáblába van kötve, rézcsatjai elvesztek.

3. 1539. Lipcse.

Sachssenspiegel corrigirt auffs New, nach dem Inhalt der Alten, waren, corrigirten exemplarn und Texten. Gedruckt zu Leipzig durch Nicolaum Wolrab anno M. D. XXXIX.

Elől ez a bejegyzés olvasható: „In usum civitatis Epperjes”. A könyv végén a következő bejegyzés: Dieszes Buch ist der Stat Epperjes gekauft im 1550. Jar. Kötése a kis folio alakú könyvnek fatábla bőrrel bevonva, zárórész csatjai elvesztek. A kötés címlapján „*Sachsen spigel*” felirat olvasható, körülötte bibliai jelenetek képe látható.

4. 1561. Lipcse.

Sachsenspiegel, auff's newe obersehen, mit summariis und Additionen. — A könyv utolsó, oldalán: Leipzig bey H. Ernesto Voegelin anno MDLXI.

A kis folio alakú könyv rongált bőrös fatáblába van kötve, rézcsatjai közül egyik elveszett.

5. 1566—71. Frankfurt (Majna m.)

Notariat und Teutsche Rethorie.

Getruckt Francfort am Meyn, bey Christian Egenolffs Erben M. D. LXXI.

Az összesen 146 lapos könyv a 25. lapig víztől erősen meg van rongálva. Ehhez *hozzáköteve*: Formular alterlei Schrifften, Instrumentum und Brieffe stb. Francfort am Meyn, bei Christian Egenolffs Erben M. D. LXVI.

A kis folio alakú könyv disznóbőrbe van kötve, a kötés maga szintén nedvességtől rongált.

A város bírása és tanácsa ezekből merítette azt a mély és körültekintő jogi tudást, mely a mai kor jogászainak is becsületére válnék. Mindezen XV. és XVI. századi könyveken kívül van a város levéltárában sok XVIII. századi könyv is, köztük pl. unicum is, (így a nagyszombati egyetem könyvnyomdájának 1753-iki könyvraktár jegyzéke) ezeknek ismertetése és leírása azonban már ezen cikk keretén kívül esik.

*

Meg kellene végül emlékezni a város levéltárában őrzött számadási jegyzőkönyvekről, adó lajstromokról stb. Ezek Zsigmond király korával (1424) kezdődnek, teljes sorozatot azonban — különösen a számadáskönyvek — a XV. század végétől képeznek. Nem bocsátkozhatunk eme páratlanul nagyértékű levéltári anyag ismertetésébe már csak azért sem, mert nem feladatunk e helyen a város levéltárát, hanem a könyveket ismertetni.

A városnak — mint jogi személynek — könyvtára mellett meg kell még emlékeznünk az egyházak, továbbá a magánosok könyveiről.

Irott adataink nagyon szűkszavúan emlékeznek meg az egyházak könyveiről és könyvtáiról. Első adatunk 1478-ból való, a mikor az eperjesi kolostori templom számára egy — valószínűleg egyházi — könyvet vesznek.¹ Hogy ennek a templomnak könyvtára is volt, azt a templom-számadások bizonyítják, melyek szerint 1483—84-ben három ort dénárt fizetnek ki könyvekre.² 1485-ben ugyanennek a templomnak egy

¹ 1478. Az eperjesi kolostori templom számadása. Item an *eyn buch* und den pit lewtin dy do habin oem gelwffin LXXXIII. den. Eperjes város levéltára 436. a. szám.

² 1483. február 11—1484. Az eperjesi kolostortemplom számadásának töredéke. Item an den *buchern* III ort den. U. o. 465. b. szám.

misekönyvet, még pedig valószínűleg irottat vesznek, melynek fejében összesen egy forint 56 dénárt fizettek ki.¹ Arról az antifonaléről, melyet úgy látszik az eperjesi plébániatemplom számára írt és festett 1501-ben Cathedralis Mátyás, már bőven megemlékeztünk.

1507-ben a Szent Lénárd templom jut egy nyomtatott misekönyvhöz, melyet Cromer György ajándékoz ennek az egyháznak. Magát a misekönyvet Velenczében nyomtatták. Áráról nem maradt feljegyzés.²

Mindezekon felül tudjuk még azt, hogy 1544-ben — a mint azt már említettük — a főegyház számára a város Bógner Bertalantól vett egy katekizmust.

Ennyit tudunk az egyházak könyveiről.

Hátra van még, hogy a magánosok könyvtáiról és könyveiről megemlékezzünk. Arra, hogy magánosok is vesznek könyveket, első adatunk 1515 körülről való. Ekkor ugyanis Grauscher Jakab fiának, Mártonnak, a ki iskolai tanulmányait végezte, könyvek vételére 2 frtot ad a kiskorú Márton vagyonát kezelő eperjesi tanács.

1517-ben Gáspár babérkoszorúsnak tanítás és *könyvek* fejében Grauscher István vagyonából a tanács 4 forint 48 dénárt fizet ki, 1520-ban pedig György babérkoszorústól ugyanezen István számára 41 dénárért egy nyelvtant vesz a tanács.³

1515-ben Eperjesre vetődik András brassai deák, a ki ezen év februárjában egyik éjjelen részegségében megtámadja szállásukon az épen Eperjesen időző királyi adószedőket is. Ezen tettéért a tanács András deákot elfogatta és rövidesen lefejeztette. Kivégeztetése előtt (február 23-án) kelt végrendeletéből megtudjuk, hogy András könyveket is hor-
dott magával. A végrendelet három „codex”-et sorol fel, egy „Gyöngyök gyöngye” című szótárt, egy poeticát és Valla Lőrincz művét.⁴

Természetes, hogy ebben az időben, inkább egyházi férfiak foglalkozván könyvekkel és tudománynyal, könyvtáraik is jórészt ezeknek vannak.

¹ 1485. Az eperjesi kolostori templom számadásának töredéke. Item czum *mesbuch* das man hat gegeben irbir lewte 1 ½ frt. Item am *mesbuch* VI den. U. o. 484. a. szám.

² 1507. Anno 1507. providus Georgius Cromer dedit ad ecclesiam sancti Leonardi unum missale impresum, *pressura Venetensi*, quod circa ecclesiam eandem temporibus perpetuis manere debet. Eperjes v. lt. 577a. szám, 16. lap.

³ 1515 *táján*.* Martino scolari nepoti videlicet suo a filio suo Jacob Granscher progenitum, secundum testamentarium ordinationem quondam providi Johannis Grauscher per dominos in pretorio super *empcione librorum* vel ad alias necessitates suas quorsum voluerit dati sunt fl. 11.

1517. Anno salutifere incarnationis 1517. Baccalaureo Gaspar pretextu cerborum *librorum* ab eo emptorum et quod ipsum (t. i. Stephanum) annis tribus docuit fl. IIII. den. XLVIII.

1520. Anno 1520 sabbato post Margarethe Baccalaureo Georgio datus est fl. 1 ex eo quod Stephanum iuvenem eruditum eidem etiam *pro una grammatica* den. XLI. per dominos de pretorio. — I. h. 758b. 35. és 39. ll.

⁴ 1515. február 23. (Eperjes). András brassai deák végrendelete, melynek egyik pontja: „Item vocabularius unus Gemma gemarum dictus Margaretam poeticam Laurentium Valla; hii dicti codices apud magistrum scho (sic!) in Stropko habentes, pretereā fassus est se unum gladium poszlar habere, qui non esset ipsius proprius sed hospitis in Stropko, apud quem esset suus gladius horwatus proprius, quem postquam hospes ille reddet, debet sibi restitui predicatus gladius poszlar! I. h. 895. szám.

1516-ban Miklós eperjesi lelkész végrendelezik, a ki végrendeletében könyvei közül egy misekönyvet és egy nagy nyomtatott breviáriumot a Szent Miklós egyháznak hagyományoz.¹

1517-ben János eperjesi plébános, Péter, a szabadművészetek babérkoszorúsa és közjegyző előtt azt vallja, hogy egy bizonyos Simon a maga misekönyvét megőrzés végett a Szent Miklós egyház custosának adta át.²

1519-ben Wolff Lőrincz babérkoszorús élete végét közeledni érezvén, végrendeletet alkot, mely azért nevezetes, mert felsorolja, hogy egy Márk nevű könyvkereskedőnek bizonyos könyvek fejében mennyivel tartozik.

A végrendeletnek vonatkozó része így hangzik:

„Debita, quibus obligatur hae sunt.

Domino Marco bibliopole pro sex alexandris fl. 1 den. XXX.

Pro donatis XVIII, den. LXXXXII.

Pro sex grammaticis Henrici Manni fl. 1 den. LIII.

Pro duodecim Epistolis Bartholomei Coloniensis den. LXX.

Et pro duabus grammaticis fl. 1.

Et pro duabus comediis Plauti den. XIX.”

A végrendelet rendelkező részéből még azt is megtudjuk, hogy Wolff Lőrincznek, a ki egyébként eperjesi iskolamester volt, Seneca tragédiáit Czibner Keresztély eperjesi városi jegyző fiának, a classicus műveltségű Eustáchnak hagyományozta.³ Az 1520-as években erősen szereplő személy volt az eperjesi származású Chunis Mátyás (egyeperjesi szücs fia), ki később szepesváraljai plébános volt. Ez írja 1523-ban Zalkán László egri püspökhöz, hogy Krakkóban javai, többek közt *könyvtára* is a tűz martalékává lettek.⁴

¹ 1516. június 10. Miklós presbiternek, az eperjesi szent Miklós templomban levő Krisztus Teste oltárának végrendelete „...calicem suum, ampullas argenteas *missale et breviarium suum mayus impressum* legavit ad ecclesiam civitatis huius parochialem sancti Nicolai.” U. o. 936. szám.

² 1517. április 16. Péter „arcium liberalium baccalaureus” és közjegyző előtt János eperjesi plébános azt vallja, hogy Simon „calicem suum pacificale, casulas duas *ac missale* custodi nominate ecclesie” (t. i. Sancti Nicolai) átadta, hogy mindezeket a sekrestyében megőrizze. U. o. 957. szám.

³ 1519. „Laurentius baccalaureus” többek közt „coram... Jacobo artium liberalium magistro, concionatore civitatis” végrendeletet alkot. Eustachio filio domini notarii tragedias Seneca” hagyományozza, a mi a végrendelet végrehajtóinak megjegyzése szerint: „Eidem date sunt.” U. o. 1009. szám. — Wolf életére vonatkozó adatokat ld.: Magyar Középiskola 1910. évf. 573—74. ll.

⁴ 1523. július 2. Eperjes. Chunis Mátyás, a szabadművészetek mestere és a theologia babérkoszorúsának levele Zalkán László egri püspökhöz: „Post humilimam servitorum commendationem, ut eadempancissimis rem omnem teneat, neutiquam sine causa reditum meum hactenus distulisse putet quoniam quidem necnibus tum paramentis tum aliis necessariis paratus usque nunc eram fortuna non madique obsecundante infelici omine Gracovie dammificatus igne, ubi in absentia mea et rerum suppellactilia (tametsi curta) et *librorum bibliothecam* funditus exustam amisi.” stb. Eperjes város ltára 1113. szám.

Innen fogva 1548-ig az írott adatok a könyvtárakról és könyvekről hallgatnak. 1548. október 13-án elhunyt Österreicher Lénárd sárosi kapitány, ennek javai közt a következő kultur műszereket és eszközöket találjuk:

Ain compast,
Ain eisen Zirkel,
Item ain mos stab és végül
Sechs grosse Bücher, a melyek azonban — sajnos — névszerint megnevezve nincsenek.¹

A XVI. század második feléből a város levéltárában már több könyvjegyzék maradt fenn, legtöbbje a város lelkészének könyvtárát tartalmazza, van azonban köztük polgárok kezén volt könyvtárnak jegyzéke is. A könyveket rendszerint osztozkodások vagy végintézkedések alkalomával írták össze, a mely összeírások néha — sajnos — csak sommásan végeznek a könyvtárral, azonban a legtöbbje mégis címeik szerint egyenként felsorolja a könyveket.

Ezek a könyvtárösszeírások időrendben a következők:

1552-ben Feyner Gergely* eperjesi polgár halála után, ennek felesége és mostoha gyermekei közt hat eperjesi polgár jelenlétében osztozkodás megy végbe, a mikor Feyner könyvtára szintén összeíratott, de megbecsülve nem lett, a mi kár, mert legalább a könyvek áráról is tájékozást nyertünk volna.

Az összeírás szerint Feyner könyvtárában a következő könyvek találtak:

„Ihm Jar 1552 ist geschehenn ein Richtung oder teulung der gutter des ersamen hernn Grigers Feyner fraw noch gelossene wytwe mit yhren styff Sohnn Matz und deren andernn kynder alle, mit gegenwertigung der ersamen herrn her Hannes tischler, herr Hannes Centurio, herr Hannes weyda, Lenhardt Gerber, Matz tischler, Hannes Scherer.

Item mer bücher: Ein biblia
Ein haus postil und zwen saxenn spiegel
Ein Melchioris kliengen
Augustini Dati institutio imperialis
Ein Krewterbuch
Ein kleyne deusche bybel
Ein problemata Aristotelis
Buxen mesterey
Trium librorum de anima Aristotelis
Item herbarius Magunciae

¹ Eperjes város ltára, 1548. október 18-án kelt okl.

Quintus Curcius: proverbial Salomonis
 Geistliche lieder
 Praelectio Martini Lutheri
Solthar konve
 Dreyhundert gemeine sprichwort
 Oratio phisica
 Nova scolia Philippi Melanchtoni
 Colloquia Erasmi
 Summa mach bucher 22; syndt nicht geschetz".¹

A mint látjuk Feyner könyvtárában csak egyetlen egy magyar könyv volt és ez nem lehetett más, mint Székely Istvánnak 1548-ban Krakóban nyomtatott Zsoltár könyve, a mely ma már csak három teljesen ép példányban ismeretes.²

Az 1550-es évek elején nem volt Eperjesnek parochusa (pastor Ecclesiae), hanem csak német, magyar és szláv hitszónoka. 1553 őszén hívták meg Elbingeni Lauterwald Mátyást parochusnak, a kinek a plébánia javait, köztük a könyvtárat is 1553. szeptember 13-án adták át.

A legnagyobb részében theologiai tartalmú könyvtár* jegyzéke a következő:

Inventarium librorum venerabili domino paracho presentatorum, per senatum, anno 1552. die 13 septembris.

Concordancia

Prima pars Lyrae et reliquae partes 3

Biblia hebraica cum defectu

Bibliorum germanicorum 2 partes

Brengius in Lucam 2 partes

Hawspostill Lutheri per dominum Mathiam Calinowicz

Kirchordnung

Opera Hieronymi 9 tomorum. Deest 3 et 4

Opera Augustini 10 tomorum cum indice

Opera Ambrosii 4 tomorum

Dionysius 2 volumina cum Theophilacto in Epistolas Pauli

Homeliae Chrisosthomi in Genesim

Item Chrisosthomi 2 volumina

Fratris Anthonini 4 volumina

Aurea Biblia fratris Anthonii Ampigolli

Institutio Calvinii

Sermones Augustini 1 volumen

¹ Eperjes város ltára, 1552.

² Ld. Szabó: Régi Magyar Könyvtár I. kötet 9. lap. 19. szám *Soltar Koenue Szeckel'* Estuantul magiar nielre fordítatott. Krakko 1548.

Martini Lutheri operationes in aliquot decades psalmorum
 Opera Lutheri usque ad annum vigesimum
 Aristoteles de auditu phisicorum Lacer. et Gaietanus etc.
 Magister sententiarum cum conclusionibus Thomae Aquinatis
 Fragmentum Quaestionum Thomae Aquinatis
 Origenis 2 volumina
 Ius canonicum 3 volumina
 Gregorius Magnus 1 volumen
 Biblia germanica vetera 1 volumen. Primum deest.
 Summa Angelica
 Bernhardus et Gilbertus super cantica
 Biblia latina vetera
 Rupert Holgot
 In epistolas sancti Petri Martini Lutheri. Deutsch.
 Psegmata Chris(os)thomi
 Guillermus super 4 libros sententiarum
 Sermones Ambrosii Spirae Tarvisini
 Sermones thesauri
 Mariale Bernhardi
 Philippi Melanchtoni in epistolam ad Romanos
 Philippi Melanchtoni in aliquot capita Genesis
 Ruperti Tnicensis de victoria verbi Dei
 Difficiliorum distinctionum in Genesim interpretatio Andreae
 Placo.
 Sarterii Postilla
 Vino Dissidentium locorum
 Casparis Megandri in epistolam Pauli ad Ephesos
 Martini Lutheri: Auslegung der Epistel et Evangelii de Adventu.
 Deuts.
Pelbarti de Themesvar
 De vita Christi, desunt priora, per Leutholffum de Saxonia
 Secunda pars pantheologiae
 Sachsen spieg, zurißsen oberlendisch
 Sermones quadragesimales Thesauri novi
 Missale cum defectu
 Lombardica historia
 Isidorus de summo bono
 Sermones fratris Michaelis de Mediolano
 Sphaera Johannis de sacro busto
 Rosarium sermonum praedicabilium 2 volumina
 Summulae philosophiae rationalis magistri Nicolai Torbelli
 Farrago rerum theologicarum Vessellii
Ordinarium Ecclesiae Agriensis

Breviarium Ecclesiae Strigoniensis

Novum testamentum in octavo. Deutsch.

Pomeranus in Deuteronom.

Philippi Melanchtoni in Matthaeum

Erasmi Rotherodami de libero arbitrio

Domini Martini Lutheri de servo arbitrio

Commentaria Lutheri in Jonam prophetam

Operatio Martini Lutheri in psalmum 21. Deus, Deus etc.

Handlung der Widertaußen zu Zeffigen in Berner gebit.

Brenenis in Joannem exegesis

Lampertus in minores prophetas 2 volumina

Epitome Philippi Melanchtoni in phisicam moralem

Propheta Daniel Martini Lutheri. Deutsch.

Das funfftzehend capitell der erstn Epistel ad Corinthos Martini Lutheri. Deutsch.

Libellus Augustini, de disciplina christiana

Von Ehsachen Brevei

Tropi bibliaci Dolcz

Urbanus Rhegius contra unam speciem sacramenti

Novem libri partim scripti, partim excusi inter quos:

Arithmetica Boetii.¹

Ezek után a jegyzék a „Hausroth” fölsorolásával véget ér.

A mint a könyvjegyzékből látjuk, a könyvek között magyar vonatkozású csak három van, ezek között is kettő egyházi szerkönyv. A jegyzék Temesvári Pelbártot is megemlíti, de hogy 1483-tól 1521-ig megjelent számos munkái közül melyik volt meg az eperjesi plébánia könyvtárában, azt megmondani nem tudjuk.

A fölsorolt könyvek közül az 1496-ban megjelent *Lombardica historia* az 1502-ben megjelent *Rosarium sermonum predicabilium ad faciliorem predicantium commoditatem* stb., végül Aranyszájú szent Jánosnak „in totum Geneseos librum homiliae” 1523. évi bázeli kiadása ma is meg van az eperjesi szent Ferencz-rendiek könyvtárában, 91., 165. és 166. szám alatt.

Nagyon valószínű, hogy ezek a könyvek az eperjesi plébánia könyvtárából, melyet egy ideig a Jézustársaságiak adminisztráltak, kerültek ide.

1555—56-ban a boroszlói Wingler Apollo volt Eperjesen a segédiskolamester („vice ludimagister”), a ki azután 1556-ban úgylátszik vagy meghalt vagy pedig ott hagyta a városi szolgálatot és máshova távozott, azonban könyvtára, mely főleg tankönyvekből és classicusokból állott, Eperjesen maradt. A könyveket 1556-ban jegyzékbe vették. A rossz

¹ Eperjes város ltára.

latinsággal és még rosszabb irással összeirt jegyzék alapján Wingler könyvtára a következő műveket tartalmazta:

Inventarium auff die bücher, was der her Apollo hot gehot
Anotaciones in Homerum cami. (?)
Diolectica et rectorica (sic!) Philippi
Officia Ciceronis
De oratore Ciceronis
Dicionarium proprium nominum
Grammatica Fussenbroti
Salustius
Psalterium Spanebergi carmine
Erasmus de pronunciacione
Maturinus
Cripta latina et germanica
Cause quare et amplex.
Jesus Sirach latine
Apparatus latine lingue
Argumenta latine germanica
Anotaciones in *Poculika* (sic!) Virgilio
Libellus argumentorum
Dialectica sarcele
Categismus
Precepta dialoces Tilemi
Libellus de anima
Fiseka (sic!) Welkurionis
Dialectica scripta
Hesiodus
Categismus Steckelii
Euchigredium (?) vocabularium
Categismus Luteri, deucz
Musica Listeni
Dionidis gramatica
Anotaciones in Evangelia
Anotocines in officium Ciceronis
Sentencia sacre scripture partes 4 tail.
Anotaccines in gramaticam
Anotata in Eneida Wirgilio
Anotaciones in evangelia ymater. (?)
Rudimenta gramatice
Terencius
Postilla scripta
Anotaciones is *spalterium* (sic!)

Cantica
Adrianus Cartinalus
Tomus quartus Augusti operum
In retoricam Ciceronis scripta.¹

Azután egyéb javakat sorol föl a jegyzék, melynek külsején ezt a furcsa fölratot olvassuk:

„Clavis ad testudinem in schola, cum inventario librorum in schola repertorum et lectisterniorum 1556.”

A mint látjuk, a könyvek legnagyobb része nyelvtan, meg klasszikus író műve, magyar vonatkozású könyv egy sincs.

1559-ben (április 25-én) Tordai (Gelous) Zsigmond és Pesty Ferencz a királyi jövedelmek kezelői nevében Fejérváry János, az eperjesi tanács nevében pedig Zula Kristóf és Ayl Orbán leltározzák néhai Fainer Gergely eperjesi polgár javait. Ebben a leltárban sommásan föl van véve 29 darab különböző kisebb-nagyobb könyv is, de egyiknek a címét sem tudjuk megmondani.

Fainer hagyatékában találtak egy köteg papirost is, a melyet a város vett meg egy forintért.²

1572-ben Cunius Ferencz eperjesi ember volt Olawban iskolamester. Ebben az évben élete végét közeledni érezvén, végrendeletet alkot, melyet 1572, október 17-én Brigg város tanácsa hiteles pecsétje alatt megerősített. Ebben a végrendeletben mindenekelőtt száz talléros alapítványt tesz olyan eperjesi ifjak számára, a kik a wittenbergi egyetemen akarnak tanulni. Egy másik pontban könyvtáráról intézkedik, melyet kölcsönkönyvtárszerű kezelés mellett Eperjes város tanácsára akar bízni. Költeményeit szintén Eperjes város tanácsának hagyományozza. Cunius Ferencz végrendeletének a könyvtárára vonatkozó része egyébként a következő:

Meine Bücher geschrybene und gedruckte soll man sie gen Epperries einem erbarn Rath zu schicken, wo etlich knaben aus unser freuntschafft vorhanden weren denselbigen was Ihn dienstlich mit theilen, vo nicht so kban man sie in patria in bibliotheca in perpetuam rei memoriam behaltten,

¹ Eperjes város levéltára.

² Anno 1559. Inventarium rerum condam Gregorii Fainer, revisum ex permissione regie maiestatis domini nostri clementissimi presentibus Johanne Feyrwary in persona dominorum Sigismundi Torda et Francisci Pesty administratorum proventuum sue maiestatis, in persona vero domini iudicis et tocius senatus cristofforo Zwla et Urbano Ayl iuratis civibus, actum 25 aprilis.

Horologius unus parvus deauratus et pondus auri In armario. Libri diversi maiores et minores 29. Una ligatura papiri quam tulit civias. Sotlut. pro flor. uno. Eperjes v. ltára.

wo ymand darin will lehsen unnd zu seiner notturfft brauchen, den soll man nicht vorsagen allein das man widerumb ein stell.

Ettliche Bucher und partes gehören zur Schulen, als Lexicon

Das Altt und new Testament

Ein Altt Psalterium

Item Kneffelii partes

Vittenbergenses partes.

Die schwarcz Almer *mit etlichen Büchern und Carminibus meis* soll auch gen Epperies einem Erbarh Rath geschickt werden.”¹

Az eddig felsorolt magánkönyvtárakat úgy számban, mint pedig tartalomban felülmúlja egy bizonyos Korlatinus* nevű lelkésznek 1575-ben leltározott könyvtára. Hogy ki volt ez a Korlatinus, vagy hogy hol volt lelkész (pastor), azt megmondani nem tudjuk. Ekkor — 1575-ben — ugyanis Eperjesen Bels (latinosan Belsius) Benedek volt a lekipásztor. A hitszónokok (concionator) nevei közt sem találunk Korlatinus nevet. Nem lehet tehát mást feltételeznünk, minthogy itt valami eperjesi származású egyházi férfiúról van szó, a ki azonban más város vagy egyén szolgálatában állott és nem lehetetlen, hogy élemedett korban szülővárosába nyugalomba vonulva, itt meghalt és könyvtárát elhunytá után leltározták.

Annyi tény, hogy a könyvtár inventáriumáa Eperjesen készült, mert a könyvjegyzék írásában az eperjesi városi jegyző kezére ismerünk.

Az érdekes és terjedelmes könyvtár jegyzéke a következő:

Catholica expositio in vetus testamentum

Catholica expositio in novum testamentum

Tomus 1 Lutheri

Tomus 2 Lutheri

Tomus 3 Lutheri

Tomus 4 Lutheri

Tomus 5 Lutheri

Tomus 3 Lutheri in Genesim

In primum librum Genesis Lutheri

In primum librum Moysis Lutheri

Bullingeri in epistolas apostolicas

Bullingerus in Matthaeum et Lucam

Bullingerus in Marcum et Johannem

Epitome Augustini

Chrisostomi 3 tomus

Historiae ecclesiasticae Eusebii etc.

¹ Eperjes város ltára.

Tertulianus
 Index Bibliorum Pellicani
 Josephus Historicus
 Musculus in Psalterium
 Musculus in Johannem
 Historiae ecclesiasticae Foxii
 Calepinus
 Chiliades Erasmi
 Commentariorum biblicorum tomus 1 Pellicani
 Eiusdem tomus 5 in libros apocriphos
 Postilla domestica Lutheri
 Polianthea
 Brentius in exodum Amos et judaeorum fabula
 Item Brentius in exodum leviticum Job, iudicum, Amos
 Brentius in Lucam
 Urbani Regii commentaria in Prophetas (az eredetiben áthúзва)
 Urbani Regii prophetiae veteris testamenti de chronologia in apo-
 calypsin Sebastiani Maier commentaria

Chronologia Anselmi,
 Militis Christiani Erasmo authore
 Catechesis Brentii
 Enchiridion Eckii adversus Lutherum
 De praedestinatione Johannis Garcae
 Zwinglii potissima capita in articulos quosdam
 De coena Domini Jacobi Andreae
 De maiestate Domini Brentii, in pergamem
 Apologia Valdensium
 Flacii Illirici de Adiaphoris
Novum testamentum Hungaricum
 Prima pars {
 Quarta pars { *bibliorum Hungar.*
 Pomeranis in psalterium
 Oecolampadius in Ezechielem
 Index utriusque testamenti cum concordantiis
 Commentaria Sebastiani Meyer in epistolam ad Corinthos, una cum
 annotationibus Pomerani in omnes epistolas Pauli

Gyprianus
 Loci communes Stockelii
 Sarcerii in Johannem
 Sarcerius in epistolas dominicales
 Sarcerii in epistolam ad Romanos
 Pericopae Brentii in evangelia dominicalia

Pericopae Brentii in festorum evangelia et epistolas dominicales
 Spangenbergii in epistolas dominicales
 Examen theologicum
 Onomasticon theologicum Theophili Lebaei
 Syntaxis linguae Graecae (áthúzva)
Omnium gentium mores et cantiones Vngaricae
 Conciliationes scripturae locorum Altamerii
 Brentius de poenitentia
 De coena Domini Vestphali et Pauli ab Eizen una cum concordia
 Saxonicarum ecclesiarum
 Epitome topographicum Vadiani cum Bullingerii adversus cata-
 baptistas
 Philippi Loci communes
 Chronica Carionis
 Palladii in libros Moysi
 Pandectae scriptoriarum utriusque testamenti Ottonis Bruni
Psalterium Ungaricum
 Commentaria crucigeri in Johannem
 Postilla Artacii
 Collectaneae communium troporum Bartholomei Vesthameri
 Conciliationes locorum Vesthameri
 Postilla Philippi
 Mamotrectus super biblia

A hosszúkás papirosra írt leltárnak külsején: „1575. Inventarium librorum pastoris Korlatini”.¹

A jegyzékből láthatjuk, hogy a könyvtárban magyar könyvek is voltak. Így az új testamentom, mely vagy Pesti Gábornak 1536-iki, vagy Sylvester Jánosnak 1541-iki, vagy pedig Melius Péternek 1567-ben megjelent újtestamentuma lehet. A magyar nyelvű biblia első és negyedik része Heltai Gáspárnak 1551. illetve 1552-ben Kolozsvárt megjelent kiadása. Hogy az „Omnium gentium mores et cantiones Ungaricae” mi lehet, eldönteni nem tudjuk. Végül a magyar zsoltárkönyv vagy Székely Istvánnak 1548-ban Krakkóban megjelent zsoltáros könyve lesz, vagy pedig Heltai Gáspárnak 1560-ben Kolozsvárt megjelent „Soltár”-ja.

Ezen 82 kötetes könyvtár az utolsó, melyet Eperjesen a XVI. századból darab szerint ismerünk, többről ilyen részletesen forrásaink meg nem emlékeznek.

1591-ben valami Daubman János nevű eperjesi polgár javait írja össze három eperjesi esküdt, még pedig — úgy látszik Daubman rokon-

¹ Eperjes város levéltárában.

ságára való tekintettel — lengyel nyelven. Daubman javai közt egyetlen egy könyvet is találunk, egy német nyelvű postillát (postilla niemiecza).¹

A XVI. század hetvenes éveiben volt Eperjesnek egy nagyműveltségű iskolamestere: Fabinus Lukács, a ki eredetileg a Szepességről származott volt ide. Fia Fabinus Dániel, atyja halála után elszármazván Eperjesről, 1592. december 20-án Késmárkról levelet intéz Eperjes város tanácsához, a mely levélből megtudjuk, hogy Fabinus Lukácsnak is szép könyvtára volt, melyet halála után leltároztak. A leltár — sajnos — nem maradt meg, de hogy létezett, azt Fabinus Dániel idézett levelének következő pontjával igazoljuk:

„Noch dem ich auch vernomen, das mein groszgünstiger herr Vatter Lucas Fabinus seliger gedachtnuss derer von meinen Herrn Vatter verlassenen bücher ein inventarium gestellet, welches noch vorhanden gewesen, da mir zue vor etliche bucher zue meiner notturft sind herausgegeben worden, wie solches dem herrn Notario, meinen besonders gunstigen herrn schwager ohne zweywell woll wiszlich, so gelanget an E. E. W. mein dinstfreundliche bitt. E. E. W. wolle unbeschweret dabin bedacht sein, damit ich vorgemeltes *inventarium bekomme*, uno mich darnack destobasz richten möge”.²

A leltárt a tanács erre a kérelemre valószínűleg megküldte Fabinus Dánielnek és ez az oka annak, hogy Fabinus Lukács könyvtárát nem ismerhetjük.

Fabinus egyébként arról is nevezetes, hogy ő írta az egyetlen eddig ismeretes Eperjesen nyomott könyvet.

Mindezekon felül meg kell még emlékeznünk az *eperjesi szent Ferencz-rendűek* nevezetes ősnymtatványokat tartalmazó könyvtáráról.

Erről a könyvtárról írt már dr. Ballagi Aladár, a Könyvszemle 1879. évfolyamában, a hol „Felvidéki könyvtárbuvárlatok” czimen egy cikksorozat jelent meg tőle. Az idézett évfolyam 153. s. kk. lapjain ír az eperjesi ferencesek könyvtáráról is, a hol tizenegy XVI. századi és öt mohácsi vész előtti ősnymtatványt sorol fel.

Az értékes könyvtárat újabban a jelenlegi házfőnök: Kundrich Evarist rendezte és katalogizálta.

A Ballagi által felsorolt tizenegy XV. századi ősnymtatvány közül e sorok írójának csak kettőt, az 1496-ban Velenczében nyomott „Ser-

¹ Anno Domini 1591, die 19 aprilis.

Consignatio rerum mobilium ex domo Joannis Daubmani susceptarum circa praesentem dominorum consulum Epperiensium scilicet domini Johannis Mesner et domini Georgii Szneider et domini Johannis Plank, ut sequitur:

Item postilla niemiecza iedna. Eperjes város levéltára.

² Eperjes város ltárában.

mones declamatorii”-t és az 1496-ban Nürnbergben nyomott „Legenda Lombardica”-t sikerült a könyvtárban feltalálni, míg ellenben a XVI. század elejéről még egyszer annyi nyomtatvány került elő, mint a mennyit Ballagi látott.

Az újabban előkerült könyvek a következők:

1. 1502. *Brixen*. Divinum Petri Hieremie opus. Az oktáv alakú könyv bőrrrel bevont fatáblába van kötve, *bőrös* rézcsatokkal. A bekötési tábla belső lapján Bártfa szabad királyi város XVI. századi nyomtatott exlibrisze van beragasztva, melynek szövege: „*Liber Bibliothecae Bartphanae*.” Ez alatt fametszetben Bártfa város címere látható, mely alatt „*Insignia civitatis Bartphae*”, majd egy „*Non quia Bartpha geris, felix es signa coronae*” kezdetű nyolcsoros hexameter olvasható. Könyvtári száma: 295.

2. 1503. *Köln*. Dictionarius pauperum omnibus predicatoribus verbi divini pernecessarius. A kis oktáv alakú könyv rongált *bőrös* fatáblába van kötve, rézcsatjai hiányzanak. Könyvtári száma: 2063.

3. 1506. *Velence*. Marcus Marulus Spalatensis de institutione benevivendi per exempla Sanctorum. A fatáblás bőrkötés fele hiányzik, két rézcsatja elveszett. Oktáv. Könyvtári száma: 2026.

4. 1513. *Lyon*. Sanctus Hieronimus interpres biblic. Biblia cum concordantiis veteris et novi testamenti et sacrorum canonum stb. A kis folio alakú könyv bőrbbe van kötve. Könyvtári száma: 88.

5. 1523. *Bázel*. Divi Joannis Chrysostomi archiepiscopi Constantinopoli, in totum Geneseos librum homiliae sexagintasex a Joanne Oecolampadio hoc anno revitae. Kis folio alakú könyv, fatáblás bőrkötésben, rézcsatjai elvesztek. Könyvtári száma: 91.

6. 1525. *Mainz*. Canones apostolorum, veterum conciliorum constitutiones decreta pontificum antiquiora. De primatu Romanae ecclesiae. Fatáblás bőrkötésben, rézcsatokkal. Könyvtári száma: 68.

7. 1529. *Prága* (Praha). Pavel Severina: Biblia ceska. Könyvtári száma: 87.

8. 1536. *Lovanii*. Gemma Frisius: Liber arithmeticae. Könyvtári száma: 1997.

Hátra van még, hogy a XVI. század második felében Eperjesen működő könyvnyomdáról is megemlékezzünk.

Erről a nyomdáról, illetve ennek egyetlen eddig ismeretes termékéről, már Horváth István értekezett a Tudományos Gyűjtemény 1818. évi folyamában.¹ Ez az egyetlen terméke az eperjesi nyomdának — a mint már említettük — a nagy műveltségű és világlátott eperjesi iskola-mester, a poprádi születésű Fabinus Lukácsnak „*Exempla declinatio-*

¹ Tud. Gyűjt. V. évf. 76. lap. Az eperjesi, abrudbányai és varasdi könyvnyomtató műhelyekről a XVI. században.

Régi magyar könyvtár: II. k. 33. lap.

num et coniugationum” című műve volt, a melyet „in usum scholae Eperiensis” Eperjesen nyomatott. A nevezetes és ritka nyomtatvány egyetlen példánya a budapesti egyetemi könyvtárban őriztetik.

A nyomdászról, a ki a műben nincs megnevezve, közelebbit mondani nem tudunk. Hogy a XVI. század folyamán valószínűleg volt nyomda Eperjesen, azt Fabinus munkáján kívül bizonyítani látszik az a körülmény is, hogy Rudolf király rendeletet intéz Eperjes város közönségéhez, melyben úgy az ottani nyomdának, mint pedig a könyvkereskedőnek megtiltja a régi naptár nyomtatását, illetve árúsítását.

1584. február 7-én kelt ez a tilalom, tehát csak néhány hónappal előzte meg Ernő főhercegnek azon rendeletét, mellyel Gutgesell Dávidnak Bártfán nyomda felállítására engedélyt adott,¹ a mely nyomda azonban — bár úgy látszik engedély nélkül — már az 1570-es években működött.²

Úgy látszik a bártfai tán jobban felszerelt, olcsóbban dolgozó, vagy több üzleti élelmességgel vezetett Gutgesell-féle nyomda volt az oka annak, hogy az eperjesi nem tudott boldogulni.

Rudolf királynak Eperjes város közönségéhez intézett nevezetes rendeletét az alábbiakban egész terjedelmében közöljük:

Rudolphus secundus, Dei gratia electus Romanorum
imperator, semper augustus ac Germaniae Hungariae
Bohemiae etc. rex etc.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Quum nos veteris calendarii reformationem non sine magnis causis susceptam, a longoque tempore tractatam ab omnibus fidelibus subditis nostris observari velimus, intelligamus autem esse nonnullos in isto regno nostro Hungariae, qui reformatam ac novum calendarium reiciunt et veteris calendarii cursum pertinaciter sequuntur, non sine confusione rerum et negotiorum tam privatorum, quam etiam publicorum. Proinde fidelitati vestre et vestrum singulis harum sorie firmiter comittimus et mandamus, quatenus a modo imposterum, nemo vestrum audeat cursum veteris calendarii sequi, sed novum calendarium a nobis ubique acceptum in istis regni nostri Hungariae diocesisibus, a diocesisanis iam antea nostra annuentia nostroque iussu publicatum, omnes obedenter acceptare, illique vos in omnibus accomodare debeatis et teneamini. *Omnes autem typographos, si qui in medio vestri essent, tum etiam bibliopolas ab aeditione et venditione dicti veteris calendarii et illius ephemeridum*

¹ Ernő főherceg 1584. augusztus 1-én adta a nyomdafelállítási engedélyt. Bártfa város levéltárából Sáros vármegye Múzeumában letéteményezett oklevelek közt 290 szám.

² A bártfai nyomda 1578—79—80-ban már dolgozik. Ld. Szabó: Régi magyar könyvtár, II. kötet, 36. 39. 40. ll.

prohibemus, contra autem facientes omnibus magistratibus et officialibus nostris tam spiritualibus quam secularibus capiendi et in rebus ac personis puniendi potestatem damus praesentium per vigorem. Secus itaque non facturi. Datum in arce nostra regia Pragensi, septima die mensis februarii, anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo quarto.

Rudolphus.

Georgius archiepiscopus Colocensis et
administrator Jauriensis
Joannes Joo.

Kívül czimzés: Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis, caeterisque universis civibus civitatis nostrae Eperies etc. fidelibus nobis dilectis.

Alul ez a megjegyzés: Anno 1584.

Sua maiestas serio mandat, ut nemo audeat imposterum cursum veteris calendarii sequi.

Eredetije papiroson, kívül papirossal fedett vörös viasz pecséttel, Eperjes város levéltárában.

Rudolf király rendelete rezisztenciát szült. 1584-ben Letare vasárnap utáni kedden (ó-naptár szerint április 7-én, új-naptár szerint márczius 20-án) a Pentapolis lelkipásztorai, névszerint Winglerus András, Vadászy Ferencz kassai, Platner Antal lőcsei, Wagner Márton bártfai, Megerlin Bálint kisszebeni és Sebestyén Ambrus késmárki lelkészek. (ezen utóbbi ugyan nem tartozott a Pentapolis lelkészei közé, de mégis „zu dieser congregation beruffen hatt auch propter mutuum consensum unterschrieben”.) Kisszebenben „des neuen, uns *under dem schein einer Politischen Ordnung furgetragenen* Calenders” ügyében gyűlést tartván, itt, a mint azt Eperjes város tanácsához intézett levelükben olvassuk, az új naptár ellen nyilatkoznak:

„Ob wir gleich hertzlich clagen müssen, das ohn alle unser Schuld, auch ohn unser wissen eine solche ergerliche Zerruttung und spaltung der Kirchen und verwirrung vieler gewissen, durch etliche personen, die es fur Gott werden haben zu verantworten ist eingefuhret werden, da wir uns doch als die beruffenen und verordneten Sehsorger eines andern zu unsern zuhorern vorsehen hetten, jedoch erkennen wir uns schuldig, das wir so viel noch muglich, das beste zur sachen rathen sollen, das zur christlichen einigkheit und wolstand der Kirchen und abeleinung aller ergerniss dinstlich sein muge. Und dieweil man in diese *geferliche und verwirte sache* so geschwinde nicht hat konnen aller ding in eine richtigkeit bringen und hinlegen, so haben mirs zu vermeidung vieler kunftigen

ergernis eintrechtlich für gut und rhadtsam angesehen, das in den kirchen, in welchen noch diese zeit heilwertige lehre von dem leiden und sterben unsers herren Jesu Christi *nach dem alten Calender gehandelt wird, auch, nach demselbigen die trostreiche lehre seine frohlichen Auferstehung und himmelfart auch von der sendung des heiligen geistes und der heiligen Dreifaltigkeit solle gehandelt werden*, damit nicht die Zuhörer irgendt eines aus diesen haubtpunkten unserer Seligkheit, durch unbefugte endrung beraubt werden.”¹

Ime tehát az egyháziak tekintélyük latba vetésével valósággal kényszerítettek mindenkit arra, hogy a husvéti kört a régi naptár szerint számítsák. Így azután nem volt csoda, ha a nyomdák részint a lelkipásztorok szavának engedve, részint a közönség igényeihez alkalmazkodva, még Rudolf rendelete után is a régi naptárt nyomtatták. Így történhetett ez Eperjesen is, de így történt Bártfán, a hol még 1588-ban is a régi naptárt nyomják, míg Rudolf király 1588. augusztus 28-án Prágában kelt rendeletével meg nem hagyja Bártfa város tanácsának, hogy miután még a vásárokat is nem a helyes időben, hanem a régi rossz naptár szerint tartják meg, ilyen rossz naptárt készítő nyomda pedig náluk is van, ennek működését szüntessék be.²

*

A XVI. század második felével a szellemi élet belterjesebb művelésének korszakához érkeztünk. Itt kénytelenek vagyunk megállni, mert ennek a kornak megvilágítása, a bőséges adathalmaz felsorolása immár kívül esik cikkünk keretein. Az eddig előadottakból úgy is eléggé kitűnik, hogy Eperjes városa a szellemi élet terén a rég letűnt századokban első rangú szerepet vitt. A városnak a kultúra iránt feltűnően fogékony vezetősége, a felsőmagyarországi városok nemes kulturversengése, a nagyműveltségű polgárok, a tanerőkkel és tanszerekkel jól felszerelt iskola, a külföldi egyetemekről hazakerült vagy idehívott lelkipásztorok³ mind oda hatottak, hogy a város annak a szűkebb körnek, melyben vezérszerepet vitt, hovatovább világító szövétneke — „lumen”-e — lett.

¹ Eredetije Eperjes város ktárában.

² Bártfa város levéltárából Sáros vármegye Múzeumába letéteményezett oklevelek közt 293. szám.

³ Hogy csak egy példát idézzünk, a város egyik számadáskönyvében ezt olvassuk: 1557. 8. julii vocatus est ad docendum evangelium pius vir Martinus Lampertus Berlinensis.

Az 1916-ik év nyarán Eperjes szabad királyi város levéltárának rendezése közben ráakadtam az eperjesi egyház könyvtárának 1606. július 18-án készült leltárára. A leltár átolvasása után első gondolatom az volt, hogy vajjon a négyszáz esztendő előtti könyvtárból mi van meg ma. A könyvtár maradványait a kath. plébánia nagyértékű könyvtárában ke-
restem² és — sajnos — csak egyetlen egy munkát találtam meg, amely a könyvjegyzékben az „in folio” rész 34. száma alatt van megnevezve:

34. Summae Anthonini in 3 voluminibus. A plébániai könyvtárban No. 199. jelzet alatt meg van: „Pars summe 3-ia inclyti Antonini Florentini archiepiscopi sacre pagine interpretis eximii accuratissime per Anthonium Koberger Nurenbergensem incolam his ereis figuris impressa, anno salutis MCCCCLXXXVI, mensis vero decembris kal. XVIII finit feliciter.” Kolofonnal ellátott ősnymtatvány, amely nyilvánvalóan a régi egyházi könyvtárból származik és nem más, mint az 1606-iki jegyzék folio rovatában a 34. szám alatt említett munka. A könyv fatáblába van kötve, amely bőrrel van bevonva, rézsarkokkal és rézverettel ellátva, rézkapcsai elvesztek. A könyv eleje csonka. Két iniciálé-ja barbárul ki van vágva. Ami az 1606. évi könyvjegyzéket illeti, az a következő:

Index librorum ad ecclesiam Epperiensem pertinentium.
conscriptus anno 1606 die 18 Julii.

In folio.

1. Opera Augustini 10 tomorum
in 8 voluminibus.	4. M. Durandus in 4 libros sententiarum.
2. Opera Hieronymi 9 tomorum
in quinque voluminibus, ubi
deest 3 et 4 tomus.	5. Operum Philippi Melanthonis
4 volumina.
3. Opera Ambrosii 4 tomorum in
duobus voluminibus.	6. Josephus Flavius Historicus.
	7. Wilhelmus de Occam.
	8. Compendium philosophiae naturalis Thomae Aquinatis.

¹ Megjelent: MKSz 1918. 89—93.

² Kedves kötelességem e helyen méltóságos Zaborovszky Béla praelatus-plébános úrnak a könyvtár szíves megnyitására hálás köszönetet mondani.

9. Concilium Nicenum cum opusculis Thomae Aquinatis.
10. Boëtius de consolatione philosophiae.
11. Johannis Huss duo volumina.
12. Thomi Martini Lutheri in 4 voluminibus.
13. Historiae ecclesiasticae centenaria duodecim per Magdeburgenses collectae in 7 voluminibus.
14. Operum Lutheri octo thomi Germanice, cum indice.
15. Biblia Hebraica cum defectu.
16. Erasmus Roterodamus in Novum Testamentum.
17. Petrus Galatinus de arcanis catholicae veritatis.
18. Adagia Erasmi.
19. Concordantiae.
20. Josephus Hebraicus per Munsterum redditus.
21. Opera Lutheri ad annum 20 usque.
22. Secunda pars Pantheologiae.
23. Breviarium Strigoniense.
24. Sermones Augustini.
25. Dionysius et Theophilactus in epistolas Pauli.
26. Abbatis de Judi sermones in 4 voluminibus.
27. Gregorius Magnus in Jobum.
28. Biblia Latina.
29. Summa angelica.
30. Sermones Bernhardi.
31. Lombardica historia sive legenda.
32. Epitome Augustini operum.
33. Opera Ciceronis aliquot.
34. Summae Anthonini in 3 voluminibus.
35. Summa Azonis.¹
36. Liber manualis in Biblia.
37. Lexicon Graecolatinum.
38. Jus Canonicum.
39. Decreta Patrum in 3 voluminibus.
40. Quaestiones Thomae Aquinatis in voluminibus.
41. Nicolaus Lyra in V.(etus) T.(estamentum) in 4 voluminibus.
42. Cornucopiae Nicolai Peroti.
43. Thesaurus de tempore.
44. Chrisostomi duo volumina.
45. Homiliae Chrisostomi in Genen.
46. Bernhardus de festivitibus Mariae.
47. Eiclides Graece.
48. Dionysius in 4 Euangelistas.
49. Ropertus super libros sapientiae.
50. Gabriel Biel in canones missae.
51. Basilius magnus.
52. Catalogus Sanctorum.
53. Virgilius.
54. Paulus Cortesius et Sauaranolla de veritate fidei.
55. Institutiones Caluini.
56. Isidorus de summo bono.
57. Dictionarium trilingue.
58. Archimedis opera geometrica.
59. Jacobi Cigleri in Plinium annotationes.
60. Tabulae Georgii Burbachii geographicae.
61. Nicolaus Copernicus de revolutione orbium coelestium.
62. Johannes Reichlinus de arte cabalistica.
63. Johannes de Monte regio et Burbachius in Ptholomeum.
64. Tabulae Alphonsi regis Hispaniae.

¹ Meg van Eperjes szabad kir. város könyvtárában.

65. S. Munsteri interpretatio in euangelium Matthei.	69. Liber 6 decretalium Bonifacii.
66. Paulus Fagius in 5 libros Mosis.	70. Sermones Thesauri novi.
67. Summarium Anthonini in 4 et prima pars.	71. Origenis tomus 1.
68. Decretum Sixti.	72. Prima pars biblicorum Germanicorum Lutheri.
	73. Judicia Astrorum Albentrasii.

In quarto.

1. Lyra in Psalterium.	24. Prutenicae tabulae.
2. Thesaurus Hebraicus Pagnini.	25. Erasmi stultitiae encomion.
3. Ephemerides Steflerii.	26. Chrysostomi quaedam opuscula.
4. Ambrosius Spira in sapientiae floribus.	27. Nicolai Peroti grammatica.
5. Guilhelmus super libros sententiarum.	28. Auslegung der Episteln Luthers.
6. Opera Ciceronis.	29. Erasmus de conscribendis epistolis.
7. Manuale Romanae Ecclesiae.	30. Albumasari Astronomia.
8. Boetius de consolatione philosophica.	31. Thesbites Eliae per Paulum Fagium.
9. Conradis Licostenis elenchus scriptorum omnium.	32. Peroti grammatica.
10. Tabulae Johannis Planchini.	33. Compendium schaeerae mundi.
11. Institutiones imperiales.	34. Tabulae Johannis de regio monte.
12. Speculum fatuorum.	35. Virgilius.
13. Boetii arithmetica.	36. Cocleus contra Lutherum.
14. Polygraphia Tritemii.	37. Sphaera.
15. Capitonis Institutiones hebraicae linguae.	38. Munsteri versio in Esaiam Hebraica.
16. Quadragesimale Michaelis de Mediolano.	39. Dictionarium chaldaicum.
17. Epitome Plutarchi.	40. Pauli Fagii in 4 cap. Gen. annos.
18. Theodori Gazae introductio graeca.	41. Supputatio annorum mundi Lutheri.
19. Bartholomei Riccii apparatus latinae.	42. Galenus de tuenda sanitate.
20. Sermones Pomerii fratris.	43. Joannes Tritemius de intelligentiis.
21. Summa angelica	44. Copernici tabulae schaeicae.
22. Rosarinni Bernhardini in duabus partibus.	45. Robertus Holkot super 4 libri feritatem (?)
23. Tritemius de scriptoribus ecclesiasticis.	46. Petri Hispani logica.

In octavo.

1. Lutherus in ecclesiastica.
2. Lutherus de libero arbitrio.
3. Diatribae Erasmi de libero arbitrio.
4. Ambrosius in epistolas Paulinas
5. Augustana confessio cum apologia.
6. Georgius Maior in 1 ad Corinthos.
7. Agricola de formando studio.
8. Lambertus in Osiam Joelem et Amos.
9. Quintiliani Institutiones oratorum.
10. Athanasius contra idolatriam gentium.
11. Petri Lombardi libri 4 sententiarum.
12. Bibliorum graecolatinorum duae partes.
13. Dictionarium Hebraicum Munsteri.
14. Rupertus de victoria verbi.
15. Grammatica hebraea Eliae Levitae.
16. Petri Lamberti in 4 minores Prophetas.
17. Philippi Melanthoni in Mattheum.
18. Physica Philippi Melanthoni.
19. Dialectica Philippi Melanthoni.
20. Sphaera Johannis de Sacrobusto.
21. Johannis Pici philosophia et Jacobi Fabri arithmetica.
22. Ptholomei geographia.
23. Urbanus Regius in Psalmum 8.
- 24.¹ Aristotelis ethica graece et latine.
25. Propositiones Lutheri Tezelio oppositae.
26. Eberi Calendarium.
27. Hadrianus de modo latine loquendi.
28. Oecolampadii graeca grammatica.
29. Erasmi dialogus de pronunciatione.
30. Aristotelis rhetorica.
31. Examen Philippi Melanthoni.
32. Grammatica Diomedis.
33. Dialectica Perionii.
34. Hebraea grammatica Stankari.
35. Philippus in epistolam ad Rom. Col.
36. Weltkirchii physica.
37. Pfeffingerius contra traditionem.
38. Aristoteles de republica.
39. Aristoteles de mundo et Lucanus.
40. Expositio decalogi per Corvinum.
41. Joannis Vlrici de rebus antiquis et Flaccius de vocabula fidei.
42. Johannes And de regulis juris.
43. Ethica Philippi Melanthoni.
44. Fabricii elegantiae.
45. Georgii Maioris rhetorica.
46. Lutherus in Jonam Habacuc et Oseam.
47. Hermannii elucidarius poeticus.
48. Philippus Melancton in libros politicos Aristotelis et Erasmi L. Comm.
49. Eobanus in libros Georgicorum.
50. Psalterium latinum in 16.

¹ Az eredetiben a számozás hibásan 24 helyett 34-re ugrik.

51. Psalterium hebraeum in 16. 53. Haymo in epistolas Pauli.
 52. Joannes Danantria de articulis fidei. 54. Petrus de Alaico in litteras sententiarum.

Kivül más, de XVII. századi irással: *Catalogus librorum civitatis Epperies*. Ez nyilván tévedés, mert aki az index belső címét alaposan megtekinti, ilyen kívül tájékoztatásul nem írhat a jegyzékre.

A jegyzék három összefűzött papírlapra, hosszukás alakban van írva, s dátuma (1608. július 18.) alatt megtalálható Eperjes város levéltárában.

Az eperjesi egyház könyvtárában tehát 1606-ban összesen 175 munka volt,¹ természetesen ennél sokkal több kötetben, ebből 73 munka ívrét, 46 munka negyedrét és 54 (a jegyzékben hibásan: 64) munka nyolcadrét, illetve az 54 nyolcadrét közül kettő voltaképen tizenhatodrét volt.

A munkák korát, nyomtatási évét a jegyzék — sajnos — nem részletezi.

A könyvek legnagyobb része theologiai tartalmú, másodsorban bölcsészeti, azután kisebb-nagyobb számú munkával képviselve van a történelem, csillagászat, jogtudomány, földrajz, mennyiség- és mértan, a klasszikusok, szótárak, nyelvtanok, orvostudomány.

A munkák túlnyomóan latin nyelvűek, azután görög, német, héber nyelvűek is vannak, magyar azonban egyetlen egy sincs köztük.

¹ Több tehát mint majdnem ugyanekkor (1604-ben) a kassai Szent Erzsébet székesegyház könyvtárában, ahol csak 160 kézirat és könyv volt. Ld. *Illéry*: A kassai Szent Erzsébet székesegyház könyvtárának jegyzéke 1604-ből. — Magyar Könyvszemle 1890. évf. 23—28. lap.

Az Országos Levéltár kincstári osztályának értékes gyűjteményei között van az „*Urbaria et Conscriptiones*” című, melyben a XV. századtól kezdve a XVIII-ig terjedőleg érdekesnél érdekesebb úrbéri és más egyéb összeírások, leltárak, feljegyzések stb. vannak felhalmozva. A több mint kétszáz csomóból álló gyűjtemény átnézésekor jutottam azoknak az adatoknak a birtokába, melyeket az alábbiakban közlök.

I.

Hogy a Szepességen már a korai időkben milyen magas fokon állott a kultúra különösen a könyveket illetőleg, arra nézve nincsen fontosabb bizonyíték, mint a gyulafehérvári Batthyányi-könyvtár, melynek a Varju Elemér által kiadott ismertetéséből bárki meggyőződést szerezhet arról, hogy ennek a könyvtárnak legritkább, legbecsesebb, legértékesebb és legszebb kézíratos darabjai főleg a Szepességről kerültek ide. Ezek a könyvek, hála az ősök körültekintésének, megmaradtak és féltő gonddal őriztetnek ma is; azonban ki tudja hol vannak, hova lettek azok a könyvek és könyvtárak, amelyeknek nyomát vagy épen jegyzékét a fentnevezett gyűjteményben sikerült megtalálnom? Lehet, hogy megvannak és lappanganak valahol ma is, de az is lehet, hogy elvesztek örökre. Erre egyébként határozott választ csak akkor lehetne adni, ha valaki a felvidéki könyvesházakat pontosan átkutatná és megállapítaná a ma meglévő régi könyvek kataszterét.

A megnevezett összeírások gyűjteményében kor szerint először a szepesi prépostság könyvtáráról találunk feljegyzést, de sajnos — csak sommásan. 1584 december 10—14-ike közt leltározták a szepesi prépostság kuriáját, amikor az ugynevezett Szepesházban különböző be-kötött könyvet találtak. Hogy szám szerint mennyit, azt az összeírás, sajnos, meg nem mondja. Ugyanekkor két ládácskát találtak telve missilis levelekkel, egy szekrényben pedig kiváltságleveleket.²

¹ Megjelent: KSzM 1912. 69—78.

² *Inventarium omnium rerum et victualium tam extra, quam intra curiam praepositurae Scepusiensis a decima usque decimamquartam diem decembris anni LXXXIII inventarium. In testudine Szeneš baasz vocata, in qua propriam mansionem dominus reverendissimus habebat libri varii compacti.*

Privilegia in armario No. 2.

Ladulae duae missilibus refertae. — U. et C. fasc. 98. No. 29. és 147.

1638-ban összeírták a Szepesvárában talált javakat. Ez az összeírás magyar nyelven készült. Ebben azt olvassuk, hogy a vár kápolnájában a következő könyvek voltak:

Egy deák Biblia

Missale No. 2.

Egy vörös bársonyos breviarium.¹

1640. december 16-án Rákóczy Pál árváinak javára leltározták a lechnici kolostor javait. Ezen leltár szerint a templomban, a sekrestyén van „egy vas aító, innét mennek feöl egi kerekdet grádiczon egy bótocz-kába, kiben diversorum authorum antiquorum patrum in maiori folio vagion könyw No. 79, in quarto autem 75”. Sajnos ez a leltár sem részletezi, hogy kik voltak ezen 154 kötetnek a szerzői vagy hogy mi volt a könyvek címe.² A leltározások és összeírások fénykora Magyarországon az 1670- és 80-as években volt. Ebből az időből már számos, többé-kevésbé részletes jegyzékeink vannak arra, hogy a Szepességen milyen könyvek voltak leginkább használatban.

1670-ben Lomniczai Horváth-Kissevich Kristóf késmárki harmincados és Szlavkay Márton szepesi kanonok összeírják a késmárki vár leltárát. Itt a tárházban találnak egy szekrényt tele könyvekkel. Sajnos a könyvszekrény tartalma részletezve nincsen. Ugyanitt találnak két tokot (theca), melyek szintén könyvekkel és oklevéltöredékekkel voltak telve. Egy könyvet azonban mégis megneveztek a leltározók és ez a: „Liber de aetatibus mundi vetustis”. Érdekes azonban az a feljegyzés, amely az itt talált levéltárról szól.³

1673. augusztus 7-én Kolosváry István és Belevári Dániel felveszik Savnikon Thököly Zsigmond* javainak leltárát. Itt a következő könyveket találták:

Liber Calepinus antiquus aliquot lingvarum — No. 1.

Liber Cosmographiae No. 1.

¹ U. et C. fasc. 97. No. 8.

² U. et C. fasc. 37. No. 23.

³ ... Veniens in atrium ante duplicem fornicem vulgo *Tarbaz* vocatum, ibi haec infrascripta reperi:

Tecam sive scrinium variis et quidem *multis libris* plenam No. 1.

Item alias duas tecas minores similiter libris et quibusdam fragmentis literarum plenas No. 2.

Et licet praeter suprascriptas res praenarratas duplex fornix in se aliud continebat, tamen maioris securitatis gratia de habitatione seu cubiculo egregii Ambrosii Ketzzer literas in tectis allmariis et super parietes affixas existentes cum aliis omnibus literalium instrumentorum fragmentis in eundem fornicem praescriptum nimirum a comitatibus Scepusiensi, Liptoviensi, Arvensi, oppido Rima Szombatiensi a principissa, regno Transsylvaniae eiusdem principe Appaffy, item ab illustrissimis dominis archiepiscopo, palatino, iudice curiae, cancellario et aliis magnatibus et nobilibus in diversis et quidem variis negotiis ad eundem olim dominum Stephanum Teokeoli et Ambrosium Ketzzer exaratas pariter et alia fragmenta literalia et instrumenta, regesta (factum, bonorum Blozova Arva, Lipto, Fridman, Lendak, Kesmark, Laski, Kotoy, Komiaty et Szilagyi tangentia) et diversi generis signaturas fasciculo, cistis, capsula, et sacco uno inclusas in praedicti fornicis posterioris almarium seu tecam panno rubro ab intra obductam transtuli.

U. et C. fasc. 78. No. 49.

Postilla Hungarica No. 1.
 Rationes diversorum annorum bonorum Csetnekiensium No. —
 Liber precationum deauratus No. 1.
 Item libellus germanicus No. 1.
 Item holocaustum quotidianum No. 1.
 Calendaria No. 2.
 Liber de bello Gristani No. 1.
 Item: Liber Transsylvanicarum rerum No. 1.
 Bibliotheca seu cynosura peregrinantium No. 1.
 Rationes provisorum super perceptione et erogatione; partes No. 5.
 Liber *Hungaricus* albus No. 1.
 Chronologica Germanica No. 1.
 Item: Liber orationum Hungaricarum No. 1.
 Liber Joannis Fernelii No. 1.

Mindezekén felül az urnő szobájában négy könyv, melyek megnevezve nincsenek. Egy ládában missilis levelek és udvarbirák régi számadásai.¹

Ugyanezen évben és hónapban (augusztus 17.) leltározzák Márkusfalvi Máriássy* Imre márkusfalvi kastélyának javait. Itt találnak két könyvet és ezenfelül egy könyvekkel telt ládát.²

Ugyancsak augusztusban (29-én) Keczer Menyhért* nejének, Máriássy Erzsébetnek atyja néhai Máriássy János löcsei házában talált javakat, melyek közt négy könyv és egy ládácska tele könyvekkel van.³

1674-ben Savnikon újra leltároznak, amikor egy missilis levelekkel és könyvekkel telt láda kerül elő, egy másik ládában pedig különféle missilisek és a fali szekrényből előkerült könyvek vannak.⁴

1677-ben Korponay Miklós és Vitális János késmárki harmincados összeírja elhunyt Tököly Zsigmondnak Késmárk várában talált javait. Az összeírásban a könyvek részint sommásan, részint részletesen vannak felvéve. Találtak itt egy földalmáriumot, melyben könyvek valának. Továbbá egy másik szekrényben hat darab kis könyvet találtak. Ezenfelül a következő könyveket:

Libellus aurora aeternitatis vocatus No. 1.
 Libellus parvus controversiarum Ungaricus No. 1.
 Item liber Ungaricus No. 1.
 Liber magnus rerum gestarum civilium No. 1.
 Liber Coresii No. 1.

¹ U. et C. 79/3.

² E. et C. 24/13.

³ U. et C. 153/23.

⁴ Találtak: „Cistam literis missilibus variis et libris relectam. No. 1. — Cistam aliam in quam repositae sunt diversae literae missiles et libri de risco excepti No. 1. — U. et C. 79/3.

Decreda (igy!) Synonidi No. 1.

Liber originis Turcarum No. 1.

A könyveken kívül okleveleket is találtak. Így egy E. betűvel jelölt láda telve volt oklevelekkel, ezenfelül még egy láda oklevél volt a várban. Volt valami szekrényben vagyládában oklevél és különféle nagyobb és kisebb könyv.¹

1678. október 21-én a szepesi kamara a késmárki várban ismét lel² tároztat, amikor egy szekrényben 170 darab különféle könyvet találtak.

1689. február 19-én Pottornyai Boldizsárnak a Szepesváralján lévő kőházát leltározzák, ahol egy ládácskában missilis leveleket és a pozsonyi törvénycikkeket találták meg „in cruda materia”.³

Ezekkel az adatokkal óhajtottunk a Szepesség könyvészetének történetéhez hozzájárulni.

II.

Ugyanazon összeírások, amelyek a könyveket számbaveszik, a különböző várakban feltalált képeket is jegyzékbe foglalják.

A képekről csak a XVII. századi összeírások tartalmazzak feljegyzéseket. Ha ezeket a jegyzékeket és lajstromokat végig forgatjuk, úgy azt találjuk, hogy ebben az időben az arckép a túlnyomó, a portraifestészet foglalja el az előkelő helyet és csak másodsorban, ritkábban fordulnak elő tájképek, vadászjelenetek, városok, vidékek képei stb.

Az összeírások megkülönböztetnek „vászonra írott”, továbbá fa- vagy réztáblára vagy papirosra festett képeket. Azonban természetesen nem mindegyik összeírásban van meg ez a megkülönböztetés.

A latin nyelvű összeírások a képek megjelölésére hol az „effigies”, hol meg az „imago” szót használják.

Az összeírások egy része úgy mint a könyvekkel, a képekkel is csak úgy sommásan végez, mondván, hogy kép pedig van ennyi meg ennyi. Azonban vannak olyan feljegyzések is, amelyek tüzetesen megmondják, hogy kép van ennyi meg ennyi és ezek X, Y és Z arcképei vagy pedig tájak, vidékek, városok stb. képei.

A már ismert gyűjtemény első összeírása, mely a Szepességen lévő képeket említ, 1638-ból való, amely Szepesváranak magyar nyelvű leltárát tartalmazza. Ebben az van mondva, hogy a szepesi várban a „felső tárház vel (vagyis) János kyrali palotáiá”-ban a következő képek találtak, úgymint:

Fából csinált oroszlán képek araniasok No. 16.

Thurzó Stanislo képe uásonra írott.

¹ U. et C. 88/60.

² U. et C. 78/49.

³ U. et C. 34/4.

Homonnay Bálint képe uásonra irott.

Thurzó Christoph képe No. 2.

Ugyancsak a várban a kápolnában:

Rámás vászonképek No. 14.

Faragott kép No. 12.

Fa táblára irott kép No. 6.

Rész (rész) táblán egy kép.

Papiros kép 10.

Feiér keökép 2.

Agnus Dei No. 6.

Egy kép Annuntiationis Mariae.¹

1670-ben a Késmárk várában összeirt javak közt volt többek közt egy koboz és egy más nagy zeneszerszám, továbbá Thökölinek (valószínűleg Thököli Zsigmondnak) négy képe.²

1673-ban Savnikon egy kobozon felül a muzeum melletti kisebb palotában volt a királynak (akkor I. Lipót) két képe. Megjegyzendő, hogy Savnik is Thököli Zsigmondé volt. A király arcképein felül a nagyobb palotában és egyéb helyiségekben volt több kép, de ezek részletezve nincsenek, az úrnő szobájában az elemek négy képe. A negyedik előbástyában Thököliné arcképe. Voltak ezeken kívül királyok képei, számszerint négy, ősök képei, egy ládában egy régi vörös damaszk zászló, rajta a boldogságos Szűz és a király képe. A várkápolna melletti új palotában volt hét világi kép, a palota melletti szobában is hét világi kép, az atrium melletti szobában a király, a királyné és császárné, továbbá más személyek arcképei számszerint nyolc.³

1674-ben Savnik várának újra való leltározásánál a nagypalotában

¹ U. et C. 97/8.

² „Praeterea ibidem complectuntur imagines (uti dicitur) domini Theoleki (sic!) No. 4. Cythara vulgo *Koboz* concha margaritarum eruata No. 1.

Instrumentum *musicale* antiquum magnum No. 1. — U. et C. 78/49.

³ „In propugnaculo primo a dextris prout intratur castellum:

Koboz — No. 1.

Oculare — No. 1.

Insigne domine Theököly in pariete No. 1.

In palatio minori penes museum. — Effigies sue maiestatis No. 2.

In cubiculo ipsius magnifici. — Koboz parvum — No. 1.

In *maiori palatio*. Imagines aliquot antiquae parvae.

In *arcula penes cubiculum dominae*. Effigies aliquae.

In *cubiculo servitricum puellarum*. Effigies mundanae No. 5.

In *cubiculo dominae magnificae*: Effigies elementorum No. 4.

In *propugnaculo quarto*. Effigies dominae Theökeölianae No. 1.

E regione cubiculorum a dextris, cubiculum a sinistris per palatium. Imagines gentilium regum No. 4.

In *cubiculo secundo*: Effigies gentilium No. 2.

Cista una. In eadem vexillum antiquum ex damasko rubro cum insigniis B. Virginis Mariae et suae maiestatis No. 1.

In *palatio novo penes capellam*: Effigies saeculares in pariete No. 7.

In *cubiculo penes palatium*: Effigies saeculares in pariete No. 7.

In *cubiculo penes atrium* sub propugnaculo: Effigies suae maiestatis et augustissimae imperatricis aliarum quoque personarum No. 8.

Thököli Zsigmondnak és Montessirnek arcképein kívül volt 18 város képe, továbbá bárók és nemesek cimere ¹.

Egy másik, ugyanekkor csak néhány nappal később készült leltár szerint (az előbbi 1674 szeptember 13—17-én, ez utóbbi szeptember 20-án készült), melyet Herant György savnikai, Becskay Mihály késmárki „bonorum fiscalium provisores”, továbbá Vitalis György ófalusi harmincados készítettek, Savnikon az új vendégpalotában volt öt arckép, hogy kiké, az nincs megmondva. A várnak egyéb helyiségeiben volt még összesen 44 kép, amelyek közül csak kettőről tudjuk, hogy török vadászjelenetet ábrázolt.²

1675-ben június 12-én Savnikot újra leltározzák, amikor az egyik szobában a leltár szerint „in summitate parietum effigies monarcharum gentilitium descriptae” vannak.³

1677-ben a Gallik Jakab által a szepesi várban átadott javak közt van: A hatodik szobában „Ein bildt No. 1”. A nyolcadik szobában „Gemahlene bilder No. 3”. A felső provians házban: „Desz alten Thurzo bildnus No. 1”⁴

1677-ben a késmárki várban Thököli Zsigmond elhunytakor készült leltározás szerint volt a felső átriumban husz kisebb-nagyobb kép. A lépcső melletti szobában találtak 38 kisebb-nagyobb egyházi és szent képet. Ugyanitt függött az elhunyt Thököli Zsigmond arcképe. Egy másik egyablakos szobában volt az elhunyt leányának két arcképe, ezeken felül egy világi tárgyú kép, továbbá az elhunyt várurnak rézlapra vésett cimere.

A torony alatti egyablakos szobában volt egy világi kép, a hosszú kétaablakos szobában pedig városok képe volt 7 darab és négy világi kép. A piac felé néző nagy szobában volt 5 városok képe és négy különféle világi tárgyú kép. Ugyancsak 5 városi és egy világi kép volt a má-

¹ „Ex palatio magno effigiem ipsius domini Tököli et Montessir No. 2.

Descriptiones sive picturas civitatum variarum in tabulis No. 18.

Insignia varia baronum et nobilium in tabulis No. 12”.

U. et C. 79/3.

² „In palatio conuivali novo: Effigies personarum No. 5.

In altera parte palatii: Imagines ad parietem affixae variae No. 7.

Sub propugnaculo novo in stuba e regione illius palatii effigies variae in parietibus No. 6.

In atrio sub palatio: Imagines depictae antiquae in tabulis No. 4.

Effigies antiquae in tabulis No. 2.

In palatio ubi solebant prandere supra januas et fenestras imagines No. 16.

In palatio ubi dominus Teökeli residebat: Imagines maiores No. 2.

Supra ianuas simplices imagines No. 5.

In atrio ante palatium: *Venatio Turcica* depicta in tabulis No. 2”. — U. et C. 79/3.

³ Savnikon egyik szobában „in summitate parietum effigies monarcharum gentilitium descriptae”. — U. et C. 48/62.

⁴ U. et C. 152/21.

sodik, szintén piac felé néző szobában. Ugyanitt volt gróf Monteschin arcképe.¹

1678-ban a szepesi vár provisorátusában a következő képek találhattak: A „palotá”-ban a király és Thurzó arcképei, két darab, továbbá a boldogságos Szűz Mária és az Üdvözítő képe. A felső gabnás házban egy Thurzó-kép volt és ezenfelül még egy kép.²

Ugyanezen évben a szepesi kamara összeírta a késmárki vár javait. Ekkor találnak 55 képet. Ezek közül 39 a különböző szobákban elhelyezett világi tárgyú kép volt. Tizenegy kép lovakat ábrázolt, három kép városok tájképe volt, egy kép a császárt és királyt. I. Lipótot ábrázolta, végül egy kép idősb Thököli István arcképe volt.³

1681-ben meghalt Luzinszky Joachim váradi püspök és szepesi prépost. Halála után Szepesváralján maradt javait leltározták. Találtak a házában 52 darab képet, tételt („varias theses”), címereket és más ehhez hasonló, a ház ékesítésére szolgáló dolgokat, ezenfelül még Szent László király képét és a Lubomirsky család címerét.⁴

1686-ban Késmárkon a várban csak négy régi világi képet találtak.⁵

1689-ben Berzeviczy András váradhegyfoki prépost és szepesi olvasó kanonok, továbbá Görgey Boldizsár szepesi alispán, mint Széchenyi György esztergomi érsek mandatariai leltározzák a savniki apátság javait. A leltár szerint az apátságnak öt képe volt mindössze, ugyanígy a lengyel királyé, II. Mátyás király feleségéé Annáé, Báthory Gáboré, Zrinyi-é, hogy melyik Zrinyi volt ez, azt nem tudni, ugy szintén

¹ „In atrio superiori penes gradus: Imagines maiores et minores mundanae No. 20.
In cubiculo ad gradus: imagines maiores et minores Sanctorum et mundanae No. 38.
Imago seu effigies defuncti domini Sigismundi Theökeöly No. 1.
In alio cubiculo unius fenestreae: Imagines eiusdem domini defuncti filiae No. 2.
Imago mundana No. 1.
Insigne eiusdem domini cuprea sculptum No. 1.
Atrium vacuum dividens cubacula cum imagine una mundana No. 1.
In cubiculo infra turrin unius fenestra: Imagines mundanae simplices No. 1.
In cubiculo oblongo duarum fenestrarum: Imagines seu descriptiones urbium No. 7.
In cubiculo oblongo duarum fenestrarum: Imagines mundanae No. 4.
In cubiculo magno versus forum: Descriptiones urbium No. 5.
Imagines diversae mundanae No. 4.
In secundo cubiculo etiam versus forum: Imagines urbium No. 5.
Imago mundana No. 1.
Effigies comitis domini Monteschin No. 1.

U. et C. 88/50.

² „Pallatium in quo habentur imaginis No. 5.
Imagines ipsius maiestatem et Thurzonem designantes No. 2.
Penes hypocaustum habetur fornix in qua B. Marie Virginis et Crucifixi imagines No. 2.
In tractu podii: Imago No. 1.
In domo annonaria superiori: Imago Thurzoniana No. 1.” — U. et C. 153/25.

³ „Imagines in quibus equi depicti No. 11.
Imagines variae in cubiculis mundanae No. 39.
Descriptiones urbium No. 3.

Effigies sacratissimae caes, regiaeque maiestatis No. 1.
Effigies quondam senioris Stephani Thököli No. 1. — U. et C. 78/49.

⁴ U. et C. 152/24.

⁵ U. et C. 79/23.

az ötödikről, egy ócska Thököli-képről sem tudni, hogy melyik Thököli arcképe volt.¹

1689-ben a szepesi prépostság inventáriumában tizenegy kép van, ugymint a császár és császárné, az üdvöztő, két kardinális képe és hat egyszerű kép.²

1695-ben Savnikon összesen öt kép van a szobákban.³

Ime ezek a száraz időrendi egymásutánban felsorolt adatok őriztettek meg számunkra a régi inventáriumokban. Sajnos, ezek a leltárak annyira már nem részleteznek, hogy a képek festőjét, a művészt megneveznék vagy a kép elkészültének idejét elárulnák. Nem árulnak el a képek provenienciájáról majdnem semmit. Érdekes volna sokszor pl. a kép leltárilag megbecsült értékét is tudni (amint az pl. a könyveknél megtörténik), vagy egyéb adatokat megtudni, azonban hiába, erről a feljegyzések mélyen hallgatnak; de így is hálásaknak kell lennünk a leltározó elődök iránt, mert hiszen az a kevés, amit kapunk, mindig jobb, mint a semmi.

¹ U. et C. 90/84.

² „In cubiculo ubi residebat dominus prepositus:

Imagines imperatorii et imperatricis No. 2.

Simplices imagines No. 6.

In palatio: Effigies Christi Domini No. 1.

Imagines duorum cardinalium No. 2”. — U. et C. 50/19.

³ U. et C. 79/3.

A XVI. század Magyarországon nem sorolható a legnyugalmasabb korszakok közé. Ez a század szinte állandóan a török elleni hadakozással, védekezéssel telik el, a nemzet folyton fegyverben áll és így ez a század általában a tudományokkal való foglalkozásra, olvasásra, könyvek gyűjtésére, könyvtárak alapítására a legalkalmasabb nem volt.

Dacára ennek, a század emberei mégis csak olvasnak, könyvek iránt érdeklődnek, ami a humanizmusnak, de talán még inkább a reformációnak, hitújításnak köszönhető, hiszen ez a mozgalom ekkor Európaszerte és nálunk is az általános érdeklődés homlokterében állott. A század emberei tehát a folytonfolyvást dúló hitviták hatása alatt divatossa lett teológiai tudományok felé fordulnak és nemcsak egyházi, de világi férfiak is hittudományi könyveket, vitairatokat olvasnak, elsősorban ilyen könyveket gyűjtenek, sőt a világi elem a hitvitákban aktíve is részt vesz, mint ahogy pl. *Grádeczi Horváth Stancsics Gergely* a teológus *Lám (Ambrosius) Sebestyén*nel folytat szabályszerű hitvitát.

A teológia iránti érdeklődést nagyban fokozta az a körülmény is, hogy a katolikummal szemben — mely a világi elemet az egyházkormányzatból teljesen kizárja — a protestantizmus a világi elemnek az egyház kormányzatában nemcsak részt enged, de azt ebbe az egész vonalon tudatosan bele is vonja, s elvárja tőle, hogy az egyházkormányzat különböző kérdéseivel foglalkozzon és így szinte belekényszeríti, hogy az egyházkormányzat csínja-bínjával részletesen és alaposan megismerkedjen.

Így tehát a kard klasszikus korszakában, noha elsősorban az egyházi férfiak azok, akik főleg a hitújítással kapcsolatban a teológiai tudományokkal hivatalból kénytelenek foglalkozni és akik ráérnek könyvek gyűjtésére, módjuk van könyvtárak alapítására, mégis találunk ekkor elég világi embert is, aki hit-, sőt egyéb tudományokkal is foglalkozik s ezzel kapcsolatban könyvgyűjtésre, könyvtár alapítására szánja el magát. Ezen világiak közt a XVI. században talán az első helyet a törökverő *Batthyány Boldizsár* foglalja el, aki inter arma is tudott időt szakítani, hogy kultúr, sőt tudományos hajlamait kielégítse, hogy könyveket gyűjtsön és könyvtárat alapítson.

^{1/a} Iványi e tanulmánya korrektúrában maradt. Lelőhelye ma: OSzK Fol. Hung. 2903.

A XVI. század magyar főurai közt talán a humanista, franciás műveltségű *Batthyány Boldizsár* volt a legtudósabb és a legtöbb oldalú ismeretekkel bíró, széles látókörű férfiú, akinek könyvszeretetéről beszédes bizonyítékot szolgáltat nekünk magánkönyvtárának a németújvári franciskánus zárdában őrzött maradványa.^{1b}

Nálunk Magyarországon a XVI. században a kisméretű magánkönyvtártartás már régen nem ismeretlen fogalom, azonban nagyszabású magánkönyvtárakat ekkor elsősorban egyházi férfiak kezén találunk. Így pl. szép és elég tekintélyes könyvtára volt ekkor *Telegdi Miklós* pécsi püspöknek,¹ *Heresinczy Péter* győri püspöknek 1590-ben a szombathelyi várban 59 tételből álló kézikönyvtár féléje volt, mely azonban hetesi *Pethe Márton* győri püspök halálakor (1598) már csak 25 művet tartalmazott.²

936 tételből álló hatalmas könyvtára volt *Mossóczy Zakariás* nyitrai püspöknek, a magyar *Corpus Juris* első szerkesztőjének és kiadójának, mely az udvari történetíró és hivatásos tudós Brutus János Mihály könyvtárát is messze túlszárnyalta, mert annak könyvtára csak 763 tételből állott.³

A XVI. században már városi polgároknak, sőt egyszerű templomi harangozónak is volt könyvtára.⁴ *Benkner Joachim* brassai polgárnak pl. 44 tételből álló könyvtára volt, melyben kéziratokat is találunk. Ezenkívül kisebb-nagyobb könyvtárak vagy gyűjteményük volt *Christer Pál*, *Hirschler Pál*, *Kraus István*, *Schirmer Péter* brassai polgároknak. *Budai Jakab* deák, magyar udvari kamarai írnoknak 19 tételből álló könyvtára volt.⁵ Így azután nincs mit csodálkozni, ha a XVI. században akadt egy magyar úr, aki nevelésénél fogva, de meg humanisztikus alchimizáló hajlamainak is engedve a tudományoknak nemcsak barátja és elméletileg pártfogója, hanem ezzel kapcsolatban egy nagyhírű és nagyszerű magánkönyvtárnak megalapítója lőn.

1. *Batthyány Boldizsár* szülei

Batthyány Boldizsár atyja *Kristóf*, anyja pedig báró *Swetkovics Erzsébet* volt. *Boldizsár* születésének pontos évét nem ismerjük, körülbelül 1535 körül születhetett. Hajlamainak kialakulására és fejlődésére föltétlenül

^{1b} Lásd: *Fejérfataky László*: A németújvári szent Ferencrendi zárdá könyvtára. Magyar Könyvszemle, 1883. évfolyam 100—137. l.

¹ Magyar Könyvszemle, 1880. évf. 37. l.

² *Iványi Béla*: Könyvek, könyvnyomdák Magyarországon. Budapest, 1937. 101—103. és 129. l.

³ *Iványi Béla*: Mossóczy Zakariás és a magyar Corpus Juris keletkezése. Budapest, 1926. 103—134. l.

⁴ Magyar Könyvszemle, 1888. évf. 328. l.

⁵ *Iványi*: Könyvek, könyvtárak, stb. 46—47, 75—76, 87, 96—98. l.

hatást gyakorolhatott atyja, *Kristóf*, aki hipochonder ember lévén, ott-hon ülő és olvasni szerető, a protestantizmus felé hajló egyéniség volt. *Kristófról* kortársa, *Zrínyi Miklós*, a szigetvári hős és később Boldizsár apósa is megállapította, hogy „multa volumina doctorum novorum perlustravit”,⁶ kinek, ha nem is volt könyvtára, de mindenesetre voltak könyvei, még pedig neveléséhez⁷ és a kor divatjához képest valószínűleg főleg teológiai tartalmúak és hipochondriájával kapcsolatban orvosiak is.

Kristófról többek között tudjuk, hogy 1539-ben bizonyos *Stainkyrcher Bernátnak* valami teológiai tartalmú könyvecskét ajándékozott.⁸ Úgy látszik *Kristóf* könyvszeretete általánosan ismeretes volt, mert 1542-ben nagybátyja, *Batthyány Ferenc* volt horvát bán *Bertalan* nevű íródeákja elhalván, ez végrendeletében a *Justus János* írta „*Thesaurum Enchiridion Decalogi Decemve Praeceptorum*” című rendkívül díszesen kiállított, arany betűkkel írt és gyöngyökkel ékesített könyvét *Kristófnak* hagyományozta.⁹

Kristóf egykori nevelője és tanítója, *Pomagaics Mihály* —, aki később *Boldizsárt* is tanította — egy 1550-ben kelt levelében *Kristóftól Aranyaszájú Szent János* két könyvének elküldését, s ezenfölül két kölcsön adott egyéb könyv visszaszármaztatását kéri.¹⁰ Úgy látszik, hogy az *Aranyaszájú Szent Jánostól* való könyvek *Kristóf* tetszését megnyerték, mert 1551 elején titkárát, *György deákt* megbízta, hogy ezen műveket részére vásárolja meg. *György deák* válaszlevelében jelzi, hogy *Chrisostomus* ezen nagy és legjobb könyveit 16 forinton alul aligha tudja megvásárolni.¹¹

⁶ *Zrínyi Miklós* 1555. május 15-én kelt levele a körmendi levéltár missilisei közt.

⁷ Nevelője és tanítója a horvát származású *Pomagaics Mihály* protestáns velleitását teológus és pedagógus volt, kiről nagynénje *Batthyány Ferencné Kristófnak* a következőket írja: „Mihal mestert hallom hog ide akarna jwny, enis izentem wala neky azert miert hog kar volna olyan tudos embernek el wezni, *teneked kedigh mestered volt.*” *Batthyány Ferencné* levele *Batthyány Kristófhoz*. 1538. július 7. Németújvár, a körmendi levéltár missilisei közt.

⁸ „Libellum quidem gratissimo suscepam animo et spero aliquid fructus animae meae juvenio Deo profecturam.” *Stainkyrcher Bernát* levele *B. Kristófhoz*.

⁹ 1542. szeptember 20. Németújvár. *Pomagaics Mihály* levele *B. Kristófhoz*. Tudatja, hogy *Bertalan deák*, scriba domini nostri meghalt, „qui dum vivebat suique recessus diem appetere certo sciret, ex suo sincero in vestram m. (agnificam) do. (minationem) affectu is suo testamento legavit: certe preciosissimum *Thesaurum Enchiridion decalogi decemve preceptorum*: opera *Justi Jone affabre studiosissimeque cum aliis opusculis editum*. Dignus liber, qui *totis aureis literis ac gemmis radiaret*. Librum itaque hunc quocunque tempore vestra m. (agnifica) do. (minatio) volet, sedule incenotanterque mittam.” Ugyanott.

¹⁰ 1550. június 25. Németújvár. *Pomagaics Mihály* levele *B. Kristófhoz*. „Et quia existimo vestram M. (agnificam) d. (ominationem) sociatam esse lectione *Johannis Chrisostomi*, rogo multumque oro vestram M. d. michi utrumque librum *Johannis Chrisostomi* mittere dignetur, nam quia pre senectute fere habeam alterum pedem in sepulchro, alterum extra sepulchrum, statui, certoque adiutorio Dei fixi id, quod mihi superest temporis in lectione sacrarum literarum, ceu in suavissimo animi pabulo consumere: extremumque vitae tempus claudere, proinde, sicuti ego non gravatim vestre M. d. accommodavi commodatove dedi hos duos libros, sic vestra M. d. sine omni animi molestia dignetur remittere michi cum summo animi candore atque benevolentia, remitat aurem per talem Baiulum portitoremve, ut non incommodet aut contamine memoratos libros.” A körmendi levéltár missilisei közt.

¹¹ 1551. január 21. Csáktornya. *György Deák* secretarius levele *B. Kristófhoz*. „Libri Crisos-

*Kristóf*nak nyilván ekkor ennyi pénzre könyvekre nem volt és *Chrisostomus* neki tetsző könyveit megvenni nem tudta, mégis ennek a Genesisről írott munkájához úgy jutott hozzá, hogy *Pomagaics* neki hagyományozta. Ezt a könyvet *Batthyány Boldizsár* későbbi tanítója, *Fadinus Bálint*, *Kristóf*-tól 1554-ben elkérte, viszonyt ugyanekkor *Apuleius: De aureo asino* című művét visszaküldte.^{11a}

Mint már említettük, *Kristóf* képzelt beteg lévén, orvosi könyveket is olvasott. Ugyanis *Kristóf*, *János deák* varasdi bírótól, aki később dicator lett, orvosi könyveket kért és kapott kölcsön, olyanokat, amelyekből az ibolyák hathatós erejét lehet megismerni. *Kristóf* ezeket a műveket nyilván sokáig tanulmányozta, mert a deák végre is kénytelen volt ezeket azon a címen, hogy neki is szüksége van rájuk, visszakérni.¹²

György deák, a titkár, 1550-ben ismét könyvek vásárlása tárgyában ír *Kristóf*nak, de hogy miféle könyvek voltak ezek, a levélből ki nem derül, csak annyi, hogy bizonyos uraktól és barátaitól húsz forintot kellett kölcsönkérnie, hogy ezen könyveket megvehesse.¹³

Kristóf azonban nemcsak nyomtatott könyveket, hanem — ha lehetett — kódexeket is igyekezett szerezni. 1555-ben történt, hogy *Hosszútóti György*, *Kristóf*nak egy bekötött könyvet és egy órát küld vissza, és egyben jelzi, hogy valaki vagy valakik *Nicephorus*nak egy kötött kódexét potom négy forintért árulják, s tudatja, hogy ennek megvétele tárgyában elhatározásának közlését kéri, és várja.¹⁴ Néhány nap múlva *Hosszútóti* újabb levelében jelzi, hogy a bekötött könyvet visszaküldi, viszont a kódexet „usque ad aliam eiusdem informationem” megvásárolni nem meri, mivel úgy látja, hogy drágán árulják!¹⁵

tomii, de quibus do. (minatio) vestra mag. (nifica) percuncratur quanti emi possint certe ignoro, quantum tamen coniectura capere possum, non credo infra sedecim hung. fl. posse coemi, quandoquidem ut eadem scit libri magni sunt et optimi.” Ugyanott.

^{11a} 1554. július 18. Németujvár. *Fadinus Bálint* levele *Batthyány Kristóf*hoz. „Ceterum si molestum d. v. m. non esset, supplicarem ut Crisostomi opera super Genesim per magistrum Michaelem legata daret mihi, est et alter liber Apuleius de Aureo Asino quem eidem remisit.” Ugyanott.

¹² Év nélkül. (1553 február 4. előtt.) *János deák* varasdi bíró levele *B. Kristóf*hoz. „Libros medicinarum a me petitos Magnificentie vestre transmissi et alia queque habeo a Mag. (nificentia) vestra unquam detinebo dummodo eadem mandet. . .” — „In istis libris mag. (nificentia) vestra virtutem violarum conspiciere etiam experire poterit dum oportunum fuerit.” Ugyanott. 1553 február 4. Varasd. *Varasdi János* deák levele *B. Kristóf*hoz. „Libros meos medicinarum rogo mihi remittere dignetur, quia eis michi valde opus est.” Ugyanott.

¹³ 1550 december 11. Csáktornya. „Equidem ex animo doleo, quod literae ipse Viennae me non attigerunt, pro toto enim posse meo votis dominationis vestrae mag. (nificae) in emendis libris obscurandasse, quamvis autem propter longam moram omnibus sumptibus exhaustus fuero, nichilominus tamen apud dominos et amicos meos invenissem flor. viginti, quibus illos libros eidem coemissem et reportassem.” Ugyanott.

¹⁴ 1555. március 9. Bécs. *Hosszútóti György* levele *B. Kristóf*hoz. „Libellum compactum cum horologio remittam. *Nicephori codicem* ligatum non minoris, quam quattuor florenis Rhcnensibus vendere volunt: Ideo hec eidem significare volui et sciret me in eius negotiis negligentem non esse, de empioneque libri eiusdem sententiam expecto.” Ugyanott.

¹⁵ 1555. március 13. Bécs. *Hosszútóti György* levele *B. Kristóf*hoz. „Libellum compactum vestre magnifice Do. (minationi) cum presentibus remisit. *Nicephori* librum usque ad aliam eiusdem informationem emere non sum ausus, cum mihi magno vendi videatur.” Ugyanott.

Az olvasott és művelt *Kristóf* humanistákkal is összeköttetésben állott, főleg, úgylátszik, humanista orvosokkal. Így pl. 1559-ben *Cortonaeus Péter* humanista orvos *Kristófnak* megtekintés és elolvasás végett egy görög nyelven írt elégiát és ehhez latinul írt ajánlólevelet küld, aki 1561-ben viszont *Kristófnak* jelzi, hogy a pettaui gyógyszerész néhány nap múlva Velencéből egy *Herbáriumot* fog hozni, melyet azután — nyilván megtekintésre és elolvasásra — el fog *Kristófnak* küldeni.¹⁶

Kristóf tehát főleg teológiai és orvosi művek iránt érdeklődött és ezeket onnan szerezte meg, akár kölcsön, akár vétel útján, ahonnan lehetett. Bécsen és Velencén keresztül *Kristóf* a Németujvárhoz közel fekvő Grácból is hozatott könyveket, mert 1562-ben *András* pettaui papot könyvekért Grácba küldi, akinek itt a Katalin napi vásáron (november 25.) kellett volna könyveket vásárolni. Ámde a könyvkereskedőket az akkor Grácban dühöngő pestis miatt a vásárra be nem engedték és ha be is engedték volna, a könyveket az inficiált levegő miatt — írja *András pap* — úgy sem küldte volna el.¹⁷

Kristóf egyik könyvszerzője volt többek közt *Pyschych Márton* pettaui plébános, aki 1565-ben *Bulingernek* az Apocalipsisről írt kódexét küldte meg betekintésre azzal, hogyha szükséges, tartsa magánál ameddig tetszik, ha pedig nem, akkor küldje neki vissza.¹⁸

1567 elején *Kristóf* nagybátyja, *Batthyány Ferenc* meghalt. Úgylátszik *Kristóf* tudta, hogy nagybátyjának *Szent Bernát* művei megvoltak s ezeket *Ferenc* özvegyétől el is kérte. Az özvegy 1567. március 28-án azt válaszolja, hogy ő szívesen oda adná a kért könyveket, ámde boldogult férje ezeket vagy három év előtt a nyitrai püspöknek *Bornemissza Pálnak* ajándékozta.¹⁹

Draskovics György zágrábi püspök egy 1568-ban kelt leveléből tudjuk, hogy *Kristóf*, *Tertullian* munkáit is olvasgatta és ezek nagyon

¹⁶ 1559. április 9. Pettau. *Cortonaeus Péter* humanista orvos doctor levele *B. Kristófhöz*. „Mitto etiam illi una cum litteris *Elegiam Graecam conscriptam* in laudem magnifici D. (omini) comitis, ut illum videat ac legat.”

Utóirat: „Si V. (estra) Magnificencia vult videre elegiam graecam D. comitis ac epistolam dedicatorem latine conscriptam, potest rotulum illum dissolvere ac legere, deinde rursum circum ligare.” Ugyanott.

1561. február 15. Pettau. *Cortonaeus Péter* medicinae doctor levele *B. Kristófhöz*. „Praeterea quantum ad Herbarium attinet, allocutus sum famulum Apothecarii (aberat in Vrbe Apothecarius) qui dixit suum dominum infra paucos dies profecturum Venetias, indeque reportaturum esse hunc librum. Ugyanott.

¹⁷ 1562. november 26. Pettau. *András pap* levele *B. Kristófhöz*. „Propter grassantem in Graciz pestilentiam librarii non sunt intromissi ad celebrationem nundinarum divae Katherinae, qui et si intromissi fuissent tamen propter infectum aerem libros prefatos vestrae G. ac Mag. non misissem.” Ugyanott.

¹⁸ 1565. szeptember 7. Pettau. *Pyschych Márton* pettaui plébános levele *B. Kristófhöz*. „Ceterum codicem illum quem miseram V. (estrae) G. (enerosae) et M. (agnificae) d. (ominationi) videlicet *Bulingerum* super Apocalipsim si non est necessarius V. G. et M. d...” Ugyanott.

¹⁹ 1567. március 28. Németujvár. Özvegy *Batthyány Ferencné Svetkovics Katalin* levele *B. Kristófhöz*. „Az zenth Bernald kynwey felul azt irhatom kegyelmednek, hog wg wagyon, hog voltak zegin wrammak, de wagyon három eztendewnel tewb, hog zegin wram az nytray pispeknek att, ha ith wolnanak nem tartanam kegyelmedtul.” Ugyanott.

tetszetek neki. A püspök ajánlja, hogy olvassa el *Tertullián*nak a böjtről írott munkáját is, amelyből láthatja, hogy *Tertullian* nemcsak a húsevéstől, hanem a bor mértéktelen ivásától való tartózkodást is javasolja.²⁰ Következnék ebből, hogy *Kristóf* nem volt ellensége a boritalnak.

Boldizsár atya tehát kedvelte a könyveket, szeretett olvasni. Olvas latin, görög és nyilván magyar és német könyveket is. Érdeklődési köre aránylag elég tág és olvasási passziójának kielégítésére részint megvásárolt, részint kölcsönvett könyveket használt s így valószínű, hogy a könyveket *Boldizsár* fiával is már korán megkedveltette, ami részint az átöröklődés, részint a helyes nevelés, a tanítók és iskolák ügyes megválasztása folytán sikerült is.

2. *Batthyány Boldizsár tanuló évei*

Boldizsárt könyvkedvelő atya gondos nevelésben részesítette és valószínű, hogy elemi ismereteit Németujváron szerezte meg. Innen nyilván a középfokú ismeretek elsajátítására úgy 12—13 éves kora körül Zágrábba került, ahol a későbbi *Zrínyi* vő bizonyára a horvát nyelvet is elsajátította.

Zágrábban *Boldizsár* egy *Örvenczey* nevű fiúval együtt tanult és 1549-ben a nyár végén atyjának innen azt írja, hogy „Ego sanus sum et bene disco”. *Boldizsár* tehát jó tanult, amivel talán azt is ki akarja fejezni, hogy jó kedvvel tanul, szívesen foglalkozik tanulmányaival; elannyira, hogy azzal maga is meg van elégedve.

Zágrábban *Boldizsár* mellett, mint nevelő és tanító *Laztessinus Antalfy Mihály* működött, akit *Boldizsár* fölöttébb kedvelt, aki úgy látszik tanítványával igen ügyesen tudott bánni és a fiatal *Boldizsárban* a könyvek iránti szeretetet állandóan élesztgette.²¹

Zágrábból *Boldizsár* atyjának elég sűrűn irogatott és 1549. december 7-én jelenti, hogy a tanulásban szépen halad. De e mellett mesteréről sem feledkezik meg, mert részére posztót, saját magának pedig pénzt kér.²²

Tanítómesterét *Boldizsár* nagyon szereti és becsüli, s közeledvén a karácsonyi ünnepek, *Boldizsár* tanítójára is fölhívja levélben atya figyel-

²⁰ 1568. március 7. Zágráb. *Draskovics György* zágrábi püspök és bán levele *B. Kristófhöz*. „Caeterum quia videmus Do. (minationem) vestram Magnificam Tertuliani operibus delectari, eandem rogamus, ut librum suum de Jejunio inscriptum diligenter legat, ex eo quippe intelliget quam perparam faciant, qui hoc tempore im contemptum primitivae ecclesiae carnibus vescuntur, imo vero ille suadet, ut a vino quoque abstineamus. Haec ideo scribimus, quia illum authorem do (minationi) vestrae Magnificae multum placere intelligimus.” Ugyanott.

²¹ 1549. november 1. Zágráb. *Batthyány Boldizsár* atyjához. „Ego nunc sanus sum et bene disco, puer eciam Eruenczey bene discit magistro nostro.” Ugyanott.

²² 1549. december 7. Zágráb. *B. Boldizsár* levele atyjához, melyben írja, hogy a tanulásba „in disciplina mea quam in dies magis ac magis iam lectiones scribendo et audiendo adipiscor” mindinkább bele jön, magistro meo, t. i. *Laztessinusnak*, aki később harmincados lett, posztót kér. Ugyanott.

mét, kérve, hogy ne feledkezzen meg róla és „*propter suum erga me amorem*” őt nyomatékosan jóindulatába ajánlja.²³ Valószínű, hogy az apa az ajándékozáskor a tanítóról nem feledkezett meg. Így tehát tanító és tanítvány kölcsönösen becsülték és kedvelték egymást és ennek a harmonikus együttműködésnek a kívánt eredménye később be is következett.

A következő 1550. év elején *Boldizsár* még Zágrábban van, s jelzi, hogy tanulmányaival alaposan el van foglalva ugyan, de egészséges és jól tanul.²⁴ Ügylátszik *Boldizsár* 1550 tavaszáig Zágrábban tanult, azonban ezen év májusában fölmerült a terv, hogy tanulmányait Bécsben folytassa és ezen év május 14-én pedagógusa atyjával, *Kristóffal* már erről tárgyal.²⁵ *Laxtessinus* tárgyalásai eredményre is vezettek és 1550 szeptember 2-án *Boldizsár*, *Gyulay János* és *Alapi* uraimmal együtt Bécsbe, ügylátszik az egyetemre került, ahol nemcsak az iskolát, hanem a királyi, illetve császári udvart is látogatta.²⁶ *Boldizsár* nem sokáig maradt Bécsben. Ügylátszik vagy a bécsi élet, vagy az iskola nem tetszett neki, nevelőjének vagy atyjának, mert 1550 novemberében *Boldizsárt* Németújváron találjuk és ekkor már nem *Laxtessinus*, hanem atyjának egykori pedagógusa, az öreg protestáns *Pomagaics Mihály* tanítja.²⁷ Itt tanul *Boldizsár* öccsével *Gáspárral* (*Gáspárkóval*) együtt *Pomagaics* vezetése alatt 1551-ben is, ahonnan atyjának május 17-én jelenti, hogy „Gasparco beteges, vagyon eg honapya, hog az hydek lely”, de már ugyane hó 23-án azt írja, hogy „Batthyany Gaspar is yobadon vagyon”.²⁸

1553-ban *Boldizsár* a szlavoniai Viniczén tanul, preceptora nyilván még most is az öreg *Pomagaics* és február 17-én kéri atyját, hogy *Melanch-*

²³ 1549. december 23. Zágráb. *B. Boldizsár* levele atyjához. „Deinceps et magistrum meum ne obliviscamini, quem eidem vestrae m. dominationi apprime commendo *propter suum erga me amorem*.” Ugyanott.

²⁴ 1550. január 1. Zágráb. *B. Boldizsár* levele atyjához. „Quae mihi scribenda essent, ea propter brevitem temporis quod mihi a studiis datur, medio huius domini Mattei vestrae m. d. nunciavi, ex quibus poteritis facile percipere me sanum esse et bene discere.” Ugyanott.

²⁵ 1550. május 14. Vinnicze. *Laxtessinus Mihály* pedagógus levele *B. Kristóffhoz Boldizsárnak* Bécsben való tanulása tárgyában. Ugyanott.

²⁶ 1550. szeptember 20. Bécs. *B. Boldizsár* levele atyjához. „Adom kegyelmednek twttara, hog mynket ez elmwlt napokon septembernek mas napon ide bechbe hoztak mynd Gwlay es Alapi wrammal egetemben es hala legen Istennek myndenkeppen yth yo wagonk mynd hazzal es egeb tanwsaggal” magának ruhát kér, olyat „kyben kyrál ew felseghe hog ha eleye enes odwarhoz mehetem” és mindennapi öltönyt, anyja pedig küldjön „ynget... es feyer nadragot.” Ugyanott.

²⁷ 1550. december 13. Németújvár. *B. Boldizsár* levele atyjához. „Nunc studio literario operam impendo in nemethwywar, *Michael Pomagaych est pedotriba noster*.” Ugyanott.

²⁸ 1551. január 9. Németújvár. *Pomagaics Mihály* levele *B. Kristóffhoz*. „Balthasar filius vestrae M. d. discit libenter unacum d. (omino) Johanne Gywlay.”

1551. április 21. Németújvár. „De studio etiam nostro vestra pietas nihil prorsus uterque filius Vestre magnifice dominationis bene valeat uterque eorum bene discit”.

1551. április 21. Németújvár. „De studio etiam nostra vestra pietas nihil prorsus dubitet sicuti tandem vestra pietas experimento vero perdiscere ac percipere poterit”, írja *B. Boldizsár* atyjának. *Boldizsár* 1551. május 17-én és 23-án ugyancsak Németújvárról írja atyjának, hogy: „Gasparco beteges, uagyon eg honapya, hog az hydek lely”, majd: „Batthyany Gaspar is yobadon uagyon”. Mind ugyanott.

ton Fülöp Grammatikáját vegye meg és küldje el, mert ezt ajánlja tanítója és ezt nem nélkülözheti.²⁹

Ügylátszik, hogy az ügyes és tapasztalt *Pomagaics* a tanulás egyhangúságát elűzendő, változatos napi programot állított össze és tanítványát a botanikában és a kertészetben gyakorlatilag is oktatta, így akarván ezt a stúdiumot tanítványával megkedveltetni. Innen van, hogy *Boldizsár* 1553 tavaszán atyjától kerti növényeket, úgy mint ciprust, majoránnát, lavendulát és más növényeket kért, mert kertet óhajt művelni. Így érthető lesz, hogy később a nagyhírű *Clusius Károly* botanikus *Boldizsár*ban nemcsak megértő, de szakértő tudós társat is talált. Az okos *Boldizsár* tanítója jószándékát csakhamar észrevette, azt fölöttébb méltányolta és atyjának meg is írja, hogy tanítójáról, akit második szülőjének tekint, meg ne feledkezzen.³⁰

1553 őszén *Boldizsárt* Trakostyánban találjuk, s innen küldi vissza atyjának azt a *Cantionálét*, amit neki kölcsön adott. November 24-én éjjel *Boldizsár* Trakostyánt elhagyta, mivel itt már három pestises eset fordult elő, de ezen meneküléstől nem sokat vár és idézi *Vergilius*: „Incidit in Scillam, volens vitare Carybdym” mondását.³¹

Pomagaics, az öreg pedagógus, ügylátszik 1553-ban vagy 1554 elején meghalt, vagy nyugalomba vonult, mert 1554. április 29-én *Boldizsár* atyjának Németújvárról azt írja, hogy: „az mi Mesterönk ined mi tilönk el menth”, azonban — sajnos — a mester nevét nem írja meg.³² Valószínű, hogy a mester alatt *Pomagaicsot* kell érteni és ennek helyébe lépett 1554 nyarán *Fadinus*, azaz *Faddi Bálint*, aki azonban július 20-án reggel rövid tartózkodásra Bécsbe utazott és csak július 31-én tért vissza Németújvárra.³³

²⁹ 1553. február 17. Vinicze. B. *Boldizsár* atyjához. „Porro supplico d. v. tanquam domino et patri amantissimo, dignetur mihi coemi facere unam Philippi Melanchtonis grammaticam denuo revisam, quia ea carere non possum, cum eam preceptor noster profiteatur.” Ugyanott.

³⁰ 1553. április 12. Vinicze. B. *Boldizsár* atyjához. Kéri „ut mittent nobis herbas hortenses, puta Cipressos, Amaracum, Spicanard et alia genera herbarum, quod nos d. V. M. inservire volumus, hortum enim cupimus colere, ubi aliquando animi nostri gratia tedium studii levare possemus”. Kéri még, „ut me sit immemor de preceptore nostro, nam nobis est alter parens!”. Ugyanott.

³¹ 1553. november 24. Trakostyán. B. *Boldizsár* levele atyjához. Megkapta levelét, „quibus scribit eadem, ut Cantionale d. v. M. remitterem. Ego per presentium ostensorem remisi”. Mivel itt három pestis haláleset volt, „hac nocte fugimus Drakostyanii, ubi nos merito quadrare versus Virgilii poterit, ubi sic inquit: Incidit in Scillam, volens vitare Carybdim”. Újságokat „misit preceptor noster”. Ugyanott.

³² 1554. április 29. Németújvár. B. *Boldizsár* levele atyjához. Írja, „hog az mi Mesterönk ined mi tileonk el menth”. Ugyanott.

³³ 1554. július 18. Németújvár. *Fadinus Bálint*, B. *Kristóf* fiainak nevelője és tanítója írja *Kristófnak*. „Caeterum, si molestum d. v. M. non esset, supplicarem, ut Chrisostomi opera super Genesim per magistrum Michaelem legata daret mihi, est et alter liber Apuleius de Aureo Asino, quem eidem remisit”. Ugyanott.

1554. július 20. Németújvár. B. *Boldizsár* atyjához. Jelenti, „quod preceptor noster hodie summo mane discessit Viennam versus, sed post breve tempus iterum redibit”.

1554. július 28-án *Boldizsár* jelenti atyjának, hogy „Caeterum preceptor noster nondum advenit, sed ut spero propedie redibit”. Ugyanott. Vége augusztus 8-án *Boldizsár* jelenti, hogy: „Preceptor noster ultima die Julii salvas rediit”. Ugyanott.

Lehet, hogy *Fadinus* a preceptori tisztet már júniusban vagy előbb átvette és talán már az ő kívánságára írja *Boldizsár* atyjának, hogy ami a szükséges könyveket illeti, kéri, hogy részére a: *Proverbia Salamonis cum Expositione Philippi Melanctonis* című könyvet vegye meg.³⁴

Boldizsár tanulmányait ügylátszik 1554 végén vagy 1555 elején befejezte, s noha a preceptor 1555 januárjában még Németújváron volt, mégis a nyár folyamán eltávozott a várból s leköltözött a városba, ahol házat építeni és halastót készíteni kezdett.³⁵

1554 végén *Boldizsár* azzal a kérelemmel járult atyja elé, hogy (mivel tanulmányait befejezte) most már elérkezettnek látja az időt, hogy nyelveket tanuljon. Óhajtottónak tartja tehát, hogy a magyar és latin nyelven kívül, amely utóbbiban mégis már némi előhaladást tett, a többi, az életben szükséges idegen nyelvek tanulásával is foglalkozzék, mert a halandók közül a királyi és hercegi udvarokban könnyen csak az mozoghat, aki a beszédekben ékes, azaz aki idegen nyelveket is tud.³⁶ Így tehát *Boldizsár* a következő években nyelvek tanulásával foglalkozott, de gondolt a zene, valamely hangszer megtanulására is. Történt, hogy 1555 január havában *Boldizsár* rokona *Pálffy Tamás* Németújváron volt vendégségben, aki elegánsan tudott hárfán játszani. *Boldizsár* atyjának is volt hárfája és ezt most elkéri azzal, hogy talán *Tamástól*, amíg Németújváron tartózkodik, valamint a hárfázásról is meg tud tanulni.³⁷

1555 telén *Boldizsár* valószínűleg német szóra Grácban van. Arról, hogy itt valami iskolát látogatna, említést nem tesz, de beszél discipulusokról. Mivel a gráci jezsuita collégium csak 1573-ban keletkezett, az alsó- és középfokú ismeretekkel pedig az 1549 óta folyton tanuló *Boldizsár* már tisztában lehetett, nyilvánvaló, hogy itt csak azok-

³⁴ 1554. június 26. Németújvár. B. *Boldizsár* levele atyjához, *Kristófhoz*: „Volo pretereā d. v. M. vult certior fieri quinam libri mihi necessarii essent. Nullis modo indigeo, nisi si d. V. M. *Proverbia Salamonis* cum expositione *Philippi Melanctonis* mihi emere dignaretur”. Ugyanott.

³⁵ 1555. július 28. Németújvár. B. *Boldizsár* levele anyjához, melyben többek közt írja, hogy: „Az Mestör mast kezdöt epiteni hazat chinalni es haltartot, ha segiteni akarja, most lehet”. Ugyanott.

³⁶ 1554. november 24. Németújvár. B. *Boldizsár* levele atyjához. „Ego cum omnibus fratribus meis charissimis perbelle valeo. Pretereā supplico d. V. M. nunc iam aliquam curam gereret de me, nam in dies aetas mea augescit, cuperem ut genera linguarum imbibere possem, nam si ego tantum in curia ista manebo, preter linguam latinam et hungaricam nil adipiscar atque discam, et laus sit superis jam aliquem profectum in sermone latino feci. Desiderarem jam discere etiam reliqua genera quibus in vita foelitus excogitari nil posse neque enim quis mortalium facilius in curia regia aut ducum versari potest, quam is qui sit politus sermone.” Ugyanott.

³⁷ 1555. január 16. Németújvár. B. *Boldizsár* levele atyjához, melyben többek közt írja: „Quoniam nunc dominus Thomas Pálffy affinis noster adest, qui *testudinem eleganter scit pulsare*, sed penitus eo instrumento caremus” kéri, küldje el magáét „forsan nonnihili ab eo quousque hic erit ediscere valemus”. A preceptor még itt van s készül elmenni fivére lakodalmaára. Ugyanott.

ról a tanulótársakról lehet szó, akik vele együtt valakitől ott nyelvet vagy nyelveket tanultak.³⁸

Nem tudjuk pontosan, hogy *Boldizsár* ekkor meddig maradt Grácban és mikor tért haza. Neki, aki voltaképpen német vidéken lakott, Grácban német nyelvi tudását csak tökéletesíteni, csiszolni kellett, ehhez pedig sok időre szüksége aligha volt.

Így tehát *Boldizsár* a nyelvek tanulásának gondolatát és tervét nem ejtette el és későbbi barátjától, a nagyhírű botanikus *Clusius Károly*tól tudjuk, hogy *Boldizsár* a magyar, német és latin nyelveken kívül tökéletesen beszélt a román, nevezetesen az olasz, spanyol és francia nyelveket, a szláv nyelvek közül beszélt a horvátot. Hiszen a felesége is horvát asszony, *Zrínyi Doricza* volt. *Ferabosco Péter*rel, a jó hírű olasz építésszel *Boldizsár* anyanyelvén, olaszul, levelezett.

Boldizsár a román nyelveket valószínűleg 1555–1560 közt tanulmányozhatta, amelyeknek gyakorlására *Boldizsárnak* kitűnő alkalom kínálkozott, midőn 1559 nyarán vagy őszén a francia királyi udvarba távozott és ott a protestáns magyar ifjú, *Miksa* magyar király ajánlatára, a legkeresztényibb király mellett havi 30 frankért úgy látszik apródi szolgálatot vállalt.

Nem tudjuk pontosan, hogy *Boldizsár*, akit az öreg *Batthyány Ferenc*, a volt bán küldött ki, amikor ment ki Franciaországba, de annyi tény, hogy 1560-ban (február 24–november 6) Párizsban, Amboise-ban, Orléansban, látjuk és úgy látszik Franciaországban maradt 1561. végéig, vagy 1562. elejéig.³⁹ *Batthyány Ferencné* 1561. szeptember 9-én kelt leveléből úgy látszik, hogy *Boldizsár* ekkor még mindig francia földön volt, ahol bőséges alkalmat nyílt franczia nyelvi tudását tökéletesíteni, a francia, s általában a román szellemmel és műveltséggel megismerkedni. Ennek hatása később, midőn a könyvgyűjtéshez komolyan hozzáfogott, könyvtárának tartalmán is meglátszik.

Azonban nagy hatással voltak *Boldizsárra* humanista barátai is, első sorban *Istvánffy Miklós* nádori helytartó, aki úgy *Boldizsárral*, mint pedig *Zrínyi Doriczával* élénk levelezésben állott.⁴⁰

Ugyancsak élénk levelezés folyik *Clusius Károly*on kívül a költő és alchimista *Corvinus Illéssel*, az erősen protestáns velleitász humanista

³⁸ 1555. december 16. Grác. B. *Boldizsár* atyjához. „Ego satis bonum hospitium habeo, sed mea camera, ubi ego sum est *satis frigida*, quamobrem supplico M. d. v. ut eadem mittat mihi pecunias, quibus possum emere ligna, ut aliquanto haberem calidiorum domum.” Kéri „ut mittat mihi unam frameam, nam habeo hoc multos condiscipulos, qui nonnunquam abeunt spatium per equos, ego quoque iam dudum exivissem libenter, sed sine gladio exire non audeo”. 1556. január 2-án újra kéri a frameát és a pénzt fára. Ugyanott.

³⁹ Ld. *Iványi Béla*: A körmenyi levéltár Memorabiliái. Körmenyi Füzetek, 2. szám, 113. l. — *Eckhardt Sándor*: Batthyány Boldizsár a francia udvarnál. Magyarorszag Tudomány, 1943. évf. 36–44.

⁴⁰ Kisasszonyfalvi *Istvánffy Miklós*nak 1569-től 1615-ig terjedőleg a körmenyi levéltárban 160 levele van. A levéltár újra való átválogatási munkái közben eddig 89 darab jött csak elő!

orvos *Pistolocius Miklóssal*, *Florenius Pállal*, *Homelius János* humanista orvossal.⁴¹ Ezek a sokoldalú és nagy műveltségű humanisták vitték bele *Boldizsárt* az alchimizálásba is, de akik viszont könyvtárának megteremtése és kiépítése körül *Boldizsár*nak tettel és tanáccsal sok jó szolgálatot tettek.

Az immár érett férfivá fejlődött *Boldizsár* 1565 végén eljegyzi és 1566 január 27-én Monyorókeréken oltárhoz vezeti *Zrínyi Miklósnak*, a szigetvári hősnek egyik leányát, *Doriczát* s ugyanezen év szeptember 23-án apósának, *Zrínyi Miklós* fejének temetésén ő képviseli a *Batthyány* családot.

Házasságával *Boldizsár* önállóvá lett, elhagyta a szülői házat, s a fent vázolt előzmények és adottságok után elérkezettnek látta az időt, hogy, — amennyire körülményei engedik — könyvgyűjtő szenvedélyének éljen,⁴² magánkönyvtárát megalapítsa.

3. *Batthyány Boldizsár mint könyvgyűjtő*

Amint fentebb láttuk, *Boldizsár*nak már tanuló korában is voltak könyvei, mint pl. *Melanchton Grammaticája*, ugyanennek *Salamon* példabeszédeiről szóló magyarázata és nyilván más egyéb tankönyv is, amelyek tanulásra valószínűleg alkalmasak valának, de nem a könyvgyűjtő szenvedély kielégítésére.

Boldizsár rendszeresebb könyvgyűjtése a szó nemesebb értelmében 1566 körül kezdődhetett, midőn úgy önálló volta, mint ezzel kapcsolatos vagyoni helyzete ezt megengedte. 1566 decemberében *Boldizsár* atyjának többek közt azt írja, hogy bizonyos könyvnek gondját viseli és egyúttal jelzi, hogy *Saller Farkas*nak, aki familiárisa volt, megbízást adott bizonyos, — a levélben meg nem nevezett, — könyvek megvásárlására.⁴³

Ez a könyvvásárlás azonban még nem lehetett tökéletes és rendszeres jellegű könyvgyűjtés, mert ekkor még úgy látszik atyja kívánságaira és ötleteire is tekintettel volt. A rendszeres könyvbeszerzés komoly formát akkor öltött, midőn *Boldizsár* 1570 körül az orvos és természettudós *Pistolotius*szal, majd 1571 körül a költő, de a mellett alchimista *Corvinus*

⁴¹ *Corvinus Illés* humanista költő és alchimista 1557—1587 közt *B. Boldizsár*hoz írt levelei közül a körmendi levéltárban 61 darab volt. *Florenius Pál* humanistának ugyancsak *Boldizsár*hoz intézett 1558—1589 közötti négy levele volt. *Báró Herberstein Felician* német humanista 1542 és 1588 közt részint *B. Kristóf*hoz, részint *Boldizsár*hoz 74 levelet írt. *Homelius János* humanista 1585 és 1590 közt *Boldizsár*hoz 27 levelet írt. *Pistolocius*nak *Boldizsár*hoz írt leveleinek száma 99 volt.

⁴² *Batthyány Boldizsár* könyvgyűjtő szenvedélyéről már néhai *Varju Elemér* is megemlékezik. Ld. Magyar Könyvszemle 1899. évf. 153. l. Ugyanezen terjedelmes cikk különnyomatban: A gyulafejérvári Batthyány Könyvtár címen külön is megjelent, 22—23. l.

⁴³ 1566. november 14. Németujvár. *B. Boldizsár* levele atyjához, melyben többek közt írja, hogy: „Az könyvnek gongbat wiselem”. 1566. november 21. Németujvár. Ugyanó ugyanahhoz: „Az könyvek felöllys meg hattham Saller Farkasnak, hogh megh wegye.” Uott.

Illéssel megismerkedik, akik a könyvgyűjtésben nemcsak segítik, de bizonyos fokig a gyűjtést irányítják, arra befolyást gyakorolnak, ami azonban nem jelenti azt, hogy *Boldizsár*nak a könyvek beszerzése körül nem voltak kialakult és határozott kívánságai és céljai.

Boldizsárt könyvgyűjtő szenvedélyének kielégítésében elsősorban *Hiller Erhardt* bécsi német és *Jean Aubry* bécsi francia könyvkereskedők szolgálták ki, s ez utóbbi a bécsi császári udvar könyvszállítója is volt. Ezen kívül *Boldizsár* egy gráci könyvkereskedővel is összeköttetésben állott, ennek nevét azonban nem ismerjük, csak annyit tudunk, hogy a könyvkereskedőnek *Widmar Erhardt* volt a könyvelője. Bécsen és Grácon kívül részint *Aubry*, részint *Boldizsár* humanista barátai Prágából és Linzből is igyekeztek *Boldizsár*nak könyveket szerezni.

A bécsi *Hillerral* *Boldizsár* úgy látszik már az 1560-as évek végén összeköttetésben állott, és 1570 tavaszán hat pozsonyi naptárról, egy magyar paraszt naptárról és egyéb könyvekről *Boldizsár*nak több, mint 24 talléros számlát küld és kéri a számla kifizetését, mert pénzre van szüksége.⁴⁴ Úgy látszik *Boldizsár* ezeket a könyveket — főleg pedig a naptárakat — még 1569 vége felé rendelte meg, de a számlázás a most említett okból csak 1570 április 22-én történt meg.

Ugyancsak 1570-ben *Boldizsár* már *Pistolotius*-szal is érintkezésben áll és ezen év nyarán vele keresteti Bécsben *Gesner*nek az állatokról, halakról és madarakról szóló könyveit, amelyeket azonban *Pistolotius* Bécsben megszerezni nem tudott, de a bécsi könyvkereskedő, valószínűleg *Hiller*, *Pistolotius*nak megígérte, hogy gondoskodni fog arról, hogy a linzi országos vásáron ezen könyveket megvásárolja, ha *Boldizsár* hajlandó a könyvekért azok előttünk ismeretlen árát megadni.⁴⁵

Úgy tűnik azonban, hogy *Gesner* természettudományi műveit *Pistolotius* megszerezni nem tudta és a bécsi könyvkereskedő is a linzi vásárról üres kézzel térhetett vissza, mert a németországi könyvkereskedők *Gesner* munkáiból a linzi vásárra példányokat vagy nem hoztak, vagy csak igen keveset, s ezeket a vevők nyilván elkapkodták, s így a beszerzési akció sikertelen maradt.

Így tehát abban a 17 forintos számlakivonatban, amelyet *Hiller* 1570 június 13-án *Boldizsár*nak megküldött, továbbá az 1571 tél végén (március 5.) Sopronból küldött újabb 20 forintos számlakivonatban *Gesner* idézett munkáiról szó sem esik.

Hiller 1571 február végén kelt levelében említi, hogy Augsburgba készül utazni, természetesen könyvraktárának kiegészítése végett. Na-

⁴⁴ Ld. Függelék 1. szám.

⁴⁵ 1570. július 7. Bécs. *Pistolotius* levele *Boldizsár*hoz, melyben többek közt írja: „Libros Gesneri iam prioribus literis ad magnificentiam vestram scripseram hic Viennae non reperiri, sed bibliopola curaturum se dicebat, ut in nundinis Lyncensibus emerentur, si eo praetio Magnificentia vestra habere eos vellet, mihi tamen huius rei deliberatio ad adventum Magnificentiae vestrae reicienda videtur...” Uott.

gyon valószínű, hogy *Hiller Boldizsár* részére *Gesner* említett munkáit is meg akarta vásárolni Augsburgban. *Hiller* március 13-án még Bécsből keltezett levelében jelzi, hogy immár útra kel és Augsburgból bizonyos könyveket magával óhajt hozni, s ezekkel egyszer majd személyesen fog *Boldizsár*hoz utazni. („Wil ich ein mal selbst zu Ewer Gnaden kumen.”) Egyébként megtekintésre küld egy kis értekezést s jelzi, hogy vannak most egyéb könyvei is, de azok kötetlenek.⁴⁶

Hiller hiába fáradt el Augsburgba, mert *Gesner* munkáit itt sem tudta megszerezni. Nem is ő, hanem *Pistolotius* 1571. június 21-én kelt levelében jelenti, hogy a bécsi könyvkereskedőnek *Gesner* szóban forgó munkái nincsenek meg ugyan, de fölöttébb drágán, 15, illetve 20 forintokért, ha szükséges, meg fogja szerezhetni, ámde ezt az árat maga *Pistolotius* is sokalja.⁴⁷ A *Gesner* műveinek megszerzése körüli nagy mozgalom lassanként elül, mert azokat méltányos áron megkapni egyelőre nem sikerült és *Aubry* könyvkereskedő csak 1588 június 23-án számlázza *Gesnerus*nak a „*De serpentibus*” című művét, melynek ára tűrhetően csak 1 forint és 45 krajcár volt. Az orvos és alchimista *Pistolotius* hatása *Jean Aubry* francia könyvkereskedő első, fennmaradt és 1571. december 14-én kelt levelén már meglátszik. *Aubry* ekkor *Boldizsár*nak megírja, hogy sem a *Coelum philosophorum*, sem pedig a *Dialogi de Alchimia* című munkát megküldeni nem tudja, mert ezekből már példánya nincsen, de a többi könyvkereskedőnél kerestetni fogja. A levél végén kiállított számlából látjuk, hogy *Boldizsár* ekkor orvosi, vegytani munkákat is vásárolt. Így megvette az *Idea Medicinae*-t és a *Disputatio de Medicina* című munkákat, egybekötve, megvette továbbá *Raimundus Lullus* kémiai természetű munkáit és a *Chimicum Artificium* első és második részét. Nyilvánvaló ebből, hogy *Boldizsár* ekkor már javában benne van az alchimiában és az *Aubry*-féle számlából tisztán kivehető, hogy az ebben fősorolt könyvek jórészt *Pistolotius* befolyása alatt lőnek megvéve.⁴⁸

Míg *Aubry* most említett számláján *Pistolotius* befolyása érezhető, addig *Aubry* 1573. október 31-én kelt másik számlájából kitűnik, hogy *Boldizsár* a maga kedve és akarata szerint is rendel könyveket. Ugyanis a számlában fősorolt öt francianyelvű munkát *Aubry* nyilvánvalóan *Boldizsár* egyenes kívánságára küldte meg, ezeknek megrendelésében a franciául nem tudó humanista barátoknak aligha volt részük, de már a *Carmina illustrium Germanorum* megszerzésében a költő *Corvinus*nak, a theologiai és medikus könyvek beszerzésében pedig nyilván *Pistolotius*-nak lehetett némi befolyása.

⁴⁶ Függelék 2., 3. és 4. szám.

⁴⁷ 1571. június 21. Bécs. *Pistolotius Miklós* levele *Boldizsár*hoz. „Bibliopola libros illos Gesneri de Animalibus, piscibus ac avibus non habet, se curaturum dicit, si optarit habere, sed nimia praetio venundari affirmat, nempe quindecim florenis, non lustratos, viginti vero lustratos certe nescio, sed quomodocumque sit, tanti meo consilio emere non debet.” Uoitt.

⁴⁸ Függelék 5. szám.

A számlát kísérő levélben *Aubry*, ismerve *Boldizsár* hajlamait, maga is kijelenti, hogy most sok jó francia könyv van a raktáron, melyeket *Boldizsár* visszatértéig kész félretenni.⁴⁹

*Boldizsár*nak könyvei beszerzésében főleg *Corvinus Illés* a költő, „quem Musae foverunt”, volt gyakran segítségére, aki *Boldizsárt* a szép-irodalmi könyvek beszerzése felé igyekezett terelni, amely törekvése érdekes leveleiben pontosan megfigyelhető. Természetes azonban, hogy *Corvinus* könyv dolgokban *Boldizsár* más irányú könyvkívánságának is igyekszik lelkiismeretesen eleget tenni és ha kell, vásárol vagy megrendel természettudományi, orvosi, teológiai, földrajzi és egyéb munkákat is, hiszen az alchimiával a költészet mellett ő is foglalkozik. Ezenkívül, ha szükséges, *Boldizsár* kívánságára könyvet másoltat, sőt illusztráltat is.

Corvinus 1572-től 1587-ig (valószínűleg haláláig) támogatja *Boldizsárt* könyvtára gyarapításában, s első megbízatását a *Germanicum colloquium contra anabaptistas* és a *De Rebus Gallicis* című munkák beszerzésére kapta. *Corvinus* 1572. február 28-án *Boldizsár*nak Bécsből jelenti, hogy az első munkát a könyvkereskedők nyolc napon belül szállítják, a második munkából az első kötet egyelőre hiányzik ugyan, de a könyvkereskedő hűsvétra egy teljes példány szállítását ígérte.⁵⁰

Ezen év (1572) március 3-án Bécsből *Corvinus Boldizsár*nak már jelenti, hogy a *De Rebus Gallicis* című könyvet kötve két forintért megvette, s reméli, hogy helyesen cselekedett. A *Germanicum colloquium*ot *Corvinus* ez alkalommal nem említi. Azonban időközben *Corvinus* megbízatást kaphatott *Boldizsártól*, hogy valamelyik *Amadis* munkát szerezze meg. *Corvinus* írja is, hogy a kívánt munka a könyvkereskedőknél megvan, jelenleg azonban kötés alatt van, de a könyvkötő néhány napon belül négy kötetre osztva beköti. Ha *Boldizsár* kívánja, legközelebb megvásárolja és elküldi. Ára három forint.⁵¹

Meg kell itt jegyeznünk, hogy az *Amadis* kötetek közül néhány a XVIII. század második felében a németujvári könyvtárban meg volt, de francia nyelven, itt viszont német nyelvű *Amadis* kiadásról van szó, mert 1572. március 18-án *Corvinus Boldizsár*nak írja, hogy: „Librum Amadis Germanicum Magnificentia Tua accipiet cum aliis opusculis.”⁵²

⁴⁹ Függelék 6. szám.

⁵⁰ 1572. február 28. Bécs. *Corvinus Illés* levele *Boldizsár*hoz. „De libris quos emere debedam, si se res habet: Germanicum illud colloquium contra anabaptistas intra octiduum bibliopola afferetur. De rebus Gallicis tomum primum non habet, sed integrum exemplum ad Pascha affuturum promittit.” Uott.

⁵¹ 1572. március 3. Bécs. *Corvinus Illés* levele *Boldizsár*hoz. „De rebus Gallicis volumen compactum emi duobus florenis. Credo me recte fecisse. Librum illum Amadis bibliopola noster habet quidem, sed apud compactorem detinetur, intra paucos dies ligabitur in quator tomos, si M. V. voluerit cum proximo nuncio emam atque eo transmittam, vendetur pro tribus florenis.” Uott.

⁵² 1572. március 18. Bécs. *Corvinus* levele *Boldizsár*hoz, melyben többek közt írja: „Librum Amadis Germanicum Mag. T. accipiet cum aliis opusculis.” Uott.

1572 karácsonyára *Boldizsár* természetesen könyveket rendelt magának karácsonyi ajándékkul. Levelet írt tehát *Pistalotius*nak és ebbe tette bele a megvásárolandó könyvek jegyzékét. Ámde *Pistalotius* ekkor nem volt Bécsben („extra urbem abiit”) és így *Corvinus* bontotta föl a levelet, s ő intézte el a karácsonyi könyvbeszerzést és köttetést.⁵³ Sajnos *Corvinus* levelében nem árulja el, hogy *Boldizsár* ekkor karácsonyra miféle könyvekkel lepte meg önmagát.

A következő évben *Corvinus Boldizsár* figyelmét főleg az alanyi költészet felé igyekszik irányítani és megemlékszik a Hattyúról, azaz *Lutherről* írt költeményről, majd pedig megküldi a Hársháról írt poémát — *Carmen de Tilia* — melynek bucolikus módon való elgondolása és versecskéi vagy strófái — véleménye szerint — kétségtelenül tetszeni fognak.

Kerestette ekkor *Boldizsár* egy brandenburgi német orvos jövődölését, *Prognosticon*-ját is, ámde *Corvinus* Bécsből május 23-án jelenti, hogy ennek minden példánya elfogyott. Egyébként az illető orvost illetlen és hivalkodó embernek tartja és megküldi *Reisacher* véleményét.⁵⁴

Corvinus 1574-ben úgy látszik megkapta *Boldizsártól* a vitriolról szóló értekezést, amit szívesen el is olvasott „ut de eo processu meditari possim.”⁵⁵ Nyilvánvaló, hogy *Boldizsár* az inkább költő, mint természettudós *Corvinus* figyelmét ezzel a természettudományok felé óhajtott terelni és 1574 karácsonya előtt *Boldizsár Corvinus*nak természettudományi, de főleg vegytani munkák beszerzésére ad megbízást. *Corvinus* erre azt írja, hogy látott is bizonyos könyveket, de azok nem *Theophrastus Paracelsus* munkái voltak és nem chemiával, hanem inkább astronomiával foglalkoztak. Végül pedig a Kölnben lakó *Metellus János*, aki *Mizaldus* munkájához bevezetést írt, személyi adatait közli és kijelenti, hogy ez az

⁵³ 1572. december 13. Bécs. *Corvinus Illés* levele *B. Boldizsár*hoz, melyben többek közt írja: „Literas illas Domino Pistalocio transmissas (quoniam ille extra urbem abiit) iussus fui a Propatich aperire, ubi catalogo librorum invento, satisfactum est Magnificencie Vestrae in libris coemendis et ligandis. Utinam vero in aliis omnibus, de quibus D. Pistalocio scribitur possem gratificari...” Uott.

⁵⁴ 1573. április 25. Bécs. *Corvinus Illés* levele *B. Boldizsár*hoz, melyben többek közt írja, hogy: „Maiores Philomelam in hoc opusculo in pagina G. Magnificencia Vestra inveniet et praecedens carmen de Cygno (hoc est Luthero) in simili materia de variis Theologis Germaniae scriptum est. Admiror hanc venam ultra omnes poetas nostri temporis, sed aliquo modo duriusculae scribit, omnino tamen more Vergiliano. Alterum illud iudicium *Fabricii de Stella* nova boni consulat T. Mag. propediem edetur sententia Reisacheri. Contra duces Albanum et regem Galliarum nullum invenit exemplar, id tamen contra Gallum a Purkircheri potest haberi.”

1573. május 7. Bécs. *Corvinus B. Boldizsár*hoz: „Mitto Tuae Magnificencie *Carmen de Tilia*, cuius inventio et vericuli ad morem bucolicum conscripti, procul dubio placebunt. Rogo ut Tua Magnificencia data occasione reverendissimo episcopo dignetur offerre, aut ipsi commode transmittat. De altero proposito Johannis Hunniadini curabo ut dicar diligens et aemulus Cortesii.” Uott

1573. május 23. Bécs. *Corvinus* levele *B. Boldizsár*hoz: „Prognosticon illud germanicum medici Brandenburgensis habere non potui, omnia enim exemplaria divendita, praeterea vir est ineptus et vanus, mitto interim nostri Reisacheri iudicium, sed haec stella fallit omnes mathematicos.” Uott.

⁵⁵ 1574. augusztus 6. Bécs. *Corvinus* levele *B. Boldizsár*hoz: „Tractatum de vitriolo libenter legam, ut de eo processu meditari possim.” Uott.

ember a mi dolgainkhoz, azaz az alchimiához, nem ért, illetve abban mindenképen simplex.⁵⁶

1574 nyarán (június 18) *Aubry Boldizsár*nak francia könyveket, főleg egy *Dialogus*t ajánl, de e mellett (a 7. számú függelékben) ellátja politikai hírekkel is.

Corvinus 1575 kora tavaszán jó szerzőktől való, de előttünk ismeretlen 28 darab könyv átvételét ismeri el és jelzi, hogy a legújabb *Metamorphosist* (itt természetesen nem *Ovidius Metamorphoseon libri XV.*-je értendő hanem természettudományi munka) szorgalmasan elolvasta. Sajnos az átvett 28 könyv címeit *Corvinus* nem közli.⁵⁷

Ugyanezen évben *Boldizsár* úgy látszik *Corvinus*nak megbízást adott a francia *Cosmographiák* beszerzésére, mert ezen év nyarán *Corvinus* Bécsből írja, hogy ezen esztendőben különböző szerzőktől megjelent két francia *Cosmographiát* a bécsi könyvkereskedő Prágába küldött, aki ezeket készpénz fizetés nélkül nem volt hajlandó átadni, mert ezek csak bizományban voltak nála. Úgy hiszi azonban, hogy ezen köteteket átviheti Bécsűjhelyre, hogy *Boldizsár* előbb ott őket megtekinthesse és ha megtetszenék, küldje meg az árukat. A könyvkereskedő a két szerző művét, melyeknek terjedelme négy nagy kötet, 30 talléra becsüli, ő azonban ennek árából le akar valamit alkudni. A könyvkereskedő más újabb értekezést nem küldött, mivel ilyesmi neki nem volt.⁵⁸

Nem tudjuk, hogy vajjon *Boldizsár* a szóbanforgó *Cosmographiákat* megszerezte-e vagy sem, annyi azonban tény, hogy *Corvinus* erről a témáról többé meg nem emlékszik noha kilenc nap mulva (azaz július 14-én) jelenti, hogy Linzbe készül utazni, ahol reméli, hogy valamit tud majd szerezni. Egyben elküldi *Rablais* fordítását, azonban *András Jakab*nak az Illyrek ellen tartott beszédeit Bécsben egyetlen könyvkereskedőnél sem tudta megtalálni, ha Linzben találna példányt, azt föltétlenül magával hozza.⁵⁹

Ugyanezen év (1575) őszén *Corvinus* azt írja *Boldizsár*nak, hogy

⁵⁶ 1574. december 6. Bécs. *Corvinus* levele *B. Boldizsár*hoz! „Abfui per octiduum ut aliquos libros viderem, sed non erant Theophrasti, neque spectabant ad res Chymicas, sed at materiam astrologicam...”

„Ille homo qui scripsit praefationem in Mizaldum Coloniae degit, appellatur. Joannes Metellus, Burgundus, jurisperitus, eloquentiae deditus, in nostris rebus omnino simplex...”

⁵⁷ 1575. március 5 (?). Bécs. *Corvinus* levele *B. Boldizsár*hoz! „Libros 28 bonorum authorum accepi, quos diligenter evolavi. Interim tamen sedulo perlegi Metamorphosin recentiore, que viri egregii declarat industriam.” Uott.

⁵⁸ 1575. július 5. Bécs. *Corvinus* levele *B. Boldizsár*hoz! „Bibliopola misit Praga duas Cosmographias Gallicas diversorum authorum, hoc anno editas, sed sine presenti pecunia eas mihi tradere recusat, quoniam est tantum minister alterius. Credo tamen, quod velim ista volumina perfere in Civitatem Novam, ut videat primo, et si placuerint, ei mittat pecuniam. Er schätzt alle baide autores zusammen (welches sindt 4 groses volumina) umb. 30 taler, aber will im etwas abbrechen. Alios novos tractatus non misit, quia nihil habuit.” Uott.

⁵⁹ 1575. július 14. Bécs. *Corvinus Illés* levele *B. Boldizsár*hoz! „Ad diem proximam Sabbati, qui est 16 Julii discedo hinc Linzium, spero me aliquid effecturum. Transmitto versionem Rablais. Conciones istae Jacobi Andreae contra Illyrienses apud nullum Bibliopolam invenio: quod si Linzii habentur, mecum afferro...” Uott.

ha Bécsbe jön, a németujvári sír- vagy egyéb emlék részére néhány vers strófát fog írni.⁶⁰

Az alchimista költő *Corvinus*, aki *Pistolotius*-szal és *Homelius*-szal együtt ebbe *Boldizsárt* is belevitte, 1576 nyár végén újra visszatér a *Metamorphosis* könyvre és megemlíti, hogy ezt újra és többször elolvasta és úgy találja, hogy szerzője nagy szorgalmú ember ugyan, de ha már most ezen könyvet összehasonlítja az *Archidoxis*-szal, akkor úgy látja, hogy az ő erős vizük (valószínűleg ez alatt választó víz értendő) nélkül csak lassan fognak eredményt elérni.⁶¹ Nyilvánvaló, hogy *Corvinus* itt az alchimizálásra céloz és úgy a *Metamorphosis*, mint pedig az *Archidoxis* szakmába való munka volt.

1577 február végétől ezen év október 21-ig *Boldizsár* a bécsi *Aubry* könyvkereskedőtől egész kis könyvtárnyi munkát vásárolt össze, köztük *Rablais*-t és bizonyos *Mardorattól* való *Expositio catholica veteris et novi Testamenti* című munkát is, melyet *Pistolotius* május 4-én írt levele szerint a könyvkereskedő már *Boldizsárnak* elküldött.⁶²

Boldizsár ekkor Bécsből és Prágából 71 munkát hozatott 157 forint és 4 krajcár értékben. A *Boldizsár*-féle könyvszámlák közül ez a legbővebb és legkiadósabb, s ebből *Boldizsár* sokoldalúságát, érdeklődésének sokféle ágazását pontosan meg lehet állapítani. A Biblia és a theologia éppúgy érdekli, mint Franciaország története, *Henrik* francia király edictumai, a meleg fürdők, azaz hévizek ismertetése, a nádor tiszteletére írott vers, a török szultáni udvar leírása, a kiválóbb császárok életrajza *Béza* versei, gyászbeszédek, *Cromer* Lengyelországa, a pestisről írott munka, a jezsuitákról írott művek, a nádor hitvallása, a keresztény etika, a fémekről írott munka, a *Rudolf* császár tiszteletére írott versek, *Rablais* művei, az antimachiavellista beszélgetések, Németország gyógyfürdői stb. stb. Alig van tehát olyan tudományág, amely *Boldizsárt* ne érdekelné.

Ugyanezen évben (1577) szeptemberében *Corvinusnak* egy *Gaspicius* nevű humanista barátja egy régi könyvet adott át, hogy abból valamit kimásoljon és hogy az egyes fejezetekhez a *Gaspicius* elgondolásai szerint „fierent picturae”, azaz bizonyos ábrázolások festessenek. *Corvinus* — sajnos — nem írja meg, hogy *Gaspicius* miféle régi könyvet hozott neki, s nem részletezi azt sem, hogy a picturák milyen természetűek voltak, azaz lettek volna. Nyilvánvaló azonban, hogy itt nem initálék

⁶⁰ 1575. október 19. Bécs. *Corvinus* levele *B. Boldizsár*hoz! „Si Vestra Magnificencia venerit, faciam aliquot versiculos pro monumento in Gyssing.” Uott.

1576. március 28. *Ugyanannak* levele *B. Boldizsár*hoz. „Sforzacus sacrificx Plutoni carmina dictat. Non aliter studuit quam periisse gula.” Uott.

⁶¹ 1576. szeptember 7. Bécs. *Corvinus* *B. Boldizsár*hoz! „Ego Metamorphosin diligenter rursus aliquoties perlegi, et conuenio magnam industriad illius hominis, iam cum Archidoxis istum librum diligenter conféro, et video nos sine aqua nostra forti tardissime aliquid effecturos.” Uott.

⁶² Ld. a 9. számú függelék. 1577. május 4. Bécs. *Pistolocius Miklós* levele *B. Boldizsár*hoz! „Catholicam expositionem veteris et novi Testamenti, Mardorati cuiusdam, dixit Bibliopola vestrae magnificenciae dedisse et praeterea una die tam crassus liber compingi non potest.” Uott.

miniálásáról, hanem fejezetek tartalmának illusztrálására szolgáló figurális festményekről van szó. *Corvinus* következő szeptember 27-én Bécsből keltezett leveléből kitűnik, hogy valami németnyelvű régi könyvecske lőn lemásolva, amelyet ekkor már letisztázva *Boldizsár*nak el is küldött. *Corvinus* természetesen elolvasta a könyvecskét, azonban úgy látszik csalódott, mert másféle „speculatio”-kat talált benne, mint amilyeneket ő várt. A festmények elkészítéséhez egyelőre még hozzá sem fogtak, mert megvárja, míg *Boldizsár* is elolvassa a könyvecskét és csak azután rendelkezik.⁶³

1577—1584-ig *Boldizsár* könyvbeszerzéseiről — sajnos — nincsenek adataink, ami azonban — úgy véljük — távolról sem jelenti azt, mintha *Boldizsár* ezen idő alatt a könyvvásárlásokat beszüntette volna. Az adatok elveszése, hiánya még nem jelenti a cselekvés pangását. 1584-ben *Boldizsár* Grácból 42 tételben, 61 forint 19 krajcár és 2 dénár értékben ismét egy csomó könyvet vásárolt és ezek közül egyik értekezést úgy látszik *Corvinus*nak akarta kölcsön adni, aki azonban a könyvet nem kapta meg.⁶⁴ *Widmar* számlájából szintén *Boldizsár* érdeklődési ágának sokfélesége tűnik ki, akit a japán állapotok éppúgy érdekelnek, mint Hollandia leírása, vagy a purgatoriumbeli tűzről szóló értekezések.

Corvinus a *Boldizsár*való alchimizálás közben megemlékszik az ifjú *Rosarius* (*Rosarius iunior*) könyvecskéjéről, mely Bázelen folio alakban lőn kinyomatva és amelynek végén az *Augurellus* található meg⁶⁵. Azaz *Rosarius* munkájának végén, nyilván függelékképpen, *Augurelli János Aurél* olasz alchimista 1524-ben megjelent *Chrysopoeia* című hexameterekben írt alchimista művét közli.

1586 telén *Boldizsár*nak valami távlati képekre volt szüksége és ezeket *Aubry* útján óhajtotta volna megszerezni. Ámde *Aubry* helyett ennek valamelyik kartársa ígérte meg, hogy a képekért valahova írni fog, de hogy hova, azt *Corvinus* nem árulja el, valamint azt sem, hogy itt voltaképpen miféle perspektivikus képekről van szó?⁶⁶

⁶³ 1577. szeptember 12. Bécs. *Corvinus* levele B. *Boldizsár*hoz! „Librum veterem mihi tradidit Gaspicius, ut aliqua describerentur et fierent picturae istius intentionis ad singula capitula. Credidi primo esse aliquid hominis abstrusi, sed postea deprehendi esse melancholiam alicuius hominis devoti, qui recenset paenas diversorum peccatorum, sed curabi describi.” Uott.

1577. szeptember 27. Bécs. *Corvinus* levele B. *Boldizsár*hoz! „Mitto istum libellum germanicum descriptum: ego quidem perlegi, sed credebam esse speculationes alias: quia vero nihil de talibus inveni, de picturis nihil volui incipere, priusquam Vestra Magnificentia perlegeret iterum, atque mihi rescriberet.” Uott.

⁶⁴ Ld. a 10. számú függelék, és 1584. november 28. Bécs. *Corvinus* levele B. *Boldizsár*hoz! „Post scripta. Iam in suis literis mentionem facit de tractam mihi transmissio: nihil autem accepi. Videbo post modum.” Uott.

⁶⁵ 1585. szeptember 14. Bécs. *Corvinus Illés* levele B. *Boldizsár*hoz! „Hunc Mercurium phisici habuerunt in magna copia et non solum fecerunt lapidem cum ipso, sed plurima particularia: ut videre postest in libello qui dicitur Rosarius iunior, in isto libro in folio, Basilee impresso, ubi in fine est Augurellus.” Uott.

⁶⁶ 1586. december 18. Bécs. *Corvinus* levele B. *Boldizsár*hoz! „Bibliopola Gallus ipsemet non adest, sed suus collega promisit, quod pro imaginibus perspectivis scribere velit.” Uott.

Ugyanezen évben *Homelius János* medicinae doctor a *Boldizsárnak* kölcsön adott könyveit visszakapja és úgy látszik *Cardanus*, azaz *Cardano Jeromos* olasz orvos, matematikus és filozófus valamelyik munkája közte volt.⁶⁷

Homelius egy kisebb lélekzetű értekezése a cukorról ekkor *Boldizsárnál* volt és ezzel kapcsolatban *Homelius* (1587 április 3-án) *Boldizsárnál* azt az óhaját fejezi ki, hogy vajha *Boldizsár* kinyomtatná a historikus *Brutus* „illud fulmen” munkáját. Ugyanis — írja — *Brutus* munkáját Grácban pl. sokan kívánnák megszerezni, ámde nincsenek példányok!⁶⁸

Nem tudjuk, hogyan jutott eszébe *Homeliusnak* ez az idea. Levelének tartalmából mindenesetre arra kellene következtetnünk, hogy *Burtus János Mihály: Rerum Hungaricarum libri XX.* című munkájának legalább egy részét valahol kinyomatták volna és Grácban ennek példányait keresték. Úgy tudjuk, hogy *Brutus* munkája kéziratban maradt és azt a mult század második feléig sehol sem nyomatták ki, sem részben, sem egészben. Tudjuk, hogy *Toldy Ferenc* érdeme, hogy *Brutus* munkája annak megírása után 300 esztendővel nyomtatásban napvilágot láthatott. Tehát 1863—1877 előtt *Brutus* kiadás nincs, vagy ha *Homeliusnak* valóban igaza van, akkor itt *Brutus* egy eddigelé teljesen ismeretlen kiadásával állunk szemközt.

Brutus ez a kiadása csak valami részletkiadás lehetett, ha ez egyáltalán létezett, mert a körmendi levéltár missilis levelei közt van egy levél, melyet 1587 június 26-án gimesi *Forgács Simon* írt *Batthyány Boldizsár*hoz, melyben *Simon* többek közt a következőket írja:

„*Brutus* az eő historiáiát czazarnak vitte volt. Eő felsége doctor Ederre bista volt hogh reuideállia, de eő csak egi nehani könívét olvasta meg, azonban meg holt es azt monta hogh ha az teöbys vgi vadnak írva, melto kiadni.”⁶⁹ Így *Brutus* műve ekkor még kiadatlan volt!

Homelius tehát hallhatott valamit *Brutus* munkájának kiadásáról, de értesülései pontatlanok lehettek. Tény az, hogy *Brutus* munkájának kiadására meg volt a jó szándék, de az *Éder* doctor halála után csak szándék maradt. És ha a császárnak nem volt pénze *Brutus* munkájának kiadására, akkor *Batthyány Boldizsárnak* erre még kevesebb volt.

1587 tavaszán *Corvinus Boldizsárnak* jelzi, hogy mindazon könyveket, amelyeket *Horváth* (nyilván *Boldizsár* egyik familiárisa) prezen-tált neki, legközelebb visszaküldi, viszont ő eljuttatja *Arnaldus* munkáját

⁶⁷ 1586. február 15. Pettau. *Homelius János* doctor levele *B. Boldizsár*hoz! „accepi libros meos una cum epistola Magnificae Dominationis Vestrae. Placet mihi eiusdem iudicium Cardanus iuvenilem eloquentiam ambitione quadam hoc opusculo notam facere voluit, nec curavit quam vere, modo verbose scribere.” Uott.

⁶⁸ 1587. április 3. Marchburg. *Homelius János* levele *B. Boldizsár*hoz! „Tractulus meus Isacii de saccharo adhuc apud Magnificentiam vestram est. Utinam magnificentia vestra Brutum illud fulmen typis exprimi curaret. Multi desirant Gretii et desunt exemplaria.”

⁶⁹ 1587. június 26. Herknecht. *Forgács Simon* levele *B. Boldizsár*hoz.

Epistola illa Bernhardi ad Thomam de Bononia címűt, mely szerinte a legjobb mű.⁷⁰

Corvinus, aki *Clusius Károly*-lyal, a híres botanikussal is összeköttetésben állott, 1587 őszén *Boldizsár* előtt kifejezi azon óhaját, hogy vajha a törökök vereségéről írott könyvecske approbáltatnék.⁷¹

Az 1586 október vége és 1587 január eleje közti időszakban *Boldizsár Aubry*-tól 13 munkát rendelt, összesen 35 forint 15 krajcár értékben, 1588 nyár elején pedig 16 munkát hozat 12 forint és 3 krajcár értékben. A könyvek egy német és három francia kivételével mind latinok.

Ugyanekkor *Boldizsár* Bécsben könyveket is kötöttetett és 1588 aug. 22-én *Selmeczről Sindli Lénárd* tisztartónak meghagyja, hogy „az mjnemeő khonjwekett Bechben be kötöttetem volt, azt el ne feledgjyed, hanem megh hozzad.”⁷² Ugyanezen év telén *Florenius Pál* humanista Bécsből *Boldizsár*nak jelenti, hogy a könyvek dolgában eddig semmit sem tudott végezni, sőt eddig neki a könyveket még csak meg sem mutatták, ha meg fogja tekinteni őket, parancsa szerint fog cselekedni és erről jelentést tesz.⁷³ *Florenius* eme homályos stílusú leveléből nem lehet megállapítani, hogy itt miféle könyvekről van szó és azokkal mit kell neki cselekedni?

Mivel az idő már karácsony felé járt, lehet, hogy *Boldizsár*, mint rendesen, most is könyvekkel óhajtotta magát karácsonyra meglepni.

Ezen a karácsonyon kívül *Boldizsár* még csak egy karácsonyt ért meg, t. i. 1589-ben. 1590 január végén tette meg *Boldizsár* előttünk ismert legutolsó intézkedését, amidőn szolgájának, vagy familiárisának, *Knesics* (Knesity) *Mártonnak* Rohoncra azt írja, hogy: „Thowarba ott az asztalon talasz egy könyweth sok Receptokkal es az Doctor Melius leweleitis, azerth khuld ide mjnd az könjwel eggiotth, ha kedig az aztalokon meg nem talál nád, tahath im az Almaryom khwlchatis oda khwltem, keresd meg ottis...”⁷⁴

Valószínű, hogy *Knesics* a könyvet a receptekkel és *Mélius* leveleit is megtalálta. Ekkor már *Boldizsár*nak főleg a receptekre, valami „*Arznei-buch*”-ra volt szüksége, hiszen beteg volt, s nyilván érezte, hogy élete fáklyája kialvóban van. *Boldizsár* már nem is élt soká, mert 1590 tavaszán meghalt.

⁷⁰ 1587. május 3. Bécs. *Corvinus* levele B. *Boldizsár*hoz! „Libros quoscunque olim mihi Horbat praesentavit proxime mittam: interea hic accipiet opera Arnaldi Epistola illa Bernhardi ad Thomam de Bononia est optima.” Uott.

⁷¹ 1587. október 10. Bécs. *Corvinus* levele B. *Boldizsár*hoz! „Misi ad Clusium, ut nove perscriberet.”

„Cuperem scire an iste libellus secretarii de caede Turcarum approbaretur: si enim recte descripsit historiam, passum inde alicuid pro iucunda inventione eligere, ne in tam generoso facinore nostrae Musae sileant.” Uott.

⁷² 1588. augusztus 22. *Selmecz. B. Boldizsár Sindli Lénárd*hoz. Uott.

⁷³ 1588. december 11. Bécs. *Florenius Pál* levele B. *Boldizsár*hoz! „De librorum apparatu nihil adhuc perfeci, neque enim mihi ostensi sunt, cum videro faciam quod sum iussus et significabo.” Uott.

⁷⁴ 1590. január 27. Rohoncz. B. *Boldizsár* levele *Knésity Márton*hoz. Uott.

Így lett *Batthyány Boldizsár*, korának egyik legképzettebb, legtudósabb főura a híres németújvári könyvtár megalapítója és kiépítője. Lehet, hogy *Boldizsár* atyja, *Kristóf* is gyűjtött némi könyvanyagot, azonban a könyvtár hatalmas méretű gyarapítása kizárólag *Boldizsár* érdeme. Reánk maradt néhány könyvszámlája szerint *Boldizsár* 245 munkát 483 forint és néhány krajcár, tovább 24 tallér és 3 schilling értékben vásárolt, ami azonban *Boldizsár* könyvbeszerzésének nyilván *csak töredéke*, mert hiszen összes könyvszámlái — sajnos — nem maradtak meg. *Boldizsár* könyveinek túlnyomó többsége latin nyelvű, sok azonban a francia és német nyelvű is, viszont feltűnően *kevés a magyar*, aminek oka talán az lehet, hogy ezeket nem Bécsből és külföldről szerezte be, hanem valószínűleg maguktól a szerzőktől vásárolta, vagy kapta ajándékba. Igen kevés a horvát és olasz nyelvű könyv is.

A tudományszakok közül bőven van képviselve a teológia, már kevesebb a jogtudomány, de több a természettudományi és orvostudományi könyv. Képviselve van meglehetősen nagy számmal a történelem, azután a földrajz, bölcselet, szépirodalom, költészet, retorika, a nyelvtudomány nyelvtanokkal és szótárakkal, a hadtudomány, sőt némileg az ethnographia is.

Boldizsárban tehát a sokoldalú érdeklődéssel és nagystílú képzettséggel a határtalan könyvszeretet párosult, melynek eredménye lőn a németújvári könyvtár.

A mai körülmények közt, — eltekintve attól, hogy nem is tudjuk, hogy a németújvári könyvtárból mi maradt meg —, nem vagyunk abban a helyzetben, hogy a helyszínén, a németújvári franciskánus rendházban kötetről-kötetre agnoszkáljuk a *Boldizsár* által szerzett könyveket. Mindenesetre sok könyv került ide *Boldizsár* halála után fia, a nagy protestáns *II. Ferenc* és unokája, a konvertált és rekatolizált *I. Adám* idejében is. Került ide könyv a két *Bejt*e prédikátor jóvoltából is, ez utóbbiak szerzeményének egy része azonban elkerült Németújvárról.

A németújvári könyvtár állományáról a XVIII. század folyamán egy katalógus készült, mely megvolt a körmendi levéltárban. Természetesen az egész katalógust nagy terjedelme miatt közzétenni nem lehet, ámde közöljük, mint Függelékünk utolsó darabját, a katalógus francia és olasz (tehát: román) nyelvű könyveinek jegyzékét, mert itt a könyvek kiadásának évszáma maga is beszédes bizonyíték arra, hogy ezeket még *Boldizsár* szerezte. Ezek közt persze találunk olyanokat is, amelyek a reánk maradt számlákban elő nem fordulnak, de 1590 előtti kiadványok lévén, azokat nyilván mind *Boldizsár* szerezte be. Bizonyíték tehát ez is arra, hogy *Boldizsárnak* nem minden könyvszámlája maradt reánk.

Noha — sajnos — *Boldizsár* könyvtárának egykorú katalógusát nem ismerjük, ilyen nem maradt ránk, mégis a fennmaradt néhány számlából,

hozzátéve ezekhez a fenn *nem* maradt számlák adatait, továbbá *Boldizsár* atyjának, *Kristófnak* könyvszerzeményeit, megállapíthatjuk hozzávetőleg, hogy *Boldizsár* könyvtárának tételszáma úgy *Mossóczy*, mint *Brutus* nagyszabású könyvtárának tételszámait mindenestre meghaladhatta.

Természetesen *Boldizsár* halála után a németújvári könyvtár állománya nem gyarapodott olyan tempóban, mint *Boldizsár* idejében. Fia, *II. Ferenc* és unokája *I. Ádám* sem voltak ugyan a könyvek ellenségei, de egyik sem volt távolról sem olyan szerelmese a könyvnek, mint *Boldizsár*. A könyvtár nagyobbmértvű gyarapodása megszűnt akkor, amidőn *I. Ádám* idejében a Könyvtár a várból, családi letétként, lekerült a franciskánusok rendházába, ahol annak egy jó része — reméljük — ma is őriztetik.

A *Batthyány Boldizsár* könyvszerzéseire vonatkozó és a XVI. század második feléből való igen értékes kultúrtörténeti becsű leveleket és számlákat az alábbiakban közöljük, azzal a megjegyzéssel, hogy ezekből néhány darab a körmendi levéltár most folyó restaurálásakor máris előkerült.

Dokumentumok*

I.

1570. ÁPRILIS 22. BÉCS.

Hiller Erhardt bécsi könyvkereskedő levele Batthyány Boldizsárhoz, melyben könyveket és azok számláját küldi és kéri a könyvek árának megküldését, mert a pénzre szüksége van.

Laus Deo 1570. adi. 22 Aprilis.

Mein gantz underdenichen Dinst zu vor.

Wolgebörner gnediger her, auff ewer begern schick ich E(wer) G(naden) himit etliche bucher die wist zu empfangen. Neben so langt mein gantz undertnehig fleysich bitt an E. G. ihr woltt mir solchs geltt bey ewer diener so er herauff geschickt wurtt, mir herauff verschaffen, dan ichs für war ser nottorfdig bin, thu darneben E. G. was euch lieb ist, wo ich E. G. wyder dienen kan soltt ihr mich willich finden da mich darimben befellen.

Dattum ut supra, in Wien.

Erstlich etliche umbundene bucher	5 taller
6 kalender zu Prespurg	1½ taller
1 Teatrum vitae humanae	9 taller
1 Historia Martirum	4 taller

1 Ungerisch pauren kalender	— — —	β 2
1 Teatrum Diabolorum	3	taller
4 Centuria Nasz.	2	taller
1 Register 4-to	— — —	β 6
facit taller		24 β 3

E. (wer) G. (naden) V. (nterteniger) D. (iener)

Erhardt Hiller
buchhändler.

Kiűl címzés: Dem edlen wolgebornen Hern Balthaser Butteani Ro. (misch) Kay. (serlichen) Mayestāt Ratt und Mundtschek (így!), meinem gnediegn hern zu hand.

Egy ív papíron, kiűl gyűrűs zárópecséttel, melyben E. H. betűk és mesterjegy látható. A Batthyány család körmendi levéltárában.

2.

1571. FEBRUÁR 23. BÉCS.

Hiller Erhardt bécsi könyvkereskedő levele Batthyány Boldizsárhoz, melyben kéri, hogy az 1570. június 13-án átadott és 17 rénes forintot kitevő számlát fizesse ki, mert Augsburgba akar utazni és pénzre van szüksége, s ha útjából hazatér, egyszer személyesen óhajt Boldizsárhoz eljönni és valamit magával hozni. Azután egy 4—5 éves lovat kér, s jelzi, hogy március 4-én Sopronban lesz.

Laus Deo 1571 ad. 23 februarii in Wien.

Mein gantz underthenigen willichen Dinst zu vor. Wolgebornner Gnediger Her, E. G. gsundt un glugklich wol gehen hor ich gern. Wist auch der halben auch gott lob in zimlicher frischer gsundthait der almechtig gott wols noch lenger schicken auff E. Gnaden nach seinen willen, Amen.

Gnediger her, nach dem ich fur habens bin auff Augspurg zu reysen, so wissen E. G. das ich ein auszuch den 13 Junii Anno 70 ubergeben hab, thut lauder 17 f. Reynisch. Ist mein freundlich bitt an E. G. ihr woltt solchs geltt meinem Diener oder brieffzeycher zu stellen, dan viel gutte newe bucher verhanden sein, so, ir gott gnatt verleytt, das ich die Reysz verricht, wil ich als dan einmal selbst zu ewer gnaden kumen und was mit bringen.

Neben auch so langtt mein underthenig bitt an E. G., ob ihr mich kundt verschehen mit einen gutten Ross, das ich darauff berutten wer, welchs E. G. jarwol thun kundtt, das bey 4 oder 5 Jar altt wer und nicht junger. Das wolt ihr mir schicken, ist mir dasz gedient dan das ihr mir das geltt schickt was das Ros merers wertht sein wirtt, sol ich kegen E. G. nicht gantz underthenig vergleichen es sey mir geltt oder wertht, auch das kein Collexer nicht sey wie ich mich dan E. G. gantz versich und thue befellen, ich wil, auch wils gott auff den 4 Martii und die gnatt des hern mit unsz allen.

Dattum Wien, ut supra.
E. G. U. D.

Erhardt Hiller
buchhändler

Kívül címzés: Dem wolgebornen hern hern Balthaser Butheani Rom. Khay. Maiestat Ratt und Mundtschenck, meinem gnedigen und gunstigen hern us.

*Schleimitz.*¹

Fél ív papíron, kívül mesterjegyes gyűrűs zárópecséttel, E. H. betűkkel. Ugyanott.

3.

1571. MÁRCIUS 5. SOPRON.

Hiller Erhardt levele Batthyány Boldizsárhoz, melyben kéri, hogy vagy küldje meg a számlája szerint esedékes húsz forintot, vagy adjon neki egy jó lovat.

Mein gantz underdenigen willichen dinst zu vor. Wolgeborner gnediger her, ich hab Ewer G. (naden) vor acht tagen ain brieff bey E. diner uberschick. Ist derhalben mein gantz freundlich bitt, Ihr wolt mir bey brieffzaycher nach laud des Auszuh 20 f. schicken, oder mir ain guts Ros das statt mir kegen Ewer gnatten gantz underthenig wiedrum zu verschulden (?) und thue damit was E.(wer) G.(naden) lieb ist. Dattum Oedenburg, den 5 Martii anno 1571.

E. G. V. D.

Erhardt Hiller
buchhändler

¹ Szalónak torzított német neve.

Kívül címzés: Den wolgebornen Hern, Hern Balthaser Butheany
Röm. Khay. Maiestät Ratt und Mundtschenk, meinem
gnedigen hern

Schleimig

Eredetije fél ív papíron, mesterjegyes gyűrűs zárópecséttel.

4.

1571. MÁRCIUS 13. BÉCS.

Hiller Erhardt levele Batthyány Boldizsárhoz, melyben elismeri levelének és a pénz átvételét, ha utazásából valamit magával tud hozni, egyszer személyesen megy el Boldizsárhoz. Azután a felesége által küldött sváb mézeskalácsról ír.

Laus Deo 1571. adi 13 Martii in Wien.

Mein gehorsamen Dinst zu vor. Wolgeborner gnediger her, Ewer G(naden) schreiben mit sampt den geltt hab richtig empfangen, bitt der halben woltt mirs nicht vor vbel haben vnd so ich mein Reys wils gott verrich vnd ettwas gattung mit mir bringe, wil ich ein mal selbst zu Ewer gnaden kumen.

Himit schickt mein hausfrau Ewer gnaden etlich schwawische lezeldn, die wollen Ewer gnaden versuchen sein zum schlaftrunck vnd sunst ser gutt, sie bacht selber, so Ewer gnaden etliche haben wollen, machtt ihr zu gelegenheitt zu schreiben, sollen sie E. G. gschickt werden, himit schick ich E. G. ain kleines tractenlein, ich hett wol sunst etliche newe gattung, sein aber nicht gebunden, ich wil E. G. was zu richten lassen vnd mit ersten zu schicken, damit ihn die gnatt des hern befolgen.

Dattum ut supra.

E. G. W.

Erhardt Hiller
buchhendler

Kívül címzés: Dem wolgebornen hern hern Balthaser de Batthyan
Rhomisch kayserlichen Maiestat Ratt vnd Mundt-
schenck meinem gnedigen hern

Schleimig.

Eredetije egy ív papíron, kívül Hiller mesterjegyes gyűrűs zárópecsétjével.

1571. DECEMBER 14. BÉCS.

Aubri János bécsi francia könyvkereskedő levele Batthyány Boldizsárhoz, melyben a *Rerum a Societate Jesu in oriente gestarum* című műről ír, azután tudatja, hogy a *Coelum Philosophorum* a *Dialogi de Alchimia* című munkákból példánya nincs, kereste ezeket a többi könyvtárúsnál is, de példányt nem talált. Azután a most küldendő *Moriens Romain* című munkáról ír.

Tres magnifique Seigneur, iay receu per l'ung de nos domestiques ung memoire suiuant lequel ie uous encuoyé les lieures soubz escriptz pour lequels ay esté payé comme aussi demi thalar me restoit quant partistes d'icy pour ung *Rerum a Societate Jesu in oriente gestarum* ie n'ay plus de *Coelum philosophorum* ny de *Dialogi de Alchimia* et ay cherche chez les aultres libraires, mais n'en ay trouué aucun. Vostre Seigneurie uoïrra le *Moriens Romain* que presentement uous enuoye, car il me semble soit beaucoup plus ample que nestoit celuy que dernièrement vous vendey, affin si le demandies pour quelque aultre le retenies plus tost pour uous mesmes. Je n'ay rien receu de nouveau digne estre mandé a votre Seigneurie feray fin apres auoir prie Dieu uous augmenter ses graces. A Wienne ce 14 Decembre 1571.

De Votre Seigneurie
humble serviteur
Jan Aubri libraire françois

Idea Medicinae	{ simul cupacti (sic!)	fl. 1 k. 15
Disputatio de Medicina		
Raymundi Lulii Mercuriorum	{ simul cumpacti	fl. 1 k. —
Ramundi Lulii de sancta Essentia		
Laurencii Venturi de conficiendo lapidis philosophorum	{ simul compacti	fl. — k. 48
Dialogi Garlandi 8.		
Moriens Romani cumpacti 4-0		fl. — k. 28
Lapis metaphisicae Dorn		
Chimicum artificium prima pars dorn simul cumpacti		fl. — k. 48
Chimicum artificium secunda pars		
Rerum in Galia gestarum cumpacti		fl. 1 k. 32
		fl. 1 k. 51
Rerum a Societate Jesu in oriente gestarum R		fl. — k. 34
		f. 6. k. 25.

Eredeti, fél ív papíron.

1573. OKTÓBER 31. BÉCS.

Aubry János bécsi francia könyvkereskedő levele Batthyány Boldizsárhoz, melyben írja, hogy az alább felsorolt könyveket Sallér Farkas által megküldi, s amelyeket az idő rövidsége miatt beköttetni nem tudott. Jelzi, hogy van neki több jó francia könyve is. Végül az úton egy hordóban elmaradt naptárakról ír, melyeket ha visszakap, küldeni fog belőlük.

Au nom de Dieu le dernier octobre 1573 le Wienne.

Tres magnifique et tres honore Signeur, y a dix jours que receus ung memoire de quelque petit liures desirez auoir l'ung des serviteurs de Votre Magnificence et lors n'ayant encor rien receu de nos lieures nouveaux ne vous peu enuoyer aucuns des dicts liures jusque a present ayant seulement hier receu uos dicts liures ce jourd huy est uenu uers nous l'ung des serviteurs de votre dicts Magnificence nomme Wolff Schaller, auquel ay deliuray les liures soubz escriptz lesquelz pour la brieuete du temps nont peu estre relies et les enuoyé a votre dicts Magnificence esperant, que sont reliurs par de la, qui les pourront reliev ou si non me les rennoyant par de ça par la premiere comodité les feré reliev, nous auons beaucoup d'aultres beaux liures francois que reservons a quant votre Magnificence retournera par de ça. Quant aux Calendarium ou Ephemerides pro anno 1574 le malheur a voullu quilz sont restes avecq aultres liures dans ung tonneau, lequel nous est demeure derrierre par les chemins, que esperons toutesfois recepuere dans 15 jours et les ayant receus ne fauldray a en envoyer a votre dicts Magnificence faisant fin par mes humbles relations a votre Magnificence priant Dieu pour icelle.

De Votre Magnificence humble serviteur
Jan Aubry.

Epistola ornatissimi cuiusdam viri in 4-o	f. — k. 20
Histoire des Massacres de France 8-o	f. — k. 12
Epistola Carpentarii in 4-o	f. — k. 10
Responsio ad orationem in concilio Helvetiae habita 8.	f. — k. 4
Carmina illustrium Germanorum in 4-o	f. — k. 6
Dialogus novus in 8-o	f. — k. 12
Von Vervolgung der Kirchen 8-o	f. — k. 12
Hieronimi Zanchi de Trinitate in folio	f. — k. 2

¹ Itt *Szegedi István*: Assertio Vera de Trinitate contra quorundam deliramenta, quae ex Serueti aliorumque phanaticorum hominum opinionibus nunc primum in quibusdam Hungariae partibus exorta et publicata sunt, című munkája értendő, 1573. Genf, Vignon.

<i>Stephani Zegedini</i> de Trinitate 8-o ¹	f. — k. 15
Epistolarum Theologorum Theodori Bezae 8-o	f. — k. 35
Fides Jesu et Jesuitarum 8-o	f. — k. 30
Litere de Sr P. Martir in 8-o	f. — k. 4
Preseruatif contre les Jesuistes 8-o	f. — k. 6
Harangue de Monsieur de Valance 8-o	f. — k. 10
Histoire de la guerre de Cypre 8-o	f. — k. 30
Bericht wider die Juden deudsch in 4-o	f. — k. 12
Disputatio de medicina noua Theophrasti paracelsi 4-a pars	f. — k. 35
Summa	f. 6. k. 13

Kívvül címzés: Au tres magnificque et tres honore Seigneur Monsigneur Balthazar Búdchiany.

La part ou il sera.

Eredetije papíron, kívül gyűrűs zárópecséttel, melynek ábrája valami mesterjegy félét mutat.

7.

1574. JÚNIUS 18. BÉCS.

Aubry János bécsi francia könyvkereskedő levele Batthyány Boldizsárhoz, melyben mindenekelőtt a neki küldött pénzeket nyugtatja, azután jelzi, hogy küldene könyveket, de attól tart, hogy azok nem nyerik meg tetszését, s így inkább vár, míg Boldizsár eljőhet Bécsbe. Azután francia szakács szerzéséről, végül a francia Dialogus és egyéb könyvek megküldésének körülményeiről ír.

Au nom de Dieu le 18 Juing 1574 en Wienne.

Tres magnificqu et honore Seigneur, par ce present porteur ay receu cinq ducatz de Sallzburg valent k. 105 piece et quatre ducatz d'Hungrie a k. 108 la piece, qui faict en somme toute quinze florins cinquante sept kreutzers ie dis f. 15 k. 57 et votre Magnificence me debouit du pesse f. 14 a present par votre serviteur present porteur ie uous enuoye les liures cy apres escriptz au memoire cy en clos montans a trente ung florin quinze kreutzers, ie dis f. 31 k. 15 ie usse heu la comodité et loisir faire relier quelque autres liures par votre Magnificence eust autres liures agreables qui ceux luy enuoye a present luy eusse volontiers enuoye, mais ayant crainte en enuoyer aucuns vous uiendroyent a desplaisir attandray a les vous faire veoir a quant il plaira a Dieu vous rammer en santé en ce pays.

Au rest tres magnificque Signeur suiuant le comandement ay de votre Magnificence si ie pouuois trouuer quelque cuisinier françois pour servir icelle sçaures, qui l'y en a ung par de ca le quel iay areste passant par cy retournant de Pologne le quel iay aussi prie vouloir rester icy a mes despens jusque a ce que iaurons auiz de votre magnificence s'il vous plairoit le retenir ou non et le usse volontiers enuoye des a present uers votre Magnificence si le present porteur si fust accorde mais il luy a semble meilleur que premierement en escruisse ung mot a votre Magnificence disant que dans huict iours il retourneroit par de ca et nous en donra responce.

Quant aux liures que ienuoye a votre Magnificence entre aultres trouueres ung Dialogue françois, que ie croy vous plaira comme aussi quelque aultres liures, qui y sont mais ie supplie humblement votre Magnificence ne uoloir dire qui cest qui vous les a enuoyes, car ie serois en grand peine pour iceulx liures mestant expressement deffendu deu amener en ce pays et si bien quelque aultre Signeur me donnoit d'ung de dicts Dialogues so escuz ie ne luy en pourrois bailler par tant en ce ie me confieray en votre Magnificence.

Quant aux nouuelles de par de ca sçaurez qu'on porte icy le dueil du Roy de France et en huict jours est bien passe huict ambassadeurs françois allans en Pologne plusieurs esperent, que le Roy de Pologne passera par cy avecq consentement des Polonois pour aller prandre le couronne en France et par ce que votre Magnificence aura aduiz de ceste cour de plus grande personages, qui de moy feray fin a la presenté apres auoir bache les mains de votre Magnificence priant Dieu par icelle.

De votre Magnificence humble et obeissant
serviteur a jamais
Jan Aubry.

Le Theatrum Orbis Terrarum peint que ie uous enuoye est des meilleurs et mieux paintz se peuuent trouuer et est paint en la maison de l'autheur mesmes l'ayant moy mesme achepté duch (?) Ortelius.

Kivül címzés: Au tres magnificq et tres honore Signeur Monsigneur Balthazar Bachianj la part ou il sera.

Eredetijé fél ív papíron, gyűrűs zárópecsétje elveszett.

8.

1576. MÁRCIUS 8. BÉCS.

Aubry János bécsi francia könyvkereskedő levele Batthyány Boldizsárhoz, melyben írja, hogy egy csomag könyvet küldött neki és sajnálja, hogy a Vita Admiralií Castilionaei című könyvet nem küldhette meg, de

reméli, hogy Frankfurtból való visszatérte után más könyvújdonságokkal egyetemben ezzel is szolgálhat. Azután a franciaországi politikai és egyéb hírekről tudósítja.

Au nom de Dieu le 8 Mars 1576 a Vienne.

Tres magnifique et honore Signeur, la presente sera pour accompagner ung petit paquet de liures, que ie vous enuoye par ce present porteur vostre serviteur, ie suis bien marry, que ie nay un Vita Admiralii Castilionaei pour le vous enuoyer, mais iexpere vous l'enuoyer a nostre retour de Franckfort avecq quelque aultre chose de nouveau que iay *entendu est inprime*, nous partirons dans huict jours Dieu aydant pour aller au dicts Franckfort.

Nous auons certainnes nouuelles de France, que le Roy de Nauarre est enfuy du Roy de France des le 3-e de february passé et cest retire avecq les huguenotz et mal contants. Des le 21 Januier passe monsieur Dauuille avecq ses troupes sadjoignit avecq Monsieur le Ducq Casmir entre Diion et Beaulne et dit on que le 28 ensuiuant Monsieur le Duc D'Alañon frere du Roy avecq la plus part de la Noblesse de France les sont aussi nenus trouuer et dit on quilz sont bien 80.000 hommes ensemble l'on a ci deuant par de ça faict courir le bruict, que les papistes auoient bien defaict 1200 hommes des reitres du dict Signeur Casmir, mais cela cest trouué faulx. Il se faict a present une diette ou landtag en Angleterre ou sont plusieurs ambassadeurs tant du Roy de France, du Roy d'Espagne, du prince d'Orange, que du Pape et aultres et espere on quilz concluront d'ayder aux bons françois a chastier les meurtriers et massacreurs, qui sont dans le Royaulme. L'on a aussi escript d'anuers dernièrement que le frere du Roy de France a este declare, publie, et est tenu pour roy de plus des trois pars de françois, mais de ceste nouuelle nauons encor la confirmation ains l'attandons de jour a aultre. Quant aux nouuelles de Pologne ie ne vous en sçay qu'escrire aussi vos seruiteurs vous en dirent de bouche plus que ie ne vous scaurois escrire a tant pour n'auoir aultre, ferai fin a la presente par mes humbles relations a vos bonnes graces et prie Dieu Monsigneur vous auoir en sa gard.

Votre humble serviteur a jamais
Jan Aubry.

Kivül címzés: Au tres magnificq et honore Signeur Monsigneur Balthasar Bachianj soit donne le presante,
la part quil sera.

Eredetije fél ív papíron, I. A. betűs, mesterjegyes, gyűrés zárópecséttel.

Aubry János bécsi könyvkereskedő a fenti naptól folytatólagosan össze-
állított könyvszámlája Batthyány Boldizsár részére.

(1. oldal.)

Magnificus dominus Bachianj debet Bibliopolae Gallico pro infra-
scriptis libris — ad. 27. februarii 1577.

La Legende du Cardinal de Lorrayne 8-o	} Reliez f. — k. 35
Edicta Henrici tertii regis Galliae 8-o	
Ephemerides ad 77 compacta cum papiro	f. — k. 12
Apologia pro Monlucio 8-o	} ligatti f. — k. 35
De officio magistratus	
Promptuarium Exemplorum in folio ligattus	f. 3 k. —
Promptuarium virtutum ac vitiorum folio ligattus	f. 2 k. 30
Plutarchus de natura daemonum 8-o	} ligatti f. — k. 30
Camerarius de generibus divinationum 8-o	
Gobellius de Thermis 8-o	
Nomenclatura b. Lmg. Had. Junii 8-o ligattus	f. 1 k. —
Simonius de peste m 4-o	} ligatti f. 1 k. —
Trimegistus Pymandras 4-o	
Histoire de France soubz Charles 9-e 8-o Relie	f. 3 k. —
Histoire de France soubz Francoys 2-e Relie	f. 1 k. 10
Araetii problematum 3-a pars 8-o	} ligatti f. 1 k. 10
Tractatus de Antichristo 8-o	
Biblia magna Regia 8 vollumina compacta	f. 103 k. —

Item Pragae mense martio 77.

Discours Antimachiaueliste 8-o Relie	f. 1 k. —
Aubertus de Re Metallica 8-o	} compacti f. 1 k. —
Quercetanus contra Aubertum 8-o	
Quercetanus Sclopetarius 8-o	
Fenottus contra Quercetanus 8-o.	

Item Wienae ad 24-o may 77.

Pauli Jouii Elogia virorum armis et litetris illustrium folio ligattus	f. 4 k. —
Martiny Bucer opera Latina folio ligattum	f. 3 k. —

Eticha christiana Danaei 8-o ligatta f.	1 k. —
Arrianus Historicus folio	} ligatti f. 2 k. 20
Leydej moralis B. folio		
Harchii sententiae de Eucharistia 8-o	} ligatti f. 1 k. —
Homiliae Nathaelis Nesechy 8-o		
Brevis notatio Boquini 8-o		
		f. 131 k. 12

(2. oldal.)

Musaei Jouianj Imagines 4-o cum papiro ligattum f.	— k. 50
Confessio fidei comitis Palatini 4-o latine	} ligati f. — k. 35
Confessio eiusdem germanice 4-o		
Leichpredigt germanice 4-o ligatum		
Carmina in Laudem Comitum palatini 4-o		
Wierius de ira morbo 8-o	} ligatti f. — k. 50
Aulica vita in 8-o latine		
Hemingius de superstitute magno 8-o		
Vitae excellentium imperatorum 4-o ligattus f.	— k. 40
Aulae turcicae descriptio 8-o ligattus f.	1 k. 10
Theophrastus von offnen schaden 8-o	} ligatti f. — k. 35
Theophrastus von wilden bader 8-o		
Alle heilsamen Bader in Teutschland 8-o		
Poemata Theodori Bezae 8-o	} ligatti f. — k. 50
Ihesus nazaraeus 8-o		
Assertio Boquinj contra Jesuita 4-o		
Epistola Albuty ad <i>Jesuitas</i> 4-o	} f. — k. 8
Oratio Rodingi Hasii 4-o		
Confessio fidei Theodori Bezae 8-o	} ligatti f. — k. 50
Questiones et Responsio eiusdem 8-o		
Exegesis de coena 8-o	} ligatti f. — k. 40
Dialogus de utraque in Christo natura 8-o		
Jordanus de peste 8-o ligattus f.	1 k. —
Les oeuvres de F. Rablais 16-o <i>Relie dore</i> f.	1 k. 30
Exposition Catholica in Novum testamentum folio ligattum	f. 10 k. —	
	f. 19 k. 38	
Ex altera parte f. 131 k. 12	
Adi primo martii anno 1577 accepti ad f. 150 k. 50	
Computationem thaleros 50 efficiunt f. 58 k. 20	
Restant f. 92 k. 30	

(3. oldal.)

Adi 17-o Augusti anno 77.

Almanach Thurneydes pro anno 77 f.	— k. 12
Commentaria Rerum Gallicarum, gebunden 2, theil f.	2 k. —

Adi 21-o octobris anno 77.

Rerum in Aerma gestarum 8-o anno 77.	} f. — k. 24
Rerum in Gallia gestarum 8-o anno 76.		
Acta conventus blesis anno 76.		
Carmina P. Fabri caesari Rudolphe adscripta	f.	— k. 4
Cromeri Polonia 8-o	f.	— k. 12
Alexander Sardus de moribus gentium 8-o	f.	— k. 12
Oratio funebris Lamberti Gruberi 8-o	f.	— k. 6
Oratio funebris Joannis Cratoris 8-o	f.	— k. 4
Aulicus Castilliony 8-o	f.	— k. 12
Thesaurus Philosophorum Theophrasti 8-o	f.	— k. 12
Theophrastus von frantzosaesi 8-o	f.	— k. 12
Consolationes Philosophicae 8-o	f.	— k. 10
Apomasaris apotelesmata 8-o	f.	— k. 24
La Republicque de J. Bodni 8-o Reliéé	f.	1 k. 50
	f.	6 k. 14
De Lautre part	f.	92 k. 30
Summe	f.	98 k. 44

Monseigneur! oultre les liures nouveaulx ey dessus escriptz et que vous enuoyons par le present porteur je y en a encores quelques autres tant en francoys qu'en latin nouveaulx qu'esperons vous faire veoir a votre retour de par de ca que desirons estre bien tost pour le besoing d'argent qu'auons a present cependant il vous plaira prendre en bonne part ce que dessus. A tant pour n'auoir autre ferons fin nous recommandans humblement a voz bonnes graces prians Dieu.

Monseigneur vous doint en sante longue et heureuse vye. De Wienne ce XXI d'octobre 1577.

Kivül: Compte de Monsieur Bachianj.

Eredetije egy iv papíron.

10.

1584.

Widmar Erhardt, valamely gráci könyvkereskedő cég könyvelője
Batthyány Boldizsár részére könyvszámlát állít ki.

Lausz Deo semper, Anno 1584 isten.

Erstlichen die opera Nicolai Selnecceri in 4-o Lipsiae

pro f. 3 k. 20 d. —
1 Dialogus D. Catherinae in 8-o Ingolstadii pro f. — k. 40 d. —

1	Stattliche Auszfürung etc. in 4-o unbunden pro ..	f.	1 k.	15 d.	—
1	Fr(ater) Turrianus de ecclesia catholica adversus Nugatorias Cavillationes Antoni Sadellis Coloniae liber secundus pro	f.	— k.	35 d.	—
1	Censura orientalis ecclesiae pro	f.	— k.	30 d.	—
1	V. Unszer frauen am Elödperg unbunden pro	f.	— k.	20 d.	—
1	Träctätl das der Babst ein khindt tragen pro	f.	— k.	10 d.	—
1	Enchiridion Thimothaei Kirchneri 8-o unbunden pro	f.	— k.	52 d.	2
1	Commentaria Paulli <i>Manutii</i> in epistolas Ciceronis ad Atticum	f.	1 k.	20 d.	—
1	Joannis Glandorpii annotationes in epistolas familiares pro.	f.	— k.	45 d.	—
1	Opuscula medicorum de dosibus in 8-o pro	f.	— k.	40 d.	—
1	Joannis Jetzleri Tractatum de diuturnitate belli Eucharistii liber unus Tigurii impressus pro	f.	— k.	16 d.	—
1	Parva biblia Michaelis Neandri Witebergae pro	f.	— k.	12 d.	—
1	Zwaj khurtze Tractatlein von Fegfeuer pro	f.	— k.	10 d.	—
1	Connubium adverbiorum pro	f.	— k.	16 d.	—
1	Geodesia Rancoviana von Landtrechnen 4-o pro ..	f.	— k.	9 d.	—
1	Predig von Prodt Prechen pro	f.	— k.	7 d.	2
1	Endtschuldigung Joan Schuelbein von neuen bäbstlichen Calender	f.	— k.	3 d.	—
1	Fr(atrix) Turriani contra ubiquistas et Arianistas 4-o pro	f.	— k.	4 d.	—
1	Grammatica Lossy pro	f.	— k.	24 d.	—
1	Nicolai Clenardi in Institutiones in graecam grammaticam	f.	— k.	11 d.	—
1	Doctrinae Jesuitarum praecipua capita Jesuitarum aucta	f.	1 k.	— d.	—
1	Das Leben Babsts Leonis etc. in 4-o pro	f.	— k.	28 d.	—
1	Stanislai Scholonii de vera et falsa ecclesia umbunden Item allerlaj diszputationes pro	f.	— k.	30 d.	—
1	Bibel Median windisch pro	f.	— k.	46 d.	—
1	Bibel Median windisch pro	f.	6 k.	— d.	—
1	Pandora Theophrasti pro	f.	— k.	18 d.	—
1	Dictionarium Theophrasti pro	f.	— k.	5 d.	—
1	Theophrastus de vita longa pro	f.	— k.	12 d.	—
1	Testamentum Theodori Bezae latine in 12-o pro ...	f.	— k.	45 d.	—
Den 15	Martii fur desz Hern gh. bei dem globitzer geschigt ein Purst khor pro 6 daller, thut	f.	7 k.	— d.	—
	Latus thuet	f.	29 k.	24 d.	—
Den 25	Julii geschikt ein Compendium Vrsini unbunden 8-o	f.	1 k.	10 d.	—
1	Cuculus Calvinistarum 4-o pro	f.	— k.	16 d.	—

1 Consensus Jesuitarum Witembachii pro	f. — k. 8 d. —
1 Niederlendische Beschreibung etc, in 4-o pro	f. — k. 20 d. —
1 Tagbeschreibung pro	f. — k. 4 d. —
1 Cathalogum librorum novorum pro	f. — k. 4 d. —
Den 17 Martii die Monumenta Illustrium in folio pro .	f. 6 k. — d. —
Mer den Palutum in folio pro	f. 6 k. 30 d. —
Abermalen einen neuen cathalogum geschigt pro	f. — k. 4 d. —
Den 28 Martii desz hern gh. geschigt ein Theses Lipsiae pro	f. — k. 12 d. —
1 Reutterkhunst khayzers Stallmaister pro	f. 3 k. — d. —
1 Zeittung ausz Japonien sambt dem Puechl pro ...	f. — k. 37 d. 2
Mer schikht ich desz hern gh. den <i>Calepinum</i> octo seu decem linguarum und andersz pro	f. 13 k. 30 d. —
	<hr/>
Latus thuet	f. 31 k. 55 d. 2
Summa summarum thuet ..	f. 61 k. 19 d. 2
An dieszem hab ich von desz Hern gh. empfangen den 28 Septem- ber anno 84 isten thuet	12 f.
	<hr/>
Rest mir desz Hern g. lautter f. 49 k. 19 d. 2	

Erhardt Widmar
Puechfuerer zue Grätz.

Kivül: Ausz zug anden wolgebornen Hern Hern Walthauszer von
Buthiän Freyher zum Gising unndt Schlannig, Rom Khay
May. Rath, Meinen gnedigen hern.
Eredetije egy ív papíron.

II.

1586 OKTÓBER 30—1587 JANUÁR 7.

Aubrynak vagy alkalmazottjának írásával készült könyvszámla
Batthyány Boldizsár részére.

Illustri ac generoso domino Balthasaro Pathiani.

Adi 30 Octobris 1586 per Wolff Schaller.

1 Calepinus decem linguarum folio	f. 9 k. —
1 Dionysius Halycarnasseus folio pars prima concolatus ...	f. 4 k. 40
1 Aeneas Sylvius folio	f. 3 k. 30
1 Jovianus Pontanus 8-o Basileae	f. 3 k. —
1 Pausanias concolatus folio	f. 3 k. 30
1 Hieroglyphica Pierii folio Basileae	f. 3 k. 30

3 Decembris 1586 per Jacob Vtzinger.

1 Bericht von den Japonischen Insulen	f. — k. 15
1 Gynaecium s. theatrum mulierum Modii	f. — k. 45
1 Vegetius de re militari congolatus 4-o Platinae	f. 2 k. —
1 De homine magno illo 8-o	f. — k. 15
1 Enchiridion controversarium 8-o	f. — k. 30
1 Gynaeciorum s. de mulierum affectibus 4-o Basileae:	f. 2 k. 20

7 Januarii 1587.

1 Dionysii Halycarnassei tomus secundus concolatus	f. 2 k. —
	<u>f. 35 k. 15</u>

Eredetije félfv papíron.

12.

1587 FEBRUÁR 7. BÉCS.

Aubry János szolgájának Veilich Farkasnak levele Batthyány Boldizsárhoz, melyben a frankfurti vásárra menő Aubry részére könyvkívánságának katalógusát kéri, továbbá pénzt is kér, mert ura frankfurti hitelezőit ki akarja elégíteni.

Wolgeborner gestrenger gnediger her. Nach wunschung durch Gottes gnadt alles glücks und glücksehliger Wollfahrt sampt erpietungh meines unterthenigsten und jederzeit willigsten diensts. Haben E. Gnaden ahnzudeigen, nit sollen unterlassen, als nemlich wie dasz nach weinigh wochen die francfurter Oster Mesz anfangen wirdt. Daher wir dan alhie den mehrer theil unser bücher haben müssen, wofern also E. Gnaden will und begern ist, etzliche bücher derer ort gedruckt zu haben qualiscunque professionis, dieselbe auch wahren, begern E. Gnaden wolle einen catalogum derer bücher mir zukommen lassen, uff dasz denselben meinen hern Johan Aubry wilcher sich jetz zu Francfurt uffhaltet zeitlich genugh ubersende, und soll E. Gnaden ahm unterhenigst fleissigst, nach meinem geringen vermogen jederzeit gedient werden. Es ist auch hierbei ein verzeignusz deren bücher, wilche E. Gnaden auff verschiedne Zeiten durch E. Gnaden diener ausz meines hern laden gehabt. Und dieweil mein her uff zukinfftigen francfurter Marckt seinen Creditori eine zemliche summa zu thun ist, und dieselbige zuverrichten schuldigh uff solche zeit, wie auch pillich, wolle also Ewere Gnadt ahm unterthenigligsten und demütiglich gebetten dieselbe wolle mir disse beigeschriebene und geringe summa nach E. Gnaden wollgefallen zukommen lassen. Solchs umb E. G. zuverschulden sollen mich zu allen zeiten ahm höchsten befeleissigen, pittendt den Almechtigen

dasz E. Gnadt dem gemeinen Vatterlandt zu nutz in langwirigen gesuntheit und glucksehliger wolfart erhalten wolle. In Wien, den 7 february 1587.

Ewer gnaden unterthenigster

Wolffgangh Veylich

diener desz herrn Johan Aubry

Kivül címzés: Dem Wolgebornen Hern Hern Balthasar von Butthian Freyher uff Güssingh und Schlamingh, Rom. Khays. Maiestet Rath und Obrister Stallmayster der Cron Vngarn etc. Meynem gnedigen hern.

Egy iv papíron, kívül két gyűrűs zárópecséttel.

13.

1588 JÚNIUS 23. BÉCS.

Aubry János Batthyány Boldizsár részére könyvszámlát állít ki.

Magnifico ac generoso domino domino Balthasaro Bathiani.

Vidi in Wien 23 Junii anno 88.

1 Relatio historica 4-o pgo (pergameno?)	f. — k. 27
1 Bellum giganteum 4-o pgo	f. — k. 35
1 Discours de la Norie 4-o pgo	f. 2 k. 15
1 Lipsi Epistolae 16-o pgo	f. — k. 32
1 Histoire de Machiauello 12-o pgo	f. — k. 55
1 Historia della China 12-o pgo	f. 1 k. —
1 Lipsi in Ciceronem de Consolatione 16 pgo	f. — k. 20
1 De gigantibus 8-o pgo	f. — k. 15
1 Reisneri Emblemata 8-o pgo	f. — k. 33
1 Discours de la Beauté 8-o pgo	f. — k. 40
1 Vigelii Vrsach 8-o pgo	f. — k. 18
1 Minutius de morbo Gallico 8-o pgo	f. — k. 28
1 Mureti variae lectiones 8-o pgo	f. — k. 38
1 Contanerus de perfectione rerum 8-o pgo	f. — k. 42
1 Machiauellius de Republica 8-o pgo	f. — k. 40
1 Gesnerus de serpentibus folio pgo	f. 1 k. 45
	f. 3 k. 12

Ex bibliopolio Johannis Aubry

Librarii Aulici.

Eredetiye fél iv papíron.

ÉV NÉLKÜL.

Hiller Erhardt könyvszámlája Batthyány Boldizsár részére.

Fur den wolgebornen Hern Hern Balthaser de Butteanno Ro(misch)
Kay (serlichen) Maiestät Ratt.

1 Trambuch	f. — k. 34
2 <i>Ungarisch</i> Kalender	f. 2 k. —
10 Croata Kalender	f. 1 k. —
12 Stuck in 8-vo zu binden	f. 3 k. —
4 Stuck in 4-to zu binden	f. 1 k. 20
4 Pronosticon	f. — k. 9
1 Heldenbuch	f. 4 k. —
1 Acta Romanorum pontificum	f. — k. 34
1 Anatomia Misse	f. — k. 12
1 Disputa Moneta	f. — k. 4
1 Encyclopedia	f. 1 k. 15
1 Von papstum zu Rom	f. — k. 18
1 Marcellus Palingenius	f. — k. 32
1 Sterbebüchlein	f. — k. 34
1 Wurczenlein für di krauth	f. — k. 30
1 Osterreichische Krigen annalen(?)	f. 2 k. —
Fur ein tractetlein	f. — k. 36
Summa	f. 18 k. 37

E.(wer) G.(naden) V.(nterthäniger) D.(iener)
Erhardt Hiller
buchhändler.

Eredetije fél ív papíron.

ÉV NÉLKÜL.

Hiller Erhardt bécsi könyvkereskedő könyvszámlája Batthyány Boldizsár
részére.

Fur Hern Butheani.

Von gespensten	f. — g. 15
Alexi Petri Montani Alchimey buchl	f. — g. 45
Exempel buchl Messie	f. — g. 36

Los buchl	f. — g. 17
Traumbuchl	f. — g. 24
Rerum Gallie	f. — g. 36
Magia Naturalis	f. — g. 30
Confessio Augustana latine	f. — g. 36
Amades de Gaul	f. — g. 45
Zorn vnd gutte Gottes	f. — g. 30
Sprich worder	f. — g. 45
Apologie confessions Brentii	f. 1 g. 20
Confessio augsprurgica teusch	f. — g. 36
Offenwarung Cyterii	f. — g. 45
Hochzeyt predig Gerengel ¹	f. — g. 12
Quintus Curtius	f. — g. 30
Rerum Germanicarum folio	f. 1 g. 40
C(r)onica phililarine	f. 1 g. 30
Inquisicion Hispanica	f. — g. 24
	<hr/> f. 12 g. 56

E. G. V. D.

Erhard Hiller
buchhändler.

Eredetije fél ív papíron.

16.

ÉV NÉLKÜL.

Aubry János bécsi udvari könyvkereskedő számlája Batthyány Boldizsár részére.

1 Civitates Orbis terrarum in folio, reliez	f. 12 k. —
1 Annales Glycae in 8-o reliez	f. — k. 48
1 Historia Neapolitana Pandulphi, reliez	f. — k. 48
1 Camerarius in acta in 4-to	f. — k. 35
1 Descriptio caesarum 8	f. — k. 15
1 Supputatio annorum mundi in 8.	f. — k. 6
1 Acta concordiae in 4-to, reliez	f. — k. 10
1 Summarischer begriff von abendmal	f. — k. 20
1 Sendbrief Bezae in 4-to	f. — k. 2
1 Examen Araetii in 16-o	f. — k. 10
1 Discours sur la mort de la Roger de Nauarr	f. — k. 6

¹Gerengel Simon az 1560-as évek végén soproni prédikátor volt.

1	Zwo predigt von abendmal	f. — k.	4
1	Oratio Rasarii deudsch 4-to	}	f. — k. 8
1	Figure du meurtre de L'Amiral		
1	Bachius de thermis folio, reliez	f.	3 k. 30
1	Tertia pars Erasti 4-to, reliez	f. — k.	43
1	Historia natalis comitis in 4-to, reliez	f.	2 k. —
1	Poemata in victoriam contra turcas 8-o, reliez	f. — k.	40
1	Francisci Franciscados 8, reliez	f. — k.	36
1	Tractatus theologicarum Bezae folio, reliez	f.	4 k. —
1	Discours de la religion et castram. 4-o, reliez	f.	2 k. 35
1	Histoires tragicques in 16-o, 5 vollumina, reliez	f.	4 k. —
1	Annales de France alleman., folio, reliez	f.	3 k. —
			f. 3 k. —

Eredetije fél ív papíron.

17.

ÉV NÉLKÜL, AUGUSZTUS 17.

Hiller Erhardt bécsi könyvkereskedő Batthyány Boldizsár részére könyv-számlát állít ki.

Furn Hern Büttheani seiner Gnaden, den 17 Augusti.

1	Artznei buch Rimer	β	7 solvit.
1	Petrus Pomponius	β	6 solvit.
1	Pontianus	β	3 solvit.
1	Isayci Judei	β	5 solvit.
1	Historia Veneti	β	4 solvit.
1	Mathie Casuiti de Heroicis	β	4
1	Tractatus poliganie	}	β 6
1	De inventione		
1	Eikones		
1	Neanisse		
2	Gros schreib kalender	β	1
10	Vngarisch kalender	β	8
24	Pauren kalender	β	6
10	lateinisch kalender	β	8
1	Klein kalender	β	12 den.
8	Schreib kalender	β	5

6 Gemaltn estaffetl	ß 4
1 Inquisicion	ß 10
Facit	fl. 9 ß 5 12 den.
E(wer) G(naden) D(iener)	

Erhardt Hiller
buchhändler.

Kivül: Auszug für den wolgebornen hern Hern Bütheani seiner Gnaden.

Eredetije egy ív papíron.

18.

ÉV NÉLKÜL.

Hiller Erhardt bécsi könyvkereskedő levele Batthyány Boldizsárhoz némely könyvek megküldése tárgyában.

Mein Dinst zu vor. Wolgeborner gnadiger her, nach dem ich vorgangene Cronung¹ ewer gnaden vber andwortt hab etliche gattung wie hernach volgtt ist mein gantz freundlich bitten E.(wer) G.(naden) die wollen mir solchen Resbey gelegenhaytt zu schicken den damit was E.(wer) G.(naden) lieb ist und ihn die gnatt des hern befallen.

Erstlich 5 Turckischen Kayser hoff gesin abgemaltn	ß 25
25 <i>vngarisch</i> kalender, item lateinisch kalender	ß 26
1 von vnter <i>vngarisch</i>	ß 4
1 Teutschen kalender in papir	ß 4

Facit

E.(wer) G.(naden) D.(iener).

Erhardt Hiller
buchhändler.

Kivül címzés: Dem wolgebornen hern hern Balthaser de Butheano Ro.(misch) Kay(serlichen) Maiestet Ratt meinem gnedigen hern zu

Schleimig.

Eredetije fél ív papíron, Hiller mesterjegyes gyűrűs zárópecsétjével, és még egy gyűrűs zárópecséttel.

¹ Itt nyilván *Rudolf* király 1576. évi koronázására céloz

ÉV NÉLKÜL.

Hiller Erhardt bécsi könyvkereskedő levele Batthyány Boldizsárhoz,
melyben hátralékos követelésének kifizetését kéri.

Mein Dinst. Wolgeborner Genediger her, ich hab E. G. etlich
mallen gschrieben, aber mich nie beandwortt, langt derhalben mein
fleische bitt, ihr woltt mir den ausstenden alden Rest brieff Zeycher
richtig machen, wil alsdan E. G. was ganz news zu schicken. Thut der
Rest in allen 13 fl 1 β Reinysch. Ich hab zu Ewer Gnaden selber komen
wollen alhie sostin E. G. als baltt hin weck, damit E. G. zu dienen.

E. D. A.

Erhardt Hiller
buchhändler.

Kívül címzés: Dem wolgebornen hern hern Walthasser de Bütheano
Romisch kayserlich Maiestet Ratt meinem gnedigen
hern derzeit zu

Prespurg.

Eredetije fél ív papíron, kívül zárópecsét nyoma.

ÉV NÉLKÜL.

Aubry János bécsi udvari könyvkereskedő könyvszámlája Batthyány
Boldizsár részére.

Pour Monsieur Bathiani enuoye a Prespurg.¹

Topica theologica Hipperii 8-o	f. — k. 12
De coniugio etc. henningii 4-o	f. — k. 20
Contareni Historia 4-o	f. — k. 18
Historia Hieronimi Rubei	f. 3 k. 15
Medicinae veteris deffensio 4-o	f. — k. 30
Histoire entiere des troubles in 8-o francois	f. 1 k. 45
2 Wunder Artzney 8-o	f. — k. 24
Discours Modernes 16-o	f. — k. 12
Des flores de graece 16-o	f. — k. 30
Tractatus theologicus Bezae vollumen 2-um folio	f. 2 k. 45
	f. 16 k. 24

Eredetije fél ív papíron.

¹ Lehet, hogy *Boldizsár Rudolf* király koronázásán volt (1576-ban) Pozsonyban.

ÉV NÉLKÜL.

Hiller számlája Batthyány Boldizsár részére.

1. Opera Philippi 4 partes	f. 6 k. —
2. Novum testamentum Losii	f. 3 k. 30
3. Cathalogus gloriae mundi	f. 4 k. —
4. Chronicon Turcicum	f. 5 k. —
5. Plinii Historiae	f. 4 k. 50
6. Theatrum hystoricum	f. 3 k. 15
7. Guualtherus in Johannem	f. 3 k. 12
8. Guualtherus in Lucam	f. 3 k. 45
in Matthaeum	f. 4 k. 40
in Marcum	f. 2 k. 45
Guualtherus in Esaïam	f. 3 k. 30
in Acta	f. 2 k. 30
in Prophetas doudecim	f. 3 k. 30
ad Corinthios	f. 3 k. 40
ad Romanos et Galatas	f. 3 k. 45
9. Annales Sanctae Scripturae	f. 1 k. 30
10. Ephemerides Moestlini	f. 1 k. 30
11. Imperatorum Romanorum Numismata	f. 1 k. 10
12. In virulentam Andreae Buchenii	f. — k. 45
13. Martini Rulandi Synonima	f. 1 k. 10
14. Acta Romanorum Pontificum	f. — k. 45
15. Legatio Imperatoris Manuelis	f. — k. 48
16. In exodum Strigelius	f. — k. 52
17. Proverbie Gartneri	f. — k. 30
18. Biblia Sacra Antuerpiae	f. 2 k. 40
19. De praecipuis horum temporum controversiis	f. — k. 40
20. Phrases Sulneri	f. — k. 40
21. Aretius in 4 Euangelistas	f. 4 k. 30
22. Libri tres Odarum	f. — k. 35
Latus	f. 86 k. 7
Aretius in Apocalypsin v.	f. — k. 45
Aretius in Epistolas Johannis	f. — k. 45
Dauid Chytraeus in Micheram et Nasum	f. — k. 40
Compendium Vrsini	f. 1 k. —
Sebastiani Verronis Jesuastri	f. — k. 18
De ecclesia Philippi Mornaei	f. — k. 16
Joannes Juellus adversus Thomam	f. 3 k. —
1 Concordia in 4-o p.	f. 2 k. 30

1 Lossius in Acta Apostolorum	f. 4 k. —
1 Metropolis Historiae Salis p.	f. 2 k. 30
1 De substantia foederis 8.	f. — k. 32
Latus thuet	f. 16 k. —
Summa summarum	f. 80 k. —

Reynisch

Eredetije minden megjegyzés nélkül egy ív papíron.

22.

ÉV NÉLKÜL.

Úgy látszik Hillernek befejezetlen számlája, vagy számla fogalmazványa.

— Cento Novella	45 k.
— Pflantzbuchl	8 k.
— Von alden Meystern	15 k.
— Kunstbuchl	7 k.
— Buchsen meysterey	8 k.
— Vie arczney	6 k.
— Zan arczney	5 k.
— Velttbaw	17 k.
— Erste und ander Centurien Wieler Nesz (?)	I f. 12 k.
— Von Concilio zu Drient	15 k.
— Petri Pauici lawrinesch	26 k.
— Reinicken Fuchs	20 k.
— Kunstbuch Falopii	30 k.
— De spiritibus plantarum	15 k.
— Abrisbuch Alisii	36 k.
— Consolati: Pfeffinger	10 k.
— Nova veteresque Dactii	5 k.
— Cronologia Chitrei	36 k.
— Formule quetam Cawde (?) ¹	3 k.
— De precipuorum generibus	38 k.
— Methatus Wigandi	8 k.
— Actiones due Scretari	8 k.
— Virorum qui suficit (?) vitae	20 k.

¹ Talán helyesebben: Formulae quaedam causae!

— Clutii solini	15
— De neutralibus	8
— Wiganti de homine integro	7
— Heshusius de severo arbitrio	15

Eredetije fél iv papíron.

23.

XVIII. SZÁZAD MÁSODIK FELE.

Kivonat a németújvári könyvtár igen hibás másolású jegyzékéből.

(54. oldal.)

U. †

Sub hac Littera U † signata continentur libri manu scripti catholici.

1. Historie de la mappe monde Papistique en laquelle... Liber sine titulo, lat. got. de variis historiis, 1 folio.

(55. oldal.)

V. †

Sub hac Littera V † cruce signata continentur libri *Gallici* catholici.

1. Historie dela mappe-monde Papistique, en laquelle par Frangi Delphe escorche Messes 1567. 1 in quarto.
2. Le Nevfiene Livre *Damadis* de Gavle tradvit Despagnol en Francois par C. Colet Chambenois, angvel sont contens les gestes de Doncois, Don floriser de Nignee, sur nome le Scheyalier de la Bergene a Anvers 1561. 1 in quarto.
3. Le settieme livre de Amadis de Gavle Missen Francois parte signeur des Essais, Historie de Grece surnomme dela belle A. Anvers 1561. 1 in quarto.
4. Le premier livre D'Amadis de Gavle, gvls furent les Rois Parinter et Perion et dv a Combat A. Anvers 1561. 1 in quarto.
5. Historie de la Gvere qvi cesst Pasce Entre les Venitiens de la Saincte ligve contre les Turces, contenant plusieurs le aux Exemples Piéte Chrestienne a Paris 1633. 1 in quarto.
6. La legende D'Charles Cardinal de Lorane a Rains 1576. 1 in quarto.
7. Harangue Faiete et Prenoncee de la Part DV Roi tres a Lyon 1573. 1 in quarto.
8. Les six livres de la Republique de J. Bodin, Angevin 1568. 1 in quarto.
9. Memoires de Jessat de France troisieme volume 1576. 1 in quarto.

10. Memoires de Bessat de France troisieme volume 1567. 1 in quarto.
11. Roland Furieux, compose premierement en rime Thuscane par Messie Loii Ariose a Paris 1552. 1 in quarto.
12. Historie le estat de France tant de la Republique quae de la Religion a Melidel* Boure 1576. 1 in octavo.
13. Memoires de 1 estat de France contenans les choses plus notables, faites et publiques tant par les catholiques que ceux dela Religion a Miledel* Boure 1576. 1 in octavo.
14. Discours sur les Moyens de Bien Goveiner et Intenir en bonne paix uri¹ Rogaume ou autre Principante 1576. 1 in octavo.
15. Historie d'un vogyage fait en la terre DV Bresil autrement dite Amerique contenant la navigation, 1578. 1 in octavo.
16. La vrajeet² Entriere Historie des Trobles et Choses memorab, 1573. 1 in octavo.
- 18.³ Discours de Massacre de ceux de la Religion Reformee fait a Lion par les chatholiques Romains 1572. 1 in octavo.
17. Majens dables entreprises et mulites dv recrit et Bulle Dv Pape sixte contre le sereniss. Prince a Ambru 1586. 1 in octavo.
19. Response Christienne et tres necessaire en ce temps 1588. 1 in octavo.
20. Atheoma Chie ou Refutation des erreurs et detestables impietes des Atheistes Libertins 1582. 1 in octavo.
21. Response aux cinq premiers et principales de mondes 1546. 1 in quarto.
22. Le quatrieme Livre D'Amadis de Gavle a Anvers 1561. 1 in quarto.
23. Discours de la Religion des Anciens Romains de la Castramentation et discipline Militaire, figuris adornatus 1565. 1 in quarto.
24. Discours politiques et militaires du Siegneur de la Nove a Basle 1587. 1 in quarto.

(56. oldal.)

X. †

Sub hac Littera X † contintur (igy!) Libri Italici.

1. De la letere familiari del Sig. Torquato Tasso novamente recolte a date in luce in Bergamo 1583. 1 in quarto.
2. De la Religione Cherstiane contra les Athes, Pagens etc. 1531. 1 in quarto.
3. Histor. D'Italia Mi. M. Francesco Gvicciardini 1580. 1 in quarto.

¹ Talán: *un*

² Talán: Traiect!

³ A számozás az eredetiben fölcserélvel

4. Cancionero General, quae contienat muchas obras etc. 1583. 1 in quarto.
 5. La famosa historia de gli inviti Cavelieri don suo fratello. 1 in quarto.
 6. Letere Volgari scrite in diversae materiae 1551. 1 in quarto.
 7. D. Inchel Terrae Figlivolo de Redore dvardo 1559. 1 in quatro.
- Ezeken kívül francia, illetve olasz vonatkozású könyvek, melyek

Boldizsár szerzeményei lehetnek, a következők:

(14. oldal.)

Joannis Tilii Commentaria de rebus Gallicis, Frankfurt 1589, folio.

(15. oldal.)

P. Bernardi Sacco: De Italiarum rerum varietate libri 10, de populorum vetustate, 1588, folio.

(18. oldal.)

Georgii Ebohoff: Rerum in Gallia gestarum, 1577. 8-vo.

A fent felsorolt francia könyvek az 5. számú kivételével, mind Boldizsár szerzeményei lehetnek. Az olaszok szintén.

Ekkor még a könyvtárban 41 kézirat is volt.

A 125 folio oldalas könyvjegyzék 2852 művet sorol föl, melyek túlnyomó többsége természetesen latin nyelvű.

1. — 1566. május 22. Pozsony.

A magyar udvari kamara felterjesztése Károly főherceghez, amelyben többek közt ezt írja: „Exemplum confirmatorum per suam maiestatem caesaream, dominum nostrum clementissimum *proximae dietae articulorum* a serenitate vestra benigne nobis missum humillime accepimus. *Quaquam autem authenticum illud non sit, cum et subscriptione manus et sigillo suae maiestatis caesariae careat*, interim tamen eo utemur, donec alterius plene expediti copia facta nobis fuerit. Et quia ex eorundem articulorum confirmatione submissee cognovimus...” stb.

Bécs, közös pénzügyi levéltár, Hungarn, 14.350. csomó.

2. — 1567. június 30. Pozsony.

A magyar udvari kamara a felséghez. „Ad articulos statuum et ordinum regni huius in praesenti dieta sacrae maiestati vestrae exhibitos, nobisque per cameram sacrae maiestatis vestrae *aulicam* transmissos, *opinionem nostram* submissam e scripto huc incluso sacra maiestas vestra caesarea benigne cognoscere dignabitur. Actum...” stb.

Országos Levéltár, Expeditiones camerales.

3. — 1569. július 29. Pozsony.

A magyar udvari kamara a felséghez.

„Sacratissime caesar, domine clementissime, fidelitatis nostrae etc.

Mandavit nobis benigne maiestas vestra sacratissima, ut cum *anno vigesimo primo supra sesquimillesimi in dieta Budae celebrata* regnicolas ultra ordinarium subsidium eorum etiam alias contributiones regi non exiguas obtulisse, maiestas vestra sacratissima informata sit, illius quoque dietae oblationes diligenter examinaremus et an non plerique articuli ex illa dieta in iam instantem propositionem commode inseri possent celeri opinione nostra maiestatem vestram sacratissimam certiozem reddamus. *Quibusquidem articulis diligenter et accurate perlectis*, ea quae ad subsidia tunc

¹ Megjelent: Iványi Béla: Mossóczi Zakariás és a magyar Corpus Juris keletkezése c. mű függelékeként. Bp. 1926. Kivételesen itt az egész függelék — nemcsak a könyves adatokat közöljük.

oblata spectare videbantur in compendiosum extractum redacta *unacum eorum originali* maiestati vestrae s. hisce adnexa demisse transmittimus. Ut autem in re tanti momenti tenuem quoque opinionem atque consilium nostrum fidele maiestati vestrae s. commode explicare possemus, *articulos singulos in accuratam deliberationem susceptos*, summo studio excusimus ac comperimus contributiones illas, propter tunc instantem et regno huic valde necessariam atque salutarem generalem expeditionem contra . . . hostem Turcam . . . fuisse oblatas, idque *uti ex tenore* eorundem articulorum videre est, pro unica saltem illa vice, acceptis etiam a rege literis reversalibus et assecuratoribus hactenus tamen nunquam in regno hoc consvetis, quod nollet de caetero regnum istud et eius nobilitatem simili contributione et taxa molestare, impedire et aggravare.” Stb.

Orsz. Levéltár, Expeditiones camerales.

4. — 1572. május 12. Pozsony.

A magyar udvari kamara a Dunán inneni és túli vármegyéknek megküldi a legújabbán hozott törvényeket.

Ad comitatus cis et ultra danubianos!

Egregii nobiles domini amici nobis honorandi, salutem et nostri commendationem. Mittimus dominationibus vestris egregiis de speciali sacrae caesareae regiaeque maiestatis domini nostri clementissimi mandato *articulos proxima^oe publicae dietae per maiestatem suam clementer confirmatos*, quos cum praesentibus accipient et valeant feliciter. Posonii, 12 maii anno 1572.

Papfron, Orsz. Levéltár, Expeditiones camerales.

5. — 1577. április 10. Nyitra.

Mossóczy Zakariás tinini püspök levele Ernő főherceghez, melyben írja, hogy szegénysége miatt nem vehet részt a kir. tanácsban, azután vázolja a nyitrai püspöki udvar állapotát.

„Humillimus servitor et capellanus episcopus Tinniniensis” levele Ernő főherceghez, melyben írja, hogy e pillanatban kapta meg a főherceg meghívását, melyben a magyar ügyek tárgyalására rendeli és noha életcélja, hogy őfelségének szolgáljon, mégis „non sine animi mei moerore et prorsus invitatus ad hanc excusationem accedo, pudet enim me, sed cogit necessitas, quoniam homini in ordine hoc constituto eo uti argumento excusationis quo utor, non dicam verecundiae solum, sed et dedecori et opprobrio est. *Paupertas est clementissime domine, quae me nunc ordinem sequi et officio meo perfungi apud serenitatem vestram non sinit*, quae

praeter multa alia illud secum trahit incommodi, ut facile hominem ridiculum apud ditiores in aulis principum faciat.

Et mihi quidem nunc tam angusta res domi est, ut ex aedibus meis me movere nullo pacto possim, nam domi quoque cum familiola quam alo, non superflua, sed saltem ex dignitatis mihi impositae necessitate honesta, florenis 500, quos ex benigna annuentia maiestatis suae caesareae ex camera percipio, me aegre sustento. Praeterea habeo miserum canonicatum Nittriae, qui mihi etiam panem pro tribus vel quatuor mensibus in anno non tribuit, in elemosinam vero nihil datur. Cum his militandum fuit clementissime domine ab annis iam quinque. Ac ad omnes tam iudiciorum terminos, quam comitia singula per maiestates suas indicta proficiscendum. Ut de commissionibus ad diversa loca et de residentiis in urbe maiestatum vestrarum Viennae factis taceam, ad quarum executionem et residentiam nunquam ex camera sacrae maiestatis caesareae accepi unum denarium, quae causa extitit, ut me mirum immodum alieno aere iam obstrinxerim.

Non esset alienum clementissime domine ab officio pietatis, si cum reverendissimus dominus episcopus Nittriensis¹ ab annis sex valetudinarius senex domi se perpetuo contineat et ita vivat, ut iam vivere amplius non videatur, ac, in publicum nihil eroget, mihi, qui vices eius tam in ecclesia sua, quam alibi non invitatus subeo, aliquid ex sui episcopatus proventibus concederetur, quos cum nec in pios, nec in alios honestos usus erogat. Juvenes quidam inepti bona ecclesiae pro libito distrahentes, proventus eius quoque usus suos convertunt. Erga transeuntes hac maiestatum vestrarum homines nullum unquam beneficium declarant, nullam hospitalitatem exercent. Haec et similia mihi imponunt, quod episcopi nomine pauper fruar, sed ipsi accita ad se simili cohorte juvenili, in ipsam arcem omnia male consumunt ac elati hac prospera eorum nunc fortuna, conservos suos contemnunt, horrendas execrationes faciunt et omnia turbis ac contentionibus implent, posteaquam nullus est, qui in eos animaduertat. Sed haec praeter rem forsitan huc adjecta sunt. *Ego vero tametsi pauper sim*, utique et servio et servire pro viribus serenitati vestrae cupio. Neque nunc officium subterfugiam, si diurnum, quod residenti in aula debetur, mihi ex camera Poseniensi maiestatum vestrarum praetermitteretur et me ad ordinem libentissime referam. . .” Stb.

Egy IV papíron. Staatsarchiv. Bécs, Ungarn, allgem. Akten 111. csomó.

6. — 1577. augusztus 14. Nyitra.

Mossóczy Zakariás tinini püspök és kir. tanácsos levele a felséghez,

¹ Abstemius Bornemissza Pál nyitrai administrator és erdélyi püspök.

melyben részletesen és őszintén feltárja azokat az okokat, amelyek miatt Bécsben a királyi tanácsban részt nem vehet.

A tinini püspök levele a felséghez. Írja, hogy megkapta a felség parancsát, mellyel őt az országos ügyek tárgyalására, mint kir. tanácsost, mielőbb a bécsi udvarba rendeli:

„Doleo me perpetuo penuria sumptuum rerumque aegestate excusare debere et semper eadem corda oberrare: cum vere compertum habeam, nihil odiosius esse, quam quod semper idem repetitur.

Verum quo alacrius mandatis maiestatis vestrae sacratissimae obtemperare contendo, eo magis mihi *paupertas infensa* est, quae aliquin domi tecta non esset odiosa, virtutum conservatrix, nec me eius pudet dum domi sum, extra aedes autem dignitati et honori impensis non respondens, dum non omnibus constat quo pacto ea hominem maneat, ne infamiam inurat, vereor. Mihi quidem ab initio unicum et exigum est in ecclesia Nitriensi beneficium mihi sufficiebat antea, ut me nullus de aegestate conqueri audiverit, contraxi desiderium rerum et quod obtigit boni consului. In eodem beneficio permanenti, iamque episcopo adduntur ex camera Psoniensi maiestatis vestrae sacratissimae talleri quingenti, cum quibus quantum serviam sacratissimae maiestati vestrae et regno his tenuibus viribus meis, nemo est, quo non videat; *ubicunque praelati, autoritas et servitus requiritur in regno vel extra regnum, reverendissimus dominus episcopus Wesprimensis¹ et ego, simul aut alter ad serviendum invitamur*, neque id gravatim facimus, sed inopiam incusamus. *A parentibus nihil, praeter vitam accepimus, amici omnes in accipiendo beatiores, quam in dando esse volunt*, beneficia vero nulla possideo, ex quibus vita sustentanda sit, *fitque ut non nostra culpa pauperes simus*. Et cum ad servitium regni inviti trahimur, utique non alia quam aegestate nos purgare cogimur. Mihi profecto nihil gratius contingere posset, quam si meis quibuscumque studiis et operis sacratissimae maiestatis vestrae et afflictae patriae meae adesse possim. Ob idque,” midőn megkapta a felség parancsát, Isten a tanúja, hogy annak tőle telhetőleg eleget tenni törekedett, „ad eamque rem sumptus ab amicis mutuari mihi petivi, sed dum illi mihi denegant, quod antea acceptum restituere nequierim, domi manere invitus cogor. Pignus vero amico aut foeneratori dare nullum habeo, pusillum enim rerum argentearum Viennea apud mercatores residentia hac aestate duorum mensium penes serenissimum dominum archiducem Ernestum etc. dominum meum clementissimum in absentia sacratissimae caesariae maiestatis vestrae mihi eripuit et nunc prosus nihil habeo unde accidit, ut indigentia haec quoniam honori respondere nequit, amicorum consuetudinem mihi eripit *et saepius in campis, quam domi versari cogor, ut sic paupertatem tegamus, ne ab amicis esurire episcopi comperiamur*.

¹ Telegdi Miklós.

Haec est causa, ut non dissimili utar excusatione, quam alias usus sum, *corpore sim vegetus*, si tamen urgentissimis angustiis circa impensarum onera praemor, tam hoc impedit proposita, actiones et conatus nostros, quam illud.

Et cum haec sit sola difficultas, quae studium meum et officium remoretur, quod iam praestare me non posse, non aegre fero modo sed et dedecori mihi esse statuo: supplico” mentesen fel kegyesen felséged az udvarban való megjelenés alól, „nemini tam possum iuste indigentiam meam denudare et detegere, quam sacratissimae maiestati vestrae.”

Egy iv papiron, zárópecséttel. Staatsarchiv, Bécs, Ungarn, Allg. Acten 111. csomó.

7. — 1579. október 17. Kassa.

A szepesi kamara jelentése a Mossóczyval folytatott alkudozásokról, amelyeknek eredményeként tőle a Pest, Solt, Szolnok és Csongrád megyei tizedeket évi 1400 forintért a felség számára bérbe veszi.

De reverendissimi episcopi Vaciensis Zachariae Mossoczy negotiis.

Venerat huc reverendissimus episcopus Vaciensis Zacharias Mossoczy, cum quo iuxta benignum serenitatis vestrae mandatum die vigesima nona septembris proxime praeteriti ad nos datum diligenter egimus, ut consideratis publicis regni necessitatibus decimas suas episcopatus Vaciensis ex comitatibus Pesth, Solth, Zolnok et Chongradt cedentes, non solum pro futoris (quod serenitati vestrae se facturum iam obtulerat), sed etiam praesenti anno sacrae maiestati caesariae domino nostro clementissimo pro competenti arenda relinqueret, certoque statueret, eas in solam praesidii Agriensis necessitates et non alio conversum iri. Qui nobis respondit, se praesentis anni decimas certas ob causas iam concedere non posse, pro futuris tamen annis se paratum esse eas pro competenti arenda suae maiestati ad necessitates praesidii Agriensis concedere. A qua sententia cum illum abducere non possemus, omissis praesentis anni decimis interrogavimus, quid sibi pro futuris anni decimi ad quemlibet annum arendae nomine solvere cuperet. Ille primum bis mille, postea mille octingentos, tandem mille quingentos florenos petiit, asserens, se etiam maiorem summam pro illis habere posse, si aliis arendanda esset. Nos contra primum mille florenos, deinde mille centum, postea mille ducentos, tandem mille trecentos et ultimo cum negaret aliter se decimas cedere posse, florenos mille quadringentos ei obtulimus. Cui summae tametsi gravatim accessit, tamen ac pollicitus est, se pro suo in maiestatem caesaream et serenitatem vestram fideli obsequio ac ob respectum publicarum regni necessitatum, memoratas comitatum illorum integras decimas ad episcopatum Vaciensem pertinentes, pro annua summa mille quadringentorum florenorum hungaricalium suae

maiestati ad necessitates praesidii Agriensis concessuras, ea lege, ut dicta summa mille quadringentorum florenorum a providore Agriensis, qui eas decimas ad usus praesidii illius collecturus est, die decimoquinto post festum sancti Georgii singulis annis, certo sibi exolvantur Nitriae, si ad eum diem solutio integra sibi praestita non fuerit, ut liceat sibi saepedictas suas decimas, vel pro se colligere, vel aliis quibus voluerit, arendare, ac ut de hiis nomine suae maiestatis literis assecuretur, cupit, ut videre est ex adiecto eius scripto. Quod serenitati vestrae demisse rescribere habuimus. Deliberare itaque benigne dignabitur serenitas vestra, quid hac in re fieri clementer voluerit. Deus conservet etc. Cassoviae die decima septima octobris anno etc. LXXIX.

Országos Levéltár, szepesi kamara, Liber Expeditionum, II. kötet, 413. lap.

8. — 1585. március 4. Nyitra

Mossóczy Zakariás nyitrai püspök levele Selmezbánya város tanácsához, melyben a Corpus Juris kiadásáról és irodalmi terveiről ír.

Prudentes et circumspecti domini amici nobis honorandi, salutem et nostri commendationem.

Legibus antiquis Romanorum rusticis tantum, foeminis et militibus impune ius ignorare licebat, sed in regno hoc non solum a militibus, foeminis et rusticis, verum etiam ab ipsismet procuratoribus, plerumque etiam a iura reddentibus ingenti causantium damno leges patriae ignorabantur. Scitum est autem deficientibus legibus vel ipsa ignoratione iurium iudicia aegrotare et gratiam valere plurimum. Quare nos antiquorum regum et modernae imperatoriae maiestatis, domini nostri clementissimi adeoque *universa regni Ungariae decreta, constitutiones et articulos magnis laboribus et fatigiis iam a certis annis in ordinem redeimus, correximus diligenter ac typis mandari nunc curavimus*. Quorum etiam dominationes vestras participes facere voluimus, rogantes eos, ut hoc munus grato a nobis suscipiant animo. *Prodibunt brevi in publicum opera nostra regiarum quoque et montanarum civitatum statuta*, quae nullibi extare pro explorato habemus. Cum his dominationes vestras foeliciter valere cupimus.

Datum Nitriae nostrae 4. martii, anno 1585.

Vestrarum dominationum amicus servitor
Zacharias Mosshoci episcopus et comes perpetuus
Nittriensis ac sacratissimae caesareae regiaeque
maiestatis consiliarius etc.

Idem episcopus propria scripsit.¹

¹ Mossóczy sajátkezű írásával.

Kívül címzés: Prudentibus et circumspectis dominis iudici iuratis-
que civibus civitatis montanae Schemnicensis, sacratissimae caesareae
regiaeque maiestatis etc. dominis amicis nobis honorandis.

Eredetije egy iv papíron, kívül vörös viaszba nyomott, s papírral fedett záró pecséttel,
melyen a püspök négyelt pajzsú címere, mellette a: Z.(acharias) M.(ossoczy)
E.(piscopus) N.(itriensis) betűkkel látható, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának levéltárá-
ban, a törzsanyagban.

E levélre kedves barátom dr. Holub József egyetemi tanár volt szíves figyelmemet felhívni,
amiért neki ezúton is hálás és őszinte köszönetemet fejezem ki.

9. —. 1587. *julius 7. Nyitra*

Mossóczy Zakariás nyitrai püspök végrendelete.

In Dei Nomine Amen. Quoniam christiana religione firmiter tene-
mus, hominem e lutis terrae ad imaginem Dei formatum et creatum esse,
animamque a coelo ducere, quo semper redire desiderat. Ego Zacharias
Mossoczy, Dei et apostolicae sedis gratia episcopus ecclesiae Nitriensis,
locique eiusdem comes perpetuus ac sacrae caesareae regiaeque maies-
tatis consiliarius, mortalitatis memor et caelestis patriae summo desiderio
flagrans, corpore quidem debili, animo tamen sano et deliberato existens,
animam inprimis Deo ter maximo eius creatori commendo, corpus vero
dominis executoribus meae huius ultimae voluntatis in hac ecclesia
cathedrali, in loco iam designato humandum relinquens, profiteor in
fide et religione catholica sacrae Romanae ecclesiae et eius sancti ponti-
ficis professione ex hac misera vita transire desiderari ad superos ac de
rebus meis per Dei gratiam per me acquisitis, quas vivens consanguineis
amicis et familiaribus non distribuisssem, talem ultimum meum nuncu-
pationum condo testamentum.

In primis sex equos meos curriferos nigros lego sacrae regiaeque
maiestatis domino meo clementissimo, rogans et obsecrans humilime,
ut hoc exiguum legatum benigne sua maiestas suscipere, praesensque
meum testamentum clementer confirmare dignetur. Rem dignam suae
maiestati legare non habui, cum in hoc episcopatu meo Nitriensi maio-
rem proventuum meorum partem ad arcis huius fabricam ad machinas
bellicas militum et servitorum annuam et menstruam solutionem ac
etiam ad ornamenta huius meae ecclesiae ad vestes sacras et clenodia
eidem ecclesiae per me legata erogare debuerim.

Serenissimo principi, archiduci Ernesto, domino meo clementis-
simo lego calicem unum aureum ex puro auro giratorum 23, ponderan-
tem aures centum et viginti, cum lapidibus adamante, smaragdo,
chrisolito, rubinis, granatis et saphiris in toto octodecim et aliis gemmis
et perlis ornatum, apud Stephanum Chemethey post obitum reveren-
dissimi domini quondam Stephani Radetii locumentenentis regii (cui

videndum saltem eum calicem dederam) existentem, quem sua serenitas a dicto Chemeteio clementer repetere et a me humilimo suo sacellano benigno serenoque vultu suscipere dignetur, oro.

Vestes omnes sacras et alia clenodia omnia, quae ad cultum divinum paratam habui, in regesto perscripta, huic ecclesiae meae Nitriensi lego, orans clerum et populum episcopatu meo subiectum, ut pro me pias ad Deum preces fundere non praetermittat. Item, ut ex iisdem vestibus sacris domini executores aliquid etiam aliis locis piis, de me benemeritis pro iudicio et arbitrio ipsorum impertiantur.

Fatribus meis capitularibus canonicis ecclesia huius singulis pro merito unius cuiuscumque domini executores aliquid ex meis vestibus vel aliis suppellectilibus largiantur.

Bibliothecam nostram universam cum omnibus libris, tabulis seu mappis cosmographicis, spheris, imaginibus tam prioribus, quam nuper Viennae emptis, item cum omnibus scriptis et aliis omnibus ad eandem bibliothecam pertinentibus doctori Andreae Kechkes affini nostro legavimus et reliquimus.

Allodiaturam universam praesentem et futuram monasterii sancti Joannis baptistae supra Lefant existentis, cum universo iure nostro in eo per conventionale pactum cum fratribus Paulinis eis factum acquisito et habito, eidem doctori iam dudum cessimus, donavimus, prout et nunc cedimus et relinquimus.

Ex vino et frumento in bonis episcopalibus meis habito, exolvantur creditores mei, item famuli omnes pro merito ipsorum. Reliquatur praeterea ex eis pro arbitrio dominorum executorum huius nostri testamenti, quantum fieri poterit et conveniens videbitur pro inventario huius arcis.

Allodiaturam abbatae Ludaniensis lego Melchiori et Mariae ex fratre Jona quondam meo charissimo, item Dorotheae et eius marito Francisco Naguati et Susannae ac eius marito doctori Andreae Kechkes nepoti scilicet nepotibus et affinibus meis in tres aequales partes dividendam.

Curam et tutelam orphanorum Melchioris et Mariae praedictorum committo affinibus meis praenominatis doctori Andreae Kechkes et Francisco Naghuathy hoc modo, ut ipsi intertentionem orphanorum illorum donec in gremio matris alendi sunt, matri praestent annuatim certam pensionem. Postea vero ubi aliquantulum adolescere ceperint, iidem affines mei curam ipsorum habeant, bona ipsorum fideliter administrando. Interim quoque dum mater eorum curam agit, affines iidem curam habeant bonorum omnium, ad dictos orphanos quomodolibet pertinentium, dumque pueri excrescent. Domum ipsorum hic Nitriae sitam, doctor Kechkes quamdiu voluerit, sine ullius molestatione incolat. Si vero casu orphanos praefatos Melchiorem et Mariam decere sine

legitimis et ex se procreatis haeredibus decederent, ipsi duo nostri affines cum coniugibus ipsorum aequaliter in omnibus eis succedant.

Alios etiam tres orphanos (iam penes doctorem Kechkes existentes)¹ Catherinam scilicet, Agnetam et Matthiam iam penes doctorem Kechkes existentes ipsis affinibus meis curandos in Domino commendo et relinquo.

Vineas meas per me acquisitas et comparatas hic et in promontorio Vichapiensi quomodolibet ad me pertinentes lego praedicti nepoti neptibus et maritis ipsorum in tres aequales partes inter eos dividendas, exceptis iis, quas iam antea iisdem consangvineis et affinibus ac aliis servitoribus meis donavi, quae cuilibet propria maneat. Donavimus siquidem iam antea doctori Kechkes vineam unam Laky appellatam et Stephano Kery vineam unam in promonthorio Chermal sitam.

Reliqua mea clenodia et suppellectilia ac universas res mobiles meas, currus, equos et quacunque alia habeo, lego praedictis Melchiori, Mariae, Dorotheae cum suo marito Francisco Naghuaty, Susannae cum suo marito doctore Kechkes, in tres aequales partes, inter eos dividendas, repetendo, quod si decesserint, pupilli, affines duo cum neptibus, uxoribus eorundem eisdem succedunt in omnibus. Domini tamen executores servitorum meorum rationem habeant et iis, qui pro merito sunt, aliquid ex rebus meis largiantur, praesertim cubiculariis Stephano Kery, Petro Peterdy et Joanni Sarkan, tandemque etiam Valentino Naguati castellano.

Centum urnas vini legamus per dominos executores in bonis meis passim existentibus, vinis ei designandas.

Donavimus iam antea doctori Kechkes vina tam in cellario domus, quam incoles existentia, tam in cellariis sub nova vinea fratris ac etiam in cellariis Darasiensibus extantia, quorum dudum possessionem eorum omnium ei tradidimus et commisimus et nunc donamus tradimus et committimus.

Praeterea salarium mihi ratione consiliariatus ex camera suae maiestatis mihi debitum dominis camerariis camerae hungaricae lego, excepta summa quingentorum florenorum, de quibus iamdudum tricesimator Galgociensis commissionem camerae habet. Hos enim floneros quingentos lego praedictis meis saepius nominatis nepoti, neptibus et eorum maritis, aequaliter in tres partes inter eos dividendos.

Apothecam meam cum omnibus in ea contentis et ad eandem pertinentibus apothecario meo Georgio lego.

Astringo provisores meos Nicolaum Ferenczfí et Paulum Vizkelethi cum rationistis ipsorum, ut de omni administratione (ipsorum)¹ eorum iustam rationem et plenariam reddant doctori Andreae Kechkes et

¹ A zárjelben lévő szavak utólag áthúzza.

¹ Ez a szó utólag törölve.

Francisco Naguati affinibus meis, iuxta modum in instructione nostra Paulo Wizkelethi data.

Organum meum lego ecclesiae huic Nitriensi.

Executores autem huius mei ultimi testamenti volo esse reverendissimum dominum episcopum Wesprimiensem, qui ex vestibulis meis episcopalibus unam pro se accipiat, meique fratris sui charissimi et meorum orphanorum beningam curam habere velit, eundem obsecro. Item dominum Joannem Zalucky, doctorem Kechkes et Franciscum Naghuaty. Rogans eosdem executores, ut orphanorum meorum Dei et respectu mei curam habere velint.

Actum Nitriae, in arce nostra, die septima julii, anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo septimo etc. Coram testibus infrascriptis ad praemissa legitime vocatis et rogatis.

Zacharias episcopus Nitriensis.

Ego Stephanus Gudoczy lector et canonicus ecclesiae Nitriensis vocatus et rogatus testis subscripsi.

Et ego Petrus Radeovitus archidiaconus Trinchiniensis, vicarius et canonicus ecclesiae Nitriensis, similiter testis rogatus subscripsi.

Et ego Georgius a Sancto Martino, canonicus eiusdem ecclesiae Nitriensis rogatus testis subscripsi.

Et ego Thomas Wyzkelethi rogatus testis subscripsi.

Et ego Nicolaus Stuppanus philosophiae et medicinae doctor, rogatus testis subscripsi.

Ego Valentinus Naghuati castellanus arcis Nitriensis vocatus testis subscripsi.

Et ego Michael Lukauiczki testis vocatus subscripsi.

Et ego Melchior Sempéry publicus sacra autoritate apostolica notarius, quia praesenti testamentariae constitutioni interfui, ideo me subscripsi et signum mei notariatus apposui.

Kivül: 1587. Copia testamenti reverendissimi quondam Zachariae Mossoczy, episcopi Nitriensi(s).

Originale in aulam missum 10. septembris 1587. (Ez a mondat kétféle írással kétszer leírva.)

Három ív összefűzött papíron, a m. kir. Orsz. Levéltárban: N. R. A. fasc. 1020. no 2. A megpecsételt és aláírt eredeti példány a bécsi közös pénzügyi levéltárban az 1588. febr. 18. alatt fekvő convolutumban, a Hung. 14 390. csomóban őrzetik. Az eredeti példányon Mossóczy aláírásán látni, hogy már nagyon erőtlen és reszkető volt a keze, amikor nevét odairta.

10. — 1587. *julius 13. Pozsony.*

A magyar udvari kamara parancsa Baranyay Istvánhoz, melyben meghagyja, hogy „in conscriptione rerum *defuncti* domini Nitriensis procedat diligenter” és az ott talált javakat őfensége további parancsáig conserválja „et nihil prorsus loco auferri sinat”.

Orsz. Levéltár, pozsonyi kamarai iratok, minutae.

A magyar udvari kamara jelenti Ernő főhercegnek Mossóczy halálát s az ezzel kapcsolatos intézkedéseket.

Serenissime princeps! Fidelitatis vestrae!

Certiores reddimus humilime serenitatis vestrae, reverendissimum episcopum Nitriensem, quod his diebus e vivis sublatum esse *fama falso vulgaverat, heri iam circa horam duodecimam meridianam mortuum esse.*

Audivimusque maximam rerum et supellectilium ipsius destructionem per affines et servitores eius factam esse. Misimus itaque iterum hominem egregium Stephanum Baranyay provisorem curiae archiepiscopalis quem et prius miseramus, ut arcem Nitriensem et quicquid rerum deprehenderit, facta diligente omnium conscriptione ad manus suae maiestatis occupet. Datum Posonii 23. Julii 1587.

Papfron. Orsz. Levéltár: Minutae cam. Psoniensis.

A magyar udvari kamara rendelete Vizkelethy Pál nyitrai udvarbíróhoz, a nyitrai várnak Mossóczy halála után való elfoglalása, s a hagyaték leltározása tárgyában, felszólítva őt, hogy ennek végrehajtásában a kiküldötteket ne akadályozza.

Egregie domine nobis honorande, salutem et omne bonum!

Quandoquidem ad cameram hanc suae maiestatis perlatum est reverendissimum dominum Zachariam Mossochy episcopum Nitriensem Deo optimo maximo ita disponente ex hac vita decessisse. Cum itaque arx ista Nitriensis cum suis pertinentiis sacratissimam caesaream regiamque maiestatem dominum nostrum clementissimum *omnium videlicet praelaturarum sumum patronum* atque collatorem concernat, ad eiusdem arcis ad rationem suae maiestatis occupationem rerumque omnium dicti domini Nitriensis conscriptionem praesentium exhibitores, egregium videlicet dominum Stephanum Baranyay provisorem curiae archiepiscopalis Psoniensis cum Gallo Bakyth scribae camerae huius suae maiestatis duximus expediendos. Suae itaque maiestatis nomine dominationem vestram hortamur et requirimus, ut pro ea fide, qua suae maiestati tanquam legitimo regi Hungariae obstricta est, homines ipsos suae maiestatis ad occupationem dictae arcis atque pertinentiis eius, rerumque praefati domini episcopi conscriptionem statim et absque omni prorsus difficultate admittat, nec nullum impedimentum illis iniiciat, sed in annibus eorum dictis fidem adhibeat. Satisfactura . . . , stb. Posonii 23. Julii, anno Domini 1587.

Sacratissimae maiestatis imperatoriae et regiae camerae hungaricae consilarii.

Kivül: Egregio domini Paulo Vyzkelethy provisoris arcis Nitriensis etc. amico nobis honorado.

Bent más irással: Expedita.

Egy ív papíron, 5 gyűrűs záró pecséttel. Orsz. Levéltár, minutae camerae Psoniensis.

13. — 1587. *julius 28. Pozsony.*

A magyar udvari kamara jelentése „ad dominum praefectum.” „Scribit nobis dominus Stephanus Baranyay, non esse se admissum ad occupationem arcis Nitriensis et rerum domini episcopi recens mortui. Et quod maxima dissipatio facta sit, fitque etiam modo in omnibus illius rebus et bonis.” A kamara e tárgyban megfelelő intézkedést kér.

Orsz. Levéltár, minutae camerae Psoniensis.

14. — 1587. *julius 30. Pozsony.*

A magyar udvari kamara „ad dominum Stephanum Baraniai.” — „Hac hora accepimus mandatum suae serenitatis ad provisos reverendissimi domini episcopi Nitriensis modo demortui datum que iubetur, dominationem vestram admittere ad occupationes arcis Nitriensis bonorumque ad ea pertinentium et omnium rerum ac supellectilium eusdem domini episcopi,” Siessen tehát azonnal Nyitrára, a várat és tartozékait foglalja le, „similiter et res universas cuiusvis generis” a felség részére azonnal írja össze.

Orsz. Levéltár, minutae camerae Psoniensis.

15. — 1587. *augustus 8. Pozsony.*

A magyar udvari kamara felterjesztése Ernő főherceghez, melyben a nyitrai várnagyról megállapítja, hogy „ex bonis autem et rebus episcopi, uti certo nos commissarius edocet, nihil diripuit, sed bona fide sese ab omni rapina continuit”.

Orsz. Levéltár, minutae camerae Psoniensis.

16. — 1584. *augustus 18. Pozsony.*

A magyar udvari kamara jelentése Ernő főherceghez. „Peracta iam occupatione arcis Nitriensis et commissario inde reverso, mittimus humilime serenitatis vestrae scriptam ipsius commissarii relationem... stb. Mittimus una et inventarium seu conscriptionem rerum omnium episcopi demortui in quatuor volumina pro numero personarum sub quarum cura et custodia ille existunt, digestum sub notis literarum

A. B. C. D. Ex his cognoscet clementer vestra serenitas modum et amplitudinem suppellectilium"... stb.

Orsz. Levéltár, minutae cam. Poseniensis.

17. — 1587. szeptember 4. Bécs.

Ernő főherceg leírata a magyar udvari kamarához. „Transmittimus vobis hisce Zachariae Mossoczy episcopi Nitriensis nuper defuncti testamentum, unacum suae maiestatis literis, in specie benigne mandantes, ut nobis de sollemnitatibus eiusdem et quidnam sua maiestas super petita illius confirmatione statuere possit, consilium et sententiam vestram praescribatis”.

Orsz. Levéltár, Ben. Resol. XXX. kötet, 175. l.

18. — 1587. szeptember 10. Pozsony.

A magyar udvari kamara Ernő főherceghez. „De testamento reverendissimi Zachariae Mossoczy episcopi Nitriensis nuper mortui requirit clementer vestra serenitas demissam nostram opinionem, an id suis constet sollemnitatibus et an confirmandum demissa nostra sententia censeremus. Perlegimus itaque hoc testamentum et omnes eius partes, modumque et formam qua conditum est, diligenter consideramus ac quod ad formam attinet, videmus iusto modo, legibus convenienti conditum esse, suisque constare sollemnitatibus. Testes advocati, qui subscripserunt solitum numerum complent et omnes honestae conditionis viri, fide autoritateque pollent. Nihil itaque videmus deesse ad iustum modum et rationem condendi testamenti”. A kamara a végrendelet megerősítését javasolja.

Orsz. Levéltár, minutae camerae Posen.

19. — 1587. október 17. Pozsony.

A magyar udvari kamara Ernő főherceghez. „De rebus nuper demortui episcopi Nitriensis mandat adhuc clementer vestra serenitas benignis litteris 14. die modo currentis mensis octobris ad nos datis, ut Joannem Zaloczkyum conscium earum rerum, quae illo superstite distributae sunt aut postea distractae, interrogemus. *Bibliotecam*, vineas et res quascunque alias ad pretium et valorem pecuniarum aestimemus, quod quidem clemens imperatum nos quam obsequentissime executuri sumus, quoad eius fieri a nobis poterit, si non id ipsum nunc statim apud cameram aulicam maiestatis suae isthic Viennae melius fieri potest. Est enim is hic nunc penes reverendissimum dominum Stephanum Feierkövy episcopum Nitriensem etc. qui primarius testamenti illius episcopi

demortui executor est, Joannes Zaloczkius, vocetur is in conspectum, interrogetur coram de omnibus, quae ab ipso sunt cognoscenda. Sunt ibidem penes eundem dominum episcopum et Andreas Kechkes, unus ex affinibus illius eiusdem episcopi, *cui et biblioteca legata est* et Melchior Semberi, qui secretarium illius egit. Vocentur hi quoque ad cameram aulicam, jubeantur fateri de rebus omnibus, quae ante mortem illius ablatae fuerunt aut post mortem distractae sunt. Credimus eos praesente serenitatis vestrae, imperato ad confessionem quaesitorum melius per motum iri, quam si per nos ad id adstringerentur." Ha pedig ez eredményre nem vezetne, Fejérvöy kényszerítse őket a vallomásra.

„*Bibliothecae* et aliarum rerum post mortem episcopi inventarum cathalogum decima octava die nuper transacti mensis augusti ad cameram aulicam serenitati vestrae humilime misimus. Nemo autem melius quam *librarii, quorum isthic Viennae magnus est numerus, librorum valorem aestimari possunt*. Mandat itaque clementer vestra serenitas isthic fieri librorum aestimationes. Res etiam alias in inventario contentas credidimus modo simili isthic aestimari posse."

Orsz. Levéltár, minutae cam. Poseniensis.

20. — 1787. november 20. Pozsony.*

A magyar udvari kamara Mossóczy könyvtárának felbecsülésére Marthkovith Bálint galgóczi nyomdászt küldi Nyitrára.

Ad tricesimatorem Galgocziensem! Egregii etc.

„Mandavit serenissimus dominus archidux Ernestus, dominus noster clementissimus, ut *libri reverendissimi quondam domini Zachariae Mossoczy episcopi Nitriensis* per eius rei peritos homines aestimentur. Cum igitur sit istic *typographus*, qui eiusmodi aestimationi adhibendus esse visus est, ad quem etiam camera haec scripsit. . .” stb., meghagyja a kamara a harmincadosnak, hogy intézkedjék ennek a nyomdásznak Nyitrára és vissza való szállításáról, gondoskodjék költségeiről és valaki a harmincadosok közül utazzék vele.

„*Ad typographum Valentinum Marthkouith.*

Nobilis vir, amice dilecte, salutem et omne bonum. Ex mandato serenitatis archiducis Ernesti, domini nostri clementissimi, *debeunt estimari libri reverendissimi quondam domini Zachariae Mossoczy episcopi Nitriensis*, ad quorum aestimationem vos idoneos iudicavimus et proinda suae serenitatis nomine requirimus, ut hunc exiguum laborem haud gravatim suscipere velitis. Commisimus tricesimatoribus suae maiestatis, Galgociensibus, ut unus ex illis vobiscum proficiscatur et rebus et de vectura et sumptibus necessariis provideat. Praestantibus in eo. . .” stb.

Orsz. Levéltár, minutae cam. Posen.

21. — 1587. december 5. Pozsony.

A magyar udvari kamara jelenti Ernő főhercegnek, hogy Mossóczy könyveit Péter pozsonyi könyvkereskedő megbecsülte s a becsüt bemutatja.

Serenissime princeps, domine clementissime!

Ad clementis serenitatis vestrae mandatum *libros* et alias res reverendissimi quondam Zachariae Mossoczy episcopi Nittriensis per Stephanum Baranyay provisorem curiae archiepiscopalis Posoniensis et *Petrum bibliopolam Posoniensem* aestimari curamus, quam aestimationem serenitatis vestrae huc demisse exhibemus. Posonii 5. decembris anno 87.

Papíron, Orsz. Levéltár, minutae cam. Poson.

22. — 1587. augusztus 1—9. Nyitra.

Inventarium universarum rerum mobilium reverendissimi quondam domini Zachariae Mosshoci, episcopi Nittriensis, per egregium Stephanum Baraniay commissarium, tam in arce Nittriensi, quam in pertinentiis omnibus, apud manus Valentini Nagywathy castellani, Stephani Keery cubicularii et Pauli Wyzkelethy provisoris repertarum *die prima augusti anno 1587. conscriptum.*

Az összeírás, mely A. és B. példányban van meg, mindenekelőtt a Nagyváthy Bálint várnagy kezében lévő s a kisebb, továbbá külső vár „zegletth”, meg „kylse” bástyáján, a „zeel” bástyán és egyebütt elhelyezett hadianyagot részletezi. Azután következik:

Inventarium rerum quondam domini Zachariae Mossoczy episcopi Nittriensis, quae praemanibus Stephani Kery cubicularii fuerunt, per Stephanum Baranyay commissarium *die prima augusti anno 87 conscriptum.*

In domo supra portam arcis exteriorem, *ubi reverendissimus dominus mortuus est.*

A ruhaneműek felsorolása után következnek:

Libri.

A könyvek számozása az eredeti inventárium mindkét példányában hiányzik. A számozással a könyvtár áttekinthetőségét óhajtottam megkönnyíteni, s a feldolgozott részben a hivatkozás e tételszámokra történik.

1. Teatrum orbis terrarum, 1. [Valószínűleg Ortelius Ábrahám Theatrumának antwerpeni (1570., 1584.) valamelyik kiadása.]
2. Agricultura Constantini, 1. [Constantini Caesaris selectarum praeceptionum de agricultura libri viginti, Bazel 1540.]

3. Concordia Belarmerii, 1. [Bellarminus Robertus cardinalis: Judicium de libro concordiae. Ingolstadii 1586. 8° 1778-ban még megvolt.]
4. Philosophia civilis Javellii, 1. (A B. példányban: Javeli.) [Javellus Canapicius Kristóf: Philosophiae ad mentem Platonis dispositio. Velence 1536. című műve lesz.]
5. De re metthalica Chistophori Oncellii, 1. (A B. példányban: metalica és Oncellii.)
6. Urbarium, 1.
7. Paraphrasis Titelmani in Evangelia, 1. (A B. példányban: Tytelmani.)
8. Examen Tezion Zwinglianorum, 1. (A B. példányban: Czwinglianorum.) [A Bártfán 1586-ban megjelent: „Examen thesium et et regularum Zwinglianorum de coena Domini” című munka.]
9. Monumenta Sepulchrorum, 1.
10. Postilla, 1.
11. Chalini de anni forma, 1.
12. Computus mineralius, 1.
13. De compescenda ira Gancelini, 1. (A B. példányban: Ganczellini.)
14. Sylvius de conservanda bona valetudine, 1. (B.: Silvius.)
15. *Articuli regni Vngariae scriptus liber*, 1. (B.: Hungariae.) [A bécsi udvari könyvtárban 8496. szám alatt őrzött Ilosvai kódex. E tétel után: Pulpitus parvus cum crucifixo... 1 következik.]
16. Confutatio Scoti, 1.
17. Hero de mechanicis bellicis, 1. [Hero: Liber de machinis bellicis című mű mely 1572-ben Velencében is megjelent.]
18. Fasciculus magnus variarum literarum, 1.
19. Fasciculus minor Regestorum, 1. [Ezen tétel után házberendezési tárgyak felsorolása következik.]
20. Teatrum imaginum Joannis Tegelii, 1.
21. Imagines oblongae, 5. [A képek után még egy izben: Imago 2 említetik, egyébként szerszámok stb. felsorolása következik.]

In testudine picta.

22. Liber compendii teologicae veritatis, 1.

In domo picta penes testudinem.

Mindenféle bútor és ruhanemű felsorolása után:
*Vexillum deauratum habet insignia reverendissimi domini
 et comitatus Turocz ex dupla taffota* 1.
Vexillum deauratum quondam Pauli Bornemissza, 1.
Vexillum ex simplici taffotha rubea, 1.
Vexillum ville et laceratum ex taffota, 1.
Vexillum ex taffota rubea datum ad usum militum, 1.

Néhány egyéb tárgy felsorolása után következik:

Prima capsula, continet inquisitiones visitationum et sinodalia.

Secunda Marci literati provisoris monasterii beati Joannis
baptistae supra *Felseő Elephant*.

Tertia capsula regesta eiusdem monasterii continet.

Quarta capsula continet regesta quondam Ladislai Zylagy quatuor mensium. [Utánna ismét néhány tárgy felsorolása következik.]

Diversa et antiqua privilegia, 14.

23. Pontificale in pargameno, 1. [Valószínűleg írott hártycódex volt.]

24. Carina Cesaris, 1.

25. Samothei de emendationibus temporum liber, 1. (B.: Samotei.)

26. *Articuli Ladislai et Ludovici regum Vngariae*.

27. Literae, regesta et chartae in uno cumulo. (B.: cumulo.)

28. *Constitutiones ecclesiae Varadiensis*.

[Nyilvánvaló, hogy itt a váradi káptalan 1370. évi statutumainak egyik példányáról van szó, melyet valamelyik váradi kanonok 1557 után, a váradi káptalan megszűnésekor Pozsonyba, Nagyszombatba vagy Nyitrára vitt és Mossóczy valami úton-módon egy példányt megszerzett.]

29. Bebelius de terminis Misnensibus.

30. Botallus de curatione.

31. Officina textoris.

32. Fallopei Matusensis. (B.: Fallopii Mathusensis.)

[Talán Fallopius Gábor: De medicatis aquis et fossilibus című Velence 1569, vagy De compositione medicamentorum Velence 1570, vagy Opera omnia Frankfurt 1584. értendő.]

33. Gesnerus de piscibus.

[Gesnerus Konrád: Historia animalium liber quartus, qui est de piscium et aquatiliu animantium natura. Tigurii 1558.]

34. Cardanus de subtilitate.

[Cardanus Hieronymus: De subtilitate libri XXI. Nürnberg 1550, Bazel 1554.]

35. Breviarum Romanum ecclesiae Nintriesis cum fibulis argenteis, veluto nigro obductum, 1.

36. Practica Alexandri.

37. Lexicon greco latinum.

[Bazel 1562 és 1568-iki folio kiadás, — Strasburg 1529, quarto kiadás. — Úgy az 1541. évi folio, mint az 1529. évi quart kiadás 1778-ban még megvolt,]

38. Topica Doctoris.

Azután más mindenféle felsorolása következik, köztük: Effigies reverendissimi domini in parva tabula marmorea, 1.

**In bibliotheca cum camera sibi adiuncta.
In tabula prima cum litera A signata.**

39. Divi Gregorii tomus 2 liber 1.
40. D. Gregorii tomus 1 liber 1.
41. D. Chrisostomi in epistolas Pauli graece.
[Chrysostomus: Interpretatio in omnes Pauli epistolas, Verona 1529., görög nyelven.]
- 41/a. D. Chrisostomi in quinque epistolas Pauli graece, (B.: quinque helyett 5.)
42. D. Chrisostomi tomi quinque. (B.: Divi.)
43. *Biblia sacra Zachariae Mossoci*, 1. — (B.: Mossoczi.)
44. Biblia Boemica, 1.
45. Biblia sacra, 1.
46. Surii pars septima liber, 1. •
47. Festa mensium 12 in libris, 6.
48. Georgii Vivellii de sanctis liber. (B.: Vicelii.)
[Talán Wicelius György: Catalogus sanctorum veteris testamenti Köln, 1549-ben megjelent mű lesz.]
49. Eusebii Pamphili evangelicae praeparationi. (B.: Pamphili.)
[Eusebius: libri de praeparatione et demonstratione evangelica első kiadása 1473-ból való.]
50. Clementis Alexandrini.
51. Oppera Attanasii, episcopi Allexandrini. (B.: Opera Atanasii.)
52. Textus sententiarum cum conclusionibus magistri Henrici Gochenii.
53. D. Clementis recognitio liber, 10. (B.: x.)
54. D. Irenei. (B.: Irenei.)
55. Joannis Swaydemii super institutioe librorum Justiniani.
56. Lyra super quatuor evangelistis. (B.: Lira, 4.)
57. Opera Cirilli. (B.: Cyrili.) [Cyrill alexandriai érsek opera omnia Köln 1536, vagy Bázél 1546.]
58. Bibliotheca Sancta.
59. Oppera Basilii M(agni). (B.: Opera.) [Az 1569, évi bázeli folio kiadás, megvolt még 1778-ban is.]
60. Basilius Magnus.
61. [Orthodoxographia. [Orthodoxographia patrum sive doctores fidei stb. című mű Bázél 1555 vagy 1569. évi kiadása.]
62. Hereseologia. Haereseologia vel graeci et latini scriptores veteres per quos haereses sunt confutatae, Bázél 1556.
63. Quatuor oppera D. Justini martiris. (B.: opera.)
64. Hilarii omnia opera. (B. Hillarii omnium (így !): [Bázélben 1523-ban jelent meg, de több kiadása is van.]
65. Oppera Damasceni. (B.: Opera.) [Damascenus János összes művei

- görög és latin nyelven 1535, 1559-ben és 1575-ben Bázelen jelentek meg.]
66. Opera Areopagitae. [Dionisius Areopagita összes művei 1502—1565-ig sok kiadást értek.]
 67. [Opera Cipriani. (B.: Cypriani.)
Cyprianus Caecilius opera 1512—1575-ig több kiadást értek. Itt az 1522. évi kölni kiadás értendő, mely még 1778-ban is megvolt.]
 68. Theophilactus. (B.: Theophilactus.)
[Valószínűleg Theophylacti Bulgariae archiepiscopi interpretatio in IV. evangelia. Róma 1542. görög nyelven. Bár 1778-ban az Enarrationes in epistolas S. Pauli apostoli Köln 1532. című munka van meg.]
 69. Opera divi Anselmi. [Első kiadása Antwerpenben 1481.]
 70. Opera Tertuliani. [Tertullianus összes művei 1521-ben Bázelen jelentek meg.]
 71. Opera Leonis et meditationes.
 72. Sermo d. Antonii Pathawini. (B.: Patavini.)
 73. Onomasticum theologicum, (B.: teologicum.)
 74. Postilla Hophneri. (B.: Hoffneri.)
 75. Quaestiones Javellii in phisicam. (B.: Javelli.)
 76. Quaestiones Javellii in methaphisicam. (B.: Javelli, metaphisicam.)
 77. Javellius 5 in meditationem phisicam Aristotelis.
 78. Javellius 5 liber de anima Aristotelis.
 79. Javellius 5 in phisicam Aristotelis.
 80. Javellius 5 in logicam Aristotelis.
 81. Epithomae Javellii in phisicam et methaphisicam Aristotelis. (B.: Javellii.)
 82. Javellii de causis et de anima. (B.: Javellii.)
 83. Homiliae Bedae et Maximi. [Beda: Homiliae aestivales de tempore et sanctis Köln 1534.]
 84. Claudii in epistolas Pauli. [Claudii Altissiodorensis episcopi enarratio in epistolam Pauli ad Galatas című mű lesz.]
 85. Exemplorum et Tropi sacrae scripturae. (B.: Tropii.)
 86. Constituiones concilii provincialis.
 87. Allegoriae in sacram scripturam in 8.
 88. Perpetuae Mariae virginis catholica deffensio.
 89. Collectanea in apocalipsin. [Gregorius Coelius Pannonius ilyen című művének 1547. évi velencei kiadása.]
 90. *Vetustissima Biblia*. Valószínűleg kézírásos biblia volt.]
 91. Decreta concilii Tridentini in 8.
 92. Alphonsus de Castro in 8. (B.: Alfonsus.) [Alphonsus Castro: Adversus haereses. Lyon 1555. 80. — 1778-ban még megvolt.]
 93. Herbrandus de sacrificio missae.
 94. Cornellius de urbe et orbe. (B.: Cornelius.)

95. Apologia Vylhelmi in 4°. (B.: Vilhelmi.)
96. Magister sententiarum in 4°.
97. Lactantius Firmianus in 4°. [Coelius Lucius Lactantius Firmianus opera omnia 1509 és 1513-as párisi, 1521 és 1524-es bázeli kiadása negyedrért volt.]
98. Tria volumina Cornelii missii in 4°.
99. Psalmi Davidis in 4°.
100. Polligrani postillae in tribus voluminibus in 8°. (B.: Poligrami.)
101. Postilla Gwilermini in 4°.
102. Colucini Pilerii de fato et fortuna in 4. (B.: Collucini Pierii.)
103. Controversia de excellentia instrumentorum passionis Christi.
104. *Scriptus* liber Ciceronis de oratoria.
105. *Acta et constitutiones synodi Jauriensis in 4.* [Valószínűleg az 1428. évi győri zsinat constitúciói lesznek, mely Telegdi könyvtárában is megvolt. *M. Könyvszemle*: 1880. évf. 45. l. 2. jegyzet.]
106. Praecationes sclavonicae in 4.
107. Officium B. Virginis Mariae in 4.
108. Petri Alcimenii in 4.
109. Byblia veteris testamenti et hystoriae in 8. (B.: Biblia, historiae.)
110. Ovidii methamorphosis in 8.
111. Ludovici Heliani in 8. [Valószínűleg az: Oratio in Venetas invectiva in conventu principum stb. című mű értendő.]
112. Vilhelmus Durandus in 8.
113. Missale *scriptum* in 8.
114. Manuale parachorum in 8. (B.: parochorum.) [Manuale parochorum sacerdotum 1509—20-ig 7 kiadást ért.]
115. Pandectae in 8.
116. Duo baptismalia in 4°.
117. Actus sacerdotalis in 16.
118. *Ordinarium Strigoniense*. [Szabó—Hellebrant 1496—1520-ig ebből öt kiadást ismer. III/2. 827. l.]
119. Missale Romanum *deauratum* in 4.
120. Misslae monasticum in 8.
121. Plautus. [Plautus: Comoediáinak nagyon sok kiadása van, itt valószínűleg a Sambucus-féle 1568. évi értendő. 1778-ban az 1545. évi lipcsei kiadás volt meg.]
122. Missale Cartusiensium in 8.
123. Tractatus de administratione sacramenti in 8.
124. Index bibliorum in 8.
125. Catechismus *Canisii* maior in 16.
126. Flores bibliorum in 8.
127. Opera Leonis in 8.

128. Davidis Chitrei oratio in 8. [Chitreus: Oratio de statu ecclesiarum stb. című műve lesz. (Frankfurt 1583, Vittenberg 1580.)]
129. Prosper in 8. [Prosperi Aquitanici episcopi Rhegiensis opera 1577. évi kiadása, negyedré.]
130. Epistolae et evangelia graeco-latina in 8.
131. Georgii Ederii: Malleus in 8. (B.: Maleus.)
132. Psalmi Davidis cum expositione Genebrardi in 8.
133. Speculum ecclesiae in 8.
134. Turiani de ecclesia in 4.
135. *Nicolai Telegdini duo libelli ungarici in 8.*
136. *Eiusdem de callendario libelli 2 in 16.* (B.: calendario.)
137. *Eiusdem contra Petrum Bornemyza in 4.* (B.: Bornemizza.) [Ld: Régi magyar könyvtár XII. kötet. Dr. Rupp Kornél: Telegdi Miklós pécsi püspöknek felelete Bornemissza Péter „Fejtegetés” című könyvére. Nagyszombatban 1580.]
138. *Eiusdem postillarum tres partes.*

In secunda tabula cum littera B.

139. Opera Origenis in duobus voluminibus. (B.: 2.) [Origenes Adamantius: Opera omnia latin kiadás Bázél 1532. két kötet.]
140. Opera Baedae. (B.: Bedae.) [Beda Venerabilis: Opera omnia Bádén 1521. Bázél 1563. 4 kötet fólió.]
141. Opera D. Hieronimi in 4 voluminibus. (B.: divi Jeronimi.) [Szt. Jeromos összes művei Bázélben 1516., 1525. és 1537-ben jelentek meg.]
142. Opera D. Augustini in voluminibus, 8.
143. D. Augustini epitomae. (B.: epithomae.)
144. Sermones Casiae. (B.: Cassiae.)
145. Conradus Brunus de legationibus.
146. Catechismus Nauseae. [In catholicum catechismum libri quinque, Antwerpen 1557. című mű lesz.]
147. Alberti Phigii Gerarchia. (B.: Jerarchia.)
148. Claudii Quilialdi.
149. Malleus Joannis Fabri. [Malleus in haeresim Lutheranam. Köln, 1524.]
150. Opera Antonii a Konigstein. (B.: Akinigstain áthúzza s már írással utánna írva: a Königstein.)
151. Stapulensis.
152. Opera Taulerii. [1778-ban Taulernek Bázélben 1522 folio megjelent Predigen-je volt meg.]
153. Alphonsus de Castro. (B.: Fonsus, s más írással eléje írva: Al-).
154. Opera Scarcerii.
155. De septem peccatis mortalibus.

156. Duo volumina Gersonis. [Gerson János: Opera omnia Páris 1514. két kötet.]
157. De divinis officiis.
158. Gabriellis Byell. (B.: Byel.) [Biel: Expositio canonis missae. Reutlingen 1488. Lyon 1514.]
159. Lyra. [Valószínűleg Lyra Miklós postillái. Ld: *Könyvszemle*: 1880. évf. 16. l]
160. D. Thomae Aquinatis volumina 6. (B.: Divi.)
161. Catena. [Talán Catena: Graecorum in quinquaginta Davidis psalmos, Velence 1569.]
162. Magister sententiarum in tribus voluminibus.
163. Elucidarius ecclesiasticus. [Elucidarius dialogicus theologicus tripartitus című mű lesz, mely 1509—18 közt négy kiadást ért].
164. Confessio Polonica.
165. Caietanus.
166. Harmerus in Genesim.
167. Ludovicus Viues. (B.: Diues áthúzva s más írással utánna írva: Viues.) [Talán a Bázelben 1553-ban megjelent: Opera.]
168. Tomi conciliorum tres. (B.: Thomi.)
169. Conciliorum sanctiones.
170. Sermones thesauri in duobus voluminibus in 8. (B.: thesauri.)
171. Apologia Joannis Eckii in 8. (B.: Ekkii)
172. Homiliegiae Eckii in tribus voluminibus in 8. (B.: Homeliae.) [III. és IV. kötete még 1778-ban megvult.]
173. Joannis Eckii postillae in duobus voluminibus in 8.
174. Speculum Auriense in 8.
175. Contra Calvinum de sacramento in 8.
176. Enchiridion Christianum in 8.
177. Enchiridion Petri Bellomonennae.
178. Erasmi Roterodami catechesis. (B.: Catechesis.)
179. Friderici Nauseae epithomae. (B.: Nansae.)
180. Aiala in 8.
181. Epistolae sanctorum de missa.
182. Unio dissidentium.
183. Concordia scripturae in 8.
184. Thomae Aquinatis per evangelia.
185. De captivitate Babilonica.
186. Institutiones christianae in 8.
187. Ephemeris Martini Enerardi in 8. (B.: Ephemeris.)
188. Rivius de conflictu priorum in 8.
189. Confessio fidei catholicae in 8. (B.: catholicae.) [Confessio fidei catholicae christianae. Dilingae 1557. in 8°, megvan még 1778-ban is.]

190. *Catechismus Canisii Vngaricae in 8.* (B.: hungaricae.) [Valószínűleg az a kiadás lesz, amelyet Telegdi Miklós: „Az nagyszombati tanuló deac gyermekeknek” ajánlva magyar fordításban Bécsben 1562-ben kiadott (8. rét) s melynek egyetlen példánya ma a bázeli egyetem könyvtárában van. Szabó—Hellebrant II/86.]
191. *Catechismus Nicenii in 8.*
192. *Catechismus Jesuitarum maior.*
193. *Compendium totius veritatis theologicae.*
194. *De sacrilegis.*
195. *Tabula christianae religionis.*
196. *De officio praelatorum.*
197. *Catechismus ex decreto concilii Tridentini.*
198. *Joannis Fabri de missa in 8.* [Faber János: Missa evangelica. Augsburg 1558. Megvan még 1778-ban is.]
199. *Deffensio ecclesiae Viturgiae in 8.*
200. *De missa publica in 8.*
201. *De disidiis componendae religionis.*
202. *Opuscula Lyndanii in 8.* [Talán Lindanus Vilmos: Apológiája lesz.]
203. *De missa in 8.*
204. *Catechismus Canisii in 16.*
205. *Ordo missae in 4.*
206. *Dubitantii Lyndani in 4.* (B.: Lyndanii.)
207. *Francisci Georgii Veneti probleomata in 4.* (B.: Venetii proble-mata.)
208. *Disputationes Eckii cum Lutero in 4.*
209. *Dialogus de immortalitate animae in 4.* (B.: animi.)
210. *Expositio concilii Tridentini in 4.*
211. *Summa de ecclesia in 4.*
212. *De auctoritate summi pontificis in 4.* (B.: autoritate.)
213. *Bullae aliquorum pontificum in 4.*
[De auctoritate summi pontificis. (B.: autoritate.) Valószínűleg téve-sen kétszer leltározták, vagy két példányban volt meg. Ld: a 212. számot.]
214. *Pauli Radnerii.*
215. *Eiusdem sententiae haebraicae.*
216. *Assertiones fidei catholicae in 4.*
217. *Deffensio catholicae confessionis in 4.*
218. *Tractatus sacerdotalis in 4.*
219. *Deffensio catolica in 4.* (B.: Defensio.)
220. *Martini Cromeri in 4.* (B.: Crumerii.)
221. *De clericis ordinandis.*
222. *Missa sancti Chrisostomi.* [Valószínűleg a: Divina missa görög és latin nyelvű Velencében 1528-ban nyomott kiadása lesz.]

223. Institutiones Christianae in 4.
224. Interim, 4.
225. Gabriel Rateolus, 4.
226. Bernardi de contemptu mundi. [S. Bernardus abbas Claraevallensis: De contemptu mundi et appetitu super caelestium bonorum. Első kiadása Lipcse 1493.]
227. Nicolai Telegdini postilla de sanctis in 4.
228. Eiusdem duae partes 4.
229. Joannis Fery in ecclesiastem in 4. [Feri Johannis: Annotationes in ecclesiasten, Mainz 1550.]
230. Eiusdem opera in quatuor voluminibus in 8.
231. Joannis Hoffmagisterii 2 partes in 8. (B.: [Hoffmasterii.]) Hoffmeister János: Homiliarum 2 kötet, Ingolstadt 1549. 8°. Megvan még 1778-ban is.]
232. Marcus Marulus in 8. [Marcus Marullus Spalatensis: Evangelistarium, Köln 1529 és 1532 8°, vagy: Bene vivendi instituta Köln 1530 és 1532 8° lesz.]
233. Rupertus abbas in 8. (B.: Ruppertus.)
234. Bernardus in 8. [A XVI. század elején: Opuscula varia. De passione Domini, Modus bene vivendi, Meditationes című művei mind 8° jelentek meg.]
235. Postilla Scoeperii in tribus voluminibus. (B.: in 8.)
236. Postilla Eusebii in 8.
237. Ruperti de victoria volumina 2 in 8.
238. Conciones Topiarii in duobus voluminibus. [Topiarius Dominicus: Conciones in epistolas et evangelia. Antwerpen 1573—4. 8°. Megvan még 1778-ban is.]
239. Postillae Taulerii in duobus voluminibus.
240. Clytowaei homiliae in duobus voluminibus.

Tabula tertia cum litera C.

241. Pauli Castrensis opera in novem voluminibus. (B.: 9.) [Castrensis vagy De Castro Pál opera omnia Lyonban 1554-ben jelent meg, de csak 5 volumen-ben.]
242. Jason in novem voluminibus.
243. Augustinus Beroi. (B.: Beroy.) [Augustinus Beroius. Consilia et responsa in tomos octo distributa, Velence 1577 című műve lesz.]
244. Summa hastiensis. (B.: Hostiensis.)
245. Berthakinus in 2 voluminibus. (B.: Bertakinus in 2 bus.) [Joannes Bertachinus de Firmo: Repertorium juris utrisque Velence 1518—19. című három részes műve lesz.]
246. Epistolae decretales Innocentii.
247. Bartolii opera in voluminibus x. (B.: 10.)

248. Immolae supra infortiatum opera in voluminibus 5. (B.: Immole.)
249. Philipi Decii. [Decius Fülöp: Commentaria in decretales. Velence 1576. folio. Megvan még 1778-ban is.]
250. Chistophori Porcii.
251. Marsilius de quaestionibus. (B.: Marsilius.)
252. *Scripti libri No. 4.*
253. *Libri formulares No. 4.*
254. *Tripartitum Vngariae in tribus voluminibus.*
255. *Scripti decreti volumina 2.*
256. Imperiales iudicii camerae.
257. *Contuberniorum seu chech variarum civitatum.* (B.: cheh.)
258. Summa angelica.
259. Formularium Petri Dominici. (B.: Dominicii.) [Petri Dominici de Mussis: Artis notariae descriptones, Velence 1530. című műve lesz.]
260. *Formularia duo manu scripta.*
261. Enchiridion confessoriorum in 4.
262. Summa Silvestrii in 4. (B.: Sylvestri.)
263. Summa Tabiana in 4.
264. *Statuta Venetorum in 4.*
265. Margarita Joannis de Deo in 4.
266. Summa Pliniani in 4.
267. *Nicolai Olabi praecepta catholica in 4.*
268. Praxis rerum civilium in 4.
269. Petrus Bizanus in 8.
270. Formula instrumentorum Romanae Curiae in 4. (B.: 4°.)
271. De pontifice et ecclesia in 8.
272. Practica criminalis Corerii.
273. Institutiones iuris civilis in 8. (B.: 8°.)
274. Ioannes Oldendorferus in 8°. [Practica actionum forensium Köln 1540. 8° megvan még 1778-ban is. (Ld: még a 283. tételszámot.) Vagy az: Actionum juris classis quinta Köln 1541. 8°.]
275. Practica Medicinaria in 8.
276. Epitomae in rethoricam Ciceronis 4.
277. Regulae Gregorii papae.
278. Firmamenta Francisci.
279. *Liber continens decreta Moraviae Boemia in 4.* (B.: 4°.)
280. *Juris consultorum imagines.* (B.: imagines.)
281. Deffensio concilii Tridentini in 8.
282. Decreta concilii Coloniensis in 8.
283. Practica Joannis Oldendorffii in 8. (Ld: az előbbi jegyzetet.)
284. Concilium Nicenum in 8.
285. Franciscus Viues.
286. Communes oppiniones doctorum in 8. (B.: opinionones.)

287. *Juristarum nomina in 8.*
288. *Institutiones Justinianae in 16.* (B.: Justiniani.) [Institutiones domini Justiniani libri quatuor. Lyon 1563., megvan még 1778-ban is, a mainzi 1529. évi kiadással együtt.]
289. *Summa Caietani in 16.*
290. *Directorium pro confessariis 16.* (B.: confesariis in 16.)
291. *Commentaria de regno in 16.*
292. *Summa confessionalis in 16.*
293. *Tractatus sacerdotalis.*
294. *Teologia iuridica in 8.*
295. *Octaviani Vestri in 8.*
296. *Itinera Constantinopolitana in 8.*
297. *Pupilorum patrocina in 8.*
298. *Index decretorum in 8.*
299. *Juris processus curiae Romanae in 8.*
300. *Enchiridion iuris utriusque in 8.*
301. *Praefatio in librum Aristotelis in 8.*
302. *Melchioris Klyn in 8.* (B.: Klin.)
303. *Metthodus Lay in 8.* (B.: Lagi, in hiányzik.)
304. *Angelus de maleficiis 8.*
305. *Cautelae et cepolae in 8.*

Tabula quarta cum litera D.

306. *Saspurgensis diocesis episcopi.*
307. *Rabbani Maurii,* (B.: Rabani Mauri.) [Rabanus (Hrabanus) Maurus: *Varia opuscula,* Köln 1532. című műve lesz.]
308. *Paraphrasis Roterodami.*
309. *Eusebii historiae graecae.* (B.: historiae graecae.)
310. *Joannis Gorobii opera in duobus voluminibus.*
311. *Rapsodia Sabellicii.*
312. *Lassii de migrationibus gentium.* (B.: Lasii.) [Lazius Farkas ilyen című munkája 1557-ben Bázelen jelent meg.]
313. *Annalium liber.*
314. *Nicephorus.* [Xanthopulos Nicephorus: *Ecclesiasticae historicae libri 18.* Bazel 1585. Megvan még 1778-ban is.]
315. *Supplementum Cronicorum.*
316. *Cusanus.* [Cusanus *Miklós* cardinalis: *opera omnia,* Bazel 1565. Vagy Cusanus *János* valamely műve.]
317. *Trygii Cronica.*
318. *Sabellicii historia.*
319. *Cornelii Taciti Annalis.*
320. *Titus Livius.* [Livius Lyonban 1542-ben megjelent kiadása megvan még 1778-ban is.]

312. Concordantiae maiores. [Concordantiae maiores sacrae scripturae. Argentinae 1526.]
322. Tripartitae historiae volumina 3. (B.: tria.)
323. *Bomfinius*. [Valószínűleg a Sambucus-féle 1581. évi frankfurti kiadás lesz.]
324. Baedae presbiteri opus. (B.: Bedae opus presbiteri.) [Talán az: Opus cui insunt stb. 1533. című műről van szó.]
325. Valerius Maximus. (B.: Vallerius.) [Műveinek 1471-től sok kiadása ismeretes.]
326. *Cronica regum Vngariae*. [Nem lehet megállapítani, hogy a budai 1473-as, vagy más krónikáról van-e szó?]
327. Macrobius. [Macrobius Aurelius Theodosius: In somnium Scipionis expositiones, Velence 1492; Florenc 1500, 1515; Köln 1527; Lyon 1550. opera omnia; Velence 1492: Brixen 1501.]
328. Egesipii historia. (B. Egesepii historiae.) [Talán a: Historiae de bello judaico Bazel 1509. értendő.]
329. Historiae regni Boemiae.
330. Surius. (B.: Surrius.)
331. Generbrardus. [Valószínűleg: Genebrardus Gilbertus: Chronographiája, Köln 1581. értendő.]
332. Novus orbis Pauli Venetii. (B.: Paulii.)
333. Procopius et Jornandes.
334. Refutatio errorum Valdensium in 4.
335. Pomponius Letus. [De magistratibus et sacerdotiis stb. című művének 13 kiadása, vagy: opera 3 kiadása közül valamelyik.]
336. Lucius Florus.
337. Orosius. [Orosius Paulus presbiter Hispanus: Historiarum libri VII. című művének valamelyik kiadása.]
338. Ligofromius.
339. Summa Antonini de Florentia. [Vagy a: Summa theologica; Summa confessionum; vagy pedig a: Tota summa volt.]
340. Repertorium Antonii archipraesulis in 4 voluminibus. (B.: quatuor).
341. Eusebii Cronica. [Eusebii Pamphili: Chronicon Páris 1512 és Bazel 1570.]
342. *Quidam liber scriptus*.
343. Francisci Vicardini.
344. Vitae Caesarum.
345. Platina. [Platina Bertalan pápai könyvtárigazgató: Vitae pontificum Romanorum stb. című sok kiadást ért műve lesz.]
346. Historia miraculorum.
347. *Martini Cromerii historia*.
348. Sigismundi Perwerstain. (B.: Perwerstain áthúzva, s helyébe más

- kézzel írva: Herberstein.) [Rerum Moscovitarum Commentarii értendő.]
349. Moscovitica dominorum oratorum.
350. Pollibius graece et latine. [Polybii Lycortae: Historiarum libri quinque stb. 1549, bazeli kiadása görög és latin volt.]
351. Alcoranus Turcicus.
352. Teodorus *Siculus*. [Talán Diodorus Siculus: Opera Bázél 1531. értendő.]
353. Eusebius.
354. Sabellicius. (B.: Sabellicius.) [Talán Sabellicus Marcus Antonius Coccius: Opera omnia Bázél 1560. című műve értendő.]
355. Apianus. (B.: Appianus.) [Talán Apianus Péter: Cosmographiájának valamelyik kiadása értendő.]
356. Historia Turcica in 4.
357. De septuaginta duobus interpretaetibus in 4.
358. Index in 16. [Valószínűleg: Index utriusque testamenti.]
359. Pandectarum seu corpus juris civilis in voluminibus 12 in 16.
360. Gabriel Barlettha in 8. (B.: Barleta.) [Gabriel Barletta ord. praedicatorum: Sermoneseinek valamelyik kiadása lesz.]
361. Postilla ex patribus collecta.
362. Liber Italicus in 8.
363. Hieronimus Cardanus in 8. [Cardanus Jeromos bölcész és mathematikus opuscula Bázél 1564. Páris 1565 in 8°. Ugyanennek: De erroribus medicorum. Velence 1545 in 8°. A: De causis morborum Bázél 1531 in 8°, még 1778-ban is megvan.]
364. Legenda Sanctorum.
365. Joannis Botterii.
366. Toleti opus in Aristotelem in voluminibus 2 in 4. (B. Toletii, 2 bus.)
367. Sigonius de republica Atteniensium in 4. [Sigonius Károly: De republica Atheniensium, eorumque ac Lacedaemoniorum temporibus Páris 1576.]
368. Idem de imperio occidentali.
369. Aristoteles de anima in 4. [A De anima libri III. 1509 és 1512. évi kiadása volt 4°.]
370. Valla in 4. [De lingua latina. Köln 1543—51., megvolt 1778-ban is.]
371. Dionisius Halicarnaseus. (B.: Halicarnasseus.) [Talán az: Ars rhetorica című műve értendő.]
372. Cronica mundi Boemica in 4.
373. Declaratio Caesaris in 4. (B.: 4°.)
374. De concilio Tridentino in 4.
375. Apologia Vilhelmi principis in 4.
376. Literae Auriaci in 4.
377. Dimidii Vbaldi.

378. Genadi patriarchae in 8. [Gennadii Scholarii patriarchae Constantinopolitani: De synceritate christianae fidei dialogus. Bécs 1530. 8°.]
379. Berossus antiquitatum in 8. [Berossus Chaldaeus: Antiquitates Italiae et totius orbis valamelyik kiadása lesz.]
380. Galearenius in tilulo in 8.
381. De rebus gestis hereticorum. (B.: haereticorum.)
382. De electione et corrolatione. (B.: De lectione et corolatione.)
383. Caroli quinti.
384. Historia diarii.
385. Paulus Jovius in voluminibus 7. (B.: Jovinus) [1778-ban Jovius Pál: Vitae virorum illustrium. Bázél 1567. című műve van meg.]
386. Polonica *Cromerii*. [Cromer Mártonnak két műve ismeretes, mely a lengyelekről szól, a: De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX Bázél 1568 és: Polonia sive de situ, populis, moribus stb. Köln 1577.]
387. Hosii disputationes in 8.
388. Sancti Eusebii vita in 4.
389. Titus Livius in 8. [Ld: a 320. tételszámot.]
390. Galeotus in 8. (B.: Galleotus.)
391. Historia Vicellii in 8.
392. De intercessione sanctorum. (B.: in 8.)
393. Epiphanius de vitis prophetarum in 4. [S. Epiphanius episcopus Cypri: De prophetae vitam en interitu. Bázél 1529.]
394. Petri Arotis.
395. *Exequiae Ferdinandi imperatoris*.
396. Liber incerti auctoris in 8.
397. Disputationes Joannis Oldendorffii in 16.
398. Arnobius in 8. [Arnobius Afer: Adversus gentes libri septem 1582. Antwerpen és Commentarii in omnes psalmos Köln 1532 volt.]
399. Leonhardus de Vtino.
400. Tabulae Sleidani in 4.
401. Jozephi opus in tribus voluminibus in 8. [Flavius Josephus operum 2 kötetes 1555., lyoni kiadása megvolt még 1778-ban.]
402. Declamatio libri Pauli.
403. Charionis historiae in voluminibus 4 in 8. [Carion: Chronicájának 16 részes kiadása megvan még 1778-ban is.]
404. Suetonius. [C. Tranquillus Suetonius: Opera omniájának valamelyik kiadása lesz.]
405. Julius Caesar. [Commentarii 1538. Bázél. Megvan még 1778-ban is.]
406. Salustius in 16.
407. Vallerius Maximus in 16.
408. Loci communes Manlii in 8.

409. Marci Antonii de vita sua.

410. Verinus in 8.

In quinta tabula cum litera E.

411. Aristoteles de natura animalium.

412. Arnolus de villa nova. (B.: Arnollus.) [Arnoldus de Villa Nova: Opera omniá-jának valamelyik kiadása lehet.]

413. Montagnamus de morbis.

414. Michaelis Sawonawolae. (B.: Savonarole.) [Savonarola: Practica de egritudinibus, ma is megvan a budapesti egyetemi könyvtárban.]

415. Opera Luciani. [Luciani Samosatensis: Opera valamelyik kiadása. (1503-ból)]

416. Joannis Manuardii.

417. Serapia de simplicibus. (B.: Serrapia.)

418. Opus Rasis. [Rasis (Rhaza, Rhazes) seu Abubechr.: Medicinae liber ad Almansorem, Velence 1497.]

419. Quintus tomus d. Hieronimi. (B.: divi.)

420. Petri de Crescentiis. (B.: Crescentis.)

421. Apianus Alexandrinus. [Talán a: De civilibus Romanorum bellis Mainz 1529. című mű lesz.]

422. De virtutibus haerbarum scriptus liber.

423. Fuxius de morbis in 8.

424. Constitutiones Fuxii in 8.

425. Antonii Musae in 8.

426. Appolodori in 8. [Appolodori Atheniensis bibliotheca sive de deorum origine, Róma 1555.]

427. Verri Flaccii in 8. [Verrius Flaccus-nak talán De verborum significatione című műve lesz, mely 1576-ban Párisban in 8° jelent meg.]

428. Opiani de venatione in 8. (B.: Oppiani.) [Oppianus Anazarbeus: De venatione et piscatu című műve értendő.]

429. De historia stirpium in 8.

430. Epistolae clarorum virorum.

431. Annotationes in diversos libros Ciceronis *scriptae*.

432. Ciceronis Sinonima. (B.: Synonima.)

433. *Historiae Sigetii*. [Historia Sigethi, totius Sclavoniae fortissimi propugnaculi stb. címen Budina Sámuel műve latin és német nyelven Bécsben 1568-ban jelent meg. Szabó—Hellebrant III/1. 168. l.]

434. Joannes de Sacrobusto in 4. [Libellus de Sphaera Vittemberg 1568.
4°. Megvolt még ezenkívül az u. ottani 1561-es 8° és még 1542—63-ig négy kiadás in 8°. Mindezek megvannak még 1778-ban is.]

435. Joannis Parsimonitis in 4.

436. Dionisius Arepagita in 4. (B.: Areopagita.) [Talán a: De divinis nominibus Velence 1501. 4° című munka lesz.]

437. Liber Vergerii.
438. *Illicini liber*.
439. Biblia aurea in 8.
440. Hermolai Castigationes. [Megvan ma is a budapesti egyetemi könyvtárban.]
441. Ovidii Epistolae in 16. [Rengeteg kiadása van.]
442. Flores poetarum in 16.
- 442/b. Historia Italica in 16.
443. Ovidii libri fastorum in 16.
444. Italicus liber parvus.
445. Regimen sanitatis.
446. Celius Aurelius.
447. Cornelius Celsus. [Aurelius Celsus Cornelius: De re medica libri VIII. valamelyik kiadása lesz.]
448. Tiriaca 4. Mitridatica in 4°. (B.: Teriaca.)
449. Joannes Togatus in 8.
450. Galica grammatica in 8.
451. De avibus Italicae in 8.
452. Graecus quidam liber.
453. Lucretius in 4°. (B.: 4.) [Titus Lucretius Carus: De rerum natura libri VI. valamelyik 1526. utáni kiadása.]
454. Trismegistus.
455. Lucianus in 8. [Luciani opera görögül Bazel 1545. 8°. Ld: a 415. tételszámot is.]
456. Dictionarium Kaldaicum in 4°. (B.: Caldaicum.)
457. Ravisius Textor in duobus voluminibus. [1778-ban több műve van meg.]
458. Isocrates in 4°. [Talán a: De regno gubernando Bécs 1514. quarto mű értendő.]
459. Eskines in 8° (B.: Aeschines.) [Az Epistolae Lovanii 1506. kiadás volt 8°.]
460. Isocrates in 8°. [A: Paraenesis-nek és Orationes-nek vannak 8° kiadásai.]
461. Plutarchi opera in tribus voluminibus in 8°. [Plutarchos: Opera görög nyelven 1572-ben jelent meg 3 kötetben és 8°.]
462. Apophtegmata Licostanii in 8.]
463. Phrases Bili in 8°.]
464. Orationum lugubrium volumina tria in 8°. (B.: tria helyett 3.)
465. Aulus Gelius in 8°.
466. Lexicon Grapaldi in 8°. (B.: Grappaldi.) [Grapaldus Maria Franciscus: De partibus aedium dictionarius című mű lesz, mely 1501—35 közt 12 kiadást ért.]
467. Lusus poetarum.

468. Poemata Syberii in 8º.
469. Psalterium eiusdem in 8º.
470. Joannes Cintii poemata. (B.: Cyntii.)
471. Horatius in 8º.
472. De magistratu *Martini Rakoczy*. (B.: Rakouii.) [Rakocius Martinus: De magistratu politico libri tres 1574. Szabó—Hellebrant III/1. k. 188. l.]
473. Kopay Carmina.
474. Chorus novae Hierusalem. (B.: Chorus novae Jerusalem.)
475. Anacreontis in 4º. [Anacreon dalainak 1554. évi kiadása. Pray: Index rariorum librorum I. k. 49. l. Ma is megvan.]
476. *Panagerius Georgii Drascovitii* in 8º. (B.: Panegericus... Drascovitii.)
477. Veterum Commicorum sententiae in 8º.
478. Antonii Muretii orationes in 8º.
479. Epigrammata Graeca. [Talán a Freiburg in Breisgau 1544. évi kiadás.]
480. Poemata Joannis Maioris in 8º. [Maior: Liber poematum iam primum editus. Vittenberg 1576. 8º.]
481. Poemata Joannis Stigellii in 8º. (B.: Stigellii.)
482. Flores poetarum in 8º.
483. *Panegiricus Verantii*.
484. Bucolica Vergilii in 8º.
485. *Petri Illicini praefatio* in 8º.
486. Catuli Tiburcii Propertii in 8º.
487. Lexicon historicum in 8º.
488. *Sambuci de hecimba* in 8º.
489. Poemata Rotae.
490. Vallerius Flaccus. [Valerius Caius Flaccus Argonautica-jának valamilyen kiadása értendő.]
491. Rasarius.
492. Epigrammata graeca in duobus voluminibus in 8º.
493. Pro describendis epistolis.
494. Plinii sententiae. [Plinii: Epistolae et sententiae Florenc. 1515. még 1778-ban megvan.]
495. Urbanus Bellomensis. (B.: Bellonensis.) [Urbanus Bellumensis: Institutiones linguae graecae Bazel 1548. 1554. és 1561. kiadásai megvannak még 1778-ban is.]
496. Aesopus. [Aesopus: Fabulae, Tübinga 1542. évi kiadása megvan még 1778-ban.]
497. Carmina Bendii.

In sexta tabula cum litera F.

498. Epistolae Aeneae Sylvi. [1473 óta sok kiadást ért.]
499. *Liber scriptus imperfectus*. [Valószínűleg ez lesz a bécsi udvari könyvtárban őrzött 8680. számú codex.]
500. Hesichi dictionarium. (B.: Hessichii.) [Hesychius: Dictionariumának 1514 óta több kiadása van.]
501. Eiusdem aliud.
502. Smida graeca. (B.: Graece.) [Talán Suidae: Lexicon Graecum-a lesz.]
503. Theodoretus Gezza. (B.: Theodoretus Gesza.) [Talán Theodorus Gaza grammaticus valamelyik grammaticá-ja értendő.]
504. Galeni opera in voluminibus 4. [Galenus: Opera görögül Bázél 1538., latinul Velence 1556-ban jelent meg 4 kötetben.]
505. Diarium Isacii.
506. Opera Aristotelis graeca. [Velence 1495. 1498, vagy Bázél 1538. folio. Ez még 1778-ban is megvolt.]
507. Grammatici posteriores.
508. Aphrodiseus in Aristotelem. (B.: Aphrodiseus-ra javítva.) [Alexandri Aphrodisiensis: Commentarius in Aristotelem Velence 1520. — Vagy: In Aristotelem de sensibus. Velence 1527.]
509. Organum Aristotelis. [Az Organon a bázeli 1566. évi 8° s még több kiadásban is megvolt 1778-ban.]
510. Porphirii et eiusdem organum.
511. Aristotelis hystoriae animalium. (B.: historiae.)
512. Rhetorica graeca.
513. Alia rhetorica similiter graeca.
514. Speculi vel *Vaciensis* opera in voluminibus tribus.
515. Aristotelis de anima. Ld: a 369. tételszámot.
516. Victoria super Aristotelem.
517. Ludovicus Caelius. [Caelius Ludovicus: Rerum antiquarum. 2 kötet. Lyon 1560. 8°. Megvan még 1778-ban is.]
518. Commentaria Todeti in duobus voluminibus. (B.: Toletii.)
519. Ciceronis opera in duobus voluminibus. [M. T. Ciceronis: Opera, quae extant omnia. Milano 1490, Páris 1539 és 1571., mind két kötetes.]
520. Opera Demostenis et Eskinei. (B.: Eskini.)
521. Poliantea. (B.: Poliantena áthúзва s más kézzel utánna írva: Polyanthea.) [Josephus Langius: Polyantheájának valamelyik kiadása.]
522. Opera Xenophontis. [Sok kiadása van.]
523. Plotini de rebus philosophicis.
524. Teocritus. [Theokritus: Eudullia-ja lesz. Bázél 1541., mely még 1778-ban is megvan.]

- 525. Opera Boetii. [Első kiadása Velence 1487.]
- 526. Liber eiusdem in 4.
- 527. Joannes Stebeus. (B.: Stobeus.)
- 528. Linguae latinae thesaurus in tribus voluminibus [1778-ban két kötetes, 1576. bázeli kiadása van még meg.]
- 529. Lexicon graeco-latinum. [1778-ban 1541, 1562 és 1568. bázeli és 1529. strassburgi kiadásai vannak meg.]
- 530. Aristoteles de republica.
- 531. Adagia Eras mi. [Rotterdami Erasmusnak van Adagiorum opus-a 1541.; Adagiorum chiliades Bazel 1541., Páris 1571.; Adagiorum epitome, Antwerpen 1564, Köln 1572. 1778-ban az 1523, 1530 és 1574. bázeli kiadások voltak meg.]
- 532. Teodori grammatica. [Introductivae grammatices libri IV. Velence 1495.]
- 533. De arcanis ecclesiae.
- 534. Grammatica hebraica. [1778-ban az 1552. bázeli kiadás még megvan.]
- 535. Liber grecus *scriptus* sine nomine. (B.: graecus.)
- 536. Tabula super evangelium Joannis Spanibergii. (B.: Spanigebergii javításokkal.)
- 537. Tabulae Spanibergii in (innen más kézzel írva a 4. szó) 5 libros bibliorum. (B.: Spanigebergii, az in-től hiányzik.)
- 538. Enconomiae sacrorum bibliorum.
- 539. Dictionarium Boëmicum.

In septima tabula cum litera G.

- 540. Doctoris Christophori porcipapiensis.
- 541. De officio et potestate legati.
- 542. Augustini evangelia currentia.
- 543. Bibliotheca Gezerii. [Gesner Konrád: Bibliotheca universalis sive catalogus omnium scriptorum in lingua latina, graeca et hebraica. Trier 1545, 1574.]
- 544. Illustrisim Clarii de testamentis et aliis quibusdam.
- 546. *Antonius Possevinus*. [Talán az: Atheismi Lutheri, Melanchtonis, Calvani, Bezae stb. 1586. Vlnában megjelent műve értendő.]
- 547. Alexandrinus Aphrodisenus. (B.: Aphrodiseus.)
- 548. Pomerium de sanctis. [Temesvári Pelbárt: Sermones pomerii de sanctis (1489, 1499, 1520.) kiadásai közül az 1489. évi 1778-ban már „caret”.]
- 549. Pomerium de tempore. [Temesvári Pelbárt: Sermones pomerii de tempore (1489—1521.) valamelyik kiadása.]
- 550. Friderici Nausae homilia. [Homiliaru mevangelicar veritatis Köln 1530—34 közt négy kiadás.]
- 551. Sermones thesauri. (B.: thesauri.)

552. Beda super epistolas. [Talán a: Commentarii in VII. epistolas ímūc mū értendő.]
553. Concordiae bibliorum.
554. Copernicii volumen. [Talán a: De revolutionibus orbium coelestium libri VI. című munka értendő.]
555. Cai, Julii, Heginii fabulae.
556. Sphaera cum commento.
557. Julii Firmini.
558. Euclidis geometria. (B.: Euclidis geometria.) [1778-ban megvan még: Euclidis Megarensis: Elementa geometrica Bazel 1537. folio, és: Geometria Bazel 1546. folio.]
559. Joannes Regiomontanus in Ptolomeum. [Regiomontanus János és Purbach György: Epitome in Cl. Ptolaei magnam compositionem. Bazel 1543.]
560. Ciprianus Leovicinus. [Leovitii a Leonicia Cyprianus: Ephemerides. Augsburg 1557.]
561. Cosmographia Monasterii.
562. Joelis prophetae concio in 4°.
563. Ephemeris Joannis Stophlerii.
564. Tabulae Stadii in duobus voluminibus.
565. Joannis de Monte Regio tabulae. [Tabulae directionum profectionumque et tabula sinuum.]
566. Astrorum scientiae.
567. Alman Fordae. (B.: Tordae.)
568. Osceli Lucani de universi natura in 4°. [Lucanus Ocellus: De natura universi. Az 1539. párisi és 1559. velencei kiadás 4° volt.]
569. Sphaera del mando in 4. (B.: mundo.)
570. Albertus Magnus de immortalitate animae.
571. Formularum Petri Scoti. (B.: Schotii.)
572. Arithmetica Stigellii. (B.: Arithmetica Stigellii.)
573. Joannis de Monte Regio geometria in duobus voluminibus. (B.: in 4.)
574. Andreas Perlacius in 4°.
575. Almanac perpetuum in 4°. (B.: Almanac perpetuum.)
576. Pauli de Lascula.
577. Sphaerae Joannis de Sacrobusto. (B.: Sphaera.) [Valószínűleg: Johannes de Sacrobosco: Sphaera emendata. Velence 1562. című műve értendő, vagy ugyanennek: Libellus de Sphaera című műve. Ld: a 434. tételszámot.]
578. Erasmus Rainheldus in 8°. (B.: Raynheldus.) [Erasmus Rajnoldusnak: Tabulae Prutenicae Vittenberg 1585. 4° és Tabulae directorium Tübinga 1554. 4° című művei még 1778-ban is megvoltak.]

579. Flavii Vegerii. [Vegetius Flavius: De re militari Köln 1580. című műve megvan 1778-ban.]
580. Geometria incerti auctoris.
581. Friderici Nauseae postilla in 4. (B.: Nansae.)
582. Psalterium graecum in 4.
583. In epistolas Pauli commentarius. (B.: divi Pauli.)
584. Eneii Sylviae epistolae in 4. (B.: Aenei-re javítva.) [Ld: 498. tételszámot.]
585. Andreas Perlacius.
586. Horologium monasterii. (B.: Monsterii.)
587. Ephemerides Pithakii (B.: Petri Pithakii.)
588. Sphaera in 4°. (B.: Sphaera.)
589. Joannes Sommerus in 4. [Valószínűleg Sommerus (Pirnensis) Jánosnak: Reges Hungarici et clades Moldavicas stb. című Vittenbergben 1580-ban quarto megjelent műve értendő.]
590. Commentarii de Lagnella.
591. Bulla intimationis concilii.
592. Confessionarium Catholicum. (B.: Catholicum.)
593. Formulario per le literae. [Formulario nel quale con molta facilità stb. Padua 1569. megvan 1778-ban.]
594. Maleus strigarum. (B.: Malleus.)
595. Flagellum hereticorum.
596. Gasparus Peucerus. } (B.: Casparus Peucerus:
597. Antiquitates Phariseorum. } Antiquitates Phariseorum, egy tételbe írva.)
598. Proclus de Sphaera. [Proclus: Sphaerá-ja több kiadást ért.]
599. Lutherus de captivitate Babilonica.
600. Talipha perpetua. (B.: Taliffa.)
601. Monarchiae quatuor Italicae.
602. Taliffa *Vngariae* Germaniaeque in 8. (B.: Tariffa... Germaniae.)
603. Albensis de re militari.
604. Joannes Manlius.
605. Italicus liber fortificationis.
606. De ortu et occasu signorum.
607. De unitate mundi.
608. Boethius in 4. [Beothius Anitius Manlius Severinus: De consolatione philosophiae, Páris 1504. 4°.]
609. Petri Baros alchimistica. (B.: alchimestica.)
610. Georgius Agricola in 4°. (B.: in quatuor.)
611. Erasmi Moria. [Rotterdam Erasmus: Moria Encomium, Bázél 1554., megvan 1778-ban.]
612. De virginitatis custodia.
613. Adagia Erasmi. [Ld: az 531. tételszámot.]

614. Homilia Eckii. [Ld: a 172. tételszámot.]
615. De dignoscendis hereticis opus.
616. Sarcerus in evangelia in 8º.
617. Gasparis Huberini catechismus. (B.: cathechismus.)
618. Cornelius de vanitate scientiarum. (B.: unitate más kézzel vanitate-ra javítva.)
619. Velsius de ratione vitae humanae.
620. Postilla Hegionis in 8º.
621. Canon vitae spiritualis. [A Lovanii 1549-ben 8º megjelent kiadás megvan 1778-ban is.]
622. Disputationes in academia Vitembergensi.
623. Tariffa Italicae in 8º.
624. Novum testamentum Erasmi.
625. Laurentii Bayn Contri. (B.: Bayncontri.)
626. *Breviarium Strigoniense*. [1480-tól 1558-ig tizenegy kiadást ért meg, hogy itt melyik kiadás értendő, eldönteni nem lehet.]
627. Artolpei psalterium graeco latinum.
628. Psalterium Georgii Maioris. [Maior György: Psalterium Davidis, Lipcse 1562.]
629. Psalterium Pellicani. (B.: Pellicani.)
630. Psalterium Atanasii. (B.: Attanasii.)
631. Breviarium Romanum.
632. Psalterium Brimonis episcopi.
633. Haymonis opus in tribus voluminibus. [Talán: Haymo episcopus Halberstadensis: Homiliae, melynek pars aestivalisa 1581. Köln. 8º még 1778-ban megvolt.]
634. Orationes Francisci Philelphi. [Talán Philelphus Ferencz: Epistulae, orationes et alia opuscula című Velencében 1492-ben megjelent műve értendő.]
635. Contiones quaedam Boëmicæ in 4º.
636. Orationes *Sbardalati* et aliorum in 4º.
637. De libertate ecclesiae
638. Jus civile.
639. Erasmus de ratione concionandi in 8º. [Ecclesiastæ sive de ratione concionandi libri IV. Bázél 1536. 8º.]
640. Simonis Pauli postilla in duobus voluminibus.
641. Rosa aurea de formandis sacris concionibus in 8º.
642. Joannes Sleydanus in 8º. (B.: Sleidanus.)
643. Boëmicus liber in 8º.
644. Epistolæ graecæ in 8º.
645. Chrisostomus de praestantia episcoporum.
646. Orationes Boëmicæ in 8º.
647. Contiones Boëmicæ in 8º.

648. Sancti Bernardi de bono modo vivendi. [Bernardi S. Claraevallensis: Modus bene vivendi első kiadása Velence 1490.]
649. Liber de anima Philipi Melanthonis in 8°. (B.: Philippi Melanthonis.) [1778-ban megvan a lipcsei 1562. és vittenbergi 1580-as 8° kiadás.]
650. Curatorium in 4.
651. Simonis Pauli postilla.
652. Vigellius.
653. Figurae biblicorum in 8.
654. De contionibus formandis.
655. Francisci Behenii varia in 8.
656. Hipoliti plebani. [Hippolytus Thebanus: Chronicon-ja lesz.]
657. *Ritus explorandae veritatis in 8°*. [Nyilván az 1550. évi kolozsvári kiadás.]
658. Ordinarium in 8°.
659. Praecationes Avenarii.
660. Contiones Andreae Altamerii in 8°. (B.: Alkamerii.)
661. Philipus in Danielelem in 8.
662. Abdias de Trinitate et filio Dei in 8°. (B.: in hiányzik.)
663. Pandectarum novi et veteris testamenti in 8°. (B.: in hiányzik.)
664. Joannis Brencii postilla in 8°.
665. Unio desidentium in 8°. (B.: dessidentium.)
666. Andreas Musculus in 8°.
667. Catechismus Vrbanii Regii. (B.: 8.)
668. Brencius in epistolam Pauli. [Explicatio epistolae Pauli ad Galatas. Frankfurt 1548. című mű lesz.]
669. Officia Ciceronis in 4°.
670. Paulus Rivius in 8°.
671. Nexemorum Capitones in 8°.
672. Franciscus Cordubensis. [Cordubensis Ferenc: Annotationes catholicae in articulos fidei. Bécs 1567. 8°, megvan még 1778-ban is.]
673. *Epitaphium Vngarorum in 8°*.
674. Tropi in 8°.
675. Herkestii Benedicti in 8°. (B.: hiányzik in.)
676. Liber Jesus Syrach in 8°. Vittenbergben 1558-ban jelent meg.
677. Libellus de artibus in 8°.
678. Christophorus Longolius in 8°. [Longolius: Opera, Paris 1580, 8° jelent meg, de vannak még más 8° megjelent művei.]
679. Rhetorica Ciceronis ad Herenium in 8°.
680. Annonius Palearius. (B.: Anonius.)
681. Epistolae Bombii in 8°.
682. Dialogi Laurentii Vallae. (B.: két sorban, két tételben veszi fel: Valle.)

683. Thomae Linacri. [1778-ban Linacernek a: De latino sermone Lipcse 1564. 8°; Latini sermones Köln 1543. 8° és: De lingua latina Lipcse 1548. 8° művei vannak meg.]
684. Homerus in 8°.
685. Eiusdem Odisea in 8°. (B.: Odissea.) [Az Odyssea 1517. évi velencei kiadása nyolcadrét, megvult 1778-ban, a Velence 1504. évi Strassburg. 1542 és 1582. évi 8° kiadás.]
686. Luciani Dialogi in 8°. [Az 1577. évi augsburgi kiadás megvan 1778-ban is.]
687. Grammatica graeca in 8°.
688. Rhetorica Trapesontii in 8°. (B.: Rethorica Trapesuntii.)
689. De octo partibus orationis in 8°.
690. Institutiones graecae in 4°.
691. Laskaris grammatica in 4. (B.: Lascaris.) [Lascaris Constantinus byzantinus: Grammaticá-ja 1489—1521-ig hat kiadást ért.]
692. Erasmi Rotherodami. (B.: Roterodami.)
693. *Liber ungaricus cantionalis*.
694. Libri Turcici 15 in 8° et 16.

Tabula octava sub litera H.

695. Biblia.
696. Epistolae Erasmi. Epistolae ad diversos stb. Bázél 1521. című mű lesz.
697. *Contiones Petri Bornemissa*. [Bornemissza Prédikációinak 1584. évi Detrekő-Rárbokon nyomott kiadása értendő.]
698. Selnecerus in genesim. [Selnecceri Nicolai: In genesim Commentarius. Lipcse 1569.]
699. Sleidanus de statu reipublicae et religionis. [Sleidanus János: De statu religionis et reipublicae sub Carolo V. cum tabulis. Strassburg 1558. in 8° Megvult 1778-ban az 1555-ös kiadás is.]
700. Musculus in Mattheum. [Musculus Farkas: Commentarii in Mattheum evangelistam című Bázélben 1544, vagy 1580-ban megjelent munka értendő.]
701. Secunda pars opusculorum D. Augustini.
702. Brencii volumina quatuor. (B.: Brencii sunt.)
703. Snerphius in psalmos. (B.: Snerfius.)
704. Ecolampadius in Esaiam. [Ecolampadius János: Commentariorum in Jesaiam libri sex. Bázél 1525 és 1530.]
705. Loci communes Musculi. [Musculus Farkas: Loci Communes in usus sacrae theologiae candidatorum parati. Bázél 1560. 1564.]
706. Musculus super Mattheum. (B.: Matteum.) [Ld: a 700. tételszámot.]
707. Tesauros Lutterii.

708. *Postilla Spanibergii boëmicæ.* (B.: Spangibergii.)
 709. *Alesius in psalmos.*
 710. *Luterus super evangelia dominicalia.*
 711. *Cathalogus testium veritatis.*
 712. *Epistolæ Erasmi.*
 713. *Loci communes Andreae Musculi.* [Ld: a 705. tételszámot.]
 714. *Corpus doctrinæ veteris testamenti.*
 715. *Postilla Joannis Hus.*
 716. *Testamentum Losii.*
 717. *Brencius in Lucam.*
 718. *Operum Stigellii volumina tria.*
 719. *Stratagemmata Achontii.* (B.: *Stratagemata.*) [Acontius Jakab: *Stratagematum satanæ libri octo.* Bázél 1565.]
 720. *Novum testamentum Erasmi.*
 721. *Opera Brencii in voluminibus sex in 8º.*
 722. *Postilla Sarcerii.*
 723. *Duo volumina Arsacii.* } B.: egy tételbe veszi.)
 724. *Simon Paulus in evangelia.*
 725. *Funebres contiones.*
 726. *Loci communes Melanthonis.* [1521—1536-ig 21 kiadást ért.]
 727. *Postillæ et alia opera.*
 728. *Hemingii volumina novem.*
 729. *Catechismus Hemingii.* (B.: Hemyngii.)
 730. *Selneceri volumina duo.* (B.: Selnecerii.) [Talán Selnecer Miklós: *Expositiones epistolarum et evangeliorum* Frankfurt 1574. műve értendő, melynek I. része 1778-ban még megvolt.]
 731. *Psalterium Davidis.*
 732. *Postillæ Spangibergii.* (B.: Spangenbergii.)
 733. *Vigandus.*
 734. *Loci communes Melanthonis.* [Ld.: a 726. tételszámot.]
 735. *Sleidanus de statu religionis et reipublicæ.* (B.: Slaydanus.) [Ld: a 699. tételszámot.]
 736. *Loci communes Manlii.*
 737. *Confessio Hæberii.* (B.: Heberii.)
 738. *Corpus doctrinæ novi testamenti.*
 739. *Conciliationes Altanmerii.* (B.: Althanmerii.) [Andreas Althamerus Brentius: *Diallogæ hoc est conciliationes scripturæ.* Nürnberg. 1527—35-ig 7 kiadást ért.]
 740. *Novum testamentum Vngaricæ.* (B.: hungaricæ és hungarica.) [Csak Heltai Gáspár 1562., Méliusz Péter 1567. vagy Félegyházi Tamás 1586. Ujtestamentuma lehet.]
 741. *Biblia Vngarica.* (B.: hungaricæ és hungarica.) [Csak Heltai 1551—2-

- ben megjelent négy részes bibliája lehet, vagy az 1536-ban Bécsben Singreiner-nél megjelent magyar biblia.]
742. *Postilla Spangibergii Bohemicae.* (B.: Spangebergii boemicae.)
 743. *Responsiones Osiandri contra Jesuitas.* (B.: Ossiandri.)
 744. *Homiliae Georgii Maioris in quinque voluminibus.*
 745. *Conciliationes Bestamerii.*
 746. *Margarita Spangibergii.* (B.: Spangenbergii.)
 747. *Melanthon super Paulum.* [Commentarii in epistolam Pauli ad Romanos. Vittenberg 1540. 1557.]
 748. *Epistolae concilii Constantiensis.*
 749. *Loci Communes Urbani Regii.*
 750. *Lutherus ad Galatas.* (B.: Lutterus ad Gallatas.) [In epistolas Pauli ad Galatas 1519—35-ig 11 kiadást ért.]
 751. *Luterus in quindecim psalmos in 4°.* (B.: Lutterus.) [Commentarii in XV psalmos graduum 1540-ben jelent meg.]
 752. *Colloquium Lutteri.* (B.: Lutheri.)
 753. *Lutteros in libros Moisis.* (B.: Lutterus.)
 754. *Catechismus Lutteri.* (B.: Lutheri.) [1529-től sok kiadása van.]
 755. *Opera Chitrei in voluminibus quinque.*
 756. *Examen Melanthonis.* (B.: Melanthonis.) [Examen eorum, qui audiuntur ante ritum publicae ordinationis stb.]
 757. *Melanthon in priorem epistolam in Pauli ad Corinthos.* (B.: Corinthios.) [Brevis et utilis commentarius in priorem epistolam Pauli ad Corinthos.]
 758. *Grammatica Mellanthonis.* (B.: Melanthonis.) [Melanchthon Grammaticá-jának 1556, 1570., vagy brassai év n. kiadásai közül valamelyik lehet. Szabó: II. k. 16., 32. és 48. II. k. Görög és latin nyelven 20 kiadást ért.]
 759. *Annotationes Melanthonis in evangelia.*
 760. *Dialectica Melanthonis.* (B.: Melantthonis.)
 761. *Annotationes Melanthonis de ecclesia.* (B.: két tételben: Annotationes és Melantthonis de ecclésia.)
 762. *Varia Vitembergiaca.*
 763. *Aetica Aristotelis.* [Ad Nicomachum filium de moribus quae Ethica nominantur libri x.]
 764. *Epistolae Melanthonis.* (B.: Melantthonis.) [Van: Epistolarum farago; Epistolae selectiores és Epistolarum liber I—II.]
 765. *Scripta Petri Bornemisza in voluminibus 8.* (B.: Bornemisza.)
 766. *Postilla Petri Mellii.*
 767. *Resolutiones Petri Bornemisza.*
 768. *Historiae confessionis Augustanae Chitrei.*
 769. *Loci communes Philippi Melanthonis et confessiones.* (B.: Philippi Melantthonis.)

770. *Libellus Vngaricus*.
 771. *Petri Bornemisza fundamenta religionis christianae*. [Ez talán a Semptén 1577-ben megjelent: Négy könyvecske a keresztyén hitnek tudományáról című mű lesz.]
 772. *Libellus Vngaricus de trinitate*.
 773. *Libellus Vngaricus dictus consolatorius*.
 774. *Novum testamentum ungaricae*. [Ld: a 740. tételszámot.]
 775. *Petri Bornemisza de re militari*.
 776. *Catechismus episcopi Melanthonis*.
 777. *Psalterium Davidis*.
 778. *Annotationes in epistolas ad Haebreos*. (B.: hebreos.)
 779. *Abecedarium Bohemicae*. (B.: Boemicae.)
 780. *Postilla Spangibergeri*. (B.: Spangenbergii.)
 781. *Colloquia theologica Corvini*.
 782. *Catechismus Corvini Husitarum*.
 783. *Postilla Corvini*. [Corvinus Antal művei közül 1778-ban csak a: *Loci communes theologici*, Halle 1539. 8° volt meg.]

Tabula nona sub litera I.

784. *Zachariae episcopi Chrisopolitani in 4^{or} evangelistas*. [De concordia evangelistarum libri IV.]
 785. *Vegetius, Frontinus*. [Flavius *Vegetius* Renatus: De re militari libri IV. és Sextus Julius *Frontinus*: Stratagematicon libri IV. Köln 1524. Páris 1553.]
 786. *Eliacus*.
 787. *Valturius*. [Valturius Róbert: De re militari. Páris 1534.]
 788. *Modestus de rebus militaribus in uno volumine*.
 789. *Naclerus ex restitutione Surii tomus primus*.
 790. *Naclerus ex restitutione tomus secundus*.
 791. *Postilla Baworoczky*.
 792. *Carmina de laudibus Verantii*.
 793. *Acta Nittriensia, liber magnus scriptus in 8°*.
 794. *Jesus Syrach bohemicae*. (B.: boemicae.)
 795. *Praedestinatio Ekkii*. (B.: Eckii.) [Eck János: De praedestinatione. Augsburg 1514.]
 796. *Stapleton angligii controversia praesentis temporis*. (B.: Anglii.)
 797. *Concilii Tridentini*. [Páris 1564. in 8°, megvolt még 1778-ban.]
 798. *D. Ambrosius in duobus voluminibus*. (B.: Divus.) [A bázeli kiadás (Opera), mely még 1778-ban megvolt.]
 799. *Biblioteca Gezneri*. (B.: Geznerii.)
 800. *Isidori Ispaliensis omnia opera*. (B.: Isidorii.) [Isidori Hispaliensis episcopi opera omnia, Bazel 1578. Páris 1580.]
 801. *Stella in Lucam*.

802. Universae doctrinae justificationis.
803. Stapletonii.
804. Acta ecclesiae Mediolanensis. [Ugyanez megvolt Telegdi könyvtárában is 7. tételszám alatt. Ld: M. Könyvszemle 1880. 38. l.]
805. Epiphanii opera graece. (B.: Graecae.) [A görög kiadás Bázelen 1544-ben jelent meg.]
806. Vitelius. (B.: Vitellius.)
807. Friderici Nauseae.
808. Opera Epiphanii latinae. [A latin kiadás Bázelen 1578-ban jelent meg.]
809. Practica Pariensis.
810. Opera Thomae de Vio cardinalis Gaetanii. (*Teatanii*, így mindkét példányban.) [Vio Tamás: Opuscula omnia, Lyon 1552. folio, megvan 1778-ban is.]
811. Titelmanus in omnes psalmos.
812. Caietani epistolae canonici.
813. Sermones Dionisii Cartusiani.
814. Architectura Sertii.
815. Similitudines ex bibliis et veteribus scriptoribus.
816. Contionum Granatensium volumina sex. [Granatensis Ludovicus: Conciones de festis. Lyon 1585. 8°. Megvan még 1778-ban is.]
817. Iudicium concordiae Lutheranae. (B.: Lutteranae.)
818. De rebus A. Oceanicis A boes. (B.: De rebus oceanicis A, boes.)
819. Lusitani. Lusitanus Petrus ordinis erem. [S. Augustini: Tractatus sex logicae Köln 1503, v. Summulae logicales Lyon 1509. stb.]
820. Summula Caietani. (B.: Caetani.)
821. Opera Apulei. (B.: Appulei.) [Lucius Apuleus: Opera Róma 1469, Velence 1521, Florenc 1522, Bazel 1566.]
822. Catechismus Ederii. (B.: Ederi).
823. *Cromerus* de coniugio sacerdotum.
824. Sacrarum ceremoniarum.
825. Heres Bacchii rei rusticae opus. (A B. példányban: Bacchii.)
826. Opera Alciati volumina quinque.
827. Soccolovius de vera et falsa ecclesia. (B.: Socolovius.)
828. Masilii de re medica.
829. Concordantiae biblicorum.
830. Catechismus *Canisii*.
831. Orichovii Chimera.
832. Sex libri ex alba charta simplici.
833. Opera Osorii de quinque voluminibus.
834. De veritate Philipi Mornei (B.: Philippi.) [Mornaeus Fülöp: Veritas religiones Christianae. Legutolsó kiadása 1587. Leyden. Itt az

antwerpeni 1585. évi 8° kiadás értendő, mely 1778-ban még megvult]

- 835. Apomasaris Apotelesmatia somniorum. (B.: Appomasaris.)
- 836. Concilium Tridentini. (B.: Tridentinum.) [Ld: a 797. tételszámot.]
- 837. Expositio Sopraii credo.
- 838. Commentarii Titelmani in Canticum Canticorum.
- 839. Duarenus de misteriis ecclesiae.
- 840. Epitomae totius philosophiae. (B.: Epithomae.)
- 841. Epitomae Vaidani de cosmographicis. (B.: Epithomae.) [Vaidanus Joachim: Epitome trium terrae partium. Tigurii 1534. 8°, 1778-ban még megvult.]
- 842. Ortographia Manutii. (B.: Orthographia.) [Valószínűleg az 1566. velencei kiadás lesz.]
- 843. Haymo in Esaiam.
- 844. Adolescentia Jacobi Vilfelgendi. (B.: Vinfelgendi.)
- 846. Epistolae Menardi medicinales.
- 847. Emblemata Nicolai Raysneri. (B.: Raisneri.)
- 848. Institutio catholica Coloperii. (B.: Clopperii.)
- 849. Emblemata Alciadi (B.: Enblemata.)

In eadem bibliotheca.

Variae scartetae in culminibus armariorum.

- 850. *Decretorum Vngaria exemplaria 13 supra literas A. et B.* (B.: Vngariae.)
- 851. *Item supra literam J. decretorum Vngaria exemplaria septem.* (B.: Vngariae.)

Tabula decima cum litera K.

- 852. Dondis Agregator Patavinus in omnes morbos. (B.: Aggregator.) [Még ma is megvan a budapesti egyetemi könyvtárban.]
- 853. Textus Avicennae. (B.: Avicennae.) [Még ma is megvan a budapesti egyetemi könyvtárban.]
- 854. Jacobi Forliviensis in primum Canonis Avicennae commentarii. (B.: Avicennae.)
- 855. Mattheus de Gradibus super nono Rasis alias Almansur pars prima. [Még ma is megvan a budapesti egyetemi könyvtárban.]
- 856. Eiusdem pars secunda.
- 857. De communibus morbis magnus *scriptus*.
- 858. Jacobi Forliviensis in primo commentarii.
- 859. Jacobi Forliviensis in Apolismos Hypocratis. (B.: Apolysmos.)
- 860. Gentilis super prima quarti Avicennae.
- 861. Ambrosii Parei chirurgia. (B.: Chyrurgia.)
- 862. Christophori Anega opera.

863. De iuribus ligni Gnaiaci et morbo Gallico variorum autorum.
 864. Andernacii de re medica pars prima.
 865. Eiusdem de re medica pars secunda.
 866. In Almarisorem Syllani de nigris, de Papia. Commentarii Isagogii Johanutii et liber pulsuum. (B.: Silanii.)
 867. Galeni commentaria in Aphriasmos tipographis interprete Laurentio Laurentiano.
 868. Cassanius de gloria mundi. [Cassaneus Bertalan: Catalogus gloria mundi, Frankfurt 1579., megvan 1778-ban is.]
 869. Aëtius, Atthmarius, Mirophus, Cornelius, Celsus, Scribo, Largus et Marcellus in uno volumine. (B.: Attmarius, Myrophus.) [Medicae artis principes latini Aurelius, Cornelius, Celsus, Scribonius, Largus, Marcellus, Empiricus stb. Páris 1567. és: Medicae artis principes graeci Aretaeus, Rufus, Ephesius, Oribasius, Paulus Aeginaeta, Aetius, Alexander, Trallianus, Actuarius, Nicolaus Myrepsus, Páris 1567. — Az összeírást, összekeverte a két (869 és 870, tételszámú) művet.]
 870. Aretheus, Rufus, Epheseus et Alexander, Traleanus et caeteri medici principes. (B.: Effeseus, Tralleanus.)
 871. Catechismus *Canisii*.
 872. Promptuarii latinae linguae pars prima.
 873. Promptuarii latinae linguae pars secunda.
 874. Stellarius coronae beatae virginis Mariae. [Temesvári Pelbárt stelláriumának valamelyik kiadása.]
 875. Homeri opera graeco latina. Bázél 1567.
 876. Biblia Joannes Jolca.]

Sequentes etiam continentur sub litera J.

877. *Psalterium Strigoniense*. [Ennek vagy az 1515. vagy 1523. évi velencei kiadása értendő.]
 878. Epistolae ad Fridericum Nanseam.
 879. Commentarii Hieronimii ad prophetas volumina duo. (B.: Jeronimi.)
 880. Hyeronimi in quatuor evangelistas. (B.: Jeronimi.)
 881. Hyeronimi in reliquos libros biblia. (B.: Jeronimi.)
 882. Opera divi Bernardi.*
 883. Iulii Caesaris Commentarii.
 885. Persicarum rerum historiae a Petro Bisanio conscriptae.
 886. Diarium Henrici Pantaleonis.
 887. Opera Joannis fabri Epiviensis. (B. példányban: Eppiwiensis.)
 888. Sermones eiusdem Joannis fabri. [Talán a: Sermones consolatorii super turcarum obsidione urbis Viennensis 1532-ben Bécsben megjelent munka értendő.]

889. Alexandri Cnaginni Poloni.
890. Sermones quadragesimales Nausae. (B.: Nanseae.)
891. *Libellus candentis ferrei.*
892. Manuale confessorum Navarrae. (B.: Nawarre.)
893. Postilla Boemica.
894. Speculum pontificum et imperatorum.
895. Erasmi Roterodami detectio praestigionarum.
896. Politicorum aphorismorum sylv.
897. *Ordinarium Strigoniensae.* [Ld: a 118. tételszámot.]
898. Sententiae Ciceronis.
899. Peresius de Christianismo.
900. Dictionarium septem linguarum.
901. Problemata Aristotelis.
902. Gerson de imitatione Christi. [1501—38 közt 7 kiadást ért.]
903. Praecationes Musculii. (B.: Musculi.)
904. Elenchus Ekkii. (B.: Eccii.)
905. Psalterium.
906. Libellus praecationum bohemicarum. (B.: Boemicae.)
907. Pharetra divini amoris.
908. Gerson de imitatione Christi. [Ld: a 902. tételszámot.]
909. Ephemeris historia.
910. Examen ordinandorum.
911. Catechismus concilii Tridentini. (B.: innenfogva az agendáig a könyvek száma megvan jelölve számmal is.)
912. Musica Francini.
913. Patina contra hereses.
914. Catalogus scriptorum ecclesiasticorum. (B.: Cathalogus.)
915. Libellus magnus *scriptus* de antiquitatibus Romae.
916. Descriptio Japoniae. (B.: Japponiae.) [Brevis Japoniae insulae descriptio megjelent 1582-ben Kölnben.]
917. Francisci Patricii de regno. [Patricius Ferencz: De regno et regis institutione libri IX. Páris 1567.]
918. Eiusdem de institutione reipublicae.
919. Concordia evangelica.
920. Grammatica Meczlerii. (B.: Melcerii.) [Meceler János: Grammatica graeca. Braunschweig 1554. 8°, még 1778-ban megvan.]
921. Tractatus de immitatione Christi. (B.: Imitatione.)
922. Plinii naturalis hystoria volumina quattuor. (B.: historia.) [Plinii Caii Secundi: Historia naturalisá-nak első kiadása Párma 1476., s azután még több kiadást ért.]
923. Operum Ciceronis volumina quinque. [Ciceró összes műveinek 1583. évi velencei öt kötetes kiadása lesz.]
924. Ludovici Vivis praecationes.

925. Praecationis Verrepei. (B.: Verrepei.)
 926. Eludarius dialogicus de theologicis. (B.: theologicis.) [Ld: a 163. tételszámot.]
 927. Doctrina de ritu ecclesiasticorum.
 328. *Confessio plebanorum comitatus Thrinchiniensis.* (B.: comitatum.)
 929. Orationes rariorum manuscriptae.
 930. Agenda ecclesiae agendali.
 931. Tabulae cosmographicae maiores quinque.
 Imagines divorum imperatorum Ferdinandi et Maximiliani 2.
 Reverendissimi domini *Antonii Verantii* 1.
 Reverendissimi domini *Zachariae Mossochi* maiores 2. (B.: Mossoci.)
 Minor, 1.
 Imago reverendissimi domini *Pauli Bornemisza*, 1. (B.: Bornemisza.)
 Reverendissimi domini *Stephani Radetii*, 1.
 Reverendissimi domini *Stephani Feirkeöwy* imago, 1. (B.: Wesprimensis imago.)
Joannis Corvini seu Huniadi imago, 1.
 Item tabellae aliae minores, 24.

Néhány asztal s egyéb felsorolása után:
 Vela seu tegmina armarioum in quibus libri collocati
 sunt omni ex tella viridi No. 8.

Supra mensam oblongam.

932. Globi astronimici. 2.
 933. *Pontificale Romanum rubeo veluto obductum et bullis ac fibulis inauratis ornatum capituli Strigoniensis.*
 934. Pontificale Romanum violaceo veluto obductum, 1.
 935. Misale Romanum veluto violaceo obductum cum cordellis signatoriis gemmis ornatis, 1.
 936. *Missale Strigoniense violaceo veluto obductum*, 1.

Néhány szék s más tárgy felsorolása után:
Insignia subtiliter in marmore exculpta, 2.
 Capsulae literarum, 3.
 Prima *Vaciensis*.
 Secunda literae capituli quaedam.
 Tertia Monumenta *Pauli Abstemii*.
 Quarta causarum diversarum.

Posztók, szövetek, almáriumok felsorolása után:
 Ladula tertia in qua literae variae missiles inclusae sunt.
 Ezután a konyha előtti házban lévő eszközök felsorolása kövekezik.
Actum Nittriae die nona mensis augusti, anno millesimo quingentesimo octogesimo septimo.

Res in sacristia inventatae.

In quarta ladula.

Quae plena est privilegiis et literis iuridicis ad episcopatum Nitriensem pertinentiis. Item privilegia abbatiæ de Rupibus.

Quinta ladula.

Plena regeſtis eccleſiæ Transylvaniensis et in una ligatura *eccleſiæ Veteris Budensis*.

Vizkeleti Pál udvarbíró kezén lévő javak közt:

„Habuit *apotecam* in qua continentur diversa medicamenta, herbae et aquae destillatae in aliquot vitris. In domo secretarii habentur quatuor capsae literis iudicialibus et processibus causarum plenae.”

Nyitra vár 1582 március 15-én felvett hadi leltárából
még megemlíendő:

„Unum par timpanorum aeneorum pro equitibus, quod *Matthiae regis fuisse dicitur*

Az 1596-ban (november 22-én) felvett inventárium szerint Fejérvöy István nyitrai püspök halála után maradt többek közt:

„Tabulae lignae cum iconibus seu imaginibus cardinalium et episcoporum diversorum, 2.

Effigies reverendissimi domini *Zachariae Mosoczy* in *marmore alba* exculpta.

Effigies quaedam pictae.

Almaria seu repositoria librorum, 2.

Effigies pictae reverendissimi quondam domini *Pauli Abstemii et Valentini Nagwathy*, 2.”

Eredetie a m. kir. Orsz. Levéltárban: Urbaria et Conscriptiones fasc. 77. No. 17. jelzet alatt két példányban, egyik *A.*, a másik *B.* betűvel megjelölve. — Mi az *A.* példány másolatát adjuk s a *B.* példány eltéréseit zárjelben közöljük. A jegyzetek adatait legnagyobb részt Maittaire—Panzer: Annales Typographici-jéből vettük.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

Egy eperjesi polgár könyvtára a XVII-ik században¹

Az 1645-ik esztendőben meghalt Eperjesen Keiffel János polgár, kinek hagyatékát ugyanezen év november 16-án vették fel Lengfelter Dániel Eperjes város bírása, Faust János és Serédi János „inventátorok” Az „ingó bingó martalék”-ok, továbbá „arany és ezüst marhák és fehér marhák és fehér ruhák” közt a következő könyvek találtattak:

Német Biblia, Lutheri; kinek az utollyán vagyon Biblisch Namen und Chronickbuchin Folio
Item Német Postilla Vasárnapokra és Idnepekre Johannis Gigaursin Folio
Item Hortulus Animae, Lustgarten der Seelein 4 ^o
Item Postilla német, Spangebergiiin Folio
Item Kegeli Zwelff Andachtenin 4 ^o
Item De conservanda valetudine, németül, Johannis Vitidriiin 4 ^o
Item Német Postilla, Gregorii Zarnovcza, dritte (<i>sic</i>) Theil, ez isin Folio
Item Theatrum Tragicum, Német históriák, Martini Zeileri	in 8
Item Himerl Schlüssl. Német Imátságos könyv Abraham Bognerin 8
Item Postilla németül, Johannis Spangenbergiiin 8
Item Német Canzionale az <i>kassai</i>in 8 ^o
Item Kinderlehre von der Erbsündein 8
Item Zwelff Geistliche Andachten, Philippi Kegeliin 8
Item Gebetbuch, Habermanniin 8
Item Golden Kleinodt der Kinder Gottes. Emanuelis Houthenin 12
Item Eöt kis könyvecskében in minori	12 az egész Német Biblia
Item Ein vnd fünffzig Andachten, Gerhardiin 12
Item Két Psalterium német in maj.12
Tehát tizenennyolcz mű, huszonkét kötetben. De ez még nem minden.	

Az inventátorok november 17-én folytatták a hagyaték felvételét, a mi-
kor még a következő könyvek kerültek elő:

¹ Megjelent: MKSz 1907. 380—381.

Német Postilla, Spanbergeri	in Folio
Prophetæ Jonæ Ausslegung, M. Lutheri	4 ^o
Zwelff Andachten, Kegeli	4
Catechismus die fünff Hauptstücke der Christlichen Lehre.	
Cyriaci Spangerberg	4
Amor meus crucifixus. Passion Predigt, Elie Ursini	4
Biblia Martini Lutheri. Deutsch Johannis Sauberti	8
In Habacuc (?) Predigten, Johannis Cepris. Deitsch	8
Leichpredigten, M. Johanni Spangenberg	8
Schatzkammer Abrahami Bogners	8
Catechismus, deutsch. Simon Gerengel	8
Betbüchlein	8
Von der heiligen Dreifaltigkeit, kurzer Unterricht	8
Sieben Predigten von Ewigh Leben. L. Pollion	8
Eötven szent elmékedések Gerhardi Perinai	8
Danksagung v. gebet auff vornehme Fest. L. Pollion	8
Egy a fő mesterségekhez való figurás képes könyv	in Folio
Amulete Joh. Weberi	12
Psalterbüchle	16
Item más német könyvecske	16
Összesen 38 mű, negyvenkét kötetben. (Orsz. Ltár. N. R. A.	
847:4.)	

Egy magyar főúr könyvtára a XVI. században¹

Tudvalevő, hogy a XVI. században Magyarországon a tudományok művelésével, könyvgyűjtéssel és hasonló békés dolgokkal nem értek rá az emberek foglalkozni azon egyszerű oknál fogva, mert, *inter arma silent musae*". Akárhányan főuraink közül még írni sem tudnak, mert pl. mikor valami okirat aláírásáról van szó, akárhányszor azt a megjegyzést találjuk ott, hogy „Én, X., aláírtam Y. helyett, aki nem tud írni”. Annál meglepőbb, hogy mégis akadtak főurak, akik úgy irodalmi működésre, mind pedig könyvtár alapítására alkalmat és módot találtak.

Ezek közé tartozik Bethlenfalvi Thurzó (II.) Szaniszló, Thurzó Kristófnak és Horgai Rhelinger Magdolnának fia,² kinek életéről igen keveset tudunk. 1531-ben született. Férfikorában (1559—1583-ig) Szepes-megye főispánja volt és Nagy Iván szerint a Szepességben Luther tanainak buzgó ápolója volt. A XVI. század nyolcvanas éveinek közepe felé azonban itt hagyta Magyarországot és Augsburgba költözött.³ Életének legkimagaslóbb pontja, melyről a levéltári források legtöbbet beszélnek, az a 24.000 forintos kölcsön, melyet még I. Miksának adott a bécsi polgárok kezessége mellett, amelyről szóló adóslevelet (mely 1573. IV. 8-án kelt halála után tényleg meg is találták íróasztalában⁴ és amely kölcsön esedékes kamatait az udvar évenként ki is utalványozta neki.⁵

1585. X. 21-én már végét érezhette, mert végrendeletet csinált, melyet 1586. IV. 9-én bekövetkezett halála után (V. 17-én) bontottak fel.

Halála után négy augsburgi polgár vette föl a hagyaték leltárát, amelyben a következő könyveket találták:

Bucher in ainem Kasten befinden worden :

Theatrum orbis terrarum in folio.	Chosmographia Munsteri in folio
Exemplaria duo	Biblia Sacra. Tomi 5 in 16mo.
Adagia Erasmi in folio	

Alle in 16mo

Testamentum novum Erasmi	Psalterium Eobani Hessii
Flauuii Josephi Historia Tomi 3	Polibii Historia

¹ Megjelent: MKSz 1909. 94—95.

² Wagner: *Analecta Scepusii* IV. 61.

³ Nagy Iván: *Magyarország családai*. XI. 201.

⁴ Orsz. Levéltár: N. R. A. fasc. 436: 50.

⁵ Orsz. Levéltár: Ben. Resol. 21—26. kötetek.

Publius Cornelius Tacitus
 Xenophonis opera. Tomi 2
 Opera Liuii. Tomi 4
 Salustius. Exemplaria duo
 Diodori Siculi Historia
 Herodotus
 Appiani Alexandrini Historia
 Antiquitatum variarum authores
 Psalterium Graecae
 Peccationes ad imitationem
 Psalterii. Exemplaria 2
 Dominicae praecationis explanatio
 Praecationes Biblicae SS. Patrum
 Praecationes Erasmi Roterodami
 Historiae Romanae Authores varii
 Herodiani Historiae
 Suetonius
 Mores et ritus onnium gentium
 De Turcarum moribus Epitome
 Valerius Maximus
 Justinus
 Chronica Carionis
 Commentaria Caesaris
 Lucanus
 Dictys Cretensis de bello Troiano

Quintus Curtius
 Apophthegmata Erasmi Roterodami
 Colloquia Erasmi
 Flores Poetarum
 Martialis. Exempla 2
 Manilius
 Ausonius
 Claudianus
 Horatius. Exempla 2
 Marcellus
 Jacobus Sauzarius
 Siluius Italicus
 Opera Quidii Tomi 3
 Juuenci Coelis Sedulii Po. 1518
 Catullus Tibullus Propertius
 Problemata Alciati
 Petrarcha Italico
 Orlando Furioso. Tomi 2
 Seneca
 Terentius
 Plautus
 Vergilius. Exempla 2
 Operum Ciceronis. Tomi 10
 Institutiones Juris, exempla 2.

In 8°

Morta Erasmi Roterodami
 Gli Costam le legge et vsanze de
 legonti
 Sleidani Historia
 Methodus Juris C. Lagi
 Orlando Furioso (másodsor)
 Boccatus
 Amadis de Garile. Tomi 11
 Theophrasti operum. Tomi 2

Plutarchus
Hungaria Antonii Bonfinii
 Poloniae descriptio Alex. Gwagnini
Tripartita Hungariae
 Ptolomei chosmographia
Articuli Hungariae, manuscripti
Decreta Hungariae, manuscripti
 Moderna Historia Belgica.¹

A könyvtárban tehát 71 mű volt 111 kötetben. Kettős példány volt 7. Alakra nézve folio volt három munka, octáv volt 16 mű, végül tizenhatod volt 53 munka. Közülük csak négy magyar vonatkozású, ezek közül is kettő kézirat.

A könyvek után felsorolják a leltározók az elhunyt főúr íróasztalában talált okleveleket is, ezek azonban — végrendeletét kivéve — mind adós-, és záloglevelek, melyeknek történeti becsük alig van.

Feja Dávid könyvtára.¹

Kassa hőselelkű birája, kit Caraffa az 1687-ik év tavaszán Eperjesen minden igaz ok nélkül kivégeztetett, tanult, irástudó ember volt. Bizonyítja ezt, hogy midőn megöletése után a szepesi kamara által kiküldött bizottság, névszerint Grundelfinger János, Erhard Márton-János és Lukacsik Gergely javait leltározták, hagyatékában sok könyvet, köztük több magyar nyelvűt is találtak. Magyar nyelvűek voltak a magyar biblia, magyar Postilla, „Első része az evangeliumoknak,” Váradnak orvoslása, „Inteő és tanító levél” stb.

Helyi vonatkozású könyvek voltak Mautner János kassai tanár: Tabellae Logicae címen 1640-ben Löcsén megjelent műve.² Fabricius János szintén kassai ember volt, aki Sámbar Mátyás kassai jézustársasági atya ellen irt hitvitázó könyveket. Egyik volt a: „Dissertatio apologetica,” mely Löcsén 1669-ben jelent meg és ma már csak két példányban ismeretes; a másik a: „Solidissimus coelestis veritatis malleus.” Megjelent 1670-ben Kassán.³

Érdekes, hogy Feja hagyatékában kéziratokat is találtak, Ladivér Illés⁴ epigrammáit kéziratban, továbbá statutumokat, városi (kassai) protocollumokat stb.

A m. kir. Orsz. Levéltárban őrzött könyvjegyzék a következő:

1687. augusztus havában. Kassán.

Feja Dávid elkobzott könyveinek jegyzéke.

Inventarium

Bonorum mobilium et immobilium executi Davidis Feja et Mariae Faygel eiusdem relictæ viduæ propriorum, item et simul acquisitorum ad decretale inclytæ camerae Scepusiensis mandatum per nos subscriptos factum.

Sub numeris

Conscriptio librorum

1-mo. Reipublicæ Romanæ in exteris provinciis bello acquisitis constitutæ commentariorum libri duodecim. In filera.

¹ Megjelent: Történeti Közlemények Abaúj—Torda vármegye és Kassa város múltjából. 1912. 104—106. Ld. még KtF I. 135. és ennek jegyzeteit.

² Szabó: Régi Magyar Könyvtár: II. k. 157. l.

³ Szabó: Régi Magyar Könyvtár: II. k. 332 és 338. l.

⁴ Ladivér Illés az eperjesi collegium tanára, majd 1682-től annak rectora volt. Eperjesre Szászvárosról hívták meg. Meghalt 1686. április 2-án. Ld.: Hörk, Az eperjesi coll. tört. II. 47. l.

- 2-do. Biblia Hungarica. hic liber modicum minor priori.
- 3-tio. Postilla Hungarica in 4-to.
- 4-to. Tripartitum seu articuli regni Hungariae.
- 5-to. Első része az evangeliumoknak és az epistoláknak tanusága in quarto.
- 6-to. Váradnak orvoslása in 4-to.
- 7-mo. Secunda pars Sylvae vocabulorum et phrasium in 8-vo.
- 8-vo. Michaëlis Beutheri iuris consulti atque historici clarissimi in 8-vo.
- 9-no. Refutationes authorum Therrenii in 8-vo.
- 10-mo. Regium Christi sacerdotium in 8-vo.
- 11-mo. Loci theologici praecipui authore Philippi Melanthonis in 4-to.
- 12-mo. Joannis Mautherii Pannonici tabulae logicae in 4-to.
- 13-tio. Matthiae Dresseri de festis diebus Christianorum Judaeorum ethnicorum in 8-vo.
- 14-to. Liber seu extractus articulorum manu scriptus in 4-to.
- 15-to. Disputationes theologicae Jacobi Armenii in 8-vo.
- 16-to. Articuli universorum statuum et ordinum regni Hungariae in 8-vo.
- 17-mo. Sacrae theologiae problemata (sic!) in 8-vo.
- 18-vo. Intő s tanító levél authore Michaelis Wörösmarty canonici Posoniensis in 8-vo.
- 19-no. Eruditionum scholasticarum partes tres in 8-vo.
- 20 mo. Joannis Hospiniani Stajnani organi Aristotelei in academi Basiliensi professoris quaestionum dialecticarum libri sex in 8-vo.
- 21-mo. Theodoreti Ciri dialogi tres in 8-vo.
- 22-do Liber epistolarum Joannis Jacobi Ciriney in 8-vo.
- 23-tio. Duo Gallicarum rerum scriptores nobilissimi, liber minor quam in octavo.
- 24-to. Articuli statutorum comitatus Turoczensis manu scriptus in 8-vo.
- 25-to. Duo libri Joannis Fabricii contra patrem Sambar in 4-to sine compactura.
- 26-to. Collegii Eperiessiensis evangelici directoris M. Ladiveri diversae theses et epigrammata variis personis tempore dominii Tököliani dicata et Fejae oblata in uno fasciculo.
- 27-mo. Lieber haereticus locorum theologicorum lacer sine compactura in 8-vo.
- 28-no. Articuli iuris tavernicalis civitati Cassoviensi dicati, in medio.
- 29-no. Fasciculus rationum civitatis Cassoviensis officialium, ex libris 10 constantans.

30-mo. Emericus Thököly, universis orbis christiani statibus salutem etc. Liber sic intitulatus in 4-to.

31-mo. Jura civilia manu scripta sine compactura in 4-to.

32-do. Prothocolum actorum civitatis Cassoviensis sub iudice Martino Madarasz.

Inter hos libros inveniuntur (uti ex subscriptionibus videre est) etiam libri prioris mariti Mariae Feygel, nempe Ladislai Pasztohy et affinis Michaelis Kallay.

Literalia vero instrumenta, alias sat minuta factum propriorum bonorum concernentia tunc sequestrabuntur, quando per decisionem cameralem fiet divisio. Habentur etiam diversa proiecta iuridica et scripta ad diversos pertinentia minus valentia.

Országos Levéltár. Urb. et Conscr. fasc. 9. Nr. 55.

Kivonatok a márkusfalvi Máriássy levéltár irataiból.¹

1589. január 19. („iuxta novum calendarium.”) *Rarpock.*

Bornemissza Péter özvegyének Gyótai Erzsébetnek levele Máriássy Ferenchez, melyben boldog új évet kíván neki, azután folytatja: „Hanem az *my nemeo keonyivek* ottan kegyelmednél az *my* részünkre maradtak, mondgya wala kegyelmed, hogy olczióban az ára lezálwán, hogy elkelnének és eladhatná kegyelmed, azért ha el nem adta kegyelmed”, kéri, hogy szállítsa le az árát és a milyen áron eltudja adni, adja el, amit pedig eddig eladott, annak árát küldje meg.

Papiron, zárópecséttel. — Batizfalvi rész: XXVII. csomó, 4. szám.

1642. január 31. *Patak.*

Klobusiczky András levele Máriássy Ferenczhez.

P. S. „Vagy *két deák kalendariumot* ha küldene kegyelmed, meghoznám kegyelmednek.”

Papiron, zárópecséttel. — Batizfalvi rész: XXVII. csomó, 61. szám.

1642. július 13. *Gyulafejérvár.*

I. Rákóczy György sajátkezű aláírásával és fejedelmi pecsétjével nyugtatja Máriássy Ferenczet, Rákóczy Pál árváinak bonorum praefectusát azon ingó javak, drágaságok tárgyában, amelyeket Gyarmán Lászlóval együtt a *fejedelmi kincstárba Sárospatakra beadott.*

A jegyzék pontosan és darabról darabra felsorolja a rengeteg pénzt, drágaságot, ruhát, köntösöket, fegyvereket, szőnyegeket, amelyek 16 ládába voltak elcsomagolva. Ezek közül *könyvek*:

„Egy kalamáris láda... hetedik fiókjában *holmi apró dib-dáb pápista eszközök*, egy derék kis könyvecske...

Második fekete beőr ládában sub littera B. találtatott

Egy skatulyában ezüst boldogh asszony kép, mely fekete hybanum fán áll.

11. Tizenegyedik ládában sub littera L.

Miséhez való psalmus egy papiroson, egy ezüsből való feszület, két miséleo könyv.

¹ Megjelent: KSZM 1917. 138—145. Ld. még a 141. tételhez fűzött jegyzeteinket.

14. Tizennegyedik ládában sub littera ().

Egy kalauz könyv.

Cosmographia egy könyv.

Theatrum historicum.

16. Itten vagyon tizenhatodik láda...

Egy peczet nyomo, kinek oktalan állat formája nem tudatik mi-choda kép."

Hat ivnyi papiron. — Batizfalvi rész: XXXIII. csomó, 9. szám.

1647. szeptember 16.

Máriássy Ferencz javainak jegyzéke.

A jegyzék harmadik oldalán 14. szám alatt: „Négy köny(v) in quarto."

Anno 1648. die 28. februarii Lőcsére jöven, egyik ülésládában találuk ezeket:

1. Anno 1602. esztendőbeli urbariumot.

2. Más regestrumos könyv, kiben dézma regestrumok és egyebek vannak.

3. 1622. évi bevétel és kiadás.

4. Roskoványi uram által beadott regestrum super erogationibus anni 1631.

5. Két zöld könyv, *kinek egyikében kezdették volt irni a törvényeket, melyek az ur székén revideáltattanak.*

6. Orvosságok — füwekbül.

7. Egy inventáriumos könyv szegény feleségem köntössiről és egyéb egyetmásáról.

8. Mójses irássiról irattatot könyv.

9. Más egy Mózes könyv.

10. Három eoregh kalendárium.

11. Káthai Mihály két levele.

12. Két magyar meditatio Kegely.

13. Ittem Mojsesrol irt könyv.

14. Memoriálékról irott könyv, melyet adott szegény Matyasovszky György, szegény Horvát Lászlóé volt.

15. Ispánságh viselésemkor anno 1635. esztendőbeli levelek.

16. Szegény megholt feleségemnek irattatott levelek, prémmel vannak bekötve.

21. Debreceni Tamás uramtól ispánságomban irott missilis levelek, 3 csomó.

22. Egy nagy csomó missilis levél 1645. április havából.

23. Herant Zsigmond missilis levelei.

24. Egy pugilaris könyv.

25. Egy bibulus Párisban Csáki István uram fassiói a taplyi jószág felől.

26. Egy regestromban holmi perek és missilis levelek.

27. Egy kötésben pergamenák.

Ugyanezen ládából vittem Marcusfalvára die et anno ut supra.

1. Deák és magyar tripartiumot.

2. Albae Juliae emanáltatott könyv a Szent-Háromságról.

3. Nucleus iurium viáltatot.

4. A fejedelemnek eő Nagyságának dedicáltatott magyar könyv.

5. Mojses könyve.

6. Minus tripartitum operis iur.

7. Reconciliatio cum hungaris facta.

8. Tabula coelestis.

9. Manifestum ille, a mint resolválta magát a császár eő felségének az erdélyi fejedelem eő Nagysága.

10. Hét hosszas edgyik-másik in octavo regestrumok.

12. Tíz csomó missilis levél, az egyik kicsinyke.

Anno 1648. die 29. februarii az másik ülés ládában Lőcsén ezeket találtuk.

1. Urbarium ad diversa bona.

2. Egy registrum szegény Máriássy Györgyé.

3. Ispánságomban való sok holmi memoriálék pergamenában.

4. *Szepes vármegye diárium.*

5. Más diárium.

6. Egy tengeri csiga.

7. Mojses könyve.

8. Egy táskában köz levelek.

9. Más egy kisebb táskában levelek.

10. Litterae Stolenses.

11. Statutio in curia Styepán.

12. Szolgabírákkal vetet regestrum.

13. Fassiones aliquae in Gánócz.

14. Marcusfalvára való valami misilis veszekedő levelek.

15. Gerlach falussi levelek.

16. Régi divisionalisokról való levelek.

17. Fasciculus sub littera N. cum urbario Csetnekiensi.

18. Egy néhány arcuson holmi számadások.

19. Mengusfalussi határjárás levelek és egyéb levelek.

20. A tállyai szőlőkről való levelek.

21. Batizfalusi curiának inventárium.

22. Egy pergamenában donatio levél.

23. Egy pergamenába kötött iratok és szép memoriálék.

24. Gánóczi földekről való levelek.

25. Máriássi Györgynek írott missilisek.
 26. Haraszt és Mengusfalva között való concambium.
 27. Thurzó Sztaniszló végezésse.
 28. Egy fejr papirosban csinált donatio.
 29. Más egy kicsiny donatio.
 30. Jobbágyok számára való czédulák, amint fel szokták vetni.
 31. Holmi registrumocskák fejr posztóval öszve köttettek.
 32. Születésünknek napja.
 33. Berzétei határjárás levelek.
 34. Productio litterarum peremptoriarum.
 35. Ittem más holmi perekről való levelek.
 36. Máriássi András holmi kereskedéseiről való írassi.
 37. *Holmi régi törvények.*
 38. Mengusfalusi levelek.
 39. Az szegény anyám és hugai osztálylevelek.
 40. Levelek sub litteris F. A. T.
 41. Csetneki és egyéb ezüst marhákról való levelek.
 42. Ujfalussi János és Gergely levelei.
 43. Concambium curiae Gánócz.
 44. Litterae fassionales Kalnae.
 45. Registrum de proventu Batizfalvensi.
 46. Más holmi misilis levelek.
 47. Rudnai Körössi levelek.
 48. Jó János levelei.
 49. Decimae nobilium Fel Sebes.
 50. Obligatoriae Stephani Jásza.
 51. Missilis levelek.
 52. *Decem lanceatorum privilegia.*
 53. Christophori Letkovski levelei.
 54. Pro nobile Antonio Cséáni levelek.
 55. Ezen kívül 7 csomóban holmi levelek.
 56. Marcusfalvát és Vogendrízelt láttatott törvényekről való levelek.
 57. Attestationes de decimis.
 58. Fassiones Joannis Malatinszki.
 59. Vogendrízeli Czelder Hámor felől való levelek.
- Anno et die ut supra stb.
1. Ittem ebből a ládából vettünk ki egy generale decretumot.
 2. Tikonicz nevű könyvet.
 3. Tripartitumot kicsint Liptait.
 4. Summum Bonumot.
 5. Batizfalussi registrumot.

6. Egy csomó levelet, melyek közt urunk levelei is vannak.

Papiron, négy lapos hosszúkás könyv alakban. — Batizfalvi rész: XXVII. csomó, 8. szám.

1752. július 26. Bilin.

Márkusfalvi Máriássy Klára előbb néhai Vattai Farkas, most pedig Pribóczi Beniczky Farkas neje, összeiratja Vattay Farkas javait, ezek közt:

„*Catalogus librorum.*”

Conradi Dieterici Institutiones.

Christiani Vaisy Logica.

Minersalis historia stylo germanico.

C. Julii Caesaris Commentarii autore Christophoro Cellario.

Marci Tullii Ciceronis libri 3.

Joannis Althusii juris prudentiae Romanae libri 2 in uno volumine.

Johannis Sturmii libellus de periodis.

Joh. Hübner germanicus.

Articuli diaetales anni 1715.

Marci Tullii Ciceronis epistolae.

Johannis Slajdani Commentarium.

Bellarminus enervatus.

Christophorus Cellarius Belsianus.

Homilie in Evangelia autore Johanne Hofmejsztero.

Cornelii Nepotis Historia.

Philippi Melanchtoni Rhethorica.

Compendium Theologicum Hutterianae.

Hübneri Geographiae tomi 3.

Jacobi Quiari tractatus.

Samuel Puffendorffii libri duo.

Novus thesaurus synonymorum latino-germanic.

Joannis Vigandi in Prophetis explicatio.

Evangelia et Epistolae latino hungaricae.

Magyar Krónika authore Joanne Kovács.

Orbis sensualium.

Francisci Paris-Papai dictionarium latino-hungaricum.

Tripartitum Szegedii.”

Batizfalvi rész: XXVI. csomó, 57. szám.

1. Eckhardt Sándor széleskörű kutatásai után az első magyar költő életéről újat mondani már alig lehet. Mégis a levéltárakban itt-ott akadnak még morzsák, amelyek az eddigi kutatások eredményét némileg kiegészítik. Így pl. Eckhardt említi, hogy Balassit 1575-ben az erdélyiek, Hagymássy Kristóf kővári katonái elfogták, amely tényről Istvánffy is megemlékszik.² Istvánffy leveleiből a vonatkozó részeket Eckhardt ismeri, ámde figyelmét elkerülte Istvánffy 1575. július 31-én Bécsben kelt és a körmendi levéltárban megvolt levelének következő része:

„Passa Budensis scribit archiduci, *esse in suis manibus* captivum filium Joannis Balassa per Transilvanos ei missum, si est credibile, quod hactenus credere vix potui”.

Nem tudjuk ellenőrizni, hogy a budai pasa valóban írt-e efféle Ernő főhercegnek, de ha tényleg ezt írta, akkor hazudott. Istvánffynak tehát igaza volt, mikor azt írta, hogy ezt a híresztelést alig lehet elhinni, mert Hagymássy Balassi Bálintot a töröknek nem adta ki, hanem szabadon eresztette.

2. 1588 tavaszán Eckhardt szerint Bálintot kinevezték Érsekújvárra hadnagynak, ahol kapitánya és főnöke Samaria de Specia Casa lett, aki vel Bálint csakhamar összeveszett és Érsekújvárról távoznia kellett.³ Úgy látszik Balassi ebben és más ügyben 1588. január vége felé vagy február legelején Ernő főherceghez supplicatiót adott be, mert 1588. február 16-án a főherceg nevében Balassihoz végzést intéznek, mely eredetiben a következőképpen hangzik:

„Serenissimus archidux Austriae Ernestus, dominus noster clementissimus magnifico Valentino Balassa ad suam supplicationem benigne respondendum esse censuit: Suam nimirum serenitatem ne nunc quidem videre, qua ratione commoda eius postulationibus hoc tempore posset satisfieri.

De officialatu enim Zeolesiensis cameram, id quam ad negocium necessario erectum fuisset, nondum deliberasse nec proposuisse, hinc suam serenitatem quoque nihil certi promittere ac statuere posse.

¹ Megjelent: ItK 1954. 415—416. p. A lábjegyzetekben említett jegyzéket lásd a függékben.

² Eckhardt Sándor: *Az ismeretlen Balassi Bálint*. Bp. 1943. 58—59, és 235. l.

³ Eckhardt: *I. m.*, 163. l.

Eandem fere rationem esse stipendiorum equestrium in Vywar. Eos enim, qui iam quidem expensae ibidem meruissent agerrime laturos, si aliquot equites praeter legitimam causam ipsis adimerentur ac alii cui-piam assignarentur. Praeterea hoc etiam considerandum occurrere, ipsum Balassam tali facto multum odii ac malevolentiae sibi procul dubio hinc inde apud milites Vyvarienses, et eos quidem veteranos constaturum esse. Quapropter suam serenitatem illam benigne exhortandum ducere, ut eosque aequo ac patienti animo subsistat, donec lustratione confinium regni iam instans suscepta fuerit. Tunc quidem dominis commissariis iniunctum iri, ut omnem animum ad eius promotionem, quantum res et status Vyvariensis vel alterius alicuius loci passurus sit, sedulo intendant ac suam serenitatem referant. Quos quidem commissarios ipsemet etiam postmodo adire ac minore poterit.

De reliquo suam serenitatem illi benigna gratia propensam esse.

Viennae 16 february 88.

Kivül más frással: Suplicationes Valentini Balasa, Petev et aliorum, quos ex aula ad commissarios direxerunt. — Nichil.

Pro commissariis.

A körmendi levéltárban levő ezen végzésben tehát Balassával tudatják, hogy a főherceg most sem látja, hogy kérelmeit milyen megfelelő módon tudná kielégíteni.

A második bekezdésben szó van egy szállósi officialátusról, azonban közelebbi megjelölés nélkül ma már azt sem lehet eldönteni, hogy itt melyik Szállós tisztségéről van szó, mert Szállós nevű helységek Nógrád, Bars és Nyitra vármegyékben is valának. E szállósi tisztség ügyében a döntés úgy látszik a magyar (vagy szepesi) kamara kezében volt, ez azonban ez ügyben ekkor még sem nem tanácskozott, vagy döntött, sem előterjesztést nem tett, így tehát a főherceg sem biztosat ígérni, sem rendelkezni nem tudott.

A leirat harmadik bekezdése az érsekújvári lovas zsoldosok valami előttünk ismeretlen ügyét említi, amelyből kifolyólag az érsekújvári katonák és veteránok részéről Balassát sok gyűlölet és rosszindulat érte, felhívja tehát a főherceg, hogy várja meg türelmesen, míg az ország határainak jelenvaló szemléje megtörténik. Addig is a commissarius uraknak meghagyatik, hogy amennyiben Érsekújvár vagy más helység ügye és állapota engedi, mindenképpen igyekezzenek kinevezéséről (vagy előléptetéséről) gondoskodni és a főhercegnek erről jelentést tenni. Úgy látszik, hogy az érsekújvári katonaság és Balassi közti ismeretlen és ez utóbbira nézve kellemetlen ügy valahogy tisztázódhatott, mert 1588 tavaszán Balassi elnyerte az érsekújvári hadnagyságot, amelyet azonban a Samariával támadt viszály miatt csakhamar ott kellett hagynia.

3. Jelen sorok írójának félszázados kutatásai során többek közt sok XVII—XVIII. századi régi könyvtár katalógus került a kezébe, azonban

e jegyzékekben Balassi könyveiről igen ritkán történt említés. Így pl. 1604. aug. 25-én Galgócson inventálták a tanult és intelligens Török Balázs könyveit, és ezek közt 62. tételszám alatt meg volt Balassinak „Betegh lelkeknek való feües kerteczke” című könyve.³ 1645. április 6-án összeírták a Makovicza várában levő könyveket, és itt a „harmadik alsó fiukban” meg volt: „Balassi Bálint énekes könyve No. 1.”⁴

1687. május 28-án leltározzák és felértékelik Keczer Gábor könyveit és itt meg volt: „Valentini Balassy Canciones”, amelyet 20 dénárra becsültek.⁵

1704-ben összeírják a turóczi jezsuita residencia könyvtárát és ebben ekkor meg volt: „Balassa Valentini: Cantiones Hungaricae. Leutschoviae 1674.”⁶

Ami végül a Batthyányak németújvári könyvtárát illeti, a körmendi levéltárban megvan Batthyány Ádámnak 1651. szept. 17-én készült és a németújvári várban „egy fekete Alamariumban léüő keönyveinknak az Cathalogusa”, melynek 17. számú tétele:

„Gyarmathi Balassa Bálinthnak Thirsisnek Angelicával, Sylvanusnak Galatheával való szerelmekről szép magyar Comedia” című könyve.

Ugyancsak Ádám följegyzi 1656. január 1-én, hogy: „Az kis író házunkban valo armariumban” Németujváron miféle könyvek vannak. Itt a 12. tétel szám alatt: „Balása Balintnak Istenes Éneki — 1., példányát találjuk.

Természetesen nincs kizárva, hogy a könyvtárak jegyzékeiben Balassi könyvei itt-ott a szerző megnevezése nélkül, esetleg: Liber Cationum, vagy Liber Poematum címen lettek elkönyvelve, azonban ezekre a szerző ismerete nélkül nem foghatjuk rá, hogy Balassi költeményes könyvei voltak.

³ Orsz. levéltár Neo Reg. Acta fasc. 353 nro 35. — Szabó: *Régi m. könyvtár*, I. k. 47. és 86. lapján jelzi, hogy B. ezen könyve Krakkóban 1572-ben és 1580-ban jelent meg, hogy itt melyik kiadás értendő, a katalógusból nem tűnik ki.

⁴ Eredetije a tolcsvai Bónis család levéltárában.

⁵ Orsz. Levéltár: Urb. et Conscr. fasc. 79. nro 24.

⁶ Orsz. Levéltár: Jesuitica Tyrnav. fasc. 22. nro 49. Megjegyzendő, hogy Szabó ennek a könyvnek 1674 évi lőcsei kiadását nem ismeri.

FÜGGELÉK

A függeléke olyan könyvjegyzékeket és könyves adatokat soroltunk, amelyeket Iványi Béla publikációiban, vagy hagyatékában megemlített, esetleg kivonatolt.

Index geminus Bibliothecae, ab Illustrissimo Comite ac Domino, Domino *Georgio Thurzo* Comite supremo ac Perpetuo de Arwa, Regni Hungariae Palatino, Iudice Cumanor(um), Sacr(ae) Reg(iae Maiest)t(a)tis Locumtenente et intimo Consiliario etc. comparatae, Pro unico eoque charissimo filio, Mag(nifi)co Comite Emerico Thurzo de Arwa, in tutis ac fidis librorum castris tum militante: Quorum alter Alphabeticum Auctorum ordinem; alter situs et collocationis seriem continet

Conscriptus in Arce Bytchensi, Anno
DIVa PaLatIno LaVs CresCat, LaVs qVoqVe Nato;
CresCat Io(sic!)NatVs VIVat VterqVe DIV

A

Augustini Marlorati in N(ovum) T(estamentum) Catholica (Ex)positio.
fol.

Antonij et Maximi Monachor(um) sententiae Theologicae, Item P(etri)
Galatini de Arcanis catholicae veritatis, et Johan(nis) Reuchlini
de arte Caballistica fol.

Alexandri Alesij Scoti ordinatio Ecclesiastica 4to

Alberti Graweri Ludimag(istr)i Cassouien(sis) Bellum Caluinianum 4to

Alberti Husselij in E(van)g(e)lia D(omi)nicor(um) et festor(um) dier(um),
Tomi VI. M(anu) Scripti fol.

Aegidij Hunnij Commentar(ia) in Matthaeum (Evan)g(e)listam 8°

in Johannem E(van)g(e)listam

in Ep(isto)lam Pauli ad Romanos et
Ephesios

in prior(em) Ep(isto)lam ad Corinthios

Eiusdem in Ep(isto)lam ad Philippen(ses) Thessalon(icensis) et Titum
in Ep(isto)lam ad Hebraeos et primam Johannis de Trinitate et de
persona Chr(ist)i q(uae)st(iones) et respon(sa)

de Sacramen(to) utriusq(ue) Test(amenti) per quaest(iones) et respon(sa)
Disput(ati)o(n)es Theologicae Marpurgen(ses) Methodus Con-
cionandi

Andreae Osiandri Enchiridion Theologicum 8°

Athanasij Anastasij et Basilij Dialogi Graecolatini T(theodoro) Beza
interp(rete) 8°

Alexandri Alesij assertio d(oct)r(i)nae Catholicae ac responsio Josiae
 Semleri ad librum Francisci Stancari 8°
 Augustana Confessio 12°
 Alberti Molnar Catechismus Haydelbergen(sis) Vngar(us) Item Psalte-
 r(ium) Ambrosij Lobwasseri 12°
 Alcoranus in Latinum sermonem translatus 4to
 Abrahami (Ortelij) Theatrum Orbis terrarum fol.
 Abrahami Bu(chol)zeri Isagoge Chronologica fol.
 Appiani Alexandrini Romanorum historia fol.
 Antonij Bonfinij Decades Rer(um) Hungaricar(um) Anno 1581. fol.
 Antonij Bonfinij Decades Rer(um) Hungaricar(um) Anno 1606. exens.
 Antonij Sabellici histor(iae) Venetae libr(i) 33. 8°
 Antonij Albizij Christianor(um) Principum Stemmata fol.
 Arrianus de rebus gestis Alexandri Magni 12°
 Accursij et Antonini Contij, Cod(ex) D(ivi) Justiniani repetitae lectionis
 lib(ri) 12.
 Antonini Contij Volumen II. paruum cum authenticis Justin(iani)
 Constitutionib(us)
 Antonij Sabellici Rapsodiae Historiar(um)
 Aristoteles de anima cum commentar(iis) Johannis Alexandri
 Aristoteles de Coelo et de Anima
 Aristoteles de arte inueniendi Interp(rete) Joachimo Perionio
 Andreae Matthioli Apologia
 Aesopi fabulae
 Antonij de Guevarra Horologium Principum
 Aegidius de regimine Principum
 Aegidij Hunnij Apologia Germanica pro Lib(ro) Concordiae contra
 Hoffmannum
 Antonij Benbellonae tempestiuum suscitabulum
 Egidij Hunnij de M(aies)t(a)te S(acro) S(anctae) Scripturae: Item Epitome
 Biblica:
 Item praelectiones in uiginti priora capita Geneseos 8°
 Alberti Molnar Grammaticae Hungaricae libri duo in 8°
 Andreae Eudaemonij Jesuitae Apologia pro Henrico Garneto Anglo
 in 8°
 Alexandri Sardi de moribus gentium, contra Machiauellum. Item
 Cagnolus de institutione Principis in 8°
 Ambrosij Tom(i) 1. 2. et 3. in fol.: in uno libro etc.
 Annales Michaelis Glycae in 4to
 Anton(ius) Misaldus de secretis hort(or)um 8°
 Augustini opera omnia in tomis X in fol
 Andreae Wesalij Paraphrasis in 8°
 Adami a Stang Institutio Principis Chr(ist)iani in 8°

B

- Biblia Sacr(a) Hebr(aice) Graece cum duplici Lat(ina) V(ersione) (ve)teri
et noua
Novum/Testament(um) item Graecolat(inum) Ben(edicti) Ariae
(Mon)tani Tomi 2
- Biblior(um) Sacr(or)um Hebr(aice) Chald(aice) Graece Latine Italice
(G)erman(ice) Eliae Hutteri primus Tomus. Reliqui omnes deside-
rantur a libris Samuelis usq(ue) ad No(vum) Testam(entum)
- Biblia Sacr(a) Hebraica. E(liae) Hutteri
- Biblia Latina ex ersione Jeronymi
- Biblia Bohemico Idiomate
- Biblior(um) Sacr(or)um V(eteris) T(estamenti) Immanuele Tremellio
et Fr(ancisco) Junio interp(rete) Tomi II. in nigro hososerico (sic!)
cum Arg(enteis) bul(lis) fol.
- Bibl(ia) Sacr(a) V(e)t(er)is Test(amenti) Vulg(ata) Edit(io) in rubr(o)
holos(erico) cum arg(enteis) bull(is) 4vo
- Barthol(omaeus) Platina de Honesta voluptate
- Barthol(omaei) Facij et Johannis Jouiani Pontani histor(iae)
- Brutum fulmen Sixti V. Papae
- Benedicti Faurentini Consilia Medicinalia ad o(mn)ium morbor(um)
g(e)nera
- Bertrami Damiani dispositio orat(oria) in Ep(isto)lam Pauli ad Roman(os)
- Barthol(omaeus) Delbene Patricij Florentini Ciuitas Veri siue morum
Bohemici articuli dietae Pragensis Anni MDCIIX.
- Balth(asar) Ostann Oratio de statu animae post mortem etc.
- Boemiae trium statuum fidei confessio. German(ice) 8°
- *Blondus Flavius de Roma triumphante in fol
- *Beda in Prophetas 4. in Samuelem, in libros quaestionum XXX. in
Ezram, et Nehemiam, in Tobiam, et de Tabernaculo ejus vas (de
sacer)dotum Vestibus etc. in fol.
Item Gr(egorii) Nazanzeni de Theologia libri 5.
Item Eju(sde)m de creatione hominis liber, cui adjuncti sunt multi
(v)arij alij tractatus in calce o(mn)ia haec in uno libro

C

Caesaris Baronij historiae Ecclesiasticae

Tomus Primu(s)
Tomus Quartus
Tomus Septimus
Tomus Decimus

Tomus Secundus
Tomus Quintus
Tomus Octauus
Tomus Vndecimus

Tomus Tertius
Tomus Sextus
Tomus Nonus

Cosmographia uetustissima incerti Authoris

Claudij Ptolomaei Geographia

- Caroli Sigonij de Antiquo Iure Ciuium Romanor(um). Item de Re-
publ(ica) Athenien(sium) et Lacedaem(oniorum) Item de Regno
Italiae historia ac fasti Consulares et Tryumphi Romanor(um)
- Consensus de Coena Domini author Anonymus
- Claudij Ptolom(aei) o(mn)ia opera, Geographia excepta
- Christophori Varseuicij Turcicae XIV.
- Claudij Cantiunculae I(uris) C(onsul)ti in 3. libr(um) Instit(utionum)
Justin(ijani) Paraphrasis
- Caroli Sigonij de antiquo Jure Italiae
- Caroli Sigonij de antiquo iure ciuium Romanor(um)
- Casparis Cholij Theses Med(icinae) de morbo Hungarico
- Concordia Elector(um) Principum et ordinum quorundam Imperij 4to
- Concordia eadem in 8°
- Conradi Dasypodij Volumen Mathematicum
- Confessio (szakadt) Chr(isti)anae conuersationis liber M(anu) Scr(iptus)
- Ciceronis (ph)ilosophia tomus 1.
Eiu(s)dem tomus 2.
- Conradi Gesneri Bibliotheca
- Ciceronis sententiae 12°
- Conr(adi) Ruhelij Homilia de authoritate Symboli Apostolici
- Ciceronianar(um) Orationum commentar(ius) copiosus in fol.
- *Casparis Ens, L(aureatus) Thesaurus Politicus, continens Instructiones,
dissertationes, aliosq(ue) de rebus ad plenam Imperior(um),
Regnor(um), Provinciar(um) etc. cognitionem Tractatus, 55. in 8°
- *Chrisostomi operum tomus 1. }
tomus 2. }
Ejusdem tomus 3. } in fol.
tomus 4. }
tomus 5. }
- *Item Chrisostomi super Esaiam lib(er) 1. in fol.
- *Cronica Naucleri
- *Commentarium Reipub(licae) Roman(or)um Wolffgangi Lazij in fol.
- *Cronicon Prodigiiorum Conradi Licostenis
- *Conuiuales sermones Georgij Pictorij Medici in 8°
- *Colloquium Altenburgense de Articulo Justificat(ionis) in 4to
- *C(aii) Cornelij Taciti opera cum Commentario in maiori 4to
- *Calendarium historicum Pauli Eberi in 4to
- *Calendarium Poeticum M(agistri) Joan(nis) Dunkeli in 8°

D

- Dauidis Reg(is) Psalter(ium) ex Hebr(aico) in Latin(um) et Ger(m)a-
nicum transl(atum)
- Digestum vetus seu Pandectar(um) Jur(is) Ciuil(is) tom(us) 1. cu(m)
Com(mentariis) Accursij
- Digestum nouum seu Pand(ectarum) Jur(is) Ciuil(is) tom(us) III cum
Commen(tariis) Accursij
- Dioscorides Pharmacor(um) Simpl(ex) et Rei med(icinae) lib(er) 8.
- Diogenis Laertij de vita et moribus Philosophor(um) itemq(ue) Cicer-
(onis) Sententiae
- Dauidis Rungij tractat(us) Germanicus de Persecutione Styriaca una
cum confutatione Papisticae cuiusdam q(uae)stionis, Scripturaene
an Ecclesiae maior sit autoritas in fidei negotio
Eiusd(em) disput(ationes) 12 ex Symbolo Ap(osto)lico. ibid(em)
- *Defensio pro trimembri Theologia
*Item de Dei verbo Expresso in 4to
- *Decreta Synodi Tirnauien(sis) Pontificiae Anni 1611 in 4to

E

- Equinarij Baronis J(uris) C(onsul)ti opera omnia. Item (Justinia)ni
Princip(is) Institutionum libri (4)
- Erasmi Roterod(ami) N(ovum) Testam(entum) Graecolat(inum) cum
annotationibus in fol.
Eiusd(em) Annotationes in Nou(um) Testam(entum)
Eiusd(em) de Libero Arbitrio
Eiusd(em) Paraphrasis in Ep(isto)las Pauli
Eiusd(em) N(ovum) Tes(tamentum) Latin(um) 8°
Eiusd(em) Adagia
Eiusd(em) Ep(isto)lae ad diuersos et aliquot alior(um) ad ipsum
Eiusd(em) Apophtegmata
Eiusd(em) Colloquia
- Eusebius in 4to
Eiusd(em) Historiae Ecclesiasticae pars prima in 8°
Eiusd(em) pars secunda et tertia
- Emerici Forgach Matrimonium tractantes aliq(u)ot Ep(istol)ae Prin-
cipum
- Eliae Bergeri Panegyris de Cruce Sanct(issi)mis R(egni) Hung(ariae)
insignijs
- Epistolae Consolatoriae Regum, Prin(cipum) etc. ad Henr(icum) Ranzo-
vium
- *Eusebij historiae in fol.

- *Erasmi operu(m) in tomis octo: { tomus 1.
tomus 2. desideratur
tomus 3.
tomus 4.
Ejusdem { tomus 5.
tomus 6.
tomus 7.
tomus 8.
tomus 9. } in fol.
- *Exp(licationes) Actorum Synodicor(um) Professor(um) Witerben.
(sic!) in 4to
- *Exam(ina e)orum qui ordinantur Philippi in 8°
- *Eobani (H)essi de tuenda bona Valetudine in 8°

F

- Fr(ancisci) Balduini in 4. libr(os). Instit(utionum) commentar(ia)
- Fr(ancisci) Hotomani J(uris)C(onsul)ti in 4. libr(os) Instit(utionum)
comment(aria)
- Flauij Josephi operum prior editio
- Flauij Vegetij de re Militari
- Francisci Junctini Florentini Speculum Astrologiae
- Francisci Guicciardini histor(iarum) libri prior XX. Eiusdem Histor(iae)
pars 2da
- Francisci Costeri Jesuitae Enchriridion Controuersiar(um) Theolo-
gicar(um)
- Fabij Quintiliani Oratoriarum Institut(ionum) libri 6.
- *Friderici Staphyli defensio pro trimembri Theologia Mart(ini) Lutheri
- *Farrago transactionum inter Caesaream et Regiam Hungar(orum)
M(aies)t(a)tem nec non literar(um) quarundam statu(tu)um (sic!)
tam Regni Bohemiae quam Austriae etc. in fol.
- *Francisci Barbari Veneti liber manuscriptus de re uxoria

G

Georgij Braun Ciuitatum Orbis Terrarum

Tomus primus
Tomus Quartus

Tomus Secundus
Tomus Quintus

Tomus Tertius

- Georgij Maioris Homeliae in Ep(isto)las dier(um) Dominical(ium) et
festor(um)
- Georgij Sabini de Electione et Coronatione Caroli V.
- Georgij Bachmani Exercitationes Philosophicae item Jacobi Coleri de
animar(um) immortalitate et Frider(ici) Beurhusij Analysis Ramaea
E(van)g(e)lior(um) et Ep(isto)lar(um) D(omi)nicalium

Godfridi Corui Monachi quondam Aug(ustiniani) Pragae. Palinodia siue
concio reuocatoria qua Papistis valedicit. Germanice.

*Georgius Wernerus de admirandis Hungar(iae) Aquis in 4to

H

Hieronymi operum tomus primus et secundus

Eiusdem tomus tertius, quartus et q(uint)us

Eiusdem tomus Nonus. Item Psalter(ium) Hebraeolat(inum) cum
alijs quibusdam eiusdem authoris scriptis

Herodotus Graecolatinus

Hermanni Hamelmanni de Tradit(ionibus) Ap(osto)licis et Tacitis
partes 3

Henrici Bullingeri in Acta Ap(osto)lor(um)

Eiusdem de gratia Dei Justificante

Hieronymi Cardani Medici libri duo. Vnus de supplemen(tis) Almanach
alter de restitutione Temporum

Hungaricar(um) Eccl(esi)ar(um) Confessionis summa cum Antithesibus

Henrici Bullingeri de Origine erroris

Hegesippus de Bello Judaico ac excidio Jerosolymitano

Henrici Stephani Lexicon Ciceronianum Graecolatinum

Hieronymi Orosij de gloria, de Nobilitate ciuili et Chr(isti)ana ac de vera
sapientia

Hartmanni Schopperi Speculum vitae Aulicae

Homeri Ilias

Homeri Odyssaea

Historicus liber antiquus t(i)t(ulo) carens fol.

Hieronymi Cardani et Albupatris Astrologia

*Henrici Decimatoris libellus de stellis fixis etc. in 8°

*Hieronimi Osorij in Esaiam libri 5. in 8°

*Henrici Decimatoris Syluae Vocabulor(um) et phrasium

Pars Prima

Pars Secunda

Pars Tertia etc.

*(Ejusdem) libellus de stellis fixis et Erraticis in 8°

J

Johannis Caluini Tractatus Theologici omnes

Eiusdem commentarius in Esaiam

Johannis Carionis Chronicon cum Chronologia Funccij

Johan(nis) Merceri in Prophetas Minores Commentarius

Johan(nis) Forsteri Dictionar(ium) Hebraeo Theologicum

Johan(nis) Naucleri Chronicor(um) uolumen primum

Eiusdem volumen secundum

Johan(nis) Regiomontani Mathematici de Triangulis, planis et Sphaeris,
 Item problemata Astron(omica) et Geometrica
 Johan(nis) Blanchini, Nicolai Pregneri et Georgij Peurbachij de motibus
 Planetar(um)
 Johan(nis) Auenarij Lexicon Hebraeum
 Johan(nis) Leonclauij histor(ia) Musulmanicae Turcor(um)
 Johan(nis) Dubrawij histor(ia) Bohemica
 Johann(is) Taisnierij Hannonij opus Mathematicum
 Johan(nis) Crucae Picardi ad Instit(utiones) Pand(ectarum) et Codicem
 Just(inianum) annotat(iones)
 Johann(is) Schoneri Carolostadij opus Astrologicum. Item Hieron(ymi)
 Cardani et Albupatris Astrologia
 Johan(nis) Kochanowij de expugnatione Polotei Ode
 Johannis Jessenij de sanguine vena secta dimisso Judicium Ill(ust)-
 r(issi)mo D(omi)no Cotti (?) inscript(is) cum alijs quib(us)dam
 tractatulis
 Eiusdem de Coronatione Matthiae II. Reg(is) Hungar(iae)
 Eiusdem de anima et Corpore
 Joh(annis) Bapt(istae) de Gello Dialogi 10. de na(tur)ae humanae fabrica
 ex Italico in Latin(um) transl(ati) per Joh(annem) Wolffium.
 Johan(nis) (Sleidani) de Statu religionis et Reip(ublicae) Carolo V.
 Caesare commentarij
 Johann(is) Carion(is) Chronicon opera P(hilippi) Melanchtonis
 Eiusdem pars altera opera Caspar Peuceri
 Johann(is) Spangebergij Orationes Funebres
 Johann(is) Matthaei de Personali unione ac Communic(atione) Idio-
 mat(um)
 Johann(is) Manlij Loci Communes
 Johan(nis) Wigandi de Neutralibus
 Johan(nis) Posselij Euang(elia)
 Johann(is) Claij Explic(ati)(o)nes E(van)g(e)lior(um)
 Johann(is) Boteri V(iri) Clar(issi)mi Tractatus duo Politici. Prior de
 Ill(ust)r(issimor)um Statu, posterior de origine Vrbium, ear(um)
 Excellentia et augendi ratione
 Jerardi Mercatoris Cosmographia Chronologia
 Jacobi Le Moyne Historia Americae
 Joach(imi) Mynsingeri J(uris) C(onsul)ti in 4. libr(um) Inst(itutionum)
 Jur(is) Ciuil(is) Apotelesma
 Joach(imi) Wadiani de Sacr(a) Eucharistia Liber.
 Julius Caesar de Bello Gallico
 Justinus
 Justinus unacum Sallustio
 Isocrates

- Jacobi Micylli Arithmetica
 Jacobi Sadoleti Epistolae
 Jacobi Primi Angliae etc. Regis βασιλικὸν Δῶρον ad fil(ium) Henr(icum)
 Justi Lipsij Politica etc.
 Johannis Wolffij J(uris) C(onsul)ti lectionum memorabilium et recondi-
 tar(um) Centenarij 16. Tomi II. fol.
 Institutionum Juris Analysis Dialectica
 Institutiones Juris
 Johannis Nisaei tabulae Locor(um) Com(munium) Ph(ilippi) Me-
 lan(chthonis) (Her)mani Ham (elmanni)
 Johannis Erdeodi Comititis perpetui Montis claudij (Co)mit(a)tus
 Varasdi(ensis) Disputationes philosophicae in Acad(emia) Par-
 men(sis) p(ro)positae etc. fol.
 Joannis Henrici Alstedij Artium liberalium Systema Mnemonicum de
 modo discendi, cum Encyclopediae artis Lullisticae ac Caballist-
 (icae) explicatione in 8°
 Ejusdem. Systema duplex Mnemonicum in 8°
 Joannis Walchij Schorndorffen(sis) decas Fabularum humani generis
 Sortem, Mores, ingenia, Varia studia etc. adumbrantium in 4to
 Joannis Henrici Alstedij Consiliarius Academicus et scholasticus in 4to
 Joannis Draskouitij Consiliarij Regij et Tauernicor(um) Mag(ist)ri
 Horologium Principum ex Hispanica lingua in Hungar(icam) trans-
 latum in 4to
 Joannis Althusij V(triusque) I(uris) D(octoris) Politica in 4to
 Item Oratio Panegyrica, de necessitate et antiq(ui)tate scholar(um)
 Jacobi Regis Angliae etc. Apologia pro jurame(n)to fidelitatis in 8°
 Eadem Ejusdem in 12°
 Jacobi Menlij Doct(oris) libellus de Majorum diui MAXIMILIANI II.
 Rom(anorum) Imperat(oris) vita de defunctorum templis, sepulch-
 ris, monumen(tis) fanis, Coenobijs, alijsq(ue) hujusmodi ab ijs
 exstructis; de Natiuitatis item, mortisque temporibus. Inde usq(ue)
 a Clodoueo primo Christianor(um) Rege, ad diui MAXIMILIANI II.
 obitum.
 Vna cum Appendice ejusd(em) diui Maximil(iani) 2. Auctore
 GEORGIO BARREVERTER, Bibliothecae Sac(rae) Rom(anae)
 Caes(ariae) M(aies)t(a)tis etc. q(uae) est Viennae Bibliopega, in
 lucem emissa, et Aug(us)tae Vindelicor(um) impressa A(nno) 1593
 in 4to
 Johannis Paludini Theses Theologicae de S(acro) S(ancta) Scriptura
 Vnica, Ill(ust)ri et perspicua atq(ue) infallibili religionis Chr(isti)anae
 Norma etc. quar(um) Ex(e)mplar(ia) 2. in 4to
 *Justinus et Irenaeus in uno libro in fol.
 *Joan(nis) (Dam)asceni opera in vno libro in fol.

*Joannis (Osorij) Jesuitae Postillae in 8º

Tomus primus
Tomus quartus

Tomus Secundus
Tomus quintus

Tomus Tertius

*Joannis Brentij Operum in Jobem

Ejusdem lucubration(es) et cygnea Cant(ionis) in psal(mum) 106.

Et Theodori Snepffij in reliquos psal(mos) 4 : 4 in 1. lib(rum)

Ejusdem Explicatio in priorem lib(rum) Samuelis 66. homilijs
usq(ue) ad 19. Caput

Ejusdem in Euangelium 2dum Luc(am) 12. priora capita homiliae
110. et super posteriora homil(ia) 80.

Ejusdem Commentar(ia) in scriptum Euangel(ium) Matthaei de
rebus gestis D(omi)ni n(ost)ri Jesu Chr(ist)i

*Joannis Damasceni Opera in fol.

*Joan(nis) Borcholtenij de gradibus et Matrimonio Tractatus in 8º

L

Lucae Gauricij Geophonen(sis) Astronomi opera

Leonarti Stöckelij Postilla

Eiusdem formulae tractandar(um) Concionum

Lactantij Firmiani opera Tertulliani Apologeticus et Origenes in Penta-
teuchum

Liuij Decades. Tomis duob(us) 8º

Ludouicus Lauater(us) de Spectris

Lucae Lossij quaestiones in Euangelia

Leonharti Fuchsij Plantar(um) et Stirpium historia

Eiusdem Institutionum Medicinae libr(i) 5.

Laeuinij Lemnij Commentarius in Q(intum) Horat(ium) Flaccum

Item Petri Alcmariani in artem Poeticam in 4to

Lucae Osiandri Enchiridion

M

Martini Lutheri operum tomus VI^{us}

Eiusd(em) Postilla domestica

Eiusd(em) Ep(isto)lae contra Sabbatarios

Eiusd(em) et Ph(ilippi) Melanch(thonis) propo(siti)ones Theo-
logicae cum Regulis vitae Daud(is) Chytraei

Martini Chemnitij Examen Concilij Tridentini fol.

Eiusdem Fundamenta Coenae

Eiusdem de Hypostatica duar(um) in Chr(ist)o naturarum Vnione
etc. in 4to

Martini Cromeri de origine et rebus gestis Polonor(um) Item fragmentum
Vapovij et Rainoldi Heidensteni de Bell(o) Moschou(itico)

Martini Buceri in IV. E(van)g(e)listas annotationes
 Martini Wagneri examen Thesium Pilzianarum
 Matthaei Vogelij Thesaurus Theologicus
 Mompelgartensis Colloquij acta
 Matthiae Haffenrefferi Loci Theologici
 Michaelis Neandri Gnomologia Graecolatina lib(ri) 2
 Marpurgensium Theolog(or)um Aegidij Hunnij, Danielis Arcularij,
 Joh(annis) Winkelmanni, Joh(annis) Moltheri et Balthas(ari) Ment-
 zerij disputat(ionum) seu thesium Tomi 3. Item Hunnij in Genesin
 et de Sacramentis Volum(en) II.
 Machiauellus de quouis Principatu recte administran(do) refutatus
 *Martini Buceri Metaphraseos in Ep(isto)lam Pauli ad Romanos in fol.
 *Michaelis Glycae annales in 4to
 *Monostica veteris et Noui Testamen(ti) Ludouici Hembodj in 8°

N

Nouum Testamentum XII Linguar(um) Syriace, (Hebra)ice, Graece,
 Latine, Italice, Gallice, Hispanice, (G)ermanice, Anglice, Danice,
 Polonice, et Bohemice. opera Eliae Hutteri Germani fol. Tom(i) II
 N(ouum) Testam(entum) Graecum 4to
 N(ouum) Testam(entum) Vngaricum 4to
 Nicephori Historia Ecclesiastica
 Nicolai Gabelmanni Monomachia Vngaro Turcica
 Nic(olai) Reimari Vrsi Dithmarsii de Astronomicis Hypothesibus seu
 systemate Mundano
 Nic(olai) Hemmingij Postilla Dominicalis
 *Nicolai Reusneri libri 14 Epistolar(um) Turcicar(um) diuersorum ac
 Variorum authorum 4to

O

Onuphrij Panuinij Fasti et Triumpho Romano(rum) a) Romulo Rege
 usq(ue) ad Carolum V. Caesar(em) f(olio)
 Origenes in Pentateuchum in Lactantio q(?)re fol.
 *Ordinum Regni Poloniae de Electione Regis Epistolae in 4to
 *Operum Philippi Melanchtonis Pars Prima }
 Pars Secunda } in fol

P

Plinius
 Plutarchi vitae Illustrium virorum
 Eiusd(em) Moral(ia) opusc(ula) lib(ri) 3
 Philippi Loniceri Theatr(um) historicum Viror(um) Ill(ust)rium
 Philippi Melancht(honis) Vita item de usu Synaxeos etc.

- Philippi Melanch(thonis) compendium Physicae
 Eiusd(em) in Johannem E(van)g(e)listam
 Eiusd(em) Commentar(ia) in E(van)g(e)lia usitata
 Eiusd(em) Erotemata Dialectica
 Petri vireti de verbi Dei, Sacramentor(um) et Ecclesiae ministerio
 Petri Bizarij historia Persica
 Petri Belloni Graeciae, Asiae et Aegypti descriptio
 Petri de Vineis Epistolae
 Petri Carolini Brevis orthodoxae fidei explicatio 8° exemplaria duo
 Petri Gregorij Tolosani Syntaxis artis mirabilis alter tomus
 Pauli Jouij elogia viror(um) l(itte)ris et armis etc. Ill(ust)r(um)
 Eiusd(em) Ill(ust)r(um) Viror(um) vitae Tomus I.
 Eiusd(em) Elogia Viror(um) militarium
 Pauli Waidneri Loci praecipui fidei Christianae
 Philippi Camerarij oper(um) horar(um) subcisiuar(um) Centuriae duae
 Philippi Mel(anchthonis) Examen eorum qui etc. etc. etc. etc.
 Petri Wirth Psalter(ium) Daud(is) Latin(e)
 *Petri Ransani Siculi Theologi atq(ue) Historici Lucerini etc.
 Episcopi, Annalium o(mn)ium temporum, liber Vnus et 6o. manu-
 scriptus in pargameno siue Membrana In 4to
 *Pa(uli Eberi) Calendarium historicum in 4to
 *Pig(hius de) controuersijs in fol
 *Platin(a) de vita Pontificum in paruo fol
 *Polydorus Vergilius de inuentione rerum in 8°
 *Prodigiorum ac Ostentor(um) Cronicon Conradi Lycostenis
 *Πολυσημα ὄνρα nior (sic!) id est Ciuitas Caelestis Martini Crusij 4to
 *Peniculus Papporum Cardinal(is) Forгатij oppositus Apologiae Sol-
 nensi in 4to
 *Papa non Papa Hungarice in 4to

R

- Ratisbonense Colloquium Anni MDCI
 *Rudolphi Botorei et Petri Matthaei J(uris) C(onsulti) Historiopolito-
 graphia, siue opus historiopoliticum etc. in 4to

S

- Strabonis Geographiae libri 17
 Senecae opera
 Sebastiani Münsteri Cosmographia
 Stephani Forcatuli de Gallor(um) imperio et Philosophia
 Seuerini Sculteti Pastoris Eccl(esi)ae Bartphen(sis) de Communicat(io-
 nem) Idiomatum Franc(isco) de Nadasdt etc. D(e)d(ica)tus
 Sebastiani Ambrosij Antithesis Vbiquitatis

C(aii) Suetonij Tranquilli Caesares XII.
 Samuelis Huberi Anti-Bellarminus libr(i) 6
 Simonis Maioli colloquior(um) siue dier(um) Canicular(um) Continuatio
 tomus 3tius
 *Simonis Gedicii Theol(ogiae) Doct(or)is defensio sexus muliebris etc.
 *Salomonis Gesneri Oratio contra Bachantes
 *Sném Obecni w Mesté Brnie Držauj 1604
 *Sném prasky 1604
 *Sném prasky 1608
 *Solinus in fol
 *C(aii) Suetonij de vitis Imperator(um) Romanor(um) in fol

T

Theodori Bezae Catechesis
 Titelmanni Heshusij de Caena Domini
 Tridentinum Concilium
 Terentius a M(arco) Antonio Mureto emendatus
 Tertuliani Apologeticus in Lactantio
 *Teophilactus in 4tuor Euangelistas in fol

V

Vitruuij Architecturae libr(i) X
 Viti Marchtalleri rer(um) a Sigismundo Bathori Trans(ylvaniae) Prin-
 cipe gestar(um) Historia
 Valerius Maximus
 Victorini Strigelij in Jeremiam Commentarij
 Wolfgangus Musculus in Esiam Prophetam
 Idem in Psalt(erium) Davidis
 Idem in Matthaum E(van)g(e)listam
 Eiusdem Loci Communes
 Wolfgangi Bullingeri in Genesin
 Wittenbergensium Theologor(um) admonitio Germ(anica) de Biblijs
 Germ(anicis) Herbornensib(us) etc.
 Virgilij Maronis omnia opera doctiss(imorum) viror(um) copiosiss(imis)
 comment(ariis) fol
 *Volumen Epitetor(um) Appellatiuis Nominibus adijciendor(um) W(ra-
 tislaviensis) Andreae Calagij etc. in fol

Z

Ζωογράφικος liber antiquus absque t(i)t(ulo)
 Zryzeny zemske Markrabstwy Morawskeho

Posterior Index Situs et collocationis seriem continens
Anno SVrsVM CorDa

Catalogus librorum in folio

Ζωογραφία Author Anonymus

Abrahami Ortelij Theatrum Orbis terrar(um)

Cosmographia Norimbergensis

Principum Chr(isti)anor(um) Stemmata. Antonij Albizij Nobilis
Florentini

5 Plinius

Biblior(um) Sacror(um) Bened(icti) Ariae Montani Tomus I.
Tomus II.

Georgij Braun Theatri Vrbium Tomus I.

10

Tomus II. Tomus III. Tomus IV. Tomus V.

Biblia Sacr(a) Bohemice

Noui Testamenti Catholica expositio Eccl(esi)astica multor(um)
autor(um) Collecta a quodam Verbi Dei ministro

15 Biblia Sacra V(eteris) T(estamenti) Hebraice

Biblior(um) Sacror(um) VI. Linguar(um) Eliae Hutteri tomus I.

Reliqui omnes desiderantes a Libr(o) Samuelis usq(ue) ad N(o-
vum) T(estamentum)

Nouum Testam(entum) XII Linguar(um)

Alter Tomus Ep(isto)las Paulinas etc. continet

Flauij Josephi Historia

20 Psalter(ium) Daudis ex Hebraeo in Lat(inum) et Ger(manicum)
versum

Hieronymi operum I^{mus} et II^{d(us)} Tomus, Tomus III^(us) IV^{t(us)}
et V^{t(us)} Tomus IX. unacum Psalter(ium) Hebraeolat(inum)
item Indice omnium operum

(Chron)ologia Gerardi Mercatoris

25 Caesaris Baronij Histor(iae) Eccl(esi)asticae Tomus I.

Tomus II.
Tomus V.
Tomus VIII.
Tomus XI.

Tomus III.
Tomus VI.
Tomus IX.

Tomus IV.
Tomus VII.
Tomus X.

35

Nicephori Histor(iae) Eccl(esi)asticae libri 18

Johan(nis) Carionis Chronicon cum Chronologia et commentarijs
Joh(annis) Functij

Plutarchi Ill(ust)rium viror(um) vitae

Herodotus Graecolatinus

518

- 40 Johannis Mercerij in prophetas Minor(es) Commentarij
 Wolffgangi Musculi in Esaiam Commentar(ia)
 Digestum vetus seu Pandect(arum) Jur(is) Ciuil(is) tom(us) I^{us}
 cum commentarijs Accursij
 Volumen II. paruum cum Authenticis Justiniani constitutionib(us)
 Antonij Contij
 Digestum nouum seu Pandectar(um) Juris Ciuil(is) tom(us) III^{us}
 cum commentarijs Accursij
- 45 Codicis D(ivi) Justiniani repetitae praelectionis libri 12 Accursio
 et Ant(onio) Contio authoribus
 Eguinarij Baronis I(uris) C(onsul)ti C(e)l(sissi)mi opera (Ite)m
 Princip(is) Justiniani Instit(utiones) libri IV
 Eiusdem ad varios digestor(um) Juris Ciuilis t(i)t(ulos) commen-
 t(aria)
 Pauli Jouij Elogia viror(um) l(ite)ris Ill(ust)rium
 Francisci Balduini in IV Instit(utiones) libros Commentar(ia)
- 50 Johannis Caluini tractatus theologici o(mn)es
 Vetus Testam(entum) in nigro holoserico cum argenteis bullis
 opera Immanuelis Tremellij et Fr(ancisci) Junij pars I. Pars
 altera etc.
 Wolffgangi Musculi in Matthaeum E(van)g(e)listam com(m)en-
 t(arius)
 Adagia Erasmi Roterodami
- 55 Examen Concilij Triden(tini) Martini Chemnitij
 Wolffgangi Musculi Comment(arius) in Psal(mos) Davidis
 Biblia Latina Vulgatae transl(atae)
 Johannis Forsteri Dictionar(ium) Hebraicum
 Erasmi Roterod(ami) annotat(iones) in Nouum Test(amentum)
- 60 Wolffgang Bullinger in Genesin
 Claudij Ptolomaei Geographia
 Joh(annis) Blanchini. Nic(olai) Prugneri et G(eorgii) Peurbachij de
 motibus Planetar(um)
 Petri Vireti de verbi Dei, Sacr(amen)tor(um) et Eccl(esi)ae ministerio
 Loci Communes Wolffgangi Musculi
- 65 Martini Lutheri operum tomus VI^{t(us)}
 Georgij Maioris Homiliae Epistolar(um) dier(um) Festor(um) et
 Dominicalium
 (Anton)ij et Maximi Monachor(um) sententiae Theologicae item
 P(etri) Galatini de Arcanis Theologicae Veritatis et Joh(annis)
 Reuchlini de arte Cabalistica
 Henrici Bullingeri in Acta Ap(osto)lorum
 Martini Cromeri Polonia item Bern(ardi) Vapouij fragmen(tum) et
 Rainoldi Heidenstenij de bello Moschovitico libri VI

- 70 Theatrum Histor(icum) Philippi Loniceri
 Fl(avii) Josephi operum prior editio
 Americae Florida Jacobi Le Moyne
 Joh(annis) Wolffij lectionum memorabil(ium) et reconditar(um)
 Centen(arium) XV.
 Tomus alter continet Centenarium XVI.
- 75 Joh(annis) Caluini Commentar(ia) in Esaiam
 Nouum Testam(entum) LatinoGraecum Erasm(i) cum annotat(io-
 nibus)
 Johannis Naucleri Chronicon Volum(en) I.
 Volumen seu Tomus II.
 Lactantij Firmiani opera item Tertulliani Apologetic(us) et Origenes
 in Pentateuchum
- 80 Lucae Gauricij Geophonen(sis) o(mn)ia opera Astronomica
 Hermani Hamelmani de tradit(ionibus) Ap(osto)licis et Tacitis
 partes 3. cum tabul(is) L(ocorum) C(ammuniam) Philipp(i)
 Joh(annis) Nisaei
 M(arci) Antonij Sabellici Historiar(um) Rapsodiae
 Joach(imi) Mynsingeri J(uris) C(onsul)ti in IV. libr(um) insti-
 t(utionum) Jur(is) Apotelesma
 Fran(cis)ci Hotomanni commentar(ia) in IV. libr(um) Institut(ionum)
- 85 Bonfinij Decad(es) Histor(iae) Vngar(icae) excusus Anno 1581
 Bonfinij Decad(es) Histor(iae) Vngar(icae) excusae Anno 1606
 Onuphrij Panuinij Fasti et Tryumphus Romani
 Ciuitas veri Barth(olomei) Delbene
 Bibliotheca Conradi Gesneri
- 90 Anti-Bellarminus Samuelis Huberi
 Postila Leonhardi Stoeckelij
 Johannis Regiomontani Mathematici de Triangulis planis et sphaeri-
 cis item probl(emata) Astr(onomica) et Geometrica
 Cosmographia Sebastiani Münsteri
 Caroli Sigonij de Antiquo Jure ciuium Rom(anorum) item de Rep-
 (ublica) Athenien(sium) et Laced(aemoniorum) Item de Regno
 Ital(ico) et Historia ac fasti Consulares et Tryumphus Roma-
 nor(um)
- 95 Consensus Orthodoxus
 Andreae Matthioli Apologia et Comment(aria) in Dioscorid(em)
 Ar(istote)les de Anima cum comment(ariis) ex Ammonij Hermaei
 dissertat(ioni)bus
 Thesaurus Theologicus Matthiae Vogelij
 In o(mn)es or(ati)ones Ciceronianas Commentar(ii) Franc(isci)
 Syluij etc.

- 100 Fl(avii) Vegetij de re militari
 Senecae opera
 Strabonis Geographia
 Johann(is) Auenarij Lexicon Hebraicum
 Petri Bizarij Persicar(um) Rer(um) Historia
- 105 Ar(istote)les de coelo et de Anima libri
 Johann(is) Dubrauij historia Bohemica
 Dioscorides cum commentarijs Hermolai Barbari etc.
 Martini Bucer in IV. E(van)g(e)lia Annotationes
 Joachimi Vadiani de Sacramento Eucharistiae
- 110 (Cla)udij Ptolomaei o(mn)ia opera excepta Geographia
 Joh(annis) Teusnieri Chyromantia, Philos(ophia) et Physiogn(omia)
 Appianus
 Isagoge Chronologica Abrahami Bucholzeri
 Alberti Husselij Concionum

Tomus I.
 Tomus IV.

Tomus II.
 Tomus V.

Tomus III. } omnes
 Tomus VI. } M(anu) Scripti

- 120 Pub(lii) Virgilij Maronis opera o(mn)ia cum Comment(ariis) copio-
 siss(imis)
 Johannis Leonclauij historia Musulmanica
 Ep(isto)lae Erasm(i) Rot(erodami) ad diuersos et aliq(u)ot alior(um)
 ad ipsum
 *D(omini) Johannis Erdeodi, Comit(is) perpetui Montis Claudij, et
 Comit(a)tus Varasd(iensis) Disputationes philosophicae, in
 Acad(emia) Parmen(s)i propositae
- 121(!)*Diui Augustini Op(er)u(m)

122(!)	Tomus primus
Tomus Quartus
Tomus Septimus
Tomus Decimus | Tomus Secundus
Tomus Quintus
Tomus Octauus | Tomus Tertius
Tomus Sextus
Tomus Nonus |
|--------|--|--|--|

- 123(!)*Diui Chrisostomi Operu(m)

124(!)	Tomus primus
Tomus Quartus | Tomus secundus
Tomus Quintus | Tomus Tertius |
|--------|-------------------------------|---------------------------------|---------------|

Ejusdem super Esajam

*Ambrosij tomi tres in uno libro

*Theophilactus in quatuor Euangelistas

*Beda in Prophetas 4. et Gregorius de creatione ho(min)is

- 125(!)*Joannis Damasceni opera in uno libro

*Platina de vita Pontificum

- *Suetonius
 - *Cronicae Naucleri volum(in)a 1. et 2. in vno libro
 - *Irenaeus et Justinus in uno libro
 - 126(!)*Solinus historicus
 - *Commentarium Reipub(licae) Romanae Wolffgan(gi) Lazij
 - *Erasmi operum
127(!)	Tomus primus
Tomus Quartus
Tomus Septimus | Tomus Secundus hic deest
Tomus Quintus
Tomus Octauus | Tomus Tertius
Tomus Sextus
Tomus Nonus |
|--------|---|--|--|
- 128(!)
 - *Pighius de Controuersiis
 - *Eusebij Historiae
 - *Cronicon Prodigiorum et ostentor(um) Conradi Lycostenis
 - *Blondus Flavius de Roma triumphante lib(ri) 10. in 1 lib(ro)
 - 129(!)*Andreae Calagij Epitetor(um) appellatiuis nominibus adijciend(um) omnium volumen
 - *Farrago transactionum inter Caesar(eam) et Regiam Hung(aro-
rum) M(aies)t(a)tem nec non literar(um) quarundam statu(t)um
(sic!) et ordinum confaederatar(um) Prouinciar(um) Hungar(iae)
Bohem(iae) Morau(iae) et Austr(iae) Germanice etc.
 - *(Ope)rum Philippi Melanchtonis pars prima
Ejusdem pars secunda
 - *Operum Joannis Brentij, Commentar(ia) in Jobem
Ejusdem lucubrationes et cygnea Cantio in psalmos centum et sex
 - *Item Theodori Sneppfij in reliquos psalmos 44. in vno volumine.
 - 130(!)*Ejusdem Joan(nis) Brentij in Euangelior(um) (sic!) secundum
Lucam 12 priora capita homiliae 110. Et in posteriora capita
homil(iae) octoginta etc.
 - Ejusdem Explicationes super librum priorem Samuelis homi-
lijs sexaginta sex, usq(ue) ad 19 caput
 - * Martini Bucer Metaphrasis in Ep(isto)lam Pauli ad Rom(anos)
 - * Dass vercatolisch papstumb

Catalogus librorum in IV^{to}

Alcoranus in Latin(um) sermonem translat(us), cum Chr(isti)ana
assertione contra fidem Mahumetica(m) Joh(annis) Cantacuzeni
Aegidius de Regimine Principum etc.

- Martini Lutheri Postilla domest(ica) ex Germanico in Lat(inum)
versa
- Christophori Varseuicij Turcicae IV et X
- 5 Paraphrasis in 3 prior(em) Instit(utionum) libros Claudij Cantian-
culae
- Historicus liber antiquus t(i)t(u)lo carens
- Biblia Vulgatae transl(atae) in rubro holoserico cum argen(teis)
bullis etc.
- Speculum Astrologiae Fran(cisci) Junctini Florentini
- Justi Lipsij Politica etc.
- 10 Annotat(iones) ad Instit(utionem) Justiniani etc. Joh(annis) Crucaeii
Picardi
- Icones Biblicae V(eteris) T(estamenti) Virgilij Solis
- Matthiae II. Reg(is) Hung(ariae) Coronatio Joh(anne) Jessenio
descriptore
- Simonis Maioli dier(um) Canicular(um) continuatio seu tom(us)
3^{ius}
- Eusebij Chronica
- 15 Matth(iae) II. Reg(is) Hung(ariae) Coronationis aliud ex(em)plar
Jessenij
- De Gallor(um) Imperio et Pilosophia Steph(ani) Forcatuli
- Nicolai Gabelmanni Monomachiae Vngaro Turcicae
- Henrici Bullingeri de gra(ti)a Dei iustificante
- Eiusdem de origine erroris et de Authorit(a)te S(acrae) Script(urae)
- 20 Caroli Sigonij de antiquo Jure Italiae
- Concordia Elector(um) quorundam Imperij etc.
- Nouum Testamentum Graecum
- Johan(nis) Schoneri Carolostadij opus Astrol(ogicus) Item Hiero-
nymy Cardani et Albupatris Astrologia
- (Caroli) Sigonij de antiquo Jure ciuium Rom(anorum) etc.
- 25 (Mar)tini Chemnitij Fundamenta Coenae. Item de Hypostatica
duar(um) in Chr(ist)o na(tur)ar(um) unione. Item oratio de
Vita et morte Chemnitij
- Pauli Waidneri loci praecipui fidei Christianae
- Breuis narratio mortis Philippi Melanth(onis)
- N(ovum) Testamentum Hungar(icum)
- Ratisbonen(se) Colloquium Anni 1601
- 30 Operae horar(um) subcisiuar(um) Philippi Camerarij
- Acta colloquij Mompelgartensis
- Horologium Principum
- Tittelmani Hesshusij de Coena D(omi)ni
- Aegidij Hunnij Germanica Apologia pro L(ibro) Concordiae contra
Danielem Hoffmannum. Item Daudis Rungij de Tyrannica per-

- secutione Papistar(um) in Styria. Item Concio Germanica Wittebergae ab Gottfrido quodam Monacho August(iniane) A(nn)o 1601 habita. Item admonitio Germanica Theologor(um) Wittebergen(sium) de Biblijs Lutheri Herbornae excusis. Item Homelia de authoritate Symb(oli) Ap(osto)lici. Item 14. Disp(utationes) Dau(idis) Rungij ex eodem Symbolo. Item defensio Sexus muliebris Simonis Gedicci etc.
- 35 Johannis Jessenij de sanguine uena secta dimisso Judicium etc. Exempla Regiar(um) et Prin(cipum) quorundam literar(um) matrimonium Emerici Forgach tractan(tium) etc.
Nicolai Raimari Vrsi Dithmarsii Mathematici de Astronomia Vitruuius de Architectura
Summa capita Ar(ticu)lor(um) fidei Confessionis Eccl(esi)ar(um) Hungar(iae) cum Antithesi Haeresib(us) Thomae Arany opposita
- 40 Hieronymi Cardani Medici Mediolanen(sis) libri 2
Zryzeny zemske Markrabstwy Morawskeho 1604
Eliae Bergeri Rapsodiae de Cruce
Snem Obecný w Meste Brnie drzau(ii) 1604
De expugnatione Polottei ode Joh(annis) Kochanowij
- 45 Ordinatio Eccl(esi)ae Regni Ang(liae) ab Alexan(dro) Alesio Scoto
Confessio fidei Chr(isti)anae Theodori Bezae
Platina de honesta voluptate
Bellum Caluinianum M(agistri) Alberti Graweri
Rer(um) a Sigism(undo) Bathori gestar(um) brevis nara(ti)o Viti Marchtall(eri)
- 50 Snem prasky 1608
Snem prasky 1604
Disputatio Medica de morbo Hungar(ico) M(edici) Casparis Cholij
* Antonij Benbellonae tempestiuum suscitabulum
* Nicolai Reusneri libri 14 Epist(arum) Turcicar(um) diuersorum et Variorum authorum
- 51(l)* Historiopolitiographia Rudolphi Botorei et Petri Matthaei
* Q(uitus) Horatius Flaccus cum commentario Laeuinij Torretij
* Consiliarius Academicus et Scholasticus Joan(ni) Henrici Alstedij etc.
* Joannis Althusij I(uris) V(triusque) D(octoris) Politica
* Decas Fabularum humani generis Sortem, mores, etc. continens Joannis Walchij Schorndorffensis
- 52(l)* Horologium Principum ex Hispanico in Hungar(icum) idioma translatum per Sp(ecta)b(i)lem ac Mag(nifi)cum Do(minum) Joan(nem) Draskovith etc.
* A (szakadt) n vnnd Inquisition der papisten, vnnd Jesuiten

- * Bă(. . .)rischer Triumph
- * Jacobi Menlij Doct(oris) libellus de Majorum Diui MAXIMILIANI II. Rom(anorum) Imper(atoris) Vita defunctor(um) monumentis, sepulchris, templijs, famis, Caenobijs, alijsq(ue) hujusmodi ab ijs exstructis: De Natiuitatis item, mortisq(ue) temporibus, inde usq(ue) a Cledoueo primo Christianor(um) Rege, ad diui Maximiliani II. obitum.
- * Vna cum Appendice ejusdem Max(imiliani) 2. autoris Georgij Barreuteri Bibliothecae S(acri) C(aesareae) M(aiestatis) q(uae) est Viennae Bibliopegae sumptibus in lucem emissa, et Aug(u)stae Vindel(icorum) impressa A(nn)o 1593 in 4to
- * Johannis Paludini Theses de S(acro) S(ancta) Scriptura, Vnica, Ill(ust)ri, Perspicua atq(ue) infallibili religionis Chrj(stia)nae norma: quarum Exemplaria duo.
- 53(?) * Petri Ransani Siculi Theologi, atq(ue) Historici Lucerini Episcopi Annalium omnium temporum liber primus et 6o. etc. donatus a Sp(ecta)b(i)le ac Mag(nifi)co D(omi)no Petro de Rewa etc.
- * Francisci Barbari Patricij Veneti de re vxoria man(u) s(criptum)
- * Colloquium Altenburgense de Articulo Justificatio(n)is
- * Defensio pro trimembri Theologia Mart(ini) Lutheri
- * Item de Expresso Dei verbo
- * C(aii) Cornelij Taciti opera cum commentario
- 54(!) * Ordinum Regni Poloniae Ep(isto)lae et Responsa de Electione Regis.
- * Expositio Actor(um) Synodicor(um) Professor(um) Wittembergen(sium)
- * Michaelis Glycae Annales
- * De admirandis Hungar(iae) Aquis Georgij Wernherj
- * Papa nem Papa Hungarice
- 55(!) * Ciuitas caelestis, siue Catecheticae conciones Graece et latine Martini Crusi
- * Decreta Synodi Tirnauiensis
- * Calendarium Historicum Pa(uli E)beri
- * Peniculus Papporum in holoserio (sic!) rubro

Catalogus librorum in 8°

- Johannis Sleidani de Statu religionis et Reg(ni) Carolo V. Caesare Comment(arius) histor(icus)
- Isocrates interp(rete) Hieronymo Wolffio
- Liuij Decades
- Alter tomus
- 5 De Regno aut quouis Principatu recte administran(do) contra Machiauell(um)

- Nouum Testament(um) Latinum
 Justinus Historicus
 Petri Bellonij Graeciae, Asiae, Aegypti etc. descriptio
 Epistolae Consolat(oriae) Regum, Prin(cipum) et Magn(atum) etc.
 ad Henr(icum) Ranzowium
- 10 Plutarchi moralium liber tertius
 Ludouici Lauateri de Spectris
 Francisci Guicciardini histor(iae) tomus I.
 Eiusd(em) Histor(iae) tomus II.
 Barthol(omei) Facij et Joh(annis) Jouiani Pontani histor(iae)
- 15 Aegidij Hunnij Methodus concionandi
 Eiusd(em) propo(sitio)nes de praecipuis d(oct)r(i)nae Chr(is-
 ti)anae capitibus
 Eiusd(em) Articulus de Trinit(ate) et M(aies)t(a)te 2 na(tur)ar(um)
 in Chr(ist)o
 Eiusd(em) de Justificat(ione) et Ecclesia
 Eiusd(em) de Sacram(ento) Veteris et Noui Testam(enti)
- 20 Eiusd(em) in Ep(isto)las ad Hebr(aeos) et Johannis primam
 Eiusd(em) in Ep(isto)las ad Philip(penses), Thessalon(icensis) et
 Titum
 Eiusd(em) in Ep(isto)lam priorem ad Corinthios
 Eiusd(em) in Ep(isto)las ad Romanos et Ephesios
 Eiusd(em) Comment(arius) in E(van)g(e)listam Matthaeum
- 25 Eiusd(em) Comment(arius) in E(van)g(e)listam Johannem
 J(oannis) Manlij Locor(um) Commun(ium) collectanea
 Petri de Vineis Epistolae, Item Hypomnema de fide S(imonis)
 Scardij
 Eusebij Historiae Ecclesiasticae pars I.
 Eiusd(em) Historiae pars II.
- 30 Eiusd(em) Historiae pars III.
 Dialogi Graecolat(ini) Athanasij Basilij Anast(asii) T(theodoro)
 Beza interpr(ete)
 Terentius ex edit(ionibus) Mureti
 Nicolai Hemmingij Postilla Dominicalis
 Orationes Funebres Joh(annis) Spangebergij
- 35 Jacobi Sadoleti Ep(isto)lae
 Valerij Maximi dictor(um) factor(um)q(ue) exempla
 Joh(annis) Boteri tractatus duo Politici. Prior de Illustrium Statu,
 Posterior de origine Vrbium, earum excellentia et augendi
 ratione
 Henrici Stephani Lexicon Ciceronianum Graecolatinum
 Pauli Jouij Ill(ust)r(ium) viror(um) vitae Tomus I.

- 40 Chronicon Carionis Philip(po) Melan(chthone) auctore
 Pars altera Casp(are) Peucero Auct(ore)
 Explic(aci)ones E(van)g(elior)um Johann(is) Claij (sic!)
 Hieronymi Orosij de gloria, Nobilitate ciuili et Chr(isti)ana
 Sebastiani Ambrosij Antithesis Ubiquitatis
- 45 Aristotel(es) de Arte Inueniendi Joach(imi) Perionij
 Lucae Lossij quaestiones in Euangelia
 Conradi Dasipodij volumen Mathematicum
 Alex(andri) Alesij assertio d(oct)r(i)n(ae) Cathol(icae) Item r(es-
 po)nsio Josiae Simleri ad librum Francisci Stancari.
 Dispositio Orator(ia) in Ep(isto)lam ad Rom(anos) Ber(trami)
 Damiani
- 50 Philip(pi) Melanch(thonis) in E(van)g(e)listam Johann(em)
 Benedicti Faurentini medica consilia aduersus omnium morbor(um)
 genera
 Justini et Crispi Salustij histor(iae)
 Erasmi Roterod(ami) in Ep(isto)las Paulinas commentar(ia)
 Georgij Sabini de Electione et Coronatione Caroli V. Caesaris
- 55 Fidei ac conuersationis Chr(isti)anae Confessio M(anu) Scr(iptum)
 incerti auth(or)is
 C(aii) Julij Caesaris Commentar(ia)
 In E(van)g(e)lia usitata Philippi Melanchthonis
 Epistolae Martini Lutheri contra Sabbatarios
 Fabij Quintiliani Oratoriae Institutiones
- 60 Hegesippus de Bello Judaico et Excidio Jerosolymitano
 Marpurgensium Theolog(or)um Disput(at)io Tomus I. et II.
 Earundem disput(at)ionum tomus III. Item Aegidij Hunnij p(rae)-
 lectiones in XXI cap(ita) Genes(eos) et de Sacramentis
 Leonharti Fuchsij institut(iones) Medicinales
 Geor(gii) Bachmani Exercitat(io) Philosophiae, Item Jacobi Coleri
 de animar(um) immortalitate, et Frid(erici) Beurhusij Analysis
 Ramaea Euangelior(um) et Epistolar(um) D(omi)nicalium
- 65 Brutum fulmen Sixti V. Papae
 Analysis Dialectica 4 lib(ri) Institut(ionum) Imperialium
 M(artini) Lutheri et Phil(ippi) Mel(anchthonis) propo(siti)ones
 Theol(ogicae) cum Reg(ulis) Vitae Chytraei
 Pauli Jouij Elogia virorum militarium
 Victorini Strigelij Comment(aria) in Jeremiam Proph(etam)
- 70 Erasmi Roterodami de Libero Arbitrio
 (Leon)harti Stöckelij Postilla
 Erotemata Dialect(ica) Philip(pi) Melanch(thonis)
 Francisci Costeri Enchiridion controuersiar(um) Theolog(icarum)
 Euang(elia) Graeca Joh(annis) Posselij

- 75 De neutralibus et medijs Wigandi
 Petri Carolini brevis fidei Orthodoxae explicatio
 Initia d(oc)t(r)i(n)ae Physicae Philip(pi) Melanch(thonis)
 Brevis et perspicua orth(odoxae) fidei explic(atio) P(etri) Carolini
 Phil(ippi) Melanch(thonis) examen Theologicum
- 80 Joh(anni) Matthaei de Personali unione et Communic(atione)
 Idiomat(um)
 Jacobi Micylli Arithmetica
 Mar(ci) Antonij Sabellici hist(oriae) Venetae libri 33
 Euripidis Cyclops
 Seuerini Sculteti de Communicatione Idiomatum
- 85 Matthiae Haffenrefferi Loci Theologici
 Δῶρον Βασιλεῖ Jacobi I. Angliae R(egis) and Henr(icum) fil(ium)
 Mart(ini) Wagneri etc. Examen thesium Pilcianar(um)
 Einhellige glaubennss bekändenüss der Augspurg Confession
 Zugethanen in Böhem (sic!)
- Michael(is) Neandri Gnomolog(iae) Graecolat(inae) libri 2
- 90 Concordiae aliquot Elector(um) Principum etc. liber
 Andreae Osiandri Enchiridion Theologicum
 * Fabulae Aesopi
 * Aegidij Hunnij de Majestate S(acro) S(anctae) Scripturae, item
 Epitome Biblica; item praelectiones in 21 priora Capita Ge-
 neseos
 * Alberti Molnar Hungar(icae) Grammaticae lib(ri) 2
- 91(!)* Andreae Eudaemonij Jesuitae Apologia pro He(nrico Gar)neto etc.
 * Contra Machiauellum Alexan(dri) Sardi, de moribus gentium.
 Item Cagnoli de institutione Principis
 * Apologia pro juramento fidelitatis Ser(enissi)mi Jacobi Regis
 magnae Britanniae
 * Thesaurus Politicus Caspar Ens L(aureatus)
 * Systema Mnemonicum artium liberal(ium) de modo discen(di)
- 92(!)* Ejusdem aliud duplex Systema Joan(nis) Henr(ici) Alstedij
 * Triumphus Papalis super Successionem Ementitam, et consensum
 dissentientem Pontificiorum, et Jesuitarum
 * Epistolae consolatoriae, Regum, Principum, Comitum, Baronum,
 Nobilium, etc. Frobenij
 * Polidorus Vergilius de inuentoribus rerum
 * Anthonius Miraldus de secretis hortorum
- 93(!)* Conuivales sermones Géorgij Pictorij
 * Joannis Osorij Jesuitae Postillae

Tomus primus
 Tomus Quartus

Tomus secundus
 Tomus Quintus

Tomus Tertius

94(!)

* Syluae vocabulor(um) Henr(ici) Decimatoris

pars prima

pars secunda

pars Tertia

* Hieronimi Osorij in Esaiaam libri quinq(ue)

95(!)* Adami a Stangh Institutio Principis Christiani

* Examen Eor(um) qui ordinantur Philippi Melancht(honis)

* Andreae Wesalij Paraphrasis

* Monosticha Vet(eris) et Noui Testamenti Ludowici Helmboldi

* Eobani Hessi de tuenda bona valetudine

96(!)* Henrici Decimatoris libellus de stellis fixis et Erraticis

* Calendarium Poeticum M(agistri) Dinckelij (sic!)

* Johannis Borcholtem tractatus de gradibus ac Matrimonio

Catalogus librorum in XII^{mo} etc.

Petri Pasman Jesuitae explicatio Symboli Apostolici ex sensu
Caluinistar(um) liber Hungar(icus)

Speculum vitae Aulicae Hartmanni Schopperi

Colloquia Erasmi Roterodami

Joh(annis) Jessenij de anima et corpore etc.

5 Diogenis Laertij de uita et moribus Philosophor(um)

Psalterium Daudidis Petri Wirth

Confessio Augustana cum Apologia

Joh(annis) Wolffij Dialogi de natura humanae fabricae

Homeri Ilias Graecolat(ine)

10 Eiusdem Odyssea

Syntax(is) Artis mirabilis tomus alter

Institutiones Juris

Apophtegmata Erasmi Roterod(ami)

Leon(hárdi) Fuchsij histor(ia) stirpium

15 Ciceronis de Philosophia tomus I.

Eiusd(em) tomus II.

Suetonius de ill(ust)ribus Grammat(icis) et claris Rhetorib(us)

Arrianus Nicom(edensis) de reb(us) gestis Alex(andri) Mag(ni)
interp(rete) Facio

Ambrosij Lobwasseri Psalt(erium) et Catechism(us) Haidelber-
gen(sis) in Vngar(icum) sermon(em) transl(atu)s ab Alberto
Molnar

20 Concilium Tridentinum

* Apologia pro juramento fidelitatis Ser(enissi)mi Jacobi Regis
Magnaе Britanniae

A következőkben összefoglaljuk azokat az ismereteinket, amelyek a Thurzók könyvtáira vonatkoznak. Nem vállalkozhatunk azoknak az adatoknak az összegyűjtésére, amelyek a Thurzó család valamelyik tagjának dedikált könyvekre vonatkoznak; Ezek talán Thurzó I. Szaniszló (1497—1540) olmützi püspökkel kezdődnének (ld. Paul Lehmann: Eine Geschichte der alten Fuggerbibliotheken. Tübingen, I. 1960. 4—5., 7—8.).

1510—1513 Thurzó Zsigmond (1465—1512) erdélyi, majd váradi püspök Váradon volt könyveiről ld. Jakó 1974. 162—164. és e rész jegyzeteit.

A semptei könyvtárra vonatkozó adatok:

1533 Thurzó Elek (1490—1543) ld. Iványi 51.

1536 Pázmány Péter jóvoltából a könyvtár eretnek könyvei a nagyszombati jezsuiták könyvtárába kerültek (ld. Gulyás Pál: A könyv sorsa Magyarországon, Bp. 1961. III. 177.) Erre vonatkozólag ld. Iványi 335. következő dátumait: 1636. november 12., 1637. március 7., 1637. október 28.

Az augsburgi házban lévő könyvtárra vonatkozó adatok:

1586 Thurzó II. Szaniszló (1531—1586) 1585 körül Augsburgba költözött. Halála után leltárba vett könyvei jegyzékét Iványi Béla közölte (MKSz 1909. 94—95. és ld. e kötet 488—490. oldalait). A könyvtár anyagát tömören jellemezte Gulyás Pál: A könyv sorsa Magyarországon. Bp. 1961. III. 221.

A székesvári könyvtárra vonatkozó adatok:

1607 Thurzó Kristóf halála után összeírták a várban található fegyvereket, s az összeírás végén szó van egy láda könyvről, amit Thurzó III. Szaniszló (1576—1625) vitt el. Ezt az összeírást idézi Berlász Jenő, mint könyvjegyzéket (OSZKÉvk 1973. 210. és MKsz 1974. 22.) Az irat mai lelőhelye: OL E148 N.R.A. Fasc. 419. Nr. 44. Itt a következők olvashatók: „Inuentatio rerum Bellicarum Artis Sce-puciensis, existente Martino Horwath Supremo Castellano, prima die Junij, Anno Millesimo, Sexcentesimo, Septimo . . . Libros quoq(ue) uarios in una Ladula p(rae)duxit, et simul cum ipsa ladula dicto D(omi)no Stanislao Thurzo, idemq(ue) ad se recepit.”

Ugyane Thurzó Szaniszlóhoz írt levélben (1614. december 3.) Farkas Imre nyomdász értesíti őt, hogy kinyomtatja Pálházi Göncz Miklós könyvét (RMK I. 456., RMNy 1090.) ld. Egyháztörténeti emlékek (összeállította Payr Sándor) Sopron, 1910. I. 168.

A biccsei könyvtárra vonatkozó adatok:

(A szlovákiai kutatásra és forrásokra vonatkozó adatokat, Samuel Hamel két levelét és az ehhez fűzött megjegyzéseket, továbbá Thurzó György könyveinek mai hollétére vonatkozó adataink nagy részét *Ludányi Mária* engedte át közlésre. Önzetlen segítségéért, tanácsaiért e helyen mondunk köszönetet.)

Thurzó György nádor (1567—1616) nagybecsű könyvtárának jegyzékét (1610., OL E 554 Városi és Kamarai iratok, Fol. Lat. 921/a.) régóta ismeri a szakirodalom. Thallóczy Lajos (MKSz 1881. 122.) e jegyzék alapján néhány szót szól a könyvtárról, könyvtörténeti helyéről, becseről pedig Berlász Jenő írt (OSZKÉvk 1973. 210. és MKSz 1974. 22.). A szlovákiai kutatás is felfedezte magának e jegyzéket: Jošef Kočis: Bytčiansky zámok, Vydavateľstvo Ošveta, 1974. Iványi Béla is kivonatolta e katalógust (Iványi 270.) de 1615 körülre datálta. A jegyzék dátuma a két chronostichon szerint: 1610. Indokoltná az eltérést e dátumtól az, hogy a könyvek közt szerepel egy 1611-es is — ezt azonban később jegyezték az iratra, csakúgy, mint a * jelel jelölt tételeket is (ld. e kötet 508—511., 513—517., 521—522., 524—525., 528—529. oldalait). Hogy nem egy alkalommal írták össze a könyveket, mutatja az, hogy másfajta tintával jegyezték fel, s a katalógus második felében, ahol a könyvek elhelyezés szerint soroltatnak fel, a sorszámozás minden formátumnál tévesztett (ld. az előbb idézett helyeket; tehát: ... 110., 115., 120., 121!, 122! stb.). A másfajta tinta használata és a számozás tévesztése egybeesik. A könyvtárat 1611. szeptember végén, október elején Samuel Hamel rendezte. Samuel Hamel tanár, Thurzó György kassai titkára volt. 1610-ben „secretarius”-ként írta alá azt az okmányt, amelyben Thurzó megerősíti a szepesi fraternitas kiváltságait (Hradszky János: A XXIV. királyi plébános testvérsége és a reformáció a Szepességben, Miskolc, 1895. 88., Ila Bálint, Levéltári Közlemények 1932. 23.).

Könyvtárrendező munkáját említi Kubinyi Miklós (Bethlenfalvi gróf Thurzó Imre, Bp. 1888. 8.) és Jošef Kočis (i. m. 147.) E munkájának leírását, körülményeit ismerhetjük meg az alább közölt két levélből, mely levelek elemző bemutatását, a biccsei Thurzó-könyvtár leírását, Thurzó György néhány könyvének mai lelőhelyét ld. *Ludányi Mária* (Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum, Tomus XX.).

1611. augusztus 7. Biccse
Samuel Hamel levele Thurzó Györgyhöz.

Illustr(issi)me D(omi)ne Comes, D(omi)ne mihi semper gratio-
sissime. Post Salutem, et fidelium, ac parat(o)rum seruitior(um) meor(um)
in gra(tia)m Cels(itudinis) V(est)rae, humilimam Commen(datio)nem

Significo Cels(itudinae) V(est)rae Ill(ustrissi)mae quod bonis quidem
auspitijs, et fatis secundis, mediocriq(ue) cum valetudine, Cassouia cum
libris discessi, et Epperiessinum fel(icite)r transiens (ac propter metum
praedonum montes circumiens) ultima praeteriti mensis Cibinium
appuli: at in itinere Leuchouiam versus, prima hujus, in tam vehemen-
tem morbum incidi, ut pene de vita periclitauerim nil tamen hisce cura-
tis, q(uae) mei offitij fuerunt exeq(ua)ndo, l(itte)ras obtuli, currus petij,
qui quamuis tarde satis: tamen dati sunt. Insuper et compactorem con-
duxi, et mecum sumpsi: sed de conventionem cum ipso, sui laboris, nullo
pacto aliquid certi tractare potui: nam ille praetensionem hanc fecit,
antequam materias compingendas non viderit: se de labore et solu-
tione nihil concludere posse, distulit itaq(ue) Bitscham usq(ue), ubi cum
illo convenero, quam primum reliquos libros ipsi conspiciendos (quos
ab eo, quo veni die, propter absentiam Danieljs nondum vidi) propo-
suero C(eterum) Leutschouij q(uae) usui compactori, necessaria, coemi,
quaeq(ue) inveniri ibidem potuerunt, mecum sumpsi: caetera hic cu-
randa erint. Difficulter quidem jam hoc p(er)fecit iter, cum propter
incommoditatem frequentissimar(um) pluuiar(um) et magnarum intem-
pestuum: tum propter aduersam valetudinem et quod currus et Equos
isti Nequam homines noluerint suppeditare: sed boues injunxere. Inspe-
rato idcirco tardius Bitscham ; hujus secundo flumine cum libris
absq(ue) ulla pluuiar(um) Cesione, aut detrimento perueni. Vbi o(mn)ia
laus Deo salua, et p(rae)sertim Mag(nifi)cas Ill(ustrissi)mae Cels(itudinis)
V(est)rae char(issi)mas filiolas incolumes inveni, et nunc quae imposita
sunt aggredior, quamquis admodum imbecillis. Vbi Daniel venerit, et
libros extrateterit adductos, Conueniam cum Compactore de solutione
in praesentia Prouisoris, et quid conclusum, Cels(itudini) V(est)rae
Ill(ustrissimae) perscribam.

Caeter(um) Ill(ustrissi)me D(omi)ne exposuit mihi d(omi)nus R(eve-
ren)dus Superintendens, Cels(itudinem) V(est)ram ambigere qua ratione.
Alumnis stipendium possit per concambium transmitti Witebergam. Ego
nihil praescribendo: sed tantum quomodo ego in peregrinis locis exis-
tens, cum D(omi)nis Baron(ibus) concambium habuerim, significo, com-
modiore id fieri modo non posse, quam ut D(omi)no G(e)neroso Lazaro
Henkelio, vel Viennen(si), vel Pragen(si) scribatur, ut illi per D(omi)num
Letzhelter Lypsiensem Mercatorem (qui undiq(ue) sua concambia habet,
per totam ferme Europam, et tantum octo miliaribus Witeberga distat,

quicquid destinatum Alumnis a Cels(itudine) V(est)ra Ill(ustrissi)ma et hic Viennae depositum ante fuerit praedictis Alumnis subministret. Nam Negotiationem hi inter se habent conjunctam et singulis septimanis suas correspondentias, nec metuendum quin omni tempore certo suam pecuniam dato termino a dicto Letzelter sint habituri. De reliquo Cels(itudo) V(est)ra Ill(ustrissi)ma de mea fidelitate, in extruenda Biblyotheca nihil addubitare velit modo integrae valetudinis fuero: nam Deo uolente ita ordinabo ut Ill(ustrissi)mae Cels(itudini) V(est)rae aduenienti, com- placere possit.

Expecto Prouisorem expecto Danielelem expecto Sawochkium qui (omn)es absunt, et absq(ue) illorum praesentia nihil cum librjs Kesmarkianis, neq(ue) de illis qui in conclauī superiori, disponere possum siq(i)dem clauēs non habeo. Noua hic prorsus nulla nisi quod nudius tertius in inferiore Bitscha duorum Colonor(um) domus Ill(ustrissi)mae Cels(itudinis) V(est)rae per incendium solo aquatae sunt. Alias o(mn)ia bene disposita hic salua et tecta.

His Ill(ustrissi)mam Cels(itudinem) V(est)ram cum tota Ill(ustrissi)ma Aula diuinae tutelae commendando, fel(icite)r valere, felicissime gubernare Transyluan(iam) ad obedi(en)tiam redigere et tandem cum triumpho et victoria domum redire cupio.

Dat(um) Bitschae 7 Augusti Anno 1611.

Ill(ustrissi)mae Cels(itudinis) V(est)rae

Seruitor prompt(issi)mus
Samuel Hamel m(anu) p(ropria)

Külcim: Illustrissimo Comiti ac Domino Domino Georgio Thurzo de Bethlenfalwa, Comiti Comitatus Arwen(sis) ejusdemq(ue) Comit(a)tus supremo ac Perpetuo Comiti Regni Hungar(iae) Palatino, Judici Cumanor(um) Sacrat(issi)mae Regiae Hunger(iae) et Bohemiae M(aiest(a)tis intimo Consiliario, et per Hungar(iam) Locumtenenti, et D(omi)no D(omi)no mihi clementissimo. Cassouiam.

Eredetije ma: Biccse (Bytca) Státny Archiv, 204. II.-H./32.

1611. szeptember 27. Biccse
Samuel Hamel levele Thurzó Györgyhez.

Illustr(issi)me D(omi)ne Comes D(omi)ne mihi semper Clement(isi)me. Post salutem et fidelium, ac parat(o)rū seruitior(um) meor(um) in gr(ati)am Cels(itudinis) V(est)rae Ill(ustrissi)mae debitam et humilimam Commen(dationem)

Quod in hunc usq(ue) diem Ill(ustrissi)me D(omi)ne nihil l(itte)rar(um) ad Cels(issimum) V(est)ram perscripsi; Eandemq(ue) de

laboris mihi impositi processu non edocui, ne vitio mihi vertere aut segnitiei meae ascribere velit, humilimo oro.

Deus enim nouit, me huc usq(ue) nihil prius nihilq(ue) posterius habuisse quam ut omnibus viribus incumbendo, elaborarim quo quanto citius omnia secundum desiderium Ill(ustrissi)mae Cels(itudinis) V(est)rae confici et effectui dari curarem: Verum quia insperato diutius negotium protractum propter laborum multitudinem, et vix adhuc intra Mensis spatium, omnino finietur; dum aliquid certi et definitiui, quid effectum, quod scriberem, non habui. Eapropter potius scribendi offitium suspendere: quam ambiguus et dubijs de Eadem, promissionibus C(elsitudinem) V(estram) I(llustrissimam) lactare, consultum duxi.

Nunc vero significo Cels(itudinae) V(est)rae Ill(ustrissi)mae Totam Bibliothecam suo ordine optime dispositam et praeter priorem quae antea in conclaue fuit iuxta voluntatem C(elsitudinis) V(estrae) I(llustrissimae) tres alias thecas confectus, illasq(ue) libris omnino repletas o(mn)es esse.

In quarum priore nimirum antiqua, positi sunt libri meri Iuridici et Historici, alternatim distincti. Quae tota cum illis plena.

In Secunda, et Noua illa, inter ultramq(ue) fenestram, q(uae) binas rep(re)sentat thecas locati sunt omnes Theologici saltem libri. Quae licet sat magna: tamen vix ad capiendum illos, sufficiens fuit.

In tertia supra Caminum positi sunt Medici, Physici, Philosophici, Ethici, Logici, Oratores, Grammatici et Poetae: sed propter inaequalitatem librorum, ac illor(um) suae cujusq(ue) facultatis paucitatem non eo, quo lubenter vidissem ordine et modo, pro ut antea disposueram.

Nam majores majoribus omnium facultatum libros immiscere oportuit, et ita inverti ordo debuit: Attamen licet confusi, et indistincti positi sint: nihilominus cathalogus, subito, ubi unusquisq(ue) liber at Author inveniendus, suo numero et symbolo, indicabit, ut non longe de eo disquirendum sit.

Praeter has tres, ut supra dictum extructas thecas, quia vidi paucos adhuc superesse libros, quos thecae istae capere non potuerunt, ne distractio q(uae)dam fieret, consultum putauit, ut libri o(mn)es, una, uno in conclaue repositi remaneant: idcirco et Ill(ustrissi)mam D(omi)nam et Prouisorem meam traxi in sententiam, ut iuberet, adhuc paruam quandam thecam supra fenestram versus meridiem intra duas thecas antiquam et Nouam (ubi antea Crucifixi pictura pependit) extrui, quibus illi imponi possent, qui remansere, una cum istis, quos Compactor adhuc prae manibus habet.

Illa jam quoq(ue) intra triduum absoluetur, et praedicto loco applicabitur, atq(ue) hoc pacto totum opus perficietur.

Habet itaq(ue) Cels(itudo) V(est)ra Ill(ustrissi)ma sic ordine quid hactenus cum Bibliotheca peractum omnem progressum, quae nunc

pictoris manu optime decolorat(ur) et exornatur, ut nihil porro aliud, nisi saltem a Compactore libror(um) restantium, (quor(um) adhuc ultra 60 erint) confectio desideretur, quibus acceptis catalogo Alphabetico manum adponam, illumq(ue) pro voluntate Cels(itudinis) V(estrae) Ill(ustrissi)mae adornabo, ut tandem (quod ex animo cupio) si Cels(itudo) V(estra) jusserit ubi Compactor domum ad suos reuertetur, una cum ipso ad C(elsitudinem) V(estram) I(llustrissimam) me recipere gratilam.

Peto itaq(ue), C(elsitudinem) V(estram) obnix, dignetur me benigne prima quaq(ue) occasione informare quid, perfecto labore et opere plenarje Ead(em) uoluerit, ut faciam, tum o(mn)ib(us) Ejusd(em) nutibus, qua par est obedientia me accommodabo.

Haec fuerunt Ill(ustrissi)me D(omi)ne q(uod) pro tempore, l(itte)ris Cels(itudinis) V(est)rae admonitus perscribere et debui et volui. Noua hic nulla, nisi quod Vienna scribitur. Pomposissime et splendidissime ibidem adornari nuptias Regias, et S(erenissimam) R(egiam) M(aiestatem) singulis diebus eo exspectari. De superiore Hungar(ia) vel Transylvan(ia) nihil hic prorsus auditur.

Faxit Deus ut o(mn)ia pacifica reddantur et ut Ill(ustrissi)ma Cels(itudo) V(est)ra salua et incolumis, parta victoria domum reuertatur.

Hic Deo laus omnia sunt salua et sana, nisi quod ex variolis multjs Infantes laborari suffocent(ur) singulis diebus.

Ill(ustrissi)ma D(omi)na una cum Ill(ustrissi)mis filio et filiabus dei beneficio rectissime valet, et in conversatione sua. Mag(nifi)cam Do(minam) Ickusitzianam ab aliquot diebus hic habet. In reliquo Cels(itudinem) V(est)ram Ill(ustrissi)mam (cui post Deum me totum deuoeo) diuinae protectioni commendo, Eademq(ue) quam felicissime valere animitus desidero.

Dat(um) Bitschae die 27 Septembris Anno 1611

Ill(ustrissi)mae Cels(itudinis) V(est)rae

humilimus et obsequ(issi)mus seruitor

Samuel Hamel m(anu) p(ropria)

Külcím: Illustrissimo Comiti ac D(omi)no D(omi)no Georgio Thurzo de Bethlehemfalwa, Comiti de Arwa Ejusdemq(ue) Comit(at)us supremo, ac perpetuo Comiti, Judici Cumanor(um), Regni Hungar(iae) Palatino, Sacr(ae) Regiae M(aiest)at(is) intimo Consiliario et per Hungar(iam) Locumtenen(ti) Domi(no) d(omi)no mihi clemen(tissi)mo.

Cassouiam.

Eredetije ma: Biccse (Bytca) Státny Archiv, 204. II.-H./32.

Consignatio Mobilium Alexandri Mikulich genuina, in Arce Belec habitorum: Libram computo per Triginta duos Lotth (sic!) et Uncias

In Libris, Historici

1. Munsteri Duo cum figuris, Latinus et Germanicus, Valoris 40.
fl(orenorum) Rh(ensium)
2. Archontologia Noua, Valoris 22 Imper(ialium)
3. Lotichij Duo Opera Valoris 20 flor Rhen
4. Barclaij Argentis, quatuor libri Valoris 4 Imper(ialium)
5. Barclaij Satyricon, Duo Libri, valoris 2 Imper(ialium)
6. Curtius Unus fl Rh
7. Livius fl Rh
8. Justinus 2 fl Rh
9. Historia Antipodum Germanica, Valoris 20 fl Rh
10. Tredecim historicorum, et Decreta Reg(ia) de rebus hungaricis,
Liber Magnus, Valoris 4 fl Rh
11. Epithome Joannis Cluverj, Valoris 4 fl Rh
12. Fortunatus Duo Libri, Valoris 2 fl Rhen
13. Antiquus Liber historiam contexens mundi, ad usq(ue) suu(m)
tempus, Valoris 20 Imp(erialium)
14. Historicj Germanici in parva quantitate 40 Libri diversi, Valoris
20 Imp(eriales)
15. Speculum Iuventutis 4 fl Rh
16. Paitl Snaider 4 fl Rh
17. 32 Tragica, Valoris 3 fl Rh
18. Calendarium Beat(issi)mae Semper Virginis Mariae, per totu(m)
Annu(m) pro quovis die aliquot historiae,
Tres libri Valoris 9 fl Rh
19. De Sancto Norberto Liber Valoris 2 fl Rh
20. Historia cum Arbore, de Domo Austriaca Valoris 8 fl Rh
21. Italicj parui historicj, sed Ingeniosi N(umer)o 30. Valoris 60 fl Rh
22. Nuclej historiarum totius orbis Duo 1650. im-
pressi Valoris 4 fl Rh

23. Hispanicus quinxota (sic!)	Valoris	4 fl Rh
24. Nonus sive idem Orbis	Valoris	2 fl Rh
25. Cranczius	Valoris	30 fl Rh
26. Historia de Ordine Cisterciensj	pro	5 fl Rh
27. Alexander ab Alexandro	Valoris	20 fl Rh
28. Preterea historicj diuersi, Magni Libri quorum nomina non occurrunt, quadraginta	Valoris	400 fl Rh
29. Sic minores Libri historicj Centum	Valoris	100 Im- per(ialium)
30. Alcoranus Germanicus	pro	4 fl Rh
31. Duo Aesopi	Valoris	6 fl Rh
32. Facetiae Facetiarum, Duo librj	Valoris	8 fl Rh
33. Chemicj Viginti	Valoris	60 fl Rh
34. Astrologici Sexaginta libri	Valoris	200 fl Rh

Politici

35. Clapmarius		3 fl Rh
36. Machiauellus	pro	4 Aureis
37. Speculum Jesuuitarum	pro	2 fl Rh
38. Speculum Pontificu(m)	pro	2 fl Rh
39. De Civitate Solis 3. Libri	pro	3 fl Rh
40. Vernulaeus	pro	6 fl Rh
41. Barclay Politicj Tres Libri diversi	Valoris	10 fl Rh
42. Thesaurus Politicus Italicus et Latinus, de Statu et Gubernio omnium Regionum	Valoris	20 fl Rh
43. Thesaurus Politicus Germanicus Nouus, com- pendiose, et exacte praefata describens	Valoris	4 fl Rh
44. Epistolae obscurorum Viror(um)	Valoris	3 fl Rh
45. Epistolae Illustrium Viror(um), bini diversi Libri	Valoris	4 fl Rh
46. Lentulus	pro	2 fl Rh
47. Alchimisticus	Valoris	5 fl Rh
48. De Rebus Belgicis, Gallicis, Austriacis	Valoris	8 fl Rh
49. De Statu Politico Poloniae, Angliae, Galliae, Hispaniae, Suetiae etc. Tres Libri	Valoris	6 fl Rh
50. Liber Aphorismorum ex omnibus quasi Selec- tus	Valoris	10 fl Rh
51. Decem Libri diuersi, Instructio Principis dicti	Valoris	30 fl Rh
52. Duo Libri Emblematicj, cum Octingentis Civi- tatib(us)	Valoris	20 fl Rh
53. De Mazarino, et Richelio, ac rebus Gallicis. 2. Libri.	Valoris	10 fl Rh

54. Montmorantius	pro	2 fl Rh
55. Vnius Praepositj Liber Politicus	pro	6 fl Rh
56. Maioli Episcopi Wlturainensis, Duo Libri Magni	Valoris	30 fl Rh
57. Delrionis Duo Magni libri		
58. Sex Thomi Suriij Carthusiani, de Vitis S(acro) S(anctum) Patrum, et alijs Sanctis, ligati	Valoris	40 fl Rh
59. Item Duo Thomi ligati, et quatuor necdum Par- gamena obductj	Valoris	36 fl Rh
60. Annales Baronij, omnes cum Appendicibus	pro	80 fl Rh
61. Bessaej Tria Opera	Valoris	18 fl Rh
62. Dormi Secure Duo Libri	Valoris	6 fl Rh
63. Marcantius	Valoris	8 fl Rh
64. Vita Ferdinandi Secundi, Latina, et Croatica Lingua Duo.	Valoris	3 fl Rh
65. Breuiarium Antuerpianu(m)	pro	6 fl Rh
66. Missale paruum Antuerpianu(m)	pro	8 fl Rh
67. Diurnalia quatuor	pro	6 fl Rh
68. Decem Libri Albertj Magni	pro	40 fl Rh
69. Philosophia Dominican Vnius impressa	pro	6 fl Rh
70. Sex Philosophiae diuersorum Authorum	pro	36 fl Rh
71. Libri Decem Sententijs impleti	Valoris	40 fl Rh
72. Concilia Tridentina Tria	Valoris	6 fl Rh
73. Conciliu(m) Constantiense cum figuris, cum Insignijs, qui ibi fuerunt decoloratis	Valoris	60 fl Rh
74. Quadraginta Libri Politicj Aristocraticj, De- mocraticj etc. deniq(ue) pro diuerso Statu mo- dernor(um) temporum, mirabiliter discurrentes politice et Instruentes	Valoris	120 fl Rh
75. Horologium Principu(m), hungaricum et La- tinu(m)	Valoris	16 fl Rh
76. Pazmanni Cardinalis Libri aliqui duplicati, Trip- licati ad Octo	Valoris	60 fl Rh

Juris

77. Jus Civile, Duo magni Libri	Valoris	28 fl Rh
78. Justiniani Iuridicon	Valoris	Vnum fl Rh
79. Decreti Tripartitj quatuor Opera similia	Valoris	32 fl Rh
80. Articuli binarij	Valoris	10 fl Rh
81. Jus Canonicum binum	Valoris	20 fl Rh
82. Juristae Triginta	Valoris	300 fl Rh
83. Kitthonich duo	pro	6 fl Rh
84. Articuli Omnes Regni Sclauoniae	Valoris	10 fl Rh

Spirituales

85. Officia Beat(issi)mae Virginis Mariae decem	pro 10 Imper(ialium)
86. Opera Gratiani Duo Librj, quasi Centenariu(m) Ponderantes	Valoris 70 Imper(ialium)
87. Concionator funebris, Dominicanus	Valoris 5 fl Rh
88. Concionator funebris Jesuuta	Valoris 6 fl Rh
89. Concionator funebris Canonicus, seu Praepositus	Valoris 8 fl Rh
90. Concionator funebris Emblematicus, seu figuraticus	Valoris 8 fl Rh
91. Faber	Valoris 10 fl Rh
92. Concionator Dominicalis, Polonus, latinus, 8 Libri	Valor(is) 16 fl Rh
93. Calamata Duo Libri	Valeris 10 fl Rh
94. Biblia Duo Magna cum figuris	Pro 60 fl Rh
95. Jacobi Tyrinij Explicatio Totius Sacrae Scripturae, Duo Magni Libri	Valoris 40 fl Rh
96. Reuelationes S(an)ctae Brigittae Hildegardis, et Elizabethae	Valoris 10 fl Rh
97. Explicatio Epistolarum Missalis	Valoris 6 fl Rh
98. Hymni Carmine hexametro compositj impressj	Valoris 2 fl Rh
99. Duo Carmeliticj de Sacro Scapulari, Germanicus et Latinus, libri	Valoris 3 fl Rh
100. Praxis bene Moriendi a Jesuita compositus	Valoris 6 fl Rh
101. Fasciculus Mirrhae Italicus, a Carapha Jesuita compositus	2 fl Rh
102. Duo Specula Magna Exemplorum, a Jesuitis composita, Nouissima	Valoris 20 fl Rh
103. Item Duo Flores Exemplor(um)	Valoris 20 fl Rh
104. Bellarmini Cardinalis Opera quindecim	Valoris 50 fl Rh
105. Aliqua Duplicia, ad 10 Libri	Valoris 10 Imper(ialium)
106. Item Concionatores antiqui dece(m)	Valoris 60 fl Rh
107. Item Concionatores Decem Neotericj, in 40. Libros distributj.	Valoris 70 fl Rh
108. Item Libri Spirituales Manuales diuersj, Sexaginta	Valoris 60 Imper(ialium)
109. Item Libri Orationu(m) Deuotarum Centum,	Valoris 100 Imper(ialium)

110. Vnum Officium Magnu(m) Beatissimae semper Virginis Mariae, Antuerpianu(m), Vix alibi simile sub Corona Hungariae	Valoris 40 fl Rh
111. Toletus	pro 6 fl Rh
112. Nauarri Duo	Valoris 6 fl Rh
113. Diana	Valoris 8 fl Rh
114. Instructiones pro Statu Ecclesiastico Vigintj	Valoris 80 fl Rh
115. Casistae diuersj, Vigintj	Valoris 120 fl Rh

Medici

116. Misaldus	pro 3 fl Rh
117. Italicus Vnus Carmine hexametro	pro fl Rh 3.
118. Manu scripti Sex, de Arcanis Chyrurgicae Praxis experimentatis diuersis	Valoris 100 fl Rh
119. Medicj impressi Latini diuersj 40.	Valoris 200 fl Rh
120. Leonardi Fiorauantj quinq(ue) Opera	Valoris 10 fl Rh
121. Matthiolus	Valoris 40 fl Rhenen
122. Herbaristae Lapidum et Animaliu(m) etc. impressi Germanicj de Medicina, diuersi 30. Libri	Valoris 120 fl Rhen

Studiorum

123. Pro humanioribus Scholis, et pro Philosophia Libri Centum, Veteres maiorj ex parte sed boni	Valoris 100 Imper
124. Dictionarium. 7. Linguarum	Valoris 6 fl Rhen
125. Dictionarium Germanicu(m), Hungaricu(m), Latinu(m)	Valoris 7 fl Rh
126. Calepini Duo Magni	Valoris 40 fl Rh

Numerus Libroum: Mille Octuaginta.

Summa Valoris 4126 flor. Rhenen.

Mæle dederunt Hunszkij, quia habeo Authentica(m) Litera(m) me illis nihil debere, imo illi mihi debent quingentos Imperiales.

Male dederunt Medicos Libros Puellae, quia Pater eius mihi donauit Vivens Libros duos saltem, et Vnum Colonum circa Zagrabia(m), quod eum Caecum, et eius, quasi Infantem Puellam, penes eum, ab omnibus derelictos ex Compassione Christiana, Septem Annis honeste aluerim.

Falsissime commentj sunt, me Violenter in Arcem deduxisse Puel-

las, sed Vxor mea sine Ancillis non poterat esse, quae se ultro commendabant, illa pro Volitu suo accepit, quod autem falsissime Mentiunt(ur) eas me deflorasse. Testor Deum immortalem, me nunqua(m) eas attigisse ulla parte corporis mej. Nec cogitasse de Diabolicis, ipsis forte delatoribus consuetis actib(us). Et post Mortem meae Vxoris Voluntarie imo Supplicantes ipsaemet remanserunt usq(ue) dum eis fortuna obuenisset apud Infantem filium meum (:uti habe authentica Testimonia:) Curam habendo ipsius et rerum linear(um) si se forte quaequam Male gessit, quod mihi non constabat. Nil Mirum cum per tot Annos plus in Aula Imperatoria, quam Domi fuerim, Dominus enim Domus suae, ultimo resciscit factum familiae suae; Quod autem dicant eas taliter Mentitas esse, si ego talis Conscientiae malae essem sicut illi Commissarij fuerunt aut alicuius Regis, Pontificis aut Turcicj Imperatoris Seruus Vel qui forte nunqua(m) eos seruiuit, nonne Malitiose capiendo possem eos ad falsum testandum cogere. Ita ipsi eas cöegerunt, ut falsum dicerent contra me, minitantes eas Non Velle dimittere domum sed Chaktornia(m) ad Banum, et deniq(ue) alijs turpissimis minis, fragilem foemineum Sexu(m) iniquissime induxerunt; Non mirum tantj fures ipsum Coelu(m) ruere (:si eis possibile esset:) Montibus operire me desiderarent; Sed Deus, qui omnia uidet, aliter disponit, quam homines, Vere non homines dicendi, proponant: Videant coram Deo, omnium Justissimo Iudice in anima sua et illi, qui eorum Mendacia fouent.

Az irat befejező fólióján Mikulich hitelesíti a jegyzékben foglaltakat, de már Frankfurtban (!) írja alá.

„Omnia eaque in supraligatis Pagine specificata existunt, attestor ego infrascriptus, tanquam in hac parte maxime interessatus, vera esse, et nihil plane ex ulla passione, aut alio quocumq(ue) modo contra veritate(m) et ipsiam realitate(m) a me additum quod ita esse, ex dictamine. Conscientiae meae Catholicae praesentibus declaro Actum Francofurti Decima die Aprilis A(nn)o 1658.

Alexander Mikulich”

Mai lelőhelye: OL E 196 U. et C. Fasc. 90. Nr. 24. Fol. 16b—19a.

Keczer Gábor könyvei, 1687.

Conscriptio et Aestimatio Rerum Gabrielis Keczer ex Commissione Perillustris ac Generosi Domini Ladislai Sz(ent) Iványi, Coram infra-scriptis facta. Anno 1687. Die 28 May.

Libri	florenus denarius
1. Tomi tres Historiae Tuani aestimati	—90
2. Calendarium Oeconomicum	—60
3. Tripartita duo Latino Hung(a)lica (sic!)	1—20
4. Novum Testamentum Hung(a)licum (sic!)	—60
5. Pacifica(ti)o Viennensis	—90
6. Nucleus Rerum Hung(a)licarum (sic!)	— 3
7. Valentini Balassy Canciones	—20
8. Cynosura Iuristar(um)	—60
9. Christophori Forstneri Libri annaliu(m)	—90
10. Loci Communes Iuris manu Scripti	—30
(Az összeírás nem könyves tételeit elhagytuk!)	

Praeterea ex Commissione Inclytæ Camerae arma Sequentia . . . per D(om)inu(m) Matthia(m) Medveczky Relictæ Gabrielis Keczer sunt extradata. Actum Eperiessini. Die 28 May. 1687.

David Belavarij

Coram me Sebastiano Seltmayr

Coram me Matthia(s) Medveczky

Mai lelőhelye: OL E 196 U. et C. Fasc. 79. Nr. 24.
Kiadta Thaly Kálmán Sz. 1874. 138.

E jegyzék tételein kívül ismerjük Keczer Gábor könyvei közül azt a négy műből álló kolligátumot, amely ma a József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára régi könyvgyűjteményében van Szegeden. E négy mű első két tagja és a 3—4. tag is kettesével külön-külön kiadói kolligátumok. A két könyv:

M. Christophorus *Hartknoch*

Respublica Polonica duobus libris illustrata . . . , Francufurti et Lipsiae, Impensis Martini Hallervordii, 1678.

(A két rész: „Historia Polonica” és „Jus publicum Reipublicae Polonicae”)

Dissertacio historica de originibus Pomeranicis

(Ez a két mű közös címlapon szerepel!)

Josua *Arndius*

Trutina Statuum Europae olim scripta ab Illustrissimo Duce de Rohan, nunc . . . edita a Josua Arndio. Rostochi, apud Joachimum Wildium, Anno 1668. (A kiadás bő jegyzetekkel, történeti és politikai példákkal történt, ezért emeltük ki szerzőként Arndiust)

Vita Alberti Walsteini . . . Ex italico Galeacii Gualdi in latinum sermonem translata, labore ac studio Josuae Arndii.

Rostochi, apud Joachimum Wildium, Anno 1668.

(Ez a két mű szerepel a közös címlapon is, de a másodiknak önálló címlapja is van!)

A kötet első címlapján látható XVII. századi írással, dátum nélkül a „Gabriel Keczer” bejegyzés. A legközelebbi ismert tulajdonos: „Boldogkő-Váraljai könyvtár 1975. szám”, majd az Országos Széchényi Könyvtárá lett 1949-ben (Növedéknapló 16552. szám. A Szegedi Egyetemi Könyvtárba mint „Átengedett fölöspéldány” került).

A turóci jezsuita rendház könyvtára 1704

Catalogus Librorum Residentiae Societatis Iesu Thurocziensis
 Confectus Anno Ab Incarnatione Domini
 1704.

Locus editionis Annus Quantitas

Patres Concilia et Biblia

Gregorij Turonensis de gloria Martir(um) Confessor(um) etc.	Coloniae 1583. in 4
Leontorij Conradi Registrum Floriger(um) in Opus Tripartit(um) B(eati) Ambrosij Episcopi	in 4
Theodorici Cyrensis de Verit(a)tis Evang(eliorum) cognitione opus	Antuerpiae 1540. in 4
Theophilactus in Pauli Epistolas	in fol.
Consilium Tridentinum	Coloniae 1603. in 12
Consilij Tridentini Examinis Partes 4.	Frankofurti 1606. in 4
Sum(m)a Conciliorum et Pontificum Petri Caringa	Lugduni 1570. in 12
Biblia Sacra Georgij Kaldi S(ocietatis) J(esu) Hung(arica)	Viennae 1626. in fol.
Biblia Sacra ejusdem	Viennae 1626. in fol.
Biblia Sacra Latina	Antuerpiae 1599. in 4
Biblia Sacra Latina	Coloniae 1637. in 8
Biblia Sacra Latina veteris Typi	in 4

Legistae

Articuli Statuum Regni Hungariae	Polendorffij 1668. in 8
Compendium Operis Tripartiti	Tyrnaviae 1694. in 8
Forma processus Judiciij Criminalis	Tyrnaviae 1687. in fol.
Tripartitum	Viennae 1628. in fol.

Scripturistae

Authorit(at)es Sacrae Scripturae et S(anctum) P(atruum) in Catechism(um) Canisij Pars 4-a	Coloniae 1570. in 4
Anonimus Commentator in novum testamen- tu(m) Slavonice	in fol.
Broickui (?) Antonij in 4. Evangelia Ennarra- tiones	1539. in 4
Concordantiae Biblior(um) Hugonis Cardinalis	Lugduni 1677. in 4
Concordantiae Biblior(um) Typis veteris	Basileae 1521. in fol.
Helmesij Henrici Homil(iae) in Evangelia To- mus 1us	Lugduni 1575. in 4
Ejusdem de eodem Tomus 2us	Lugduni 1575. in 4
Perrerei Benedicti S(ocietatis) J(esu) questiones Scripturisticae Selectae	Tyrnaviae 1692. in 4
D(ivi) Thomae Catena aurea in 4 Evang(elia)	in fol.

Theologi Scholastici

Berzeviczi Georgij S(ocietatis) J(esu) Tracta- tus de DEo uno et Trino	Tyrnaviae 1701. in 8
Ejchardt Joannis S(ocietatis) J(esu) Quaestio- nes Theologicae	Ingolstadij 1674. in 8
Hostinskij Joannis S(ocietatis) J(esu) Tracta- tus de DEo homine	Posnaniae 1679. in 4
Pütner Georgij S(ocietatis) J(esu) Tractatus de Jure et Justit(ia)	Graecij 1604. in 8
Rozmer Pauli S(ocietatis) J(esu) Tractatus de DEo uno et Trino	Graecij 1663. in 8
Ejusdem Tractatus de actibus Humanis	Graecij 1659. in 8
Scoti Graj Joannis Thesaurus Theologorum	in 4

Theologi Morales

Aspilneta Martini Manuale Confessarior(um)	Coloniae 1579. in 8
Ardechin Richardi S(ocietatis) J(esu) Theolo- gia quadri partita	Pragae 1678. in 8
Busenbaum Hermanni S(ocietatis) J(esu) Me- dulla Theologiae moralis	Antuerpiae 1671. in 14
Ejusdem idem	Antuerpiae 1678. in 14
Ejusdem idem	Antuerpiae 1679. in 14
Ejusdem idem	Monasterij 1657. in 12

Directorium Conscientiae et Speculum Confessionis

Filiucij Vincentij S(ocietatis) J(esu) Synopsis Theologiae moralis

Gobat Georgij S(ocietatis) J(esu) Thesaurus Ecclesiasticus Indulgentiar(um)

Panormitani Josephi Brevis notitia confessarij scitu necessaria

Ejusdem idem

Polanci Joannis S(ocietatis) J(esu) Directorium confessarij et Confitentis

Ejusdem idem

Ejusdem idem

Ejusdem idem

Segneri Pauli S(ocietatis) J(esu) instructio Confessarij

Tyrnaviae in 14

Herbipoli 1626. in 8

Oeniponti 1650. in 8

Witembergae 1651.

in 16

Tyrnaviae 1690. in 12

Tyrnaviae 1667. in 12

Tyrnaviae 1667. in 12

Tyrnaviae 1667. in 12

Tyrnaviae 1667. in 12

Tyrnaviae 1697. in 12

Spirituales

Avancini Nicolai S(ocietatis) J(esu) usus meditando

Ejusdem idem

Ejusdem idem

Bucceleni Joannis S(ocietatis) J(esu) asceticar(um) consideration(um) Tomi 4. Liber 2us

Ejusdem idem Tomi 4 liber 1us

Ejusdem caecus Jerichuntinus

Ejusdem Considerationes Asceticae Busaei Joannis S(ocietatis) J(esu) Enchiridion meditationum

Costeri Francisci S(ocietatis) J(esu) institutiones Christianae

Ejusdem idem

Ejusdem Instructiones Sodalit(at)is

Coreni Jacobi medulla cedri Libani

Centuria Sacror(um) Apophegmatum S(ancti)

Ign(atii) S(ocietatis) J(esu) Funda(toris)

David Joannis Paradisus Sponsi et Sponsae

Exercitia Spiritualia S(ancti) P(atri) Ignatij

Guiker Michaelis S(ocietatis) J(esu) Annona Spiritualis

Hebdomas Sancta Pij authoris

Viennae 1665. in 14

Bononiae 1678. in 16

Viennae 1665. in 14

Viennae 1669. in fol.

Viennae 1669. in fol.

Viennae 1655. in 12

Duaci 1623. in 16

Ingolstadij 1588. in 14

Coloniae 1589. in 12

Viennae 1671. in 8

Viennae 1657. in 4

Oeniponti 1660. in 16

Antuerpiae 1607. in 4

Dilingae in 14

Coloniae 1646. in 14

Pragae 1683. in 16

Horti, Flores, et Coronae Caelestes	Viennae 1652. in 16
à Kempis Thomae de Imitatione Christi libri 4.	Lugduni 1587. in 12
Ejusdem idem	Lugduni 1601. in 14
Ejusdem idem	Viennae 1664. in 16
Ejusdem idem	Tyrnaviae 1678. in 16
Ejusdem idem	Tyrnaviae 1678. in 16
Nadasi Joannis S(ocietatis) J(esu) aurum ignitum	Viennae 1673. in 12
Ejusdem annus amoris DEi	Viennae 1678. in fol.
Ejusdem Collis Thuris	Viennae 1675. in 14
Nierembergij Eusebij S(ocietatis) J(esu) de adoratione in Spiritu et verit(a)te	Tyrnaviae 1663. in 8
Paulowski Danielis S(ocietatis) J(esu) locutio DEi ad Cor religiosi bis	Pragae 1682. in 12
de Ponte Ludovici Quadriga Pastoralis	in 14
Posarelli Corona Stellar(um) duodecim	Viennae 1638 in 4
Regula S(ancti) Benedicti	Parisijs 1612. in 16
Roderici Alphonsi S(ocietatis) J(esu) de virtutibus et perfectione pars 2a slavo	Pragae 1662. in 4
Rota Martini S(ocietatis) J(esu) status animarum Purgatorij	Viennae 1693. in 16
Sebastiani Isqvierdo S(ocietatis) J(esu) Exercitia S(ancti) Patris Ignatij	Viennae 1688. in 14
Stimulus compunctionis Joannis a Jesu Maria	Lucernae 1643. in 16
Sucqvét Antonij Via vitae Hungarice	Tyrnaviae 1678. in 8
Stanihusti Guilielmi S(ocietatis) J(esu) veteris hominis Metamorphosis	Coloniae 1682. in 12
Tarnoczj Stephani Kalauz Hungarice	Tyrnaviae 1675. in 12
Viator Christianus Pauli Segneri S(ocietatis) J(esu)	Tyrnaviae 1701. in 12
Villela Joannis Praxis Juvandi aegros ad bene moriendum	Viennae 1634. in 12
Wajer Joannis affectus pij	Olomucij 1670. in 8

Concionatores

Bessei Petri Nucleus ex conceptibus praedicationibus	Venetijs 1619. in 4
Fideli Benedicti Paradisus Eucharisticus	Coloniae 1659. in 4
Freilink Joannis vita Abrahae	Cracoviae 1650. in 4
Helmesij Henrici Homiliae in Ep(isto)las et Evang(elia) Dom(ini)	Lugduni 1575. in 8

Hinzae Martini S(ocietatis) J(esu) Rex dolo-
r(um) Jesus Christus

Jachino Gabriellis Conciones de 4. Novissimis
La-minecz Raphaelis Paradisus Concionato-
r(um)

Koppenstanij Joannis conceptus praedicabiles
Pazmani Petri Cardinalis Conciones Hungarice
Pomerij Pelbarti de Temesvar Franciscani Ser-
mones

Fontani Bertholdi Breviarium Concionato-
r(um)

Quintini Joannis Sermones Super Dominicas
Sermones novi de Tempore Authoris anonymi
Scherer Georgij S(ocietatis) J(esu) Postilla in
festa et de Sac(ra) Com(m)u(nitate) Ger-
manice

Ejusdem Postilla in Dominicas Germanice
Stapletonij Thomae promptuarii(m) in Evan-
g(elia) Dominic(i)

Ejusdem idem
Sum(m)a Exemplorum Gravasij pro Concioni-
bus

Viuck Casimiri S(ocietatis) J(esu) modi Sex
Sacrae orationis formandae

Schuan Wolffgangi Conceptus de Solemnitati-
b(us) B(eatae) M(ariae) V(irginis)

Viszoczani Francisci S(ocietatis) J(esu) Hecca-
tombe Sacra

Wicellij Georgij Postilla in Epistolas et Evan-
gelia

Controversistae

Amadaei Guimenij Opusculum contra expo-
stula(tio)nes morales

Becami Martini Compendium Manualis Cont-
roversiar(um)

Gesneri Salomonis de Concilijs et Refuta(tio)-
nes Roberti Bellarm(mini)

Gretseri Jacobi S(ocietatis) J(esu) Lutherus
Academicus Donat(us) Catholicis Luthe-
(ranis) ?

Cracoviae 1636. in 8

Coloniae 1632. in 8.

Aschafenburgij 1667.
in 4

Coloniae 1631. in 4

Posonij 1636. in fol.

in 4

Coloniae 1611. in 4

Coloniae 1630 in 8.

in fol.

Pruik Fejae 1605. in fol.

Monachij 1609. in fol.

Coloniae 1544. in 8

Coloniae 1544. in 8

Antuerpiae 1615. in 4

Antuerpiae 1643. in 8

Viennae 1677. in 14

Tyrnaviae 1680. in 4

Parisijs 1665. in 4

Valentiae 1544. in 4

Coloniae 1651. in 16

Wittembergae 1607.
in 8

Ingolstadij 1610. in 4

Hosij Stanislai Confessio Catholicae Fidei	Viennae 1670. in fol.
Ked Jodoci S(ocietatis) J(esu) Constantinus	Viennae 1651. in 4
Magnus Romano Catholicus	Pragae 1609. in 4
Kokiczki Jacobi Confessio Catholica Slavonica	Cassoviae 1671. in 14
Lapis Lydius Controversiar(um) I(uul) G(abriel)	Leodij 1656. in 12
Lapis Lydius Controversiar(um) I(uul) G(abriel)	Coloniae 1662. in 8
Maseni Jacobi meditata Concordia protestantium(m) cum Catholicis	Coloniae 1662. in 8
Ejusdem idem	Coloniae 1662. in 8
Ejusdem idem	
Osiandri Lucae Enchiridion Controversiar(um) Religionis	Tubingae 1602. in 8
Socolovij Stanislaj de verae et Falsae doctrinae discrimine libri tres	Cracoviae 1583. in fol.
Smigletij Martinij S(ocietatis) J(esu) de notis ministror(um) libri duo	Cracoviae 1615. in 4
Szentivani Martini S(ocietatis) J(esu) Dissertatio Haeresiologico-Polemica	Tyrnaviae 1701. in 4
Vicellij Georgij Libellus de moribus-veter(um) Haereticor(um)	Lypsiæ 1537. in 4

Catechistae

Catechismus Romanus	Venetijs 1618. in 8
Wittfeldt Petri S(ocietatis) J(esu) Theologia Catarchetica	Monasterij 1656. in 8

Historici

Catalogus quorundam e Soc(ietate) J(esu) pro fide et pietate interfecto(um)	Cracoviae 1606. in 14
Chronologia Seriem tempor(um) et Historiar(um) continens	Parisijs 1690. in 4
Flavij Josephi de rebus Judaicis Libi (sic!) 7 Slavonice	1553 in fol.
Fuchsi Leonardi de Historia Stirpium commentarij	Basileae 1542. in fol.
Lombardica Historia	in fol.
Lypsi Justi monita Politica	Tyrnaviae 1698. in 14
Maffei Petri Historiar(um) Indicar(um) libri 16.	Coloniae 1689. in fol.

Peregrini Camilli vitae et effigies Sum(m)o-
r(um) Pontificum
Saunier Petri Comment(arius) Historicus de
Fraternit(a)te S(ancti) Spiritus
Szentiványi Martini S(ocietatis) J(esu) Disser-
tatio Chronologica Polemica
Ejusdem dissertatio Paralipomenonica
Ejusdem Sum(m)arium Chronologicum Hun-
gariae
Tamerlanis Opusculum ex Turcico, Arabico
Historia Timurlenkij
Titi Livij Historia Romana
Vita Francisci Soarij S(ocietatis) J(esu) Theo-
logi
Vitae Marsilli Ficini Florentini Libri 3.
Surijs Laurentijs Com(m)entarius ab Anno 1500
ad 1568.

Romae 1597. in 4
Cracoviae 1651. in 8
Tyrnaviae 1704. in 14
Tyrnaviae 1699 in 4
Tyrnaviae 1697. in 4
Viennae 1680. in 4
Francofurti in 4
Tyrnaviae 1693. in 8
Lugdunij 1567. in 12
Coloniae 1568. in 8

Humanistae

Avancini Nicolai S(ocietatis) J(esu) Orationes
Balde Jacobi Poema de vanitate mundi
Bussieres Joannis de Rhea ? liberata Poema-
tion
Foresij Joannis S(ocietatis) J(esu) Allocutiones
Oratoriae
Hugonis Hermannij S(ocietatis) J(esu) Pia desi-
deria
Quiatkiewicz Joannis S(ocietatis) J(esu) Phoe-
nix Rhetor(icae)
Ravisij Textoris officinae Epitome tomus 1 us
Senecae Tragediae
Tragediae P(atrum) Soc(ietatis) Jesu Pars 1ma
Vita Poetica

Viennae 1656. in 12
in 12
Lugdunij 1653. in 12
Viennae 1679. in 8
Coloniae 1635. in 14
Cracoviae 1672. in 12
Aurelij 1626. in 8
Amsterodami 1556.
in 14
Antuerpiae 1634. in 14
Tyrnaviae 1693. in 8

Varij

Album Congregationis B(eatae) M(ariae) V(ir-
ginis) Matris agonizantium.
Balassa Valentini Cantiones Hungariae
Cantionale Ungaricum

in fol.
Leutchoviae 1674.
in 16
Tyrnaviae 1651. in 4

Crysis de Soc(ietatis) Jesu pietate doctrina et fructu	Cassoviae 1671. in 14
De Dedekindo Friderici Grobianus et Grobiana	Hardervici 1650. in 12
Directorium Ecclesiasticum seu Ordo perpetuus recitandi Breviarium(m)	Tyrnaviae 1674. in 8
Epistolarum S(ancti) Francisci Xaverij liber 5us	Graecij 1661. in 16
Evangelia Slavonica	in 8
Grammatica Continens Glogoliticam, Moscoviticam, et Ortographiam(m)	1583. in 8
Martyrologium Romanum	Coloniae 1610. in 4
Manuale Parochorum(m)	Tyrnaviae 1675. in 14
Ritualia Strigoniensia Cardin(alis) Pazmanni tria	in 4
Tursellini Horatii S(ocietatis) J(esu) Epistolarum(m) S(ancti) Francisci Xaverij liber 4us	Lugdunij 1650. in 14

Praespecificatos libros in Bibliotheca

Conventuali Arcensi repositos testam infrascript(i):

Georgius Stranyai Hon(orabilis) Conventus

Eccl(esiae) B(eatae) M(ariae) V(irginis) de Thurocz

Conventualis M(anu) P(ropria) (Pecsét)

Jacobus I (?)lőczy Honorabilis Conventus B(eatae) M(ariae)

V(irginis) de Thurocz Conventualis M(anu) p(ropria) (Pecsét)

Hunc Catalogum Librorum(m) consignavi Adm(odum) R(everen)do

D(omi)no Stephano Nagy, qua Bonor(um) Praepositurae B(eatae)

M(ariae) V(irginis) de Thurocz Administratori. Joannes Fabiankovics

S(ocietatis) J(esu) Thur(ocziensis) superior m(anu)p(ropria) (Pecsét)

Stephanus Nagy Adm(inistrator) Thurocz(iensis) Manu(p)propria (Pecsét)

Mai lelőhelye: OL E 152 Acta Jesuitica Tyrnaviensia. Fasc. 22. Nr. 49.

A turóci jezsuiták néhány könyve a hlohovci ferences könyvtárba került. Ld. Marta Sturdi-kova: Katalóg tlaci 16. storocia frantiskánskej knižnice v Hlohovci, Martin, 1970. 62., 79., 85. és feltehetően innen származnak a 2., 21., 104., 108., 115., 128. tételek.

1544. október 14. Németújvár

Szent-Iványi Mihály németújvári udvarbíró és várnagy levelében, melyben Batthyány Kristófnak bizonyos kutyák megküldéséről ír, Pomagaics Mihály utóiratban zsoltárkönyv compaginálásáról és bekötéséről ír.

Magnifice domine, domine michi gratiosissime ac observandissime. Servitiorum meorum orationumque recommendationem. Vestre M(agnifice) D(ominationis) laborem atque operam curamque ac solutionem in compaginando colligandoque psalterio, non est facultatis mee: ut per quam maxima gratiarum actione compensem, sed deus optimus maximusque rerum opifex, largissimus retributor omnium bonorum: premia digna ferat, et tribuat factis premia digna tuis, eandem vera valetudo Christus d(ominus) Jesus servet ac tueatur in optima valetudine una cum domina consorte pignoreque uteri dulcissimo, Amen.

Michael Pomagaych

Vestre M(agnifice) D(ominationis) deditissimus

Eredetiye fél ív papíron, kívül kissé rongált gyűrűs zárópecséttel.

Kívül: Magnifico domino Christophoro de Batthyan, pincernarum regaliū magistro etc. domino nobis gratiosissimo atque observando.

E töredék Iványi korrektúrában maradt kötetéből való (ld. a kéziratkatalógus „Debrecen, KLTE Közp. Könyvtár, Kézirattár 1.” tételét).

1571. december 12. Monyorókerék

Zrinyi György levele Batthyány Boldizsárnak

Magnifice Domine Affinis et Frater nobis charissime, atq(ue) obseruandissime. Salutem et Seruitiorum meorum commen(da)tionem.

Az the k(dk) yo egessegeth, es az en zerelmes Azzonyom nenem, yo egessegeth, mynd az thy ketwk zerelmes gyermekeokywel egyetemben, byzony nagy zywemzerynth kywanom hallanom. En az ur Istennek legyen, nagy hala yo egessegeben vagyok. Towabba zerelmes Swogor wram, the kdeth kyirem mynth zerelmes wramath

Swogoromath, hogy the kemed, ennekeom megh bochassa, hogy en ez mastany wttal, the khewz nem terhettem. Ide penygh nem egyeberth yeottem, hanem hogy az en keeth Ewchemeth eddigh keserteottem, oka synth egyeb, hogy en the kdeth mastany wtammal megh nem kereshettem, hanem chak ez, hogy ysmegynth Chaktornyara ala kel syetnem, es otth e yewwen Posony gewlesbe kel kerewlneom, akkor oztan ha az my Isten fewl hoz, the kdel zewmbe akarok lenneom, es the kdel egyeb rendbely dolgaymrols kell zolnom.

Towabba Twdom hogy the k(e ex litteris) erteotte, es hallotta az Tengerreon walo hadakozasnak dolgath, Im mastan the kmk ysmegynth wyobban megh kyldeom, mykeppen megh yrtak, az wyadalnak dolgath. Ezt penigh ennekem zyntyn Velenczebeol yrwan kyldeottek. Merth ennekem egyyk Tengermelleky Tyztartom Velenczeben wolth, ky altal kyldeottek. Azerth ez the ke (így!) mynden (...) — keol byzonnyal el hyhety, hogy ez ygy wolth, ez mynth ym the kmek ez nyomtatásban yrwan megh kyldettem.

Towaba Tudom, hogy the kmek, mynd Vyslay, Mynd yo agaray, mynden fele ygaz elegy vagyon. Myerth hogy penygh Lattyá Isten ennekeom mastansaggal nynthen es az zyksegh rea kenzereth, maga annak eleotte ennekeomys, vala mynd yo wyslam, a mynd yo Agaram, The kdeth kerem mynth Vramath, battyamath, es Swogoromath, hogy the ke ne haggyon egy yo Agar nekeol, ha the kmek annyira walo zyksege nynchen rea, mastansaggal. Ha penygh the kmek twdnam, hogy annyira valo zyksege wolna rea, nem hogy the kteol el kernem, de myegh az mynemew wolna, aztys the ke kyez wolnek oda adnom: Mynd az altal Twdom hogy the kmednek affelere annyira walo zyksego nynchen, es ha the kteol lehetseges az kormos newew agarath kylgye ennekeom the kmed, kyt byzony az the kmek nagyobba megh akarom zolgaln(i).

Towaba mastansaggal the kmek semmy wysagoth nem kyldhettem hanem Im Istennek akarattyabol holnap wtan koran Chaktornyara el Indwulwnk, hoztak walamy Tengerwry Marhath, walamy lezewn, the kmek myndenykben, azonnal myhelewn elywtok kyldewk:

Es Isten eltesse the ke yo egessegben. Datum in n(ost)ra Monyo(roke)rek 12 Decembris. 1571.

Comes Georgius De Zrynio

Külcim: Magnifico Domino Balthasar(i) Battiany, Dapiferorum Regalium Mag(ist)ro Sacrae Caesareae et Regiae M(aiesta)tis Consiliario etc. Domino Affini et f(rat)ri nobis charissimo atq(ue) obserua(ndissimo)

Eredetije: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 53582.

Skaricza Máté ráczevei prédikátor Batthyány Boldizsárhoz.

Post humillimam fidelemque obsequii officiosissimi commendationem Ab illustrissima vestra Magnificentia (in qua ego iam proram puppimque meorum votorum consiliorumque posui).

I. Liceat me cum venia quaerere.

1. An non recte censuerint pastores ecclesiarum ad viginti quinque miliaria mihi undique vicini, opus hoc meum esse ordinis antea inexcogitati, laboris incredibilis et utilitatis inestimabilis?
2. An non si haec omnia e Gallia, Heluetia vel Anglia et quidem a decrepitae aetatis authore profecta essent raptim ab omnibus emerentur, ut quibus quinque vel sex in mundo libri praeferri nequirent?
3. An non semper, ut ut multa legantur volumina, scopus aliquis proponitur, ad quem certis tramitibus perveniatur? Num item tramites illi ordinem numerumque requirunt et demum memoriam ad rite et perceptibiliter coram auditoribus ipsis declamandum?

II. Liceat me indulgenter impetrare.

1. Ut memoriam mei horumque operum (quae adhuc pro sua immensitate, vix ad annos quinque vel sex colophone donare potero) vestra magnificentia nunquam oblivioni tradere velit.
2. Ut si quando magnifici alii domini, qui iam hos tomos viderunt et impressione dignos iudicarunt, de editione sermonem inter se instituerint, magnificentia quoque vestra suffragium eorum iuvet, cui et Paulus Florenius frater per omnia nostras etc. coram me se obstrinxit.
3. Ut detur mihi peregrino occasio commoda revertendi Papam versus, et inde in patriam: praesertim cum iam non parvam temporis et sumptum iacturam fecisse videar.

Aut iubeat me V(estra) Mag(nificentia) ad se venire ut de his coram pluribus queam, maxime cum incidisse me in Heroa iudicii ac doctrinae profundissimae incredibiliter gaudeam etc.

Humillime

addictus Matthaeus Scaricaeus

Keuinus,

qui et locos communes Szegedini ut vitam eius corrigere queat, videre cupit.

1622. február 16. Bécs

Caspar Linnthamer levele Poppel Évának.

Hochwolgeborne Frauer

Ewar Gnaden seyen mien gehorsame bereittwillige dinste jederzeit zuuor Genedige frauen nebenst Wünnschunng eines glückseligen freudenreichen Neuen Jars hab ich nicht können Vnnderlassen Eur: Gnaden mit diessem vnwürdigen Prieffil vnnderthenig aufzuwarten, mit vnnderthetiger bitte Eur: Eur: Gnaden wollen in Vngnaden nicht vermercken dass Eur: Gnaden ich dass buchl. nicht geschickt, sondern gedenken vnnd glauben, dass ichs weiss Gott in der gantzen Statt nicht hab bekommen können. Will aber Eur: Gnaden ein büchil von weisem bapier ein binnden lassen, vnd die vornembsten gebettlein welche mein Genedige frau in ihrem *Buch* hat fein sauber drein schreiben vnnd wann mein Genedige frau zu Eur: Gnaden hinunder zeucht Eur: Gnaden mit der Annitzshco schicken Es ist mir so hertzlich leid dass ich nicht mit meiner genedigen frauen soll doch bit Eur: Gnaden ich vnnderthenig, Sie wollen vnnder desenn bey meiner gl. frauen intercedirn vnd bitten dass sie mich mit bringgt so will ich darnach alzeit in Vngarn bleiben, der Herr Verodi hat mit ohne dass gesagt, Eur: gl. haben itzunnder kein deutschen gl. mehr er seij vff Grätz gewandert. Thu Eur: Gnaden, sambt meinen Genedigen Herrn, Junngen Herrn, vnnd Breuwlein, in den Schutz des Allerhöchsten Lieben Gottes, mich aber zu Eur: gl. ewigen gehorsam Willigen dinnsten vnnderthennig befehlen

Datum Wien den 16 debruarii 1622.

Eur Gnaden

Vndertheniger gehorsamber diener

Caspar Linnthamer m.p.

Külcim: Der Hoch wolgebornen Frauen, Frauen Eua von Buthianin, Frauen zu Gissüng, Schleuming, Rechnitz vnd Germend, geborne Poplin von lobkowitz, Frauen auff Reuw-hauss St: Gotthardt, Olssnitz vnd Menner gl. Frauenn

Eredetije: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 6808.

1634. május 14. Nemetújvár

Hollósi Birk (?) levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Zolgalothomatt Ajanliom Ngk mint kglms Vramnak kyuanok Iste(n)töl Ngk jo Egeseget mint Azoniomal w Ngkual Egietemben. Mitt Irgion Nagissagod megh Ertette(m) s Az Nagisad paranczioliat-tia szerent Föl Irattam s Nagisagod kezehez küldöte(m) Janos Vramjs Az kiknek mit Adot s myuel Adosa moradott s aztis föl küldöte(m) Az my az szentteleky uy körösteni kulcziort Illety Amint

küzegei vra(m) Inuentalta ugi Hattam s megh paranczioltam Hgi (így!) semit el ne Tekozeo(llyon) Hanem az koczysoknak ameni preue(n)daio Jar anal Töbet ne agion Az Borokattes megh Tölte-te(m) s az ky maradot abul hattam Hgi koczisoknak agion migh jobat Talalok adigh legien ot Hol penigh ne(m) talalnek Ha Gondolna Ngds olliat az Ngd zolgay közül aky nem tekozlo uolna Jo uolna: amint Nagisd megh parancziolta Janos vramal mind az ket maiorba(n) ki mentünk s Inue(n)taltuk amyeket Talaltuk de ot Ige(n) keueset talaltunk azt mondtak hgi küzegei Vram azokatis Inue(n)talto de ök azt monyiak (így!) hgi w Nekik semy Fizetesek nem jart analtöb aki keues morhatt tartotak az ujmaiori Ispanak z tehene haro(m) diznaia s malatzkak s egi borgiu s ket roz ladaio aban uallami semirkölö (így!) Fiai ruhaio s az maseknak az borat maiorban 6 apro morhaio egi Taualli tyno s ket lado aban ualamy roz ruhaio azert az Nagisagod Jo akarattiamit czelekezek uellek Szilagiual voltam az könyuek Felöl az mint Ngk Hatta külömbe(n) nem akargia Adny, Neke(m) zo(m)bathelre köl mene(m) mert ngi (így!) dolgom uagion Ispan vramk Nem tudo(m) Ngd Irte augi (így!) ne(m) En Felöle(m) nem kesem minel hamorab lehet megh Gywhe-tek Joue(n)do Hete(n) az polgarsagh mit dolgozanak el rendeltük s megh hattam mindenek safarnak hgi Fogiatkozás Nekül Hiue(n) s Igozan dolgoztasanok s megokis Hoza laso(na)k Nagisod Enge-mett mindenekrül Tudosetczion

Isten Eltesse Ngdat Jo Egesiben (így!) sok Ezte(n)deigh
Datho(m) Nemett Uy(va)r 14 m(a)y An(no) 1634.

P(ost) S(criptum) Danyel Nagisk köniörök hgi Ngd megh rendölt Fizeteset Hadnaio megh hgi honet lene megh Ha Ngisagod Gondolna miuel hgi Imar peritus minde(n) dologba(n) Hadnaio megh Ngd Neki lene melete(m): miuel hgi Szilaginak az Ngd paranczio-latia szerent Ala köl meni El Haniotta (így!) az Hazat Haron augi Neki Mukast (így!) ker Nghd Irgia megh agik augi ne(m)

Ngisagod zolgai

Hollosi Birk(?)

Az suplicaiot az kit szentteleki Horuatok Ngk uitenek megh külduen Ngsagod Eneke(m) mirül suplicaltonak lege(n) Ngk: En Elötémis uolt Azert kü menue(n) Amenel leg Jobat tudo(m) el Igozetom s Ngsogodat Informalo(m) felöle: Az magom Alopattiays mybe(n) leze(n) Fizetesem felöl arulis kglmes uarok Ngsasodtul.

Küldem: Az Tekint(e)ss Nagis Groff Botty(any) Ada(m) Vram w Nagk: Neke(m) kglmes Vrak Adasek ez leuclem

Eredetije: OL P 1314 Patthyány család lt. Missiles Nr. 19545.

1638. október 29. Szalónak

Tót István levele Poppel Évának.

Alazatos szolgálatomath ayanlom Nagodnak mintt Kglmes Aszonyomnak, keuansaghy szerent ualo sok iauaiual latogassa es aldgya megh I(ste)n Naghodash

Edgy szegeny nemeth ember hozá hozzam ezt a könyuet, keruen azon hogy Nagodnak küldenem, az mellyet in megh kültem Nagodnak azon keretj Naghodash Nagod edgy tallyert küldene faratsagaerth tsak ezt akaram Nagodnak megh jelenteny. I(ste)n Naghodash eltesse egessgeben. Datae Szalónak 29 8bris (octobris) 1638

Nagodnak Alazatos Szolgaia

Toott Istuan

Manu p(rop)rja

Küldtm: Az Tekentets Nemzetes es Naghos Lobkouicz Poppel Ewa Aszonnak w Naganak etc. nekem Kgmes Aszonyomnak adassek

Eredetije: OL P 1314 Batthyány család Lt. Missiles Nr. 49501.

1641. augusztus 17. Németújvár

Tapolcsányi János levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Illustrissime Comes et D(omi)ne D(omi)ne mihi gratiosissime

Salutem, ac seruitiorum meorum comendationem

Algia megh az ur Isten Nagodath minden iouaiual

Reuéd irasommal Nagodath csak az dologh felöl kelletik megh talalnom, hogy az minémő tisz forintot Griczy keönyketőnek adatot Nagod comisio szerénth én altalam, az tudakozik iras által hogy aiandikbani auagj fizetisiben adot Nagod neky, ha iöuendo hely fizetisiben, miuel hogj megh Nagod szeriuel nem alkotot uile, kiuanya Nagodtul, napiaban egj pint bort kétt font Tehen hust és minden hiten egj egj kapant, az töb alkouassal contentus lészen az mint Nagot igért Néky.

Az Rakicsány Tisztarto egj leuelet és edgnijhany Dinyét küldet Nagodnak, azok kezölis kéttey rodhat uolt és ky uetettem porkolabok elöt, azt uilem hogj mostanij időben, miuel hogj nem uijsagh immar Nagodnal, nem kellene farasztanij ide az szegény embereket, kiual képpen hogj most igen félnek Törökektul.

Ezel Isten tarcsa, és éltesse Nagodath io egessighben sok esztendeigh. Datae in Nemeth Uyuar Die 17 Augusti Anno 1641.

Nagodnak alazatos szolgaia

Tapolcsany Janos

Küldtm: Illustrissimo Comiti D(omi)no Adamo de Bothian perpetuo de Németh Ujuar, Sacri Romani Imperij Equiti Aurato, Partium Regni Hungariae Cis Danubianarum generali Capitaneo nec non Sacrae Caesariae Reguaeq(ue) Ma(ies)t(a)tis Consiliario Cubiculario etc. D(omi)no mihi gratiosissimo

Kivül más, XVII. századi írással: Anno 1641. Nemet Vyvary szam Tarto Tapolcsani levelei es Csakani Eörsegi, Ispaninak, Gerebeni szamtarto Missei Jobiagiok eszt(?) az levelek egi egi csak az utolsok(na)k
Eredetije: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 48416.

1642. február 1. Németújvár

Jobbágy Jeremiás levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagodnak mind ennekem mindenkoron kegmes Uramnak

Isten Boldogságos jó szerenzekkel Aldgya és Latogassa megh Nagodat vettem az Nagod leuelet melyben mit Parantsolion Nagod megh erttettem az my az magyar Plebanus Partekaiat úgy mint könyueit gabonaiat és Borat Illetti azt az Baratok klastromaban uittetem. az mint Nagodnak az Eleöbeny leuelembeis megh irtam uolt az minemeö Laday Idfen az Uarban voltannak azt megh szegeny elteben uittete ala az Klastromba.

Az my az Eörsegieket Illety hogy megh Edzigh rea nem mentennek uolt az Körmendy malom Czinaltatasara en az Nagod parantsolat-tyara akkor mindgyart megh hatom uolt nekik hogy rea menienek en azt Tudtom hogy ott Uoltanak. Irtam uolt is az keörmendy Tiztartanak adgya ertesemre ha ott uannaky auagy nem de eö kegmeteöl semi ualaszom nem güt. Az Eörsegy Ispantis eleö hiuatom az aual menty magat, hogy az ar vizek miat el nem jühetennek s mas az hogy az Tsakany malombanis Tett uolt az Uiz ismegleni Uyoban kart es aztis megh keölet Czinalny de most innét tüstenkent rea mentenek. Itenis az Uar es maiorok keörniül az Rosz Ideö es Ut miat sok dolgaink maradnak hatra, hogy semi Epületre ualo Faat sem maas az mi szükseges nem hordhatni megh csak tüzre ualo faat sem hozhataz szegenysegh az kegyetlen Ut miat marhaiok mind ky dül az szekerekbül es el vesz.

Az my Erdody Farkas Uram eö Nagha Louait es szolgait illety s mint peniglen Kohary Uram Louait az Nagod parantsolat-tya szerint megh adatom az Abrakot szenat es az legyennekre az hety penzt. Csak ezt akaram Nagodnak Ertesere adni hogy az minemeö keues szena megh Itt uagion az nemis Tart ket hettig s masut sintsen peniglen Radafaluan az minemeö szena uagion aual Czak az ott ualo Mennest sem Eryk be uelle, ha Nagod ide fogh juny az Nagod Louaira nem Tudom hol fogunk szenat Uenny.

Ezzel Isten Eltesse Nagodat Datum Uyuar die 1 Februarij A(nn)o 1642.
Nagodnak alázatos szolgália

Jobbágy Jeremias

Külső: Tekinteties és Naghos Urnak Groff Botthiani Adam Uramnak w Naghanak etc.
Nekem mindenkoron kegmes Uramnak Adassek
Eredetije: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 22420.

Johann Ledentu levele Batthyány (I.) Ádámbhoz.

Hoch vnd wohl Geborner Graff,

Eir Grafflichen Genaden Vnder denig perichte Ich, das ich innerhalb
fierzehen dagen Eier Genaden, Schwohl auch hern forgatch, pede
picher gewis ferdich haben werde, dan Sie haben Sehr fil Mihe, Es
haben die Ganze Zeit seit ichs fon Jer Genaden angedingt hab drey
Perschaner Continue daran gearbeit, welches her fillibertus selbst
zeichnus mues geben, dan Erst pey Mier Gebesen, vnd hats selbst
Gesehen, habe nicht einen kreitzer dapey zum pesten, verhoffennans
ferdig sein das Ein grafflichen Genaden Sehen werden Eine Recom-
pens Ent weder in wein oder dreit zue pekumen, welches Ich in Eir
Grafflichen Genaden adeliche disoretian stellen will. Wegen der
Mapa die Ich mit farben iluminirt hab, hat Mier Eir Grafflichen
Genaden ein fas firdigen wein fersprachen zue schikken, darauf ich
mit ferlangen wartte. Es haben Mier Eir Grafflichen Genaden auch
drey oder fier andere fas wein zue schiken fersprachen darfier
Ergrafflichen Genaden andere Mahlerey nemen oder machen wollen
lassen, Schikhe Eir grafflichen Genaden hie pei eine verzeichnus,
oder wan Eir Grafflichen Genaden Sich Selbst, vnd dero frauen
Gemahel wollen lassen ebkunderfetten, das Stet pey dero Gefahlen,
Wien dem. 20. Merz. 1642.

Ey: Gr: Ge: Vn: O:

P:S: Wan Mier Eir Grafflichen Genaden auch Ein Pahr Zentner
Schmal Schiken wolten wehre mier lieb. Wolte Solliches ab arbeiten.

Johan Ledentu
key: hoff Maller

Az iraton Iványi írásával: „Ad 1642. III/20.”

Ver Zeichnus der Mahlerey

Keyser vnd Keisserin der ietzige

die Jungen Pritzen

herhertzog leopold

der festorbene Kayser vnd Keiserin

Keisser Mathias vnd Sein Gemahel

Ky: Rudolphus

Key: Machximilianus

hertzhertzog leopoldus vnd Sein gemachel

alle 12. heidenische Keiser Sambt dero gemacheln

Kinig in Pollen vnd Sein Gemachel

Peirfirst vnd sein gemachel

Kinig in Spanien vnd dessen gemachel

König in Frankreich vnd dessen Gemachel
 König in England vnd dessen Gemachel
 Kardinal infanto
 Herzog von Florenz vnd Sein Gemachel
 Kardinal Forgatsch
 Kardinal Passman
 Kardinal Rischeliu
 Kardinal Klessel
 Kardinal Dietrichstein
 General Dilli
 General Pufuoy, vnd dampaldhasser:
 General dandpier
 Seifrit Golonitsch
 Ferdinem Gollonitsch
 General Papenheim
 diua de alba
 König in Schweden
 Petlahem Gabor
 Herzog von Fridlant
 Papst der ietzige
 dem hern Mederi hab Ich vnder schidenliche kunderfet fan
 hungarischen Königen vnd Patrieotten des kinigreichs
 hungern gemahlt wans Iergrafflichen Genaden Pelieben, vnd
 Ermiers leien deste kunt Ihs auch kopieren.
 Disse ob pemelt Stükh hab ich zwah nicht allefertig allein.
 NB. was Einer Grafflichen Genaden Pelieben wirt kan mier Eir-
 grafflichen Genaden zuwissen machen.

Ver Zeichnus vnderschiedlicher Mallereyen die albereit ferferdigt.

- 4 Vnderschiedliche Krutfichs von ölfarben
- 4 Vnderschiedliche fesperpilder von ölfarben.
- 2 Marien pilder
- 5 Catharin wie Sie mit den doktores disputiert
- Ein anglicher Grües
- Der lot mit seinen Dechtern
- Ein
- Ein Josep
- Ein adam vnd Eua
- allerhant andere Geistliche Pilder

Verzeichnis der weltlichen Pilder die albereit
 ferferdigt seint
 Ein Pachus driumf
 Edliche Mehr Schiffarten

Edliche lantschaften
 feuns Pilder
 Kupido Pilder
 Adonus
 Ein Gemahl fan der Zauberey
 die finf Sin
 Auch Sonsten allerhant weldliche pilder

wan Eir graffichen Genaden was Peliebt, wil Ich mit
 Eirgrafligenaden handeln halb Gelt, halb wein drait
 Schmaltz oder andere fiktualien.

A levél margóján a lap hosszában:

Es sin auch fil Schene Sachen fom fortificatians Sachen ferhanden
 im fal Eirgaflichen genaden lust zue haben.

Küclm: Dem Hoch: Vnd Wolgeborren Hern Hern Adam Graffen von Butiani freihl: zu
 Gissing, Schleining, vnd Rechnitz, Röml: Kheyl: Meyl: Rath Camerer vnd General, auf
 der kanischischen Granitzen. Meinen Genedigen vnd Gebiedeten heren.

Güsing

Eredeti je: OL P 1314. Batthyány család lt. Missiles Nr. 28592.

1644. február 6. Dobra

Christoph Scholtz levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Allázatos szolgálatomat ajánlom Nagodnak mind kegielmes Vra(m)-
 nak, algia megh Isten Nagodat minden javaival.

Nagodnak chak ezt akárám megh irnia, Hogi Greczbül el hozattám
 imar az munitiot, ugi mint egi masa puska port, Egy mása kanot
 (így!), Egy Darab onnat, Es huszoneöt musketát pantalérostül es
 vellastül, az mint Nagod Mindorfer Vrák Levelbülis megh érti.
 Az huszonöt musketa közöl kettüt magám hazomhöz vennik, hogi
 ha Nagod engedne de Nagod hire nekül nem chelekeszem, hanem
 Nagodtül várom: az Greczi Czoigbort nekem azt iria, hogi szokás
 mikor az Czoiházbül valamit grátis ki adnák, ajándék nekül nem
 hagiák ötett, Harmadén mikor Rakiczanbanis adot volt valami
 munitiot, Istenben el nyugodot aszonio(m) ő Naga Egi hordo borál
 meg ajándékozta volt, mastis Nagodtól kér, imár áz, az Nagod
 jo akarhatja.

Im ismegh egi kis uj Calendáriumot kültöm Nagodnak, mert minap
 chak kettüt kültöm volt, Nagod penig harmot parancholt volt.

Ez ket Suplicatiot minap ide küldöt volt Nagod, En mast Rakichanba
 voltám, és végére mentem mint s hogi let az dolog köztők. Ez az
 Haidu Stefan igazniak talaltatot, mert mastis Vásban vagio(n) egi
 társa Nesich Marton(n)ak, ki rea valia hogi wtet Nesich Marto(n)

fogatta, hofi fel verték es meg foztottak az Haidu Stefánt. Törvéniſ volt köztök, niha előjut az törvenire Nesich Marton, s niha nem s chak abban vagion mastis, imar Nagod disponálion felülek. Tarcha es Eltesse I(ste)n Nagodat kedves jo Egességben sok eszten-deig.

Datum Dobra die 6. Febr(uarii) 1644.

Ihr(em) Graftlich(en) Gn(aden) gehorsamer
Christoph Scholtz

Külcsm: Az Tekéntetes Es Nagos Groff Battiani Adam Vrámnak ő Nagának etc. Nekem kegielmes Vrámnak adassék.

Eredetije: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 41915.

1645. január 10. Dobra

Christoph Scholtz levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Allazátos szolgalthomath aianlom Nagodnak mint kegielmes Vramnak. Algia megh Isten Nagodat ebben az wy Esztendőben minden kívánsaghj szerint valo sok iokkal hoszu elettel, mind aszoniommal eo Naghával, Es az Nagtok szerelmes giermekivel egietemben.

Niluan lehet Nagod elüt hofi az Török Tivádárczi Máíortül esztendő által egi Tong miet (így!) kíván, maga azoth valo maiorsaga sem teszen anit: En azon Török levelet föl kültöm volt aszoniomnak w Naghának; Eő Nagha ennekem megh paráncbola hofi azoth valo Barmot el haitássam onnand migh I(ste)n Nagodat megh hoza; En megh chelekedtem, Es ide az Dobrai maiorban haitattám az Barmot, mastisith vagion, imár nem tudom vizsha kele oda haitatnom vagi nem, hanem Nagodtül váro(m).

Im kültöm Nagodk Egi Eőrógh es egi kichini uj Kalendariomot uj esztendő giánt, Nagod vegie io neven ez kis ajandékot.

Ezell Tarcha es Eltesse I(ste)n Nagodat kedves io Egességben sok esztendeigh.

Datum Dobra die 10. Januarij 1645.

Ihr(em) Graftlich(en) Gn(aden) Gehorsamer

Christoph Scholtz

Külcsm: Az Tekéntetes es Naghos Groff Báttiáni Adam Vramnak w Naghanak etc. Ennekem mindenkoron kegielmes Vramnak adassék.

Kivül más, XVII. századi írással: voros lat. 11¹/₂ szeold lat. 16¹/₂ kek lat. 15¹/₂

Eredetije: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 41936

1645. május 17. Rohonc

Jakusith Anna levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Jesus Maria

Azen telies eletemigh ualo alazatos Isteni Imatsagimmat ajanlom Ngk mint nekem minden koron szerelmes kedues es Edes Apam Uramk.

Isten Naghat minden testi és lelki sok jokal megh algia hoza tar-
tozozual egetemben szubül kiuanom.

Edes szerelmes Apam Uram miuel az Ngd kegielmes jo akaratiabul,
jten uagion jdeigh mulatassunk kerjök azon Ngdat alazatosan mélt-
toztassa tizt uiselőinek megh parancsolni hogi azon a foliosson mely
a mi szállassunk eleniben uagion a kis konyhatul foguast az kapol-
naik, azokat az No 15 Ablakokat, Féltik, félik, had Csinaliak be,
Chak dezkaual, miuel ezkedighis sok niukhatatlan alkolmatlansa-
gunkra uolt, miuel szerzetes alapatunk azt kiuania hogi ahun lehet
ne latassunk uilagi személiektul, eben valo segítségönket mint sze-
relmes apam Vramtul alazatosan varom mert maskipen nincs mód
benne.

az minemő énekes könyuekről emlekeztem jt liteben Ngk azon kerem
szeretettel hozasa jde 1 Antifonarium 2 Introitusok a'kiben vannak,
3 Martirologium ezekre a könyuekre uagion szüksege az Ngd szol-
galojnak.

Tízteles Aniam ö kigeme az töb nenejmmel eggöt ajanlia Ngk alazatos
Isteni Imatsaginkat, agia Isten hogi rövid nap lathasuk Ngdat
egessighben. Én mig ilek maradok Ngk alazatos miltatlan Leania,
Kérem méltotason Komissiot köldeni hogi szükségönk szerint
csinaltathssunk a gionas halgatasra ualo heltis az töbiuel eggöt.
erre ides szerelmes Apam vram Chak jgen rövid ualaszt kerem agion
etc.

Azoniom ö Ngk ajánlom szeretettel ualo köszönetemet ajánlom Isteni
Imatsagimmat a töb Nenejmmel eggöt. Ezeknek uttana Isten eltesse
es Algia megh Ngdat.

Irtam Rohonczon die 17 May Anno 1645.

Ngk migh il alazatos jo akaro huga
Soror Anna Franciska Jakusith

Küldtm: Adassek az Leuel az Tekéntetes es Nags Groff Bottiani Adam Vramnak nekem minden
koron edes Vram battiam(na)k. Pinkafeltre
Eredetiye: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 21258.

1645. szeptember 22. Nagyszombat

Jakusith Anna levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Jesus Maria

Alazatos Isteni Imatsagimmat ajánlom Ngk mint nikem kedues is sze-
relmes Groff Vram battiamnak. Isten Ngdat minden testi is lelki
sok jokal szerencissen algia megh.

Mi hala Istennek jde hazankban egesighben irkeztönk hoszu uttunk
uttan, mint lizönk Az uttan Isten tugia. édes szerelmes Groff Vram
hogi enire kisletetök az Ngd jambor szolgajat Pandi Vramot a' sze-
kirekel eggöt, arul alazatossan bocsanatot kirönk jo lehet magunkis
jgen bantuk, de az alkotmatlan rut jdo is masfele szöksigis tet aban
akadalt nekünk jo forgolodot Pandi Vram. melet Ngk mint kegiel-
mes ides Groff Vramnak alazatos szíuel köszönem minden uelönk
tet jo uoltat, fizesse megh Isten Ngk enis migh elek Szent Imatsa-
gimban nem feletkezem el kedues edes Attiankrul, kerem Ngd ez
uttanis tarchon minket alazatos szolgálójnak.

ez utti Jarassom mind azon által nekem karos uolt egi Breuiariomom
uolt azis ki esset a hintobul melibul ha Ngd kisdet szolgálójat megh
segíteni igen keduessen uenném.

Azoniomnak ö Ngk ajánlom alázatos Isteni Imatsagimmat, En ides
szerelmes Groff had ne legiek el felejtue Nagdetöl.

Ezek uttan az Istennek Szent oltalma ajánlom Ngdat, magunkat jo
akaratiaban etc.

Irtam Nagiszombatban boldogh azoni Kalastromaban Szent Clara
Szerzetiben die 22 7bris septembris) Anno 1645.

Ngk alazatos szolgáló Leania mig el

S(oro)r Anna Fr(ancisca) Jakusith

P(ost) S(criptum) Ngk is azoniomnak Ngk a Tiszteletes Aniam az töb
szözekel eggöt ajánlia alazatos Isteni Imatsagokat, a Leany aszont
ualamikor el köldi Ngd örömet lattiuk es beis uiszök röuid jdo
alat.

Küldm : Az Tekintetes is Nags Groff Bottiany Adam uramnak Czsar Vrnak ö felsege tanácsa-
nak etc. nekem mindenkörön szerelmes Vram Battiamnak Adassek ez leuel.
Eredetiye: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 21 273.

1648. *augustus 1. Bécs*

Johann Ledentu levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Hoch vnd wohl geborner Graff

Eir graflich genaden haben sich gnedig zu erindern, das ich noch
fohrlengsten Eir graflichen Genaden das Graßitz Haus Puech ge-
mahlt hab, aber noch pis dato nicht fellich pezahl pin, mier noch
31 daller 39 Kreitzer restieren, vermag peyligender abschrift, so ich
fan handen geben, weillen mier dan eir graflichen genaden, als sie
zue Wien wahren vnder schidlich mahlen versprochen die Conden-
dierung mit chisten. Als langt an Eir graflichen gnaden mein
dienstliches Piten, die wohlen verschaffen das mier die Anstendigen
31 daller 39 Kreitzer mit chisten entweder mit gelt, Dreit, oder

Wein pezahlt werden, wil solliches (wofehr Eir graflichen genaden meiner weiders vonnöthen hete) wider verdienen.

Wien den 1. augusti 1648.

Eir graflichen genaden

Dieder Johann Ledentu

Kay. Ingenieur vnd Hof Maller mp.

Mellékeltve: Ich vnderscribner bekene das ich von ihr graflichen genaden hern Pudiani beden Dienern Kijs Marton vnd Thomasitz Janos in Abschlag der mier aus stendigen hundert daller empfangen in Weitzen 2 Muths 17 Messen $\frac{1}{2}$, vnd in Korn Muth 18 Metzen $\frac{1}{2}$. Vnd ist solliches neben aufschlag vnd andern vnkostenn so ich ausgelegt mit ihnen in beisein hern Lienhart zue samen gezelt worden, das es pringt 68 daller 51 Kreitzer, uerbleit mier Eir graflichen Genaden noch 31 daller 39 Kreitzer.

Vrkündt dessen mein hapt vnd petschaft hierunden gestelt.

A levél eredetije elveszett, ez a feljegyzés Iványi hagyatékában maradt fenn: Mezőgazdasági Múzeum Kt. „Regeszta XV/26.”

1648. szeptember 18. Bécs

Johann Ledentu levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Hoch Vnd wohl Geborner Graff Benediger herr.

Eir Grafflichen Genaden haben Sich Genedig zuerindern, das Ich Noch Jahr lengsten Eir Graflichen Genaden das Granitz haus Puech Gemahlt hab, aber noch pis datto Nicht fellich pezahlt pin worden, vnd ist Mier Noch austendig. 31. daller. 39. kreitzer Pitte derowegen Eirgraflichen Genaden, wollen Mich Nach So lang Gedragner Gedult den Vberest der 39. daller vnd 39 kreitzer auch pezahllen lassem, Mich vnder denich Pefehlent.

Wien den 18 September 1648.

Eir Graflichen Genaden
dienern

Johanni: Ledentu

Key Ingenieur vnd Hoffmahler

Külein: Dem Hoch: vnd Wohlgebornen Herrn herrn Adam Graffen vom Butiani freyh: zue Güsing Schläning vnd Rechnitz Röm: Key: Mey: RahtCamerer vnd General auf Canischen Granitzen Meinem Genedigen hern

Güssing.

Eredetije: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 28600.

1648. december 23. Bécs.

Johann Ledentu levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Hach Vnd Wohl Geborner Graf

Eier Graflichen Genaden haben sich Genedigst zue entsinen, das Mier Eirgraflichen Genaden alsie das Neilichsten Mahl alhier zue wien wahren, mier weitzen der noch lang austendigen 31. daller. 39. Kreitzer fersprochen Einen Muth weitzen zue Schiken, weillen Ich dan Solichen Muth weitzen hoch von nöhten, vnd mit hösten ver langen darauf Gewahrtet, vnd Nichts erwahrten kan, also Pite Ich Eir Graflichen Genaden wollen Mich doch ein Mahlen Con-
dentiern vnd Mier dissen Muth weitzen Mit Eisten Schiken, wil Soliches ander wertz wofehr Eir Graflichen Genaden Meiner Voneten wider fer dienen, mich Pefehlent. wien den 23. december 1648.

Eir Graflichen Genaden
dienern

Johann Ledentu
Key: Ingenieur vnd Mahller

Külcim: Dem Hoch Vnd Wolgebornen hern hern Adam Graffen vom Butiani freyh: zu Güssing, Schläning, Vnd Rechnitz, Röm: Khey: Mey: Rath Camerer Vnd General auf der Canis-
sischen Grenitz Meinem Genedigen herrn:

Gising:

Eredetije: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 28601.

1648. december 23. Dobra

Christoph Scholtz levele Batthyány (I.) Áadámnak.

Allázatos szolgálathomat aianlom Nagodnak mint kegyelmes Vramnak. Algya megh Isten Nagodat ennek az ui esztendőnek forgassaban min-
den lölki testi jokkal, jo szerenchakal (így!) boldogságos hoszu elettel, Aszoniom(m)al ő Nagával, Es Nagodhoz tartozandokkal egietemben.

Nagodnak Vy esztendő aiandék giant kültem ime negi uy Calendario-
mot ketteje tablara vagi falra valo, Harmadik in quarto, negiedik kichim calendariom, Nagod vegie jo neven allazatos szolgálaiatul. Chak ezt akaram Nagodnak megh irnia.

Tarcha és Eltesse I(ste)n Nagodat kedues jo egeségben sok eszten-
deigh.

Datum Dobra die 23. xbris (decembris) Anno 1648.
Ihr(em) Grafflich(en) Gn(aden) Gehorsamer
Christoph Schultz

Külcim: Az Tekéntetes és Nagos Groff Batiani Adam Vramnak w Naganak Nekem kegielmes
Vramnak adassek ez Levelem.

Eredetiye: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 42025.

1649. december 29. Dobra

Christoph Schultz levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Allazatos szolgálathomat aianlom Nagodnak mint kegielmes Uramnak, Ebben az uj Esztendőben sok jokkal jo szerenchakkal (így!) algia megh Isten Nagodat, s engegíe Isten ő szent fölséghe Nagodnak ezt az ui esztendőt jo Egességgel el mulatni, s uiszont enihani uy Esztendőt hasomlo jo Egességben el élhetni, mind az Nagodhoz tartoszokal egietemben.

En Nagodnak uy Esztendő aiandék giánt nem tuttam mit kuldeni, hanem im négy uy Calendariumot kultem, harom hoszu tablas calendariom falra valo. Negiedik in 4to. Aszoniomnak w Naganakis kettut kultöm, Egyik falra valo, masodik in 4to. Nagtok vegie jo neven.

Eztis irhatom nagodnak, hoga azit valo fa edényeket az meni volt megh kötöztettem. Uagion eörög és apro saitar 140. Meliek közül ki uiz hordani valo saitar, ki moso saitar, ki magas ki alachon. Item vagion Parolo vagi szapolo saitar 11. Item Fördő káád. 3. Item vagion 6 aféle kis hordochka kiben lisztet vagi egiéb mast szoktak tartani, Németül Stanzelinek hijak. Imar ezek közül menit paranchol Nagod oda kuldenem, Nagodtül varok. Az Tekeniük felül minapis megh irtam Nagodnak, hoga it szerit nem tehetni.

Tarcza Isten Nagodat kedves io Egessegeben sok esztendeigh.

Datum Dobra Die 29 xbris (decembris) Anno 1649.

Ihr(em) Grafflich(en) Gn(aden)
Gehorsamer
Christoph Scholtz

Külcim: Az Tekéntetes és Nagos Groff Battiani Adam Vramnak ő Naganak etc. Nekem kegielmes Vramnak adasek ez levél.

Eredetiye: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 42059.

1650. január 9. Németújvár

Litomerici László levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Naghos kegyelmes Uram.

Egy kis vétek eset az ladák zamában, az Correcta Nióltzadik ládában léuő leueleket el végeztem, az előtte való No. 7. hatra vagion, kihez maid kezdek I(ste)nnek segítségéből, de ennek az fogiatkozásnak könnyeő orvosságha vagion. Ebbe(n) azért az 7. hetedik ladában, Veszprini, Somogiuár, Tolna és Fejér varmegyében léuő joszagok(na)k leuelei, Beczkorul, és Also Lynduaról való, Racisussok sok kölömb kölömb féle dolgokrul vege ekkal (így!) edgiött vannak: minekelötte azokat el végeztem, szüksegesnek talaltam lenni, hofi egészségemreis gondot viselleyek, az Naghod Menny-orzagh erdemleő ayanlása sok segítséghe mellett, hogj jóuendőben alkalmasabban szolgálhassak Ngk, a' mint hofi igiekezemis sziuból. Megh varom azokaért az Naghod kglmes parancholattyat, s rendelését, noha az kezeim erőtlenséghe unszol houa hamarab való el menetelemre. Az Naghod kglmes jauallása és ayanlásais vigasztal engem.

Az Ur I(ste)n tarczia megh Naghodat kedues jo egészségben sok Eztendőkigh.

Német Uyuár 9 Január(ii) 1650.

Nagk mint kglmes Urak Igen alazatos rab zolgaia s Caplanya

Litomerici Lazlo

Küldim: Az én kegyelmes Uramnak, Gróff Batthyani Adam Uramk Eő Naghanak adassék.
Rohontz

Eredetije: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 29564.

1650. február 22. Sopron

Pongrácz Mátyás levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Alazatos szolgálatomat ayanlom Nagodnak mint Kglmes Uramnak Is(ste)n minden jokkall algya megh Nagodat.

Mostan Is(ste)nnek hala az kis Urak eő Nagok jo egessegben vadnak melyben Is(ste)n Tarcza megh eő Nagokat sok esztendeigh: Hanem az kisebbik urfi az halo hazbul az ebedlő hazban akaruan júni, az garadiczon el czusot az laba, az homlokat s az labat egy keuesse megh sertette, de Is(ste)nnek hala immar semmi gongyais nincze(n).

Nem tudom Nagos Ura(m) mire uelnj hogy sem bort sem mas egyeb szüksegunkre ualot nem hoznak Nagod paranczolna megh hogy megh lenne mert az bötis immar el kozelget Nagod arrulis Tudosicza miforman kellessek az kis Urakat tartanom, hogy ha megh

esziké az hust avagy nem Nagod az Paterék(ne)k írna felőle.

Is(te)n Tarcza megh Nagodat jo egessegebe(n).

Datum Sopronij die 22 Februarij Anno 1650

Nagodnak alazatos szolgaja
szolgal migh ell

Pongracz Mattyas

m(anu p(rop)ria

P(ost) S(criptum) Barkoczi Urfi kireti Nagodat hogi kölsegh nélkül
ne hadna mert kenyuekre uagyon szuksege.

Küldtm: Az Tekintetes Nagos Groff Battyani Adam Uram eő Naganak etc. Nekem minden
koron kglmes Uramnak adassek.

Kivül más, XVII. századi írással: A(nn)o 1650. die 1. Januaritol Juliusgh (igy!) Pongracz Mattias
levelei mind gyermekek Hopmestere fel esztendő allat

Eredetiye: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 37857.

1650. június 28. Sopron

Pongrácz Mátyás levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Alazatos szolgálatomat ayanlom Nagodnak mint kglmes Uramnak
Is(te)n minden jorkall algya megh Nagodat.

Az Kis Urak eő Nagok Is(te)nnek hala jo egesseghben uadnak, mely
jo egesseghben Is(te)n tarcza megh sokaigh eő Nagokat, az tanulas-
banis igen szorgalmatosok. Im az konyuet Baraszlovicz által megh
kültém Nagodnak, attam tüle az Compactornak harmincz három
Garast az elesünk immar szinten el fogyot; az takaro időb(en)
penzenis nehezen talalnj: hanem kerem Nagodat hogy Paranczolyon
Nagod hogy külgyenek, az költő penzbenis ninczen egy nehany
forintnal töb, az minemü bort ide az kis Ur számára küldötteinek
uolt nyulos szabasu igen feltem az betegsegtul: Hanem kerem
Nagodat, hogy mind az kis Ur számára s mind penigh az magunkera
paranczolloyn Nagod annyi bort küldeni hogy Vacatiokigh erhes
sunk be uele, hogy ennek utannais Nagodat affele approlekos dol
gokkal ne kellessek busitanom.

Az Nagod paranczolatya szerint Pater Ura(m)mal edgyüt az Lonyi
hazat megh neztük, az mint tüle ertettem eő, Nagodtul hat ezer
forintnak alatta megh nem tiltya az hazhoz penigh ninczen töb egy
kertnel s ket hold foldnel.

Ezek utan Is(te)n tarcza megh Nagodat sokaigh jo egessegh(en).

Datum Sopronij die 28 Junij 1650.

Nagodnak alazatos szolgaja
szolgal migh ell

Pongracz Mattyas

P(ost) S(criptum) Kerem Nagodat engem meltoztassek Nagod egy-
nehany napra az aratasra haza boczatanj.

Küldem: Az Tekintetes es Nagos Groff Batthyáni Adam Uramnak eő Naganak etc. Nekem
minden koron kglmes Uramnak adassek
Eredetiye: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 37866

1653. január 8. Sopron

Borcsiczky György levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Illustrissime Comes Domine gratiosissime,
Salutem et servitior(um) meor(um) demississimor(um)
parat(issi(mam semper commenda(ti)onem

Tegnap östve ött óra felé ide Sopronyba érkezének az Erdeli Feje-
delem követi, és kezemhez adák az Naghod Levelét egygyütt Ersek
Uramk ő Naghanak szóllo Levelével, a'kit, ha e'jövő pentegik (így!)
vagy Szombat napig ő Nagha után nem expediálhatnám, szerencse
ha én magam nem praesentálom ő Naghanak, csak meg tudgyam
bizonyos embertül, hogy az Dunán semmi akadályom nem lészen,
és hogy Posonyban mulat ő Nagha; mert aminap azt halottam, hogy
e' napokba(n) Sz(ent)-Keresztre igyekezik mennyi. Ha pedig Po-
sonyba nyeminemő dolgaím végett kellenék mennem, alázatossan
kérem Naghodat, ne haragudgyék reám Naghod: mert miként va-
lami kis dolgomat végbe-viszem az Atyámfiaival, leg-ottan vissza-
térek. Ami azt illeti az Bécsi Magyar Alumnusok Pater Superiora
Leveleből ujonnan megint érttettem, hogy már az el-múlt 3da Ja-
nuari Ersek Uramk praesentalta volna új Papokat, és talám eddig
bizonyos Fárakrais (így!) rendelték ő kegyelmeket: de nyilván
tudom, ha valamellyik azok-közzől még nem ment Plebániára, és ha
az horvát s magyar nyelvet tud, az, Naghodé lészen. Akarnám pedig
ő Nagyságával szembe lennyi, kiváltképpen azért, hogy ő
Naghanak bőven declárlánám az Naghod ennyéhány Plebanusra-
való szükségét, és az Isteni tiszteletnek s igaz Romai hitnek gya-
rapítására-való szorgalmatos gondviselését. A' bizony dolog, az sze-
gény Lelkek(ne)k nagy kárára vagyó(n), hogy az Naghod jószágá-
ban lévő ennyéhány Fára (így!) papok-nelkül vácál s szűkölkedik;
de abban Naghod nem vétkes, hanem Pöspök Uram, a'ki hivatállya
s tiszté-szerént, halálos bön-alatt (így!), mind pedig az Tridentomi
Gyülekezettül pronunciáltatott anathema kárhóztató átok-alatt tar-
tozik az ő Pöspökségében-lévő Lelkekre gondot viselni, és
azoknak üdvözítésére, s az Anyaszentegyháznak szolgálattyára ele-

gendő Alumnusokat és Papokat nevelni: az mely dologra Világi Urak nem keteleztetnek az Anyasz(entegy)háztul, hanem csak arra, hogy az magok jurisdictiója s birtoka-alatt-való Plebaniákra helyezett szegény papokat oltalmazzanak, segítsenek, és azokra vigyázzanak.

Az Urfiakkal mint jártunk aminap, s miképpen es mikortájban ide Sopronyba érkeztünk; tudom, eddig meg-értette Naghod Lovász-Mesterétül Horvát Miklóss (így!) Uramtul. Mindazonáltal csak rövideden meg-írom Naghodk. Nagy-Baromban (így!) talám csak fél óráigh nyugottunk, és ottan semmi egyéb élésönk s itkőnk nem lévén, csak szép fejér kenyeret es kemény Tikmonyat ettünk: onnét pedig talám két órakor vagy előb meg-indulván, szerencsésen (hála Is(te)nnek) Sopronyba érkeztünk mingyárt négy Óra után: az Vacsorán pedig 6 vagy 7 becsölletes Tál-étküünk vala, más naponis azon-képpen mind Ebédkor, mind Vacsorákor. Ugyan azon a Napon, ugymint Szombaton, reggel az Oskolák Pater Praefectussának, és az Syntaxisták Mesterének Praesentáltam s szépen commendáltam az Urfiakat: de miként az Iskolákbul ki-jöttek, leg-ottán beteggé-tette s le-vetkőztette magát szép rósa-szinő és piros orczájő (így!) Pál Urfi, csak azért, hogy az el-mult karácsonyi Innepekre assignáltatott Leczkéket nem tudta, és az Mesterétül s poenitentiátul félt. Azt mondotta a' mi aztéleti, hogy igen fáj a' gyomra, es azért az Ágyába le-fektetém őtet: de tudgya Isten csak merő persuasio s oskola-betegség bantotta gyomrát, s fejét; mert az Ágyabanis oly vég frés, és piros orczájü volt; olly frészen jó-izőn, s édesdeden evett, és az Gyermekekkel úgy jáczott s nyájáskodott, mint szintén annak-előtte az fris-korában. Az el-mult tehát Szombat-naptul-fogva szintén e'mai egész-napig az gyomra-fájásaban (ha hiendő dolog) mind fekütt: melly napon az Pongraczné Asszonyomtul csináltatott purgátiót be vévén, dél-után éppen meg-gyogyult: és bár adna Isten, hogy soha az után ne bántaná gyomrát sem fejét ollyan betegséghe, az kitül gyakorta sanyárgattatik. De azon nem köll csudálkozni sem terődni Naghos Uram, mert még nincsen meg-érett esze s elméje 12 esztendő Urfinak. Vajki sokan az ő Tanulótársai-között vannak hozzája-hasonlók! Hiszen énis az Gyermekekoromban ollyan Oskola-betegségtul gyakorta gyötrettettem. Reménlem azért, hogy már meg-jobbittya magát, a'mint tekelletessen fogadta; mivel énis sok szép oktatásokkall orvoslottam őtet. Mind a'ketten alázatos szolgálattyokat ajánlyák Naghodnak.

A' mi azokat az ittvaló Compactortul be-kötöttetett könyveskéket illeti; azok(na)k csinálásátul, ugy mint mindeniktul nyolcz nyolcz garast altallyában kér az Compactor, könnyün tehát computálhattya Naghod, mennyire mégyen az bé-kötött tiz könyvecskének árra.

Az Slesiai kereskedők igazgatására gondom leszen: az ő nevek is nálam vannak.

Posoni Praepost Uramot, az Isten(ben) el-nyugodot Rohonczt ma temették el Posonyban. Vallyon az kis-hefláni Beneficiom conferálásának jussa s hatalma Groff Esterhasiné Asszonnyomra ő Naghara szálé? Én ugy alitanám, hogy ő Naghat illeti, mivel pars principalis minus principalem secum trahit, az az, derék jurisdictio és fő potestas az alatta-valo kiszeb justis foglal magában. Szalavári Apaturiságis mostan vacál. Ha Valakinek tehát használni akarna Naghoda, igen könnyön, rövid commendatióval használhatna Ersek Uramnál ő Naghanal. Azt tartom, ha Heflányi Beneficiom conferáltatik Eszterhazy György Uramk Eszterházi Daniel Ur ő Nagha Fiának, a'ki most Romában tanul az magyar Alumnusok között. Nem kétlem, hogy az Nagyszombati Captolombanis nagy változás leszen az Egyházi Tisztekben és Szemelyekben.

Mindazonáltal tovább nem merek valami Conclusioval és alazatos kérés-sel busitányi Naghoda, hanem csak rovédeden és alázatossan ajánlom Magamot az Naghoda gratiajába; Nagyságot pedig I(ste)nnek attyai gondviselése s oltalma-alá.

Datum Sopronij die 8, Januar(ii) 1653.

Ill(ust)r(issi)mae D(omi)na(tio)nis V(est)rae

Servus et Capellanus obsequentissimus

Georgius Borcsiczky

m(anu)p(rop)ria

P(ost) S(criptum) Ezen Levél-írástomat el vegezvén, mingyárt Slesiai Emberektől meg-érttettem, hogy az Posonj Duna ugy meg-fagyott, hogy akar kicsodás terhel meg-terheltetett formányos Szekereket fel-bírhátta. Győri Pöspök Uramnak ő Naghanak olyan hire érkezett az al-füldről, hogy Kisdi Uram meg-hólt. Ami pedig az élés dolgát illeti, abban nem igen meg-fogyatkoztunk: de bizony az 6 Lóra-valo, 20 köböl-zabball semmi-képpen meg-nem-erőnk egy Cántorig. Az Christoph Urfi Bora, vélem, négy vagy ött hétig nem fogh tartani. Talám jobb volna csak apró hordokban bort küldeni Christoph számára, mert ugy, mind szinét mind pedig ízét és erejét meg-tartana.

Külfelm: Illustrissimo Comiti D(omi)no D(omi)no Adamo de Batthyán, Perpetuo in Német-ujvár, S(acri) R(omani) I(mperii) Equiti, Regalium Dapiferorum per Hungar(iam) Magistro, Sacrae Caesar(eae) Regiae(ue) Ma(iest)at(is) Consiliario, Cubicular(io) nec non Confinior(um) Canisae oppositor(um), et Partium Cisdanubianar(um) Supremo Generali Capitaneo etc. Domino mihi gratiosissimo

Rohonczi

Eredetije: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 7081.
Vö. e kötet 468. tételével.

1653. március 19. Sopron

Borcsiczky György levele Batthyány (I.) Ádámhoz.

Illustrissime D(omi)ne Comes, D(omi)ne gratiosissime
Demississima mea obsequia.

Imé az Nagod be-kötöttetett Imádságos könvöcskéét, az Hainrich Uram(na)k szólo Levelével együtt meg-küldettem Naghodnak. Palko Urfi deák Officiumjais szenten olyan formára be-vagyon kötve. Mind a'két könyv be-kötésének árrá csak tizen ött garass: mellyet ide küldenyi Naghod méltoztassék: ha pedig többet küld Naghod annak az szegény kis papnak fáradságáért, Naghodnak nagy érdeme s-jutalma lészen az Istennél. Az Urfiak jó egészségben vannak Naghod szolgálattýára. Pongraczné Asszonyom ő kegyelme már jobban érzi magát. Hogy az Zab-nélkül, es sós hal-nélkül szu- kelkedőnk, tegnap-előtt meg-irtam Naghodk.

Isten éltesse Naghodat kedves jó egészségben sok esztendeigh.

Sopronij die 19 Mart(ii)

A(nn)o 1653.

Ill(ustrissi)mae D(omina)t(i)o(n)is V(est)rae

Servus et Capellanus obsequent(issi)m(us

Georgius Borcsiczky m(anu) p(rop)ria

Küldtm: Ill(ustrissi)mo Comiti D(omi)no Domino Adamo de Battyan Perpetuo in Nemet Ujvár, Sacri Romani Imperij Equi(ti) Regalium Dapiferor(um) per Hungaria(m) Mag(ist)ro, Sacrae Caesareae Regiacq(ue) Mai[es]t[ati]s Consiliario Camerario, nec non Partiu(m) Cisdanubialiu(m) et Confinior(um) Canisae Oppositor(um) Supremo Generali Capitaneo etc. D(omi)no mihi gra(ti)os(issim)o. Rohonczyi.

Eredetije: ma OL P 1314 Batthyány Család Lt. Missiles. Nr. 7084. Vö. e kötet 470. tételével.

1654. július 5. Szejbersdorf

Nádasdy Ferenc levele Batthyány (I.) Ádámhoz.

Szolgálok kk mint kedues Batiam Urk

P. Gergeli kis Martonyi

Guardian az köniueket meg viszi kk,
Ezen alkolmatossaggal akartam en is kk irnom, s uttiai felöl ertekez-
nem, kerem szeretettel ne neheztellye hol letet ertenem adnj, auagy
ha ide fele közel valo uttia lenne, latogasson meg. Leuen szükségese
beszedem kgdel. maradok

kgd szolgália Eöcze

G. Nadasdi Ferencz

m(anu) p(rop)ria

Szaib(ersdorf) 5 July 1654

Küldtm: Ill(ustrissi)mo Comiti Domino Adamo de Bathián Perpetuo in Nemeth Uyuár, Sacri Romani Imperij Equiti Dapiferoru(m) Regal(ium) per Hungaria(m) Mag(ist)ro necn(on)

partium eiusd(em) Regni cis Danubianaru(m), et Confinior(um) Kanisa opp(osi)toru(m)
 Supremo Generali Sacrae Caesar(eae) Regiae(que) Ma(ies)t(a)tis Consil(iario) Camerar(io)
 etc. Domino et Fratri obser(vandis)s(im)o
 Eredetiye: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles 32364. (Vö. e kötet 492. és 505. tételével).

1654. július 12. Szejbørsdorf

Nádasdy Ferenc levele Batthyány (I.) Ádámnak.

Ill(ustrissi)me Comes Domin(e) et Frater obs(ervandis)s(im)e.

Servitior(um) meor(um) Par(atissi)ma(m) Commend(ationem).

Szeretettel veöttem az kgd Levelét, hogy keönyveket is küldött megh
 szolgálom kgdnek. Én is most njomtattatok Beczb(en) valamj
 kőnivet, mihellien megh készül, En is kgdnek abbul, s nagj ob
 dologbul is szeretettel szolgálók, s kedveskedem.

I(ste)n éltesse sokaigh io egességb(en) kgdet. Datum Szejbørsdorff
 Die 12 Julij An(n)o 1654.

Ill(ustrissi)mae D(ominatio)nis Vestrae

Ser(vus) et Fr(ater) Par(atissi)mus
 (Franciscus Nádasdy)

Nádasdy kézírásával az utóirat: Az Szegeni kiralit ma temetik, föl
 nyitottak volt s az mint belső keppen tapasztaltak azt itelik az Orvo-
 sok, hogy lehetetlen lett volna természet szerent is hat esztendőnel
 tova élnyi. Föd indulas volt az Varasnak egy reszen 12 ora taiban
 delkor halala elöt való nap, s az melli hazban feküt az Padlason
 nagy zörges hallatot, de soha senki vegere nem mehet mitül eset.
 Az Czaszar I(ste)nek hala mind enyi keserüsegeben is türhetőkeppen
 vagion.

Comes F(ranciscus) de Nadasd
 m(anu) p(ropria)

Küldtm: Ill(ustrissi)mo Comiti Domino Adamo de Battia(n) perpetuo in Németh Ujvár, Sacri
 Rom(ani) Imperij Equitj, Dapiferor(um) Regaliu(m) in Hung(aria) M(a)g(istro) necn(on)
 Partiu(m) eiusde(m) cis Danubianaru(m) et Confinior(um) Canisae oppositor(um) Supremo
 Generalj, Sacr(ae) Caesar(eae) Regiae(ue) Ma(ies)t(a)tis Camer(ario) et Consiliar(io) etc.
 Domino et F(ratr)i obs(ervandis)s(im)o.

Eredetiye: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles 32367. Vö. e kötet 506. tételével. E levelet
 teljes egészében az érdekesnek ítélt utóirat kedvéért közöljük újra.

1654. december 27. Dobra.

Christoph Scholtz levele Batthyány (I.) Ádámnak

Eltemigh valo alázatos szolgálatomat ajánlom Nagodk mint keglmes
 Uramnak aldgya és Latogassa megh Isten Nagodat ez Uj eszten-
 dőbe(n) minden nemő testi leölky iokal io Egesssegl győniörus-
 seges hozu életet. Mind az Nagodhoz valo tartozandokkal egyetem-
 be(n) megh adatni nagy boldogul.

Nagos keglmes Ura(m) nem akarua(n) el mulatni hogy Nagodat valami Uy esztendőel megh aldyom. Ezokáért ime küldöte(m) oda ez mostoni posta(m) által Nagodk negy Uy Kalentarjomat Uy esztendőnek. Nagodat kere(m) keglmes Uramot szegeni szolgálaiatul vegye föl io neve(n). Chak eszt akara(m) Nagodk meghjrnia.

Ezel Iste(n) Tarcha es Eltesse Nagodat ez Uy esztendőbe(n) kedues io Egeseghben

Datum Dobra die 27. Decemb(ri)s Anno 1654.

Ihr(em) Grafflich(en) Gn(aden)

Gehorsamer

Christoph Scholtz

Küldtm: Az Tekintettes Nemzetes es Nagos Groff Batthyani Adam Uramnak Eö Naganak es Nekem mindenkoron keglmes Uramnak adassék ez Levelem
Eredetije: OL P 1314 Batthyány család Lt. Missiles Nr. 42241.

1688. május 11. Körmend.

Mihályfai Mihály levele Batthyány (II.) Ádámnak

Mint jó Kglmes Uramk Ngdk alázatossan Szolgálok, es I(ste)ntül mind(en) szerencsés jókat kívánok

Az Ngd parancsolattya szerént küldöttem Historicus Könyueket, nevezet szerént: Thesaurus Bellicust, Cornelius Tacitust, Vitam Stephani Regis Poloniae et Libr(um) Joannis Cluveri; Az Barclaiust pedégh Rohonczival edgyütt mind az Házokb(an) s mind pedégh az Bibliothecáb(an) kerestük, de sehol föl ne(m) találtatott. Az Tábori Asztalnak, és Tábori székek(ne)k el készítését eleget szorgalmaztuk ugyan, de az itt lévő Tisler Illy hertelen el nem készethette, a szekek-hez való szattyánbulis nagy fogyatkozás vagyon, itt pénzen sem találhatni, mihelen el készülhetnek, azonnal ha tovább nem lehetis Weszprimigh egy alkalmatossággal el küldöm Kenesej Ur(am) Házához, onnét gyakorta adatván alkalmatosságh Feiérvár alá el küldhetni.

Ezzel az Ngd Kglmes Gratiáiáb(an) alázatossan aiánlván magamat, kívánom éltesse I(ste)n Ngdt sokáigh jó egésséggh(en). Dat(um) Körmend Die 11 Maj 1688.

Ngdk alázatos Szolgáia

Mihályfai Mihály

M(anu) p(ropria)

Küldtm: Méltóságos Gróf Batthyáni Ádám
Feő Generális Urk etc. nékem jó
Kglmes Uramk eö Ngának alázatossan.
Ad Castra sub Alba Regali posita

Eredetije: OL P 1314 Batthyáni család Lt. Missiles Nr. 31151.

Jegyzet: E levélből a könyvek küldésére vonatkozó részt publikálta: (n. n.) Magyar Nyomdász, 1905. 24.

1689. december 22. Kőszeg.

Bien János levele Batthyány (II.) Ádámnak

Kegyelmes Ura(m)

A mi Ngd levelébe panasztat illeti az lábak fájdalam miát etc. talán az utnak, és üdönakis tulajdonethatnj, azért talán nyugadalma után elmulik, csak Jo diaetával élyen Ngd, ha az lovas eluiheti, hát kuldek valami kenyvet, ki hideglölisrul alkalmassint Jo, ha teczik Ngdnak megolvasni, ugyan ne(m) szuksiges az curat, csak az notakat etc. én tegnaptul foguais roszul uagyak, ma valamire Jobban. Azon leszek, hogy mentul hamaréb lehet, Ngd szolgálattyára által fordulhassak, csak roszabul ne legyek. Az madarakért alázatossan keszene(m) Ngdnak és kevánna(m) Ngdnak Az karácsan napokat Jo egissigél érnj, elis mulatnj.

Ngdnak alázatossan Szolgál

Bien János
M(anu) p(ropria)

Keőszegen die 22 robris (decembris) 1689.

Küldet : Excell(enti)ssimo Do(min)o Do(min)o Comiti Adam De Butthian(sic!) confinior(um) Kanisae oppositor(um) generali Sacrae caes(ariae) Regiaeq(ue) Ma(ies)t(a)tis consiliario, Camerario etc. Do(min)o Do(min)o mihi grat(iosis)simo
Eredetije: OL P 1314 Batthyány család Lt. Missiles Nr. 6722.

1690. július 13. Somorja

Böjte István levele Batthyány Ferencnek.

Illustrissime Domine Comes D(omi)ne Patrone mihi Colendiss(ime)
Humanissimam Salutem et ob(se)quiorum meorum commendatio-
ne(m) paratiss(imam).

Ednehány izbélj leueleimmal udvaroltam Ngdk nem tudom ha vetteje Ngd vagy sem, mert én még semmi választ Ngdtul nem vehette(m). Enis Groff ur ugy értem hogy az én könyveimet meg akarja Ngdok tartoztatni mellyet nem tudok mire vélni, mert nem ez volna az én szolgálatimnak jutalma. Kérem azért alázatossan Ngdat ne tegyen illyen nagy hatra maradást dolgaimb(an) mert Plebanos léuén nagy szuksege vagjon a' könyvekre, hiszem ha mi kereseti volna Ngdk, vagjon annak uttya és rendi. Mindazáltal vagyok én olly reménységben hogy inkább meg tart ezutánis Ngd engem gratiájab(an) es jo

akarattyab(an), mellyb(en)is magamat ajálván kívánom I(ste)n
Ngdat sokaig eltesse kedues egesegb(en).

Ill(ustrissi)mae D(ominationis) V(estrae)

Seru(orum) paratiss(imus) Capell(anus)

Steph(anus) Böytei

Samariae 13 Julij

(1)690

Küldtm : Illustrissimo Domino, Domino Francisco Comite de Battyán, perpetuo in Nemet
Uyuar. S(acrae) C(aesareae) Reg(iae) Ma(ies)t(a)tis Camerario etc. D(omi)no Patrono mihi
colendissimo.

Rohoncz

Eredetiye: OL P 1314 Batthyány család lt. Missiles Nr. 7647

JEGYZETEK IVÁNYI BÉLA KÖZLEMÉNYEIHEZ

33. *tételhez*: „XV. század eleje” helyett „XVI. század eleje”.
34. *tételhez*: Ugyanez közölve: Magyar Zsidó Okmánytár V./1. kötet, (szerk. Grünvald Fülöp és Scheiber Sándor). Bp. 1959. 180—182.
99. *tételhez*: Oláh Miklós e végrendeletét publikálta Merényi Lajos (TT 1896. 136—159.). Könyvtáráról, könyvei sorsáról ld. még Römer Flóris (ArchÉrt 1872. 201.), Csontos János (MKsz 1883. 61—66.), Acsády Ignác (MKsz 1894. 211.), Kollányi Ferenc (MKsz 1895. 210.), Gulyás 1961. III. 170. és 199., Soltész Zoltánné (OSZKÉvk 1965—66. 141.), Vizkelety András (Bibliothek und Wissenschaft, 1967. 225—239.), Jakó 1976. 162—163., Sz. Koroknay Éva (MKsz 1977. 47—50.) és e kötet 113. tételét, amelyet Baranyiné—Cservánszky 1981. 147—148. is közöl.
123. *tételhez*: Ugyanebből az évből: 1570. január 26.
Valamely Mura menti vár vagy castellum inventárium. „Inventarium 1570. 26. Januarii”
2. lap: „negwen hat kewny
Eg lada lewelekel es kewnwekel rakwa”
(Mezőgazd. Múz. Kt. Regesza XV/11.)
134. *tétel* előtti irat kimaradt a számozásból.
135. *tételhez*: Dernschwam könyvtárának teljes katalógusa e sorozat 12. köteteként nyomdában van.
137. *tételhez*: Bornemissza könyveinek további sorsáról ld. Takáts Sándor (ArchÉrt 1902. 207—210.) és Kotvan 1979. 850 II.
141. *tételhez*: A Máriássy család könyves ügyeihez ld. még KtF I. 77., 81. és ezek jegyzeteit, továbbá e kötet 197., 226., 344. és 523. tételét, 382—383., 494—498. oldalait, és Radvánszky Béla: Családelet és háztartás Magyarországon a XVI—XVII. században. 2. Bp. 1879. 291—292.
149. *tételhez*: E jegyzéket közölte Komáromy András (TT 1892. 564.). Ld. még KtF I. 22. és ennek jegyzeteit.
152. *tételhez*: Batthyány Boldizsár könyves ügyeire ld. Fejérpataki László (MKsz 1883. 101.) e kötet 389—435. oldalait; vö. KtF I. 30. és ennek jegyzetei.
154. *tételhez*: Könyvtára katalógusát ld. Gulyás Pál: Sámbock János könyvtára. Bp. 1941.
171. *tételhez*: Telegdi könyves ügyeihez ld. még e kötet 136., 138—139., 172—176., 184., 186—187. tételét, KtF I. 26. és ennek jegyzeteit. Könyvjegyzéke másolatának (közölte Nagy Gyula MKsz 1880. 37—50.) mai lelőhelye OL E 211 Lymbus Ser. II. Fasc. 108. Fol. 719—722. (Benda Kálmán szíves közlése). E jegyzék alapján a könyvtárat tömören jellemezte Gulyás 1961. III. 202—206. Tóth István az eredeti jegyzék publikálásakor (MKsz 1979. 277—284.) nem említi, hogy annak jelzetét megtalálta volna Iványi 171. tétel jegyzetében. Ld. még Kotvan 1979. 1142. II.
174. *tételhez*: Mossóczi Zakariás könyves ügyire ld. még e kötet 176., 187—188. tételét, 437—484. oldalait és KtF I. 28. és ennek jegyzeteit. A nyitra egyházmegyei könyvtárba került ősnymotványáról ld. Vagner József: A nyitra egyházmegyei könyvtár kéziratai és régi nyomtatványai, Nyitra, 1886. 152. A pozsonyi Egyetemi Könyvtárba került könyveiről ld. Imrih Kotvan: Inkunábuly Univerzitnej Kniznice v Bratislave. Bratislava, 1960. 20., 181., 322., 345. tételek. A könyvtár tömör jellemzését ld. Gulyás 1961. 206—211., Kotvan 1979. 78., 85., 513., 930 I. ex., 938., 966., 1130. Egy újabban előkerült könyve a piaristák Központi Könyvtárában a C/1/12. jelzeten található. E kötet később a pozsonyi jezsuita rendházé, majd a XVIII. században Szepesi István piarista tanáré lett.
192. *tételhez*: Kutassy János könyves ügyeire ld. még e kötet 203., 220. tételeit, KtF I. 34. és ennek jegyzeteit, továbbá Kotvan 1979. 1142 II.
198. *tételhez*: Heresinczy más könyveiről ld. Takáts Sándor (ArchÉrt. 1902. 205.) A 109. oldal utolsó sora számunkra nehezen értelmezhető.
202. *tételhez*: Ld. még KtF I. 39. és ennek jegyzeteit.
207. *tételhez*: Ld. még e kötet 204., 206. tételeit, Toldy Ferenc: Brutus János Mihály 1517—1592, Magyar Államférfiak és írók I. köt., Pest, 1868. LXIV., Fabricius Károly (TT 1879. 348—

- 349.), Veress Endre (MKsz 1905. 3—5.) és Gulyás 1961. III. 535—536. A győri Székesegyházi Könyvtárba került könyvről ld. Vásárhelyi Judit (MKsz 1980. 237.)
218. *tételhez*: A győri Székesegyházi Könyvtárba került könyveiről ld. Vásárhelyi Judit (MKsz 1980. 339—340.). Ld. még Kotvan 1979. 173.
227. *tételhez*: Ugyanezen jelzeten található 1568. május 19-i leltárban Fol. 5b.: „Veteres libri diversorum autorum — — — 58”; és az 1572. évi leltárban: „Libri sacri ad eccl(es)iam pertinen(tes) — — — 46”.
229. *tételhez*: Iványi kéziratán feltehetően hibásan szereplő szavak: 149. oldal
Musterii helyett Munsterii (kétszer)
Bellingeri helyett Bullingeri
150. oldal
Staplotani helyett Stapletoni (kétszer)
228. *tételhez*: Ld. még KtF I. 70. és ennek jegyzeteit, továbbá e kötet 508. tételét.
233. *tételhez*: Monoszlóy András kézíratairól ld. Knauz Nándor: A pozsonyi káptalannak kézíratai, Esztergom, 1870. 32—33., 103—106., 112., 115., 165., 220. tételek. Műveltségéről, könyvtára sorsáról ld. Kollányi Ferenc (MKsz 1895. 211—213.), Jenai Ferenc (Győri Szemle 1935. 199—201.) Peisch Alajos: Monoszlóy András 1552—1601. Bp. 1941. 24—25., 43.; az eddigi szakirodalom tömör összefoglalóját adja Gulyás 1961. III. 179. A győri Székesegyházi Könyvtárba került könyveiről ld. Vásárhelyi Judit (MKsz 1980. 335—336.). Ld. még Kotvan 1979. 1140.
234. *tételhez*: E jegyzéket közölte Komáromy András (TT 1888. 572—575.). Ld. még e kötet 501. oldal. Ennek az összeírásnak jegyzője az „ae” ragot következetesen „e”-nek írta. Iványi a rövidítések feloldásakor a klasszikus grammatika szerint járt el, így a szövegben következetlenül áll a 154. oldalon a
26. tétel: Sententiae ... praescribende
42. tétel: Arithmeticae ... practice
Ugyanígy kellene a 154. oldalon a 34. tételben a „preclare” helyett „preclarae”, vagy a 155. oldalon a 44. tételben a „copiose” helyett „copiosae”.
240. *tételhez*: Ugyanezen iratról: 1616—1617
Fol. 29a. 1616. április 23.
„Az könyv nyomtatónak f. 1.”
Fol. 70b. 1617. március 21.
„Adatot uram eo Nga ... Az könyv nyomtatónak d. 40.”
Fol. 72a. 1617. május 1.
„Az Konioy (igyl) nyomtatónak uram eo Nga paranczlatiabol f. 6.”
E jegyzeteket is Iványi készítette. Ld. Mezőgazdasági Múzeum Kt. „Regesza XV/24.”
252. *tételhez*: Náprági Demeter Könyvtára ld. Vásárhelyi Judit (MKsz. 1980. 117—130.) és ennek jegyzeteit. Egy három művet tartalmazó kolligátum-kötete a Pannonhalmi Főszékesegyházi Könyvtárban található.
280. *tételhez*: Ferencffy Lőrinc munkásságára, nyomdájá sorsára ld. Holl Béla: Ferencffy Lőrinc, Bp. 1980. Jelen kötetben rá vonatkozóak még a 281., 316., 318., 325—326., 353. tételek.
302. *tételhez*: Ezt az iratot összeolvastuk az eredetivel, s a következő eltéréseket találtuk: Iványi sok helyütt elhagyta a nagybetűt, így a Rex, Dux, Comes, Nos stb. szavakat rex, dux, comes, nos stb. formában írta. Sajnos ezeken a hibákon kívül olyakat is találtunk, amelyek a szöveg megértését zavarják:
190. oldal, alulról a 23. sor: „ut” után kimaradt az „exemplo” szó.
191. oldal, felülről a 2. sor: „nostrorum” után kimaradt a „haereditarium”.
Megjegyzendő még, hogy a másolat korabeli, hitelesített.
314. *tételhez*: A 196. oldalon a „Supplex templii” javítandó „Supellex templi”-re.
319. *tételhez*: Iványi nem írt lelőhelyet; feltehetően: Esztergom, Primási Lt. Archivum vetus Ecclesiasticum Nr. 2124. Vö. a 314. tétel lelőhelyével.
323. *tételhez*: Ugyanerről az iratról egy apró adat Fol. 4b.:
„Felső safar hazban...
Egy viselt könyv — — — Nr. 1.”
328. *tételhez*: E jegyzéket közölte Szimonidész Lajos (MKsz 1941. 40—42.), de ő nem az — egyébként ma is érvényes — „MTAK MS Történelmi Ivrét 222”, hanem „OL Jeszenák Lt., A 25. II. kötet 11—13. Crudy-féle egyháztörténeti szöveggyűjtemény” jelzetről dolgozott.
331. *tételhez*: E diáriumban számos, eddig nem ismert téziskönyv, promóciós kiadvány emlődik. Az ilyen típusú nagyszombati kiadványokról írt összefoglalójában Kelecsényi Ákos nem ismeri ezt a forrást. Vö. Regnum 1944—46. 211—226.
344. *tételhez*: Rákóczi Pál könyves ügyeire ld. még KtF I. 72. és ennek jegyzeteit. Ld. még e kötet 382. oldal, és Kotvan 1979. 227 I.
364. *tételhez*: A győri Székesegyházi Könyvtárba került könyvről ld. Vásárhelyi Judit (MKsz 1980. 341.).

368. *tételhez*: Nádasdy Ferenc könyves ügyeire ld. e kötet 409., 491—492., 494., 525. tételein kívül Sitte Alfréd (MKsz 1902. 152—158.), Gulyás 1961. III. 216—217.; a pécsi Klimógyűjteménybe került könyveiről Boda Miklós (Jubileumi Évkönyv 1774—1974. Pécs, 1974. 177—179.).

378. *tételhez*: Ld. még e kötet 560—562., 565—567. oldalait.

392. *tételhez*: Az OL E 196 U. et C. Fasc. 52. Nr. 36. jelzeten a következő iratot találtuk:

„Anno 1683. die 7. Junij et sunsequentibus.

Mi allol megh irt személyek Méltóssághos Feiedelem Theőkeőlyi Imre kglmes Urunk eő Ngha parancholattyabol s Nemzetes Vitézleő Draheim Vilhelm Praefectus Um eő kglme Commissiója mellett, az nehai Tektes és Nghos Groff Gyemessi Forgách Adam Um eő Ngha Eözvegye Groff Reichber Maria Catharina Asszony eő Ngha itt Saáros Vármegyében lévő jországát Confiscaltuk, el foglaltuk, és conscribáltuk Kglmes Urunk eő Ngha hűvséghére Embereit megh esküttettük, és legh elsőbenis az Eperjessi alsó kapu felé nap keleti derek soron valo házánál talalt edgyet mást ez szerint Conscribaltuk

.....
Az Felső uczára valo házban. Könyvek Annales sive Historiae Rer(um) Bellicar(um). Chronica Plonor(um). Bergordnung Sanct Joachimsthal. Bergordnung d(er) bergstadt d(er) Eron (?) Hunger. Catechism(us). Historialis Antonij Davroultij. Carolij Sigonij. Németh Bonfini(us). egy hordoban holmi könyvek.” (vö. KtF I. 134.)

400. *tételhez*: Ld. még KtF I. 77., 81. és ezek jegyzeteit.

406. *tételhez*: Iványi datálása valószínűleg rossz, ugyanis ez az irat csak 1647. május 11. után készülhetett. Vö. e kötet 419. tételével.

441. *tételhez*: Iványi nem irt lelőhelyet; feltehetően: „Batthyány levéltár, XVII. századi számadások között”.

432. *tételhez*: Az irat első sorában szereplő „Gregorius” javítandó „Georgius”-ra.

442. *tételhez*: Deák Farkas még Bodokon látta e jegyzéket, melyről a magyar nyelvű könyvek leírását adja (Sz 1875. 707.). Deák szerint a jegyzéket Berényi György saját kezűleg írta. Berényi György temetvényi váráról 1650. január 3-án készült összefrás, s itt a következő könyveket találták:

- (1) Liber de institutione principis
- (2) Herodotus
- (3) Dion (?)
- Egy kenyv bekötve tiszta papiros
- (4) Hieronimi opera
- (5) Ambrosii opera
- (6) Taciti Annales
- (7) Phaedrus
- (8) Hunnius
- (9) Arith(metica?)

Kiadta Radvánszky Béla: Családelet és háztartás Magyarországon a XVI—XVII. században, 2. Bp. 1879. 302.

512. *tételhez*: Bisterfeld végrendeletét közölte Zimmermann Ferenc (TT 1893. 171—175.).

523. *tételhez*: Máriássy Ferenc könyves ügyeihez ld. még KtF I. 77., 81. és ezek jegyzeteit.

528. *tételhez*: A 304. oldalon az első tétel:

1. Nausei helyett Nauseae
2. ad Pascha helyett ad Pascham

529. *tételhez*: Mikulich Sándor javait a pozsonyi kamara lefoglaltatta. Ez derül ki az OL E 196 U. et C. Fasc. 90. Nr. 24. 43a. folion olvasható szövegből: „Inventariu(m) genuinu(m), quarumlibet reru(m) mobiliu(m) Mikilichianaru(m) tam argentéaru(m), quam aliaru(m) diuersarum p(er) Fisco Regio occupataru(m), as per G(ene)r(o)sum d(omi)num comissariu(m) Emericu(m) Ordodi Consiliaru(m) Psoniu(m) allataru(m)”.

Iványi feltehetően csak az U. et C. Fasc. 152. Nr. 38. jelzeten lévő irat fejlécét olvasta, amiből valóban nem tűnik ki Ordódi szerepe. Ez a könyvjegyzék azonban másolat. Szerintünk az eredeti az az irat, amely az U. et C. Fasc. 90. Nr. 24. Fol. 53a—55b. jelzeten található (ennyiben korrigálnánk a KtF I. 97. 2. jegyzetét). Ennek fejléce: „Inventarium Rerum Mobiliu(m) Mikulichianar(um) et consequenter Domum Tri(cesi)matoris illius loci Varasdien(s)i asporatar(um), et repositar(um), simul et aestimatio earunde(m) medio certor(um) Jurator(um) Civiu(m) Ciuitatis Varadien(sis)” (uo. Fol. 51a. és másolatban 37a.)

Ennek a jegyzéknek tisztázata található a 38b—40b. foliókon és az U. et C. Fasc. 152. Nr. 38. jelzeten. A két másolat csak a rövidítésrendszerben, s néhány tétel címléírásában tér el egymástól. (A KtF I. 97. és 98. tehát ugyanaz a jegyzék — tételek szám eltérése tévedés: a jegyzéken 98 mű (111 kötet) szerepel, s megemlítenek még összesen 30 kötetet.) Meg kell még

említenünk, hogy a jegyzékeken a 72. és 73. tétel azonossága következetes, nem bizonyos tehát, hogy helytálló Iványinak az ehhez fűzött megjegyzése (ld. e kötet 308. oldal.) Az U. et C. Fasc. 90. Nr. 24. Fol. 16b—19a. jelzeten található jegyzék (KtF I. 96. ill. e kötet függeléke (537—542.)) is tisztázatlan, de eredetijét nem találjuk. A tételekben részleges átfedés van az említett három jegyzékkel. Közlését az irat végén található fejegyzés a lefoglalás körülményeiről csak indokoltabbá teszi. Ez utóbbi jegyzékről bőven idéz Baranyainé—Csernyánszky 1981. 20—21.

530. *tételhez*: Kamuthi Farkasné, Jászberényi Zsófia a férje halála után eladta annak könyveit. Azon könyvek jegyzékét, amiket Cseffi László, Belső-Szolnok megye főispánja vett meg, ld. Köblös Zoltán (EM 1907. 135.). Ld. még KtF I. 95. és ennek jegyzeteit.
535. *tételhez*: A 313. oldalon alulról a 13. sorban a „Magnifice” helyett „Magnifici”. Alulról a 6. sorban „suppendi” helyett „suppedi” olvasandó.
536. *tételhez*: Szenci Kertész Ábrahám nyomdájának sorsáról ld. Adattár II. 159—167., Esze Tamás (Könyv és Könyvtár 1963. 43—79.) és MItBibl I. 89.: Nagyvárad; Jelen kötetben rá vonatkozó még a 432. tétel.
538. 542—557. *tételekhez*: A pozsonyi és nagyszombati jezsuiták vitáját röviden elemzi Käfer István: Az egyetemi nyomda négyszáz éve (1577—1977), Bp. 1977. 28—34.
539. *tételhez*: Ugyanebből az évből:
1661. január 1.
A szalónaki vár inventáriuma.
„Az secretariabol nyilo kamaraban
Könyves es laistromos lada No. 1.”
(Mezőgazd. Muz. Kt. Regesza XV/24.)
543. *tételhez*: Javítandók a következő helyek:
324. oldal: felülről az 5. sor
regnatiss helyett regnantis
felülről a 14. sor
sercis helyett aereis
alulról az 5. sor
constat, tunc helyett constat, et constat tunc
325. oldal: felülről 18. sor
se helyett ac
326. oldal: alulról a 21. sor:
sit helyett ait
alulról a 8. sor
quidem helyett quidam
alulról az 1. sor
autem certum helyett autem petere certum
327. oldal: felülről a 2. sor
praescrib nequas helyett praescribere quas
felülről a 17. sor
recenter typo helyett recenter hoc typo
alulról a 2. sor
reversale helyett reversales
328. oldal: felülről a 9. sor
firmatae et helyett firmatae, subscriptae et
544. *tételhez*: A 329. oldalon felülről a 7. sorban a „quam” helyett „suam” olvasandó.
547. *tételhez*: A 330. oldalon alulról a 13. sorban az „interest” helyett „intererat” olvasandó.
554. *tételhez*: A 334. oldalon alulról a 2. sorban „memorialis” helyett „memorialia”, alulról a 8. sorban a „minabilis” helyett „mirabilis” olvasandó.
555. *tételhez*: A 335. oldalon felülről a 13. sorban kimaradt egy mondatrész: „utrumque practicare” helyett „utrumque practicaremus, nunc autem cum sit futurus aliquis, qui vel in domo propria, vel conducta hic practicare”.

*

- * Feyner Gergely könyvtárához (1552) (E kötet 360—361 oldal) 10 művet tartalmazó kolligátum kötete ma az OSZK tulajdona (Inc. 1305 — Ritoókné Szalay Ágnes szíves közlése.)
- * Eperjesi egyház könyvtárához (1552) (E kötet 361—363 oldal) A könyvtár datálásában az 1553. és az 1552. év közül valamelyik hibás. E következtetésre már felhívtam Gulyás 1961. III. 167. is.
- * „Korlatinus” könyvtárához (1575) (E kötet 366—368 oldal) Feltehetően nem egy Korlatinus nevű lelkészről van szó, hanem Korlát község lelkészéről. (Iványi tévedésére Ritoókné Szalay Ágnes hívta fel figyelmünket.) Korlát, mint személynév előfordul: Toldalagi Mihály-nak... emlékeztető hagyott írása. In Erdély öröksége IV. (szerk.: Makkai László, Bp.

- (1941). 51. (Korlat István.). Radvánszky Béla: Családélet és háztartás Magyarországon a XVI—XVII. században. 2. Bp. 1879. 13. (Korlath Mihály — 1560), 3. Bp. 1879. 85. (Korlat László — 1540). Korponay János: Abaúj vármegye monographiaja, Kassa, 1878. 136. (Korlat István — 1624).
- * Thököly Zsigmond könyvtárához (1673 és 1677) (E kötet 382—384. oldal)
Késmárki kastélyának egy 1673. évi összeírásából Acsády Ignác a következő könyves feljegyzést publikálta (MKsz 1894. 216.):
Item Istvánffy
Tertius vero Postila Hungarica
.....
Chronica Turcicum
Flores poetarum
Orationes dominicales nro. 3.
Item Petri Bulli de bello Schwetico nro. 1.
.....
Iulii Caesaris rerum gestarum nro. 1.
Liber medila iuridica nro. 1.”
Ez utóbbi feljegyzés mai lelőhelye: OL E 196 U. et C. Fasc. 145. Nr. 15. (vö. KtF I. 115.)
Az 1677-es összeírásban levő könyves adatokat (e kötet 383—384.) kiadta Baranyainé—Csernyánszky 1981. 105—107. is.
- * A Máriássy család könyves ügyeire ld. a 141. tételhez fűzött jegyzetünket.
- * Keczer Menyhért eperjesi házában volt könyveket összeírták egy 1676-ban készült konfiskálási jegyzőkönyvben (OL E 196 U. et C. Fasc. 51. Nr. 9.). Könyveiről történik említés az OL E 196 U. et C. Fasc. 10. Nr. 50. jelzetű összeírásban is. (ld. 543—544. p.)
- * Batthyány Boldizsár könyvszámláit publikálta Barlay Ö(dön) Szabolcs MKsz 1977. 160—166. Egyéb könyves ügyeire ld. a 152. tételhez fűzött jegyzetünket.
- * Az írás és könyvek Eperjesen a XV—XVI. században című tanulmányban is előfordulnak hibák. Ld. például a 358. oldal 3. jegyzetét, ahol a „napoti” helyett „nepoti”, a „videlicut” helyett „videlicet”, a „progeurtum” helyett „progenitum”, az „euptione” helyett „emptione” és a „volnerit” helyett „volucrit” olvasandó.
- * Batthyány Boldizsár számláiban is vannak olyan helyek, amelyeket az eredeti híján biztosan tisztázni nem tudunk. Ld. például a 434. oldalon, a 12. és 13. tételekben szereplő „Melidel” és „Miledel” szóalakokat.
- * Mossóczy Zakariás könyvtárának dokumentálása kapcsán közölt iratok között a 450. oldalon Iványi „Marthkovith Bálint” nyomdászra vonatkozó adatot is kiadott, nem említve, hogy valószínűleg azonos „Manthkovich Bálint”-tal.
A könyvtárjegyzék 882. tétele után kimaradt: „2 Opera Divi Bernardi”
- * Thurzó György biccsei könyvtárához (E kötet 531. oldal)
A jegyzék alfabetikus részének olvasatát kiadta Elena Saktorova (Kniha 1981. 73—91). Ugyanitt közli azoknak a könyveknek jegyzékét, amelyek tudomása szerint ma is fennmaradtak a nádor könyvei közül.

IVÁNYI BÉLA MUNKÁSSÁGA

Könyvek és önállóan is megjelent tanulmányok

- 1 Bártfa szabad királyi város levéltára, 1319—1526. I. köt. 1319—1501. Bp. 1910.
- 2 A magyar tűzértség fejlődésének vázlata a XV. és XVI. században. Debrecen, 1916.
- 3 A győri székeskáptalan régi számadáskönyvei. Bp. 1918.
- 4 Pro Hungaria superiore. Felsőmagyarorszáért. Debrecen, 1919.
- 5 Debrecen és a budai jog. Debrecen, 1924.
- 6 Mossóczy Zakariás és a magyar Corpus Juris keletkezése. Bp. 1926.
- 7 Gönc szabadalmas mezőváros története. Karcag, 1926.
- 8 — Gárdonyi Albert—Czakó Elemér: A királyi magyar egyetemi nyomda története. 1577—1927. Bp. 1927.
- 9 A Tomaj nemzetségbeli losonczi Bánffy-család története, II. 1458—1526. Bp. 1928.
- 10 Magyar alkotmány- és jogtörténeti jegyzetek. I—II. Szeged, 1929. (soksz.) és Debrecen, 1923.
- 11 Bárány Sennyei László S. J. nagyszombati rector római utazásai. (1687, 1693, 1696). Bp. 1929.
- 12 Felső-Magyarországról. (Felelet Skultéty József: A volt Felső-Magyarországról című pamflettjére.) Szeged, 1930.
- 13 A Római Szent Birodalmi Széki Gróf Teleki család gyömrői levéltára. Szeged, 1931., 1937.
- 14 Eperjes szabad királyi város levéltára. 1245—1519. I—II. Szeged, 1931—1932.
- 15 Egyházjogi jegyzet. Iványi Béla ... előadása és engedélye alapján összeállította: Szerényi László. Szeged, 1933.
- 16 A városi polgárjog keletkezése és fejlődése, figyelemmel Buda és Pest városokra. Bp. 1936. (Statisztikai Közlemények, 84. kötet. 1. szám.)
- 17 Egyházjogi jegyzet. Szeged, 1936. (soksz.)
- 18 Bonfinis, Antonius de: Rerum Ungaricarum Decades. Edd. Iosephus Fögel, Béla Iványi, Ladislaus Juhász. Vol. 1—4. Lipsiae. — Bp. 1936—1941.
- 19 Könyvek, könyvtárak, könyvnyomdák Magyarországon 1331—1600. Bp. 1937. (Az Országos Széchényi Könyvtár Kiadványai. 4.)
- 20 — Erekly István: Alkotmány és jogtörténet. — egyetemi előadásai alapján összeállította Bellér István. H. n. 1939.
- 21 A Tomaj nemzetségbeli loconszi Bánffy család története I. Kezdetől 1526-ig. Bp. 1941.
- 22 Dominikánus levelek és oklevelek a körmendi levéltárban, 1318—1672. Körmend, 1942. (*Körmendi Füzetek. 1.*)
- 23 A körmendi levéltár memorabiliái. 1352—1698. Körmend, 1942. (*Körmendi Füzetek. 2.*)
- 24 Pázmány Péter kiadatlan levelei. Körmend, 1943. (*Körmendi Füzetek. 3.*)
- 25 Képek Körmend múltjából. Körmend, 1943. (*Körmendi Füzetek. 4.*)
- 26 Pázmány Péter kilépése a Jézus-társaságból. Körmend, 1943.
- 27 A két Zrínyi Miklós körmendi levelei. Kiad. és bev. Iványi Béla. Bp. 1943.
- 28 A körmendi levéltár missilis levelei (I. rész, középkor 1454—1526.) Körmend, 1944. (*Körmendi Füzetek. 5.*)
- 29 — — Sági Károly—Péczy Piroška: Keszthely. Bp. 1955.
- 30 — — Sági Károly: Csobánc. Balatonfüred, 1957.
- 31 Magyar-országok levéltár. 5. köt. 1. rész. (Pótkötet) 1096—1700. Gyűjtötte: ... Iványi Béla ... Szerk. Scheiber Sándor és Grünwald Fülöp. Bp. 1959.
- 32 — Sági Károly—Takács Kálmán: Hegyesd, Tátika, Rezi. Balatonfüred — Bp. 1961.

Tanulmányok. adatközlések

- 1 Az 1842. évi iparoktatási javaslat és annak sorsa. Magyar Iparoktatás, 1903—1904. 323—333, 357—365, 391—403. p.
- 2 Egy iparoktatási rendelet 1766-ból. Magyar Iparoktatás, 1903—1904. 596—599. p.
- 3 Nyomdászinasok tanulási idejének szabályozása Mária Terézia idejében. Magyar Iparoktatás, 1903—1904. 625—627. p.
- 4 Oklevelek az 1514. évi pórlázadás történetéhez. TT 1904. 218—239. p.
- 5 Egy 1526 előtti ismeretlen kéziratot formuláskönyv. TT 1904. 481—538., 1905. 33—41 p. és klny. Bp. 1905.
- 6 A pesti József-ipartanoda szervezésének és felállításának története. Magyar Iparoktatás, 1905. 3—7, 36—43, 69—74, 106—111, 139—143, 171—176, 214—220, 242—247, 274—277, 300—304. p.
- 7 Rajz- és egyéb iskolai műszerek és felszerelések 1790 körül. Magyar Iparoktatás, 1905. 426—430, 461—467, 493—500, 525—531, 565—568, 601—603, 625—634. p.
- 8 A Kanizsayak (I) fizetési lajstroma, 1503—1504-ből. MGSz 1905. 15—35. p.
- 9 Bihar- és Bars-vármegyék vámhelyei a középkorban. MGSz 1905. 81—132. p.
- 10 Pottendorf és Szarvók uradalmak utasítása 1669. MGSz 1905. 163—165. p.
- 11 A kapuvári uradalom utasítása 1633-ból. MGSz, 1905. 281—286. p.
- 12 Horváth Pál nádorfejevári viczeában jelentése 1504. MGSz 1905. 339—340. p.
- 13 Szomolnokhuta bányafelszerelésének leltára 1634-ből. MGSz 1905. 343—347. p.
- 14 A Nádasdyak dunántúli vámhelyeinek jövedelme 1566-ban. MGSz, 1905. 382—383. p.
- 15 A Budához és Visegrádhoz tartozó koronajavak 1609-ben. MGSz 1905. 383—384. p.
- 16 Néhány magyar följegyzés 1526 előttről. MNy 1905. 350—353. p.
- 17 Egy ismeretlen nyelvemlékünk. MNy 1905. 213—218. p.
- 18 Utasítás Buschman Herman, a Nádasdy uradalom nyomdása számára a XVII. századból. MKSz 1905. 85—86. p.
- 19 A történelmi segédtudományok oktatása Erdélyben 1848 előtt. T 1905. 112—119. p.
- 20 Pótlékok az oklevélszótárhoz. MNy 1906. 368
- 21 Adalékok nemzetközi érintkezéseink történetéhez a Jagello-korban. TT 1906. 139—151, 161—197, 321—367. p.
- 22 A tiszaluczi vám bevételei és azok felhasználása 1516—1520-ig. MGSz 1906. 1—54. p.
- 23 Draskovich György pécsi püspöknek, I. Ferdinándnak a Tridenti zsinatra küldött követének fizetése 1561—1563-ban. MGSz 1906. 76—77. p.
- 24 Csetnek leltára 1662-ből. MGSz 1906. 78—80. p.
- 25 Nagy-Tapolcsány vár és uradalom urbariuma a XVII. század közepéről. MGSz. 1906. 85—94. p.
- 26 Adatok 1526 előtti iparunk történetéhez. Magyar Iparoktatás 1906. 490—501. p.
- 27 Az iparoktatás körébe vágó intézkedések II. József alatt. Magyar Iparoktatás 1906. 5—14, 43—48, 74—81. p.
- 28 Reformtörökvések a rajziskolai oktatás terén 1795 körül. Magyar Iparoktatás 1906. 294—298, 325—329. p.
- 29 Szabályrendelet az inasok rajzoktatásáról 1795-ben. Magyar Iparoktatás 1906. 425—429, 454—460. p.
- 30 Egy eperjesi polgár könyvtára a XVII. században. MKSz 1907. 380—381. p.
- 31 Oklevelek Magyarország és az alsóausztriai Sanct-Pölten város összeköttetéseihez 1482—1552. TT 1908. 150—160. p.
- 32 A középkori oklevél-bizottság jelentése Liptó vármegye középkori okleveleiről. Száz 1909. 842—909. p.
- 33 A pozsonyi ipartanoda felállításának története. Magyar Iparoktatás 1909. 329—339, 365—371, 391—400, 420—426, 454—458. p.
- 34 Lőcsei vonatkozású művelődéstörténeti adatok a középkorból. KSzM 1909. 65—79 1910. 20—23. p.
- 35 Egy magyar főúr könyvtára a XVI. században. MKSz 1909. 94—95. p.
- 36 Lőcse város lakói és azoknak vagyonsága 1542-ben. KSzM 1909. 158—169, 224—236. p.
- 37 Eperjes szabad királyi város jegyzőkönyve, 1424—1509. TT 1909. 118—133, 161—184. p.
- 38 Vázlatok Eperjes szabad királyi város középkori jogéletéből. Száz 1909. 218—231, 281—297. p.
- 39 Adatok a gyulafehérvári egyház és levéltár történetéhez 1663—1685. TT 1909. 159—160. p.
- 40 Eperjes város végrendeleti könyve, 1474—1513. TT 1909. 438—449. p.
- 41 Eperjes városa és az 1526—1528. évi hadjáratok. HK 1910. 446—456. p.
- 42 Erdélyi középkori adatok Bártfa levéltárában. EM 1910. 384—385. p.
- 43 Eperjes város tornyai, kapui és azoknak hadi felszerelése 1495 körül. HK 1910. 253—256. p.
- 44 Lőcsei levelek 1527—1528-ból. KSzM 1910. 129—140. p.

- 45 Orbán Antal erdélyi szobrász életéhez. EM 1911. 184—186. p.
- 46 Adatok Bocatius János életéhez. EPhK 1911. 436—437. p.
- 47 Eperjes szabad királyi város czimerei és pecsétjei, 1453—1558. T 1911. 16—32. p. és Illy.
- 48 Két középkori sóbánya-státutum. Száz 1911. 10—30, 98—113, 187—195. p. és klny. A Királyi Sóbányakamara szervezete a középkorban. Bp. 1911.
- 49 A lőcsei „Krisztus Teste” testvérület jegyzőkönyve 1431—1584. KSzZM 1911. 129—145, 193—201. p.
- 50 Az írás és könyvek Eperjesen a XV—XVI. században. MKSz 1911. 132—146, 215—226, 301—318. p.
- 51 A csépánfalvi Thőke család a XVI—XVII. században. KSzZM 1911. 103—116. p.
- 52 Egy 1457. évi ismeretlen békekötés. TT 1911. 313—316. p.
- 53 Lőcse küzdelme a Zápolya-pártiakkal 1532-ben. KSzZM 1911. 29—41. p.
- 54 Szepes vármegye birtokos nemesei 1526 után 1590-ig. KSzZM 1911. 53—57. p.
- 55 Szepes vármegye nemességének összeírása a Rákóczi-szabadságharc után. KSzZM 1911. 174—179. p.
- 56 Adatok Eperjes város középkori iskolaügyének történetéhez. TT 1911. 67—89. és Magyar Középiskola. III. 1910. 571—580, 624—629. p.
- 57 Vécsey Tamás. Száz 1912. 397—398. p.
- 58 A történelmi segédtudományok oktatása Erdélyben 1848 előtt. EM 1912. 265—277, 333—354. p.
- 59 Könyvek és képek a Szepességen a XVI—XVII. században. KSzZM 1912. 69—78. p.
- 60 Feja Dávid könyvtára. TKA 1912. 104—106. p.
- 61 Adatok Szepes vármegye történetéhez. KSzZM 1912. 223—224. p.
- 62 Lőcsei tudósítás Minkovich Miklós elfogatásáról, 1535. KSzZM 1912. 114—116. p.
- 63 András brassai deák lefejeztetése Eperjesen 1515-ben. Békefi (Remig)-Emlékkönyv. Bp. 1912. 163—171. p.
- 64 Nyelvemlékek a gróf Teleki-család győmrői levéltárában. MNy 1913. 442—445. p.
- 65 Eperjes és Lőcse érintkezései a középkorban. KSzZM 1913. 1—6. p.
- 66 A 13 szepesi város állapota 1773-ban. KSzZM 1913. 57—66. p.
- 67 Máriássy István végrendelete 1515-ből. KSzZM 1913. 162—166. p.
- 68 Eperjes középkori ágyúöntőháza és puskapormalma. HK 1913. 113—122, 264—278. p.
- 69 Adatok az eperjesi ágyúöntő és puskapormalom középkori történetéhez, 1429—1533. HK 1914. 311—328, 484—495, 605—619. p.
- 70 Fogaras vidéke nemesinek összeírása 1637-ben. T 1914. 88—89. p.
- 71 A Rákóczi-mozgalmak után kegyelmet kapott kurucok névsora. KSZM 1914. 101—102. p.
- 72 Vázlatok Trencsén város múltjából. Trencsénvármegye Múzeum Egylet Értesítője, 1914. 138—166. p.
- 73 Szepesiek felvétele a kassai polgárok közé a középkorban. KSZM 1916. 106—109. p.
- 74 Késmárk város lakói és azoknak vagyoni viszonyai 1542-ben. KSZM 1916. 66—86. p.
- 75 Egy adat a rokkantellátás történetéhez. Sz 1916. 550—551. p.
- 76 A márkusfalvi Máriássy család levéltára, 1243—1803. KSZM 1917 — egész évfolyam.
- 77 Jogtörténeti vonatkozások Eperjes középkori számadáskönyveiben. Ekv: FL 1917, 243—262. p.
- 78 Eperjes középkori festői. Múzeumi és Könyvtári Értesítő 1917. 88—116. p.
- 79 Eperjes középkori kőfaragói és szobrászai. Múzeumi és Könyvtári Értesítő, 1917. 236—252., 1918. 22—36. p.
- 80 Az eperjesi egyház könyvtára 1606-ban. MKSz 1918. 89—93. p.
- 81 Irodalomtörténeti levelek a gróf Teleki család győmrői levéltárából. ItK 1918. 95—117, 200—208. p.
- 82 A Grádeczi Horváth-Stansith család történetéhez. KSzZM 1918. 102—143. p.
- 83 Báró Alvinczy József tábornagy levelei gróf Teleki Józsefhez 1787—1793. HK 1922/23. 472—492. p.
- 84 A Korponay család levéltára. LK 1924. 127—134. p.
- 85 Regisztratúra-könyvek Magyarországon a középkorban. Ekv: KK 1925. 295—304. p.
- 86 Hg. Odescalchi Artur, Szerémi. Száz. 1925. 106—107. p.
- 87 Regisztratúra-könyvek Magyarországon a középkorban. Bp. 1925. klny. Ekv: KK-ből.
- 88 A debreceni református kollégium anyakönyvtárának oklevelei. LK 1925. 225—234. p.
- 89 A Kárász család oklevelei. LK 1926. 244—246. p.
- 90 Nyílt levél a „Potestáns Szemle” szerkesztőjéhez. PSz 1926. 415—418. p.
- 91 A százsz egyetem és Nagyszében városnak új levéltári épülete és Brassó város levéltára. LK 1926. 247—249. p.
- 92 A tűzérség története Magyarországon kezdetétől 1711-ig. HK 1926. 1—36, 125—166, 259—289, 393—419; 1927. 129—151, 352—374, 523—540; 1928. 18—33, 152—176, 325—41, 419—453. klny.

- 93 A gróf Széchenyi család leszármazása. T 1927. 76—83. p.
- 94 A Gradeczi Horváth Stansith család levéltára. LK 1927. 245—253. p.
- 95 A vatikáni levéltári főiskola. LK 1927. 264—271. p.
- 96 A Szent Domonkos-rend római központi levéltára. LK 1929. 1—30. és klny.
- 97 Könyvek, könyvtárak, könyvnyomdák Magyarországon. 1331—1600. MKSz 1929. 33—48, 193—208; 1930. 113—128, 296—302; 1931. 60—63. 1932/34. 13—88. p. Klny. OSzK Kiadványai 4.
- 98 Bilder aus der Vergangenheit der Ungarischen Dominikanerprovinz unter Benützung des Zentralarchivs des Dominikanerordens in Rom. Melanges Mandonnet II. Paris, 1930. 437—478. p.
- 99 Eger város rangemelési törekvései. Bp. 1930. klny. a Városi Szemle 16. évfolyamából.
- 100 Relazione giuridica tra l'Italia e l'Ungheria nel mediolvo. Studi di diritto pubblico in onore di Oreste Raneletti. Padova, 1931. 93—106. p.
- 101 Luigi Ferdinando Marsili primo esploratore della grande pianura ungherese. Bologna, 1931. Klny. a Celebrazione di L. F. Marsili nel secondo centenario della morte c. műből.
- 102 Augsburgi levelei Kőszeg 1532-iki ostromáról. HK 1931. 1—12. p.
- 103 Levelek a freisingi püspökhöz a kurucok alsóausztriai betöréséről 1703—1707. HK 1933. 265—304. p.
- 104 Középkori címerlevelek. T 1934. 16—26. p.
- 105 München levéltárai magyar szempontból. LK 1934. 50—110. p. klny. 1935.
- 106 A középkori Eperjes magyarsága. Szeged, 1934. klny. a Szegedi Füzetek-ből.
- 107 Adalékok régi országgyűléseink Rákos névéhez. Polner Ödön Emlékkönyv. Szeged, 1935. 319—333. és klny.
- 108 Az Istvánffy-stylianum újabbkori címléírásai. T 1936. 34—36. p.
- 108/a A győri dominikus rendház története. Emlkv. Bedy Vince hetvenedik születésnapjára. Győr, 1936. 76—88.
- 109 Márkus- és batizfalvi báró Máriássy András tábornok, a Mária Terézia rend lovagja 1757—1846. HK 1936. 75—112, 203—270; 1937. 97—120, 235—260. és klny. 1937.
- 110 Trencsén vármegye levéltárai a vármegye múltjára vonatkozó, főleg középkori oklevelek szempontjából. LK 1936. 225—245; 1937. 223—239; 1938. 236—248; 1939. 255—276.
- 111 Két magyarországi plébániai könyvtár a XV. században. Száz 1938. 137—166, 320—334. p.
- 112 Geschichte des Dominikanerordens in Siebenbürgen und der Moldau. SV 1939. 27—59, 241—256; 1940. 25—40. p.; Archiv. Bd. L. 1941/44. 543—573. p.
- 113 Das Deutschtum der Stadt Eperies im Mittelalter. SodF 1940. 361—402. p. és klny.
- 114 Buda és Pest sorsdöntő évei, 1526—1541. TBpM IX. 1941. 32—84. p.
- 115 Magyar nyelvemlékek a herceg Batthyány család körmendi levéltárában. MNy 1941. 200—206, 275—283, 350—356. p. és klny.
- 116 A Hathalmi család és középkori címerlevele. T 1942. 74—78. p.
- 117 Címeres levelek a keszthelyi és körmendi levéltárakban. MCSz 1942—1943. és klny. Kör-mendi Füzetek. Sorozaton kívüli A füzet.
- 118 Deutsche oder Deutschland betreffende Handschriften in der fürstlich Festeticschen Bibliothek in Keszthely. FB 1942. 183—194; 1943. 18—23, 66—71, 93—100. p.
- 119 Gr. Batthyány Ádám a levéltár-rendező. LK 1942—1945. 290—309. p.
- 120 Címeres és egyéb pecsétek a keszthelyi hercegi levéltár tolnai részében. MCSz 1943. 97—98, 138—143, 161—167, 188—190, 217—219, 264, 283—288. és klny. Körmend, 1943.
- 121 Az Előljáró család 1415. évi címerlevele. T 1943. 28—31. p.
- 122 Die Pressburger Gesellschaft der Freunde der Wissenschaften. SodF 1944—1945. 249—259. p.
- 123 A Festetic-család keszthelyi levéltára. LK 1946. 170—208. klny. 1947.
- 124 Nyelvemlékek a körmendi és monyorókeréki levéltárakból. MNy 1947. 156—160, 223—225. p.
- 125 Középkori regeszták a magyar zsidóság múltjára vonatkozólag. Bp. 1948. klny. Izraelita Magyar Irodalmi Társaság Évkönyve, 1948.
- 126 Adatok a népi gyógyászat történetéhez. Ethnographia. 1949. 284—285.
- 127 Magyar nyelvemlékek a körmendi levéltárban. MNy 1950. 184—187. p.
- 128 Néhány adat Balassi Bálint életéhez és műveihez. ItK 1954. 415—417. p.
- 129 Tinódi-idézet egy XVII. századi levélből. ItK 1954. 318—319. p.
- 130 Vízéztetés Nyugat-Magyarországon a XVI—XVII. században. Országos Orvostörténeti Könyvtár közleményei. 1956. 5—33
- 131 A Festetic-uradalom régi geometriái. (Az ELTE Térképtudományi Tanszékének Évkönyve, 1956—1958. Bp. 1958.)
- 132 Zalavár és a balatonhidvégi átkelő a török időkben. Göcseji Múzeum Jubileumi Évkönyve. Zalaegerszeg, 1960. 161—180. p. és klny.

Kéziratok

1. *Budapest, a Dunamelléki Református Egyházkerület Nagykönyvtára, Kézirattár*
A körmenői Batthyány levéltár reformációra vonatkozó oklevelei (1569—1604). (K. O. 43.)
A Debreceni KLTE Közp. Könyvtárában levő korrektúra egy töredék másodpéldánya. Ld. még Töredék ELTE Egyetemi Könyvtár.
 2. *Budapest, ELTE BTK Középkori Történelmi Tanszék Könyvtára*
Bártfa szabad királyi város levéltára 1319—1526. II. kötet. 1501—1526. Összeáll. —. Ld. még Bp. OL; OSZK; Szeged, JATE Közp. Könyvtár.
 3. *Budapest, ELTE Egyetemi Könyvtár*
A körmenői Batthyány levéltár reformációra vonatkozó oklevelei (1527—1611). A Debreceni KLTE Közp. Könyvtárában levő korrektúra egy töredék másodpéldánya. Ld. még Töredék: Ráday-gyűjtemény.
 4. *Budapest, Magyar Országos Levéltár*
Az egyes iratokat tárgyuknak megfelelően az egyes levéltári iratfondokhoz sorolták.
a) A debreceni Haladás Páholy 1914—1919. évi munkatáblája (P 1098 Szabadkőműves szervezetek Lt.)
b) A Márkusfalvi Máriássy család levéltára 1243—1803. (P 1195 Máriássy család Lt. Vegyes iratok 1. tétel.)
c) Levélmásolatok a Batthyány levéltárból. 11 darab. (P 1314 Batthyány család Lt. 284. boríték.)
d) Kivonatok a Batthyány család számadáskönyveiből (P 1334 Batthyány család Lt. 27. csomó.)
e) Középkori oklevelek kivonatai különböző levéltárakból [főképp a Batthyány és a Festetics család levéltárából]. (Q 282 Segédlet, 482—484. csomó; 517—519. csomó.)
f) A Festetics család térképeinek jegyzéke (S 68 Térképtár, Festetics család).
 5. *Budapest, Magyar Országos Levéltár, Könyvtár*
Bártfa szabad királyi város levéltára 1319—1526. 2. kötet. 1501—1526. Összeáll. —. Ld. még ELTE Középkori Tört. Tanszék; OSZK; Szeged, JATE Közp. Könyvtár. Könyvtári jelzete: 8/1165.
 6. *Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár* (Ld. Csapodi Csaba SZ 1975. 673—674.)
Életrajzi anyag: debreceni egyetemi tanári működésével kapcsolatos iratok, 1914—1926. (Ms 5298/1—80) — A debreceni Egyetemi Könyvtári Bizottság tagjaként való működése, 1917—1927. (Ms 5298/81—95) — Szegedi egyetemi tanári működése, 1926—1937. (Ms 5298/96—145. — 5299/1—112) — Egyesületi és politikai működése 1919—1937. (Ms 5299/113—168) — Hírlapírói működése, 1919—1921. (Ms 5299/169—188) — Egyéb működése, szakértői véleményei. (Ms 5299/189—193)
- Levelezés: Iványi Bélához írt levelek: (Ms 5300/1—618). Ábrányi Emil, Andrásfalvy Károly, Angyal Pál (2), Antos Kálmán, Ányos Lajos (5), Bacsó Jenő, Balatoni Múzeum, Balogh Albin, Balogh György, Balogh Jenő (5), Bánffy Dániel (11), Bánó László (2), Bánrévy György (4), Baranyai Béláné (3), Bedy Vince (3), Berecz János, Bessenyei György (2), Bíró József (4), Bontay Ferenc (3), Bruckner Győző (2), Bud János (2), Buday Árpád, Buday György, Bugyi József, Czobor Alfréd (2), Csánki Dezső (2), Csekey István, Csengery János (2), Csiky János, Csiky Jenőné, Daróczy Zoltán, Degré Alajos, Dihen Bálint, Divald Kornél (2), Divéky Adorján (7), Dohány József (2), Domanovszky Sándor (4), Domonkos-rendi nővérek, Szeged; Dóry Ferenc (6), Eckhart Ferenc, Ember Irén (2), Erdélyi László (2), Ereky István, Erdős József (2), Erdős Károly (3), Ernyey József, Fábits Lajos, Faragó Ödönne, Farkas László, Fatér János, Fazekas Ágoston, Fehér István, Félegyházi Gyula, Fináczy Ernő, Foerster Gyula (3), Fögel József (6), Fölsinger Ferenc (5), Frey János (2), Friedrich Endre (3), Futó Jenő, Fügedi Erik (11), Gálos Rezső, Gárdonyi Albert, Géfin Gyula (3), Gelei József, Glattfelder Gyula, Gombos Albin (2), Gotthard István, Gylokay Jenő (7), Győrffy István (3), Gyurkovits Árpád, Hadrovics László (3), Hahn István, Hajós Gyula (2), Halmay Barna (2), Herzog József, Holub József (13), Hóman Bálint, Homoki Nagy László (3), Homok Nagy István (2), Horn János, Horváth Barna (3), Horváth Géza (2), Horváth Konstantin, Horváth Tibor (3), Huss Richard, Illés József, Inotay Ilona (3), Iványi Béláné, Iványi Zoltán, Kapossy János (13), Károlyi Árpád, Kardos Zoltán, Kempny Gyula, Kenéz Pál (2), Kiss Albert, Kiss Klára, Klackó Győző (3), Klein Emil, Kogutowitz Károly (4), Koristka Ida (4), Kossányi Béla (2), Kovács Lajos (3), Kovács Mihály (2), Kováts Zoltán, Kováts Ferenc (3), Kozma Ferenc (7), Kozocsa Sándor (3), Kőrös László (5),

Körösy Kálmán, Kun József (5), Lammén Martha, Liha Gusztáv, Lukáts József (2), Lukinich Imre, Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége (2), Magyar Főiskolai Sportegyletek Egyesü-
lése (2), Magyar Földhitelintézet (8), Magyar József (5), Maléter Jenő (3), Mansfeld Géza,
Máriássy Ödön (9), Margitay István (2), Menyhárh Gáspár, Mester János, Meszlényi Miklós,
Molnár Ernő (3), Molnár Kálmán (5), Monori Loli, Moór Gyula (2), Fekete Nagy Antal (2),
Nagyszombathy M. (4), Niamessy Mihály, Obetkó Vilmos, Oláh Ferenc (2), Okolicsányi
László (2), Pálffy Ilona (4), Pallavicini György (5), Pálosi Ervin, Panthner Jácinta, Pap Ignác,
Pap Károly, Papp Margit, Pápay Józsefné, Pekár Gyula, Pethes Kálmán, Pilch Jenő (2),
Pleidell Ambrus, Rajty Tivadar, Ranschburg Gusztáv (2), Ratnik Domokos (2), Réthly
Antal, Reusching Elfride, Révész Sándor (2), Rozsnyai László, Sáfrán Ferenc (2), Sági
Károly (5), Salamon Béla, Scheiber Sándor (8), Schmidt Henrik, Schmedt Jenő (2), Schmidt
Jenőné (4), Schwarz Gusztáv, Sebők József, Selmeczi László, Serédi Jusztinián (2), Sien-
kiewicz Sándor, Sik Sándor, Sipos Antal (2), Skafar Ivan (3), Sprenger György (4), Sprenger
Györgyné, Stanfellini Antonio (2), Szabó Gyula (4), Szabó István (3), Szabó Pál Zoltán (16),
Szalay Pál, Szandtner Pál, Széchényi József, Széki Tiborné, [Dezsényiné] Szemző Pirooska,
Szentkirályi István, Szentpétery Imre (5), Szigethy Vilmos, Szigeti István, Szikszay Edit,
Szilágyi László, Szily Kálmán, Szinnyi József, Szojka Kornél, Szőke Mihály (3), Sztripszky
Hiador (3), Teleki Pál (6), Teleki Tiborné, Timár Kálmán, Tolnai Teréz (2), Tolyás Dániel (2),
Tomcsik József, Tóth József (6), Tóth Lajos, Tragor Ignác (3), Trak Géza, Turul Szövetség,
Tury György, Ung. Wirtschafts-Jahrbuch, Varga Endre, Veress Endre (5), Voinovich
Géza (2), Walz Angelus (3), Winter Imre, Závodszy Levente (2), Zehery Lajos (2), Zemp-
lén M. Viktor, Zdzichowski M. (2), Zolnai Béla, Zsinka Ferenc, Ismeretlenek (36).

- Művek: Olasz—magyar kapcsolatok a középkorban (Ms 5301/1). Marsigli Ferdinánd gróf,
az első alföldkutató. (Ms 5301/2)
Levelek a freisingi püspökhöz a kurucok alsóausztriai betöréseiről 1703—1707. (Ms 5301/3.)
Trencsén vármegye levéltárai. (Ms 5301/4)
Könyvek, könyvtárak, könyvnyomdák Magyarországon. 2. rész. 1601—XIX. század.
(Ms 5301/5)
Eperjes város középkori építkezései és építészeti (Ms 5301/6)
Végvári élet a Dunántúlon a XVII. században. (Ms 5301/7)
A Grádeczi Horváth-Stancsics család nagyőri levéltára. (Ms 5301/8)
A Grádeczi Horváth-Stancsics család keletkezésének, fejlődésének és védelmének törté-
nelmi vázlata. (Ms 5301/9)
A Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában levő oklevelek regesztái. (Ms 5301/10—20)

Idegen anyag: Iványi Béláné löcsei örökségének hivatalos iratai. (Ms 5301/21)

7. Budapest, *Mezőgazdasági Múzeum, Kézirattár*

- A Batthyány család levéltárában lévő iratok kivonatai témakör szerint csoportosítva.
XII—XVII. század. (Regesztá XV/10—19., XV/23., XV/25—27/1., XV/29—31.)
- Kivonatok a Forgách család levéltárában lévő iratokból. 1321—XVI. század, jórészt
1526 előtti iratok regesztái. (Regesztá XV/20.)
- Az Illésházy családra vonatkozó iratok kivonatai. (Regesztá XV/21.)
- Körmend történetére vonatkozó iratok kivonatai. (Regesztá XV/24.)
- Vas megyei nemességre, s Vas megye gazdasági életére vonatkozó iratok kivonatai.
1528—1858. (Regesztá XV/27/2.)
- Kivonatok Monyorókerék levéltári anyagából. XII—XIX. század. (Regesztá XV/27/3.)
- Íratmásolatok megjelöletlen levéltárakból. XIV—XVII. század. (Regesztá XV/27/4.)
- Batthyány Boldizsár könyvszámlái. (Regesztá XV/28.)
- A Festetics levéltár iratainak kivonatai. 1233—1820. (Regesztá XV/32—33., XV/35.)
- A Festetics könyvtár kéziratai; adatgyűjtés e kéziratokból a XVI—XVIII. századra
vonatkozóan. A pramontreiek keszthelyi könyvtárára vonatkozó adatok. (Regesztá
XV/34.)
- A keszthelyi Festetics levéltár delineatioinak katalógusa. (Regesztá XV/36.)
- A Bánffy családra vonatkozó iratok másolatai különböző levéltárakból. XIII—XIX.
század. (Regesztá XV/37—44.)
- Bocska István leveleinek rövid bibliográfiája. (Regesztá XV/45.)
- Drugeth Homonnai Eufrozszina végrendelete. 1608. június 15. Másolat. (Regesztá XV/46.)
- Cím nélküli dolgozat Báthory István erdélyi fejedelemről. (Regesztá XV/47.)
- A Dóczi családra vonatkozó iratok kivonatai. XIV—XVII. század. (Regesztá XV/48—
49.)
- Másolatok és jegyzetek a marosvásárhelyi Teleki levéltárból. (Regesztá XV/50—55.)
- Íratkivonatok különböző levéltárakból, különböző témakörökben. XIV—XIX. század.
(Regesztá XV/56—70.)

- t. Kivonatok a Máriássy család levéltárában lévő iratokból. XIV—XIX. század. (Regesztá XV/72—73.)
- u. Eger városára és az egri egyházmegyére vonatkozó iratok kivonatai különböző levéltárakból. (Regesztá XV/74—78., XV/80—83.)
- v. Eger irodalom — bibliográfiai jegyzetek. (Regesztá XV/79.)
- x. Buda város levéltára iratainak kivonatai. XIII—XVII. század. (Regesztá XV/84—85.)
- y. Debrecen város jegyzőkönyveinek kivonatai 1547—1569. (Regesztá XV/86—92.)
- z. Csornára vonatkozó iratok kivonatai. XIV—XIX. század. (Regesztá XV/93.)
- aa. Esztergomi levéltárak iratairól készített kivonatok. XIV—XIX. század. (Regesztá XV/94., XV/96—97.)
- bb. Esztergom, Egyházmegyei Könyvtár — bibliográfiai jegyzetek. (Regesztá XV/95.)
- cc. A győri káptalani levéltár iratairól készített kivonatok. XIII—XVIII. század. (Regesztá XV/98.)
- dd. Kassa város levéltárában készített jegyzetek. 1460—1550. (Regesztá XV/105—106.)
- ee. Pécs, Püspöki levéltárban készített jegyzetek. XV—XVI. század (Regesztá XV/107.)
- ff. A pozsonyi káptalani levéltárban készített jegyzetek. XIV—XVI. század. (Regesztá XV/108.)
- gg. Pöstyénre vonatkozó levéltári és szakirodalmi jegyzetek. (Regesztá XV/109.)
- hh. Eperjes városra vonatkozó iratok kivonatai. XIII—XVII. század. (Regesztá XV/110—111.)
- ii. Trencsén vármegye levéltára Mohács előtti iratainak kivonatai. (Regesztá XV/112.)
- jj. Telkibányára és Gönczre vonatkozó feljegyzések több levéltárból. (Regesztá XV/113.)
- kk. Különböző felvidéki levéltárakban készített feljegyzések. XIII—XVIII. század. (Regesztá XV/114—128.)
- ll. Különböző magyarországi levéltárakban készített feljegyzések. XIII—XIX. század. (Regesztá XV/129/1—13.)
- mm. Különböző erdélyi levéltárakban készített feljegyzések. XIV—XIX. század. (Regesztá XV/130., XV/136.)
- nn. Az OL különböző iratfondjai iratainak kivonatai. XIII—XIX. század. (Regesztá XV/131—132.)
- oo. A Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában és könyvtárában készített jegyzetek. (Regesztá XV/133—134.)
- pp. Különböző nyugat-európai könyv- és levéltárakban készített jegyzetei (Bécs, Róma, Bologna, Mantova, Modena, Graz, Linz, Passau, Nürnberg, München). XII—XIX. század. (Regesztá XV/135/1—5.)
- rr. Zalaegerszeg történetére vonatkozó iratok kivonatai különböző levéltári iratokból. Főképp XVII. század. (Regesztá XV/137—139., XV/144.)
- ss. Vázsony történetére vonatkozó iratok kivonatai. (Regesztá XV/140.)
- tt. Keszthely történetére vonatkozó iratok kivonatai. (Regesztá XV/141—142.)
- uu. Zalaszentgrót történetére vonatkozó iratok kivonatai. (Regesztá XV/143.)
- vv. A vámsra vonatkozó levéltári és szakirodalmi jegyzetek. (Regesztá XV/145.)
8. *Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár*
- a. Batthyány Boldizsár a könyvbarát (Fol. Hung. 2903.)
- b. Bártfa szabad királyi város levéltára 1319—1526. II. köt. 1501—1526. Összeáll. —. (Fol. Hung. 2940). Ld. még: Bp. OL; ELTE Középkori Tört. Tanszék; Szeged, JATE Közp. Könyvtár.
9. *Debrecen, KLTE Központi Könyvtár, Kézirattár*
- a. A debreceni református anyakönyvtárban levő oklevelek és iratok regesztái. I—II. kötet. (MS 21/1.)
- b. A körmendi Batthyány levéltár reformációra vonatkozó oklevelei (1527—1625). Korrektúra és kézirat. (MS 21/2) Ld. még Töredék korrektúrák: ELTE Egyetemi Könyvtár, Ráday-gyűjtemény. (A MPReTA utolsó kötetének készült.)
10. *Debrecen, a Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára, Kézirattár*
- a. Pro Hungaria Superiore (R 1496).
- b. Debrecen és a budai jog (R 1526).
11. *Nagykanizsa, Thury György Múzeum*
- Nagykanizsa városra vonatkozó XVII. századi iratok fordításai.
12. *Szeged, JATE Központi Könyvtár, Kézirattár*
- a. Báró Sennyei László S. J. nagyszombati rector római utazásai (1687, 1693, 1696) (MS 2.)
- b. Jogtörténeti vonatkozások Eperjes város számadáskönyveiben (MS 3.)
- c. Két középkori sóbánya statútumai (MS 3a).
- d. A Tomaj nemzetségbeni Losonczy Bánffy család oklevéltára. II. kötet. Szerk. —. (MS 4.)
- e. Regisztratúra könyvek Magyarországon a középkorban (MS 5).

- f. Bártfa szabad királyi város levéltára 1319—1526. II. kötet. 1501—1526. Összeáll. — —. (MS 6). Ld. még Bp. OL; ELTE BTK Középkori Tört. Tanszék; OSZK.
- g. A győri székeskáptalan régi számadáskönyvei (MS 7).
- h. Eperjes középkori kőfaragói és szobrászai. I. közlemény (MS 8.)
- i. A Grádeczi Horváth Stansith család történetéhez (MS 9).
- j. Adatok Eperjes város középkori iskolaügyének történetéhez (MS 12).
- k. Sáros vármegye monographiája. Írta Tóth Sándor. Berzeviczy Albert előszavával. I. kötet. (MS 10.) Könyvismertetés.
- l. A középkori oklevél-bizottság jelentése, 1909. (MS 12.)
- 13. *Zalaegerszeg, Zala megyei Állami Levéltár*
A kéziratokat a levéltári anyagtól elválasztva őrzik.
- a. Az Erdődi család galgóczi levéltára Zala megyére vonatkozó okiratainak regesztái 1252—1525.
- b. Zalavár erőd múltja.
- c. Zalaszentgrót története a XVIII. század végéig. 2 példány.
- d. Zalavár és balatonhidvégi átkelő a török időkben.
- 14. *Zalaszentgrót, Székelyhidi Vilmos tulajdonában*
- a. A középkori Zalaszentgrót. Iványi Béla forrásgyűjtése alapján írta: Iványi Béla és Székelyhidi Vilmos.
- b. Képek Zalaszentgrót Mohácsi vész utáni múltjából. Iványi Béla forrásgyűjtése alapján írta: Székelyhidi Vilmos.

UTÓSZÓ
ÉS A KIADÓ JEGYZETE

A kötet összeállításával elsősorban Iványi Béla könyvtártörténeti munkásságát kívántuk bemutatni.

Első részként a „Könyvek, könyvtárak Magyarországon 1331—1600” című, 1937-ben megjelent kötetet közöljük. Az eredeti lapszámozást technikai okokból változtattuk meg. E kötet folytatása kéziratban maradt, Iványi valószínűleg élete végéig dolgozott rajta. Második tételként ezt a csonka (az 1663-as évszámnál, szó közben szakad meg) gépiratot adjuk közre. A folytatás után kutatva számos olyan kéziratát, levéltárat kerestünk fel, ahol Iványi-kéziratokat sejtettünk. Néhány helyen találtunk is szétszóródott hagyatékából bekerült anyagot. Amennyiben ezek könyvtörténeti vonatkozásúak voltak, beillesztettük a kötet egészébe. A gépirat folytatását azonban máig nem sikerült fellelnünk.

A kötet második egysége Iványi Béla könyvtörténeti tanulmányaiból nyújt bő válogatást. A „Batthyány Boldizsár, a könyvbarát” című munkája korrektúrában maradt (1948), az összes többi már megjelent különböző folyóiratokban.

A harmadik részbe (Függelék), olyan iratokat, könyvlistákat, leveleket soroltunk, amelyekről vagy hagyatékában találtunk feljegyzést, vagy valamelyik munkájában említette, kivonatolta. Így a kötet olvasója — mondhatni — Iványi Béla munkáját tartja kezében.

A sokféle szöveget a következő elvek szerint rendeztük sajtó alá:

A már nyomtatásban is megjelent tanulmányokat, illetve adatokat változtatás nélkül közöljük. Csupán a nyomdahibák javítására vállalkozhattunk néhány helyen, hiszen az Iványi által ismertetett anyag vagy elpusztult, vagy hozzáférhetetlen ma már számunkra. Az előforduló hibatípusok jelzésére írtuk a 198. tételhez, vagy a 358. oldalon szereplő 3. jegyzethez észrevételeinket.

A „Könyvek, könyvtárak, könyvnyomdák Magyarországon” második kötete nem nyomtatásra előkészített gépiratként került kezünkbe. Az iratok jó részét Iványi valószínűleg nem ellenőrizte, számos gépelési hiba is a szövegben maradt (pl. betűátvetés). Ezeket jelzés nélkül kijavítottuk. Sok esetben nem tudtuk azonban eldönteni, hogy a hibát a korabeli scriptor, a másoló, az Iványinak dolgozó másoló, vagy éppen Iványi Béla követte-e el. A korabeli scriptor rövidítéseit Iványi — mindig jelöletlenül — a klasszikus grammatika alapján oldotta fel, bizonyosan ezért, akadnak néha mondattani zavarok is. A fontosabbakat javítottuk csak, amit a jegyzetekben mindig jelzünk. Néhány iratot összeolvastunk az eredeti szöveggel, hogy megállapíthassuk az Iványi-féle gépirat megbízhatóságát (példaként ld. az 528. és az 535. tételhez fűzött jegyzeteket). A tárgyi tévedéseket szintén jegyzetben igyekeztünk korrigálni.

A kötetben alkalmazott jelek: * szerepel azoknál az iratoknál, amelyekhez jegyzeteket fűztünk. A jegyzetek a tételeszámok, illetve a közlemények sorrendjében találhatók. Ugyanezt a jelet alkalmaztuk a Thurzó-jegyzéken azoknak a tételeknek a jelzésére, amelyeket későbbi kéz beírásának tulajdonítunk.

Egyféle zárójelet használtunk, bízva abban, hogy alkalmazása mindig egy-

értelmű. A függelék irataiban zárójelek közé kerültek a rövidítések feloldásai. A (...) jel a szakadt, illetve olvashatatlan szövegrészt jelöli. A (sic!), (így!), (?) jelekkel a bizonytalan olvasatra hívtuk fel a figyelmet.

Mutatók

A személynévmutató alapjául a latinos névalakot vettük, mivel a könyvjegyzékek nagyrészen így fordulnak elő a nevek. „Vegyes” megoldásra kényszerített bennünket az a tény, hogy Iványi Béla publikációiban például a magyarországi német és a külhoni neveket is lefordította (Valla Lőrinc, Czibner Keresztély). Igyekeztünk minden esetben visszaállítani az eredeti névalakot. Az apostolok, evangélisták, próféták, szentek, egyházatyák köznapi használatú magyar neve is szerepel a mutatóban. Az uralkodókat keresztnévüknél tüntettük fel, beírva a családnévet is. Azokat a neveket is a keresztnévhez osztottuk, ahol a hagyomány még nem érzi a névhez tartozónak a származási helyet (pl. Petrus de Chabrag).

A korabeli iratokon számos esetben csak a családnév szerepel, s a könyvcím hiányos leírása sem engedi meg annak eldöntését, hogy melyik személyről van szó (pl. Camerarius, Virgilius). Ilyenkor külön szerepeltetjük az azonosítható személyeket, külön az összefoglaló neveket (Joachim Camerarius, Philippus Camerarius, Camerarius). Sok olyan névalakkal is találkoztunk, amit hosszas utánjárással sem mindig lehetett feloldani. Ilyen esetben az iratban szereplő névalakot osztottuk be a mutatóba.

A helynevek esetében arra ügyeltünk elsősorban, hogy a magyar, és a szövegben előforduló névalak szerepeljen. A helynév utáni zárójelben csak akkor tüntettük fel esetenként a latin, német stb. névalakot, ha előfordul a kötetben is. Így például Kolozsvárnak csak a magyar és latin alakja szerepel, mert németül — és persze románul — nem fordul elő.

Olyan magyar helyneveket, amelyeknek nincs magyar köznapi megfelelőjük, a mai hivatalos elnevezés szerint osztottuk be. Ilyenkor a latin alak csak utalóként szerepel. Az országneveknél a magyar elnevezést vettük alapul, három esetet kivéve: Germánia, Itália, Németalföld.

A kisebb falvaknál gyakran nem tudtuk eldönteni, hogy melyiket jelölheti az elnevezés. Ilyenkor az előforduló — általában latin — alakot hagytuk tételként. Nem lehetett elkülöníteni a két Frankfurtot, és biztosan azonosítani a Monasterium-ot sem.

Nem kerültek be a mutatóba: a mitológiai személyek, a nem író szentek; a templomtitulusokban, az ünnepek, dátumok elnevezéseiben előforduló nevek. Kihagytuk az olyan helyneveket, amelyek nemesi előnevekben, uralkodók, országos méltóságok, főispánok, érsekek, püspökök, prépostok, apátok címeiben szerepelnek. Nem vettük fel a lelőhelyjelzetekben előforduló, és az uzuális (Missale Strigoniense) helyneveket sem.

A kötet gazdagabb könyvtörténeti anyagot tartalmaz, mint amilyen a mutatóból kiderül. Hiszen a csak cím szerint említett művek — melyek szerzője gyakran könnyen azonosítható — nem szerepelnek a mutatóban. Kivételként — érdekességük miatt — bevettük a következő négy tételt: Amadis, Don Quijote, Orlando Furioso, Thyl Ulenspiegel. Rejtetten jó néhány olyan mű szerepel még a kötetben, amely méltán tarthat számot a kutatók érdeklődésére. A csak cím szerint szereplő művek meghatározása azonban nem állt szándékunkban, ez majd egy kumulatív index feladata lesz.

Végezetül szeretnénk köszönetet mondani Baraczka Istvánnénak, Balázs

Mihálynak, Benda Kálmánnak, Holl Bélának, Jankovics Józsefnek, Kocziszky Évának az egyes levéltári jegyzékek kutatásában, Karácsonyi Bélának, Ritoókné Szalay Ágnesnek, Szörényi Lászlónak, Péter Katalinnak és Varga Andrásnak az egyes szöveghelyek értelmezésében nyújtott segítségükért, valamint a hazai könyv-, kézirat- és levéltárak azon vezetőinek és dolgozóinak, akik tanácsaikkal, segítségükkel támogatták munkánkat. Külön mondunk köszönetet Kevházai Katalinnak, aki a kézirat nyomdai előkészítésében segített; a még mindig fiatal Ötvös Péternek, aki a függelékben levő német nyelvű levelek olvasatát készítette el számunkra és a német nyelvű összefoglalót; Szőnyi György Endrének az angol rezümé fordításáért; a Kossuth Nyomda dolgozóinak, akik lehetővé tették a kötet gyors megjelentetését; és lektorunknak, Kulcsár Péternek, aki értékes tanácsaival végig segítette munkánkat.

A kiadó jegyzete

Iványi Béla könyvtörténeti tárgyú adatgyűjteményének közreadásával a szegedi egyetemi könyvtár és a szegedi bölcsészkar régi magyar irodalmi tanszéke — az Adattár-vállalkozás keretében — külön, zárt sorozatot szeretne indítani. Illő, hogy ez alkalommal a kiadvány felelős szerkesztője az eddigi kötetekről, majd a „zárt sorozat” terveiről adjon számot előbb — ha röviden is —, s csak azután szóljon a mostani Iványi-válogatásról.

Az Adattár első tíz kötete

A mai körülmények közt igencsak merész dolognak tűnhet vállalni olyan könyvsorozatot fönntartását-folytatását, amely széles olvasóközönségre nem számíthat és nincsenek állandó, csak valamennyire is biztos anyagi alapjai. Az *Adattár* ilyen sorozat, amennyiben eddig minden kötetnek más és más helyen s más-más módon kellett eljutnia valamelyik nyomdába vagy sokszorosítóba, majd végül a közkönyvtárakba s a szakértő publikumhoz. Ez nemcsak fáradságos munkát és éber figyelmet kívánt, hanem elég nagy kockázattal járt — már eddig is. A továbbiakban a tudományos szempontokon kívül technikaiakat sőt kereskedelmiakat is számításba vevő szervezőmunka intenzitása, hatékonysága aligha csökkenhet; a „rizikófaktor” szerepe meg különösen nem...

Fölösleges volna azonban a sivár múlt és a baljós jövő képeivel ijesztgetni magunkat s másokat; de méltánytalan is volna. A siránkozás elfelejtetné velünk, hogy sorozatunk, a körülményekhez képest tulajdonképpen szerencsésnek mondható. Mindmáig sok nehézségünk származik abból, hogy a kiadói és a könyvterjesztő hálózaton kívül rekedtünk. Első négy kötetünk azonban — Herepei János cikkei és a Szenci Molnár-ülésszakok előadásai az erdélyi meg a felvidéki protestáns irodalom és művelődés nagy évszázadáról — az MTA Irodalomtudományi Intézetének sokoldalú támogatásával jelenhetett meg; literátor-politikusok leveleinek Jenei—Jankovics-féle gyűjteménye pedig (ötödik kötetként) majdnem kizárólag az akadémiai intézet reneszánsz-kutató csoportja jóvoltából látott napvilágot. Másrészt minden eddigi kötetünk igénybe vette a József Attila Tudományegyetem nagyvonalú segítségét, ami nélkül például a — teljes egészében diák-munkaközösségi produkciónak mondható — hatodik kötet sajtó alá rendezésébe még belevágni se mertünk volna; így viszont már 1980-ban megjelenhetett (*Peregrinus-levelek 1711—1750*) Folytathatnánk a sort a Giovanni Argenti jezsuita provinciális iratait és episztoláriumát — Veress Endre posztumusz munkáját — hozzáférhetővé tevő hetedik, meg az Ecsedi Báthori István-szövegeket — Erdei Klára és Keveházi Katalin olvasatában — végre megszólaltató nyolcadik kötetrel (az utóbbi kettő nyomdában van).

Nem a köszönetnyilvánítás szándéka íratta le ezúttal a szerkesztővel annak a két intézménynek a nevét, amelyek fölkarolták az Adattár-vállalkozás megindí-

tásának ügyét. Inkább azért kellett ezt itt szóba hozni, hogy érthetővé váljék: hogyan merünk vállalkozni a folytatásra, sőt reménykedni a sorozat megjelenésének valamelyes fölgyorsulásában. Ezt a bizakodást az táplálja, hogy a szegedi bölcsészkar és az akadémiai intézet vezetői továbbra se tartják kizártnak a hozzájárulást egy-egy „profiljukba vágó” kiadványunk megjelentetéséhez; s ugyanakkor sorozatunk valószínűleg direkt támogatást is kap — 1983-tól — a „Kulturális és történelmi hagyományaink feltárása, nyilvántartása és kiadása” címen meginduló országos kutatási feladat keretében. Csak az ilyen — *viszonylag* igen kedvező — körülmények bátoríthatnak föl arra, hogy itt jelezzük egy kilencedik és tizedik kötetünk tervét, tárgyát: az egyikben kéziratossorvos (inkább laikus *orvosló*) könyvek betűhív szövegközlésére törekednénk — a töméredek anyagból egyelőre azt adnánk, de azt csonkítatlanul, amit Radvánszky Béla már megálmodott egy érdekes könyvsorozat darabjának a század elején; a másik (tizedik) kötet — reményeink szerint — vegyes tárgyú közleményeket adna közre a reneszánsz és a korai barokk magyar művelődése köréből.

„Sorozat a sorozatban”: olvasmánytörténeti források

Az adattár első tíz kötete tematikailag rendkívül vegyes forrásanyagot, s nagyon eltérő módszerrel készült közleményeket publikált, illetve fog közreadni. A mostani, 11. kötetrel viszont tárgyi szempontból s a földolgozási eljárások tekintetében is homogénebb, zárt szériát szeretnénk kialakítani. Ennek egyetlen célja: könyvjegyzékek szövegének közlése — csak az olvasat pontosságára törekedve, csak a (jelzett és jelöletlen) rövidítések föloldásával; tehát — egyelőre — a hiányos, csonka, téves könyvtételek korrekciója és könyvészeti föloldása (azonosítása, meghatározása) nélkül. Egyszerű személy- és helynévmutatót minden kötethez csatolunk; a könyvek „végleges”, a lehetőségig pontos meghatározását egy külön készülő és külön publikálendő kumulatív index-kötetben tervezzük (ahol természetesen továbbra is marad majd jó néhány kérdőjel).

Sok okunk volt arra, hogy szerteágazó terveink közül egyetlen, viszonylag igen szűk feladatra összpontosítsunk. Önmagunk korlátozása reális, belátható idő alatt — a lehetőségig — befejezhető munkákra — ma általános követelmény. Számunkra azonban a lényeg az volt, hogy néhány szegedi diák, tanár és fiatal könyvtáros — és több kitűnő, „meghívott” szakember — erőfeszítései nyomán rendelkezésre állott már egy könyvtártörténeti gyűjtés. Ennek a nyersanyagnak a legértékesebb — mert legteljesebb — része a könyvjegyzék-publikációk bibliográfiája, s a magyarországi meg erdélyi kéziratárak és levéltárak könyvlista-anyagának katalógusa; együtt: a kb. 1550—1730 közt az akkori Magyarországon keletkezett mindenféle könyvjegyzékek jegyzéke, ami persze soha nem lehet eszményien, csak „a lehetőségig” teljes. Ez az annotált bibliográfia egyetemisták és kezdő könyvtárosok számára szervezett speciális kollégiumok és gyakorlatok keretében kapta első formáját; s a könyvtár- és könyvtörténeti, majd paleográfiai és levéltártani alapismeretek segédleteként használjuk a *Könyvtártörténeti Füzetek* megjelenő darabjait (I. *Magánygyűjtemények Magyarországon 1551—1721*. Szeged, 1981; II. *Magánygyűjtemények Nyugatmagyarországon 1551—1721*. Szeged, 1982; erdélyi, felsőmagyarországi magán-, majd kisebb intézményi gyűjtemények könyvjegyzékeinek bibliográfiája előkészületben van). Mindebben — különösen a jelzett oktatómunkában — nélkülözhetetlen segítséget kaptunk a könyvtörténet néhány kitűnő hazai kutatójától, mindennekelőtt Holl Bélától és Vizkelety Andrástól.

Maguknak a jegyzékeknek a szövegközlése kezdődik a jelen kötettel; de

ahogyan itt, úgy a továbbiakban sem törekszünk mindenáron a könyvlisták elkülönítésére egyéb könyvtörténeti adatoktól; csupán azt szeretnénk, hogy domináljanak e kötetekben az olyan dokumentumok vagy adatok, amelyek régi könyvek olvasottságát vagy „bírását” tanúsítják a XVI—XVIII. századi Magyarországon. Így a Rákócziak 1660 előtti olvasmányairól, sárospataki vagy csíksomlyói korai, de már „közgyűjteményinek” nevezhető anyagról úgy kívánunk számot adni, hogy ebben részleges könyvtárrekonstrukció (possessor-kutatás) eredményeit is hasznosítanánk. Más esetekben bőségesen közlünk a könyv forgalmára vonatkozó leveleket, iratokat (ha azoknak van közülük az adott olvasó, könyvtár tartó személyhez, „körhöz”, közösséghez, intézményhez).

Legközelebb azonban egyetlen dokumentum alapos megismertetésére szánánk egy teljes — bár a mostaninál karcsúbb — adattári kötetet: Berlász Jenő közli itt a Dernschwam-könyvtár jegyzékét, egykorú és modern mutatókkal (a Felső-Magyarországon élt Fugger-ügynök értékes gyűjteményéről már Iványi is tudott, Berlász pedig elemző tanulmányt közölt; az egész könyvanyag azonban a mintaszerű, humanista katalógus szövegéből most válik majd először ismeretessé). A költő Zrínyi Miklós könyvtáráról már sokan írtak, jegyzék-közlések is ismeretek; ebben az esetben kivételt kell tennünk: külön kötetet adhat ki a jegyzék korszerű közlése, de ennek csak úgy van értelme, ha képesek vagyunk — budapesti kollégáinkkal együttműködve — a könyvtételek föloladásának, sőt lehetőleg a mai zágrábi Zrínyi-könyvtár darabjaival való azonosításuknak a munkáját is elvégezni.

Iványi-válogatásunkról

Vázolt terveinkkel Iványi nyomába kívánunk lépni; abban is, hogy nem gleichschaltolt, steril könyvlista-publikációkat készítünk elő, hanem igyekszünk az adott személy, család, időszak vagy tájegység könyvelőállítási erőfeszítései, sőt egyáltalán a művelődési viszonyok összefüggésében mutatni be az olvasmányokat.

Ennek megfelelően jártunk el a jelen kötet válogatásánál is. Pontosabban szólva: ez az oka annak, hogy alig válogattunk; a *Könyvek, könyvtárak, könyvnyomdák Magyarországon* című adatgyűjteményt meg éppen érintetlenül hagytuk (sőt a teljesség érdekében s a hibahalmozás elkerülése végett ennek az alapvető műnek az 1600 előtti adatokat tartalmazó, első részét az 1937-ben megjelent kiadvány fotomásolataként adjuk).

Ami az olvasmányokat, a bibliotékákat, a könyvforgalmat illeti — ebben a tárgykörben nemcsak teljességre törekedtünk, hanem ilyen anyaggal meg is bővítettük kötetünket. A függelékekbe olyan könyvlisták és a Batthyány család levelezésének olyan könyves tárgyú darabjai kerültek, amelyekre Iványi figyelt föl; de ezeket a szövegeket már nem az ő, hanem a kötetet sajtó alá rendező fiatal szegedi kutatók, Herner János és Monok István gondozásában közöljük.

Érdekes volt-e ilyen teljességgel publikálni egy kutató 1904-től 1959-ig gyűjtött anyagát? Szerintünk okvetlenül. S annak a nagy generációnak számos könyvtörténésze közül miért éppen Iványira esett a választásunk? Hiszen ő a könyvészet „szakágainak” egyikében sem volt igazi specialista; bizonyos tekintetben outsider volt. Talán éppen ezzel függ össze, hogy olyan páratlanul gazdag (nem könyv-) gyűjteményt hagyott maga után a magyar könyvműveltség története köréből (is).

Iványi Béla 1878-tól 1964-ig tartó életében volt frontkatona az első világháborúban, jogtörténész professzor a debreceni, majd a szegedi egyetemen; publikált életrajzi, családtörténeti, polgárjogi monográfiákat, helytörténeti könyveket és sorozatokat — mindenekelőtt azonban vérbeli *levéltáros* volt. Pályája az Országos

Levéltárban indult és Keszthelyre mentett családi levéltárak bűvárlásával zárult. Méltatója, Vörös Károly szerint utolsó képviselője „annak a történetész-levéltáros nemzedéknek, amelynek még közvetlen és nagy élménye az évszázadokon át elzárt, hozzáférhetetlen források... szédítő bőségű feltárulása volt”. A magyar könyv- és könyvtártörténetnek is levéltárosként lett egyik legtermékenyebb munkása. Alig van rá eset, hogy a könyv, a könyvtár vagy akár egy régi nyomdánk tárgyi emlékei felől közelítve vizsgálna egy-egy témát; kiinduló pontja, fő s legtöbbször egyetlen eszköze a nyomdára, könyvtárra, könyvforgalomra új ismeretet nyújtó oklevél, más irat, magánlevél vagy — nem is egy alkalommal — pusztán egy-egy datálatlan, de így is becses cédula. A *minden* új adatot megbecsülő kutatószenvedély vezette el Iványit annak a publikáció-típusnak a kialakításához, ahol szigorú kronológiai rendben kerül az olvasó elé két sornyi levélrészlet, majd sok oldal terjedelmű könyvjegyzék — több tucat lelőhelyről, az akkori Magyarországnak különösen a nyugati részeiből, meg a Felvidékről, egykor virágzó városok számadáskönyveiből, a Batthyány, Thurzó, Illésházy, Forgách, Thököly, Rákóczi családok korespondenciájából és intézkedési irataikból. Iványi mindig pontosan közli adatai lelőhelyét; ezeket mégis gyakran nem sikerül azonosítani; bizonyos, hogy nem kevés elpusztult iratot is megőriztek 30 vagy 60—70 évvel ezelőtt készült másolatai. Ha így van, akkor kétszeresen indokolt részünkről a válogatás mellőzése.

*

Összefoglalóan azt mondhatjuk: akik Iványi nyomán belevágtunk a hazai olvasmánytörténeti források s a könyvforgalom adatai föltárásába, kiadásába — bizonyosra vesszük, hogy e munka nyomán jelentősen gazdagodni fognak a magyar művelődés egy izgalmas periódusára vonatkozó ismereteink. Az eddiginél pontosabb képet kaphatunk arról: mit olvastak a kb. 1530—1730 közti két évszázadban a magyar társadalom különböző osztályaihoz, rétegeihez, korcsoportjaihoz tartozók; mit a három részre szakadt ország különböző területein; mit a városi polgár és mit az udvarházak köznemese; mit a férfiak és mit a nők; mit a katolikus és mit az egyes protestáns felekezetek által irányított gyülekezetekben, iskolákban. Bízhatunk abban, hogy az egész anyag — a kumulatív index segítségével — például a külföldi irodalom és tudomány elterjedéséről is az eddiginél egzaktabban tudósít (a kiadványok „előfordulási gyakoriságáról” — egyebek közt — hazai fölbukkanásuk idejének vagy a befogadó társadalmi helyzetének függvényében).

Szólni kell azonban főnntartásainkról is; legalább kettőről. Az első, hogy mi végrendeletek és hagyatéki leltárak, adás-vételi és adományozási dokumentumok, kölcsön-ügyletek és foglалások jegyzőkönyvei, levelek és naplók, városi számadások s néhány igényesebb katalógus még olyan nagyszámú könyves adata föltárásával is csak az egyik oldalról közelítünk az előbb jelzett kérdésekre adható válaszhoz. A másik oldalról való közelítés jóval nehezebb; valószínűleg évtizedeket vesz majd igénybe a hazai provenienciájú, máig fennmaradt régi könyvek kéziratos bejegyzéseinek szisztematikus földolgozása. Említettük már, hogy az ilyen possessor-kutatás eredményeiből mi alkalmilag is csak ízelítőt kívánunk adni. Biztató, hogy — erdélyi kutatók (Jakó Zsigmond, Gustav Gündisch, Dankanits Ádám) eredményei után — újabban néhány hazai gyűjteményben is foglalkoznak könyvtárrekonstrukcióval.

Második főnntartásunk azzal a közismert ténnyel függ össze, hogy a háborúk, a török uralom és az — autodafé nélkül elképzelhetetlen — örökös felekezeti viszálykodás roppant pusztítást vitt végbe; s megtizedelte intézményi, de főleg magánkönyvtárainkat, meg az iratanyagot is. Így a „két oldalról való közelítés”

együttesen is csak a töredékét tárhatja föl a korszak valódi könyvforgalmának. (Ritka lesz az olyan eset, amikor legalább a hiány nagyságát a másutt szinte véletlenül lett „viszonylagos teljesség” segít megbecsülni; *talán* lehet majd következtetni például néhány elpusztult város könyvforgalmának méreteire — hozzávetőleg — a megmaradtak, így Sopron, Bártfa, Lőcse és néhány száz város könyv- és iratanyaga alapján.) Minden jel szerint le kell mondanunk — egyebek közt — arról, hogy negatív megállapításokat tegyünk. Nem mondhatjuk, hogy egy XVI. századi francia író vagy valamelyik filozófiai áramlat ismeretlen volt a kor magyarjai számára — csak mert hiányzik a megmaradt könyvanyagból, s a kézírtos jegyzékek tételei közül is. Meg kell elégednünk hát azzal, hogy relatíve kevés új információból csak feltételelesen vonjunk le következtetéseket.

Ez a „relatív kevés” azonban sokszorosa lesz annak, amit ma tudunk a magyar (könyv)műveltség múltjáról. S a feltételes következtetésekből még az egyetemes kultúrhistoria is profitálhat. Hiszen a történelmi Magyarország régi olvasmányainak s könyvforgalmának egzakt vizsgálata a legbiztosabb — bár „csak” közelítő — választ kínálja arra a kérdésre, hogy mi jutott el az európai intellektuális és irodalmi produkcióból a nyugati kultúrkörnek akkor legtávolabbi, délkeleti sarkába. Ez a válasz pedig nélkülözhetetlen a *saját* intellektuális termésünk eredetiségének, értékének elfogulatlan mérlegeléséhez.

MUTATÓK

Rövidítésjegyzék

ArchÉrt	Archeológiai Értesítő
Archiv	Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde
Baranyainé— Csernyánszky	Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoportjának Forráskiadványai XV. Urbaria et Conscriptiones 5. füzet, az anyagot gyűjtötte: Baranyai Béláné—Csernyánszky Mária
Ekv: FL	Fejérpataky László Emlékkönyv, 1917.
Ekv: KK	Klebelsberg Kunó Emlékkönyv, 1925.
EM	Erdélyi Múzeum
EPhK	Egyetemes Philológiai Közlöny
FB	Familiengeschichtliche Blätter
Gulyás 1961	Gulyás Pál: A könyv sorsa Magyarországon III. rész, Budapest, 1961.
HK	Hadtörténeti Közlemények
ItK	Irodalomtörténeti Közlemények
Jakó 1976.	Jakó Zsigmond: Írás, könyv, értelmiség. Budapest, 1976.
Kotvan 1979.	Imrich Kotvan: Inkunabuly na Slovensku. Matica Slovenska, 1979.
KSzM	Közlemények Szepes vármegye Múltjából
KtF I.	Könyvtártörténeti Füzetek I. Szeged 1981.
LK	Levéltári Közlemények
MCsSz	Magyar Családtörténeti Szemle
MGSz	Mezőgazdasági Szemle
MKsz	Magyar Könyvszemle
MNy	Magyar Nyelv
MPrEtA	Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár
PSz	Protestáns Szemle
SodF	Südostdeutsche Forschungen
SV	Siebenbürgische Vierteljahrschrift
Száz	Századok
T	Turul
TBpM	Tanulmányok Budapest Múltjából
TKA	Történeti Közlemények Abaúj-Torna vármegye és Kassa város múltjából
TT	Történelmi Tár

A lelőhelyeknél előforduló rövidítések feloldását ld. a lelőhelymutatóban

A mutató az Iványi Béla által megadott jelzeteket tartalmazza. Az egységes eljárás kedvéért az általunk visszakeresett iratok is a régi jelzeten szerepelnek. Ezek nagyrésze könnyen azonosítható. A levéltári jelzetek után zárójelben a tételes szám, illetve az oldalszám található.

Kükemezei Bánó család levéltára (239)

Bártfa város levéltára (38)

Bártfa város levéltárából Sáros vármegye Múzeumában letéteményezett oklevelek, 290. szám (371. p.); 293. szám (373. p.)

Bécs, Közös pénzügyi levéltár

Hungarn 14 335. csomó (66); 14 339. (80); 14 346. (60); 14 350. (107, 437. p.); 14 358. (121); 14 361. (128); 14 373. (137—139); 14 386. (172, 174, 175); 14 387. (99, 178); 14 389. (184); 14 391. (191); 14 396. (198, 200).

Bécs, Österreichische National Bibliothek

Cod. 11 850 (53); Cod. 9639 (207); Cod. 12 652 (135); Cod. 13 531 (225); Cod. 14 860 (533); Cod. 15 286 (159)

Bécs, Staatsarchiv

Ungarn, Allgemeine Akten 8. csomó (46); 22. (48); 41. (56); 54. (61); 82. (92); 86. (98); 87. (100, 101); 99. (129, 130); 111. (439. p., 441. p.); 278. (115); 421. (199)

Bécs, Staatsarchiv

Ungarische Urkunden (11)

Beszterce város levéltára (103, 104, 537)

Gróf Bethlen család keresdi levéltára

Gyulaffy-iratok (69)

Biccse, Statny Arhiv

Thurzó-levelezés 204. II. —H./32. (533. p., 535. p.)

Bónis család levéltára (400, 501. p.)

Brassó város levéltára

Bíróági jegyzőkönyv I. kötet (1558—1580) 198. p. (122)

Teilungs-Protokoll I. kötet 25. p. (142); 69. p. (147); 82. p. (146); 114. p. (148); 142. p. (150); 157. p. (151); 187—188. p. (155); 198—199. p. (161); 281. p. (167); 284. p. (168); 289—297. p. (170); 393—400. p. (189); 460. p. (179)

Budapest, Egyetemi Könyvtár

Litt. Orig. Nro. 262. (33)

Hevenesi-kéziratok 34. kötet, 137. lap (302); Pray-kéziratok XXX. kötet (335)

Budapest, Magyar Nemzeti Múzeum Kézirat-tára

Bethlen-levéltár (4)

Ibrányi-levéltár (10)

Kamarai Iratok Fol. Lat. 911 (96); 920/VI. (89); 920/VII. (91); 920/VIII. (108); 920/XI. (163); 920/XII. (180); 920/XIVa (324); 921/I. (68); 921/II. (82); 921/III. (85); 921/IV. (90); 921/V. (91); 921/VI. (158); 921/VII. (212); 921/VIII. (217); 921/IX. (276); 921/X. (296); 921/XII. (347); 921/XIV. (270); 962/I. (388); 1286. (132); 1370. (143); 1386. (231)

Szalay Ágoston gyűjteménye (86, 87)

Törzslévtár (31, 40, 530, 340. p.)

Fol. Hung. 2903. (389. p.); Fol. Lat. 1386. (256); Fol. Lat. 1964. (341. p.); Fol. Lat. 1984. (341. p.); Fol. Germ. 820. (208)

Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár

Oklevelek 36. théka (236); Tört. folio nro. 222. (328)

Budapest, Országos Levéltár

Acta Ecclesiastica Cameralia Irregistrata fasc. 18. nro. 6. (171); fasc. 52. nro. 52. (282); fasc. 79. nro. ? (88); fasc. 81. nro. ? (144, 157, 165)

Acta Jesuitica, Collegium Posoniense fasc. 12. nro. 2. (543); nro. 3. (542); nro. 4. (544); nro. 5. (548, 553); nro. 8. (545, 546, 552, 556); nro. 12. (321); nro. 14. (414, 420); nro. 15. (450); nro. 16. (338); nro. 17. (439); fasc. 17. nro. 99. (531); fasc. ? nro. 9. (549)

Acta Jesuitica, Collegium Tyrnaviense fasc. 11. nro. 4. (538, 543, 547, 550, 551, 555, 557); fasc. 12. nro. 47. (433); fasc. 22. nro. 49. (49, 501. p., 552. p.)

Acta Particularia, 1655. Nro. 6. (469)

Baththány család levéltára

Missilisek Nro. 6722 (577 p.); 6808 (556. p.); 7081 (573. p.); 7084 (574. p.); 7647 (578. p.); 19545 (557. p.); 21258 (564. p.); 21273 (565. p.); 22420 (559. p.); 28592 (562. p.); 28600 (566. p.); 28601 (567. p.); 29564 (569. p.); 31151 (576. p.); 32364 (574. p.); 32367 (575. p.); 37857 (570. p.); 37866 (571. p.); 41915 (563. p.); 41936 (563. p.); 42025 (568. p.); 42059 (568. p.); 42241 (576. p.); 43424 (555. p.); 48416

- (558. p.); 49501 (558. p.); 53582 (554. p.)
 Jelzet nélküli levelek: 252, 258, 264, 265, 266, 267, 278, 286, 287, 288, 289, 295, 310, 315, 316, 326, 332, 346, 350, 355, 358, 360, 362, 366, 370, 373, 378, 409, 416, 419, 424, 425, 426, 428, 429, 436, 438, 443, 451, 455, 456, 463, 465, 468, 470, 471—482, 484—487, 489—494, 497, 498, 500, 501, 503—507, 509, 510, 513, 525.
 (Batthyány Boldizsár levelezését ld. a 391—435. oldalakon)
 Számadások 240, 271, 280, 290, 291, 299, 300, 317, 318, 320, 327, 329, 330, 331, 336, 337, 342, 343, 345, 352, 356, 357, 365, 369, 371, 372, 377, 380, 381, 383, 384, 387, 389, 392, 395, 401—404, 407, 408, 410—413, 415, 418, 421, 423, 427, 430, 434, 435, 437, 440, 441, 444, 447, 448, 449, 457, 462, 467, 483, 488, 495, 496, 502, 511, 514—516, 520—522. és 411—413. p.
 Memorabilia nro. 669. (271)
 Jelzet nélküli iratok: 246, 254, 285, 340, 341, 351, 359, 363, 375, 406, 453, 458, 459.
 Benignae Resolutiones Regiae XXX. kötet 149. lap (173); 166. lap (176); 175. lap. (449. p.); XXXI. kötet 196. lap (188); XXXVII. kötet 161. lap (204); XXXVII. kötet 11. lap (206); XLII. kötet I. rész, 119. lap (219); XLII. kötet II. rész, 141. lap (224); XLV. kötet 206. lap (230); XLV. kötet 223. lap (235); XLVI. kötet 46. lap (233)
 Csak dátum alapján említett jelzetek: 145, 187, 194, 195, 210, 237, 238, 241, 242, 243, 244, 247, 248, 249, 250, 259, 281, 325, 517, 519, 535, 541.
 Berényi család levéltára 1679-es birtokösszeírás 160—161. lap (442)
 Conceptus Expeditionum ex 1627. nro. 413. (304); ex 1638. nro. 424. (348); ex 1654. nro. 238. (508); ex 1655. nro. 258. (518)
 Diplomatikai Levéltár 2 (13); 13924, 13925, 13926 (12); 18295 (18); 18296 (19); 22489 (12); 22490 (12); 24179 (45); 26048 (26); 26235 (39); 30044 (14); 34931 (25); 36407 (101. p.); 36987 (34)
 Kincstári Osztály Dobó család levéltára 1. csomó (79); 2. csomó (162)
 Ruszkai Dobó család levéltára fasc. 1. (261)
 Expeditiones Camerales (437. p., 438. p.)
 Héderváry család levéltára Viczay rész fasc. 5. Nro. 27. (526)
 Jankovich-gyűjtemény (382, 460)
 Jesutica Irregestrata Miscellanea fasc. 10. (527); Tyrnaviensia (528)
 Jeszenák család levéltára A 25. II. kötet 11—13. (Crudy-féle egyháztörténelmi szöveggyűjtemény) (328)
 Lymbus Series I. fasc. 1. (273, 361); Series II. fasc. 108. (171); Series III. fasc. 5. (71, 95, 149, 216)
 Máriássy család márkusfalvi levéltára Batiz-falvi rész XXVI. csomó, 57. szám (498. p.); XXVII. csomó, 4. szám (494. p.); XXVII. csomó, 8. szám (498. p.); XXVII. csomó, 61. szám (494. p.); XXXIII. csomó, 9. szám (495. p.); Variae memorabiles antiquitates (298, 523)
 Új rendezés alatti rész (97, 141, 166, 197, 221, 226)
 Múzeumi Törzsanyag (385, 399, 536, 443. p.)
 Nádasdy család levéltára a. csomó (49, 52); C. csomó (76); g. csomó (201, 205); N. csomó (72, 73)
 Liber Inscriptionum F. kötet 82—83. p. (368)
 Neoregestrata Acta fasc. 219. nro. 7. (445); fasc. 353. nro. 9. (322); nro. 35. (234, 501. p.); fasc. 419. nro. 44. (530. p.); fasc. 436. nro. 50. (489. p.); fasc. 612. nro. 22. (153); fasc. 709. nro. 23. (93); fasc. 847. nro. 4. (488. p.); fasc. 1020. nro. 2. (446. p.); fasc. 1645. nro. 21. (55)
 Pozsonyi Kamarai iratok (118, 139, 140, 186, 447—451. p.)
 Resolutiones Camerales 1681. pagina 13. (353)
 Szepesi Kamara Benigna Mandata (193)
 Liber Expeditionum II. kötet 413. lap (442. p.); 1571—74. évi kötet 251. lap (133); 1581—88. évi kötet 183. lap (160); 1588—96. évi kötet 31. lap (196)
 Teleki család levéltára I. Levéltár, Elenchus XV. fasc. 1. nro. 51. (263); Missilisek nro. 1077. (539)
 Urbaria et Conscriptio fasc. 2. nro. 1. (109); fasc. 9. nro. 55. (493. p.); fasc. 18. nro. 17. (119); fasc. 24. nro. 13. (383. p.); fasc. 34. nro. 4. (384. p.); fasc. 36. nro. 34. (222); fasc. 37. nro. 23. (382. p.); fasc. 40. nro. 40. (323); fasc. 48. nro. 62. (386. p.); fasc. 50. nro. 19. (388. p.); fasc. 52. nro. 36. (392); fasc. 55. nro. 56. (114, 116); fasc. 56. nro. 33. (164); 75. nro. 30. (54); fasc. 75. nro. 32. (113); fasc. 75. nro. 38. (275); fasc. 75. nro. 39. (65); fasc. 75. nro. 44. (181); fasc. 76. nro. 10. (279); fasc. 76. nro. 14. (102, 105); fasc. 76. nro. 16. (203, 218); fasc. 76. nro. 17. (227); fasc. 76. nro. 19. (182, 220/a, 268, 269, 273); fasc. 77. nro. 1. (177); fasc. 77. nro. 5. (117); fasc. 77. nro. 11. (251); fasc. 77. nro. 16. (185); fasc. 77. nro. 17. (484. p.); fasc. 77. nro. 18. (172); fasc. 78. nro. 8. (214); fasc. 78. nro. 24. (274); fasc. 78. nro. 34. (396); fasc. 78. nro. 49. (382. p., 384. p., 385. p., 387. p.); fasc. 79. nro. 3. (383. p., 386. p., 388. p.); fasc. 79. nro. 23. (387. p.); fasc. 79. nro. 24. (501. p., 543. p.); fasc. 88. nro. 13. (461); fasc. 88. nro. 50. (387. p.); fasc. 88. nro. 60. (384. p.); fasc. 90. nro. 24. (529, 542. p.); fasc. 90. nro. 84. (388. p.); fasc. 96. nro. 2. (74); fasc. 96. nro. 13. (334); fasc. 97. nro. 8. (382. p.); fasc. 99. nro. 2. (59); fasc. 99. nro. 27. (83); fasc. 99. nro. 29. (382. p.);

- fasc. 99. nro. 147. (382. p.); fasc. 101. nro. 72. (305); fasc. 145. nro. 15. (382. p.); fasc. 152. nro. 21. (386. p.); fasc. 152. nro. 24. (387. p.); fasc. 152. nro. 38. (529); fasc. 153. nro. 23. (383. p.); fasc. 153. nro. 25. (387. p.)
- Budapest, Országos Levéltár
Városi és Kamarai iratok Fol. Lat. 921/a. (531. p.)
- Budapest, Mezőgazdasági Múzeum Kézirat-tára, Regesza XV/11. (123); Regesza XV/24. (240, 539); Regesza XV/26. (566. p.)
- Debrecen, Tiszántúli Református Egyházke-rület Nagykönyvtára Kt. R 1110/40 (293); R 1082 (446)
- Debrecen, KLTE Központi Könyvtára, Kt. 1. tétel (553. p.)
- Debrecen, Városi Levéltár
Jegyzőkönyv II. kötet, 288. lap (120); 3. kö-tet, 51. lap (123); 8. kötet, 402. lap (294); 9. kötet, 594. lap (312); 9. kötet, 609. lap (313); 10. kötet, 942. lap (374); 10. kötet, 953. lap (376); 13. kötet, 429. lap (431); 15. kötet, 64. lap (524)
- Különböző tartalmú iratok, 64. szám (125)
- Egri Főképtalan Magánlevéltára Numerus 1. divisio 4. fasc. 1. No. 1. (1); No. 26. (6); divisio 6. fasc. 1. No. 5. (112); Numerus 2. divisio 4. fasc. 23. No. 2. (532); Nume-rus 2. divisio 5. fasc. ? No. 1. (308); Numerus 9. divisio 2. fasc. 2. No. 1. (28)
- Egri Főképtalan Országos Levéltára D. jegyző-könyv 5—8. lap (262)
- Eperjes város levéltára, 436/a. szám (17); 465/b. szám (20); 484/a. szám (24); 758/b. szám (35, 36, 39. p., 114. p.); 1109. szám (41); 1113. szám (42)
- Végrendeleti jegyzőkönyv, 1643—1659 (386)
- Eperjes város levéltára, közelebbi forrás-megjelölés nélkül 340—373, 375. p.
- Erdődy család levéltára, Galgóc; Ladula 47. fasc. 1. Nro. 10. (37); Ladula 95. fasc. 9. Nro. 7. (51)
- Erdődy család vépi levéltára fasc. 86. Nro. 4380. (464)
- Esztergomi Főképtalan Hiteleshelyi Levéltára
Ladula 44. Capsa 30. fasc. 3. Nro. 16. (229)
Ladula 122. Capsa 68. fasc. 11. Nro. 9. (277)
- Esztergomi Főképtalan Magánlevéltára
Ladula 41. fasc. 4. No. 2. és 3. (75, 77); Ladula 41. fasc. 4. No. 6. (245); Ladula 66. fasc. I. No. 16. (7); Ladula 66. fasc. 3. No. 1. (136); Ladula 85. (70, 534); Ladula 86. Capsa 2. fasc. 1. nro. 3. (306); nro. 14. (339); Ladula 86. Capsa 2. fasc. 2. nro. 19. (354); nro. 27. (398); Ladula 86. Capsa 2. fasc. 4. nro. 6. (499); Ladula 94. Capsa 10. fasc. 5. nro. 1. (253); Ladula 98. Capsa 57. fasc. 5. nro. 17. (255); Ladula 102. Capsa 18. fasc. 1. nro. 1. (78); Ladula 106. Capsa 22. fasc. 2. nro. 8. (284); Ladula 122. Capsa 68. fasc. 12. nro. 21 és 22. (303)
- Esztergomi Főképtalan Országos Levéltára
Ladula 20. Capsa 14. fasc. 7. nro. 25. (106); fasc. 8. nro. 2. (44); Ladula 22. Capsa 68. fasc. 12. nro. 16. (364); Ladula 23. Capsa 18. fasc. 3. nro. 7. (21); fasc. 7. nro. 2. (27); Ladula 98. Capsa 57. fasc. 3. nro. 15. (417); Ladula 99. Capsa 57. fasc. 6. nro. 16. (209); f. 7. nro. 6. (309); Ladula 105. Capsa 21. fasc. 3. nro. 31. (215); Ladu-la 106. Capsa 22. fasc. 4. nro. 17. (367); Ladula 107. Capsa 23. fasc. 1. nro. 2. (367); Ladula 122. Capsa 68. fasc. 8. nro. 4. (379); fasc. 8. nro. 13. (349); fasc. 8. nro. 26—27. (390, 391); fasc. 9. nro. 7. (397); fasc. 10. nro. 3. (110); fasc. 10. nro. 4. (111); fasc. 10. nro. 7. (405); Ladula 122. Capsa 68. fasc. 10. nro. 8. (124); fasc. 11. nro. 1. (311); nro. 14. (211); fasc. 12. nro. 1. (169); nro. 27. (183); Ladula 127. Capsa 70. fasc. 15. nro. 5. (257)
- Conventus Sancti Benedicti (garamszent-benedeki levéltár) — fasc. 1. nro. 13. (16); — fasc. 14. nro. 27. (344)
- Esztergom, Prímási Levéltár
Archivum Vetus Eccl. No. 86. (77); No. 93. (99); No. 123. (260); No. 129. (220); No. 182. (283); No. 2119. (466); No. 2121. (94); No. 2124. (314, 319); No. 2125. (422)
- Esztergom, Székesegyházi Könyvtár Kézirat-tára (Simor könyvtár)
MSS nro. I/210. (301)
- Gönc város levéltára
1559. évi jegyzőkönyv, 36—38. lap (202)
- Győri Káptalan Magánlevéltára
Cimeliotheka IX. No. 653. (58); Cimeliothe-ka X. No. 838. (32)
- Gyulafehérvári püspöki levéltár
I. csomó (1224—1710) (30)
- Kassa város levéltára
1460—1463. évi jegyzőkönyv, 77. lap (15); 1536—1552. évi jegyzőkönyv (62)
- Kecskemét
Jerney-gyűjtemény, I. kötet, 3. szám (154); I. kötet, 4. szám (156); II. kötet, 203. szám (192)
- Késmárk, városi levéltár
1480—1494. évi számadáskönyv (23)
- Kolozsvár, Erdélyi Nemzeti Múzeum Levél-tára, Kemény József gyűjteménye (29)
- Lőcse, városi levéltár, XII. osztály, fasc. III. Nr. 100. (228)
- Nagyőr
Horváth-Stansith család levéltára Originalia No. 33. (84)
- Nagyszében, Brukenthal-könyvtár kéziratára Originalurkunden Nro. 6. (452)
- Nagyszében, Városi Levéltár
Városi jegyzőkönyv I. kötet, 18—19. lap (43); „Stadthannen”-számadások 1528. év, 44. lap (47); Számadáskönyvek, fasc. 2. (64, 67)
- Nagyszében, Káptalani Levéltár

Capitels Archiv nro. 220. (333)
Nagyszeben város és a szász egyetem levéltára
ex 1571 No. 999. (127); ex 1573 No. 1034.
(131); ex 1574 No. 1048. (133); ex 1588
No. 1032. (190); ex 1595 No. 1398. (213);
ex 1648 No. 511. (432); ex 1655 No. 776.
(512); ex 1661 No. 941. (540)
Simonius-féle kéziratok, Handschriften Nro.
11. 46. lap (292)

Pozsonyi Káptalan Levéltára
Capsa 63. fasc. 1. A. nro. 9. (223)
Rákóczi család levéltára, Vörösvár
CCC. 43. Nro. 19. (454)
Róma, Vatikáni Levéltár
Reg. Aven. 140. kötet, 631/b lap (3); Reg.
Vat. 353. kötet, 287. lap (8); Principi 8.
kötet, 125., 126., 134. lap (50); Miscel-

lanea, Armar. I. tom. 12., fol. 42. (134);
Fondo Borghese IV/179. sz. 63. lap
(272)
Báró Szentgyörgyi-Horváth család levéltára
(Vasvármegye levéltárában) fasc. 38. Nro.
16. (84)
Tarcsl város levéltára
Törvénykönyv, 1. lap (297)
Vasvár-szombathelyi Káptalan Magánlevéltára
Ladula 46. fasc. V. No. 1. (9)
Vasvár-szombathelyi Káptalan Országos Le-
véltára Litteralia instrumenta fasc. 30. No.
28. (63)
Veszprémi Káptalan Magánlevéltára Veszpr.
eccles. et capit. No. 21. (1); No. 82. (57);
No. 90. (126); Sarberen 17. (5)
Veszprémi Káptalan Országos Levéltára
Testamenta ecclesiastica 2. (22)

Személy- és helynévmutató

E kötet mutatója nem tartalmazza a két utószó és a bibliográfia személy-, és helynév-anyagát. Összeállítási elveinkről ld. a szerkesztői utószót. Rövidítésein: id. = idősebb, ifj. = ifjabb, k. = körül, ld. = lásd, szd. = század, vlsz. = valószínűleg, vm. = vármegye.

A

- Abaij-Torna vm.* 12, 145, 585
 Abdiás próféta 474
 Abraham frater 211
 Abram, Petrus 68
 Abstemius Bornemissza Pál ld. Bornemissza Pál, Abstemius
 Accursius 506, 509, 519
 Aciadus 480
 Acontius, Jacobus 476
 Actuarus 481
 Acsády Ignác 581, 585
 Adalbertus, sanctus 139
 Ádám deák 92
 Ádám Gergely 24
 Adamus a Stang 506, 529
 Adonis Viennensis 119
 Adrianus, VI., pápa 130
 Aegidius 522
 — Albertinus 178
 — Romanus 110, 137
 Aeginaeta, Paulus 481
 Aemilius, Paulus 119
 Aeneas Sylvius Piccolomini ld. Piccolomini, Aeneas Sylvius
Aerma 421
 Aeschines 112—123, 467, 469
 Aeschylus (Aiszkhülosz) 118, 122
 Aesopus 151, 155, 231, 240, 270, 307, 468, 506, 528, 538
 Aethicus 125
Afrika 262
 Agapetus 280—281
 Agnolo Firenzuola 129
 Agostino da Sessa 129
 Ágoston, szent ld. Augustinus, sanctus
Agria ld. Eger
 Agricola 116, 378
 —, Georgius 472
 —, Rudolphus 110
 Aimonus, Monachus 119
 Aiszkhülosz ld. Aeschylus
 Aiszoposz ld. Aesopus
 Aksamitek, Zacharias Domonkos 248—249
 Alaghy Menyhértné 207
 Alamanni, Luigi 128—129
 Alanus 27
 Alapi uram 395
Alba Julia ld. Gyulafehérvár
 Albentrasius 377
 Albert, eperjesi kovácmester 349
 Albert, Habsburg főherceg 75
 Alberti, Leandro Bolognese 127
 —, Leon Battista 128
 Albertus, kapornaki apát 64
 —, Magnus 149, 242—243, 265, 471, 539
 —, pater 263
 Albisius, Antonius 506, 518
 Albrecht, V. szász választófejedelem 75
 Albubather (Albupater) 511—512, 523
 Albumasar 377
 Albutius 420
 Alcarius, Alexander (A. Alcion) 105, 115, 123—124, 127, 479, 490
 Alcimerius 456
 Alcmarianus, Petrus 514
 Aldimanicus 111
 Alesius, Alexander (Alisius) 432, 476, 506, 524, 527
 Alesius, Alexander Scotus 505
 Alexander 453, 481
 —, Alexandrinus 121, 538
 —, Aphrodisiensis 469—470
 —, Magnus 112, 122, 261, 269, 506, 529
 Alfonsz, aragóniai király 17, 121, 376
 —, nápolyi király 118
 Aligerus 203
 Allemantius 231
 Allenchus, Johannes 237
 Alphons a Villa 178
 Alphonsus de Castro 178, 455, 457
Alsólvenda (Alsó Lindva) 569
 Alstedius, Johannes Henricus 202, 227, 231, 513, 524, 528
 Altamerius, Andreas 86, 368, 474
Altenburg 508, 525
 Althamerus, Andreas Brentius 476
 Althusius, Joannes 498, 513, 524
 Alunno, Francesco 128
 Alvarez, Jacobus 180
 Alvinczi Péter 219, 238, 242, 278
 Amadis bibliopola 402
 —, regényhős 427, 433—434, 490
Amboise 398

- Ambrogio Traversani (Spira) 154, 362, 377
 Ambrosius bibliopola 351—352
 —, de Resid 220
 —, György (Gewrgy) 21
 —, Késmárki bíró 22—23
 —, sanctus 65, 67, 117, 177, 209, 240, 259, 361—362, 375, 378, 478, 506, 521, 583
Amerika 512, 520
 Ammianus Marcellinus 119
 Ámos próféta 367, 378
 Ampigollus, Anthonius 361
Amsterdam 551
 Anacreon 105, 468
 Anastasius, sanctus 505, 526
 Anárcsy Péterné, Dengelegi Anna 187
 Anbruster György 322
 Anega, Christophorus 480
 Andernacius 481
 András, Bornemisza Péter felesége öccse 94
 András, brassói deák 358
 —, pap 393
 —, pater 229
 —, szakolcai lelkész 54
 Andrassa, Petrus 21
 Andrászi István 303
 Andreas, Conrad 179
 —, Eudaemonius 506, 528
 —, Jacobus 150, 367, 404
 —, Johannes 378
 Angelius, Petrus 126—127
 Angelicus doctor 150
Angevin 433
Anglia 33, 219, 524, 538, 555, 561
 Anna asszony, Csorba Gergelyné 67
 Anselmus, Thomas 89
 —, sanctus 66, 367, 455
 Antalffy Mihály, Laztessinus 394—395
 Anthoninus (vlsz. több személy) 221, 361, 376—377
 —, Florentinus 375
 Antoninus Marcus Aurelius ld. Marcus Aurelius
 Antonius (vlsz. több személy) 31, 124, 463, 505, 515
 —, a Königstein 179, 457
 —, Augustinus 118
 —, de Florentia 463
 —, de Vercellis 179
 —, firenzei érsek 22
 —, Panormita 121
 —, pater 355
Antwerpen (Antverpia, Anvers) 260, 311, 312, 313, 431, 433, 434, 451, 455, 457, 460, 465, 470, 480, 541, 545, 546, 547, 549, 551
 Apáczai Csere János 299
 Apaffy Mihály, I. erdély fejedelme 382
Apátfalva 147
 Apáthy János 228
 —, Márton 228
 —, Simon 228
 Apfi Mihály 76—77
 Aphtonius 122, 125
 Apianus, Petrus 464
 Apollodoros Athenensis 466
 Apollonius 126
 — Rhodinus 119, 122
 Apomasar 480
 Appianus Alexandrinus 116, 122, 466, 490, 506, 521
 Apponyi Miklós, ifj. 192
 Apuleius 124, 392, 396, 479
Arađ (Orodiensis) 31, 44
 Arany Tamás 524
 Archimedes 376
 Arcularius, Daniel 515
Ardanóc 168
 Ardechin, Richardus 546
 Aretinus, Leonardus 121, 149
 Aretius (Araetius. vlsz. Aretius, Benedictus) 419, 427, 431, 481
Argentina ld. Strassburg
 Ariosto, Ludovico 434
 Aristophanes 115, 122
 Aristoteles 81, 110, 115, 122—124, 126, 128, 130, 230, 262, 272, 305, 308, 360, 362, 378, 455, 462, 464, 466, 469—470, 477, 482, 492, 506, 520, 521, 527
 Arky István 70
Arló 147
 Arminius, Jacobus 492
 Armpruster Kristóf 44—45, 48, 51—52
 Arnaldus 407
 Arndius, Josua 544
 Arnobius Afer 465
 Arnoldus de Villa Nova 466
 Arnolth, Johannes 24
 Áron, somosi pap 94, 109
 Arotis, Petrus 465
 Arrianus Nicomedensis 116, 119, 122, 420, 506, 529
 Arsacius 476
 Artacius 368
 Artolpeus 473
Arva 85, 382
Arva vm. 382
Aschafenburg 549
 Asolanus 130
 Aspilueta, Martin 546
 Aszalai István 233
 Athanasius (vlsz. több személy) 117, 378, 454, 473, 505, 526
Athén 122, 124, 508, 520
 Athenaeus 115
 Atthmarius 481
 Aubertus 419
 Aubry, Jean 400—402, 404—406, 408, 414—419, 424—425, 427, 430
Augsburg (Augustae Vindelicorum, Augspurg) 224, 227, 266, 400, 401, 411, 459, 471, 475, 478, 489, 513, 528, 530
 Augurellus, Johannes Aurelius 126, 406
Augustae Vindelicorum ld. Augsburg
 Augustinus, sanctus 56, 61—62, 66—67, 93, 110, 114, 178, 209, 272, 308, 360—361, 363, 365—366, 375—376, 457, 470, 475, 479, 506, 521
 Auiligiensis, Paulus 119
Aurelium ld. Orleans

Aurelius 481
 Ausonius 122, 490
Ausztria 136, 221, 510, 522, 538
 Avancinus, Nicolaus 547, 551
 Avantius, Hieronymus Veronensis 131
 Avenarius, Johannes 151, 156, 203, 242, 261,
 474, 512, 521
 Aventinus 116
 Aversanus 307
 Avicenna 262, 480
Avignon 15
 Ayl Orbán 365
 Azonius ld. Pedianus Asconius
Azsia 516, 526

B

Babcsánszky Didák 287
Babilon 150, 472
 Babinger 75
 Babothy Ferenc 192, 312
 Bachmanus, Georgius 510, 527
 Bacchius 479
 Bacon, Franciscus Verulanius 538
Baden-Baden 457
 Baicsy (Baychi) György 21
 —, Mihály 196
 Baifius, Lazarus 126
 Baiulus 391
Bajmóc (Baymocz) 54
Bajorország (Bavaria) 276
 Bak de Asszonyfalva, Johannes 30
 Bakith Gallus 447
 Bakócz Tamás 27
Bakony hegység 339
 Bakos Ferenc 134—135
 Baksai (Baxai) Ábrahám 274
 Balassi család 253
 Balassi Bálint 155, 242, 270, 278, 499—501,
 543, 551
 —, János 499
 —, László 21
 Balde, Jacobus 551
 Baldesar 127
 Baldvinus 202, 204, 276
 —, Franciscus 510, 519
 —, Fridericus 204
 —, Rakovius 204
 Balffy, Ferdinand 336
 Ballagi Aladár 369—370
 Balpataki Jánosné 281
 Baltasarin, domina 341
 Bandt, Johannes 232
 Bánffy család, Losonci 12
 —, András, — 19
 —, György, — 19
 —, István, — 19
 —, János, — 19
 —, László, — 19
 —, Mihály, — 19
 Bangssen János, Medelfordiai 27
Bánk 312
 Bánó család, Topolyucskai és Kükümezei 12
 Baptista, Johannes 121, 129, 512

Baracskey István 201
 Baradius, Daniel 177, 179
 Bárány János 164
 Baranyai Bálint 132
 Baranyai Béláné 581, 584—585
 Baranyai István 109, 111, 446—448, 451
 Baraszlovicz 570
 Barbarossa, Christophor 203
 Barbarus, Franciscus Venetus 510, 525
 —, Hermoleus 521
 Barbely György 67—68
 Barclaius (Barclay), Johannes 307, 537—538,
 576
Barcs (Barch) 94
 Barcsai Ákos 314
 Barens, Robert 260
 Barkoczi úrfi 570
 Barlay Ödön Szabolcs 585
 Barletta, Gabriel 464
 Baron, Euguinus 509, 519
 Baronius, Caesar 507, 518, 539
 Baros Péter 472
 Barrauterus, Georgius 513, 525
Bars tm. 43, 500
Bártfa 12, 28, 173, 238, 339, 341, 350, 370—
 373, 452, 516
 Bartholomaeus Coloniensis 359
 Bartolius 460
 Basay László 68
 Basilius Magnus 56, 117, 120, 376, 454, 505, 526
 Bastiancsics Mátyás 214
 Báthori család 154
 —, András 34, 59
 —, András Bonaventura 34
 —, Gábor, erdélyi fejedelem 387
 —, István 25
 — —, erdélyi fejedelem, lengyel király
 69—72, 74, 576
 — —, ecsedi felesége, Homonnai Drugeth
 Eufruzsina 159
 —, Miklós 19
 —, Zsigmond, erdélyi fejedelem 517, 524
Batizfalva 496—497
 Batthyány család 145, 226, 381, 399, 501
 —, I. Ádám 196—198, 200, 204—205, 207,
 215, 217—218, 221—224, 226—229, 235,
 244—253, 256—258, 263—266, 268, 279—
 299, 304, 409—410, 501, 556, 558—560,
 562—564, 566—571, 574—575
 —, II. Ádám 576—577
 —, Boldizsár 85, 206, 389—435, 552, 554,
 581
 —, Boldizsárné, Zrínyi Dorica 398—399
 —, I. Ferenc 391, 393, 398
 —, I. Ferencné, Svetkovics Katalin 391,
 393, 398
 —, II. Ferenc 159, 165, 167, 169—171,
 180—181, 185—186, 278, 409—410, 577
 —, II. Ferencné ld. Poppel Éva
 —, Gáspár 395
 —, I. Kristóf 390—396, 399, 409—410
 —, II. Kristóf 279—284, 298, 553, 573
 —, Pál 279—284, 286, 298, 572, 574
Bavaria ld. Bajorország

- Baworoczky 478
 Bayncontr, Laurenz 473
 Bayro, Pietro 129
Bázél 76, 87, 352, 363, 370, 406, 423—424, 434, 451, 453—459, 462—465, 468—473, 475—476, 478—479, 481, 492, 546, 550
Beaulne 418
 Bebelius 453
 Becamus, Martinus (Bechanius, Becenus) 228, 261, 549
Beckó vár 569
Bécs (*Vienna, Wien*) 12, 32—33, 41, 48—51, 53, 56—57, 59—61, 63, 67, 71, 75—78, 80, 82—83, 87—88, 89, 90—91, 93, 98—99, 101, 103—104, 107—108, 113—114, 133, 138, 140—141, 151—153, 156—158, 160, 162, 164, 167, 169—171, 175, 182, 185, 188, 190—192, 197—198, 200, 208, 210—211, 213, 215, 217, 219—220, 222, 224, 227—229, 245, 247—248, 252, 258, 263, 266, 279, 281—284, 286—297, 303—304, 309, 310, 313—314, 322—324, 330—333, 336, 352, 354, 392, 395—396, 400—406, 408—410, 412—419, 421, 424—426, 428—430, 439, 440, 444, 449—450, 452, 459, 465—467, 469, 474, 477, 481, 489, 499—500, 513, 525, 532—533, 535, 543, 545, 547—551, 555—556, 560, 564—567, 571, 575
 Becskay Mihály 386
Bécsújhegy 181, 404
 Beda Venerabilis 56, 176, 238, 292, 455, 457, 463, 471, 507, 521
 Bedőházi Tamás 322
 Behafen György 201
 Behenius, Franciscus 474
 Beyst (Beust), Joachim 260
 Bejthe ld. Bőjthe
 Bekényi Alaghy Menyhértne ld. Alaghy Menyhértne
 Belavári Dániel 382, 543
 Belaváry György 54
Belec vár 305—306, 308, 537
 Belényesy Ferenc 256
 —, István 239
 Belesius, pater 211
Belgium (ld. még *Németalföld, Flandria*) 116, 120, 219, 490, 538
 Bcllarminus, Robertus 178—179, 224, 227, 452, 498, 540, 549
 Bellay, Joannes 125
 —, Martinus 116
 Bellomonenna, Petrus 458
 Bellonius, Nicolaus 110, 124
 —, Petrus 516, 526
 Bellumensis, Urbanus 468
 Belosith Ágoston 59
 Belsius (Bels) Benedictus 366
 Bembus, Petrus (Pietro Bembo) 112, 118—119, 121, 128—130, 474
 Bembellona, Antonius 506, 524
 Benedek, Hem fia 16
 Benedicta virgo Cellensis 278
 Benedictus Ariomontanus 507, 518
 —, literatus de Beekzoo 59
 Benedictus nikápolyi püspök 21
 Benda Kálmán 581
 Bendius 468
 Beniczky Farkasné 498
 Benkner, Joachim 104, 390
 Bentius 292
 Berchinger, Daniel 307
 Berchtoldus, Jacobus 200
 Berényi család 259
 —, György 259, 583
 Berekszászy Tamás 149
 Beretius, Fridericus 179
Bergamo 434
 Bergene, Chevalier de la 433
 Berger, Elias 157—164, 167, 176, 188, 221, 509, 524
 —, György 64, 72
 Beriszló Péter 308
 Berlász Jenő 530—531
 Bernardinus de Bwsti 54
 —, Patavinus 116
 —, Rosarinus 377
 Bernardus, budai aranyműves 24
 —, sanctus 110, 128, 138, 172, 238, 362, 376, 393, 408, 460, 474, 481, 585
 Bernhard von Lembach 92—93
 Berni, Francesco 129
 Beroaldus, Philippus 116, 119
 Berosus, Chaldaeus 465
 Berous, Augustinus 460
 Bertachinus de Firma, Joannes 460
 Bertalan, fródeák 391
 Berthalbner, Michel 73
 Bertius, Petrus 263
 Bertramus, Damianus 507
Berzée 497
 Berzeviczy András 387
 —, György 546
 Bessacus, Petrus 179—180, 224, 259, 292, 305, 539, 548
 Bestamerius 477
Beszterce 13, 58
Besztercebánya 351—352
 Bethlen család 13
 —, Gábor 217, 561
Bethlen vár 44
 Betuleius, Xistus 120
 Beurhusius, Fridericus 510, 527
 Beust ld. Beyst
 Beutherus, Michael 492
 Beyer, Joannes 28
 Béze, Theodor de 405, 415, 420, 422, 427—428, 430, 470, 505, 517, 524, 526
Biczse (*Bytcha*) 172, 505, 531—533, 535
 Biczó Balázs 114
 Bidermann, pater 214
 Biel, Gabriel 306, 376, 458
 Bien János 577
Bihar vm. 256
 Bihari Ferenc 299
 Bildt, Johannes 178
Bilin 498
 Bilius 467
 Birthelmer András 95

Birlhelmer, Márton, Absternius 95
 —, Sára 95
 Bisselius 259
 Bisterfeld, Johann Henrich 267, 299, 583
 —, Susanna 299
 Bizanus, Petrus 87, 141, 461, 481, 516, 521
 Blanchinus, Johannes 512, 519
 Blasius de Filpes 20
 Blasius de Waarda 36
 Blondus, Flavius 507, 522
 Blotius, Hugo 75, 86—87, 134
Blozova 382
 Bocatius, Johannes 230, 490
 Boccaccio, Giovanni 128
 Boda Miklós 583
 Bodin, Jean 127, 421, 433
Bodok 583
 Boethius, Anicius Manlius Torquatus Severinus 110, 123, 129, 353, 363, 376—377, 470, 472
 Bogardi István 68
 Bogner, Abraham 232, 487—488
 —, Bartholomaeus 351, 358
Bohemia ld. Csehország
 Boldizsár, eperjesi polgár 341
Boldogkő-Váralja 544
 Bollarázy Tóbiás 235
 Bolnstein 270
Bologna (Bononia) 98, 547
 Bonfinius, Antonius 56, 87, 116, 141, 153, 217, 223, 240, 261, 274, 306, 463, 490, 506, 520, 583
 Bonifacius, pápa 110, 138, 207, 377
 Boquinius 420
 Borcholtenius, Johannes 514, 529
 Borcsiczky György 279, 283—284, 571, 573—574
 Bordác György 248, 312
 Bornemisza György 56
 —, János 227
 —, Pál, Absternius 77, 393, 439, 452, 483—484, 581
 —, Péter 80, 93—94, 139, 151, 240, 259, 457, 475, 477—478, 494
 —, Péterné 93
 —, Tamáskó 94
Borosjenő 169
Borostyánkő vár 243, 278
 Borovszky Samu 154
Borsmonostora 61
Borsod vm. 147
 Boscon 129
 Bossányi János 201, 203
 —, Miklós 204
 Bossus, Matthaeus Veronensis 125
 Bossányi György 204
 Botallus 453
 Boterus, Johannes 464, 512, 526
 Botoreus, Rudolphus 516, 524
Bozjn (Bozjn) 52
 Bőjthe család 206, 409
 —, Imre 185
 —, István 577—578
 —, Miklós 220

Bököli Lajos 241
 Braccellus, Jacobus Genuensis 127
 Braccio Forte Bracci 128
Brandenburg 403
 Brassai Márton 266—268
 Brasserus, Philippus 242
Brassó (Corona) 13, 58, 67, 81, 83, 85, 90, 95, 100, 104, 390, 477
 Bratulics Simon 166
 Braun, Georgius 510, 518
Braunschweig 482
 Brengsay János 341
 Brentius, Andreas Althamerus ld. Althamerus
 —, Johannes 202—203, 240, 260, 361, 363, 367—368, 427, 474—476, 514, 522
 Brewer (Breuer) család 148—149
 —, Bruno 148
 —, Lőrinc 297—298
Brigg 365
 Brimon 473
 Brissonius 116
Brixen 370, 463
 Brodaries Mátyás 39
 Broickvius, Antonius 546
 Bruckenthal, Samuel 13
 Brumhessius, Otto 151
 Brun, Otto 364
 Brunetti 129
 Brunus, Conradus 457
 Brutus, Johannes Michael 113—114, 118, 123, 126, 130—132, 164, 390, 407, 410, 527, 581
Brinn 517, 524
Buccari 283
 Buccellinus, Joannes 324, 547
 Bucerus, Martinus 419, 515, 521—522
 Buchananus, Georgius 119, 121, 125, 273
 Buchenius, Andreas 431
 Bucholtz, Abraham 506, 521
 Budaus, Guilhelmus Parisiensis 115—116, 121
 Budai Jakab, ld. Jacobus Litteratus
Budapest (Pest, Buda, Vetus Buda) 11—12, 19, 24—25, 31, 51—52, 68—69, 75, 146—147, 195, 252, 371, 437, 463, 466—467, 480, 484, 499
 Budina, Samuel 141, 466
 Bugenhagen, Johann 363
 Bullinger, Henrik 149, 366, 368, 393, 519, 523, 582
 —, Wolfgang 517, 519
 Bullus, Petrus 585
 Buquoy generális 561
 Burbachius, Georgius 376
Burgundia (ld. még Franciaország) 120
 Busaeus, Joannes (Bussieres, Johannes de Rhea) 177, 547, 551
 Busenbaum, Hermann 546
 Buziankovich Pál 237
 Büky József 147

C

Caesar Hesterbergensis 178
 —, Joannes 124, 232
 —, Julius Caius 112, 116, 119, 123, 150

- 262, 453, 464, 465, 481, 490, 498, 512, 527, 585
Cagnolus, Hieronymus 124, 506, 528
Caietanus 458, 462, 479
Calagius, Andreas 517, 522
Calepinus, Ambrosius 56, 62, 149, 178, 202, 237, 262, 292, 308, 367, 381, 423, 541
Calinowicz, Matthias 361
Callimachus, Philippus 118
Calvacanti, Bartholomeo 128
Calvinus, Johannes 54, 55, 188, 242, 361, 376, 458, 470, 511, 519—520
Camerarius 121, 126, 419, 427
—, Joachim 115, 141
—, Philippus 516, 523
Canisius, Petrus 168, 172, 178, 208, 281, 456, 459, 479, 481, 546
Cantacuzenus, Johannes 522
Canterus, Guilielmus 121
Cantiuncula, Claudius 508, 523
Capello, Bernardo 128
Capicci, Scipio 121
Capricci 129
Caranga, Petrus 545
Carapha, Carolus 262, 277, 307, 491, 540
Cardanus, Hieronymus 407, 453, 464, 511—512, 523
Carion, Johannes 119, 239, 368, 465, 490, 511—512, 518, 527
—, Ludovicus 131
Carolinus, Petrus 528
Carolus Magnus 119, 218
Carpentarius 415
Casa, Joannes 126, 457
Casimir herceg 418
Casmann, Otto 202, 230
Caspar, eperjesi könyvkereskedő 38
—, örkanonok 30
Cassianus, Bartholomaeus 481
Cassiodorus, Aurelius 127
Cassovia ld. Kassa
Castalvetro 128—129
Castellonius, Jacobus 240
Castiglione, Baldassare (Castillionius) 421
Castillionaeus ld. Coligni, Caspar II.
Castriferrensis ld. Sárovár
Casuitus, Matthias 428
Catena 458
Catilina 119—120
Cato Porcius 118
Catullus, Valerius 118, 123, 131, 280—281, 468, 490
Cellarius, Christophorus 498
Celldömlök 146
Celsus, Aurelius Cornelius 117, 125, 467, 481
Censorius 124
Cepio, Carioliano 120
Cepris, Johannes 488
Chany Akaczyos 42
Chambenois, Colet 433
Charles, cardinal de Loraine 419, 433
Chem 166
Chemnicus, Martinus 93, 259, 514, 519, 523
Chermal 445
Chihel György 177
Cholius, Casparus 173, 508, 524
Chrisogius, Petrus 304, 583
Christel Pál 83, 390
Christophoro Londino 127
Christophorus pater 279
—, Porcipapiensis 470
Chrysostomos, Johannes 102, 114, 361—363, 366, 370, 376—377, 391—392, 454, 459, 473, 508, 521
Chunis Mátyás 28—29, 359
Churrius 260
Chyros, perzsa király 269
Chytraeus, David 150, 265, 431—432, 457, 477, 514, 527
Chytraeus, Daniel (vlsz. elírás, s azonos David Chytraeuossal) 150
Ciacconius, Petrus 124
Cibinium ld. Nagyszében
Cicero, Marcus Tullius 105, 110, 112, 117—120, 125, 138, 141, 153—155, 188, 223, 231, 240—241, 243, 280—281, 364—365, 376—377, 422, 425, 456, 461, 466, 469, 474, 482, 490, 498, 508—509, 520, 526, 529
Ciglerus, Jacobus 376
Cintius (Cyntius, Johannes) 468
Ciprus 130, 416
Cireneus, Callimachus 119
—, Joannes Jacobus 492
Claius, Johannes 263, 527
Clapmarius 538
Clarius 470
Claudianus 122
Claudiopolis ld. Kolozsvár
Claudius Altissiodorensis 455
Clavasi, Angelus 206
Clavius, Johannes 512
Clemens Alexandrinus 229, 454
—, VII. pápa 34
Clenardus, Nicolaus 422
Cleonardus 236
Clusius, Carolus 278, 396, 398, 408
Cluverus, Joannes 576—577
Clichtoveus, Jodocus (Josse Clichtove) 460
Cnaginnus, Alexander 482
Cobat, Georgius 547
Cochir, Joannes 306
Cochleus, Johannes 377
Codreus, Antonius Urceus 127
Coelius, Gregorius Pannonius 455
—, Ludovicus Rhodiginus 115, 469
Coglionus, Bartholomaeus 128
Colerus, Jacobus 510, 527
—, Joannes 275
Coligni, Caspar II. (Castillionaeus) 417—418
Colonia ld. Köln
Colonna, Vittoria 130
Coloprius 480
Comerius, Paulus 151, 263
Conradus 260
—, mensator 21
Constantia ld. Konstanz
Constantinopolis ld. Konstantinápoly

Constantinus császár 451, 550
 Contanti 274
 Contarenus 115, 425, 430
 Contarorius 262
 Contius, Antonius 506, 519
 Contzen, Adam 224, 227
 Copernicus, Nicolaus 376—377, 470
 Corbinelli 131
 Cordubensis, Franciscus 474
 Corenus, Jacobus 461, 547
 Coresius, Georgius 383
 Cornelius (vlsz. több személy) 455—456, 473, 481
 —, a Lapide 224, 227, 310
 —, Nepos 498
Corona ld. Brassó
 Cortanaeus, Petrus 393
 Cortesius, Georgius 125
 —, Paulus 376, 403
 Corvinus, Antonius 188, 478
 —, Elias 378, 398—408
 Corvus Godfridus 511
 Cosmerovius, Matthaeus 324, 332
 Costerus, Franciscus 150, 179, 203, 510, 527, 547
 Crab, Petrus 150
 Cracer Lukács 58
Cracovia ld. Krakó
 Crare, Johannes 310
 Crato, Joannes 421
 Crellius 124
 Crescentius, Petrus 130, 466
 Cresollius, Ludovicus 208
 Crispinus, Johannes 299
 Crispus, Stanislaus 124
 Cristanus, notarius 27
Croatia ld. Horvátország
 Cromer György 358
 —, Györgyné 26
 —, István 26
 —, Martin 116, 459, 465, 514, 519
 —, Tóbiásné 233
 Cromerus 405, 421, 463, 479
 Crucaeus, Johannes Picardus 512
 Crúciger, Caspar 368
 Crusius, Martinus 231, 261, 516, 525
 Crysis 552
 Culman, Leonhard 149
 Cunius, Franciscus 365
 Cunradus 202
 Curio, Augustino 120
 Curtius Rufus 112, 119, 218, 233, 242, 262, 271—272, 280, 361, 427, 490, 537
 Cusanus, Nicolaus 462
 —, Johannes 462
 Cuspinianus, Joannes 76, 87—88, 261
 Cybelei, Valentinus 89
 Cyó János 242
 Cyprrianus, Caelius 56, 67, 124, 367, 455
 Cyrillus Alexandrinus 67, 114, 454
 Cyterius 427
 Czairlin, Martin 307
 Czakó Károly 12
 Czibner, Christian 350, 359

—, Eustachius 359
 Czierek 233
 Cziráki Borbála 240
 —, György 311
 Czöffné, eperjesi papírárus 342, 344
 Czudar János 21
 Czupor úr 25

Cs

Csákány 558—559
Csáktornya 146, 391, 542, 554
 Csáky család 12
 —, István 278, 496
 Csákykyné 328
Csanád 74
 Csapó András 68
 Cseffi László 584
Csehi 19
Csehország 18, 116, 242, 462, 510, 512, 521—522, 528
 Csehovius István 220
 Cseke Pál 68
 Csemethey (Chemethey) István 443—444
 Csépanyi Antal 497
Csepreg 225
 Csepregi Mihály, Kolozsvári 253, 322
 Csere János, Apáczai ld. Apáczai Csere János
 Csernoffski Pál felesége, Susanna 230
 Csernyánszky Mária 581, 584—585
 Cserődy János 136
Csetnek 383, 496—497
 Csipkés György ld. Komáromi Csipkés György
Csöbanc (Czyobantcz) 40
Csongrád vm. 441
 Csongrádi úr 205
 Csontos János 339, 581
 Csorba Gergely 67
 Csömöthey Pálné, Viczai Mária 304
 Csörgő György 220
 Csulai György 299

D

Dactius 432
Damás vár 26
 Damascenus, Joannes 454, 513—514, 521
 Damasius, Wilhelmus 178
 Damian a Goaz 150
 Damianus, Bertramus 527
 —, esztergomi könyvkötő 22
 Dampierre (Danpier general) 561
 Danaeus 188, 202, 420
 Danantria, Joannes 378—379
 Dániel, Bathyányi Ádám alkalmazottja 557
 —, próféta 363, 474
 —, Thurzó György alkalmazottja 432—433
 Dante, Alighieri 129
Darázs 445
 Dasipodius, Conradus 508, 527
 Daubman János 368—369

David, Joannes 547
Dávid király 125, 151, 155, 456—458, 473,
476, 478, 509, 516—519, 529
Davroulius, Antonius 583
Deák Farkas 583
Debrecen 13, 62, 66—68, 146, 148, 187, 195,
227, 242, 253, 304
Debreczeni Tamás 239, 495
Decurio, Joannes 150
Decus, Philippus Mediolanensis 110, 137, 461
Dedekind, Friedrich 552
Delbene, Bartholomaeus 507, 520
Della Vigna család 175
Delphe, Frangus 433
Delphius 306
Delrion 539
Demetrius de Petnyeháza 19
Demosthenes 115, 118, 122—123, 469
Dengelegi Anna ld. Anártsy Péterné
Denores, Jazon 129
Dernschwam, Hans 75, 581
Desewffl János 53
Dessyth Miklós 57
Deszke (Dezke) 30
Detreköz vár 42, 475
Detva 250
Dezem, Matthaeus 23
Dictys Cretensis 490
Didacus 179
Dietericus, Conrad 498
Dietrichstein kardinális 161, 192, 561
Diez, Philippus 172, 178, 183, 193, 225, 237
Dijon 418
Dilli generális 561
Dillingen 458, 547
Dinarus, Petrus 120
Dinckelius 529
Dinothus, Richardus 118
Diodorus Siculus 117, 464, 490
Diogenes Laertius 119, 509, 529
Diomedes 378
Dion Cassius Nicaeus 118—119, 126, 261
Dionides 364
Dionysius 117, 361, 376
—, Areopagita 102, 455, 466
—, Cartusianus 180, 479
—, Halicarnassaeus 117, 126, 423—424,
464
—, Lambinus 116
Dioscorides 509, 520—521
Dídször vár 58
Dithmarsus, Ursus 515, 524
Ditruvius 124
Divutius, Bernardus 130
Dobó család, Ruzskai 14, 168
—, Ferenc 44, 90—91
—, István 44
Dobra 201, 248, 250—252, 303, 562—563,
567—568, 575—576
Dobronoky György 208, 315—316, 318, 320
Dominicus de Mussis, Petrus 461
—, de Ungaria 15—16
Domonkos klerikus 15
Donato, Giannotti 129

Donatus Acciolus 124
—, Elius 231, 240
Don Quijote 538
Dorotics György 177
Douai (Duacum) 547
Draheim, Wilhelm 583
Draskovics György 67, 89, 101, 392, 394,
468
—, János 173, 513, 524
—, Mátyás 102
Dresselius, Matthaeus 260—261, 323, 492
Duarenus 480
Dubowski György 165, 211
Dubravius, Johannes 116, 512, 521
Duchesne, Joseph de ld. Quercetanus
Dunkelus, Joannes 508
Durandus, Guilielmus 375, 456
Dusus, Aemilius 309

E

Eber, Paul 86, 203, 261, 378, 508, 516, 525
Ebersdorff 297—298, 300—302
Ebehoff, Georg 435
Eccardus, Henricus 202
Echardt, Johannis 546
Echner, Andreas 236
Eckhardt Sándor 398, 499
Eckius, Joannes 179, 367, 458—459, 474,
478, 482
Ecumenius Graecus 216
Eder könyvrevizor 407
Ederus, Georgius 204, 457, 479
Egbell 54
Egenolf, Christian 356—357
Eger (Agria) 13, 15, 23, 25, 29, 44, 135, 143,
168, 194, 362, 441—442
Egesepius 463
Egnatius, Johannes Baptista 125
Egri Imre 194
—, István 310
Egyiptom 516, 526
Eisenstadt 212
Ekker, Lucas 175
Eliacus 478
Elias, olahus 20
Elias pater 209
Élias próféta 141, 377
Emericus de Saag 43
Emilius, Georgius 260
Emmanuel 280—281
Empiricus 481
Enerardus, Martinus 458
Ens, Caspar 508, 528
Enyed ld. Nagyenyed
Eperjes 12—13, 21, 23, 26, 28—29, 37, 230—
234, 243, 339—380, 487—488, 491, 532, 543,
583, 585
Epheseus 481
Epictetos 123
Epiphanius 117, 123, 465, 479
Erasmus, Rainoldus 471
—, Roterodamus 86, 110, 115, 119—121,

124—125, 127, 137, 150—151, 177, 188,
239, 361, 363—364, 367, 376—378, 458,
462, 470, 472—473, 475—476, 482, 489—
490, 509—510, 519—522, 527, 529
Erastus 428
Erdély (Transylvania, Siebenbürgen) 25, 35, 58,
62, 70—72, 107, 112, 128, 130, 141, 210,
214, 227, 253—256, 266—268, 297, 314,
382—383, 484, 499, 533, 535, 584
Erdődy család 13, 145
—, György 210
—, Farkas 559
—, János 173, 513, 521
—, Péter 38
—, Tamás 24
Erhard Márton János 491
Ernnleutner, Valentinus 132
Ernő, Habsburg főherceg 76—77, 79, 82,
89—91, 99, 104, 107—108, 113, 371, 438,
440, 443, 447—451, 499
Ernst zu Egkh 153, 158
Ersekiújvár (Vywar, Wywar, Neosolium, Novo-
solium) 79, 100, 181, 354, 499—500
Erzsébet, szent 16, 259
Esch, Severus 208, 210
Esze Tamás 584
Esztergom (Strigonium, Gran) 13, 17, 19—21,
27, 30—31, 41—43, 59, 61, 79—80, 98—99,
138, 162, 165, 180, 183, 211—212, 220,
311—312, 324, 363, 456, 483
Eszterházy család 278, 291
—, Dániel 213, 573
—, Ferenc 277—278
—, Gáspár 277—278
—, György 573
—, Miklós 220, 261, 271
—, László 213, 277
Eszterházyiné 291, 573
Euclides 127—128, 156, 376, 471
Euripides 115, 123, 352, 528
Európa 116, 217—218, 532
Eusebius Caesariensis 102
—, Nierembergensis 548
—, Pamphilus 93, 117, 261, 309, 366, 460,
462—463, 465, 509, 522—523, 526
Eysengerus, Martinus 178
Ezékiel próféta 367
Ezdrás próféta 507
Ezopusz ld. Aesopus
Ézsaiás próféta 86, 104, 239, 377, 378, 431,
475, 480, 508, 511, 517, 519—521, 529

F

Fabricsius 121, 378, 403
—, Georgius 141, 188
—, Joannes 134—135, 491—492
—, Károly 581
—, Pál 50
—, Stephanus 237
Facijs, Bartholomaeus 118, 507, 526, 529
Fadinus Bálint 392, 396—397
Fagius, Paulus 377
Fainer Gergely 365
Fajgel Mária 491, 493
Fallopianus, Gabriel Mathusensis 432, 433
Falk Ambrus 58
Farkas Ferenc 244
—, Imre 225, 530
Fasellius, Thomas Siculus 116
Faust János 487
Faustus Felicius 131
Faventinus, Benedictus 507, 527
Fehér János 220
Feigel, Petrus 46
Féja Dávid 12, 491—492
Fejér vm. 569
Fejérvár vár 28, 31
Fejérváry István 135, 449—450, 483—484
Fejérváry László 390, 581
Fejérváry János 365
Fekete-falu 13
Félegyházi Tamás 232, 476
Felpeczy, Franciscus 46
Felsebes 497
Felsőelefánt 453
Felsőtárkány 147
Fenottus 419
Feraboscus, Petrus 398
Ferdinand ab Hohenfels 314
—, Habsburg, aragóniai király 120
—, főherceg 11, 127, 141
—, I., magyar király 32, 35, 38, 465, 483
—, II., magyar király 161, 190—191,
200, 221, 269—270, 539
—, III., magyar király 210, 297, 300—
302, 324
—, III. felesége Mária Leopoldina 270
—, IV., magyar király 274
Ferenc, II. francia király 419
—, szent ld. Franciscus, sanctus
Ferencffy Lőrinc 169, 181—182, 197—198,
200, 221, 323—324, 326, 330—334, 582
—, Miklós 445
Ferenczi János 282
Fernelius Ambianus 124
—, Joannes 383
Ferrarius, Sigismundus 269, 306
Fersterich Pál deák 223
Ferus, Joannes 110, 178, 221, 460
Festetics család 145
Feyner Gergely 360—361, 584
—, Matz 360
Fiamma, Gabriel 129
Ficino, Marsilio 551
Fidler János 169—171, 175
Fileki János 299
Filiucius, Vincentius 547

- Finchius, Hermanus 308
 Fioravantus, Leon 541
 Firenze (*Florentina, Fiorenza, Florentz*) 128,
 131, 463, 468, 479, 561
 Firmius, Julius 471
 Flaccius, Caius Valerius 123
 Flacius Illiricus 367, 378
 Flammius, Antonius 112
 Flandria (*ld. még Belgium, Németalföld*) 128
 Flavius, Josephus 117, 367, 375—376, 465,
 489, 510, 518, 520, 550
 Florenius, Paulus 186, 399, 408
 Florida (*ld. még Amerika*) 520
 Floriser de Nignee 433
 Florius, Franciscus Sabinensis 116
 Florus, Lucius 105, 463
 Fodor István 58
 — János 68
 Fodorik Menyhért 227
 Fogelbaider András 24
 —, felesége, Borbála 24
 — Lénárd 24
 —, Sebestyén 24
 Földnyai Ferenc 257, 277, 284—287, 298
 Fonseca, Rodericus 180, 263
 Fontanus, Bertoldus 549
 —, Emericus 37, 350
 Forcatulus, Stephanus 516, 523
 Foresius, Joannes 551
 Forestus, Petrus 124
 Forgách család 131
 —, Ádám 235, 583
 —, Ferenc 72
 —, Ferenc, esztergomi érsek 171, 173, 182,
 211, 516, 560—561
 —, Imre 173, 509, 524
 —, Simon 407
 —, Zsigmond 226
 Forró György 214, 315—316, 318—321, 326,
 331
 Forsterus, Christian 543
 —, Georgius 24
 —, Johannes 60, 511, 519
 Fortunatus 537
 Foxius 367
 Fradinus, Franciscus 356
 Francesco, Antonio 130
 Franciaország (*Gallia, ld. még Burgundia*) 118,
 127—128, 130, 398, 405, 414—415, 417—
 419, 428, 434, 538, 555, 560
 Franciscus 129, 211, 461
 —, de Kysseryen 31
 —, Franciscados 428
 —, Genuensis 138
 —, sanctus 552
 —, Thomas 35, 46
 Francius, Albertus 306
 —, Jacobus 268
 Francken, Christian 186
 Francsevich György 264
 Francsics (Franchich) Gergely 166, 219
 —, Péter 194
 Frangepán Farkas 35
 Frankfurt (*Frankofurtum*) 277, 356—357, 418,
 424, 435, 453, 457, 463, 474, 476, 481, 542,
 544—545, 551
 Freiburg 468
 Freidenhoffer, Simon 92
 Freigius 126—127
 Freilink, Joannes 548
 Fricius, Andreas (Modrevius) 119
 Fridericus kardinális 75
 Fridland, Hertzog von 561
 Fridman 382
 Frigerus, Joannes 188
 Frobenius 528
 Fronius, Laurentius 67
 Frontinus, Sextus Julius 478
 Fuchs, Leonhard 105, 466, 514, 527, 529, 550
 Fugger család 75
 —, Johann Jacob 75
 —, Maria 274
 Fulgosius, Baptista 119
 Functius, Joannes 116, 511, 518
 Fussenbrotus 364
 Fünfkirchen *ld. Pécs*
 Fürst Tamás 331, 333

G

- Gabelmann, Nicolaus 173, 515, 523
 Gábor biboros 21
 —, deák 257
 Gabriel N. diák 354
 Gaiensius pater 244
 Galetanus 362
 Galatinus, Petrus 376, 505, 519
 Galeacius, Gualdus 544
 Galearenus 465
 Galenus 116, 126, 377, 469, 481
 Galeotto Marzio 121, 465
 Gálóc 153, 156, 445, 450, 501
 Gallia *ld. Franciaország*
 Gallik Jakab 386
 Gancelinus 452
 Gancius de Porta 177
 Gánóc 496—497
 Ganz pater 292
 Garamszentbenedek (*Monasterium Sancti Bene-
 dicti iuxta Gron*) 20, 44, 136, 183, 193, 216,
 221, 225, 237, 292
 Garcaeus, Johannes 367
 Gárdonyi Albert 12
 Gargó 19
 Gargói Ferenc 19
 —, László 19
 Garlandus 414
 Garnetus, Henricus 506, 528
 Gartnerus 431
 Gáspár, babérkoszorús 358
 Gaspicius 405
 Gasten (*regio; Rhaetia, Castra Rhaetia*) 276
 Gass, Conrád 258
 Gatterer, Vitus 332
 Gaudani 35
 Gauricius, Lucas Geophonensis 514, 520
 Gaza, Theodorus 121, 377, 469

- Geckel Péter 322
 Gediccus, Simon 517, 524
 Geleji Katona István 227, 239
 Gellért püspök, szent 339
 Gellius, Aulus 121, 467
 —, Paulus 111
 Gemma, Frisius 154, 370
 Genebrardus, Gilbertus 457, 463
Genf 415
 Gennadius, scholarius 465
 Gentilis, Albericus 480
 Genz Demeter 112
 Georgius a Sancto Martino 446
 —, de Valentia 172, 178
 —, de Zan 30
 —, Maior 180, 378, 473, 477, 510, 519
 —, nazanzeni püspök 354
 Georgivicz, Bartholomaeus 155
 Gerber, Leonhardt 360
 Gerdákovics Mátyás 229
 Gerdat, Marcus 102
 Geréb Péter 29—30
 Gerengel, Simon 232, 427, 488
 Gergely, XIII. pápa ld. Gregorius Magnus
 Gerhardus 487
Gerlach 496
Germania 88, 112, 154, 218, 264, 272—274, 277, 400, 405, 420, 522
 Gerson, Joannes 55, 151, 180, 458, 482
 Gesner, Conrad 400—401, 425, 453, 470, 478, 508, 520
 —, Salomon 517, 549
 Gewrth, Ladislaus 48
 Gheödel, Gregorius 188
Giesen 202
 Gigauris, Johannes 487
 Gilbertus 362
 Glandorphius, Joannes 422
 Glareanus, Henricus 118
 Glazer, Simon 35
 Glogovita, Laurentius 350
 Glycas, Michael 427, 506, 515, 525
 Gnaiacus 481
 Gobellius 419
 Gochenius, Henricus 454
 Goldperger, Andreas 317—318
 Goldschmidt, Jacob 85
 Golya, Sebastianus 21
 Golzius Anna 230
 —, Dániel 230
 —, Erzsébet 230
 Gombos Bálint 67—68
 Goran, Nicolaus 259
 Goretius, Leonhardt 150
 Gorobius, Joannes 462
 Gorthanius, Nicolaus 66
 Gosztonyi István 209—210, 212, 323
Gömör vm. 148
Gönc 13, 112—113, 278
 Göncz Miklós, Pálházi 530
 Göncz pater 238
 Gönczi Miklós 112
 Görgy Boldizsár 387
Görögország (ld. még Lakedaímon) 115, 516, 526
Grác 186, 209, 210, 226, 248, 251, 285, 287, 298—299, 393, 397—398, 400, 406—407, 421, 423, 546, 552, 556, 558, 562
 Gráci János ld. Joannes Graecensis
 Gracchus, Nicolaus 115
 Gracerus, Jacobus ld. Jacobus Graecerus
 Graenserus 262
Gradercz 167
 Grai, Joannes 546
Gran ld. Esztergom
 Granatensis, Ludovicus 179—180, 203, 225, 479
 Grapaldus, Maria Franciscus 467
 Gratianus császár 66, 306, 540
 Grauscher István 358
 —, Jakab 358
 —, János 358
 —, Márton 358
 Graverus, Albertus 505, 524
 Gravisius 538, 549
Grében vár (Gereben) 189, 559
 Greerus, Jacobus 280—281, 549
 Gregorius Magnus 114, 156, 207, 221, 354, 362, 376, 454, 461
 Groditius, Stanislaus 179, 308
Grodno 204
 Groeselius 120
 Grotius, Hugo 263
 Grovio, Pablo 128
 Gruberus, Lambertus 421
 Grucaeus, Johannes 523
 Grundelfinger, Johannes 491
 Grünvald Fülöp 581
 Gstättner Eszter 233—234
 Guagninus, Alexander 116, 490
 Gualterius pater 211
 Gualterus, Rudolphus 86, 123, 431
Guar 285
 Guarinus Veronense 76
 Gudóczy Benedek 162
 —, István 446
 Guevara, Antonius 506
 Guicciardini, Francesco 128, 130, 434, 510, 526
 Guiker, Michaelis 547
 Guilielmus 362, 377, 456
 Guimenius, Amadaeus 549
 Gulyás Pál 9, 530, 581—584
 Guman Miklós 342, 344
 Gusuara, Antonio di 129
Guta 196, 198
 Gutgesell Dávid 371
 Gutt, Helfreich 75
 Guttenberg, Johannes 352
 Gutzit Mátyás 153
Giissing (Gising) ld. Németújvár

Gy

- Gyalui Torda Zsigmond 56, 351—352, 365
Gyarak 30
 Gyarmán László 494

Gyarmathy András 150
 Gyótai Benedek 94
 — Erzsébet, Bornemisza Péter özvegye 494
 Gyömrő 14
 Gyöngyösi Mihály 209, 311
 Győr (*Jaurinum*) 16, 21, 36, 82, 101, 111, 146, 205, 207, 211, 229, 264, 326, 332, 456, 582
 György deák 391
 — miniátor 340
 Győri Miklós 177
 Gyulaféhevár (*Alba Julia, Weissenburg*) 25, 58, 69—72, 78, 253, 255, 266—268, 299, 381, 399, 494, 496
 Gyulaféhevári János ld. Johannes Alba Julanus
 Gyulaffy László 40
Gyulakuta 19—20
 Gyulay István 66
 — János 395

H

Habakuk próféta 232, 378
 Habardy Benedek 67
 Habermann, Johann 487
 Habsburg család 11
 Hadrianus Cardinalis 121, 365, 378
 Haeberinus 476
 Haffenrefferus, Matthias 202, 260, 515, 528
Hagenau 89
 Hagymássy Kristóf 499
 Hain, Ludovicus 353—355
 Hainrich uram 574
 Hajdu István 563
 Hajnal Mátyás 214
 Halews, Georgius 23
Halics 54
Halle 478
 Haller, Robert 24
 — uram 218
 Hallervordius, Martinus 544
 Hamel, Samuel 531—533, 535
 Hamelmann, Hermann 511, 513, 520
 Hamvay György 44
 Han, David 114
 Hannula, Jacobus 334
 Hans, eperjesi asztalos 360
 — eperjesi katona 360
 — eperjesi vadász 360
 —, németújvári asztalos 234, 236, 245
Haraszt 497
 Harbert 260
 Harchius 420
Hardervicium ld. *Harderwijk*
 Hartig, Otto 75
 Hartknoch, Christian 543
 Hasius, Rodingus 420
 Hass, Conrad 215
 Haupt Sebestyén 251—252
 Haymo 379, 473, 480
 Hédervári család 265
 Hedvigh Ágoston (Augustinus Hedwygh) 493
Heflány 573

Hegesippus 511, 527
Heidelberg 173, 506, 529
 Heidelberger, Johann 354
 Heidenstein, Rainoldus 514, 519
 Heinrichpetri, Sebastian 87
 Heilandus, Samuel 231
 Helbrand, Jacob 149
 Helianus, Ludovicus 456
 Heliodorus 126
 Hellebrandt Árpád 76, 87, 309, 352, 456, 459, 466, 468
 Heller, Jacob 177
 Helm, Laurentius 188
 Helmboldus, Ludovicus 515, 529
 Helmetius, Henricus 216, 546, 548
 Helopius 260
 Heltai Gáspár 52, 368, 476
Helvetia ld. *Svájc*
 Hem fia Benedek 16
 Hemmingius, Nicolaus 420, 430, 476, 515, 526
 Henckl György 341, 350
 Henczy, Nicolaus 21
 Henerius, Michael 16
 Heninger, Laurentius 196
 Henkell Lázár 134, 532
 Henrici Máté 58
 Henrik, francia király 405
 —, III. francia király 419
 —, Stuart, I. Jakab fia 513, 528
 Henricus de Ruda 16
 —, tizedszedő 511, 529
 Hentherus 306
 Herant György 386
 — Zsigmond 495
 Herberstein, Felician 399
 —, Sigismund 274, 463—464
 Herbestius, Benedictus 474
Herbipolis ld. *Würzburg*
Herborn 524
 Herbrandus 260, 455
 Herennius, Caius 118
 Herepei Márk 19
 Heresinczy Péter 109, 131, 390, 581
Herkesz 148
 Hermaeus, Ammonius 520
 Hermann, Hugo 551
Hermannstadt ld. *Nagyszeben*
 Hermannus 378
 Hermerus 458
 Hermogenes Thrasensis 122
 Hermolaus 467
 Hero 452
 Herodianus 125—126, 490
 Herodotos 117, 261, 490, 511, 518, 583
Hertnek (*Herknecht*) 226, 407
 Heshusius, Titelmannus 433, 517, 523
 Hesiodos 118, 123, 364
 Hessus, Eobanus 55, 105, 112, 378, 489, 510, 529
 Hesychius 469
 Hetesi Petthe ld. Petthe
 Hetess pater 225
Heves vm. 13
 Hieronymus, sanctus 54, 69, 102, 114, 179, 216,

259, 292, 361, 370, 375, 457, 466, 481, 507,
511, 518, 524, 583
Higinus, Caius Julius 471
Hilarius, bártfai lelkész 341
— Pictaviensis 454
Hildegardus, sanctus 127
Hiller, Erhardt 92—93, 400—401, 411—413,
426, 428—429, 430—432
Hipperius 430
Hippocrates 116, 126
Hippolytus Thebanus 474
Hirscher Pál 83, 390
Hispania ld. Spanyolország
Hispanus, Petrus 377
Hnyczowi Lénárd 341
Hoffmann 188, 506
— Dániel 523
— György 277
Hoffmeister, Johann 460, 498
Hollandia ld. Németalföld
Holkot, Robert 377
Holl Béla 582
Hollins, Wolfgang 179
Hollósi Benedek 197, 556—557
Holub József 443
Homelius, Joannes 399, 405—406
Homerus 123, 364, 475, 481, 511, 529
Homonnai Drugeth Bálint 245, 385
— Eufrozina ld. Báthori Istváné
— János 271
— Mária 159
Honterus, Calixt 58
—, Joannes 155, 241
Hophnerus 455
Horatius, Quintus Flaccus 122, 124, 126, 188,
263, 307, 468, 489, 514, 524
Horbach (Horpach) 86
Horsius, P. 153, 158, 465
Horváth család, Szentgyörgyi 13
— György 26
— István 370
— János, Pálóczi 268
— László 495
— Márton 530
— Miklós 572
— úr 407
Horváth-Kissevich Kristóf, Lomniczai 383
Horváth-Stansith család 13
— Gergely 85, 389
Horvátország (Croatia) 210
Hospinianus, Joannes 492
Hosszútóti György 43, 392
Hotomanus, Franciscus 124, 510, 520
Hotyka 187
Houthen, Emanuel 487
Hörk József 491
Hradzky János 531
Hrušó vár 218
Huber, Samuel 517, 520
Huberinus, Casparus 473
Hugo Carensis 177, 546
Hunnius, Aegidius 149—151, 203, 505—506,
515, 523, 526—528, 583
Hunthius, Leonhardus 151

Hunyadi János 220, 269, 403, 483
— Mátyás ld. Mátyás, I. Hunyadi, magyar
király
Hurmius 260
Hus, Joannes 259, 376, 476
Husselius, Albertus 505, 521
Huszár János 29—30
Huszt 37, 39
Hutter, Elias 180, 498, 507, 515, 518
—, Leonhard 202
Hübner, Johannes 498
Hypocrates 480

I, J

Ibrányi család 13
Ignác, Loyolai szent 86, 179, 305, 547—548
Ignatius, abbas Campi Liliorum 200
Ila Bálint 531
Illésházy család 149
— István 240, 263
Illésy János 379
Illicinus, Petrus 59, 64—66, 467—468
Imre deák 305
Ince pápák ld. Innocentius
Inchius, Gabriel 204
Ingolstadt (Ingolstadium) 421, 452, 460, 546—
547, 549
Innocentius, III. pápa 460
—, VI. pápa 15
—, VIII. pápa 355
Innsbruck (Oenipontum) 547
Innyus 263
Irenaeus, sanctus 454, 513, 522
Isaac Mátyás 157
Isacius 469
Isacus judaeus 428
Isidorus Hispalensis 66, 115, 362, 376, 478
Isocrates 122—123, 467, 512, 525
Isquierdo, Sebastian 548
István, I. magyar király 48, 51
— deák 205
—, Márton brassói könyvkötő fia 83
—, rohonci prédikátor 166
—, szerémi püspök 25
Istvánffy Miklós 205, 217, 235, 261, 398, 499,
585
Italia 75, 128, 351, 508, 520, 523
Iványi Imre 206, 218
Izidor, Szevillai szent ld. Isidorus Hispalensis
Jachino, Gabriel 549
Jacobinus, pálos szerzetes 23
Jacobus de Petnyeháza 19
— de Voragine 225, 237, 292
—, Graecerus 178
—, Forliviensis 480
—, Laurentius 277
— le Moyne 512, 520
—, literatus de Buda 54
—, Nicolaus de Quintoforo 19
Jacomio M. 128
Jakab, I. angol király 513, 528—529

—, aradi olvasókanonok 16
 —, eperjesi permeter 342
 Jakó Zsigmond 530, 581
 Jakusits Anna 563—565
 János, Aranyszájú szent ld. Chrysostomos, Johannes
 —, brassói gyógyszerész 90
 —, egbelli lelkész 54
 —, I. Zápolya, magyar király 151, 384
 —, eperjesi plébános 359
 —, esztergomi érsek 17
 —, evangelista 85, 104—105, 110, 151, 203, 260, 350, 363, 366—368, 431, 505, 516, 526—527
 —, János brassói gyógyszerész fia 90
 —, Keresztelő szent 17
 —, kolozsvári dominikánus perjel 19
 —, lundi érsek 32
 —, Mihály prédikátor fia 85
 —, nagyszombi könyvkereskedő 29—30
 —, örsi prépost 17
 —, pécsi püspök ld. Janus Pannonius
 —, sasvári alesperes 54
 —, uram 557
 —, váradi püspök 19
 —, varasdi bíró 392
 —, veszprémi püspök 15
 — Zsigmond erdélyi fejedelem 58
 Janus Pannonius 76, 87
Japán 156, 406, 423—424, 482
 Jármí Ferenc 236
 Jason 460
 Jászai István 497
 Jászberényi Tamás 208—209, 323
 —, Zsófia ld. Kamuthi Farkasné
Jászó 310
Jaurinum ld. Győr
 Jenei Ferenc 582
 Javellus, Canapicius Christophorus 115, 452, 455
 Jenesius, Joannes 126
 Jeremiás próféta 517, 527
 Jeromos, szent ld. Hieronymus, sanctus
Jeruzsálem (Hierusalem) 33, 135, 468, 511, 527
 Jessenius, Johannes 173, 512, 523—524, 529
 Jeszensis, Stephanus 216
 Jetzlerus, Joannes 422
 Jezernyczky, Christophorus 54
 —, Georgius 54
 Joannes 461
 — a Jesu Maria 548
 — Africanus 262
 — Alba Julianus 157
 — Almanus 56
 — de Campis 180
 — de Kethan 137
 — de Monte Regio 376, 471
 — de Sacrobusto ld. Sacrobusto, Joannes de
 — Graecensis 226
 —, literatus de Welike 67
 — Maior 468
 —, polonus könyvkötő 48—49, 51
 Jób próféta 33, 367, 376, 514, 522
 Jobbágy Jeremiás 559

Joerger, Wolfgang 114
 Johannes Alexandrus 506
 — de Epberries 20
 — Kermendinus 30
 Johanutius 481
 Jolca, Joannes 481
 Julius Augustus 116
 Jona, Jacobus 38
 —, Justus 85, 391
 Jónás, Mossóczy Zakariás testvére 444
 — próféta 34, 363, 378, 471, 488
 Joó János 83, 372, 497
 Jordanus 420, 463
 Joubertius, Laurentius 125
 Jovius, Paulus 116, 118, 120, 150, 154, 156, 261, 419, 465, 516, 519, 520, 527
 Junctius, Franciscus Florentinus 510, 523
 Juellus, Johannes 431
 Jugurtha 119
 Juhos Barbara 195
 Julianus 122
 Junius, Adrianus 419
 —, Franciscus 507, 519
 —, Melchior 203
 Juranich Márton 325, 330, 331—334, 336
 Justinianus, császár 110, 115—116, 155, 263, 306—307, 351, 356, 454, 462, 506, 508—509, 512, 519, 523, 639
 —, Pancratius 125
 —, Petrus 116
 Justinus, Julianus 117—119, 125, 155, 262, 308, 454, 489—490, 512—513, 522, 526—527, 537
 Juul, Gabriel 325—326, 328—329, 334—336, 550
 Juvenalis, Decimus Junius 122

K

Kabarczi János 231
Kabola 304
 Kaczpek Zsigmond 134
 Kadas Mihály 66
 Käfer István 584
 Kajary András 30
 Káldi György 198—199, 224, 259, 276, 315—317, 319, 321, 327, 545
 Kallay Mihály 493
 Kálmán, magyar király 48, 51
 Kálmándi Bálint 61
 Kalmár György 349
 — János 342, 347
Kálna 497
Kalocsa 82
 Kálvin János ld. Calvinus, Johannes
 Kamuthi Farkasné, Jászberényi Zsófia 309, 584
Kanizsa 32
 Kanizsai János 206
 — Orsolya 63
 Kaplion, Ladislaus 30
Kapornak 18, 64
Kapu 41
Kapuvár 92
 Karácsonyi János 154
Karássebes 208

- Károli Gáspár 112—113, 259, 265
 Károly, Nagy Id. Carolus Magnus
 Károly, V. Habsburg császár 88, 120, 125, 150,
 204, 210, 269, 275, 465, 475, 510, 512, 515,
 525, 527
 Károly, Habsburg főherceg 437—438
 Károlyi Péter 516
 Kartbógó (*Carthago*) 123
 Kasaker 30
 Kassa (*Cassovia*) 12—13, 20, 38, 62, 74, 89—90,
 107—109, 148, 157, 168, 235, 264, 278, 297,
 323, 339, 372, 379, 441—442, 487, 491—493,
 505, 531—532, 550, 552
 Kassai Kristóf 46
 Katalin, Károli Gáspár özvegye 113
 — Mihály prédikátor lánya 85
 Káthai Mihály 495
 Kathedrális Mátyás 341, 358
 Katzpetzk Zsigmond 101
 Kaulos András 68
 Keckermann, Bartholomaeus 188, 202
 Keckina, Joannes 354
 Keczer Ambrus 382
 — Gábor 501, 543—544
 — Menyhért 383
 Kecskemét 147
 Kecskeméti Máté 195
 Kecskés Ágnes 445
 — András 98, 444—446, 450
 — Katalin 445
 — Máté 445
 Kedd, Jodicus 550
 Kegelius, Philippus 219, 231—232, 238—240,
 245, 248, 487—488, 495
 Keglevich Péter 34
 Keiffel János 487
 Kelecsényi Ákos 582
 Kemenczey Benedek 26
 Kemény József 584
 Kempen, Gottfried 260
 Kempis Tamás Id. Thomas a Kempis
 Kendi János 169
 Kenesei 576
 Kerekes János 164, 171, 176
 Kereky Boldizsár, Pókafalvi 25
 Keresztes István 212, 326
 Keresztúr 63, 206, 225—226, 245
 Kereszturi Pál 214
 Kéry István 445, 451
 Késmárk 13, 22, 46, 369, 382—387, 533, 585
 Kesző vár 102, 111
 Keszthely 146
 Kethar Péter 149
 Kilius 203
 Kína (*China*) 129, 425
 Kircher, Atanasius 202, 259, 422
 Kis Márton 222
 Kisapáti 193
 Kisasszonyfalva 398
 Kisdi Benedek 310, 573
 Kisfaludi Zsigmond 253
 Kiskomár 223
 Kismarton 287—289, 291, 296—297, 574
 Kismyitra (*Kysnyitra*) 43
 Kissarud 74
 Kisszerjéni Ferenc 11
 — Pál 50, 60
 Kiszzeben 281, 372
 Kisvárdai Mihály 244
 Kitonicz, Johann 243, 264—265, 275, 497, 539
 Khörig Bálint 322
 Klagenfurt 355
 Klein Borbála 232
 — Erzsébet 232
 — Jakab 230
 — János 232
 — Melchior 462
 Klesel kardinális 561
 Klobusiczky András 281, 494
 Kloz, Nicolaus 112
 Klubník (Klwbnyk) Bálint 66
 Kluchoi Albert 196
 Klukneht Mihály 134
 Knauz Nándor 582
 Kneffeli 366
 Knesics Márton 408
 Kobanius, Andreas 263—264
 Koberger, Anton 375
 Kochanowski, Jan 512, 524
 Kočis, Jozef 531
 Kohary uram 559
 Kokiczky, Jacob 550
 Kollányi Ferenc 581—582
 Kolonitsch, Ernest 196
 —, Ferdinand 561
 —, Siegfried 176, 561
 Kolosváry István 382
 Kolozsvár (*Claudiopolis*) 58, 238, 309, 368,
 474
 Koltmaster János 354
 Komári Péter 86, 166
 Komárom 195—196, 269
 Komárom vm. 198
 Komáromi Csipkés György 148
 Komáromy András 581—582
 Komját 382
 Komlós András 67
 Konstantinápoly (*Constantinopolis*) 178
 Konstanz (*Constantia*) 477, 539
 Kopay 468
 Kopcsányi Márton 177, 196
 Koppenstanius, Joannes 549
 Korlát 366, 368, 584
 Korlát István 585
 — László 585
 — Mihály 585
 Korlatinus 366, 585
 Kornis Mihály 22
 Koroknay Éva 581
 Korompay Márk 167
 Koromzoy János 72
 Korpona 351—352
 Korponay család 13
 — János 585
 — Miklós 383
 Koryza, oláh könyvnyomdász 67
 Koto 382
 Kotvan, Imrih 581—582

Kovács Anna 266—268
 — János 112, 498
 Kozáki Gábor 193
 Köblös Zoltán 584
 Kölböl István 278
 Kölhethi Bálint 195
Köln (Colonia) 312, 370, 403—404, 422, 454—
 455, 457, 460—461, 463—465, 470, 473, 475,
 478—479, 482, 545—552
 Körmives Mihály 188
Körmend 229, 235, 278, 559, 576
 Körmendi Kálmán 114
Körmöcbánya 53, 147, 214, 354
Körös 497
 Körössy Zsigmond 312
Körösteleke 19—20
Kőszeg 145, 147, 577
 Kőszeghy Menyhért 312
 Kőszegi uram 556—557
 Kőszörüs István 193
Kövár 499
 Köveskuty Márton 140
Krakko (Cracovia) 28—29, 155, 347—348, 359,
 361, 368, 501, 548—551
Krakován 168
 Kraus István 84, 390
Kremnitz ld. *Körmöcbánya*
 Kristan, Petrus 112
 Kromer ld. *Cromer*
 Kubinyi Miklós 531
 Kugler, Sebastian 70
 Kulcsár György 156, 259
 Kundrich Evarist 369
 Kunigspurger, Michael 354
 Kuppay István 177
 Kutassy János 98, 102—104, 106, 113, 138,
 165, 312—313, 581
 Kürthi István 261
 Kürner, Johann Jacob 309—310
 Kwiatkiewicz (Quiatkiewicz) Johannes 551
 Kyelman, Andreas 58—59

L

Lackner Kristóf 306
 Lactantius, Coelius Lucius Firmianus 124, 126,
 456, 514, 517, 520
 Ladiver Illés 491—492
 Lagius, Franciscus Conradus 462, 490
 Lagnella 472
 Lajos, I. magyar király 16
 —, II. magyar király 11, 31, 76, 88, 253, 453
 —, cseh király 87, 89
*Lakedaimon (Lacedaemonium. Ld. még Görög-
 ország)* 508, 520
Laky 445
 Lám Sebestyén 372, 389, 516, 527
 Lambert, Christian 189
 Lambertus, Martinus 373
 Lambertus, Petrus 35, 363, 378
 Lambinus 126
 Laminecz, Raphael 549
 Lamormain, Henrich 229, 262
 Lamormain, Wilhelm 220

Lang Mátyás 328
 Langius, Josephus 263, 469
 Lani Zachariás 259
 Lansberg, Joannes Justus 178
 Largius 481
 Lascar, Constantin 475
 Lascula, Paulus de 471
 Lasius, Wolfgang 462, 508, 522
 Laskai Sándor 223
Laskó (Laski) 223, 382
 Lasky Adalbert 156
 László, I. magyar király 48, 51, 296, 387
 —, V. magyar király 30, 75—76, 87—89,
 118, 453
 Lászlóffy János, Tardi 149
Laudaw 18
 Lauredanus, Bernardus 118
 Laurentianus, Laurentius 481
 Lavater, Ludovicus 514, 526
 Lázár György 268
 — István 194
Lázári 187
 Laztessinus ld. Antalfy Mihály
 Lebaeus, Theophilus 368
 Ledentu, Johann 228, 560, 564, 566—567
 Lednik pater 199
Lefant 444
 Lehman, Paul 530
Lelesz 60, 65, 146
 Lemnius, Laevinus 514
 Lemnius, Philostratus 125—126
Lendak 382
 Lengfeller Dániel 487
Lengyelország (Polonia, Pollen) 18, 75, 107, 127,
 150, 345, 405, 417, 421, 458, 490, 514—515,
 519, 525, 538, 544, 560
 Lentulus 538
 Leo pápa 124, 422
Leodium ld. Liège
 Leon 126, 130, 455—456
 Leonard de Utino 22, 465
 Leonclavius, Johannes 512, 521
 Leonicens (Leonicus), Nicolaus 118, 120, 126
 Leontorius, Conradus 545
 Leopold herceg 560
 Leovicinus, Ciprianus 471
Lepoglava 146
 Lesbios, Myrsilius 121
 Lessius, Leonhard 222
 Letkovski, Christophor 497
 Letus, Pomponius 463
 Letzhelter 532
 Leuer, Leopold 54
 Leuterwald Mátyás, Elbingeni 361
 Leutholf de Saxonia 362
Leutsebovia ld. Lőcse
Léva 91, 181
 Lévai László 19
 — Péter 19
Leyden (Lugdunum Batavorum) 479
 Lezenyey János 72
 Libavius 202
 Lichtinperger Gáspár 134
 Licostenus, Conradus 467, 508

Liège (Leodium) 550
 Lienhart úr 566
 Ligofronius 463
 Lilch, Bartholomaeus 234—235
 Lilius, Giralduus Georgius 115, 124
 Linacer, Thomas 121, 475
 Linnthamer, Caspar 555—556
Linz 56, 400, 404
Lipese (Lipsia) 75, 356—357, 421, 423, 456,
 460, 474—475, 532, 544, 550
 Lipóczi Lukács 17
 — Miklós 17
 Lipót, I. magyar király 313—314, 385, 387
 Lippai György 138, 250, 282, 313, 324—325,
 497
 Lipsius, Justus 261, 425, 513, 523, 550
Liptó 329, 382
Liptó vm. 199, 382
Liptószentiván 199
Liptószentmiklós 351
 Listhius, Joannes 57
 —, Joannes, ifj. 57
 Listius 288, 364
 Litomerici László 569
 Livius, Titus 56, 111—112, 116, 118, 125, 261,
 280, 462, 465, 490, 514, 525, 537, 551
Livonia 150
 Lobelius, Laurentius 179
 Lobwasser, Ambrosius 173, 506, 529
 Ludovicus, Jacobus 121
London 219
 Longolius, Christophorus 126, 474
 Lonicerus, Philippus 515, 520
Lóny 570
 Lony Mihály 196, 205, 207, 221
 Lonyai Zsigmond 241
 Lóránd, győri prépost 18
 Lóránth Ferenc 135—136
 Lossius 188, 311, 422, 431—432, 476
 —, Anthonius 151
 —, Lucas 514, 527
 Losy Imre 193, 260
 Lotichius, Joannes Petrus 306, 537
Louvain 370, 467
Löcse (Leutschovia) 147—149, 265, 297, 339,
 341, 351—352, 372, 383, 491, 495—496, 501,
 532, 551
 Lőrincz, eperjesi jegyző 341
 Lubomirsky család 387
 Luca, literatus Palathycz de Malcza 65
 Lucanus, Marcus Annaeus 122—123, 490
 —, Ocellus 471
 Lucchese, Bernardo Danielo 130
Lucern 548
 Lucianus Samosatensis 116, 262, 466—467, 475
 Lucius, Ludovicus 203
 Luckner, Hans 215—216, 266
 Lucretius Carus 122—123, 126, 467
 Lucz, Joannes 304
Ludány (Ludaniensis) 444
 Ludányi Mária 531
 Ludovicus comes a Sinzendorff 301, 314
 —, de Ponte 548
 —, episcopus Sabinensis 138

—, francia király 307
Lugdunum ld. Lyon
Lugdunum Batavorum ld. Leyden
 Lukács evangélista 131, 361, 366—367, 431,
 476, 478, 514, 522
 Lukacsik Gergely 491
 Lukaviczi Mihály 446
 Lukinich Imre 12
 Lullus, Raimundus 401, 414
 Lupanus, Vincentius 125
 Lusitanus, Petrus 479
 Luther, Martin 33, 46, 84, 86, 104, 124, 141,
 149, 155, 180, 202, 232, 240, 242, 272, 361—
 364, 366, 376—378, 403, 459, 470, 472,
 475—477, 487—488, 510, 514, 519, 523,
 527, 549
 Luzinszky Joachim 311, 387
 Lycophron 119
 Lycostones, Conradus 377, 516, 522
 Lyndanus, Vilhelm 459
Lyon (Lugdunum) 130, 210, 351, 355—356, 370,
 433—434, 455, 458, 460, 462—463, 465, 479,
 545—546, 548, 551—552
 Lyra, Nicolaus de 62, 66—67, 361, 376—377,
 454, 458

M

Machiavelli, Niccolo 128, 425, 506, 515, 525,
 528, 538
 Macrinus, Salamon 126
 Macrobius, Ambrosius Theodosius 121, 463
Madaras 25
 Madarász Márton 493
 Madeil, Georgius 354
 Maderius, Valerianus 151
Magdeburg 376
 Magnesius, Nicolas (Olaus Magnus) 244
 Maffaeus, Petrus 550
 Magius (Maggio), Hieronymus 121
 Maier, Sebastian 367
Mailand (Mediolanum) 118, 479
Mainz (Moguntia) 62, 75, 360, 370, 460, 462,
 466
 Maiolus, Simon 517, 523, 539
 Maisner 203—204
 Maittaire, Michel 484
 Majer, E. 228
Majka 146
 Majtény Mihály 252
 Makkai László 584
Makovica vár 238, 501
 Malatinszki János 497
 Malespinus, Leonardus 118, 128
 Malomfalvy Gergely 277—278, 287—296, 574
 Mendel Kristóf 87, 91, 100, 132, 134, 136—137
 Manilius, Manius 122, 490
 Manlius, Johannes 465, 472, 476, 512, 526
 Mann, Henrich 359
 Mantkovith Bálint 450, 585
 Mantuanus, Baptista 127
 Manuardius, Joannes 466
 Manuel Paleologus, császár 122, 431

- Manutius 119, 125, 480
 —, Aldus 280—281
 —, Paulus 121, 129, 141, 422
 —, Petrus 141
 Maratus, Bartholomaeus 115
Marburg (Marpurg, Marchburg) 407, 505, 515, 527
 Marcantius 539
 Marcellus 121, 481, 489
 Marchtaller, Vítus 517, 524
 Marcus Aurelius 105, 129, 239, 269, 466
 — literatus 453
 Mardorat 405
 Mareschal, Jacobus 356
 Margit, Habsburg 33
 Mária, Habsburg, magyar királyné 11, 33, 38, 88
 —, Mossóczy Zakariás unokahúga 444—445
 Mariani Péter 183
 Máriássy család, Márkusfalvi 13, 494—495, 581, 585
 — András 189, 497
 — Erzsébet, Keczer Menyhértné 383
 — I. Ferenc 80, 109
 — II. Ferenc 243, 494, 583
 — György 496—497
 — Imre 383
 — István 240—242
 — János 383
 — Klára 498
 — Pál 80
 — Zsigmond 141, 303
 Marius, Franciscus 125
 — kardinális 75
 Márk, eperjesi könyvkereskedő 350, 352, 359
 — evangelista 366, 431
Márkusfalva 13, 142, 494—498
 Marloratus, Augustinus 505
 Marmitta, Giacomo 128
 Marosits Mátyás 187
 Marot, Clement 130
 Martialis, Valerius 122—123, 126, 490
 Márton, brassói könyvkötő 83
 —, egyházi személy 15
 —, eperjesi könyvkereskedő 352
 —, eperjesi tímár 352
 — frater 353
 — notarius 26
 —, V. pápa 17
 — püspök 149
 Martelli, Vincentio 128
 Martinus, Bartholomaeus 126
 —, Jacobus 203
 —, Joannes 125
 — literatus 37
 —, Matthias 204
 Martyr, Petrus 416
 Marsilius 461, 479
 Marullus, Marcus 125, 370, 460
 Masenius, Jacobus 550
 Masurius, Ludovicus 125
 Maszman Bernát 177
 Máté evangelista 203, 221, 363, 366, 377—378, 431, 475, 480, 505, 514, 517, 519, 526
 Matthaeus, Johannes 512, 528
 —, Petrus 516, 524
 Matthias Graecus 43, 59, 66
 Matthiolius, Andreas 262, 506, 520, 541
 Maturinus 364
 Matz, eperjesi asztalos 360
 Mátyás, I. Hunyadi magyar király 10, 76, 269, 348, 484
 —, II. Habsburg magyar király 98—99, 114, 131, 133, 138, 152—153, 157—158, 160—162, 164, 167, 173, 190, 269, 512, 523
 — — felesége, Anna 387
 Matyasovszky György 495
 Mautner János 491—492
 May, Thomas 242
 Mayr Fülöp Jakab 246
 Mazarin, Jules 306—307, 538
 Meceler, Johann 482
 Medern úr 561
 Medici, Lorenzo de 129
Mediolanum ld. Mailand
 Medveczky Mátyás 543
 Megandrus, Caspar 362
 Megerlin Bálint 372
Megye 37
 Megyeri Ferenc 68
Megyes 69
 Meisner, Balthasar 202—204, 231
 Mekcsei Ferenc 46, 55
 — István 39
 — Péter 56
 Melanchthon, Philipp 81, 86, 121, 124, 150, 155, 180, 203, 218, 231, 239—241, 263, 361—364, 368, 375, 378, 395—397, 399, 431, 470, 474, 476—478, 492, 498, 510, 512—516, 522—523, 527—529
 Melantrichus, Georgius 89
 Melchior, Joseph 360
 —, Mossóczy Zakariás unokaöccse 444—445
 — von Königshoff 238
 Melczer Menyhért 347
 Melda, Michael 112
 Melegh Boldizsár 65, 74
 Melipaur, Matthias 112
 Méliusz Péter 62, 368, 408, 476—477
 Meller, Jan 121
 Menardus 480
Mengusfalva 496—497
 Menippos 131
 Menlius, Jacobus 513, 525
 Mentzner, Balthasar 515
 Mercator, Franciscus 129
 —, Gerardus 512, 518
 Mercerus, Johannes 511, 519
Meremburg 81
 Merényi Lajos 581
Mertinberg 85
 Mesner, Joannes 369
 Metullus, Joannes 403—404
 Meyer, Sebastian 367
 Meylend, Georgius 81
 Michael de Mediolano 362, 377
 —, plebanus de Zarish 28

Micyllus, Jacobus 513, 528
 Micskei István 195
 Mihály, mertinsbergi prédikátor 85
 — fia Mihály 85—86
 — úr 210
 Mihályfai Mihály 576
 Miklós lelkész 359
 — schreiber 340—341
 Miksa, I. Habsburg magyar király 56—57,
 87—89, 398, 483, 489, 513, 525, 560
 Mikulich Sándor 308, 537, 542, 583
Milánó 128, 469
 Miles, Simon 72
 Milotai Nyilas István 239
 Mingius, Nicolaus 231
 Mindorfer uram 568
 Mindszenti Imre 187
 Minutius, Felix 425
 Minza, Martinus 549
 Mirophus 481
Miskolc 339
Missen 201, 453, 559
 Mitarovich Dániel 335—336
 Mitzkai Ferenc 231
 Misaldus, Antonius 110, 125, 263, 403—404,
 506, 528, 541
 Mocenius, Andreas 120
Mocsár 146
 Modestus 478
 Modius, Franciscus 121, 424
Modrus 74
 Moestlinus 431
Moguntia ld. *Mainz*
Mohács 223
 Mokosinus, Leonhardus 150
Moldva (Moldavia) 57
 Mollerus, Martinus 230
 Moltherus, Johannes 515
Mompelgarten 515, 523
Monachium ld. *München*
Monasterium 546, 550
 Monluc, Blasius de 419
 Monoszlay András 30—31, 106, 150, 152—
 154, 259, 582
 — Gábor 152—153
 Montanus, Petrus Alexis 426
 Montagnanus 466
 Montessir (Monteschin) 386—387
 Montmarantius 539
Monyorókerék 38, 399, 553—554
Moravia 92, 517, 522
 Mornaes, Philippus 150, 431, 479
 Moscupulus, Manuel 126
 Moselanus, Petrus 354
 Mosius, Stanislaus 550
 Mossóczy László 48—49, 52—53, 55, 60
 — Zakariás 11—12, 44, 77, 99, 103—104,
 390, 410, 437—451, 453—454, 483—484,
 581, 585
 Mostinskius, Joannes 546
 Mózes próféta 237, 243, 276, 366, 368, 377,
 477, 495—496
 Mörsz Tóbiás 232
 Muncius, Georgius 177

Mura folyó 581
Murana vár 167
 Muretus, Marcus Antonius 117, 425, 468, 517
 526
 Musa, Antonius 466
 Musaeus, Joannes 420
 Muschinger, V. 160
 Musculus, Wolfgang 85, 93, 109, 137, 261,
 367, 474—476, 482, 517, 519
 Mussius, Cornelius 179
 Mutius, Hieronymus 129
 Müllerus 260
München (Monachium) 549
 Münster, Sebastian 149, 261, 376—378, 471,
 489, 516, 520, 537, 582
 Mynsinger, Joachim 512, 520
 Myrepsus, Nicolaus 481

N

Nádasdy család 14
 — András 112
 — II. Ferenc 63
 — III. Ferenc 173, 225, 241, 245, 287—290,
 293, 297, 304, 516, 574—575, 583
 — László 41
 — Márton 209
 — Tamás 31, 38, 41—42, 50, 352
 — Tamásné 32
 Nádaszy János 211, 548
 Nagy Balázs 68
 — Boldizsárné 169
 — Gyula 98, 581
 — István 552
 — Iván 488—489
 — Márton 132—133
 — Mihály 68
Nagyappony 192
Nagybánya (Rivulina) 46
Nagybarom 572
Nagybresztovány 224
Nagycsűr (Magnum Horreum) 29
Nagyenyed (Enyed) 29—30
Nagyfalvy Gergely 229
Nagylévárd 176
 Nagylucsei Orbán 25
 Nagymihályi Ferenc 162
Nagyőr 13
Nagyseben (Szeben, Cibinium, Hermannstadt)
 13, 29—31, 39—40, 72—74, 106, 134—135,
 186, 207, 322, 532
Nagyszombat (Tirnavia, Tyrnavia, Thyrnavia)
 35, 38, 44, 57, 62—63, 79, 81, 85—86, 98—
 99, 136, 147—148, 154, 166, 171—173,
 176—177, 182—183, 208—216, 220, 237,
 245—246, 248, 256, 312, 314—336, 453,
 457, 459, 509, 525, 530, 545—552, 564,
 573, 582, 584
 Nagyszombati Gergely 239
Nagyatapca 167
Nagyvárad (Varadinum, Várad) 140, 146
 253—256, 314, 453, 491—492, 530, 584
 Nagyváty Bálint 445—446, 451, 484
 Nagyváthy Ferenc 57, 68, 444—446

Nalchius, Joannes 513
Nándorfehérvár (Fejérvár) 576
Nápoly (Neapolis) 128, 427
 Náprági Demeter 165, 582
 Natus, Franciscus 204
 Naclerus, Johannes 478, 508, 511, 520, 522
 Naugerius, Andreas 125
 Nausea, Fridericus 35, 111, 304, 457—458,
 470, 472, 479, 481—482, 503
Navarra 482
 Nazianzenus, Gregorius 117, 280, 507
 Neandrus, Michael 422, 515, 528
 Nehémiás 507
Németalföld (ld. még Belgium, Flandria) 218
 Németi Jakab 208, 214—215, 258, 266, 315,
 319, 324, 326
Németújvár (Güssing, Gissing) 174, 184, 196—
 197, 201, 205, 218, 221—223, 226, 234—235,
 244—245, 248, 251, 253, 257, 268, 273, 288,
 390—396, 399, 402, 405, 409, 410, 432, 501,
 553, 556—559, 562, 566—567, 569
 Nesechius, Nathaelis 420
 Nesich Márton 562—563
Neszier 146
 Nicandrus 119
 Nicenius 459
 Nicephorus, Xanthopoulos 392, 462, 515, 518
 Nicolaus de Rayk 28
 —, esztergomi borbély 21
 Nicoletus 57
 Niphus, Augustinus 124
 Nisaeus, Johannes 513, 520
 Niscemus, Gregorius 117
 Niskhar, M. 91
 Noelius, Marcus 210
Nógrád vm. 500
 Nosticius, Paulus 204
 Nourultius, Antonius 309
 Novai Miklós 149
 Novák Márton 209
 — Mihály 134
 Nove, Siegneur de la 434
Nürnberg (Norimberg) 170, 353—354, 370,
 375, 453, 476, 518

Ny

Nyári Krisztina 238
Nyitra (Nitrava, Nitria) 16, 77—78, 99, 103,
 167, 209—210, 438—439, 442—444, 446—
 448, 450—451, 453, 478, 483—484, 581
Nyitra vm. 43, 500
Nyulak szigete 9

O

Obuhin, Christophorus 111
 Occam, Wilhelmus de 137, 375
 Ochino, Bernardo 123
 Octavianus 232, 462
Oczowa 250
 Ócsay Pál 81
 Oecolampadius, Joannes 33, 35, 367, 370,
 378, 475

Oenipontum ld. Innsbruck

Ófalu 386
 Oláh Miklós 43, 56, 62, 175, 312, 461, 581
 Olahczasar, Nicolaus 55
Olav 365
 Oldendorferus, Joannes 263, 461, 465
Olmüc 548
 Oncellius, Christophorus 452
 Ongrász József György 311
 Onuphrius 119, 127
 Oporinus, Joannes 56, 87
 Oppianus Anazarbeus 466 °
 Or, Jacobus 112
Orange (régio) 418
 Ordódi pater 328
 Ordódy Imre 305, 583
 Orgován János 223
 Oribasius 481
 Orichovius 479
 Origenes Adamantius 117, 362, 377, 457, 514,
 520
 Orlando Furioso 307, 434, 490
Orleans (Aurelium) 398, 551
 Ormánczy Ferenc 187
 — (Ormanekwzy) György 59
Orodiensis ld. Arad
 Orosius, Hieroninus 511, 537
 —, Paulus 120, 463
 Orsolya (Orsik) asszony 166
 Ortelius, Abraham 127, 261, 417, 451, 506, 518
 Osiandros, Andreas 505, 528
 —, Lucas 176, 178, 202—203, 260, 477,
 514, 550
 Osorius 125, 178, 196, 304—305, 479, 511, 514
 — Hieronymus 529
 — Joannes 179, 528
 Ostan, Balthasar 507
 Osvaldus de Egherszeg 68
 — de Zarish 28
 — úr 37
Óvár 221
 Ovidius, Publius Naso 112, 117, 122—123,
 125, 155, 189, 280—281, 404, 456, 467,
 489—490

Ö

Ödenburg ld. Sopron
Örség (régio) 558—559
 Örvenczey 394
 Österreicher Bálint 37
 — János 37
 — Lénárd 37, 360
 — Ulrich 37
 Ötvös (Ewtueos) Lőrinc 68

P

Padova 352, 472
 Padovano, Giovanni 130
 Pagninus, Xantis 377
 Painbrock grófnő 269
 Pál apostol 17, 56, 110, 124, 176, 216, 222,
 259, 361—362, 367—368, 376, 378, 454—

- 455, 465, 472, 474, 477, 505, 507, 509, 515,
 518, 522, 527, 545
 — Pál, Márton könyvkötő fia 83
 —, sági prépost 19
 Pálczán Péter 51
 Palcarius, Aconius Verulanus 121
 Paleologus Manuel ld. Manuel császár
 Pálffy Ferdinánd 212
 — Károly 229
 — Tamás 397
 Palingenius, Marcellus 123, 426
 Palkovich Márton 211, 214, 325, 334
 Palladius, Petrus 368
 Pálóczi László 19
 Paltanus, Theodorus 178
 Paludanus, Johannes 513, 525
 Palvigenius, Marcellus 151
 Pancirollus, Johannes 241
 Pándi uram 565
 Pandulphus 427
 Pani Török Balázs ld. Török
Pannonbalma 582
 Panormitanus, Josephus 547
 Pantaleon, Henrich 481
 Panth Michael 52
 Panvinus, Onuphrius 115, 515, 520
 Panzer, Georg Wolfgang 484
 Pápai Pál 43
 Pápai Páriz Ferenc 498
 Papenheim generális 561
 Paracelsus, Theophrastus 403, 416
 Paraeus, Ambrosius 480
 —, David 236, 262
 Paratus 293
 Parcus 263
Párizs 398, 433—434, 456, 458, 463—464,
 466, 469—472, 478—479, 481—482, 496,
 548—550
Párma 146, 173, 482, 513, 521
 Parrhazius, Janus 121
 Parsimonites, Johannes 466
 Paschalius, Carolus 306
 Pasqualigo, Luigi 129
Passau (Patavia) 16, 116
 Passi, Carlo 127
 Pásztohy László 493
 Pathay István 180—181, 285—287, 293, 299
 Patavinus, Antonius 455
 Patricius, Andreas 117
 —, Franciscus 482
 Paulearius, Antonius 474
 Paulowsky Dániel 548
 Paulus ab Eizen 368
 — de Castro 460
 — de Zneyrna 20
 — Florenius 555
 —, Simon 150, 203, 239, 473—474, 476
 Pausanius, Antonius 115, 423
 Pavicus, Petrus 432
 Payr Sándor 530
 Pázmány Péter 169, 182, 193, 196, 208, 211,
 228, 256, 259, 271—272, 276, 293, 306, 311,
 314—317, 319, 321, 326, 335, 529—530, 539,
 549, 552, 561
 Péchy Lukács 263
 — Simon 185—186
 Peck, Leopold 136
Pécs (Quinqueecclesia, Fünfskirchen) 57, 67, 78,
 99, 102, 332, 583
 Pedianus, Asconius 120, 150, 355, 376
 Peisch Alajos 582
 Pellicanus, Conrad 567, 473
 Pepinus, Guilielmus 178
 Peraldus, Guilielmus 179—180
 Perényi Imre 212
 — Péter 32
 Perger, Elias ld. Berger, Elias
 Persius, Martinus 179, 482
 Peregrinus, Camillus 551
 Perionius, Joachimus 378, 506, 527
 Perinus, Aegidius 306
 Perina, Gerhard 488
 Perkunsius, Guilielmus 203
 Perlacius, Andreas 471—472
 Perotus, Nicolaus 376—377
 Perphinus 111
 Pererius, Benedictus 546
 Persius, Aulus 122, 126
 Pertoni, Jacob 179
 Perusinus, Richardus 88
Pest vm. 441
 Pesti Gábor 76, 368
 Pesty Ferenc 365
 Péter apostol 33, 370
 —, eperjesi baccalaureus 359
 —, esztergomi corrigiator 21
 —, pozsonyi könyvkereskedő 451
 Peterdy Péter 445
 Pethe Anna, Hetesi 218
 — Márton, Hetesi 137, 390
 Pethő György 224, 227
Petnyebáza 19
 Pető (Petev) úr 500
 Petra, Andreas 230
 Petrarca, Francesco 115, 128—129, 490
 Petrus de Alaico 379
 — de Chabrag 27
 — de Korothna 26
 — de Palude 179
 — de Vineis 121, 516, 526
 — Hispanicus 155
 — Jakob de Potock 16
 — Lombardus 109, 378
 — Maior 86
 — Michaelis 179
 — Paulinus 43, 67
Pettau 393, 407
 Peucer Caspar 110, 150, 472, 512, 527
 Peurbachius, Georgius 512, 519
 Pfeffinger 378, 432
 Phaedrus 583
 Phigauetta, Philippo 130
 Philandros 124
 Philan (...), Martinus 259
 Philelphus, Franciscus 115, 126—127, 473
 Philippus Henricus pater 210
 Philon Judeaus 124

- Piccolomini, Aeneas Sylvius (II. Pius pápa)
 56, 116, 118, 150, 423, 469, 472
 —, Alessandro 128
 Pictorius, Georgius 508, 528
 Picus, Johannes 378
 Pierius, Johannes 423
 Pighius, Albertus 54—55, 457, 516, 522
 Pigna, Giovanni Battista 128
 Pihoreus, Paulus 341
 Pilcius Gárpár 94, 142
 Pilerius, Colucinus 456
 Pindaros 118, 122, 123, 125
 Pinellus, Lucas 180
 Piparella, Octavia 164
 Pipingus 292
 Pisano, Vico 129
 Piscator, Johannes 188, 203
 Pisics (Pyschych) Márton 393
 Piski János 193, 210
 Pistolatus, Nicolaus 399—401, 403, 405
 Pistorius, Johannes 178—179
 Pitaur (vlsz. Pitatus, Petrus) 309
 Pithakius, Petrus 472
 Pius I., pápa 547
 —, II. pápa ld. Piccolomini, Aeneas Sylvius
 Pizzonus, Franciscus 325, 329
 Placus, Andreas 362
 Plakovics János 169
 Planchinus, Johannes 369, 377
 Platina, Bartholomeus 116, 203, 250, 424, 463,
 507, 516, 522, 524
 Platner Antal 372
 Platon 115, 125, 127, 452
 Plautinarus, Gulielmus 121
 Platus, Hieronymus 172
 Plautus 105, 110, 116—117, 123, 126, 137,
 359, 456, 490
 Plinius 95, 105, 139, 515, 518, 461
 — id. 115, 118, 120, 146, 376, 431, 482
 — ifj. 111, 231, 468
 Plotinos 469
 Plutachus 124, 261, 377, 419, 467, 490, 515,
 518, 526
 Pogius Florentinus 115
Pókafalva 25
 Poklostói Máté 95
 Polanus, Joannes 188, 231, 293, 547
Polendorff 545
 Poligranus, Franciscus 179, 216, 456
 Politanus, Mutius Justinus 128—129
 Politianus, Angelus 115, 126
 Pollio, Lucas 232, 488
 Pollio, Trebellius 119
 Pollucis, Julius 115
Polonia ld. Lengyelország
 Polybios 117—119, 464, 489
 Pomagaics Mihály 391—392, 395—396, 553
 Pomeranus ld. Bugenhagen
 Pomerius 377
 Pompeius, Gnaeus 242
 —, Justinus 125
 —, Trogius 118, 155
 Pomponius, Mela 119
 —, Petrus 428
 Ponczler, Matthias 39—40
 Pongrácz Mátyás 313, 569—570
 Pongráczné 285—286, 572, 574
 Pontanus, Joannes Jovianus 118, 122, 262,
 423, 507, 526
 Pontus 306
 Poppel Éva, Batthyány II. Ferencné 187, 194,
 201, 220, 555, 558
Pornó 100
 Poroszlai Lőrinc 218
 Porphyrius 110, 137, 469
 Porrino, Gondolfo 129
 Porro, Hieronymus 150
 Porta, Johannes Baptista 125, 307
 Portius, Christophorus 461
 —, Simon 127
 Posarellus 548
Posnan 546
 Posony Blasius 21
 Posselius, Joannes 512, 527
 Possevino, Antonio 470
 Posthius, Joannes Gernerschemius 154
 Potemberger, Joannes 341
 Pottornyai Boldizsár 384
Pozsony (Posonium, Presburg) 21, 32, 36, 42,
 47—49, 51, 53—54, 60, 62, 64, 71, 79—80,
 83—84, 87—88, 101, 103, 106, 108, 113,
 132—133, 135—138, 158—159, 171, 175—
 177, 185—186, 188—189, 198—199, 205—
 206, 208, 211—212, 214—215, 218, 222,
 245, 248—249, 256—259, 265—266, 270,
 279, 287, 299, 300, 302, 305, 313—336, 341,
 352, 354, 400, 410, 430, 437—439, 446—
 451, 453, 549, 554, 571, 573, 581—584
Pozsony vm. 146
Pöstyén 189
Prága 38, 81—82, 89, 102, 171, 370, 373, 400,
 404—405, 507, 511, 532, 546—548, 550
 Prágai János 182
 Praher, Stephanus 178
 Pray György 146, 468
 Pregnerus, Nicolaus 512, 519
Presburg ld. Pozsony
 Priscianus 110, 118, 152, 263
 Proclus, Diodochus 472
 Procopius 262, 463*
 Propatich 403
 Propertius, Sextus 74, 123, 468, 490
 Prosperus, Aquitanus 457
 Prudentius, Aurelius 122
 Ptolomaeus, Claudius 118, 129, 376, 378, 490,
 507—508, 519, 521
 Puchamb, Joannes Christophorus a 276
 Puerth, Wolf 153
 Puffendorff, Samuel de 498
 Purbach, Georg 471
 Purchstaller, Lucas 219
 Purkircherus 403
 Putz, Marcus 301, 314
 Püsky János 286
 Püspöki András 147
 Pütner, Georgius 546
 Pyber János 183, 193—194
 Pythagoras 126

Q

Quercetanus, Josephus 419
 Questenberg, Hermann 191
 Quiarius, Jacobus 498
 Quiliadus, Claudius 457
Quinguecclesia ld. Pécs
 Quintilianus 118, 120, 378, 510, 527
 Quintinus, Johannes 225, 237, 549
 Quirinus 178

R

Rabanus, Maurus 462
 Rabelais, Francois 404—405, 420
Ráckeve 554
Radafalva 559
 Radeci István 63, 69, 84, 106, 443, 483
 Radeovitus, Petrus 446
 Radnerius, Paulus 459
 Radostiny Márton 312
 Radvánszky Béla 581, 583, 585
 Raimarus, Nicolaus 524
 Rakenczan, eperjesi papírárus 342, 344
Rakicsány (Rabicsány) 245, 558, 562
 Rákóczi György, I. erdélyi fejedelem 214, 217, 239, 271, 326, 494
 — György II., erdélyi fejedelem 253—255, 266—268
 — Márton 468
 — Pál 218, 382, 494, 582
 — Zsigmond, erdélyi fejedelem 109, 241
 — IV. Zsigmond 215, 239
 Ramus, Petrus 124
 Ramusio, Baptista 127
 Ranzanus, Petrus 56, 173, 175, 516, 525
 Ranzovius, Henricus 262, 422, 509, 526
Rarpock 494
 Rasarius 428, 468
 Rateolus, Gabriel 460
Ratisbona ld. Regensburg
 Ratth, Gaspar 192
 Rauch, Daniel 306
 Rechei Balázs 16
 — János 16
 — Lőrinc 16
 — Mihály 16
Rechnitz 264
Regéc vár 207, 236
Regensburg (Ratisbona) 15, 194, 210, 216—217, 516, 523
 Reginald, Polus 58
 Regiomontanus, Joannes 306, 377, 471, 512, 520
 Regius, Joannes 202
 Reicher, Maria Catherina, Forgács Ádámné 583
 Reimar, Nicolaus 515
 Reinerus 292
 Reisacher 403
 Remer Jeromos 28

Renatius, Vegetius 127
 Renatus 293
 Reneccius, Jacobus 202, 260
 Rerardus, Joannes 178
 Reuchlin, Johannes 376, 505, 519
 Reusner, Nicolaus 425, 480, 515, 524
Reutlingen (Riedlingen) 72, 458
 Révay Márton 164
 — Miklós 250
 — Péter 202, 240, 276, 525
 Revel Márton 106
Rbaetia ld. Gasten
 Rhaza (Abubechr) 466
 Rhegius, Urbanus 363, 367, 378, 474, 477
 Rhelinger Magdolna, Thurzó Kristófné 489
 Riccius, Bartholomeus 377
 Richelieu kardinális 262, 306, 538, 561
 Richter, Georgius 261
Rimaszombat 382
 Rimer 428
 Ritiilius, P. 121
 Ritoókné Szalay Ágnes 584
 Rivius, Joannes 203, 458
 —, Paulus 474
Rivulina ld. Nagybánya
 Robertus 66
 Robini János 27
 Rodericus, Alphonsus 548
 Roger de Navarra 427
Robonc 166, 181, 206, 215, 222, 277, 295, 297, 408, 563—564, 573, 576
Róma 14, 17, 25, 32, 74—75, 119, 125—126, 128, 134, 138, 154, 210, 326, 330, 354—355, 455, 466, 479, 507, 522, 551, 573
 Rómer Flóris 581
 Rosenayr Dávid 100
 Rosenthaler, Magdalene 341
 Roskoványi uram 495
 Rosmanics Antal 283
 — Mátyás 283
 Rossi, Bastiano de 130
 Rosso, Paolo del 129
Rostock 262, 544
 Rota, Martinus 548
 Roth, Johannes 351
 Rottal, Barbara 89
 —, Georgius de 89
 Rozmer, Paul 546
 Rubeus, Hieronymus 430
 Rudolf, magyar király 81—82, 102, 125, 190, 269, 275, 371—373, 421, 429—430, 560
Rudna 497
 Ruhelius, Conrad 508
 Rulandus, Martinus 431
 Rumpf-család 87
 Rumer, Joannes 209, 316, 318, 320
 Rungius, David 509, 523—524
 Rupertus (vlsz. több személy) 62, 362, 376
 — Christianus Adamus 362, 378, 460
 Rupp Kornél 457
 Ruszkai Dobó ld. Dobó
 Ruthkay András 302
 Rüstorffer Mátyás 340, 349
 Ryff (Rivius), Gualther Hermann 93

S

- Sabellicus, Marcus Antonius 56, 110, 137, 462, 464, 506, 520, 528
 Sabinus, Georgius 123, 510, 527
 Saccius, Bernhardus 435
 Sacrobosco (Sacrobusto), Joannes de 105, 155, 362, 378, 466, 471
 Sacromorius, Antonius 137
 Sadaelus, Antonius 422
 Sadoletus, Jacobus 171, 513, 526
 Saktorova, Elena 585
 Ság 98
 Salamon király 241, 276, 361, 397, 399
 Salamonkovics János 177
 Salamonvári János 18
 — Miklós 18
 Salgó György 223
 Saller Farkas 399, 415, 423
 Sallustius, Caius Crispus 119—120, 364, 465, 490, 512, 527
Samaria ld. Somorja
 Samaria de Specia Casa 499
 Sámbar Mátyás 491—492
Sámfalva 222
 Sambocus, Joannes ld. Zsámboki
 Samotheus, Johannes Lucius 453
 Samsonius, Hermann 203
 Sámuel próféta 507, 514, 518, 522
 Sanazarius, Jacobus 121, 129
 Sándor, Nagy makedóniai ld. Alexander Magnus
 Sankecz, Caspar 178
 Sanko, Joannes 64
 Sansovius, Franciscus 127, 130
 Sarcerus, Erasmus 308, 473, 476
 Sardus, Alexandrus 421, 506, 528
 Sarius, Joannes 118
 Sárkány János 445
 Sarló János 19
 Sáros 37
 Sárosi János 236
Sárospatak (Patak) 70, 187—188, 199, 494
 Sarterius 362
 Sartorius Miklós 214
Sárvár (Castriferrensis) 18
Sasvár 54, 97
 Saubertus, Johannes 232, 488
 Saunier, Petrus 551
 Sauzarius, Jacobus 490
 Savonarola 125, 203, 376
 —, Michael 466
Savaria ld. Szombathely
Savnik 382—383, 385—388
 Saxones, Joannes 112, 116
 Sbardalatus 473
 Sbozius 121
 Sbundus, Raimundus de 151
 Scaliger, Julius Caesar 120
 Scairbus, Joannes 238, 292
 Scardius, Simon 526
 Scarcerius 457
 Sceckius 122
 Scoeperius 460
 Schainer pater 209
 Schaller, Wolff ld. Saller
 Scharffius, Johannes 231
 Scheiber Sándor 581
 Schellhart, J. B. 200
 Schelmair, Hans 266
Schemnicium ld. Selmecbánya
 Scherer, Georgius 178—179, 549
 —, Hans 360
 Schessburger János 58
 Schirmer Agnetha 95
 — Apollonia 95—96
 — Bálint 95, 97
 — Dorottya 95, 97
 — Katalin 95—96
 — Péter 95—96, 390
Schleimig ld. Szalónak
 Schnepfius, Theodorus 475, 514, 522
 Schnepius, Erhard 203
 Scholonijs, Stanislaus 422
 Scholtz Kristóf 248, 250—252, 562—563, 567—568, 575—576
 Schonerus, Johannes, Carolostadius 512, 523
 Schonfelder Bálint 28
 Schöpferus, Hartmannus 511, 529
 Schorus, Antonius 121
 Schreiber Farkas 57
 Schuan, Wolfgang 549
 Schuelbein, Joannes 422
 Schüll család 149
 — Johann 148
 Schwob János 342, 346
 Schwela, Laurentius 230
 Scipio (vlsz. több személy) 121, 280, 463
 Scopeus, Jacob 216
 Scopus, Gaspar 305
 Scotus 452
 —, Petrus 471
 Scribo 481
 Scultetus, Abraham 239, 260
 —, Severinus 173, 516, 528
 Sebond ld. Sbundus
 Sedulius, Coelis 490
Segesvár 314
 Segner Pál 547—548
Sellye ld. Vágsellye
Selmecbánya (Schemnicium) 408, 442—443
 Selneccerus, Nicolaus 202—204, 421, 475—476
 Seltmaier Sebestyén 543
 Seltmaier Sebestyén 543
 Sember István 208—209
 Semlerus, Josias 506
 Semperus, Melchior 446, 450
Sempronium ld. Sopron
Sempte vár 34, 59, 80, 210, 478, 530
 Semtei Mihály 187
 Seneca, Lucius Annaeus 116, 122, 126, 155, 277, 289, 291, 294—296, 359, 490, 516, 521, 551
 Senftlebius, Petrus 37
 Senkviczius, Marcus 180, 244, 311
 Sennyei Ferenc 86
 — István 274

- Serapia 466
 Serédi János 487
 Serjényi Ferenc 41
 Sertius 479
 Sethus, Simeonis 120
 Severinus, Pavel 370
 Sfortius, Mutius 131
Siebenbürgen ld. Erdély
 Sigismundus de Dietrichstain 89
 Sigonius, Carolus 116, 118, 124, 126—127, 464, 508, 520, 523, 583
 Silius, Italicus 123—124, 452, 489
 Silvestri, Francesco 461
 Simachus, Aurelius 127
Simánd (Symand) 30
 Simlerus, Josias 527
 Simon jegyző 16
 Simon próféta 359
 Simonius 419
 —, Simonis 120
 Sindli, Leonhardt 408
 Singeiner 477
 Sirletus kardinális 74—75
 Sitte Alfréd 583
 Sivkovics György 74
 Sixtus V. pápa 123, 377, 507, 527
 Skaricza Máté 554—555
 Sleidanus, Johannes 86, 95, 120, 261, 465, 473, 475—476, 490, 498, 512, 525
 Slusselberg, Conrad 202
 Smetius, Henricus 188, 231, 280
 Smigletius, Martinus 550
 Sneider, Georgius 369
 Snicellius, Matthias 203, 204
 Socolovius, Stanislaus 479, 550
 Solinus, Caius Julius 119, 126, 128, 517, 522
Solt vm. 441
 Soltész Zoltán 581
 Somogyi György 133
 — János 220
Somogyvár 569
 Sommer, Joannes 472
Somorja (Samaría) 146, 500, 577—578
Somos 94
 Sonnebroth, Gallus 51
 Sophocles 105, 118, 122, 126
 Sopraius 480
Sopron (Sempronium, Ödenburg) 36, 68, 182, 205—206, 220, 222, 247, 256, 258—259, 263—264, 279, 281—286, 306, 332, 400, 411—412, 427, 569—574
Sopron vm. 61
 Sós Kristóf 94
 Spangenberg 232, 234, 364, 476—478, 487—488
 —, Johannes 106, 368, 470, 512, 526
 —, Nicolaus 86, 203
Spanyolország (Hispania) 116, 120, 538, 560
 Sperone, Speroni 129—130
 Sranyai György 552
 Stab, Joannes 306
 Stadius, Johannes 471
Stájerország (Styria) 524
 Staynkircher, Bernard 391
 Stanihurstus, Guilielmus 548
 Stancaro, Francisco 378, 506, 527
 Stankerius, Joannes 179
 Staphilus, Fridericus 510
 Statius, Achilles 118, 122
 —, Publius Papinius 123
 Stapletonus, Thomas 150, 177, 179, 478—479, 549, 582
 Steinhofer, Casparus 87
 Stefflerius 377
 Stelczer, Gregorius 112
 Stella, Didacus 478
 Stephanus, Henricus 126, 262, 511, 526
 Stigellius 471, 476
 Stobaeus, Johannes 115, 150, 470
 Stock György 341
 Stolcius, Daniel 263
 Stophlerius, Joannes 471
 Stöckel Lénárd 364, 367, 514, 520, 527
 Strabon 125, 263, 516, 521
 Stralendorf, Heinrich 191
Strassburg 155, 416, 453, 463, 470, 475
Streza 23
 Strigelius, Joannes 468
 —, Victorinus 431, 517, 527
Strigonium ld. Esztergom
 Strosser, Paulus 45—46
 Stucher 259
 Stuppanus, Nicolaus 446
 Sturmius, Joannes 121, 498
Styepán 496
Styria ld. Stájerország
 Suárez (Soarius), Franciscus 551
 Suquetus, Antonius 548
 Suetonius, Caius Tranquillus 118, 242, 465, 490, 517, 522, 529
 Suidas 469
 Sulnerus 431
 Sulpitius, Severus 124—125, 177, 180
 Sulzer, Salamon 147
 Sumerecker, Michael 319, 321
 Surius, Laurentius 120, 308, 454, 463, 478, 539, 551
 Suthák uram 189
Sümege 142, 297
Svájc (Helvetia) 276, 538, 555
Svédország (Sweden) 561
 Swaydemius, Joannes 454
 Swetkovics Erzsébet ld. Batthyány Kristófné
 Syberius 468
 Syllanus 481
 Syller, Georgius 78
 Sylvester János 368
 Sylvius, Franciscus 520
 —, Jacobus 308
 Sz
 Szabó (Zabo) Bálint 68
 — Baltazár 68
 — Ferenc 112
 — János (vlsz. több személy) 112, 133
 — Károly 76, 80, 87, 149—151, 154—156,

309, 352, 361, 371, 456, 459, 466, 468, 477,
491, 501
— Péter, Pesti 68
— Márton 38
— Tamás 112
Szakolca 54
Szalánc vár 282
Szalárdi János 255
Szalatnya 250
Szalónak (Schleimig) 85, 187, 222, 412—413,
429, 557—558, 584
Szántó (Arator) István 74
Szarvástó 265
Szász Mihály, Szigeti 265
Szászváros 491
Szatmár vm. 13
Szeben ld. Nagyszeben
Széchenyi György 250, 277—278, 297, 387
Szécsi Tamás 167
Szeged 14, 543—544
Szegedi István 86, 415—416, 498, 555
— Márton 264
Szegedy uram 245
Szegielius 261
Szejbersdorf 287—288, 290, 297, 304, 574—
575
Székely Bertalan (Bartholomeus Zekel) 21
— István 150, 361, 368
— Zakariás 219
Székesfehérvár (Alba Regia) 140, 146
Szelepcsényi Ferenc 166
— Mihály 166
Szelnice 250
Szempsey Mihály 52
Szenczi Kertész Ábrahám 253—255, 584
— Molnár Albert 173, 239, 276, 506, 528—
529
Szentgyörgy vár 44
Szentgyörgyi Ferenc 250
— István 61
Szentiványi László 543
— Márton 550—551
— Menyhért 199
— Mihály 553
Szentjobb 19
Szentkereszt 571
Szentpáli Péter 49
Szenttelek 206, 557
Szepes 55, 67, 74, 89, 193, 339, 381, 384, 386—
388, 441, 491, 500, 530—531
Szepes vm. 12, 382, 489, 496
Szepesi István 581
Szepesség 12, 369, 381—388, 489
Szepesszombat 351
Szepesváralja 47, 384, 387
Szepethneky László 68
Sziget 265
Szigeti Szász Mihály ld. Szász
Szigetvár 141, 391
Szikszay Gergely 232
Szilág 382
Szilágyi 557
— László 453
Szilas Pál 281

Szilézia (Silesia) 573
Szili Gergely 291, 299
Szimonidesz Lajos 582
Szkalca 111
Szlavkay Márton 382
Szlavónia (Sclavonia) 395, 539
Szolnok vm. 441
Szolnok (Belső-) vm. 584
Szolnok (Közép-) vm. 19
Szombathely (Savaria) 89, 101, 109, 113, 221,
257, 284, 286—287, 298, 390, 557
Szombathelyi Benedek 248, 251
Szöcs János 282
Szöllős 500, 516
Szőnyi István 346
Szőlősy István 224
Sztenyicsák vár 28
Sztenyicsnyáky Mihály 106
Sztupavinus, Joannes 204
Szulejmán szultán, II. 87
—, III. 269—270
Szunyogh 247
Szücs István ifj. 265
Szüts kereskedő 236

T

Tapolcsány 558
Tacitus, Cornelius 117, 127, 261, 462, 490, 508,
525, 576, 583
Taisnerius, Joannes 512
Takáts Sándor 583
Talayerus, Martinus 17—18
Talian pater 277, 278, 291, 295
Tani Mihály 213, 214
Tannerus, Adamus 178
Tapolczay Mihály 64
Tapolcsányi János 559
Tarcal 188
Tarchaniota, Michael 126
Tardi Lászlóffy János ld. Lászlóffy János, Tardi
Tarnóczi István 548
Tasso, Torquato 129—130, 434
Tattay István 323, 325, 328—336
Tauler 457, 460
Tegelius, Joannes 452
Teleki család 14
— Mihályné 322
Telegdi Anna 239
— János 211, 213, 274
— László 97
— Miklós 57, 62, 76, 78—80, 93—94, 97—
99, 102—103, 165, 176—177, 193, 210—211,
224, 259, 293, 305, 312, 390, 440, 457, 459—
460, 479, 581
Temesvári Pelbárt 362—363, 470, 481, 549
Temetvény vár 583
Temlin Balázs 245
Terapha, Francus 120
Terentius, Afer 110—111, 117, 123, 127, 137,
154, 180, 239—241, 364, 490, 492, 517, 526
— Maurus 124, 126
Ternyei László 109

- Tertullianus, Septimus Florens 115, 367, 393—
 394, 455, 514, 517, 520
 Textoris, Joannes Ravisius 121, 126, 280, 305,
 467, 551
 Teusnerius, Joannes 521
 Tezelius 378
 Thallóczy Lajos 531
 Theil György 322
 Themistius, Martinus 122
 Theocritus 105, 119, 122, 469
 Theodoretus (Theodoricus Cyrensis) 470, 492,
 545
 Theophilactus 110, 203, 361, 376, 455, 517,
 521, 545
 Theophrastus, Aurelius 120, 122, 420—422,
 490
 Therogeny Paulus 21
 Thlaschner Gáspár 95
 — Katalin 95
 — Mártonné 94—95
 Thomas Aquinatis 54, 98—99, 110, 137, 178,
 211, 362, 375—376, 431, 458, 546
 — brassói polgár 67
 — a Kempis 217—218, 228, 238, 272—273,
 292, 304, 548
 — de Bononia 408
 — de Polostycz 52, 54
 — institor 21
 — Siebenbürgerus 86
 Thomasitz János 566
 Thököly család 388, 492
 — Imre 493, 583
 — István 382, 387
 — Zsigmond 382—382, 385—387, 585
 — Zsigmondné 385
 Threszker György 199
 Thuanus, Jacobus Augustus 543
 Thucydides 117, 126
 Thurneides 420
 Thuróczi János 150
 Thurzó család 210—212, 386—387, 530
 — Ádám 189
 — Elek 34, 530
 — Ferenc 58
 — György 172, 505, 531—533, 535
 — Imre 172, 505, 531
 — Kristóf 385, 489, 530
 — Miklós 176
 — Szaniszló 384, 497
 — I. Szaniszló 530
 — II. Szaniszló 489, 530
 — III. Szaniszló 313, 530
 — Zsigmond 530
 Tibaldeo, Antonio 130
 Tibullus, Albius 122, 123, 127, 155, 468, 490
Figurium ld. *Zürich*
 Tilemus 364
 Tilius, Joannes 435
 Tiraquellus, Andreas 115
 Tirinus, Jacobus 308, 540
 Titelmannus, Franciscus 110, 122, 452, 479,
 480
 Tiriüs, Robertus 117
Tivadarc 563
 Tóbiás próféta 507
 Togatus, Joannes 467
Tokaj 62, 218
 Toldalagi Mihály 584
 Toldy Ferenc 407, 581
 Toletus, Franciscus 126, 172, 224, 464, 469, 541
Tolna *vm.* 563
 Tolnai István 242
 Tolosanus, Petrus Gregorius 516
 Tonheuser Péter 29
 Topianus, Aegidius 216
 Topiarius, Dominicus 178, 460
 Topos Ferenc 336
Toporék 34
 Torbellus, Nicolaus 362
Torda 31
 Torda Zsigmond ld. Gyalui Torda
Torna *vm.* ld. *Abaj-Torna* *vm.*
 Torquetus 156
 Torretius, Laevinus 524
Toscana 129
 Tót Bertalan 68
 — István 557—558
 Tóth Benedek 95
 Toxius, Sebastianus 150
 Török Balázs 153, 156, 501
 — Benedek 153
 — Mihály 66
Törökország 269
Trakostyán 396
 Tralleanus, Alexandrus 481
Transylvania ld. *Erdély*
 Trapezita, Michael 59
 Trapezuntius, Georgius 118, 475
 Trauthson, Joannes Franciscus 304
 Tremellius, Immanuel 188, 507, 519
Trencsén (*Thrinchin*) 111, 149, 162, 323, 329
Trencsén *vm.* 483
 Treyner Joachim 81
Trident 58, 123, 155, 482, 514, 519, 529, 539,
 545, 571
Trier 470
 Trinckelius, Zacharias 309—310
 Trisino, Georgio 131
 Trismegistos, Hermes 419, 467
 Trithemius, Joannes 377
Trója 270, 490
 Trygius 462
 Turnebius, Adrianus 117
Túróc (*Turocz*, *Twroc*) 139, 545—552
Túróc *vm.* 452, 491, 501
 Turonensis, Gregorius 545
 Turrianus, Franciscus 123, 178, 422, 457
 Tursellinus, Horatius 552
 Tuzentaller Márton 135
Tübingen 468, 471, 550
Türje 146
 Tyrius, Vilhelmus 109
Tyrnavia ld. *Nagyszombat*
 Tyronicus, Gregorius 119

U

Ubaldu 464
Udward (Odward) 16
 Ujfalussi Gergely 497
 — János 497
 Ujfalvi János 305
Ujbely (Wybel) 108—109, 159, 163
 Ulenspiegel (Aiglenspiegel) 271
 Ulricus, Joannes 378
Ungnád 556
 Ungnád Dávid 91, 301
 — János 57
Ungvár 148
Ungvár vm. 146
 Unterdorffer Miksa 232
 Urbanus Bellumensis ld. Bellumensis
 Ursinus, Elias 120, 188, 232, 262, 422, 431, 488
 Utino, Leonard de ld. Leonard
 Utzinger, Jacob 424

V

Vác 19, 45, 441, 483
 Vadász Ferenc 372
 Vadianus, Joachimus 368, 521
Vág folyó 111
 Vágner József 581
Vágsellye 139
 Vaida Jurko, Fölostömi 251
 Vaidanus, Joachimus 480
 Vaisius, Christianus 498
Valenciennes (Valentia) 549
 Valentinus, esztergomi szűcs 22
 Valerius, Caius Flaccus 468
 —, Cornelius 124
 — Maximus 110, 112, 118—119, 137, 463, 465, 490, 505, 517, 519, 526
Valesia ld. Wallis
 Valla, Lorenzo 115, 120, 125, 358, 464, 474
 Valten, Widman 106
 Valturius, Robertus 478
 Vámos Gergely 238
 Vapovius, Bernardus 514, 519
Varadinum ld. Nagyvár
Váralja 303
Varasd 189, 214, 305, 583
 Varasdi János 392
 Varch, Benedetto 128
 Várdai Pál 39
 Várjú Elemér 341, 381, 399
 Varkócs Menyhért 46
Várkony 147
 Varro, Terentius 120
 Varsevicius, Gristophorus 508, 523
Varsó (Varsovia) 131
 Vas Mihály 235
Vas vm. 13
 Vásárhelyi Judit 582
Varvdr 54
 Vataj Lukács 229, 234
 Vattai Farkasné 498
 Vay család 148
 Vegetius, Flavius Renatus 124, 424, 472, 478, 510, 521

Velcuriones, Joannes 124
 Veldius, Jacobus 216
Velence (Venetia, Venegia) 75, 116, 118, 125, 129—130, 154, 262, 311—313, 355, 358, 366, 369, 393, 452—453, 455, 458—461, 463—464, 466, 469—471, 473—475, 479, 480—482, 506, 528, 548, 550, 554
 Velitinus György 102
 Velleius, Paternulus 125
 Velphius, Henricus 236
 Velsius 473
 Vencel, holicsei pap 54
 Venetus, Franciscus Georgius 459
 Venetius, Paulus 463
 Venturus, Laurentius 307, 414
 Venusius, Marantea 154
 Verancsics Antal 468, 478, 483
 — Faustus 107, 133
 Vereppeus 483
 Veres Ábrahám 24
 — Bertalan 21
 Veresmarti Mihály 222, 271, 492
 Veress Endre 582
 Vergerio, Pier Paolo 467
 Vergilius, Publius Maro 122—124, 154—155, 230—231, 241, 280, 284, 364, 376—377, 396, 403, 468, 490, 517, 521
 — ld. még Virgilius
 Verinus 466
 Verodi 556
Verona 454
Verőce 26
 Verres, Tullius 117
 Verrius, Flaccus 121, 124, 466
 Verron, Francois (a szövegben tévesen: Sebastian) 431
 Verve, asztronómus 257
 Vesalius, Andreas 506, 529
 Vesselius 362
 Vesthamerus, Bartholomeus 368
Veszprém (Vesprimium, Wesprimium) 17, 68—69, 78, 180—181, 446, 569, 576
 Veylich, Wolfgang 424—425
 Vicardinus, Franciscus 463
 Vicellus, Georgius 149, 454, 465, 549, 550
 Victorinus, Fabius 118
 Viczay Mária ld. Csömöthey Pálné
 Viczmándy Mátyás 65
 Vid Benedek 223
 Vida, Hieronimus 125
Vienna ld. Bécs
 Vier, Francesco di 129
 Vigandus, Joannes 476, 498
 Vigelius, Nicolaus 152, 425, 474
 Vignon, genfi nyomdász 416
 Vilfelgendus, Jacobus 480
 Vilhelm herceg 456, 464
 Villela, Joannes 128, 548
 Vincentius, szent 177, 216, 292
Vinicze 395—396
 Vio, Thomas de 479
 Viretus, Petrus 516, 519
 Virgilius (Vergilius), Polydorus 116, 516, 523, 528

Virgilius Zalzburgensis 27
 Vitális György 386
 — János 383
 Vitelius 479
 Vitruvius 124, 128, 517, 524
 Vitidrius, Joannes 487
 Viuck, Casimir 549
 Vives, Franciscus 461
 —, Ludovicus 458, 482
Vizkelet 304—305
 Vizkelety András 581
 Vizkelety Pál 445—448, 451, 484
 — Tamás 446
 Vizucsányi Ferenc 549
 — Sándor (Abstemius) 77
 Voegelin, Ernest 357
 Vogelius, Mattheus 515, 520
 Volaterranus 116
 Volphius (Wolfius), Joannes 117, 237, 512—
 513, 520, 529
Vonyarcvashegy 148
 Vopiscus, Flavius 119
 Vörös János 15
Vrako 57
 Vukovics János 290, 291, 297

W

Wadianus, Joachimus 512
 Wagner, August 157
 —, Bartholomaeus 177, 178
 — Károly 488
 — Lőrinc 58
 — Márton 372, 515, 528
 Waidner (Waydner), Paul 62, 516, 523
 Waier, Joannes 548
 Walchius, Joannes Schorndorffensis 524
Wallis (régio, Valesia, Valosia) 276
 Walstein, Albert 544
 Weber, Joannes 232, 488
Weissenburg ld. Gyulafehérvár
 Weltkirchius (Welkurio) 364, 378
 Werbőczy István 11, 76, 151, 351, 355
 Werdenbergh úr 192
 Wernerus, Georgius 37, 76, 173, 511, 525
 Wesselényi Miklós 212, 248—249, 323—324
 Weydel, Joannes 354
 Widmanstätter, Ernst 186
 Widmar, Erhardt 400, 406, 421, 423
 Wierius 420
 Wigandus, Joannes 432—433, 512, 528
 Wildius, Joachimus 544
 Wilhelmus, Wolfgangus 178
 Willern (Wuchrer), Mattheus 215, 258, 265—
 266
 Wingler András 372
 — Apolló 363, 364
 Winkelman, Joannes 515
 Wirth, Petrus 516, 529
 Witembachius 423
Wittenberg 57, 72—73, 141, 148, 155, 203, 260,
 351—352, 365—366, 422, 457, 466, 471—
 472, 474, 477, 510, 524—525, 532, 547, 549
 Wittfeldt, Petrus 550

Wittichindus 116
 Wogek (Wujek?), Jacob 216
 Wolff Lőrinc 352, 359
 Wolffius, Hieronymus 525
 — ld. még Volphius
 Wolfgang, bécsi egyetemi tanár 354
 Wolrab, Nicolaus 356
 Wuecherer ld. Willern
Würzburg (Herbipolis) 547

X

Xenophon 112, 117, 119, 126, 469, 490

Z, Zs

Zaborovszky Béla 375
 Zacharias Christopolitanus 478
Zágráb 35, 38, 78, 139, 152, 166, 394—395, 541
 Zaky Miklós 56
Zalavár 42, 63—64, 573
 Zalay György 169
 — János 92
 Zalkán László 28—29, 359
 Zaloczkius, Joannes 446, 449, 450
 Zamoyski, Jan 131
 Zanchius, Basilius 122
 — Hieronymus 415
 Zápolya János ld. János
 Zarnovcza, Gregorius 487
Závod 168
 Zazy András 101
Zboró vár 281
 Zeiler, Martin 487
 Zeleméri úr 80
 Zeller Lukács 109, 111
 Zier István 266
 Zimmermann Ferenc 583
 Zlatinay György 192
 Zluha Mátyás 237
Znió vár 164
 Zolthay András 42
Zólyom vm. 250
 Zólyomi Perinna Boldizsár 261
 — Péter 238
 Zonaras, Joannes 128, 261
 Zongor Miklós 209
 Zozinus 116
 Zrínyi család 387, 394
 — György 553, 554
 — Dorica ld. Batthyány Boldizsárné
 — Miklós 270, 391, 399
 Zula Kristóf 365
Zürich (Tigurum) 422, 453, 480
 Zvonarics György 217
 Zwethen, Gerhardus a 192
 Zwingli, Ulrich 34—35, 123, 367
 Zsámboki János 56, 85, 87, 141, 456, 463, 468,
 581
 Zsigmond deák 206, 257
 —, Luxemburgi, magyar király 76, 269,
 348—349, 357
 —, lengyel király 87—89
Zsolna 499

Summary

The volumes of the reference-series of 16–17th century Hungarian cultural history (*Adattár...*) have been published since 1965 by the Department of Early Hungarian Literature of the József Attila University, Szeged. The present volume starts a “series-within-the-series” dealing with the history of libraries in the given period, and the data collected from the entire territory of pre-Trianon Hungary. These publications are planned to fill 8–10 future volumes in which all library catalogues and book-lists compiled in Hungarian territories between the 1550s and 1730s will be included. The presupposition inspiring this project was the well-known fact that none of the social sciences examining a given historical period can overlook the readings, book-collecting, and book-trade of that age. In Hungary such research is especially promising: it will demonstrate which products of the European thought and literature reached this remotest periphery of Western Culture.

The first phase of the project is to collect all the book-lists of the given period. These lists can be found in last wills, inventories, documents of business-transactions, donations or confiscation-reports, in letters, diaries, sometimes in actual library catalogues. This round about method takes us nearer to the knowledge of the extent of 16–17th century Hungarian culture, the remainings of which have been seriously destroyed by wars, the long Turkish occupation, and the hostilities of opposing religious factions.

The last volume will contain the cumulative index, in which every item of all the book-lists—including, as much as possible, the obscure ones—will be identified and described. (A simple index of names and places is added, naturally, to each preceding volume.)

The following step in the research-program will be a fuller reconstruction of the big private and institution-libraries of the Renaissance-Baroque period; this aim can be achieved by a careful survey of possessor-inscriptions found in the surviving book-material.

The above sketched long-running research-programme demanded, first of all, to compile the bibliography of the already published book-lists and a preliminary inspection of manuscript materials in family, city, and state-archives. Two booklets with lists of book-lists have already been published by the same Szeged research-team. These *Bibliographies of Book-Lists and Inventories* deal with the Hungarian private collections, while further volumes will treat institution-libraries and collections in Transylvania.

*

The present monograph is meant to be a “preface” to the forthcoming publications. The author of these articles—Béla Iványi (1887–1964)—was really a pioneer of research concerning the history of books, but hardly half of the rich

material of our book was published in his lifetime. The greater part of his papers was reconstructed from his remaining files by two young scholars of the Szeged University Library and the Department of Early Hungarian Literature: János Herner and István Monok. This collection contains miscellaneous writings in connection with book-trade, printing, book-binding, together with documents mostly in Latin; the majority of the material however, informs us about the fate of certain books or collections, including numerous book-lists.

This material helps us to answer the question 'what was read in those remote days...' and supplies us with information about certain reading-habits as well as about the sociological background of the readers. Most of the articles throw light upon the popularity or simple knowledge of western books in Hungary. Thus, scholars of comparative literature and culture can also find interesting novelties in this publication, e.g. the occurrence of *Don Quixot*, *Orlando Furioso*, *Thyl Ulen-spiegel* and many important philosophical works in contemporary Hungary.

Iványi's papers cover the period between 1331 and the early 18th century with the 16-17th century material prevailing. As for the geographical scope, he was most familiar with the archives of West- and North Hungarian (today's Austro-Burgenland and Slovakia) towns (*Stadtbücher*...), monasteries, and of a few aristocratic families, such as the Batthyány, Thurzó, Forgách, Illésházy, Thököly, and Rákóczi.

*

The appendices contain those book-lists which were discovered by Iványi but prepared for publication by the Szeged research-team. Here transcription always follows the original spelling. An index of provenance completes the volume; it refers to many archive-codes changed or cancelled since Iványi's research thus both collecting and reconstructing the invaluable, long ago lost or destroyed documents.

Zusammenfassung

Die Bände der Serie des Archivs zur Geschichte der Geistesströmungen in Ungarn in 16.—17. Jh. (Adattár . . .) werden seit 1965 vom Institut für altungarische Literaturgeschichte der Attila József Universität zu Szeged publiziert. Mit dem vorliegenden Band fängt jetzt „eine neue Serie innerhalb der Serie“ an, eine solche, in deren Bänden die Bibliotheksgeschichte der Zeit behandelt wird, sowie historische Quellen und Daten aus dem ganzen Gebiet von Altungarn veröffentlicht werden. Mit den geplanten weiteren 8—10 Bänden können in dieser Serie alle Bücherkataloge und Buchverzeichnisse im Zeitraum 1550—1730 aus Ungarn zusammengestellt werden. Das Motiv solcher Forschungen ist nicht schwer zu erklären: Sozialwissenschaften, die jene Zeit behandeln, haben bisher keinen Versuch gemacht, die Lesekultur, Büchersammlungen und Buchhandel der Epoche genauer aufzuzeigen. Eine Art solcher Forschung ist in Ungarn besonders wichtig, und von grosser Bedeutung. Damit kann vorgelegt werden, welche Produkte des europäischen Denkens und der Literatur auf das Randgebiet der westlichen Kultur gelangten.

In der ersten Phase dieser Forschungsarbeit müssen alle Buchverzeichnisse der untersuchten Periode zusammengestellt werden. Diese Verzeichnisse tauchen in Testamenten, Inventaren, Briefen, Diarien, oder in Dokumenten der Handelskäufe, in Donations- oder Konfiskationsurkunden auf. Mit Hilfe dieser indirekten Methode kann die Geschichte der Bildung und Kultur in der Periode der ständigen Kriege, der langen Türkenherrschaft und der dauernden religiösen Unruhen in Ungarn näher, mit primären Quellen beleuchtet und erklärt werden. Der letzte Band dieser Serie enthält den kumulativen Index, in dem alle Angaben jeder Buchverzeichnisse, auch die der undeutlichen, identifiziert und bestimmt werden. (Ein Namen- und Ortsregister wird zu jedem einzelnen Band zugefügt.)

Die nächste Phase des Forschungsprogramms kann die möglichst völlige Rekonstruktion der Privat- und Institutionsbibliotheken in der Renaissance und Barockperiode sein. Dies ist mit einer gründlichen Untersuchung der in dem noch erhaltenen Buchmaterial gefundenen Possessoreintragen zu erreichen.

Dieses Forschungsprogramm erhebt den Anspruch, in erster Linie die Bibliographien der schon publizierten Buchverzeichnisse zusammenzustellen, und Handschriften in Familien-, Stadt- und Kammerarchiven zu untersuchen. Zwei Hefte mit Bibliographien von Buchverzeichnissen wurden schon in Szeged, von der genannten Forschungsgruppe veröffentlicht. Diese *Bibliographien von Buchverzeichnissen und Inventaren* zeigen die Bestände der Privatsammlungen in Ungarn, die weiteren betreffen die Institutionsbibliotheken bzw. Büchersammlungen in Siebenbürgen.

Die vorliegende Monographie kann als „Vorwort“ weiterer Publikationen betrachtet werden. Der Autor der Aufsätze — Béla Iványi (1887—1964) — war ein richtiger Vorläufer der Bücher- und Bibliotheksgeschichte. Es ist aber zu bedauern, dass er in seinem Leben kaum die Hälfte des in diesen Band gesammelten reichen Materials veröffentlichen konnte. Die Mehrzahl seiner Forschungs-

dokumente wurde jetzt aus dem Nachlass von zwei jungen Wissenschaftlern der Universitätsbibliothek, bzw. des Instituts für altungarische Literaturgeschichte zu Szeged — von János Herner und István Monok — rekonstruiert. Das in diesem Band publizierte Material umfasst verschiedene Aufsätze über Buchhandel, Druck und Buchbindung, sowie weitere Dokumente meistens in lateinischer Sprache. Die überwiegende Mehrzahl der Angaben behandelt das Schicksal der Bücher, Büchersammlungen nebst ihren Verzeichnissen.

Mit Hilfe dieses Materials kann die Frage: welche Bücher in jenen alten Zeiten gelesen wurden, genauer beantwortet und bestimmt werden. Die meisten Aufsätze unterrichten den heutigen Leser darüber, welche abendländische Bücher in Ungarn am besten bekannt waren. Diese Angaben sind auch für Forscher und Wissenschaftler der vergleichenden Literatur von grosser Bedeutung: sie bieten ihnen Novitäten an, z.B. das Auftauchen solcher Bücher, wie *Don Quijote*, *Orlando Furioso*, *Thyl Ulenspiegel*, und philosophischen Werke der Zeit.

Die Dokumente von Iványi umfassen einen Zeitraum von 1331 bis zur Mitte des 18. Jh., aber mit grösster Dominanz werden die 16.—17. Jahrhunderte behandelt. Der geographischen Lage betreffend hatte er vor allem Interesse für die Archive in West- und Nordungarn (heute in Burgenland und in der Slowakei), für Klosterarchive und für Familienarchive etlicher Magnaten, wie Batthyány, Thurzó, Forgách, Illésházi, Thököly und Rákóczi.

Der Anhang enthält diejenigen Bücherverzeichnisse, die von Iványi entdeckt, teils bearbeitet, und von der Forschungsgruppe in Szeged für Publikation vorbereitet wurde. Die Transkription wird nach dem originellen Text immer wortgetreu geführt. Ein Index der Provenienz ergänzt den Band, mit dessen Hilfe die seit der Forschung von Iványi verlorenen Schrifte und Dokumente näher erklärt und bestimmt werden können.

From the past of Hungarian Books and Reading
(Selected papers and research-data collected by Béla Iványi)

CONTENTS

BOOKS, LIBRARIES, AND PRINTING PRESSES IN HUNGARY

First Part: 1331-1600 9

Second Part: 1600-1663 145

PAPERS AND RESEARCH-MATERIAL

Writing and reading in 15-16th century Eperjes 339

The library of the Eperjes diocese in 1606 375

Books and pictures in 16-17th century Szepesség 381

Boldizsár Batthyány, a bibliophil aristocrat 389

The library of Zakariás Mossóczy 437

OTHER RESEARCH-DATA

The library of an Eperjes burgher 487

A Hungarian aristocratic library from the 16th century 488

The library of Dávid Feja 491

A few references to the life and works of Bálint Balassi 499

From the papers of the archive of Máriássy of Márkusfalva 494

APPENDICES

The library of György Thurzó, 1610 505

The library of Sándor Mikulich, 1657 537

The books of Gábor Keczer, 1687 543

The library of the Jesuit convent from Túróc, 1704 545

From the correspondence of the Batthyány family 553

NOTES TO THE PAPERS OF BÉLA IVÁNYI 579

A BIBLIOGRAPHY OF IVÁNYI'S WORKS 587

AFTERWORD 597

INDICES 607

SUMMARIES 643

Über die Geschichte der ungarischen Bücher und des Lesens (Ausgewählte Aufsätze und Forschungsangaben von Béla Iványi)

INHALT

BÜCHER, BIBLIOTHEKEN UND BUCHDRUCK IN UNGARN

- 1. Teil: 1331—1600 9
- 2. Teil: 1601—1663 145

AUFSÄTZE UND FORSCHUNGSANGABEN

- Das Schrifttum und Bücher in Eperjes in dem 15.—16. Jh. 339
- Die Büchersammlung der Kirche in Eperjes im Jahre 1606. 375
- Bücher und Bilder in der Zips in dem 16.—17. Jh. 381
- Boldizsár Batthyany, der Bücherfreund 389
- Die Bibliothek von Zakariás Massóczy 437

KÜRZERE MITTEILUNGEN

- Eine Bibliothek von einem Bürger in Eperjes 487
- Eine Magnatenbibliothek in dem 16. Jh. 488
- Die Bibliothek von Dávid Feja 491
- Auszüge aus den Schriften des Máriássy-Archivs in Márkusfalva 494
- Daten zum Leben und Werk von Bálint Balassi 499

ANHANG

- Die Bibliothek von György Thurzó, 1610. 505
- Die Bibliothek von Sándor Mikulich, 1657 537
- Die Bücher von Gábor Keczer, 1687 543
- Die Bibliothek des Jesuitenordens in Túróc, 1704. 545
- Briefe aus dem Batthyany-Archiv 553

ANMERKUNGEN VON BÉLA IVÁNYI 579

BIBLIOGRAPHIE DER WERKE VON IVÁNYI 587

NACHWORT 597

INDEX 607

ZUSAMMENFASSUNG 613

Ara: 168,— Ft